FUNDAŢIA REGELE CAROL I.

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ŞI ŢĂRII-ROMÂNEŞTI

VOLUMUL XI.

ACTE ŞI SCRISORI

(1661—1690)

PUBLICATE

DE

DR ANDREI VERESS

(CU 18 FACSIMILE)

BUCUREŞTI
M. O, IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
1939

FUNDAŢIA REGELE CAROL I.

DOCUMENTE
PRIVITOARE LA
ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ŞI ŢĂRII-ROMÂNEŞTI

VOLUMUL XI.

ACTE ŞI SCRISORI
(1661—1690)

PUBLICATE
DE
DR ANDREI VERESS

(CU 18 FACSIMILE)

BUCUREŞTI
M. O., IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
1939

FONDATION ROI CHARLES I.

DOCUMENTS
CONCERNANT
L'HISTOIRE DE LA TRANSYLVANIE, DE LA MOLDAVIE ET DE LA VALACHIE

VOLUME XI.

ACTES ET LETTRES
(1661—1690)

PUBLIÉS

PAR

ANDRÉ VERESS
DOCTEUR ÈS LETTRES
ANCIEN ARCHIVISTE

BUCAREST
M. O., IMPRIMERIE NATIONALE
1939

CONSTANTINVS CANTACVZENVS. MATHAEI BASARABÆ PRIN·TRANSALPINÆ WALACHIÆ SVPREMVS AVLÆ. ET INTIMVS CONSILIARIVS ✱
Hoc Constantinus spirat rediuiuus in ære
Cantacuzenæ gloria prima Domus.
In Patria quondam Supremus, et Intimus Aulæ
Atque à Consiliis Mensq. Caputq. fuit.
PP.MARC

PREFAŢĂ.

VOLUMUL de faţă cuprinde întreaga epocă (de treizeci de ani) a principelui Mihai Apafi, proclamat de Statele şi Ordinele Ardealului în dieta lor armată depe câmpul de lângă Târgu-Mureş şi căftănit acolo de către Ali paşa în ziua de 16 Septemvrie 1661.

Noul principe, înrudit cu familia Bethlen şi altele foarte vechi ale ţării, era abia întors din robia sa de aproape patru ani din Crimeea, căzut acolo în mâinile Tătarilor cu prilejul campaniei nefericite a lui George Rákóczy II. Inapoiat din captivitate trăia retras în castelul său de pe moşia dela Ibaşfalău, înfundat ca un Calvin cucernic ce era în cărţile şi meditaţiile sale religioase, din cari tipărise chiar însuşi câteva. Nu se ocupa astfel de treburile ţării şi fu deci foarte uimit de vestea magnaţilor cari au venit la dânsul cu hotărîrea să le fie principe, potrivit şi consimţimântului Porţii otomane. Nu avu încotro, mai cu seamă că Poarta nu vroia să preschimbe ţara în paşalîc precum se zvonea, ci dorea să pună capăt prin această numire uneltirilor nemiloase cari ruinaseră Transilvania în urma luptelor intestine dintre partidele rivalilor Barcsai şi Kemény, să restabilească liniştea şi mersul obişnuit al lucrurilor precum era pe vremuri.

De Acaţiu Barcsai scăpase ţara, fiind omorît de sbirii adversarului său Kemény în 4 Iunie 1661 în satul Kozmatelke (Cozma) şi înmormântat chiar în biserica de acolo. Dar aceeaşi soartă o avu şi însuşi Ioan Kemény în bătălia cu oastea turcească a lui Apafi, comandată de Kucsuk paşa, de pe câmpia dela Nagyszöllős (Via Mare) din 22 Ianuarie 1662. Turcii au intrat în Sighişoara cu aproape 500 capete de Nemţi ai lui Kemény. Acest mic episod arată starea tristă în care ajunsese Ardealul în urma dezbinărilor cari se ţineau lanţ de atâţia ani: pe de o parte lăţirea influenţii turceşti după ce Turcii ocupaseră şi Oradea (în vara anului 1660) şi pe de alta a acelei a împăratului Leopold, datorită căreia câteva

cetăţi din Ardeal, ca Clujul, Gherla şi Deva au primit prezidii nemţeşti intrate în ţară la chemarea lui Kemény.

Cu toate aceste condiţiuni, situaţia lui Apafi (zdrobind partidele adversarilor săi dispăruţi) s'a îmbunătăţit destul de curând: finanţele s'au refăcut, ţara a început să propăşească, dietele de primăvară şi toamnă se ţineau regulat şi aduceau deciziuni spre folosul obştesc al popoarelor sărăcite în urma îndelungatelor răscoale şi desordine cari demoralizau şi opinia publică. Lucrurile ar fi mers bine de nu venea — pe neaşteptate — din Ungaria vecină un eveniment ale cărui valuri s'au lăţit şi peste Ardeal, răsturnând liniştea relativă de acolo. Este vorba de imigrarea nobililor protestanţi persecutaţi pentru legea lor, după revolta judelui Curiei Francisc Nádasdy, a banului Petru Zrinyi şi a lui Francisc Frangepán, izbucnită din cauza fărădelegilor şi a jupuirilor, devenite insuportabile, ale Nemţilor. Răscoala naţională a sfârşit cu decapitarea conducătorilor în primăvara anului 1671 (cu toate că aceştia erau catolici) când cei cari au putut au pribegit în Ardeal. Bine primiţi aci de sfetnicii calvini ai principelui ca, de pildă, cancelarul Nicolae Bethlen, Mihai Teleki şi alţii, hotărîră să pornească cu armele în mână întru ajutorul libertăţii asuprite. Fiind decisă lupta împotriva împăratului Leopold, care se afla în acea vreme în războiu cu Franţa precum şi cu Turcii în Polonia, regele Ludovic XIV făgăduind ajutor bănesc, Apafi se declară în favoarea întreprinderii, fără consimţimântul Porţii otomane şi cu toată opoziţia nemeşilor din Ardeal, vrăjmaşi îndârjiţi ai Nemţilor şi a influenţii lor din ce în ce mai mare. Capul partidei era Dionisie Bánffi, numit în taină Baron de către Curtea vieneză. Lucrul ieşind la iveală, Teleki se hotărî a-l nimici prin însuşi protivnicii săi: Paul Béldi şi tovarăşii lui. Intriga sfârşi cu decapitarea lui Bánffi în curtea propriului său castel (la 18 Decemvrie 1674) fapt pe cât de mârşav, întrucât jertfitul era cumnatul lui Teleki, pe atât de nepolitic, ceea ce s'a adeverit în foarte scurt timp.

Teleki devenit cancelar, era condus de ideea patriotică de a ajuta pe conaţionalii săi din Ungaria, fiind gata a merge chiar şi cu Turcii împotriva Nemţilor. In capul nemulţumiţilor s'a pus, la dorinţa Francezilor, tânărul Emeric Thököly, crescut de copil în Ardeal. Lucrurile făgăduiau reuşită bună dacă Ludovic XIV nu încheia în iarna anului 1679 armistiţiu şi apoi pace cu Olanda, Germania şi Suedia. Evenimentele războinice mergeau însă înainte şi au sfârşit cu campania nereuşită a Turcilor împotriva Vienei din toamna anului 1683, la care au luat parte atât

Apafi cu Teleki cât şi Domnii Ţărilor române. Insuccesul Turcilor mări însă în mod firesc importanţa împărăţiei romano-germane şi influenţa ei şi asupra politicei Ardealului. Aceasta se orientă acum — silită de împrejurările nefavorabile imperiului otoman — înspre Viena, unde Apafi trimise în primăvara anului 1684 o comisie făcând declaraţia că Ardealul e gata la o uniune mai strânsă cu Austria, respectiv regatul ungar şi aşteaptă modalităţile acestei uniuni. Ele au şi sosit în toamnă, cuprinse în proiectul înfăţişat de Iezuitul Dunod Antidie cu scopul hotărît de a câştiga pe Apafi pentru Liga creştină în care intrau Germania, Papa, Polonia şi Veneţia, spre a lupta contra Turcilor, iar pe sub mână spre a aduce Ardealul sub suzeranitatea Curţii dela Viena. Proiectul acesta de uniune a fost prezintat de iscusitul Iezuit chiar şi în dieta dela Făgăraş (din 22 Fevruarie 1685) cu introducerea scornită cum că Poarta doreşte să renunţe la Ardeal în favoarea Poloniei contra cărui act împăratul îşi oferă tot ajutorul ocrotitor. Statele şi Ordinele n'au consimţit însă la acest proiect şi astfel Dunod s'a adresat lui Teleki cu care a încheiat un pact secret care a dus apoi la aşa numitul Tratat dela Viena din 28 Iunie 1686. In urma acestuia regimentele austriace au copleşit Ardealul: unele au înaintat dela Sătmar spre miazăzi sub generalul Frideric Veterani, ciocnindu-se cu trupele reduse la număr ale patrioţilor de sub Ladislau Gyulafi, cărora nu le convenea această mare protecţie a imperiului german.

Urmările campaniei în care Turcii au trebuit să renunţe la 2 Septemvrie 1686 la cetatea Budei (subjugarea ei ţinând timp de 145 de ani) şi la atâtea alte cetăţi ale lor din Ungaria, pare că au justificat politica germanofilă a lui Teleki, arătând că Ardealul nu se mai poate împotrivi imperiului romano-german. Aşa a şi fost, căci n'a trecut un an de când Ardealul fusese copleşit de armatele prinţului Carol de Lotharingia şi ocupaţia se sfârşi cu Tratatul dela Blaj (din 27 Octomvrie 1687) care recunoscu şi mai departe domnia principelui Mihai Apafi şi dreptul de moştenire al fiului său cu acelaşi nume, împreună cu toate privilegiile oraşelor şi ale nemeşilor şi donaţiunile principilor. Tratatul în ochii partizanilor politicii împărăteşti însemna stabilizarea situaţiei ţării inundate de oştile străine. Dar el de fapt era o subjugare nemiloasă în aşa fel că atunci când sfetnicul George Bánffi, a doua zi după semnarea actului important, comunică familiei princiare dorinţa generalului Scharffenberg să părăsească Sibiul, ea, în grabă, nici prânzul nu şi-l putu lua; la 29 Octom-

vrie pe una din porțile orașului ieșeau principele Apafi cu soția sa, pe cealaltă poartă intrau regimentele germane în sunetul tobelor și al trâmbițelor.

O eră și mai severă urmă cu venirea în Ardeal a generalului Anton Carafa, vestit și urît în Ungaria de Nord pentru cruzimile sale sălbatice față de protestanți. Atunci Statele și Ordinele din dieta lor dela 1 Iunie 1688 ținută în Făgăraș au cerut dela generalul numit ratificarea făgăduită cu sfințenie a tratatelor anterioare dela Viena și Blaj, legănându-se — în mod naiv — încă mereu în convingerea lor că numai protectorul s'a schimbat, dar că principatul va rămâne și de aci înainte cum a fost. Mare le-a fost însă surprinderea când în loc de diploma așteptată au primit adresa generalului prin care se amâna deciziunea împărătească după sfârșitul războiului, iar Teleki primi — tot în aceeași zi — dela împăratul Leopold un protecțional pe seama sa și a familiei sale.

Teleki întristat până la suflet de această umilire, n'a vorbit nimănui de adresa primită, dar oamenii desnădăjduiți au trebuit să se încredințeze de starea fatală. a țării unde principele era numai o păpușe, instituțiile și privilegiile nerespectate de către asupritori, față de cari se sileau să-și apere drepturile până și Sașii resfătați întotdeauna de Curtea împărătească. Nemeșii jefuiți de veniturile lor trăiau retrași în casele lor nobiliare de pe la sate, tot ca și perechea princiară: mai întâiu de toate Doamna Ana Bornemisza, această nobilă figură de femeie energică care conducând gospodăria țării cu tărie și bună pricepere, a refăcut finanțele ruinate. Nu s'a putut împăca de fel cu stările schimbate la cari a ajuns fără vina ei și a murit în castelul familiar dela Ibașfalău în 8 August 1688. Cu moartea ei și-a pierdut și Apafi sprijinul sufletesc care îl mai ținea în vieață după lunga și fericita convietuire cu această rară ființă femeiască. Iși îndeplinea funcțiunile princiare într'un fel aproape apatic: prezidând dietele, ascultând referatele atotputernicului său cancelar Teleki sau semnând decretele cerute de administrația țării. Era fericit însă când putea trăi liniștit în biblioteca sa, [1] scriindu-și memoriile ori lucrând la cărțile sale de rugăciuni sau ascultând muzică clasică care era cea mai mare pasiune a sa, pe lângă vânătoare și petreceri însoțite de bancheturi; frecventând însă și biserica cu mare

[1] Despre biblioteca principelui Mihai Apafi, în revista Századok, 1877, p. 528—530.

evlavie până la moarte, care l-a ajuns în cetatea Făgăraşului la 15 Aprilie 1690 între orele 2 şi 3 după amiazi, spre marea jale a ţării. [1] Vestea morţii sale ajungând la Viena, ambasadorul Veneţiei a ghicit prea bine situaţia declarând că nu se ştie dacă moartea sa va fi spre binele ori paguba intereselor împăratului. [2]

Intr'adevăr după moartea lui Apafi, nemeşii s'au întrunit să depună jurământul de credinţă fiului său Mihai Apafi II, ales de ei încă din anul 1681 şi recunoscut atât de către Poartă cât şi prin tratatul dela Viena din 1686. Generalul Heisler s'a opus însă acestui lucru foarte firesc, mărginindu-se să numească un Consiliu de stat sub preşedinţia lui Teleki până la sosirea ratificării noului suveran Leopold.

Aceasta a fost o politică pe cât se poate de greşită întrucât Poarta otomană, dând ascultare partizanilor lui Thököly, l-a numit pe acesta principe, trimiţându-l cu o oaste îndestulătoare în Ţara-Românească, ca de acolo să poată intra cu ea în Ardeal. Lucrul a reuşit în mod uimitor, primind şi dela Constantin-Vodă Brâncoveanul ajutor comandat de el personal, aşa că până ce generalul Heisler cu ofiţerii săi, cufundaţi în jocul de cărţi, s'au trezit din surprinderea avută prin vestea că Thököly vine în Ardeal, acesta a şi intrat la 15 August 1690 pe la Bran, unde a bătut oştile nemţeşti şi secuieşti cari păzeau graniţa. Thököly, după un popas de câteva zile văzând că Heisler nu-i răspunde la scrisoarea prin care îl somase să părăsească fără răgaz Ardealul, a trecut (la 21 August) pe neaşteptate munţii cu 16.000 de oameni, lăsându-şi însă în urmă tunurile pe cari nu le putea trece şi se opri pe câmpul dela Zărneşti, în faţa armatei ungaro-germane orânduite de însuşi Teleki, marele general al Ardealului. Atacul a fost dat de Thököly cu o vehemenţă atât de mare încât a bătut cu totul pe vrăjmaşi, luându-le şi tunurile. Heisler căzând prizonier, ofiţerii săi au fost omorîţi ori prinşi. Insuşi Teleki urmărit de nişte Turci, căzu pe câmpul bătăliei împreună cu Aga Constantin Bălăceanu din partea Românilor: [3]

[1] Notiţa scrisă lângă catafalcul lui Apafi, de Cristofor Bánffi în manuscrisul Iosephi Comitis Kemény Collectanea diplomatico-historica rerum Humgaricarum et Transilvanicarum tom. IV, p. 354. (Bibl. Academiae Hungaricae, Budapest.)

[2] Din Viena, 23 Aprilie 1690, în Hurmuzaki: Documente, vol. V/2, p. 186.

[3] Descrierea cea mai amănunţită a bătăliei dela Zărneşti ne-a lăsat-o în ungureşte Mihai Cserei care luă parte la dânsa, redată în româneşte de Şincai: Chronica Românilor, ed. II, tomul III, (Bucureşti, 1886) p. 240—245. O altă, săsească, se află în Quellen din Braşov, vol. VII, p. 584.

amară soartă a bietului pribeag, care fugind prigonit din ţara sa în primăvara anului trecut (după misiunea sa secretă dela Viena) la reîntoarcere s'a închinat lui Apafi, cerându-i ocrotire [1] pentru ca să-şi piarză acum vieaţa pe pământ străin.

Iată — foarte pe scurt — schiţa evenimentelor mai de seamă ale epocii lui Apafi,[2] cu care sfârşi independenţa acestui principat care vreme de 150 de ani fusese o stavilă însemnată între imperiul romano-german şi acel otoman, producând atâţi oameni de valoare.

Orice părere am avea despre Apafi, trebue să recunoaştem că era un om blând, leal şi binevoitor faţă de locuitorii Ardealului, în care tot norodul îşi găsea spijin, fără deosebire de limbă şi lege. De binefacerile acestei domnii mărinimoase au avut parte şi Românii. Aşa chiar la începutul domniei sale (în primăvara anului 1662) principele confirmă pe vlădica Sava Brancovici, ales de protopopii români din Ardeal după cum se vede din scrisoarea aflată la nr. 14. Acesta fusese trimis apoi de Apafi în 1668 la Iaşi de unde îi raportează despre relaţiunile Leşilor cu Cazacii şi Turcii. (Nr. 61.) Se vede că principele a fost mulţumit de slujbele sale, deoarece în 1679 ordonă judelui comitatului Alba să nu-l zorească pentru socoteala ce are să dea. (Nr. 130.)

In toamna anului 1663 Apafi ratifică şi reînoieşte privilegiul preoţilor români obţinut dela răposatul Barcsai prin care îi scuteşte de orice dări, adăogând chiar scutirea viilor, care până atunci nu erau cuprinse în privilegiu. [3] Aflându-se însă ici-colea autorităţi cari nu respectau privilegiul preoţilor şi îi sileau la plata dijmei, la plângerea lor, Apafi, peste trei ani, dădu ordin sever pentru ca să înceteze acest abuz. [4] O altă scutire generală de dări şi dijme (foarte omenoasă) privea pe acei preoţi români cari în sărăcia lor prin sate mici, neavând aproape niciun venit obişnuit, îşi lucrau singuri ogrăzile, pământurile şi viile parohiei lor. [5] In 1662 primeşte şi parohia Românilor din Săcădate scutire de dijmă (nr.

---

[1] Scrisoarea sa latinească către Apafi din Braşov, 15 Aprilie 1689 în Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae, vol. XX, p. 225.

[2] Această expunere am schiţat-o pe baza cărţii lui Kővári László: Erdély történelme, vol. V (Pest, 1863) p. 117—230, bine de folosit chiar şi astăzi după atâtea altele moderne şi mai amănunţite.

[3] Decretul din Alba-Iulia, 1 Septemvrie 1663 în Mon. Com. R. Trans. vol. XIII, pag. 243—245.

[4] Din 12 August 1666; ibidem, vol. XIV, p. 195.

[5] Ordinul lui Apafi din Alba-Iulia, 20 Decemvrie 1673; ibidem, vol. XV, p. 353—354.

134) ca şi preoţimea română din ţara Bârsii după incendiul grozav dela Braşov în vara anului 1689. (Nr. 237.)

Grija părintească a principelui se întindea şi asupra vieţii intelectuale a clerului român. Aşa când se auzi de multele neînţelegeri şi gâlceve dintre preoţi români, Apafi i-a chemat în faţa sa (împreună cu vlădica) în ultimele zile ale lui Iunie 1684 ca lucrurile de care aveu să se plângă să se îndrepte.[1] Neînţelegerile evlavioşilor se înmulţeau mai cu seamă din reaua stare în care trăiau cu vladica lor, aşa că atunci când prin moartea lui, în acelaşi an al consfătuirii de mai sus, ajunseră la alegerea unui nou episcop, Şerban-Vodă recomandă lui Apafi pe «valorosul şi învăţatul» popa Irimie cunoscut personal şi de dânsul.[2] Sărmanul părinte i se înfăţişă însă principelui fără să obţină rezultatul dorit, căci el luând în seamă hotărîrea unanimă a popilor, confirmă de vlădică pe părintele Vasilie Varlaam, considerat cel mai potrivit pentru purtarea înaltei demnităţi la care a fost chemat cu blagoslovenia dumnezeiască.[3] Episcopul Varlaam a împlinit într'adevăr toate cerinţele clerului şi neamului său; murind însă peste puţin, preoţii români s'au întrunit la 24 Ianuarie 1687 stil vechiu din nou în mânăstirea dela Alba-Iulia ca să aleagă pe urmaşul lui; adunarea fiind prezidată în numele principelui de către Gaspar Diósi solgăbirăul suprem al comitatului Alba.[4]

Confirmarea unui episcop era precedată întotdeauna de hirotonirea prin vreun Domn muntean ori moldovean, săvârşită în mod riguros după Pravila ţării respective sub controlul, ba chiar şi examenul mitropolitului. La cererea principelui aceste examinări câteodată erau destul de indulgente, plecând dela maxima că: turma nu poate să rămână fără păstor şi noul vlădică — chiar de n'ar corespunde întru toate cerinţelor Bisericei — să aibă grijă de sărmanii săi creştini. In acest sens avem chiar două pilde din epoca lui Apafi: una din toamna lui 1680 la alegerea vlădichii de atunci[5] şi alta din 1682 când Şerban-Vodă

[1] Mihai Teleki din 19 Iunie 1684; ibidem, vol. XVIII, p. 237.

[2] Scrisoarea sa din Bucureşti, 1 Septemvrie 1685; ibidem, vol. XVIII, p. 355.

[3] Diploma confirmaţiei latinească a vlădichii Vasilie Varlaam din Sibiu, 10 Aprilie 1686 publicată tot acolo, p. 486—493.

[4] Scrisoarea de convocare a lui Apafi din 12 Ianuarie 1687; ibidem, vol. XIX, p. 104.

[5] Scrisoarea ungurească a lui Şerban-Vodă din Bucureşti, 4 Septemvrie 1680; Török-magyarkori állam-okmánytár, vol. VI, p. 97.

Cantacuzino zori hirotonirea vlădichii propus pentru ca de Sfintele Paşti să fie în mânăstire la slujbă pentru evlavioşii săi. [1]

Apafi avea grijă însă şi de ridicarea culturii Românilor. Aşa în primăvara anului 1667 ordonă curatorilor mânăstirii din Alba-Iulia să înfiinţeze şcoală şi lângă ea o tipografie românească în care să se tipărească cărţi româneşti folositoare, explicând cine e de vină că acestea nu s'au înfiinţat încă mai curând. [2] Această învinovăţire e fără îndoială o aluzie la reaua administraţie bisericească a lui Sava Brancovici, pentru care acesta a şi fost depus de Apafi. Principele a revenit asupra acestui lucru şi peste şapte ani, ordonând să se cerceteze unde a ajuns tipografia românească întemeiată de răposatul principe George Rákóczy I la Alba-Iulia, de unde la năvălirea Tătarilor (din toamna anului 1657) vreun om zelos o ascunsese undeva.

După atâta insistenţă tipografia românească se înfiinţă în sfârşit, iar Apafi, în iarna anului 1681, însărcină pe preotul reformat Ştefan Matkó (care ştia foarte bine româneşte) cu traducerea Testamentului vechiu pentru Românii ardeleni, ai căror episcopi erau protivnici introducerii liturghiei române. Până să-şi termine însărcinarea, Popa Ioan din Vinţi a tipărit în 1685 « cărţulia » lui Matkó « spre folosul şi întrămarea neamului românesc » cu titlul: *Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare*, după ce tipărise cu doi ani înainte *Sicriul de Aur* în Şebişul săsesc, mulţumind în Predoslovia cărţii Măriei Sale Craiului Ardealului cu toţi protopopii şi cu tot săborul Rumânilor din Ardeal « că după ce Dumnezeu în minunat chip i-a ajutat să ridice tipografia rumânească din porunca Măriei Sale, au putut să tipărească această carte, care este *pârga întâia* a tipografiei lor. » Tot sârguinţii lui datorim şi Molitevnicul din Alba-Iulia dela 1689 tipărit cu blagoslovenia prea osfinţitului părinte, Kir Varlaam Mitropolitul Belgradului şi a toată ţara Ardealului. [3] Interesantă e şi jalba preoţilor români din Maramureş către cancelarul Teleki (dată şi în facsimile sub nr. 263) prin care i se plâng că nu vreau să meargă la porunca vlădichii din Munkács la soborul său.

Şi mai întinse erau relaţiile principelui Apafi şi ale Ardealului cu Domnii şi boierii ţărilor române: atât politice cât şi economice,

---

[1] Acelaş Voevod din Bucureşti, 14 August 1682; ibidem, p. 230.

[2] Ordinul lui Apafi din 24 Mai 1667; Mon. Com. Trans., vol. XIV, p. 267—268.

[3] Vezi mai pe larg în Bibliografia mea Română-Ungară, vol. I (Bucureşti, 1931) p. 121—130.

cum nici nu putea fi altfel, dat fiind că aceste trei ţări aveau nevoie una de alta, mai cu seamă la timpuri de nevoie. « Să ştii — răspundeà Apafi în 21 Martie 1674 la mustrările regelui Sobieski — că în starea nenorocită a celor două ţări, din cauza veşnicii schimbări a Domnilor, nu trec doi ani, în cari să nu fie siliţi nobilii dintr'o partidă sau din alta a fugi în Ardeal; iar Ardealul n'a dat niciodată pe vreunul dintre dânşii duşmanilor la moarte. »[1] Această ocrotire omenească şi legăturile economice ale principilor şi ale nemeşilor Ardealului cu Domnii şi boierii ţărilor române dădu loc unei corespondenţe atât de vaste, chiar şi în epoca lui Apafi, încât ar ieşi volume întregi dacă cineva ar retipări scrisorile cu acest caracter publicate în literatura istorică ungară, ceea ce de altfel ar fi un lucru de un deosebit folos; ar trebui însă multe din ele corectate depe originalul lor, publicaţiile ungureşti fiind făcute fără cunoştinţa limbii române.

Publicarea acestor scrisori (în mare parte scrise în ungureşte, chiar din partea curţilor Ţărilor române cari ţineau dieci unguri) cu întregul lor cuprins, nepreţuit şi bogat în amănunte privitoare la relaţiile acestor trei ţări, a primit un avânt mai mare dela neobositul editor, decedatul Alexandru *Szilágyi* (născut la Cluj) care în 1868 a înfiinţat publicaţia *Török-magyarkori állam-okmánytár* din care a tipărit 7 volume, în 1876 *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae* cu 21 volume, în 1878 revista *Történelmi Tár*, pe lângă cari a mai tipărit vreo duzină de diferite diplomatare: ticsite de scrisori domneşti şi atestând prezenţa a o sumă de pribegi refugiaţi în Ardeal, de unde mulţi de teama Turcilor nici nu se mai întorceau în ţara lor. Aceste publicaţii nu sunt îndestul folosite de istoriografia română şi necunoscută a rămas marea publicaţie a corespondenţei lui Mihai Teleki pornită în 1905, până acum cu 8 volume, cuprinzând 3800 de scrisori dintre anii 1656—1679. Colecţia va urma până la moartea marelui cancelar în mâinile căruia (ca unul ce conducea politica lui Apafi) s'au strâns toate relaţiile Ardealului cu întreaga lume cultă a epocii. Din păcate n'a apărut încă despre el până azi nicio monografie, afară de o simplă disertaţie,[2] dar aceasta aşteaptă, se vede, momentul când opera monumentală — munca îndârjită a dece-

[1] Din scrisoarea lui Apafi, în Mon. Com. R. Trans. vol. XV, p. 363; citat de Iorga, pasagiul tradus de dânsul, în Studii şi documente, vol. IV, (Bucureşti, 1902) p. CCCXII sub anul 1673 şi p. 355—356.

[2] Gróf Széki Teleky Mihály. Irta Sziládi Károly. Bölcsészettudori értekezés. Kecskemét, 1887. Sziládi László könyvnyomdája. In 8-vo, p. 62.

datului profesor *Gergely* Sámuel — va fi completă cu volumele cari îi mai lipsesc şi zac gata în manuscris spre paguba mare a istoriografiei.

Acest belşug imens al literaturii istorice ungare (împreună cu periodicele şi ziarele) formează o greutate aproape de neînvins în calea cercetărilor de arhivă cu scopul de a descoperi scrisori noui inedite, cercetătorul fiind obligat a controla în mod riguros la fiecare document dacă el a fost deja editat ori nu. Lipsindu-ne însă cu desăvârşire măcar repertorii despre actele tipărite, e aproape inevitabil de a retipări involuntar acte de mult cunoscute. O pildă avem — chiar din epoca lui Apafi — cu scrisoarea lui Constantin-Vodă Cantemir către Apafi, din Iaşi, în 12 Decemvrie 1685, pe care prof. I. Minea o publică în 1925 fără să bage de seamă că ea era deja tipărită de Szilágyi de treizeci de ani. Având şi eu o copie (făcută în bună credinţă ca inedită) colaţionând-o cu cele două ediţii citate, a trebuit să retipăresc scrisoarea corectată cu atenţie mai mare, aflând în primele două ediţii greşeli imposibil de lăsat fără menţiune. [1] Şi aceasta se întâmplă zilnic şi cu alţi mulţi din breasla noastră!

Dacă acum, în atari condiţiuni grele, am reuşit să adun şi să dau la lumină din epoca lui Apafi 277 de acte şi scrisori în volumul de faţă, o datoresc totodată şi împrejurării fericite că mi-a fost dat să lucrez şi în arhive de familii particulare, nefolosite încă pentru relaţiile ungaro-române.

Nefolosită a rămas şi corespondenţa generalului Veterani păstrată în trei volume groase în oraşul său natal Urbino. Copia scrisorilor privitoare la Români a acestei colecţii importante o primisem de mulţi ani din mâna unui profesor italian; spre verificarea lor m'am dus însă însuşi (în luna Noemvrie a anului curent) la Urbino, publicând astfel 11 scrisori necunoscute până acuma.

Cuprinsul volumului se poate vedea amănunţit din Seria documentelor. Aşa că nu-mi rămâne decât se atrag atenţia specialiştilor în primul rând asupra marelui număr de scrisori ale lui Constantin-Vodă Brâncoveanul şi ale neamului lui: Constantin Cantacuzino Stolnicul cu fraţii săi precum şi ale lui Staicu Bucşan Paharnicul (începând cu 1687) care pribegind din Ţara-Românească prigonit de Şerban-Vodă Cantacuzino, s'a retras în Ar-

---

[1] In Mon. Com. R. Trans. vol. XVIII, p. 420—421. Minea în Revista Arhivelor 1925, p. 287—288. Observaţiile mele sub titlul de Comentar la scrisoarea lui Constantin Cantemir din 1685 în Revista Istorică Română, 1931, p. 133—134.

deal și deveni chiar — la un moment dat — pretendent față de Brâncoveanu, al cărui scaun se clătina mult în situația critică dintre anii 1687—1690 cu prilejul intrării armatei austriace în țară și în timpul tratativelor sale dificile (adesea fără știrea Porții) față de pretențiile grozave ale generalilor străini.

Scrisorile acestea încep cu anul 1663 și urmează fără întrerupere dela 1676 încoace cu toate pierderile suferite de arhive și în Ardeal de-a-rândul veacurilor trecute. « In casele familiei Cantacuzino numele Măriei Tale e lăudat zilnic » scria lui Apafi în iarna anului 1676 Vel Spătarul Buhuș cu ocazia plecării la dânsul a lui Constantin Brâncoveanul (a cărui soră o ținea de nevastă) pentru a-și vedea moșia din Sâmbăta-de-Sus de lângă Sibiu,[1] pentru care primi în 1678 dela principe un act de danie regulat. (Pag. 350, notă.) Din această vreme — când făcuse cunoștință cu Apafi și cancelarul său Teleki — relațiile lui Brâncoveanu cu dânșii au rămas permanente, devenind foarte prietenești nu numai în chestii politice, dar și familiare, până la punctul de a le trimite morun, caracatițe și lămâi, delicatese rare în Ardeal. Scrisoarea întâia a lui Brâncoveanu în volumul nostru e din 8 Decemvrie 1678; prin ea vestește lui Apafi numirea lui Șerban-Vodă Cantacuzino (nr. 127) și dela această dată scrisorile sale se țin lanț până în ultimul an al domniei principelui ardelean. Dintre membrii familiei Cantacuzino apare în volumul nostru Vornicul Toma la 1663, Dumitru peste patru ani, iar capul și mândria neamului lor: Constantin Stolnicul în 1679 (nr. 129) rămânând un corespondent foarte sârguincios până la sfârșit.

Rare sunt, în genere, scrisorile soțiilor Voievozilor, din cari tipărim (între anii 1661—1683) următoarele: ale Doamnei Safta, Maria Sturza, Nedelea, ale soției lui Iliaș-Vodă o Cantacuzină și a Doamnei Nastasia, dela care aveam până acuma o scrisoare din tinerețe, scrisă cu 17 ani mai înainte.[2] Afară de acestea a mai apărut în literatura ungară: o scrisoare a Doamnei Safta[3] și două ale Doamnei Marica Brâncoveanu.[4]

[1] Scrisoarea ungurească a Spătarului Buhuș din București, 20 Fevruarie 1676; Mon. Com. R. Trans., vol. XVI, p. 266.

[2] Din Iași, 28 Aprilie 1666 în Török-magyarkori állam-okmánytár, vol. IV, p. 313.

[3] Din 1. August 1661 dela Homonna, în Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 1899, p. 151.

[4] Una din 3 Martie 1679 și alta din 2 Ianuarie 1680, ambele din București și către principesa Ana Bornemisza; în Török-magyakori állam-okmánytár, vol. VI, p. 45 și 78.

Privitor la istoria vieţii economice avem: lista giuvaericalelor şi lucrurilor de valoare ale pribeagului George Ştefan-Vodă, amanetate în 1662 la Viena (nr. 20) şi — ca o curiozitate — contractul cârciumarului român Costandin din Alba-Iulia pentru desfacerea vinurilor principelui Apafi. (Nr. 78.)

Foarte preţios e actul solemn din 1667 cuprinzând întreaga constituţie a Valahilor din Slavonia (nr. 57) cum şi raportul unguresc amănunţit din Cracovia dela 1684 cu descrierea Basarabiei şi a informaţiei — curioase — că la gura Prutului existau încă ruinele podului lui Traian, iar lângă Tighina lacul şi băile lui Ovidiu. (Pag. 205—206 şi 211—212 în traducere românească.)

Diplomele nobilitare româneşti pe cari le mai am şi cunosc, le rezerv unei publicaţii heraldico-istorice speciale; dau însă pe aceea a lui Ioan Halga din Hălmagiu dela 1680 (sub nr. 131) neavând nimic altceva inedit din acel an, fiind publicat tot de mult de premergătorii mei.

Ofer însă şi linguiştilor o mică surprindere, pe care fără îndoială o vor primi cu bucurie: textul românesc al jurământului seimenilor principelui Apafi din 1686 (sub nr. 154) formând — după câte cred — cel mai vechiu act românesc profan transcris cu fonetică ungurească.

Pentru întregirea bogatului material istoric al volumului nostru recomand călduros (la redactarea oricărui mic studiu comparativ) răsfoirea publicaţiilor ungare citate mai sus, cari cuprind din anii epocii lui Apafi nu mai puţin de 250 de scrisori, scrise de Români ori adresate către Români. [1]

Volumul nostru aduce aşa dar un mănunchiu deosebit de mare de date nouă şi interesante privitoare la cunoaşterea mai adâncă a relaţiilor paşnice dintre Unguri şi Români din a doua jumătate a veacului al XVII-lea. Facsimilele date ilustrează şi sigilografia română cu frumoase peceţi domneşti şi boiereşti rare, iar portretul alăturat al lui Constantin Postelnicul Cantacuzino (omorît în 20 Decemvrie 1663 în mânăstirea Snagovului) reprodus după o stampă sculptată şi tipărită la Veneţia, formează un unicat preţios, necunoscut până acuma.

ANDREI VERESS

[1] Acest fapt numeric se poate constata din Repertoriul meu de scrisori privitoare la istoria Românilor tipărite în literatura ungară, care aşteaptă să fie editat poate ca anexă a ultimului meu volum de documente din publicaţia de faţă, spre folosul obştesc al relaţiilor culturale maghiaro-române, foarte puţin cunoscute.

PRÉFACE.

Le présent volume contient toute l'époque (de 30 ans) du Prince Michel Apafi, proclamé par les États et les Ordres de Transylvanie à leur Diète armée du camp près de Târgu-Mureş et confirmé par Ali Pacha le 16 Septembre 1661. Le nouveau prince, apparenté aux Bethlen et à d'autres familles anciennes du pays, venait à peine de rentrer de sa captivité en Crimée de presque quatre ans, après avoir été fait prisonnier par les Tartares lors de la campagne malheureuse de Georges Rákóczy II. De retour chez lui, il vivait retiré dans le château de son domaine d'Ibaşfalău plongé, en calviniste convaincu, dans ses méditations et ses livres religieux, dont il avait fait imprimer lui-même quelques uns. Ne s'occupant guère des affaires du pays, il fut donc très surpris de la nouvelle de son élection, approuvée aussi par la Porte Ottomane. Il dut accepter d'autant plus que la Porte ne voulait pas transformer le pays en pachalik, comme on le prétendait, mais désirait, par cette nomination, faire cesser les intrigues implacables qui avait ruiné la Transylvanie à la suite des luttes entre les partis rivaux de Barcsai et de Kemény, et de rétablir ainsi la tranquillité et le train habituel de vie comme autrefois.

Le pays avait échappé à Acatius Barcsai, qui fut tué par les sbires de son adversaire Kemény le 4 Juin 1661 à Cozma et enterré dans l'église de ce village. Mais Jean Kemény subit le même sort dans la bataille contre l'armée turque d'Apafi, commandée par Kucsuk Pacha, dans la plaine de Via-Mare le 22 Janvier 1662. Les Turcs entrèrent à Sighişoara avec presque 500 têtes d'Allemands de Kemény. Ce petit épisode nous montre le triste état de la Transylvanie à la suite des mésentantes qui se succèdaient depuis des années: d'un côté le progrès de l'influence turque après l'occupation d'Oradea (en été 1660) et de l'autre l'affermissement de la puissance de l'empereur Léopold, grâce auquel

plusieurs villes de Transylvanie, comme Cluj, Gherla et Deva, avaient reçu des garnisons allemandes, appelées dans le pays par Kemény.

Malgré cela la situation d'Apafi, qui détruisit les partis de ses adversaires disparus, s'améliora assez vite: les finances se rétablirent, le pays commença à prospérer, les Diètes du printemps et de l'automne se réunirent règulièrement et votèrent des décisions pour le bien des populations appauvries par les révoltes prolongées et les désordres qui démoralisaient l'opinion publique aussi. Cet état de choses aurait put durer si un événement dont les conséquences s'étendirent aussi en Transylvanie n'aurait surgi à l'improviste en Hongrie. Il s'agit de l'émigration des nobles protestants persécutés à cause de leur foi, après la révolte du juge François Nádasdy, du ban Pierre Zrinyi et de François Frangepán, qui éclata à la suite des insupportables iniquités et vexations des Allemands. Cette révolte nationale finit par la décapitation des chefs, au printemps de l'année 1671 (malgré que ceux-ci étaient catholiques) lorsque ceux qui en eurent la possibilité émigrèrent en Transylvanie. Bien reçus ici par les conseillers calvinistes du prince, comme par exemple le chancelier Nicolas Bethlen, Michel Teleki et autres, ils prirent la décision d'aller les armes à la main défendre les libertés persécutées. Luttant contre l'empereur Léopold, qui était en guerre avec la France ainsi qu'avec les Turcs en Pologne, Apafi, après avoir reçu de la part de Louis XIV la promesse d'une aide pécunière, se déclara en faveur de l'entreprise, sans le consentement de la Porte Ottomane et malgré l'opposition des némès de la Transylvanie, ennemis déclarés des Allemands et de leur influence de plus en plus grande. Dionys Bánffi, nommé en secret baron par la Cour de Vienne, était le chef du parti. Après que cela fut découvert, Teleki se décida de le supprimer par ses propres adversaires, Paul Béldi et ses compagnons. Le 18 Décembre 1674 Bánffi, qui était le beau-frère de Teleki, fut lâchement décapité dans son château. Teleki, devenu chancelier, était animé par le désir d'aider ses compatriotes de Hongrie, étant même disposé de pactiser avec les Turcs contre les Allemands. Le jeune Emeric Thököly, élévé depuis son enfance en Transylvanie, se mit, selon le désir des Français, à la tête des mécontents transylvains. Cette entreprise aurait put réussir si Louis XIV n'avait pas conclu d'abord un armistice, l'hiver de 1679, et ensuite la paix avec la Hollande, l'Allemagne et la Suède. Les événements se suivirent jusqu'à la campagne sans succès des

Turcs contre Vienne, l'automne 1683, à laquelle prirent part Apafi avec Teleki ainsi que les voévodes de principautés roumaines. L'insuccès des Turcs, en affermissant l'importance de l'influence de l'empire romain-germanique, obligea la Transylvanie de s'orienter vers Vienne, où Apafi envoya au printemps 1684 une commission, avec la déclaration qu'il était prêt à une union plus étroite avec l'Autriche, donc avec la Hongrie aussi, et qu'il attendait les modalités de cette union. En automne le jésuite Dunod Antidie apporta le projet qu'il présenta aussi à la Diète de Făgăraş du 22 Février 1685 et par lequel on essayait de gagner Apafi à la cause de la Ligue Chrétienne contre les Turcs, tout en tâchant, secrètement, de soumettre la Transylvanie à la suzeraineté de la Cour de Vienne. Malgré son affirmation, inventée pour la circonstance, que la Porte désirait renoncer à la Transylvanie en faveur de la Pologne et que l'empereur offrait sa protection, les États et les Ordres n'acceptèrent pas le projet présenté et Dunod ne put que conclure un pacte secret, qui aboutit au traité de Vienne du 28 Juin 1686. Les régiments autrichiens firent invasion en Transylvanie, les uns sous le commandement du général B. Veterani avancèrent de Satmar vers le Nord où elles se heurtèrent aux troupes des patriotes, dirigés par Ladislas Gyulafi. La politique germanophile de Teleki était justifiée par les suites de la campagne par laquelle les Turcs durent renoncer à Buda le 2 Septembre 1686 et à d'autres cités de Transylvanie. Toute résistance à l'empire allemand était devenue illusoire et, après l'occupation du pays par les armées du prince Charles de Lorraine, le traité de Blaj, du 27 Octobre 1687, reconnut le trône au prince Michel Apafi et le droit de succession à son fils, ainsi que tous les privilèges des villes. Pourtant ce traité était en réalité une soummission complète: lorsque le conseiller Georges Bánffi annonça à la famille du prince Apafi que le général Scharffenberg désirait qu'elle quittât Sibiu, le départ se fit en hâte et lorsque le 29 Octobre le prince et sa femme sortirent précipitamment par une porte de la ville, les régiments allemands y entraient aux sons des fanfares par une autre.

L'arrivée du général Antoine Carafa, fameux par ses cruautés envers les protestants, fut le début d'une ère plus triste encore. Dans leur Diète du 1 Juin 1688, tenue à Făgăraş, les États et les Ordres demandèrent au général la ratification promise des traités de Vienne et de Blaj. Mais ils furent vite déçus, car au lieu du diplôme attendu ils reçurent la réponse du général que

la décision impériale était ajournée jusqu'après la fin de la guerre et Teleki reçut dans la même journée un protectionnel pour lui et sa famille de la part de l'empereur Léopold.

Teleki ne parla à personne de cette humiliation, mais l'opinion publique était désespérée de cet état de choses. Les institutions et les privilèges n'étaient pas respectés, les Saxons eux-mêmes, protégés de tous temps par la Cour impériale, essayaient de défendre leurs droits, les némès depouillés de leurs revenus vivaient à la campagne dans leur gentilhommières ainsi que le prince et la princesse. La mort, dans son château d'Ibaşfalău, le 8 Août 1688, de la princesse Anne Bornemisza, cette noble et parfaite épouse qui avait contribué par son énergie et sa sagesse à l'affermissement des finances ruinées et qui ne pouvait supporter cette nouvelle situation, fut pour le prince Apafi une perte si cruelle qu'il ne s'occupa des affaires publiques que d'une manière apathique, préférant passer son temps dans sa bibliothèque, à écrire ses mémoires ou ses livres religieux et à écouter de la musique qu'il aimait autant que la chasse et les fêtes. Il mourut pieusement à Făgăraş le 15 Avril 1690, profondément regretté par tout le pays et après sa mort les némès se réunirent pour prêter serment à son fils Michel Apafi II, élu déjà depuis 1681 et reconnu par la Porte et par le Traité de Vienne de 1686. Le général Heisler s'y opposa pourtant, se contenant de nommer un Conseil d'État présidé par Teleki, jusqu'à l'arrivée de la ratification du nouveau souverain Léopold.

Ce fut une politique erronée, car la Porte Ottomane nomma comme prince Thököly, qu'elle envoya en Valachie avec une armée suffisante pour qu'il puisse entrer de là en Transylvanie. Ayant reçu l'aide du voévode Constantin Brancovan, qui prit lui-même le commandement de ses troupes, Thököly entra en Transylvanie le 15 Août 1690 par Bran, où les armées allemandes, et sèkles, qui gardaient la frontière, furent mises en déroute. Après quelques jours, voyant que le général Heisler, qui avait été pris au dépourvu par cette invasion, ne voulait pas répondre à la sommation de quitter sur-le-champ la Transylvanie, Thököly s'arrêta, les montagnes franchies, sur la plaine de Zărneşti et attaqua avec ses 16.000 hommes l'armée magyaro-allemande, commandée par le grand général Teleki. L'attaque véhémente de Thököly décida de la victoire, Heisler fut fait prisonnier, et Teleki, poursuivi par les Turcs, fut tué, ainsi que l'Aga Constantin Bălăceanu, du côté des Roumains.

Tel est, en résumé, le schéma des événements les plus importants de l'époque d'Apafi, après laquelle sombra l'indépendance de cette principauté, qui pendant 150 ans avait été une barrière importante entre l'empire germanique et celui des Turcs. Du tempérament généraux d'Apafi, qui était certainement tout aussi loyal et bon que tolérant, les Roumains eurent aussi des avantages. C'est ainsi qu'au printemps de 1662 ce prince confirma l'évêque Sava Brancovici, élu par les protopopes roumains de Transylvanie (lettre no. 14) et l'envoya en 1668 à Jassy, d'où il devait lui faire des rapports sur les relations des Polonais avec les Cosaques et les Turcs. (No. 61.)

L'automne de 1663 Apafi ratifie et renouvelle le privilège d'exemption d'impôts, obtenu du défunt Barcsai, pour les popes roumains, en exemptant aussi les vignes, qui ne l'étaient pas auparavant. Trois ans plus tard en apprenant que certaines autorités ne respectaient pas ces dispositions, Apafi, à la demande des popes, donne des ordres sévères pour que les abus cessent. Il exempta de tout impôt et dîme les prêtres de village qui, n'ayant aucun revenu, travaillaient eux-mêmes les terres et les vignes de leur paroisse.

La sollicitude paternelle du prince s'ètendait aussi à la vie spirituelle du clergé roumain. C'est ainsi qu'il fit appeler chez lui popes et l'évêque, en Juin 1684, pour faire cesser les discordes entre ceux-ci. Le Prince Şerban de Valachie recommanda à Apafi, aprés la mort de l'évêque survenue la même année, le « valeureux et instruit » pope Irimie, qu'il connaissait personnellement. Mais ce prêtre se présenta au Prince sans obtenir le résultat désiré, puisque celui-ci confirma, à la suite de la décision unanime des popes, le Père Vasile Varlaam, qui mourut peu de temps aprés son élection, aprés avoir beaucoup réalisé pour le bien du clergé et de son peuple. Le 24 Janvier 1687 ancien style, les popes roumains se réunirent donc de nouveau au monastère d'Alba-Iulia pour élire son successeur, l'assemblée étant présidée, au nom du prince, par Gaspar Diósi. La confirmation d'un évêque était toujours précédée par sa consécration par un Prince de Valachie ou de Moldavie, selon le code du pays et sous le contrôle et même l'examen du Métropolite. À la demande du Prince, ces examens étaient parfois assez indulgents et nous avons deux exemples, à l'époque d'Apafi, dont l'un en 1682 sous Şerban Cantacuzène, quand les princes se hâtèrent de consacrer l'évêque proposé, afin qu'il ne tardât pas à remplir de plus tôt possible ses fonction ecclésiastiques.

Apafi ordonna en 1667 aux « curateurs » du monastère d'Alba-Iulia de fonder une école et une typographie, où l'on devait faire imprimer des livres roumains utiles et il demanda à cette occasion qui était responsable du fait qu'elles n'existaient pas encore, en faisant certainement allusion à la mauvaise administration de l'évêque Sava Brancovici, déposé par Apafi. Le prince ordonna, sept ans après, qu'on fit des recherches pour apprendre où se trouvait la typographie roumaine, fondée par feu le prince Georges Rákóczy I à Alba-Iulia, d'où, lors de l'invasion des Tartares, on l'avait emportée pour la cacher quelque part.

Enfin, après tant d'insistances, la typographie roumaine fut installée et Apafi put charger, en hiver 1681, le prêtre réformé Etienne Matkó, qui savait très bien le roumain, de traduire l'Ancien Testament à l'usage des Roumains de Transylvanie, dont les évêques étaient contraires à l'introduction de la liturgie roumaine. Avant qu'il ne finisse cet ouvrage, le pope Jean de Vinţi imprima en 1685 le « petit livre » de Matkó pour l'usage et l'affermissement du peuple roumain, sous le titre: « Sentier raccourci menant vers les bonnes actions », après qu'il eut publié deux ans auparavant « Le cercueil d'or » dont la préface contient des remerciements envers le Prince de la Transylvanie pour toute sa sollicitude. Il faut ajouter aussi le « Livre d'Heures » d'Alba-Iulia, de 1689, imprimé avec la bénédiction du Métropolite Varlaam de Alba-Iulia et de tout le pays de Transylvanie. La pétition des prêtres roumains du Maramureş, adressée au chancelier Teleki (reproduite en facsimile au No. 263) est aussi intéressante.

Les relations du Prince Apafi avec les voévodes et les boyards des principautés roumaines étaient encore plus étendues, puisque ces trois pays avaient les mêmes intérêts politiques et économiques, surtout par ces temps difficiles. Apafi répondit aux reproches du roi Sobieski le 21 Mars 1674: « Sachez, qu'à cause du changement de princes dans les deux pays avoisinnants, tous les deux ans les nobles d'un parti ou d'un autre sont obligés de se réfugier en Transylvanie, et que celle-ci n'a jamais livré aucun d'eux à ses ennemis mortels. »

Si l'on s'avisait de publier dans un recueil toute la vaste correspondance entre les princes et les nèmès de la Transylvanie avec les princes et les boyards des pays roumains, on devrait compter avec de grands volumes. Le défunt Alexandre Szilágyi, né à Cluj, avait entrepris la publication d'un grand nombre de documents diplomatiques et autres, à partir de 1868 dans « Tö-

rök-magyarkori állam-okmánytár » 7 volumes, dans « Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae » — 21 volumes — et dix ans plus tard dans la revue « Történelmi Tar. » La publication de la correspondance de Michel Teleki, commencée par le professeur Samuel Gergely devra être complétée, puisque les 8 volumes parus ne contiennent que des lettres de l'époque de 1656 à 1679. N'ayant pas encore un répertoire systématique des actes publiés, on risque de reproduire involontairement des actes déjà connus.

Si j'ai pu réunir, pour les publier, 277 actes et lettres de l'époque d'Apafi, ce n'est que grâce à la circonstance d'avoir pu travailler dans des archives familiales, qu'on n'avais pas encore consultées et utilisées pour les relations magyaro-roumaines. La correspondance du général Veterani, gardée en trois gros volumes à Urbino, sa ville natale, était aussi restée inutilisée— et j'ai publié 11 lettres, inconnues jusqu'à présent, après les avoir vérifiées d'après les originaux, en Novembre dernier.

Le contenu du volume étant indiqué par la Série des documents, il ne me reste plus qu'à attirer l'attention des spécialistes d'abord sur le grand nombre de lettres du Prince Constantin Brancovan et de quelques membres de sa famille: Constantin Cantacuzène le Stolnic et ses frères et de Staicu Bucşan le « paharnic » — (à partir de 1687) qui, persécuté par Şerban Cantacuzène, s'était retiré en Transylvanie, d'où il s'érigea même en prétendant du trône au moment critique du règne de Constantin Brancovan, vers 1687, lors de l'entrée de l'armée autrichienne dans le pays.

Ces lettres commencent en 1663 et continuent sans interruption à partir de 1676, malgré les pertes subies par les archives en Transylvanie durant les siècles derniers. « Le nom de Votre Altesse est vanté chaque jour dans la maison de la famille Cantacuzène » écrivait le Spatar Buhuş en 1676 à Apafi, à l'occasion du voyage de Constantin Brancovan, son beau frère, à sa terre de Sâmbăta-de-Sus, près Sibiu. À partir de cette époque, lorsqu'il fit leur connaissance, Brancovan resta en relations suivies avec Apafi et son chancelier Teleki et cette amitié n'eut pas seulement un caractère politique, puisque le prince valaque leur envoyait même des esturgeons, des pieuvres et des citrons, qui étaient des raretés en Transylvanie.

La première lettre de Brancovan de ce volume-ci, par laquelle il annonce à Apafi la nomination de Şerban Cantacuzène comme Prince (no. 127) est datée du 8 Décembre 1678 et à

partir d'alors les lettres se suivent avec une variété et une richesse étonnantes jusqu'à la dernière année du règne de ce prince.

Parmi les membres de la famille Cantacuzène, le Vornic Thomas paraît dans ce volume en 1663, Démètre quatre ans plus tard et le chef et la gloire de sa maison, Constantin le Stolnic, en 1679 (no. 129) qui resta un correspondant très conciencieux jusqu'à la fin.

Les lettres des épouses des voévodes sont plus rares; nous publions les suivantes, entre 1661 et 1683: celles de la princesse Safta, de Marie Stourdza, de Nedelea, de la femme du prince Iliaş, une Cantacuzène, et de la princesse Nastasie, de laquelle nous avions jusqu'à présent une lettre de jeunesse. À part cela dans la littérature hongroise avaient encore été publiées une lettre de la princesse Safta, de 1661 et deux de la princesse Marica Brancovan, adressées à la princesse Anne Bornemisza.

Relativement à l'histoire de la vie économique nous avons: la liste des bijoux et des objets de valeur du prince exilé Georges-Etienne, mises en gage en 1662 à Vienne (no. 20) et, comme curiosité, le contrat du cabaretier roumain Costandin, d'Alba-Iulia, pour la vente des vins du prince Apafi. (No. 78.)

L'acte solennel de 1667 est précieux puisqu'il contient toute la constitution des valaques de Slavonie (no. 57) ainsi que le rapport hongrois de Cracovie de 1684 avec la description détaillée de la Bessarabie; on y trouve deux informations curieuses: l'une qu'à l'embouchure du Prut les ruines du pont de Traian existaient encore ainsi qu'à Tighina le lac et les bains d'Ovide. (Pag. 205—206 et 211—212 en traduction roumaine.)

J'offre même aux linguistes une petite surprise réjouissante: le texte roumain du serment des séïmènes du prince Apafi, de 1686 (no. 154) qui est, que je sache le plus ancien acte civil roumain transcrit avec la phonéthique hongroise.

L'apport de ce volume est donc très grand en ce qui concerne les données nouvelles et intéressantes relatives à l'étude approfondie des relations pacifiques entre les Hongrois et les Roumains, de la seconde moitié du XVII-ème siècle; il intéresse aussi la sigillographie roumaine par les beaux et rares sceaux princiers et seigneuriaux reproduits.

ANDRÉ VERESS

I.

ACTE ŞI SCRISORI.

1.

Gurghiu, 25 Fevruarie 1661.

Mihai Kereszturi şi tovarăşii către Martin Berzenczey.

Contract între Petroska Molnar, Ion Herczel şi Neagul Anecsa din Roman şi Martin Berzenczey căruia i s'au dat iobagi în condiţiile arătate.

Anno 1661 die vigesima quinta Februarii.

Mi kik közbirák vagyunk ez dologbą, mű Maros széken Bere Kerezturat lakó nemzetes vitézlő Kerezturi Mihály uram, ugyan Marosszéken Samsondon lakó Kis András, Szabó Tamás és Szilágyi György uramék nemes emberek, Szilágyi György veres darabant, adjuk tudtára mindeneknek, az kiknek illik ez levelünknek rendiben, jövének mi előnkben Moldwa országh szély, ben Romanfalván lakók, első Molnár Petroska, Herczel Jánosmásik Anekcza Nyaguly, harmadik Kozma Pakular; köték magokat jobágyul nemzetes Görgény Szent Imrehen lakó Berzenczey Márton uramnak, feleséginek, nemzetes Ozdi Kata aszszonynak és maradványoknak ilyen conditioval, hogy ő kegyelmek magokörökös földökre meg telepitsék, mivel ő kigyelmek kezeket tartván rajtok valamig ez országban meg maradhatnak, hogy ha pedig egy nehány esztendő el telvén az ő kigyelmek jószágán el nem élhetnének, senki keze alá: se urunk ő Nagysága keze alá, se uri, se főrendi, se közrendek kezek alá, se jószágára lakni Erdély orzágában se jobágyul, se szolgául ne mehessenek, hanem nekem hirré adván, magok országában békével mehessenek. Nemzetes Berzenczey Márton uram is arra köté magát mi előttünk egy vagy két esztendeig olyan sulyos szolgálatra, mint az többit nem erőlteti, hogy őkis életet foghassanak magoknak, az mivel

lehet ő kigyelme maga is segitségül lészen; hogy ha pediglen más emberek földére vagy jószágára akarnának menni vagy mennének, vagy pediglen az ö kigyelmek jószágáról el akarnának szökni vagy szöknének (minden nemü névvel nevezendő helyeken, falukon, városokon, vámon, harmincadon, erdőn, mezőn) meg fogathassa ő kigyelme és életek az ö kigyelmek kezekben legyen. Hoc addito valamit pediglen fen meg nevezett Berzenczey Márton nekik ad vagy marhát, vagy gabonát és valomit az ő kigyelmek jószágán keresnek, hogy ha el akarnak menni az ö kigyelmek jószágáról, hirré adván, vissza adjanak.

Az melyet hütünk szerént irattunk és pecsétünkkel meg is erősittettünk, sub fide nostra mediante.

Kerezturi Mihály, Kis András, Szabó Tamás, Szilagi György.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum fam. Berzenczey. IV fasc. 91, No. 43.)

Trad. Noi cari suntem juzi de obşte în această afacere, noi lăcuitori în Bere Keresztur în Scaunul Murăş, viteazul de bun neam Mihai Kereszturi, apoi Andrei Kis, Toma Szabó şi Gheorghe Szilágyi, nemeşi, Gheorghe Szilágyi, dărăban roşu, lăcuitori în Samsond, tot în Scaunul Murăş, dăm de ştire tuturora cărora se cuvine, prin această scrisoare a noastră, că au venit înaintea noastră lăcuitorii din Roman dela marginea Moldovei, mai întâi Petruşca Molnár, Ion Herczel, al doilea Neagul Anecsa, al treilea Păcurar Cozma, s'au legat să fie iobagi domnului Martin Berzenczey lăcuitor în Görgény Szt. Imre, soţiei sale Doamnei de bun neam Kata Ozdi şi urmaşilor lor, cu astfel de condiţii, ca Domniile lor să-i aşeze pe moşiile lor de veci, ţinând Domniile Lor braţul asupra lor câtă vreme pot rămâne în această ţară, iar dacă, împlinindu-se câţiva ani, nu ar putea trăi pe moşia Domniilor Lor, să nu poată merge ca iobagi sub mâna nimănui, nici domnească, nici de magnat, nici de clasă de rând, nici sub mâna Măriei Sale Domnului nostru, nici să lăcuiască pe moşiile lor în Ardeal, nici ca slugi, ci dându-mi mie de ştire să poată merge în pace în Moldova. Şi Domnia Sa Martin Berzenczey s'a legat înaintea noastră, că un an sau doi nu-i sileşte la lucru atât de greu ca pe ceialalţi, ca să poată prinde şi ei putere, în ce le poate, le va fi şi Domnia Sa de ajutor, iar dacă ar vrea să se ducă sau s'ar duce pe pământul sau moşia altor oameni, sau dacă ar vrea să fugă sau ar fugi de pe moşia Domniei Sale (în orice loc, sat, oraş, vamă, hărminţie, pădure, câmpie) să-i poată prinde Domnia Sa şi vieaţa lor să fie în mâinile Domniei Sale. Hoc addito, că dacă mai sus pomenitul

Martin Berzenczey le dă sau vite sau grâu şi ori ce câştigă pe moşia Domniei Sale, dacă vreau să plece de pe moşia Domniei Sale, dând de veste, să le deie înapoi.

Ceeace am scris după credinţa noastră şi am întărit cu pecetea noastră, sub fide nostra mediante. Semnături şi 4 peceţi.

2.

Bistriţa, 29 Aprilie 1661.

Principele Ioan Kemény către comitele George Drugeth de Homonna.

Ştire din Muntenia despre moartea lui Vasile Lupu.

Stephan vajda szolgáit jó securitással elbocsátottam havasalji vajdához. Ide való állapatokról irhatom Kegyelmednek és az napkeleti dolgokról is, mostani moldvai vajdának atyja Lupul vajda, követvén szokott természetit, az erdélyi fejedelemséget igeñ sollicitálta, de az mint mai napon havasalji vajdától érkezett tudósitásból értem, hertelen halála történt. Én ugy irom, az mint az vajda tudósitott s ugy tetszik hitelesnek is tartom.

Datum in civitate nostra Bistriciensi, die 29. Aprilis. A. 1661.

(Archivum Comitum Andrássy. Homonna.)

Trad. Am slobozit slugile voevodului Stephan, cu bună pază, la voevodul din Ţara-Românească. Despre stările de aici pot scrie Domniei Tale şi despre lucrurile din Răsărit, că tatăl voevodului de acum al Moldovei, voevodul Lupul, urmându-şi firea obişnuită, a zorit foarte principatul Ardealului, dar, după cum înţeleg din ştirea sosită azi dela voevodul Ţării-Româneşti, i s'a tâmplat moarte neaşteptată. Eu scriu aşa, cum m'a înştiinţat voevodul şi mi se pare că este întocmai. Datum etc.

3.

Érsekujvár, 12 Octomvrie 1661.

Doamna Safta către principesa Ana Lónyai, soţia principelui Ioan Kemény.

Roagă să intervie pe lângă principesa Sofia Báthory să-i restitue suma împrumutată de 2.000 galbeni.

Illustrissima ac Piissima Domina, Domina Gratiosissima.

Etsi ignara sum vultus Illustritatis Vestrae, tamen ab ea parte, qua maxime censeri solent homines, nempe a virtute et vitae sanctitate, quae in illustri famae theatro versatur, iam pridem Illustritatem V^ram^ apprime novi. Ea propter in spem succensus felicis animata, per hasce eam humiliter requirere volui:

quae, ut prospera Vram Illustritatem salutent, ex synceritate voveo. Notum esse potest Vrae Illustritati, quod triennii spatio, et quod excurrit, fortunae indignantis manum experta opibus exhausta sim, una cum Illmo marito meo, cum proventum nulla ex re habeamus. Dum cum Celsissima Principissa Domina Sophia Bathori Tasnadini essemus, annis abhinc elapsis, in praesentia domini' generosi Gregorii Pangrácz duo millia aureorum dedi Suae Celsitudini, sub spe solutionis, quae post humiles requisitiones hactenus a Sua Celsitudine expetere ac rehabere neutiquam potui. Si quid habent cum Illmo Domino meo marito componere poterunt, ut ea pecunia mea erat ab aliis mutuata. Pietatem vestram obnixe rogo, interponat suam operam ac salutari consilio efficiat, ut duo millia aureorum mihi restituantur, pro salute Suae Celsitudinis et Vrae Illustritatis precibus Deum sollicitare non desinam, omnigenam eisdem apprecam felicitatem.

Vivarini, 12. Octobris 1661.

Illustritatis Vestrae benevola

Szaphta conthoralis Illustrissimi
Domini Stephani Vojvodae

(Bibl. Univ. Budapest. Collectanea Szilágyi. Tom. VIII. Copie.)

Notă. Intr'o altă scrisoare ungurească anterioară (din 1 August 1661) Doamna Safta cerea sălaş dela oraşul Bártfa, din Ungaria de Sus, prin secretarul ei Iacob Harsányi. Scrisoarea e publicată în broşura lui *R. A.:* Néhány okmány (Bártfa, 1895) p. 32, şi în revista «Adalékok Zemplén-vármegye történetéhez» 1899, p. 151.

4.

Bucureşti, 2 Noemvrie 1661.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către principele Mihai Apafi.

Răspuns. Ii stă bucuros la dispoziţie pentru trimiterea călăraşilor săi la Poartă. Moartea lui Ştefăniţă-Vodă al Moldovei.

Illustrissime Princeps Domine Vicine nobis benevole.

Isten szerencsés s hosszu uralkodással áldja meg Nagyságodat.

Huszonnyolczadik praesentis Nagyságod nekünk irt levelét, Portára szólló levelével az brassai urak postája meg adá, melyet szeretettel vevén, az Nagyságod egészséges állapatján örvendeztünk. Mi is Isten kegyelméből Hatalmas császárunk szerencséjével türhetőképen élünk. Mit irott légyen Nagyságod, értettük, az Fényes Portára szólló leveleit kéri Nagyságod, hogy magunk kalarásunk által küldjük el s ha onnan jőnének, Nagyságod kezéhez

szolgáltatnánk, melyet örömest megcselekszünk minden üdőben. Azon Nagyságod ne busuljon, mert mi egyéb idegeneknek is kedveskedtünk, mennyivel inkább Nagyságodnak, Nagyságod is Hatalmas császárnak igaz hive levén, mint mi. Im az Nagyságod kévánsága szerint kalarásink által el küldettük, csakhogy ezt tudja meg Nagyságod, hogy N. az magyar kapikiehájai még eddig Constanczinápolyban vadnak. Hanem az mely leveleket küldett volt Hegyi Péter által, Drinápolyban levén az császárság, az mi kapikiehánk, Panajot urammal együtt szolgáltatták be fővezér urunkhoz. [Má]sik rendbeli kalarásinkkal megjő Haczogi es. Hanem Nagyságod válosszon egy arra való embert, mely méltó leszen arra a szolgálatra, s küldje oda, mert talám most sem mentenek azok alá Drinápolyba. Mihent Haczogi el érkezik kalarásinkkal, mentest el küldjük Nagyságodhoz Péter deák uramat [1]; ha lehet ne késesse Nagyságod, irása szerint. Ezen kérjük Nagyságodat, az tatároknak kimenetelek felől tudósitani ne neheztelje s igyekezzék, kérjük, hogy Moldván menjenek által. Ha penig nem lehet arra, mennének Buza felől, az melyen az tatár chám jött bé. Az moldvai ifju Stephan vajda Nagyságodnak hadta esztendeit [2] s az Fényes Porta meǵkegyelmezett annak a szegény országnak, hogy magok közül válosszanak vajdát. Nagyságod is az ottvaló állapatokról tudósitson, melyet kedvesen veszszük Nagyságodtól. Tartsa meg Isten Nagyságodat sok esztendeig jó egészségben. Datum in sede nostra Bukurest, die 2. Novembris 1661. Anni.

Ill^{mae} Excellentiae V^{rae} Vicinus et Amicus benevolus

Іѡ Григоріє Гика воєвод

Adresa: Illmo Principi Domino Michaeli Apafi, Dei gratia Transylvaniae Principi, partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti. Domino Vicino et Amico nobis summo observandissimo.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Scrisoarea Măriei Tale din 28 a lunii, cu scrisoarea pentru Poartă, ne-a dat-o poşta domnilor din Braşov, pe care primind-o cu dragoste, ne-am bucurat de starea sănătăţii a Măriei Tale. Şi noi, din mila lui Dumnezeu, cu norocul puternicului nostru Impărat, trăim mulţumitor. Am înţeles ce ne-a scris Măria

[1] Este Petru Buday, care se aştepta la curtea domnească.
[2] Este o inversiune cu totul străină limbei ungare, prin care vrea să zică, că Ştefăniţă-Vodă muri.

Ta, cere Măria Ta ca scrisorile pentru Strălucita Poartă să le trimitem noi prin călăraşul nostru, şi dacă ar sosi de acolo, să le trimitem în mâinile Măriei Tale, ceeace noi facem bucuros în orice vreme. De aceea să nu se întristeze Măria Ta pentru aceasta, căci noi am fost slujitori şi altor străini, cu atât mai mult Măriei Tale, fiind şi Măria Ta credincios adevărat al Puternicului Impărat, ca şi noi. Iată am trimis după pofta Măriei Tale, prin călăraşii noştri, dar să ştie numai Măria Ta că capuchehaiele (Măriei Tale) ungureşti sunt până acum în Constantinopol. Dar scrisoarea pe care ai trimis-o prin Petru Hegyi, fiind împărăţia în Adrianopol, au dat-o domnului nostru Marelui Vizir capuchehaiele noastre împreună cu domnul Panaiot. Cu călăraşii noştri viitori vine şi Haczogi. Dar Măria Ta să aleagă un om pentru aceea, care va fi vrednic de acea slujbă şi să-l trimită acolo, căci poate că nici acum nu s'au coborît la Adrianopol. Indată ce soseşte Haczogi cu călăraşul nostru, îl trimitem pe diacul Petru la Măria Ta; dacă se poate, să nu întârzieze Măria Ta, după scrisoare. Rugăm pe Măria Ta să nu se supere să ne vestească despre ieşirea Tătarilor şi rugăm să vă osteniţi să treacă prin Moldova. Iar dacă nu se poate pe acolo, să meargă pela Buzău, pe unde a venit hanul Tătarilor. Tânărul Voevod Ştefan din Moldova şi-a lăsat anii Măriei Sale, şi Strălucita Poartă s'a milostivit de acea sărmană ţară, să-şi aleagă voevod dintre ei. Să ne înştiinţeze şi Măria Ta despre stările de acolo, o luăm în nume de bine din partea Măriei Tale. Dumnezeu să ţină pe Măria Ta ani îndelungaţi, în bună sănătate. In sede nostra etc.

5.

Bucureşti, 6 Noemvrie 1661.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către principele Mihai Apafi.

Trimiţând pe Demetraşcu Ceauşul la Ali paşa, îl salută.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine Vicine et Amice nobis benevole.

Demetrask Czauz bojérunkat küldettük el Ali basához ő Nagyságához leveleinkkel s keves ajándékkal s nem akaránk el mulatni, hogy Nagyságodat is ne látogatnánk, kévánván levelünk hites hivünkkel együtt találhassa Nagyságodat jó egészséges szerencsés órában. Mi is Hatalmas császárunk szerencséjével élünk. Az többit Nagyságod hütes hivünktől aprónként meg értheti, kérvén adjon hitelt. Tartsa meg Isten Nagyságodat sokáig jó egészségben.

Datum in sede nostra Bukurest, die 6. Novembris 1661 Anni.
Illustrissimae ac Celsissimae Vestrae

Vicinus et Amicus benevolus

Иѡ Григоріє Гика воєвод

Pecete mare (de 52 mm) aplicată pe hârtia scrisorii.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Am trimis pe boerul nostru Ceauşul Demetraşcu la Paşa Ali cu scrisoarea noastră şi cu ceva plocoane şi n'am vrut să scăpăm ocazia şi să nu cercetăm şi pe Măria Ta, poftind ca scrisoarea împreună cu credinciosul nostru să găsească pe Măria Ta în ceas sănătos fericit. Şi noi, cu norocul Puternicului Impărat, trăim. Celelalte le poate afla Măria Ta cu de-amănuntul dela sluga noastră credincioasă, rugându-vă să-i daţi credinţă. Să vă ţie Dumnezeu multă vreme în sănătate bună.

Notă. Odată cu acestea, omul lui Apafi, Petru Buday (sosit din Ardeal o zi mai înainte, la 5 Noemvrie) îl face atent să primească bine pe solul lui Grigoraşcu-Vodă, deoarece e rudă cu Postelnicul Constantin. Peste trei zile sosi şi celălalt om al lui Apafi, Petru Haczaki în drum către Poarta otomană. Misiunea acestuia acolo era să-i vină Grigoraşcu-Vodă întru ajutor în Ardeal, deoarece însă această dorinţă a sa n'a fost aprobată, s'a hotărît să i se trimeaţă o oaste auxiliară de 4.000 oameni. [1]

6.

Braşov, 5 Decemvrie 1661.

Magistratul oraşului Braşov către principele Mihai Apafi.

Cere permis pentru slobozirea boierului Stoian Ciuhodar venit din Polonia dela Constantin Şerban-Vodă să meargă acasă în Muntenia.

Kegyelmes Urunk, akarók Nagyságodnak igen alázotoson nagy sietséggel jelentenünk, hogy egy Posztelnik Sztoján nevű bojér az fiával Csuhodár Sztoján nevű ifju legénynyel jövén városunkban Constandin vajdától Lengyelországból, jelenté, hogy tovább nem

[1] Această notă o ştim din raportul interpretului otoman, Nicasios Panaiotaki din Adrianopol, 15 Noemvrie 1661:

Illmus princeps Valachiae in persona non potest venire modo, sed mittet 4.000 hominum, et si alicuius alterius opus erit, disponet illud praedictus dominus Ali passa, cui Invictissimus imperator per suum supremum cubicularium scripsit, ut meliore modo et sua prudentia disponat res Transilvanicas; sperans, quod omnia felice accomodabit et desiderata pax et quies erit in miserrimo regno Transilvaniae. (Ibidem.)

szolgálhatta ő Nagyságát, mivel igen megfogyatkozott állapottal volna, melyre nézve kénszerittetett hazájában menni; kévánván tőlünk, bocsátanók az fiát, Csuhodár Sztojánt Havasalföldében, melynek Nagyságod hire nélkül nem akarván annuálni, hanem tartozó hűségünk szerint Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak, akartuk alázatoson értésére adni, várván Nagyságod kegyelmes parancsolatjától bebocsássuk-e, nem-e?

Coronae, 5. Decembris. Anno 1661.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Milostivul nostru Domn, am vrut să înştiinţăm pe Măria Ta cu mare supunere şi zor că un boer cu numele Postelnicul Stoian cu fiul său numit Stoian Ciuhodar, venind în târgul nostru dela Voevodul Constantin din Polonia, a înştiinţat că nu a putut sluji mai departe pe Măria Sa, căci ar fi cu stare foarte scăzută, din care pricină a fost nevoit să meargă în ţara lui; poftind dela noi, să-i slobozim fiul, pe Stoian Ciuhodar în Ţara-Românească, ceeace nevoind să facem fără ştirea Măriei Tale, ci după credinţa pe care o datorăm Măriei Tale, ca milostivului nostru Domn, am vrut s'o aducem cu supunere la cunoştinţa Măriei Tale, aşteptând dela porunca milostivă a Măriei Tale, dacă să-l slobozim sau nu? Coronae etc.

Notă. Un alt om al lui Apafi, Ladislau Baló scrie din Titeşti, la 17 Decemvrie 1661 că în Muntenia n'a aflat nicio veste rea, aşa că oamenii stau liniştiţi pe la casele lor. (Ibidem.)

7.

Bucureşti, 6 Decemvrie 1661.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către consilierii ardeleni.

Trimiţând în solie la principele Mihai Apafi pe Paharnicul Drăghici, îi salută, cerându-le concursul.

Gregorius Gyka Dei gratia Princeps Valachiae Transalpinae eiusdemque perpetuus haeres ac dominus.

Spectabilis, Generosi Domini vicini nobis honorandi. Salutem et omnem prosperitatem.

Az fejedelem ő Nagysága látogatására expediáltuk ez levelünk megadó meghitt hivünket, Nemzetes Dragicz Poharnik uramat, szóval való izenetet bizván ö Kegyelmére, melynek alkalmatosságával nem akaránk elmulatni Kegyelmeteket is mind levelünk s megadó emberünk által nem köszentenők, kévánván Istentől

levelünk találja jó egészséges, szerencsés órában Kegyelmeteket; szomszédságoson requirálván Kegyelmeteket, az miből az fejedelemhez ő Nagyságához bocsátottuk követünket alkalmaztassa ugy magát, melyből Kegyelmetek jó akaratját tapasztalhassuk. Hasonló jó akaratunkat várván Kegyelmetek is. Isten jó egészségben sokáig éltesse Kegyelmeteket.

Datum in sede nostra Bukurest, die 6. Decembris. Anno 1661.

Spectabilium Generosarumque Dominationum Vestrarum
vicinus benevolus
Іѡ҃ Грнгорне Гнка воєвод

Adresa: Spectabilibus ac Generosis dominis Illustrissimi Principis Transylvaniae consiliariis etc. Nobis honorandissimis.

(Arch. r. Hung. Budapest. Akadémiai iratok.)

Trad. Gregorius etc. Am trimis pentru cercetarea Măriei Sale Principelui pe sluga noastră credincioasă aducătoare a acestei scrisori, pe Dumnealui Paharnicul Drăghici, încredinţând Domniei Sale înştiinţarea cu viu graiu, cu care prilej n'am vrut să lăsăm să treacă să nu salutăm şi pe Domniile Voastre atât prin scrisoare cât şi prin omul nostru aducător al ei, poftind dela Dumnezeu să vă găsească scrisoarea în ceas cu sănătate şi fericit, rugând ca un vecin pe Domniile Voastre, ca în pricina pentru care ne-am trimis omul la Măria Sa, să se poarte astfel Domniile Voastre, ca să putem înţelege bunăvoinţa Domniilor Voastre. Aşteptând şi Domniile Voastre asemenea bunăvoinţă din partea noastră. Dumnezeu să vă înzilească îndelungat în bună sănătate. Datum etc.

8.

Braşov, 9 Ianuarie 1662.

Wolfgang Cserei către principele Mihai Apafi.

Grigoraşcu-Vodă a pornit pe Spătarul Pană cu oaste în spre Ardeal şi roagă ca Petru Buday să-i vină înainte la Bran.

Akarám, Kegyelmes Uram, Nagyságodnak ezt is értésire adni most szintén vacsora előtt, hogy Nagyságod kegyelmes poroncsolatját megadák, azután érkezék Havasalföldébűl Pan Spotár[1] ország-generálisának egy szolgája postán Péter Deák uramhoz s bizonyoson beszélli, hogy tegnap, ugymint hetfün, ebéd után indult az vajda fizetett hadaival Bokorestről Pan Spotár uram

[1] Scris consecvent greşit astfel: Ospotar.

s igen sietséggel jő Nagyságod mellé; az Portától jött volna egy posta s mindjárt indult. Péter Deák uramot hivatja ki holnapra, ugymint szeredára Törcsvárához, magam is kimegyek; mivel jő, micsoda dispositiója mindjárt Nagyságodat tudósitjuk felőlle. Floka urammal az kik kijöttek nyolcz zászlóval, még itt az Barczán vadnak, várják Nagyságod kegyelmes dispositióját, utjokat hova dirigálják, mi módon. Coronae, 9. Ianuarii 1662.

P. S. Kegyelmes Uram, huszezer tatár Havasalfölde felé jő, mi végre nem tudjuk, némelyek azt mondják, hogy azok helyén jőnek, kik haza mentek Ali pasa mellé.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Am vrut să dau şi aceasta spre ştire Măriei Tale, Milostive Domnule, chiar acum înainte de cină, că mi-au dat porunca milostivă a Măriei Tale, apoi a sosit din Ţara-Românească o slugă a Spătarului Pană generalul ţării cu poşta, la domnul Pătru Deák şi povesteşte de bună seamă, că ieri, adică Luni, după masă a plecat cu oastea plătită a voevodului din Bucureşti domnul Spătar Pană şi vine cu mare grabă alături de Măria Ta; ar fi venit o poştă dela Poartă şi a plecat numai decât. Chiamă pe domnul Pătru Deák pe mâine, adică Miercuri la Bran, merg şi eu; înştiinţez numai decât pe Măria Ta, cu ce vine, cu ce dispoziţie. Cei ce au venit cu domnul Floca cu opt steaguri sunt încă aici în Bârsa, aşteaptă milostiva dispoziţie a Măriei Tale, unde să-şi îndrepteze drumul şi cum. Coronae etc.

P. S. Milostive Doamne, douăzeci de mii de Tătari vin spre Ţara-Românească, nu ştim cu ce scop, unii spun că vin în locul celor ce au plecat acasă lângă Paşa Ali.

9.

Iaşi, 12 Ianuarie 1662.

Istratie Dabija-Vodă către principele Mihai Apafi.

Răspuns. Ii va trimite omul dorit spre Braşov. Oferindu-i bunătatea de vecin, îl roagă să-i trimeaţă ştiri.

Illustrissime Domine Princeps nobis benevole.

Az Kegyelmed jámbor hive által, im Szász Mihály uramtól nekünk böcsülettel irott levelét szeretettel vettük, melyből mindent megérténk, de hogy mindenkinek az hatalmas császárunktól meg lött volna parancsolva hirünkkel nem volt, hanem az mely böcsületes [emberét] az portára küldte, az küldött mi hozzánk

levelet, abból érte[ttük meg] kivánságát, holott még akkor ez székben nem érkeztünk volt. [Mindazonáltal] parancsolatunk arról nincsen, hanem most küldtünk az portára, választ várunk, de mi az igaz szomszédi atyafiui szeretetet meg akarván Kegyelmednek mutatni, söt az hatalmas császárunknak egyhiveï és szolgái lévén, most hirtelenséggel azon hadnak szerít [nem] tehettük, elöljáróba az Kegyelmed jámbor hivével most az jövö szeredán, ugymint 28 januarii bizonyoson meg nyugodjék Kegyelmed benne, meg inditjuk Brassó felé jó móddal, készülettel, mert csak császárunk parancsolatja volna is, de jövendöben, kitöl Isten oltalmazzon, ha mi kivántatnék, mi is Kegyelmedhez folyamodnánk és jó akaratját várnók ilyen dologban. Ez mellett Kegyelmedet szeretettel kérjük szüntelen, ne nehezteljen m[inket] az ott való hirekröl, állapotokról tudósitani, hadd tudhassunk mi is az portára bizonyost irni egyéb dolgokban is. Kegyelmed bennünket jóakaró atyjafiának tartván bizvást parancsoljon, amiben elégségesek leszünk, ismént kedveskedni igyekezünk. Tartsa meg Isten Kegyelmedet sokáig jó egészségben.

Datum in oppido Jasz, die 12. Ianuarii anno 1662.

Ill^{mae} Dominationis Vestrae vicinus benevolus

Isztratia Dabisa Princeps Moldaviae

Ιω̃ истратие дабижа воевода

Adresa: [Illmo Domino] Principi Michaeli Apafi Principi Transsylvaniae, partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti. Domino vicino nobis benevolo.

(Bibl. Univ. Budapest. Collectanea Szilágyi. Tom. VIII. Copia simplex valde imperfecta.)

Trad. Illustrissime etc. Am primit cu dragoste scrisoarea scrisă cu cinste prin sluga credincioasă a Domniei Tale, domnul Mihai Szász, am înţeles din ea tot, dar fiindcă n'am avut ştire că s'ar fi poruncit de puternicul împărat tuturor, ci omul cinstit pe care l-a trimis la Poartă, acela ne-a trimis scrisoare, din aceea i-am înţeles dorinţa, cu toate că atunci nu sosisem încă în acest scaun. Totuşi nu am primit până acuma poruncă, ci am trimis la Poartă, aşteptăm răspuns, dar noi dorind să ne arătăm faţă de Domnia Ta adevărata dragoste frăţească, ba fiind credincioşi şi slugi ale Puternicului împărat, acum la repezeală, n'am putut face rost de cele de nevoie taberii; acum în miercurea viitoare, în 28 Ianuarie, pornim spre Braşov, înainte împreună cu cinstita slugă a Domniei Tale, să fie Domnia Ta liniştit din partea

aceasta, în bun chip, cu pregătire, de-ar fi şi numai porunca împăratului, dar în viitor, doamne fereşte-ne de aceea, dacă s'ar şi pofti ceva, noi ne-am întoarce către Domnia Ta şi am aştepta bunăvoinţa în această afacere. Pe lângă aceasta, rugăm pe Domnia Ta, fără încetare, să nu-i fie greu să ne înştiinţeze Domnia Ta despre ştirile şi stările de pe acolo, să ştim şi noi scrie Porţii lucruri sigure şi de altfel, socotindu-ne Domnia Ta frate voitor de bine, să ne poruncească cu încredere, şi ne silim de iznoavă să fim pe placul Domniei Tale, în ce putem. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta îndelung în bună sănătate. Datum etc.

10.

Sibiu, 13 Ianuarie 1662.

Andrei Fleischer către principele Mihai Apafi.

Sosirea Spătarului Pană la Turnu-Roşu, de unde el se va întoarce acasă. Cere dispoziţia principelui ce să facă cu oastea venită, mai cu seamă că acei curteni nu au cai cum se cade.

Kegyelmes Uram, alázatosan akarám Nagyságodnak értésére adni, a havasalföldi vajda ő Nagysága főszpatárját küldvén a' szélben innen Nagyságod s a' haza szolgálatja mellől elébállott hadaknak reducalasára, el is érkezett vélek Verestoronyig, írván ő Kegyelme nékem, Nagyságodnak értésére adjam, innen merre kellessék indulniok, mivel addig a' hadak vesztegségben légyenek Bojczán, de maga a' szpatár vissza mégyen. Azt is jelentvén ő Kegyelme nékem levelében, a vajda ő Nagysága azért is küldte, végire mennyen, mi okon kellett légyen azon hadaknak olyan alkolmatlanúl Nagyságod mellől (melyről én már a' szpatárt tudósitottam is) bészökniek: sőt ennyire való jó szomszédságát is ajánlván a' vajda ő Nagysága azon szpatár ő Kegyelme által, ha úgy fog kívántatni, maga is kész a' Nagyságod segétségére felülni. Mi légyen annak okáért a' Nagyságod méltóságos parancsolatja azon hadak állapotjok s indúlások felől, kegyelmes tudósitását várom Nagyságodnak felőlle.

Alázatosan értem, Kegyelmes Uram, Nagyságod méltóságos parancsolatját a' fen megnevezett kurtánoktól elnyert vagy maradott lovaik felől is. De... ki vak, ki sánta s alkalmatlan lévén bennek, hogy némelyike Meggyesig is mehessen, nehezen lehetőnek ítélem; azonkivül is székünkből lévő szegénységeinknek nem kicsiny kárt tévén azon kurtányok marhájok elprédálások dolgából... A' szpatár és szerdár, Kegyelmes Uram, néhányszor

intercedáltanak azon kurtányok lovainak megadások végett, rész szerént fenyegetőzvén is, ha meg nem lésznek, maguk contentálják béjáró embereinktől magokat.

Cibinii, 13. Ianuarii. A. D. 1662.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Milostive Doamne, vreau să dau supus de ştire Măriei Tale că Măria Sa Voevodul din Ţara-Românească trimiţându-şi Marele Spătar la margine pentru readucerea oştilor cari au plecat delângă Măria Ta şi pentru slujirea ţării, a şi sosit cu ele până la Turnul Roşu, scriindu-mi Domnia Sa să dau ştire Măriei Tale, încotro trebue să plece de aici, căci până atunci oştile stau zăbovite la Boiţa, iar Spătarul însuşi se întoarce înapoi. Inştiinţându-mă şi despre aceea Domnia Sa în scrisoare, că Măria Sa voevodul l-a trimis şi pentru ca să afle pentru ce pricină au fost nevoite acele oşti să fugă atât de nepotrivit delângă Măria Ta (despre care lucru eu l-am înştiinţat pe Spătar) ba încă atât de bună vecinătate îmbiind Măria Sa Voevodul prin domnul Spătar că dacă este nevoie, este gata şi el să se ridice întru ajutorul Măriei Tale. Aştept milostiva poruncă a Măriei Tale pentru starea şi pornirea acelor oşti.

Milostive Doamne, înţeleg cu supunere şi porunca milostivă a Măriei Tale despre caii câştigaţi sau rămaşi dela curtenii mai sus pomeniţi. Dar... fiind între ei şi orbi şi şchiopi şi nepotriviţi, cred că cu greu s'ar putea să meargă unii şi până la Mediaş; înafara de aceea făcând acei curteni pagubă mare săracilor din scaunul nostru prin prădarea vitelor... Spătarul şi Serdarul, Milostive Doamne, au intervenit de câteva ori pentru darea cailor acelor curteni, ameninţând în parte că dacă nu vor fi, ei se mulţumesc dela oamenii noştri umblători acolo. Cibinii etc.

11.

Bucureşti, 22 Ianuarie 1662.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către soţia lui Mihai Apafi, principesa Ana Bornemisza.

Răspuns. Regretă neajunsurile pricinuite de oastea trimisă. Serdarul Todor va avea însă grijă de acum înainte. Indată ce-i va sosi îngăduiala dela Poartă, va veni însuşi în persoană conform confederaţiei ce o are cu principele Apafi.

Illustrissima Principissa. Domina vicina nobis observantiae dignissima.

Nekünk becsülettel irott Nagyságod levelét jó akarattal vettük, irását s admoniálását értettük, azon az szerencsétlen történésen valóban busulunk; de mit tehetünk, mi az fejedelem ő Nagysága jó akaratjában megnyugodtunk s nem is engedjük, hogy Nagyságtoknak jobb akarói lennénck mi nálunknál. Barcsai Mihály uramat Isten oda vivén Nagyságodhoz, meg mondhatja szemmel látott s hittel tapasztalt dolgokat, az mi penig az hadaknak dolgát illeti, előttek járójoknak fő szerdárt küldettük, Todor nevű főkapitányunkat, az tudom jobban forgolódik. Azért Nagyságod írása szerint igyekezek azon, hogy az temesvári pasával egyezhessenek és ugy mindnyájon bátron el mehetnek az ellenségre. Az mely hadak Barczaságon vadnak, azok arra a részre vigyáznak, dispositio(jo)k van az fej(edelem)től is ő Nagyságától; az mi penig az mi személyünk szerint való felülésünk hadainkkal együtt illeti, jó szivel ígiretünk s confoederatiónk szerint meg is cselekeszünk. Mihent Nagyságod írását láttuk, mentest a' Fényes Portára küldettük licentiáért, de az mig parancsolatunk nem jön, addig nem merjük megcselekedni; kérdezhetik Nagyságod egyéb tanult emberektől is, mert egyéb iránt nem lehet ez. Moldvai vajdának szóló Nagyságod levelét azon órában el küldettük s magunk is sollicitáltuk az Nagyságod kévánsága szerint. Tartsa meg Isten Nagyságodat sokáig jó egészségben.

Datum in Bukurest, die 22. Ianuarii 1662.

Illmae Dominationis Vrae vicinus benevolus

Іѡ Гληгорιє Гηκа воєвод

Adresa: Illmo Principis Transilvaniae charissimo consorte, Illmae Annae Bornemiszae. Dominae vicinae nobis benevolae.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Am primit cu bunăvoinţă scrisoarea cinstită a Măriei Tale către noi, am înţeles scrisul şi îndemnul ei, ne întristăm cu adevărat pentru acea întâmplare nenorocită; dar ce putem face, noi ne-am împăcat în bunăvoinţa Măriei Sale a principelui şi nici nu îngăduim ca Măria Ta să aibă alţii mai binevoitori decât noi. Ducând Dumnezeu pe Domnul Mihail Barcsai acolo la Măria Ta, poate spune lucruri văzute cu ochii şi încercate cu credinţa, iar în ce priveşte afacerea oştilor, am trimis înaintemergător pe marele serdar, pe vel-căpitanul nostru numit Todor, ştiu că el va fi cu mai mare grijă. De aceea mă trudesc, după scrisoarea Măriei Tale, ca să se poată uni cu paşa de Timişoara şi astfel toţi pot pleca

inimoşi împotriva duşmanului. Oştile care sunt în Bârsa, acelea veghează în partea aceea, este şi dispoziţie dela Măria Sa Principele, iar în ce priveşte scularea noastră înşine cu oştile împreună, o şi facem cu inimă bună, după cum este făgăduinţa şi confederaţia noastră. Indată ce am văzut scrisoarea Măriei Tale, numai decât am şi trimis la Strălucita Poartă pentru îngăduială, dar până nu ne soseşte porunca, nu îndrăznim să făptuim; poate întreba Măria Ta şi dela alţi oameni învăţaţi, căci nu poate fi altfel. Scrisoarea Măriei Tale către voevodul Moldovei am trimis-o în acest ceas şi am zorit şi noi după pofta Măriei Tale. Dumnezeu să ţină pe Măria Ta îndelung în bună sănătate. Datum etc.

12.

Braşov, 26 Ianuarie 1662.

Petru Buday şi Wolfgang Cserei către principele Mihaï Apafi.

Oastea de 800 curteni stând la Bran, a avut o ceartă cu locuitorii din Szentpál cari au tăiat vre o sută dintre ei, iar restul a fugit îndărăt în Muntenia. Oastea moldoveană a sosit la Târgul săcuesc.

Kegyelmes Urunk, az Havasalföldéből kijött nyolcz zászló kurtánság alja, mely szerencsétlenül járt legyen, ugy gondoljuk, Nagyságod tudhatja... Törcsvárához szállitók vissza, hogy eccersmind az passusra is vigyázván, bátorságosabb legyen ott való létek, mig több hadak is érkeznének. Azalatt, Kegyelmes Urunk, vigyázatlanok levén rájok ütöttek szentpáliak s ottvaló praesidiariusokkal együtt százig valót levágtak bennek, az többi ki sebesen s ki hogy szaladt el be Havasalföldében. Szegény Floka Lászlót orbánczos levén az lábai, az ágyában konczolták fel. Rácz János, az kapitánjuk, négy sebbel szaladt el. Kihez képest, Kegyelmes Urunk, azokkal ki nem mehetünk, hanem az moldvai hadak tegnap, ugy mint 25 jöttenek ki Vásárhelyre, mintegy ezerig való, azok után irtunk, hogy mindjárást jöjjenek; elérkezvén mindjárást megindulunk velek Nagyságod kegyelmes poroncsolatja szerént. Coronae, 26. Ianuarii 1662.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Milostive Doamne, socotim că Măria Ta poate ştie... cele opt steaguri de curteni venite din Ţara-Românească, cărora li s'a întâmplat nenorocire, s'au întors la Bran, ca având totodată şi veghea asupra pasului, să le fie mai curajoasă petrecerea acolo, până sosesc şi mai multe oşti. In vremea aceea, Milostive Doamne, fiind nebăgători de seamă, au năvălit asupra lor cei din Sânpal

şi împreună cu ostaşii de acolo au tăiat din ei până la o sută, ceilalţi au fugit care de care mai repede în Ţara-Românească. Pe sărmanul Ladislau Floca, având brâncă la picioare, l-au spintecat în pat. Căpitanul lor Ioan Rácz a fugit cu patru răni. Astfel fiind, Milostive Doamne, nu am putut merge cu ei, dar oştile moldovene au sosit ieri, adică în 25 la Oşorheiu, vre-o mie, am scris după ei să vină, de sârg, sosind, plecăm fără zăbavă cu ele după cum e porunca milostivă a Măriei Tale. Coronae etc.

13.

Cincul-Mare, 25 Fevruarie 1662.

Petru Vizaknai diac către principele Mihai Apafi.

De scrisorile lui Grigoraşcu-Vodă către Serdarul Todorache.

Az havasalföldi vajdának érkezett levele, az posta gorombául járván vitték az törökök az pasához; volt három levél nála, mindenik az szerdár Tódornak szóllók. Az egyik levélben az van irva, az törökök innen megirták az Portára, hogy dicsiretesen viselték az havasalföldi hadak az harczon magokat [1]... Harmadik levélben az volt, hogy valamennyi levele jün az vajdának kezében az szerdárnak, mind megégesse.

P. S. Az keresztelőre [2] nem küldhette [az vajda] az posztelnikot, mivel az adót szedeti, hanem husvét után elküldi, mondja meg Nagyságodnak azt is az szerdár.

Nagy Sinken, 25. Februarii 1662.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Scrisoarea voevodului din Ţara-Românească, poşta umblând rău, au dus-o Turcii la paşa; au fost trei scrisori la dânsul, toate trei către Serdarul Todor. Intr'o scrisoare este scris aşa că Turcii au scris de aici la Poartă, că oştile Munteneşti s'au purtat în chip de lăudat în luptă... In scrisoarea a treia era aşa că toate scrisorile voevodului care vin în mâna Serdarului, să le ardă pe toate.

P. S. (Voevodul) n'a putut trimite pe Postelnic la botez, căci strânge darea, ci îl trimite după Paşti, să o spună Serdarul şi aceasta Măriei Tale. Şinca Mare etc.

---

[1] Aluziune la bătălia dela Nagyszöllős (Sălăuşul-Mare) din 23 Ianuarie 1662 în care principele adversar Ioan Kemény şi-a pierdut viaţa.

[2] E vorba probabil de serbarea botezului vreunui copil al principelui Apafi, la care — după obiceiul vremei — Domnii ţărilor române erau invitaţi.

14.

Alba-Iulia, 12 Martie 1662.

Protopopii români din Ardeal către principele Mihai Apafi.

Adunarea protopopilor români din opt oraşe şi ţinuturi alegând — în virtutea privilegiului lor — iarăşi pe fostul lor episcop Sava Brancovici, roagă pe principe să-l menţină în scaunul său de vlădică.

Alázatos és hűséges szolgálatunkat ajánljuk Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak. Az Szent Isten Nagyságodot jó egészséges hosszu élettel, szerencsés bódog országlással áldja meg.

Kegyelmes Urunk, Méltóságos fejedelmünk, alázatoson jelentjük Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak, privilegiumunknak tenora szerént a püspökségre való választásban szabados electiónk volt, kikezképest Kegyelmes Urunk Fejérvárat, Szász Sebes és Szászvárosi székekben, Vinczen, Vajda Hunyadon, Háczagon, Körösbányán és Zalaknán lakó esperesek, inspectiónk alatt való papokkal az elmult napokban egybegyülvén, távolyabbvaló espereseknek is értelmeket vévén, elébbi püspököt Brankovit Száva uramot hadtuk helyben, tagja lévén, Kegyelmes Urunk, ő Kegyelme szegény hazánknak. Kegyelmes Urunk, a mely idegen püspökökre emlékezhetünk, egy is azok közzöl tisztességesen püspökségét véghez nem vihette; ki fogságban esett, ki másképen veszett el gonosz cselekedetek miá. Kegyelmes Urunk, az mostani is már privilegiumunkban kezdett háborgatni, mivel nem lévén az püspöknek öröksége, esztendőnként szoktunk adni számára egy-egy forintot; az mostani püspök elirt, hogy minden oláh pap adjon számára egy tallért. Igen alázatoson könyörgönk Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak, kegyes füleibe vévén könyörgésünket, privilegiumunkban kegyelmességéből bennünköt megtartván, méltóztassék fejedelmi kegyelemből elébbi püspök Brankovit Száva uramot annuentiánk szerént püspökségébe megtartani. Alázatoson mègszolgáljuk Nagyságodnak, mint Kegyelmes Urunknak. Isten tartsa és éltesse Nagyságodat sokáig jó egészségben.

Datum Albae Iuliae, 12. Martii 1662.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik méltatlan szolgái.

Feljebb megirt helyekben lévő

Oláh Esperesek mpr

Pecete de inel ovală (a vreunuia din protopopii de faţă) reprezentând o camee romană cu un bărbat, în ceară roşie, dar lezată.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Incredinţăm slujba noastră credincioasă şi supusă Măriei Tale ca Domnului nostru milostiv. Sfântul Dumnezeu să blagoslovească pe Măria Ta cu viaţă bună, sănătoasă şi lungă, cu stăpânire fericită și norocoasă.

Milostivul noastru Domn, Cinstite Principe, înştiinţăm cu supunere Măriei Tale, ca Domnului nostru milostiv, că după cuprinsul privilegiului nostru, am avut elecţiune slobodă la alegerea de vlădică, potrivit căreia protopopii din scaunele Sebeşul-Săsesc, Orăştie, din Vinţ, Hunedoara, Haţeg, Baia-de-Criş şi Zla'na, cu preoții din inspecția lor, adunându-se în zilele trecute în Bălgrad, și luând și sfatul protopopilor aflători mai departe, am lăsat în loc pe vlădicul de mai înainte Sava Brancovici, fiind el, Milostive Doamne, mădular al sărmanei noastre ţări. Milostivul nostru Domn, toţi vlădicii străini de cari ne putem aduce aminte, nici unul nu și-a putut duce episcopatul cu cinste până la sfârşit; care a căzut în prinsoare, care a pierit în alt chip din pricina faptelor rele. Milostivul nostru Domn, şi cel de acum a început să ne turbure în privilegiul nostru, că neavând vlădicul moştenire, am obişnuit să dăm pentru dânsul în fiecare an câte un fiorin; vlădicul de acum a hotărît ca fiecare preot român să dea pentru dânsul în fiecare an un taler. Ne rugăm foarte supuși Măriei Tale, ca Milostivului nostru Domn, ca aplecând milostiva ureche la ruga noastră, păstrându-ne milostiv în privilegiile noastre, să binevoiască prin milostivire princiară să păstreze în scaunul de episcop pe vlădicul de mai înainte Domnul Sava Brancovici, după dorinţa noastră. O slujim cu supunere Măriei Tale, ca Milostivului nostru Domn. Dumnezeu să ţină și să înzilească îndelung pe Măria Ta în bună sănătate. Datum.

Slugile supuse, cele mai mici şi nevrednice ale Măriei Tale, Protopopii români din locurile mai sus pomenite mpr.

15.

Braşov, 5 Aprilie 1662.

Ştefan Kun de Osdola către principesa Ana Bornemisza.

Istrati Dabija-Vodă cerându-i nişte informaţii, aşteaptă permisul principesei ca să-i poate scrie ori nu.

Az moldovai vajda Dabisa uram 20. Martii irott levelét vöttem, kivánja gyakor tudósitásomat itt kinn levő állapotokról, de Nagyságtok annuentiája nélkül én nem cselekszem; tudom az pók természetű emberek az mézes virágról is mérget szinak. Irja

az vajda, az szilisztriai basa Dasvánál vitatni akarja az várat, az tatár chámot is haza szállónak irja, de az muszkával mint lött dolgok, arról semmit nem ir. Ennek utánna is, Kegyelmes Asszonyom, ha mit ir, Nagyságtokat tudósitani el nem mulatom. Várok az havaselföldi vajdától is, valamiket érthetek Nagyságodnak értésére adnom el nem mulatom. Brassó, 5. Aprilis 1662.

(Bibl. Academiae Hungaricae. Budapest.)

Trad. Am primit scrisoarea din 20 Martie a Domnului Dabija Voevodul Moldovei, pofteşte înştiinţările mele dese despre stările de aici de afară, dar fără voia Măriei Voastre eu nu fac nimic, ştiu că oamenii cu firea de păiangen sug otravă şi de pe florile cu miere. Scrie Voevodul că paşa de Silistra vrea să cuprindă cetatea Dasva, scrie că şi Hanul Tătarilor e călător spre casă, dar nu scrie nimic despre ce s'a întâmplat în afacerile cu Muscalii. Şi de aici înainte, Milostivă Doamnă, nu voiu uita să înştiinţez pe Măriile Voastre despre tot ce-mi scrie. Aştept şi dela Voevodul din Ţara-Românească. Tot ce pot afla, nu uit să dau de ştire Măriei Tale. Dată.

16.

Iaşi, 26 Aprilie 1662.

Istratie Dabija-Vodă către principele Mihai Apafi.

Diacul Matei răscumpărând cu banii săi cinci Secui din robie, roagă să dispună cu familiile lor să-i restituie banii, pe cari în parte i-a luat împrumut cu dobândă de uzură.

Illustrissime Domine Princeps. Amice et vicine nobis benevole.

Panaszolván előttünk jámbor meghitt szolgánk Máté Deák, hogy egynehány rabokot váltott meg három esztendő alatt, kit maga saját pénzén, kit penig más áros emberektől usurával maga kezességére vött, és rabokságába adta, ugy mint 800 avagy 900 tálernál többet fizetett, mely pénznek jobb része áros embereké; melyet magunk is tudjuk, mert minden nap busitnak miatta, és az rabok ki esztendőtől fogva és két esztendőtől fogva, az megnevezett summa pénz penig usurával vagyon, az rabok neve penig Udvarhelyszéken, Lengyelfalván lakó Orbán Sigmond, másik ugyan azon székben Kénosban lakó Angyalosi István, 3-dik Fogarasban lakó Lészai György, 4-dik Háromszéken Nagyajtán lakó Donát László, 5-dik ugyan Háromszéken Torján lakó Kálnaki Lászlóné. Annakokáért Kegyelmedet szomszédságos jó akarattal

requiráljuk, tudván Kegyelmed is az olyan nyomoruságot, melyből ezeket is jámbor meghitt szolgánk megszabaditott, Kegyelmed parancsoljon megfizetni ki mivel tartozik, hogy az hátramaradt több keresztény rabok, kik megakarnak szabadulni ne történjék akadályok szabadulásokban ez ilyenekért; kiket megszabaditnak fogadnak s nem adnak, azután másoknak is nincs hitelek; mely Kegyelmed ebbeli hozzánk megmutatandó jó akaratját Kegyelmedtől kedvesen vesszük. Tartsa meg Isten Kegyelmedet jó egészségben. Datum in Jasz, die 26. Aprilis 1662.

Ill^{mae} Dominationis V^{rae} vicinus et amicus benevolus

Istratia Dabija Princeps Moldaviae

Іѡ истрати дабижа воевода

Adresa: Illmo Cels^{mo} Principi Domino Michaeli Apafi, Dei gratia Principi Transilvaniae, partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino amico et vicino nobis benevolo.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Illustrissime etc. Plângându-ni-se credincioasa noastră slugă Diacul Matei, că a răscumpărat câţiva robi în curs de trei ani, pe unii cu banii săi, pe alţii cu bani luaţi dela alţi oameni negustori, cu uzură, pe chezeşia sa, şi i-a dat pentru robia lor, a plătit mai bine de 800 sau 900 taleri, cari bani în cea mai mare parte sunt ai negustorilor; ceeace ştim şi noi înşine, căci în fiece zi ne supără din pricina lor, şi robii aceia sunt de un an, alţii de doi ani, iar banii sunt cu dobândă, iar numele robilor este: Orbán Sigmond locuitor în Lengyelfalva în Scaunul Odorheiu, altul Angyalosi István locuitor în Kénos în acelaş scaun, al treilea este Lészai György din Făgăraş, al patrulea este Donáth László din Aita-Mare în Trei-Scaune, a cincea este soţia lui Ladislau Torja din Câlnic tot din Trei-Scaune. De aceea rugăm cu bunăvoinţă de vecin pe Domnia Ta, cunoscând şi Domnia Ta ticăloşia din care i-a slobozit această slugă credincioasă a noastră, să poruncească Domnia Ta să plătească fiecare ce este dator, ca să nu se întâmple piedici la slobozirea celorlalţi robi creştini rămaşi în urmă, cari vreau să fie sloboziţi, din pricina acestora, cari sloboziţi, făgăduesc dar nu dau, apoi nici alţii nu mai au crezare, care bunăvoinţă, ce ne va dovedi-o Domnia Ta, vom lua-o în nume de bine dela Domnia Ta. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta în bună sănătate. Datum etc.

Notă. O altă scrisoare a lui Istrati-Vodă din aceeaş zi e publicată în *Török-magyarkori államokmánytár*, vol. IV, p. 49.

17.

Braşov, 6 Mai 1662.

Notarii Moisi Székely şi Iacob Török către principele Mihai Apafi.

Raportează că punând oraşul Braşov în stăpânirea moşiilor Şercaia şi a altor două din comitatul Alba, a protestat contra acestei puneri în posesie administratorul domeniului Făgăraş, Ştefan Şorban, pe care l-au citat în faţa principelui conform legii.

Celsissime Princeps Domine et Domine nobis naturaliter Clementissime. Fidelitatis fideliumque servitiorum nostrorum in gratiam Celsitudinis V^{rae} humillimam debitamque semper oblationem.

Vestra clementer noverit Illma Celsitudo nos literas Eiusdem introductorias, pariter et statutorias, partibus et in personis Prudentum et Circumspectorum Davidis Czakó iudicis primarii ac Lucae Herselii villici caeterorumque iuratorum civium et senatorum civitatis Brassó, dominorum videlicet nostrorum confectas et emanatas nobisque inter alios Celsitudinis V^{rae} humiles, fideles perpetuosque servitores, literis in eisdem nominanter conscriptos praeceptorie sonantes et directas, honore et obedientia, quibus decuit recepisse... Quibus receptis nos mandatis Ill^{mae} Celsitudinis V^{rae} satisfacere volentes in hoc anno praesenti 1662 die 21. mensis Aprilis ad facies dictarum possessionum Sarkan, ac domus xenodochii ibidem exstructi consequenterque possessionem Grith et Parroh in comitatu Albensi Transylvaniae existentium habitarum accessimus ibique vicinis et commetaneis earum puta strenuis Bukure et Stephano Vonchilla, altero Stephano Korna boeronibus, providis item Sztan Berche iudice, Petro Sztancsul iurato in Also Venicze, Martino Gropille, Sztoika Porke iuratis in Mandra, Eisdem Celsitudinis V^{rae} iobagionibus, Alexandre Vodi iudice, Sztan Brosale, Sztoika Roman iuratis in Wad, Egregiis Thomae Julay de Fogaras, Dobre Gyentsul iudice, Sztojka Kisda, Juon Tončz iuratis in Persán, Egregii Stephano Gyulai de Varad, Circumspectis item et providis Paulo Gereb iudice, Stephano Balás, altero Stephano Moldovay iurati in Halmágy, sic dictorum Egregiorum et Nobilium iobagionibus et colonis comitatuque Albensi Transylvaniae et sede Saxonicali Kőhalom residentibus, tam in suis ipsorum propriis, quam etiam dominorum suorum terrestrium nominibus et in personis inibi legitime convocatis, in dominium praedictarum totalium et integrarum possessionum Sárkány et xenodochii ibidem existentis, nec non Grid et Parro

in comitatu Albensi Transylvaniae existentium habitarum iurisque Vrae Celsitudinis Regii in eisdem qualitercunque habiti introduximus memoratos Davidem Czakó iudicem primarium ac Lucam Hersel villicum caeterosque iuratos cives ac senatores civitatis Brassó statuimusque easdem et idem eisdem eorumque successoribus universis iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter et habendas iure ipsis ex praemissa et praesentibus inserta Vrae Celsitudinis donatione incumbente, tribus integris diebus moram in eisdem facientes continuam, nemine pro tunc coram nobis contradictore apparente. At postmodum quarta videlicet die inchoatae statutionis et introductionis nostrae Egregius Stephanus Sorban de Fogaras provisor bonorum Celsitudinis Vrae Fogarasiensium ratione officii sui per strenuum Raduly Lupuly boeronem Gridiensem ex parte seminaturarum seu agricolationum in territorio possessionis Sarkan existentis contradîxit; ob quam quidem contradictionem eiusdem, medio praefecti boeronis eundem Stephanum Sorban, ratione praevia evocavimus ibidem contra praefatos Davidem Czakó iudicem primarium ac Lucam Herselii villicum caeterisque iuratos cives ac senatores toties mentionatae civitatis Brasso ad 15. diem a die huiusmodi contradictionis ipsius et evocationis nostrae computandos in curiam Illmae C. Vrae in praesentium eiusdem scilicet ad reddendam rationem contradictionis ipsius efficacem. Atque haec est, Celsissime Princeps, introductionis, statutionis et evocationis nobis demandatae series, quam simul cum contradictorum et evocati vicinorumque et commetaneorum, qui praemissae introductioni et statutioni nostrae interfuerunt, nominibus et cognominibus terminoque assignatis, uti per nos fuit peracta, suo modo terminum ad praescriptum, Illmae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus; Eandem in pacatissima florentissimaque regni sui felicitate ad votam quamdiutissime valere ex anîmo desiderantes.

Datum in civitate Brassó, die sexta mensis Maii, introductionis et statutionis mostrae decimasexta. A. D. Millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

Humiles fidelesque servitores

Moises Székely et Iacobus Török

Illmae Cels. Vrae Cancellariae aulicae iurati notarii, ac scribae de Curia eiusdem, ad praemîssa peragenda specialiter exmissi

(Arhiva istorică. Brașov. Palladium Coronense, p. 280.)

18.

Câmpul Turzii, 21 Iulie 1662.

Registrul nobilimei comitatului Szolnok Interior.

Lista nemeşilor români sosiţi în tabără din satele indicate.

Collustratio dominorum nobilium comitatus Zolnok interioris die 21. mensis Iulii anni 1662 facta în Keresztesmező.

Domini supremi comites 42 personae. *Rettegi nemesség* 14. *Külön falukbeli nemesség* 9. *Váraljai nemesség* 8. *Bethleni nemesség* 20. *Oláh nemesség:* Buttyan Demeter, Kozárvári Juha Mihály, Prodan Thivadar, János, László és Máthé, Fodorházi Petnek Tamás. *Sósmezei nemesség* 5: Dragán Miklós. *Ilondai nemesség* 11. *Pecsétszegi nemesség* 3. *Horgospataki nemesség:* Gyeorge János, Demeter, Gábor, öregbik Demeter, Máthé György. *Hollómezei nemesség* 8. *Alsókosályi nemesség:* Thamás Demeter, Thivadar, Gergely, Mihály és Péter; Karuly Péter, János és Dán. *Ungurfalvi nemesség:* Buda Illyés, Lázár, Gábor, Péter, Demeter, Lupuly, Lukács, Thivadar (sánta) Nikora, Jones és János. *Rogozi nemesség:* Pap János, Thivadar, Petrás és Vaskán, Máramarosi Demeter. *Oláhláposi nemesség:* Pascha Illyés, Pap János és György, Orbói Dán János, Dán Gábor. *Felsöszőcsi nemesség:* Gurzó János, Pinte, Vaszily, Birtolome, Akim és Makidon.[1] *Dominae relictae.*[2] *Officiales:* Michael Oláh de Al Eör viceiudex.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Collustratio etc. Domini supremi comites 42 personae. Nemeşi din Reteag 14. Nemeşi din osebite sate 9. Nemeşi din Váralja 8. Nemeşi din Beclean 20. Nemeşi români: Dumitru Buttyan, Mihai Juha de Kozárvár, Teodor Ion, Ladislau şi Matei Prodan, Toma Petnek de Fodorháza. Nemeşi din Sósmező 5 : Nicolae Drăgan. Nemeşi din Ileanda. Nemeşi din Pecsétszeg 3. Nemeşi din Horgospatak: Ion Dumitru, Gavrilă şi Dumitru Gheorghe bătrânul; Gheorghe Matei. Nemeşi din Hollómező 8. Nemeşi din Alsókosály: Dumitru, Teodor, Grigore, Mihai şi Petru Toma; Petru, Ion şi Dan Karuly. Nemeşi din Ungurfalva: Lazăr, Gavrilă, Petru, Dumitru, Lupul, Luca, Teodor (şchiop) Nicoară, Ioneş şi Ion Buda. Nemeşi din Rogoz: Ion, Teodor, Petraş şi

---

[1] Am scos toate numele cari au aparenţa a fi româneşti, origina română dovedindune-o mai cu seamă numele de botez ortodoxe, neobişnuite la Unguri.

[2] Văduvele sunt trecute în registru, deoarece după lege, erau datoare să trimeată soldaţi potrivit numărului iobagilor lor.

Văşcan Pap; Dumitru Máramarosi. Nemeşi din Lăpuşul Românesc: Ilie Paşca, Ion şi Gheorghe Pap, Ion Dan de Orbó, Gavrilă Dan. Nemeşi din Suciul-de-sus: Ion, Pintea, Vasilie, Birtolome, Achim şi Machedon Gurzó. Dominae relictae. Officiales: Michael Oláh de Al Eör viceiudex.

Notă. Mobilizarea generală s'a făcut la ordinul principelui de teama unei surprinderi din partea Turcilor despre cari primise zvonuri secrete prin oamenii săi dela poartă şi de aiurea.

19.

Holešov, 21 Iulie 1662.

George Ştefan-Vodă către principele Ferdinand Porzia.

Ii mulţumeşte de bunăvoinţa arătată şi-l roagă să primească în audienţă pe omul său, Ştefan Székely pe care-l trimite pentru afacerile sale.

Celsissime Princeps ac Domine, Domine mihi admodum gratiose. Habita ratione tum meae sortis, quam ex fortunae indignantis manu, ex iusto Dei iudicio vel fatali quadam necessitate iam per aliquot annos experiri cogor, tum christianae condolentiae (ex quo nomen meum satis obscurum ac humile ad Vestrae Celsitudinis aures penetravit) mihi semper clementiae favoris adspirare dignata fuit, at tunc etiam praeteritis proxime diebus, dum me in bona Moravica Excellentissimi Domini comitis a Rottal conferre vellem, benignum salvum passum a Sacra^ma^ Sua Maiestate impetravit. Quamobrem quoad vivam, gratias agere non desinam, et quamquam fortuna V^rae^ Celsitudinis maior sit, quam mea conditio exilis remunerandi vicem possit praestare, tamen devotam meam gratitudinem reipsa experietur modo ne excludar a clementia Suae Maiestatis, ubi et dum ac quomodocunque cum Turca negotium componetur, supplico V^rae^ Celsitudini, eandem clementiam continuare volens praesentium exhibitori, Stephano Székely fidem adhibens, si quae oretenus meo nomine circa mea negotia referre voluerit, habeat benignam audientiam ac responsum clemens. His eidem V^rae^ Celsitudini omnem precor felicitatem.

Datum Holesoviae in Moravia, die 21. Iulii. Anno Domini 1662.

Celsitudinis Vestrae servitor humillimus

Georgius Stephanus
princeps Moldaviae

Adresa: Celsissimo Principi ac Domino, Domino I. Ferdinando, S. R. I. Principi a Portia etc.

(Bibl. Univ. Budapest. Collectanea Szilágyi. Tom. VIII. Copie.)

Notă. O altă scrisoare a Domnului, din aceeaş zi, adresată principelui Venceslau Lobkowitz (aproape identică) e publicată în *Memoriile Secţiunii Istorice* ale Academiei Române, tomul X, p. 531, din arhiva familiei L b-kowitz dela Roudnice. Copiind pe vremuri numita scrisoare aflu în publicaţia ei următoarele greşeli: *quam* ex fortunae, nu quem; clementiae *suae favoris*, nu sua favonio; *quoad* (nu quam) vivam; *Vestrae*, nu Vostrae; *praevia*, nu prae[te]rita; *P.* (adică Princeps) nu Palatinus Moldaviae; iar datarea scrisorii este *Holesoviae*, nu Bolesoviae.

20.

Wien, 5 Septemvrie 1662.

George Ştefan-Vodă către evreul Iacob Fränckl.

Contract făcut cu dânsul pentru primirea sumei de 15.000 fiorini, luaţi cu împrumut cu dobândă de 6 la sută pe un an în baza zălogului specificat în şase articole.

Inter Illustrissimum et Excellentissimum Principem ac Dominum, Dominum Georgium Stephanum Waiwodam Moldaviae, ex una, et Jacobum Fränckl Sacrae Caesareae Maiestatis privilegiatum aulae, nec non huius Inferioris Austriae regionis Haebreum ex altera parte sequens conventio inita est.

Nempe Excellentissimus Dominus Waiwoda vendit praefato Haebreo Jacobo Fränckl pro pretio Quindecim millium florenorum actualiter exsolutorum, sicuti enim etiam in aureis speciebus in instanti contractus celebrati, numerati sunt.

1-mo. Octo ligulas aureas ad pectus pro toga confectas et quatuor nodos cum appositis adamantibus, ubi desunt octo lapides.

2-do. Unum cingulum aureum cum appositis adamantibus et rubinis, ubi desunt lapides duo, confectum tamen ex octo partibus adamantium et sex rubinorum.

3-tio. Unum ornamentum capitis aureum, cum appositis adamantibus, in quo tres plumbae figi possunt, ubi nullus lapis deest.

4-to. Adhuc unum ornamentum capitis aureum, cum appositis adamantibus et superius tribus margaritis, ubi nullus lapis deest.

5-to. Praeterea unum aureum Pusdekan, cum multis rubinis appositis.

6-to. Denique frameam auream, eodem modo cum rubinis, ubi tamen duo desunt, et aliqui fracti sunt.

Tamen hoc pacto retrovenditionis, quod si placuerit Excellentissimo Domino Waiwodae ab hodierna die intra annum redimere et retroemere supra specificata pretiosa, memoratus Haebreus Jacobus Fränckl teneatur erga solutionem expositorum et actualiter in specie tot numeratorum aureorum, nempe Quindecim

millium florenorum, una cum censu consueto Sex pro cento, unius anni (quocunque tempore anni retrovenditio fiat) accepta pretiosa exhibere et restituere.

Quodsi vero Illustrissimo Domino Waiwodae commodum non foret, posset, aut nollet intra praefixum terminum unius anni dicta pretiosa retroemere, tunc plenissimo iure proprietatis ipsi Iudaeo Jacobo Fränckl manebunt, adeo, ut memoratus Dominus Waiwoda, neque eius haeredes in aeternum etiam sub quocunque praetextu laesionis, simulationis aut circumventionis ab ipso Haebreo vel eius haeredibus quicquam petere possit, prout etiam omnibus Dominus Waiwoda sibi contra hunc contractum ullo modo competentibus exceptionibus et remediis tam iuris, quam facti renuntiat, et firmissimum implementum huius conventionis sub hypotheca omnium suorum bonorum promittit.

In cuius rei fidem huius contractus, duo exemplaria confecta et ab utraque parte manus subscriptione et sigilli appositione una cum adhibitione testium infra subscriptorum corroborata sunt.

Actum Viennae, die quinta mensis Septembris. Anno Millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo.

(L. S.) Georgius Stephanus Waiwoda Moldaviae (L. S.) Jacobus Fränckl Iudaeus (L. S.) Georgius Focky Dr. Testis oretenus requisitus. (L. S.) Jacobus Harsányi.

(Archivum Comitum Nádasdy in Nádasdladány. Copia coaeva. Depe fotocopia ei primită dela d-l prof. Dr. Emeric Lukinich.)

Notă. Acesta este contractul despre care dispunea George Ştefan-Vodă în pribegie (prin Alexander Iulius Torquatus) ca termenul amanetului să se prelungească la Evreul Fränckl până la anul 1666 ca nu cumva sculele prețuite de Vodă la 60.000 taleri să i se vânză eventual pe 10.000. (Tezaur de Monumente Istorice, tomul III p. 86.)

21.

Wien, 6 Septemvrie 1662.

George Ştefan-Vodă către Republica Venezia.

Toată viața sa a muncit în interesul creştinătății. Dar umblă pribeag de patru ani prin lume, după ce a fost scos din domnie. Acum însă plecând la Moscova, cere sprijinul republicei, având de secretar un misionar care a lucrat mult printre Tătari.

Serenissima ac Potentissima Republica.

Quamquam nihil mihi magis cordi ac volupe semper fuerit, quam iugum barbaricae tyrannidis excutere, me aequae protectioni

subiectos in libertatem asserere passumque aperire, ut in istis quoque partibus locisque eisdem annexis liberum Christiana religio habeat exercitium ac incrementum; verum enimvero dissidia et vicinorum immatuii irritique conatus, et quod summum est, barbarorum potentia me ex principatu meo hereditario exuens, boni istius zeli quominus in effectum deduceretur viam praeclusit. Unde extra patriam per quadriennium et amplius incertis sedibus errans, indignantis fortunae manum saepe expertus sum. Nec tamen in bisce rerum ac temporum vicissitudinibus abiicio animum? Video enim Deum mihi misereri volentem, manu quasi indigitare occasionem aliquam, qua de barbaris ac impiis Mahometanis vindictam sumens, etiam quadraginta millibus animarum sub dira eorum captivitate gementium (Deo favente) succurere possim. Etenim praetactos captivos, accedente Reverendissimo Patris Domini Felicis Monduid, missionarii in Tartariam Apostolici, Theologi, Secretarii et Consiliarii mei intimi consilio, in protectionem meam suscipere promisi promittoque in viribus meis cum ipsorum conjunctis (qui me ardentissime ad hoc intentum desiderant, pro capite et Duce Generalissimo) tandem liberi facti, contra Christiani nominis bostes usque ad sanguinarum pugnent. Nunc autem ex consensu Sacra^{mae} Caesareae M^{tis} ad Ser^{mum} Magnum Ducem Moscoviae iter paro, ut maiori cum fundamento ex clementia Dei et assistentia Christianorum principum negotium procedat. Quamobrem Ser^{mam} V^{ram} Rempublicam demisse rogo, ut meis tam sanctis conatibus (interesse eorum etiam concernentibus) suffragari dignetur. Spero enim fore, Deum quoque, acerbitatis et excandescentiae virus, in paganos effusurum Christianorumque conatibus benedicturum. Qui et conservet ac omnigena felicitate Ser^{mam} V^{ram} Rempublicam beat, ex animo desidero.

Datum Viennae Austriae, die VI. Septembris. A. D. 1662.

Serenissimae ac Potentissimae Reipublicae Vestrae

Servus addictissimus

Georgius Stephanus Princeps Moldaviae

Іѡ͠ георгие штефан воевод

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Germania, 121. No. 222.)

Notă. Această scrisoare fusese predată în persoană ambasadorului din Viena Giovan Sagredo, de care a fost apoi trimeasă la Venezia cu raportul său din 15 Octomvrie, publicat în întregime în Hurmuzaki: *Documente* vol. IX/1, pag. 196—197.

22.

Roma, 21 Octomvrie 1662.

Cardinalul Flavio Chigi către nunţiul de Viena.

Despre bucuria pricinuită de ştirea că George Ştefan-Vodă s'a lăsat de religia sa şi s'a făcut catolic.

Ha N. Signore riportato un indicibil contento della nuova participata da V. Signoria, che il principe Stefano di Moldavia, doppo haver ricevuto il lume della divina gratia, havessi abiurati tutti li falsi dogmi et abbracciati quelli della santa Chiesa Romana. Di che tanto più si rende certa Sua Beatitudine, mentre al testimonio di V. Signoria s'aggiunge quello dell' istesso principe, che con propria lettera ha voluto darle parte di questa sua eroica risolutione, per tutte le ragioni stimata prudentissima, ma singolarmente per haver nella perdita che ha fatto de' Regni terreni, saputo trovar la via d'assicurarsi li eterni.

(Arch. Vat. Roma. Nunz. di Germania vol. 33, fol. 37.)

23.

Bucureşti, 30 Octomvrie 1662.

Doamna Maria Sturza către principesa Ana Bornemisza.

Mulţumeşte pentru scrisoare şi pentru ploconul primit.

Illustrissima Principissa, Domina vicina et soror nobis charissima.

Az méltóságos fejedelem ő Nagysága uramhoz ő Kegyelméhez küldett fő követje, nemzetes Cserei György uram megadá az Nagyságod minket látogató levelét, egyszersmind hozzánk való Nagyságod belső szeretetének külső jelével együtt, melyet illendő becsülettel vettük az Nagyságod látogatását s kedveskedését; adja Isten, mi is más hasanló dologban Nagyságodnak szolgálhassuk meg, mi is azon jó akaratát ennek utánna is fentartani mindenkor, s meg is bizonyitani készek vagyunk, Nagyságodat szeretettel kérvén, nékünk bizvást parancsoljon mindenkor s az miben elégségesek leszünk, szomszédságos jó akarattal Nagyságodnak szolgálni igyekezünk. Tartsa meg Isten Nagyságodat sok esztendeig jó egészséges, szerencsés életben.

Költ Bukuresti városunkban, die 30. Octobris. Anno Millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo, 1662.

Illustrissimae Dominationis V[rae]

Vicina et soror benevola
Sturza Maria mpr

Adresa: Illustrissimae principissimae dominae Annae Boınemisza, Ill^mi principis domini Transylvaniae conthorale charissimae. Dominae vicinae sorori gratiosissimae.

Pecete octunghiulară de inel cu stemă.

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Comitis Jos. Kemény.)

Trad. Illustrissima etc. Domnia Sa Domnul Gheorghe Cserei, solul Măriei Sale Domnului Principe către Domnul meu, ne-a dat scrisoarea Măriei Tale către noi împreună cu semnele vădite ale iubirii intime a Măriei Tale faţă de noi, care cătare şi îndatorire a Măriei Tale faţă de noi am primit-o cu cuvenita cinste; să deie Dumnezeu ca şi noi în afaceri asemănătoare să putem sluji pe Măria Ta, şi noi suntem gata şi de aici înainte să păstrăm totdeauna acea bunăvoinţă şi suntem gata să o şi dovedim, rugând pe Măria Ta cu dragoste să ne poruncească cu încredere totdeauna şi în toate cele ce putem, ne silim să slujim pe Măria Ta cu bunăvoinţă de vecin. Să ţină Dumnezeu pe Măria Ta ani îndelungaţi, în viaţă bună, sănătoasă şi norocoasă.

Dat în oraşul nostru Bucureşti, din 30 Octomvrie 1662.

24.

Munkács, 31 Octomvrie 1662.

Doamna Nedelea către principesa Sofia Báthory.

Recunoaşte cu gratitudine că în lipsa soţului său Constantin Şerban-Vodă, a fost bine ospătată de dânsa.

Ego Domna Nedele, Illustrissimi Principis Constantini Sorban vaivodae et haeredis terrarum Moldaviae consors; notum facio universis, quod quum fatis ita volentibus, insolentis fortunae ludibrio, per aliquot jam annss praefatus Princeps, dominus et maritus meus charissimus exerceretur, ego interea temporis in domo Celsissimae Principissae, dominae Sophiae Bathory, magni nominis e principis quondam domini Georgii Rakócy secundi, alias Transylvaniae principis, partium regni Hungariae domini et Siculorum comitis etc. relictae viduae omnia hospitalitatis et benevolentiae officia experta, in libera omnium bonorum meorum fuerim temporum dispositione, libereque eundi redeundique quoquo versum facultate. Nunc vero ex mandato domini principis, mariti mei ad ejusdem amplexus in Poloniam avocer, a qua praefata Celsissima Principe me libere, indemnem cum omni mea,

tum praefati domini et mariti mei supellectile cum decenti honore et comitiva usque ad Poloniae fines dimissam agnosco, fateor et summum spondens gratitudinem, has propria manu subsignatas, sigillo munio pro majori futuroque testimonio.

Datum in arce Munkács, die 31. mensis Octobris 1662.

(Arch. r. Hung. Budapest. Tractatus publ. fasc. 14. No. 67.)

Notă. Doamna Nedelea era a doua soţie a lui Constantin Şerban-Vodă care a chemat-o acum la sine din Polonia, unde se refugiase după ce trăise trei ani de pribegie în Ungaria.

25.

Munkács, 31 Octomvrie 1662.

Căp. Mihai Mikes către Doamna Nedelea.

Adeverinţă despre suma de 450 fiorini ce i-a împrumutat.

Az Nagyságos Constandin vajdáné Nedele Asszony kért én tőllem harmadfélszáz tallér érő pénzt kölcsön, ugymint négyszázötven magyar forintokot, fl. 450, melyért vetett zálagba egy gyémántos gyűrűt, ugy hogy Lengyelországba maga bemenvén, ha az vajda ő Nagysága kigyün és adósságáról contentál, mind az több nálam levő zálagokkal együtt tartozzam kiadni, ha az vajdával ő Nagyságával egyébképpen nem alkhatom. Melyről adom ez kezemirásomat pro futura cautela.

Datum in Munkács, 31. 8-bris 1662.

(L. S.) Mikes Mihály mpr

(Arch. r. Hung. Budapest. Tractatus publ. fasc. 14. No. 67.)

Trad. Măria Sa Doamna Nedelea, soţia Voevodului Constantin a cerut împrumut dela mine 350 taleri, adică patrusute cincizeci fiorini ungureşti, fl. 450, pentru cari a pus zălog un inel cu diamante, aşa că dacă Domnia Sa ducându-se în Polonia, dacă Măria Sa Voevodul vine de acolo şi mă mulţumeşte pentru datorie,

să fiu dator să-l dau înapoi împreună cu celelalte zăloage aflătoare la mine, dacă nu mă pot înţelege altfel că Măria Sa Voevodul. Despre care dau această scrisoare a mânei mele pro futura cautela. Datum etc.

26.

Bucureşti, 14 Decemvrie 1662.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către căpitanul Paul Béldi.

Roagă să-i comunice numele celor 24 de nemeşi, membri ai comisiei arbitrale de trimes la Văleni unde vor fi primiţi de boierii săi delegaţi.

Gregorius Gyka Dei gratia princeps Valachiae Transalpinae ejusdemque perpetuus haeres ac dominus etc.

Generose domine vicine et amice nobis honorande. Salutem et omnem prosperitatem. Kegyelmed levelét a posta megadá, melyet illendö becsülettel vettük. Mit irott légyen kegyelmesen értjük, melyre most is ugy respondáljuk Kegyelmednek, az mint a minapi levelünkben irtunk vala. Az praefigált napot mi Kegyelmedre hagyjuk, az mikorra elkészitheti Kegyelmed az huszonnégy nemes embereket, akkor csak mentest elinditsa s mi nekünk nevek szerint irja be Kegyelmed s postája által tudósitson, mikorra érkezhetnek Valénbe és igy mi mingyárt innet is megparancsoljuk az bojérinknak, hogy aznapra ök is jelen találtatnak oda.

Semmi uj hireink most nincsenek. Kegyelmed, az mint látjuk, nem jó akarónk, hogy soha nem akar tudósitani. Tartsa meg Isten Kegyelmedet sokáig jó egészségben.

Datum in sede nostra Bukurest, die 14. Decembris 1662 anno.

S. Generosae Dominationis Vestrae Vicinus benevolus

Іѡ грнгоре гика воевод

Adresa: S. Generoso domino Paulo Béldi, Ill[mi] principis Transilvaniae consiliario intimo et trium sedium Siculicalium regio iudici. Domino vicino nobis honorando.

In dorso: 19. Decembris Sepsi Szent Györgyre menö utamban hozák ez levelet.

(Arch. capituli Iaurinensis. Györ. Cth. VI, 270.)

Trad. Gregorius Gyka etc. Poşta ne-a dat scrisoarea Domniei Tale, pe care am primit-o cu cinstea cuvenită. Inţelegem ce ne-ai scris, la care răspundem şi acum astfel Domniei Tale, precum am

scris şi în scrisoarea din zilele trecute. Noi lăsăm la hotărîrea Domniei Tale ziua hotărîtă când poate pregăti Domnia ta cei 24 nobili, atunci să-i porneşti numai decât şi nouă să ni-i scrii cu numele şi să ne înştiinţezi prin poştă la ce dată pot sosi la Văleni şi astfel şi noi de aici numai decât putem porunci boierilor noştri, încât în ziua aceea şi ei se află acolo. Acum nu avem nicio ştire nouă. Domnia Ta, precum vedem, nu ne eşti binevoitor, că nu vrei să ne înştiinţezi nici odată. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta îndelung în bună sănătate. Datum etc.

Pe dos: In drum spre Sf. Gheorghe mi s'a adus această scrisoare.

27.

[Wien, fine 1662].

George Ştefan-Vodă către principele Wenzel Lobkowitz.

Venind la Curte, la îndemnul multora, îi cere ajutorul pe lângă împărat ca să fie introdus prin mijlocirea sa binevoitoare în ţara sa, unde locuitorii şi boierii îl cheamă îndărăt. Lucrul s'ar putea face uşor deoarece scriitorul n'a luptat nici când împotriva Porţii otomane şi n'a stricat ţara ce i-a fost încredinţată.

Illustrissime et Excellentissime Princeps, Domine colendissime.

His brevibus verbis venio supplex V[ram] Excellentiam rogatum, velit mei patrocinium in hac aula apud Clementissimum Imperatorem cum affectu suscipere. Multi se afferunt, a quibus et literas monitorias habui, ut huc per postam accederem, prout feci, sed adhuc nullum rei eventum adverto. Iniuste a legitima principatus sede per meos proprios ministros turbatus, ad protectionem Caesaream confugi, facilis namque esset sedis ac dominii restitutio, dummodo Caesaris interpositio adesset: nam Turcarum imperator mihi nec infensus, nec contrarius est, provincia me vocat, incolae et barones optant, vicini principes amicissimi mei, qui et gratularentur: possem, si vellem ire, sed cum fundamento ire vellem, ut non ad quemlibet ventorum flatum iterum naufragium paterer, qua de re si Sua Clementissima Caesarea Maiestas Christiana pietate dignaretur (casu, quo ab utraque parte pax firmaretur) se apud Turcarum imperatorem interponere et me dictione declarare, procul dubio hanc gratiam Caesari Porta ottomana nunquam denegaret, quia ego contra Portam nunquam arma capi, sed obedientiam praestiti, provinciam non destruxi, sed iniquae fortunae cedendo cum silentio exivi. Hoc vero negotium felicius ad optatum finem perduci

non posset, quam protectione et promotione V^{rae} Excellentiae, et tamquam Bellici Consilii praesidentis (ista enim tractatio ad tale Consilium pertinere crederem) et tamquam primarii ministri Caesaris et consiliarii, apud quem pollet multum verbo et opere anni praeteriti verba V^{rae} Excellentiae mihi sunt in corde sculpta, et plus fido et confido post Deum V^{rae} Excellentiae, quam multis aliis, qui se promittunt; propterea non recedam a protectione V^{rae} Excellentiae, quam supplico, velit acceptare erga me: et si negotium hoc, Deo permittente, ad votum V^{rae} Excellentiae et meum, agnoscet V^{ra} Excellentia et mundus, qualem semper servum habebit et amicum, ut vero amicitia (facta restitutione in legitimam sedem) sit inter nos certa et firmior, supplex rogabo V^{ram} Excellentiam (quod opto non vitio vertat) ut possim particulam aliquam devotionis observantiae et inceptae amicitiae erga V^{ram} Excellentiam declarare. Interim mea obsequia V^{rae} Excellentiae devotissime dedico, et iterum supplico, dignetur protectione et promotione mei suscipere, tantus enim vir non potest, nisi opus susceptum ad finem feliciter deducere, quod det Deus.

Vestrae Illustrissimae et Excellentissimae Dominationis

Addictissimus servus

Georgius Stephanus
terrarum Moldaviae Princeps mpr

P. S. Casu vero, que erit declaratum bellum inter Imperatorem et Imperatorem [Turcarum, [1]] facilius res curret, imo ad consilium V^{rae} Excellentiae omnia devolventur, quod pro me erit optimum.

(Archivum familiae Lobkowitz. Roudnice. B. 124.)

28.

Bucureşti, 28 Aprilie 1663.

Diacul Ioan către căpitanul Paul Béldi.

Pregătirile Turcilor împotriva împăratului. Ordin de plecare dat Domnilor din Muntenia şi Moldova. Mulţumiri din partea Postelnicului.

Én, Uram . . . egyéb hirekkel nem tudom most [tartani] Kegyelmedet, hanem az igaz dolog, hogy az vezér sok haddal indult az

[1] Această aluzie la eventuala izbucnire a războiului dintre împărat şi sultanul (început de fapt în vara anului 1663 cu asediul cetăţii Érsekujvár de pe malul Dunării în Ungaria) stabileşte data aproximativă a acestei interesante scrisori a Voievodului pribeag.

német ellen. Az tatár chánnak is meg vagyon már parancsolva, hogy ő is fel üljen ugyan az német ellen. Ide s Molduában hasonló parancsolat jött, már várjuk minden órában, hogy meg inditsanak bennünket. Az tatár chan felöl nem hiszem, hogy ő maga fel ülne, s mivel igen tart a muszkától az hirére ugyan egy szultánt ide fog küldeni; etc.

Posztelnik uram Kegyelmedtől az köszenetet kedvesen vette, az ö Kegyelme adóssága felöl, hogy emlitettem az Kegyelmed izenetit, igen meg ürüle; meg is köszöné s ő Kegyelme azt mondá, hogy most az innepünk után be fog küldeni Kegyelmedhez érette. Az Kegyelmed jószágának restituálásában bizony ö Kegyelmével együtt vittem mindent véghez. Ezután is ö Kegyelmében kétség nélkül bizhatik. Datum in Bukurest, die 28. Aprilis anno 1663.

Iohannes Literatus mpr

(Archivum Comitum Béldi. Cluj.)

Trad. Eu, Domnul meu... nu pot sluji acum cu alte ştiri pe Domnia Ta, dar e adevărat că vizirul a plecat cu multă oaste împotriva Nemţilor. I s'a poruncit şi hanului Tătarilor, ca sculându-se şi el să plece împotriva Nemţilor. Aici şi în Moldova a venit poruncă asemănătoare, aşteptăm în fiece ceas să ne urnească. Despre hanul Tătarilor nu cred să se scoale el însuşi şi fiindcă se teme foarte de Muscali, la vestea aceea va trimite aici un sultan. Domnul Postelnic a primit cu plăcere salutarea din partea Domniei Tale, despre datoria Domniei Sale, când i-am amintit vorbele trimise de Domnia Ta, s'a bucurat foarte mult, a şi mulţumit şi a zis Domnia Sa, că acum după sărbători va trimite la Domnia Ta pentru ea. In privinţa restituirii averii Domniei Tale am isprăvit împreună cu Domnia Sa totul. Şi de aici înainte te poţi bizui în Domnia Sa.

29.

Târgovişte, 27 Iunie 1663.

Vicarul Moldo-Valahiei Fr. Gabriel Thomasi către secretarul Congregaţiunii de Propaganda Fide la Roma.

Greutăţile suferite în timpul vizitei sale oficiale în Moldova din partea episcopului catolic din Bacău. Dreptatea ce i-a dat Istrate Dabija-Vodă. Venit la Bucureşti, a fost primit bine de către Grigoraşcu Ghica-Vodă. Descrie starea catolicilor asupriţi de nişte străini dela patriarhatul din Constantinopol cari vreau să ocupe conventul călugărilor catolici din Ţara-Românească, cum s'a mai întâmplat în trecut pe vremea lui Alexandru-Vodă. Cere ajutor.

Illustrissimo et Reverendissimo Signore padrone colendissimo.

Di Jassi diedi ragguaglio a Vostra Signoria Illustrissima di quello, che quel buon vescovo ha fatto e come feci leggere la visita, che io per ordine di Vostra Signoria Illma havevo fatto leggere, accostandome che io scrivo a Sua Santità, non temendo nè Dio, nè mancho di nocere alla Santa Chiesa, solamente di poter nocere alla mia persona; e questa fu letta da un Ebreo medico del prencipe e poi avanti il prencipe di un Greco, il quale sapeva molto bene italiano, mentre che io nella visita, mettevo tutto quello che se doveva mettere secondo l'ordine et instruttione, che Vostra Signoria Illma me haveva dato; et come me haveva spogliato di ogni cosa, attendeva con quelle accuse togliermi ancora la vita. Dopo vedendo il prencipe ed altri Signori la sua malignità, l'hanno trattato come merita. Ben vero che la visita, brevi, decreti ed altre lettere che io havevo, ogni cosa ha pigliato con diverse robe, senza nissuna ragione, ma come un assassino publico. Supplico però Vostra Signoria Illma di far l'ordine, che mi restituisca quello, che ingiustamente ha tolto.

Dopo questo io son intrato nella Valachia, arrivando a Bukureste fui di questo Eccellentissimo prencipe honoratamente ricevuto. Trovai ancora un padre conventuale, il quale sta non appresso la chiesa, ma in casa di certo Signore Napulitano, il quale se spaccia per colonello, dove ancora mi fu detto di diversi Signori, come sono stati li padri conventuali, provinciale di Costantinopoli e come lui ha portato tanti doni al Eccellentissimo prencipe e prencipessa et ancora a diversi Signori, insieme ancora lettere mendicate di imbasciatore di Inglesi eretico, di residente dell'imperatore et di uno chiamato per nome Panayoti Greco, homo potente in quella corte, però scismatico, et di altri tanto eretici, quanto scismatici, et queste lettere sono state mendicate per poter scacciar li frati nostri di questa provincia et di nostri conventi, come ancora altra volta in tempo del Alessandro prencipe hanno fatto, ma credo, che adesso non li reuscirà et havendo fatto tanti sforzi con lettere, con li doni et denaro, non però senza scandalo il prencipe non ha voluto, si non che li baroni non tutti, ma quelli, li quali erano corropti, li hanno dato, che tengono la metà delli buoni stabili di questo povero convento, delli quali nè noi, nè loro potiamo vivere, e la decisione come loro volevano non ha concesso il prencipe, ma ha rimesso alla Sacra Congregatione.

Sappia Vostra Signoria Illma che questa cosa ha dato a maravighiarse a diversi et di diverse religioni. Però io significo a Vostra

Signoria Illma e la supplico di significare ancora a Sacra Congregatione, si loro hanno cominciato col braccio secolare eretico et scismatico e non con autorità di Santa Sede, potremo ancor noi in Costantinopoli far più cbe loro, che con una parola faressimo, che nè qui, nè in tutta la Turchia intrareron più conventuali, perchè noi semo nati schiavi del Turcho et havemo li nostri patroni, li quali crederebbono più a noi una bugia, che a loro cento verità, e li punti noi saperemo a dire, con li quali andarebbero loro in malora, ma Iddio ne guardi di tal atto, nè manco sono intrati nelli nostri pensieri, ma sempre subditi et subiecti pedibus Sanctae Romanae Ecclesiae; ma si altra volta da loro talmente saremo provocati, sforzati ci defenderemo. Noi poveracci havemo questi lochi per nostri rifugi nelli nostri travagli et persecutioni e loro vogliano per forza toglier la nostra casa concessa tanti anni di Santa Sede et ancora si fusse loro (che non è, nè manco è stata) è patrona la Santa Sede di darla a cbi li piace et particolarmente come semo noi nati cresciuti nelli paesi e lingua di questi paèsi e non che venghino altri di altra lingua et natione di cariarne vìa e che restamo senza refugio nelli nostri travagli et persecutioni, supplico le Eminenze loro et Vostra Signoria Illma di refrenare questi scandali, che boni padri non venghino qua di disturbarne, perchè bastino a noi persecutioni di Turchi et altri adversari. Sappia Sacra Congregatione, che loro non vengono qui per amor di Iddio, ma per poter conseguire quello, che in Italia non possono per pocha capacità ottenere. Starò adunque aspettare la benigna risposta tanto di Sacra Congregatione, quanto di Vostra Signoria Illma et Reverendissima, alla quale humilmente baccio le sacre vesti.

Di Targoviste, alli 27 di giugno 1663.

Di Vostra Signoria Illustrissima et Reverendissima

devotissimo et obligatissimo servitore

fra Gabriele Thomasii commissario et vicario apostolico utriusque Valachiae et Transilvaniae.

Postscriptum: Altra volta ancora ho scritto a Vostra Signoria Illma per le facultà, quale finiranno questo mese futuro ottobre alli 22. Supplico Vostra Signoria Illma se degni di confirmarli.

In dorso: Die prima Octobris 1663. Respondeatur et moneatur denuo generalis conventualium iuxta mentem Sacrae Congregationis alias ei significatam.

(Staatsarchiv. Wien. Propaganda-Band, fol. 92.)

30.

Hotarul Ardealului, 12 Iulie 1663.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către căp. Paul Béldi.

Scuze pentru stricăciunile ce i-au făcut oştile sale. Dar merge de silă, nu de bună voie.

Gregorius Gyka Dei gratia Princeps Valachiae Transalpinae, ejusdemque perpetuus heres ac Dominus etc.

Kegyelmed öcscse meg adá az Kegyelmed nekünk irt levelét, melyet szomszédságos jó akarattal vettük Kegyelmedtűl. Irását s izenését értjük, az előtt is meg irtuk s izentük is vala Kegyelmednek, hogy nem magunk akaratjaval vagyon, hanem ketelesek vagyunk vélle. Irja Kegyelmed, hogy nagy kárára volna jövetelünk, arról nem tehetünk, de ugy látszik, hogy nem igen nagyra, mivel csak a füet etetjük, az Kegyelmed kedvéért Prásmárra rendeltük konakunkot, noha része; szóval is izentük Kegyelmednek az Kegyelmed öcscsétől. Tartsa meg Isten Kegyelmedet sokáig jó egészségben. Datum inter Alpes, 1663 die 12. Iulii.

Generosae Dominationis Vestrae Amicus benevolus.

Иω҃ грнгωрне гнка вωевωд

Adresa: S[pectabili] Generoso Domino Paulo Beldi *(titulus)* Domino vicino et amico nobis gratioso.

(Archivum Comitum Béldi. Cluj.)

Trad. Gregorius etc. Frăţiorul Domniei Tale ne-a dat scrisoarea Domniei Tale către noi, pe care am primit-o cu bunăvoinţă de vecin. Inţelegem scrisoarea şi înştiinţarea, am scris şi am trimis vorbă Domniei Tale şi mai înainte, că nu e cu voia noastră ci suntem datori. Scrie Domnia Ta că venirea noastră este spre mare pagubă a Domniei Tale, noi nu putem face nimic, dar se vede că nu este aşa de mare, căci păşunăm numai iarba, pentru Domnia Ta am poruncit să ne fie conacul la Prejmer; am vestit-o Domniei Tale şi cu graiul prin frăţiorul Domniei Tale. Să ţină Dumnezeu pe Domnia Ta îndelung şi în bună sănătate. Datum etc.

31.

Făgăraş, 14 Iulie 1663.

Dionisie Bánffi către Mihai Teleki.

Ştiri despre Grigoraşcu-Vodă intrat în Ardeal, şi despre Istrati Dabija-Vodă. Boierii cu boieresele s'au aşezat la Braşov de frica Turcilor. Secuii nu vreau să plece în campanie.

Sexta praesentis scriptas V[rae] Dominationis literas primo heri percepi, hic multi incerti rumores spargebantur; Tartaros, Kozakos et duos principes Valachiae brevi egressuros spargebant, sed horum nihil factum est, sed solus princeps Valachiae Transalpinae proficiscitur ad Vezirium cum tribus aut 4 millibus Valachorum, ipsi quoque fustibus sunt armati. Magnates Valachiae uxores et boieros pro securitate huc Coronam transtulerunt, metuentes ne a tergo illis aliquid infortunii contingat. Spargunt principem Moldaviae cum duobus millibus Tartarorum sequenti septimana egressurum, sed circa hanc materiam pio certo sum informatus, quod nec Moldavi, nec Tartari hoc anno egredientur.

His diebus vidi literas Gabrielis Haller, quas ex castris Vezirii scribit, quod Vezirius valde sit turbatus, quod circa egressum Tartarorum sit deceptus, ita ut, si Germani durius agerent cum Vezirio iniquis etiam conditionibus pacem acceptaret, uti Haller scribit.

Rogo, ut Dominus Cob et Dominus Kaszony mature de his omnibus informent Aulam, quia ita Turcae sunt consternati ac si illis ultimum excidium immineret. Si princeps a Turcis abducetur locumteneus manebit in regno Dominus Gillányi, ex proceribus Transylvaniae nullus abibit, Siculi et nobilitas nulla vi possunt cogi, ut abeant, imo proclamarunt Siculi, ut si quis tantum mentionem faciat, ut ad Turcas eant, illum pro publico proditore habebunt et persequentur. Ex Fogaras, die 14. Iulii 1663.

Dionysius Banffi mpr

(Archivum familiae Lobkowitz. Roudnice. B. 124.)

32.

Iaşi, 26 Iulie 1663.

Vornicul Toma Cantacuzino şi tovarăşii către judele Ştefan Lázár.

Cer slobozirea omului moldovean reţinut cu boii pe nedrept.

Spectabilis ac Generose Domine Iudex Domine et Amice nobis benevole.

Delatum est nobis ex monasterio Skitensi Generosam Dominationem Vestram subditum Illustrissimi Principis cum bobus illius in illis partibus emptis nescimus ob quam causam detinuisse. Nos iura bonae vicinitatis uti stricte conservare consuevimus, ita etiam sumus paratissimi, si aliquam Generosae Dominationi V[rae] iniuriam ille subditus fecit, ex vi iustitiae hanc causam diiudicare

eundemque ad praestandam Generosae Dominationi V^rae^ adigere satisfactionem. Sed talis processus cuius usui erit, si Generosa Dominatio V^ra^ subditos Ill^mi^ Principis detinebit, nos etiam possumus invenire media ad refusionem paris talionis, sed nolumus bonae vicinitatis transcendere terminos, nam amicitia vera tutiorem vitam et affectum in hominibus facit pleniorem. Nihil igitur dubitamus, quin Generosa Dominatio V^ra^ petitionem nostram uti iustam amplectetur eundemque subditum cum iumentis illius dimiserit, parem a nobis sibi promittens in similibus postulatis facilitatem. Interim nos favori et bonae amicitiae Generosae Dominationis V^rae^ recommendamus. Iasiis, die 26. Iulii 1663.

Generosae Dominationis Vestrae
amici benevoli et obsequi parati:

Thomas Katakozono Vornicus Supremus Ter(rae) Mold(aviae)	Iordaki Spatarius Supremus Ter(rae) Mold(aviae)	Duka Visternik Supr(emus) Ter(rae) Mold(aviae)

Adresa: Spectabili ac Generoso Domino Stephano Lazar Cikiensi, Giergioiensi, Kasonensi supremo Regio Iudici. Domino Amico et Vicino nobis benevolo.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Lázár. Cluj.)

33.

Fărău, 28 Iulie 1663.

Istratie Dabija-Vodă către principesa Ana Bornemisza.

N'a venit de capul lui, dar o încredinţează că va păzi ca miliţia să nu facă stricăciuni în bucatele oamenilor.

Illustrissimae Dominae Principissae, ac vicinae et sorori nobis benevolae.

Az Kegyelmed minékünk becsülettel irott levelét szeretettel vettük, mint jóakaró atyánkfiától, melyből mindent meg értettünk. Hogy Kegyelmed bennünket levele által köszöntött jóval, eczersmind megis látogatott, Kegyelmedtől igen kedvesen vettük; adja Isten ez levelünk is találja Kegyelmedet bódog órában, kévánt jó egészségben. Az szegénységnek penig gabanájok felől az Kegyelmed kévánsága után ime minden rendbeli szolgáló rendeknek megparancsoltuk gabonába kárt ne tegyenek, mert hiszem mü is azonkül is oly kereszténységtől viseltetünk, azt nem követnők, noha mü is nem magunk fejünktől jö[ttü]nk, hanem mások hoznak

bennünket kételenség alatt, kiket Kegyelmed [is meg]láthatott. Ezek után Isten Kegyelmedet sokáig tartsa meg jó egészségben.

[Datum] in campo Párro, die 28. Iulii 1663.

Ill^{mae} Dominationis vestrae

vicinus et frater benevolus

Eustratius Dabisa Princeps Moldaviae

Іѡ̃ истраіпие дабижа воевода

Adresa: Ill^{mae} Dominae Principissae Bornemisza Annae Dei gratia Principissae Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominae, Dominae sorori et vicinae nobis benevolae.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Scrisoarea cinstită a Domniei Tale către noi am primit-o cu dragoste, ca dela ruda noastră binevoitoară, am înţeles tot dintr'însa. Am primit cu mare plăcere că Domnia Ta ne-a salutat cu bine prin scrisoare şi totodată ne-a cercetat; să deie Dumnezeu ca şi această scrisoare a noastră să găsească pe Domnia Ta în ceas fericit, în dorită bună sănătate. Iar în ce priveşte grânele săracilor, după dorinţa Domniei Tale, iată am dat poruncă tuturor cinurilor slujitoare nouă să nu facă pagubă în grâne, căci doară şi noi suntem purtaţi de acelaş creştin simţământ, nu am face-o aceea, căci şi noi nu am venit de capul nostru, ci alţii ne aduc de silă, ceeace a putut vedea şi Domnia Ta.

După aceste Dumnezeu să vă ţie pe Domnia Ta vreme multă în bună sănătate

Notă. Dintr'o scrisoare a oraşului Turda Veche (Ó-Torda) din 26 Iulie 1663 aflăm că Istrate Dabija intrat cu o oaste de 10.000 Tătari, se afla la 23 Iulie la Prejmer, iar Grigoraşcu-Vodă la Sibiu. (Ibidem.)

34.

Iaşi, 3 August 1663.

Vornicul Toma Cantacuzino către judele Ştefan Lázár.

Oamenii săi pot veni fără nici o teamă căci e deplină linişte în Moldova. Nici trecerea peste hotar a făcătorilor de rele nu se va permite.

Spectabilis ac Generose Domine Iudex, Domine et Amice nobis benevole.

Absente supremo stabuli praefecto Ill^{mi} Principis Domini nostri, operae pretium duximus responsorias porrigere Generosae Dominationi V^{rae} et ad vota eiusdem ab imo pectore effusa parem contestari apprecationem nostram, ut Summus Rerum Arbiter

felicitati Generosae Dominationis V[rae] velit addere perennitatem. Ad instantiam itidem Generosae Dominationis V[rae] scripsimus literas nostras ad Perkalabum, ut Kalarassios adiungat istis, qui cum residuo pecuniarum ex Lytro Spectabilis ac Generosi Domini Thomae venient, ut eo securius possint Iassium venire et eliberare illas personas, quae pro obsidibus sunt relictae, sed de itineris securitate Generosa Dominatio V[ra] nihil metuat, quia apud nos per D E I gratiam est profunda pax.

Quod pertinet ad observandos vicinitatis bonae terminos, nos illaesam volumus retinere amicitiam nullaque interposita mora literas mittimus ad praefectos in confiniis residentes, ut serio hoc animadvertant, ne scelerati homines audeant in illas partes transire et damna inferre subditis in illis partibus residentibus, quod strictissime iussu nostro observabitur, sed vicissim, et ex parte Generosae Dominationis V[rae] eadem debetur (obviando huic malo) adhiberi cura. Interim nos singulari amicitiae ac favori Generosae Dominationis V[tae] singulariter recommendamus.

Iassiis, die 3. Augusti 1663.

Generosae Dominationis Vestrae Vicini et Amici benevoli

Thomas Kătakozono Vornicus Iordaki Spatarius
Supremus Ter(rae) Mold(aviae) Supremus Ter(rae) Mold(aviae)

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Lázár.)

35.

Cheuchiş, 22 August 1663.

Dionisie Bánffi către cumnatul său Simion Kemény.

Ştiri despre plecarea oştilor române şi numărul lor. Muştra oştilor ardelene se va face la Alba-Iulia, de unde principele Apafi va pleca cu ele împreună cu Turcii spre Ungaria.

Az ide be való állapotokrul Kegyelmednek irhatom, az tatár és oláh hadak sok károkkal eltakarodtak. Isten veszesse oda őket, az egy havasaliakon kivül, azoknak urok keresztyén. [1] Én szememmel rendelt seregben láttam őket, az tatár nem több tizezernél, lovával van negyven ezer is. Az két oláh vajda van öt vagy hatodfél ezer, rosszak, fegyvertelenek, egyébiránt jó lovasok, sok szekerek van. Kucsuk pasát kivivénk az Kajánon, minden hadával Váradhoz szállott. Istennek hála most itt benn csak egy török

[1] Creştin adică omenos, precum s'a purtat Grigoraşcu-Vodă în Ardeal pe tot timpul trecerii sale prin ţară.

sincs, de félünk télre elég jün. Az fejedelem ő Nagysága Fejérvárhoz szállott, az ország hada is odaszáll, 25 praesentis leszen ország mustrája, az után merre szállunk, ott válik el. Bizony dolog félünk vala, elviszik az fejedelmet és országhadát, de Istennek hála az egyszer megmaradánk, mivel bizony senki nem is megyen vala el, ha el nem engedi vala is vezér uram; mi már ugy hiszem hó leestéig mind táborban leszünk.

Irtam Kékesen, 22 Augusti 1663.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Pot scrie Domniei Tale despre stările de aici că oştile tătăreşti şi româneşti au plecat cu multă pagubă. Dumnezeu să-i piardă acolo, afară de cei din Ţara-Românească, al căror Domn este creştin. Eu i-am văzut cu ochii mei în oaste rânduită, Tătarii nu sunt mai mulţi de 10.000, cu caii sunt şi 40.000. Oastea celor doi voevozi români este de 5500—6500, răi, neînarmaţi, dealtfel buni călăreţi, au multe care. Pe paşa Cuciuc l-am dus prin Kaján, s'a dus cu toată oastea la Oradea. Slavă Domnului, acum nu mai este aici înăuntru nici un Turc, dar ne temem că la iarnă vin destui. Măria Sa Principele s'a dus la Bălgrad, şi oastea ţării se duce acolo, în 25 praesentis va fi muştra ţării, încotro vom merge după aceea, acolo se va alege. De bună seamă ne temeam că ne iau pe Principe şi oastea, dar slavă Domnului, de data aceasta au rămas, căci nimen nu merge, dacă nu-l îngăduie şi domnul vizir; aşa cred că până la căderea zăpedei vom fi toţi în tabără.

36.

Léva, 2 Octomvrie 1663.

Evtodie Racoviţă Vel Logofet către autorităţile ungare.

Rescumpărând câţiva robi din mâna păgânilor, eliberează acest paşaport cu care ei să poată călători nesupăraţi de nimeni.

Mў Evtodie Rakovicze, az Moldova országnak fő kancellariusa és annak fejedelmének felsőbb tanácsa etc.

Tudtára adjuk mindeneknek, az kiknek illik, hogy mi is az Hatalmas nemzetnek parancsolatjából kelletvén ebben az rebellióban jelen lenni és látván az sok kereszténynek az idegen nemzet kezében való esését, nagy szánakozással levén rajtok, tehetségünk szerint közüllök kiket lehetett Istenért, kiket lehetett meg váltottunk és hazájokban menni igazitattunk; kik közül találkoztanak ezek az nyavalyás asszonynépe kis gyermekekkel együtt, ugy

mint Szeczini Esztera asszony leánykájával együtt és Beszterczei Povasztea és Marusa nevű asszonyok több férfi gyermekekkel és leánykákkal együtt. Annak okáért Kegyelmeteket conscientiose kérjük jó akarattal hozzájok lenni és hazájokban való menetelyre segitséggel lenni ne nehezteljen. Istentől veszi Kegyelmetek annak jutalmát. Isten Kegyelmetekkel. In Castris Turcicis positis sub civitate Levaensi, die 2. 8-bris 1663.

G. D. Vestrae amicus

Idem qui supra mpr

Євтодие Р[аковицѣ] вел логофет

Pecete ovală de inel cu ceară galbenă, ruptă.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Noi Eftodie Racoviţă, cancelarul Ţării Moldovei, şi sfetnicul înalt al voevodului aceleia etc. Dăm de ştire tuturor cărora se cuvine că şi noi din porunca Puternicului neam am fost nevoiţi să fim faţă în această rebeliune şi văzând căderea multor creştini în mâini străine, având mare milă de ei, după putinţa noastră am răscumpărat pe cei ce s'a putut pentru Dumnezeu, şi i-am îndreptat să meargă în ţara lor; între cari s'a aflat şi aceste femei nevoiaşe împreună cu copii mici, adică femeia Estera Szeczini cu fetiţa ei, şi Povastea Besterczei şi Marusa cu mai mulţi băieţi şi fetiţe. Pentru aceea rugăm pe Domniile Voastre conştiincios să fiţi cu bunăvoinţă faţă de ele şi să nu vă fie greu a le fi într'ajutor în drumul lor spre casă. Domnia Voastră primiţi răsplată dela Dumnezeu pentru aceasta. Dumnezeu cu Domniile Voastre.

37.

Iaşi, 12 Decemvrie 1663.

Vornicul Toma Cantacuzino şi tovarăşii către judele Ştefan Lázár.

Se bucură că principele Apafi s'a întors ca şi Domnul Moldovei din campania turcească în Ungaria.

Spectabilis ac Generose Domine Iudex Sedis Siculicalis. Domine Amice et Vicine nobis benevole.

L[it]eras Generosae Dominationis V^ear^ ad nos per ablegatum missas, ea qua par est accepimus decentia et summo gaudio perfusi legimus certiores facti de reditu Ill^mi^ Principis Domini nostri in Moldaviam simulque congratulamur nobis, uti vicini iura bonae amicitiae stricte observantes felicem adventum Celsissimi Principis

Transylvaniae ad regnum suum. Tametsi tribus diebus ante adventum ablegati Generosae Dominationis V^{rae} tabel[la]rii Ill^{m} Principis nostri de reditu Suae Illustritatis nos certos reddiderint, [nihilo]minus tamen grato accipimus animo, et quamplurimas Generosae Dominationi [Vestrae agim]us gratias, quod in suo erga nos constanter perseverans affectu labori suo non pepercerit in scribendo et mittendo ad nos praesentium latore. Restat, ut nos sibi felicia auspicantes benevolo ac favorabili prosequatur affectu, cui omnia fausta ac prospera a DEI [P]raepotentis manu ex animo apprecamur. Iassiis, die 12. Decembris 1663.

Spectabilis ac Generosae Dominationis Vestrae
Amici et Vicini benevoli et obsequi parati
[Thomas] Kãtakozono Vornicus Iordachi Spatharius
[Supr]em(us) Terrar(um) Mold. Sup(remus Ter(rarum) Mold.
Duka Wisternik
Sup(remus) Ter(rarum) Mold(aviae)

[*P. S.* M]ultis distractus occupationibus [non] potui hucusque ex meis amandare [nullus ad] Generosam Dominationem Vestram, sed modo quamp[rimu]m venerit Illustrissimus Princeps solutus curis contestabor affectum meum.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Lázár.)

38.

Iaşi, 13 Decemvrie 1663.

Secretarul Stanislav Kienarski către judele Ştefan Lázár.

Ii oferă slujba sa şi îi mulţumeşte pentru caşcavalul primit. Ştiri despre regele Poloniei în luptă cu Muscalii.

Spectabilis ac Generose Domine Iudex, Amice observandissime.

Etsi nullo hucusque Generosa Dominatio V^{ra} literario me ignotum sibi compellavit alloquio, fretus tamen benevolentia Generosae Dominationis Vestrae, dum Magnifici ac Generosi Ill^{mi} Principis Locumtenentes responsorias transmittunt, ego etiam operae pretium duxi mea Generosae Dominationi V^{rae} deferre officia, cum voto, ut infinita Maiestas, comite bona valetudine, infinitis Generosam Dominationem V^{ram} praeclaramque domun eiusdem beare velit felicitatibus. Reliquum est, ut me sibi sciat Generosa Dominatio V^{ra} ad omnia obsequia paratissimum, tantum confidenter arbitrium suum mihi disponere velit, qua

in re possem Generosae Dominationi V[rae] mea complacere promptitudine. Cuius singulari favori et gratiae me ut possum singulariter recommendo. Iassiis, die 13. Decembris 1663.

Spectabilis ac Generosae Dominationis Vestrae
Amicus benevolus et obsequi paratus
Stanislaus Kienarski
Sec(retarius) Illustrissimi Prin(cipis) Ter(rarum) Mold(aviae) mpria

Magnifico ac Generoso Thomae Vornik et Domino Stephano Kupar filio eiusdem dextre suasi, ut firmandae strictioris amicitiae causa unum ex suis domesticis ad Generosam Dominationem V[ram] expedirent. Polliciti sunt hoc praestare, sed et ego in urgendo hoc negotio non ero otiosus, quamprimum Ill[mus] Princeps Iassium venerit, quia modo multae superveniunt occupationes.

Quae facies rerum sit in his partibus paucis scribo Generosae Dominationi Vestrae. Rex Poloniae cum exercitu suo trans Borysthenem movit, continuaturus bellum. Fertur illum in primo ingressu profligasse Moschos, sed modo de futura pace sparguntur rumores. Pro occasione, si aliquid novi certique habuero, significabo Generosae Dominationi Vestrae.

Oblatus est mihi caseus a Generosa Dominatione Vestra, quem uti grato accepi animo, ita etiam summas gratias habeo paratus ad similia praestanda, si aliqua re ex his partibus Generosa Dominatio V[ra] indiguerit, tantum confidenter suum velit mihi exprimere desiderium.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Lázár.)

39.

Sárospatak, 18 Martie 1664.

Sofia Báthory şi fiul ei Francisc Rákóczi către episcopul Petru Partenie.

La dorinţa lui Constantin Şerban-Vodă, orânduesc pe toţi supuşii lor de lege ortodocsă sub autoritatea vlădichii Petru Partenie, căruia îi predau şi mânăstirea din Munkács cu obligaţia să o menţină în bună stare.

Munkácsi krajnán lakó orosz papok és püspökségnek annuentiája es assecuratioja.

My Báthory Sophia, Néhai Méltóságos Rákóczy György Uram, Erdély Fejedelemnek, Magyar Ország Részei urának és Székelyek Ispányának etc. meg hagyatott Eözvegye, és Rakoci Ferencz: Adjuk tudtára ez levelünk által a'kiknek illik. Mivel keresztény

fejedelmeknek, uraknak kötelességek hozza, hogy alattok valóinak nem csak testi oltalmokra, hanem lelki javokra is vigyázzanak: látván mi is az mi munkácsi és makoviczai jószágunkban levő orosz jobbágyinknak lelki szükségeket, hogy nem volna alkalmatos lelki pásztorok, ki az közönséges orosz papokot az régi görög Szent Atyáktól be vett hit és rend tartás szerint értelmesen igazgatná, és tanitaná; alkalmatosnak ismervén penig elébbi papok igazgatására és tanitására amaz Szent Basilius szerzetin való s régi görög Szent Atyák be vett hitit és rendtartását követő Parthenius Péter Püspök uramot, ki egyébaránt is azon orosz, rácz, oláh nemzetnek a' több Felső Magyar Országi Ukrainakon, és egyéb helyeken mind földes uraknak, mind király urunk eő Felségének is annuentiajából Ordinarius Püspökje, Vladikája, kit az Méltóságos Moldovai Sorban Costantin vajda is (ki azon régi bé vett görög rend tartás szerint el követendő isteni szolgálatnak méltóságosb végben viteléért, nem messze munkácsi várunktól egy szép kő templomot épittetett engedelmünkből az régi klastrom helyén) erre elégségesnek és érdemesnek vall, és hozzánk irt levelében kivánnya, commendálja is ezen tisztre, jelentvén, hogy az egész munkácsi jószágunkban levő orosz papok eő Kegyelmének ebbeli commendalásán, tetszésén és javallásán meg nyugodtak. Mi azért mind az Méltóságos vajdának keresztény kivánságát, s commendálását, s mind az orosz papoknak, ő Kegyelme tetszésével való meg egyezését, és ez mellett az több szomszéd Magyar Országi földes uraknak, sőt Király urunk eő Felségének is példáját előttünk viselvén, azon felyül meg nevezett Tisztelendő Parthenius Péter Püspök Uramnak lelki pásztori botja és igazgatása alá bocsátjuk és rendeljük minden jószáginkban levő oroszokot, görögöket, ráczokot, oláhokot, papjaival, deakonival egyetemben, hogy azokot mint ordinarius vladikájok és püspökjök az emlitett régi görög Szent Atyák be vett hiti és rend tartása szerint dirigálja, vezérelje és oktassa, s az szerint szokott Liturgiájokban, böjtökben, inneplésekben és egyéb nálok eleitől fogvást be vett ceremoniákban meg tartsa. Melynek alkalmatosb effectualására az munkácsi klastromot is authoritate juris patronatus (mely az munkácsi uraké) minden jövedelmével és pertinentiaival (melylyel Miszticzevsky Ivaniky kezében volt) kezében bocsátjuk és conferáljuk, birja szintén ugy éppen egyedül az emlitett régi görög Szent Atyáknak rend tartása szerint, minden ellenkezés és háboritás nélköl gondját viselvén, és pusztaságtól oltalmazván, melyhez hogy jobbágyinkban azon görög szent

hitet követő minden rendek alkalmaztassák magokat, hagyjuk és serio parancsoljuk munkácsi tiszteinknek is, mind mostaniaknak és jövendőbelieknek committálván serio, hogy ez annuentiánkban meg tartsák és tartassák. Melynek nagyobb bizonságára adtuk ez kezünk irása, és pecsétünkkel meg erősittetett levelünket.

Költ S[áros] Pataki belső várunkban, Böjtmás havának tizennyolczadik napján. Ezer hat száz hatvan negyedik esztendőben.

Sophia Bathory Franciscus Rakoczii

(Bibl. Mus. Nat. Budapest. Liber epistolarum.)

Trad. Voia şi asigurarea preoţilor şi episcopiei ruseşti din Craina Munkacsului.

Noi Sophia Báthory, văduva slăvitului Gheorghe Rákóczy, Principele de odinioară al Ardealului, Domnul părţilor ungurene şi Şpanul Secuilor, etc. şi Francisc Rákóczi: Dăm de ştire prin această scrisoare a noastră celor ce se cuvine. Deoarece datoria principilor creştini şi a domnilor aduce cu sine, ca să vegheze nu numai asupra ocrotirii trupeşti a supuşilor ci şi asupra celei sufleteşti: văzând şi noi nevoile sufleteşti ale iobagilor noştri din moşiile noastre dela Munkács şi Makovicze, că nu ar avea păstor sufletesc potrivit, care să cârmuiască preoţii de obşte ruşi după credinţa şi rânduiala primită dela vechii Sfinţi Părinţi greceşti, şi să-i înveţe şi cunoscând potrivit pentru cârmuirea şi învăţarea a preoţilor de mai înainte pe Domnul episcop Petru Partenie, călugăr din cinul Sfântului Vasile şi următor al credinţei şi rânduielii dela vechii Sfinţi Părinţi greci, care de altfel este Episcopul Ordinar Vlădica al norodului rus, sârb şi român în celelalte ţinuturi ale Ungariei de Sus şi în alte locuri, atât din voia domnilor de moşii cât şi a Maiestăţii Sale Regelui nostru, pe care îl crede îndestulător şi vrednic pentru aceasta şi slăvitul Voevod al Moldovei Constantin Şerban (care pentru savârşirea slujbei dumnezeeşti după rânduiala acea veche grecească, a zidit o frumoasă biserică de piatră, cu îngăduinţa noastră, nu departe de cetatea noastră Munkács, în locul mănăstirii celei vechi) şi în scrisoarea sa către noi doreşte, recomandă pentru această slujbă, vestindu-ne că toţi preoţii ruşi de pe întreagă moşia noastră dela Munkács s'au liniştit cu această recomandare, plăcere şi propunere a sa. Noi pentru aceea, având în vedere, atât dorinţa creştinească a slăvitului Voevod şi recomandarea sa, cât şi înţelegerea preoţilor ruşi cu plăcerea Domniei Sale şi pe lângă acestea şi pilda celorlalţi domni de pământ din Ţara Ungurească vecină, ba chiar a Maie-

stăţii Sale Regelui, slobozim şi rânduim sub cârja de pastor sufletesc şi cârmuirea sus numitului Cucernicului Domn Episcop Petru Partenie pe ruşii, grecii, sârbii şi românii aflători pe toate moşiile noastre, împreună cu preoţii, diaconii, ca să-i dirigeze, să-i cârmuiască şi să-i înveţe, ca vlădică ordinar şi episcop al lor, după credinţa şi rânduiala pomenită primită dela vechii Sfinţi Părinţi greceşti şi să-i ţină potrivit aceleia în Liturgiile, posturile şi sărbătorile obişnuite şi în alte ceremonii primite de ei dela început. Pentru efectuarea cât mai potrivită a acesteia, îi slobozim în mâna sa şi-i încredinţăm şi mânăstirea din Munkács authoritate juris patronatus (care-i a domnilor din Munkács) cu toate veniturile şi apartenenţele ei (cu caie a fost în mâna lui Ivaniky Miszticzevsky), de asemenea să o stăpânească numai după rânduiala pomeniţilor sfinţi Părinţi greci de odinioară, fără nici o împotrivire şi turburare, purtându-i grija şi păzind-o de pustiire, iar pentru ca toate ordinele următoare vechii credinţe sfinte greceşti să se potrivească în iobagii noştri lăsăm şi poruncim serios şi slujbaşilor noştri din Munkács, atât celor de acum cât şi celor viitori, poruncindu-i serios să ţină şi să se ţină această voie. Pentru mai mare credinţă a acesteia, am dat această scrisoare a noastră întărită cu iscălitura şi pecetea noastră.

Dat în cetatea noastră interioară din Sárospatak, în ziua a optsprezecea a lunii Postului. Anul 1664.

Sophia Bathory Franciscus Rakoczi

40.

Sárospatak, 21 Martie 1664.

Vlădica Petru Partenie către principesa Sofia Báthory.

Act de credinţă prin care ia în primire mănăstirea din Munkács cu obligaţia de a o menţine în bună stare, fără a avea vreo altă pretenţie din partea patronilor săi: principesa şi fiul ei, numiţi în actul de faţă.

Munkácsi püspöknek, Parthenius Péter uramnak reversalissának igaz párja.

Én Parthenius Péter, az egész Dunán innét levő Magyar Országi Görög Rituson és rendtartáson valóknak ordinarius Püspöke. Adom tudására mindeneknek, az kiknek illik ez levelemnek rendiben. Hogy az méltóságos Bathory Sophia asszony, Istenben boldogul el nyugodt néhai méltóságos Rakoci György Uram,

Erdélynek Fejedelme, Magyar Ország részeinek Ura és Székelyek Ispánya, etc. etc. meg hagyatott Eözvegye, és az eö Nagysága szerelmes fia, Méltóságos Rakoci Ferencz uram eö Nagyságok, kivánván jószágokbeli alattok valóinak lelki javokat, az Munkácsi klastromot, mostani hozza birott jövedelmével és pertinentiaival egyetemben ingyen való kegyelmességekből, mint Munkács várának örökös urai, és az meg nevezett klastromnak absolutus patronussi, adták és bocsátották kezemben a' végre, hogy az régi görög Szent Atyáknak bé vett hite és rend tartási szerint való püspökségembeli tisztemnek alkalmatosban meg felelhessek. Én is azon klastromot meg nevezett jövedelmével és pertinentiaival nem egyebünnen, hanem az eö Nagyságok patronusi collatiojából vészem; kötelezvén arra magamot, hogy tehetségem szerint semmit hátra nem bagyok, az szent Canonok szerint való hivatalomnak meg felelésemben. Ellenben penig soha ollyat nem követek, mely eö Nagyságoknak, mint keresztény Méltóságos patronusimnak bántódására vagy praejudiciumára lehetne, és ez mostan conferált klastromnak mostani jövedelmével és pertinentiaival (az melyekkel immediate Miszticevsky Joaniky kezében volt, és mostan is én is eö Nagyságok kegyelmessége által ugyan azokkal, az mint kezemben veszem) meg elégedvén, többet nem praetendálok, és semmi uton módon többet nem keresek, hanem csak egyedül ajánlom magamot, és ez szegény klastromot az eö Nagyságok istenes kegyelmességében. Melynek nagyobb bizonságára adtam ez levelemet kezem irásával és pecsétemmel meg erősitvén.

Datum in arce S. Patakiensi, 21. Martii. Anno 1664.

Idem qui supra

Petrus Parthenius mpr (L. S.)

(Bibl. Mus. Nat. Budapest. Liber epistolarum.)

Trad. Copia adevărată a reversalului Domnului Petru Partenie, episcopul de Munkács.

Eu Petru Partenie, episcopul ordinar al tuturor celor de rit şi orânduială grecească din toată Ţara Ungurească de dincoace de Dunăre, dau de ştire prin această scrisoare a mea tuturor celor ce se cuvine că Cinstita Sophia Báthory, văduva Slăvitului Domn de odinoară adormit şi fericit întru Dumnezeu Gheorghe Rákóczi, Principele Ardealului, Domnul Părţilor Ungurene şi Şpanul Secuilor etc., şi iubitul Măriei Sale fiu, Măria Sa Francisc Rákóczi, dorind binele sufletesc al supuşilor de pe moşiile lor, mi-au dat şi

mi-au slobozit în mână mânăstirea Munkácsului, cu venitul şi cu pertinenţele ei de acuma, din milostivirea gratuită, ca stăpâni ereditari ai cetăţii Munkácsului şi patroni absoluţi ai mănăstirii pomenite, pentru ca să pot corespunde potrivit slujbei mele de episcop după credinţa şi rânduiala vechilor Sfinţi Părinţi greci. Şi eu iau acea mănăstire cu venitul şi pertinenţele numite nu de altundeva ci din darul de patroni al Măriilor Lor, îndatorându-mă că nu voiu rămâne în urmă cu nimica, după puterea mea, în împlinirea slujbei mele după sfintele canoane. Iar dimpotrivă, nu voiu face niciodată nimic ce ar putea să fie spre stricăciunea sau prejudiciul Măriilor Lor, ca patronii mei slăviţi creştini, şi mulţumindu-mă cu venitul de acum al mănăstirii conferate acuma şi cu pertinenţele ei (acela cu care imediat a fost în mâinile lui Joaniky Miszticevszky, şi acuma şi eu prin milostivirea Măriilor Lor cu aceleaşi, pe cari le primesc în mână) nu pretind mai mult şi pe nici o cale şi în nici un chip nu cat mai mult, ci numai singur mă îmbiu şi această sărmană mânăstire în dumnezeiasca milostivire a Măriilor Lor. Pentru mai marea credinţă a acesteia, am dat această scrisoare a mea, întărind-o cu iscălitura şi cu pecetea mea.

41.

Linz, 19 Iunie 1664.

Anwesende Hofkammerräthe către Camera Aulică din Viena.

Hotărînd să dea lui Grigoraşcu-Vodă un «serviciu» de aur, ordonă să se cumpere ori facă grabnic unul potrivit.

Wir erinnern die Herren hiemit freindlichst, wie dass Ihre Kayserliche Maiestät gnädigst resolvirt für den Wallachischen Weywoda ein taugliches guldenes Geschirr von 600 Reichstaler bis 1.000 fl. erzeigen und solches dem Herrn Grafen von Rotthall mit gueter Gelegenheit ehist überschicken zue lassen, und weilen dergleichen Geschirr über all fleissiges Erforschen und Nachfragen allhie nit zu bekhumen gewest, als ersuchen wir die Herren freindlich, wollen sich dahin bemüehen, wie sie etwo ein solches guldenes Geschirr obgedachten Werth etwo darundten bei einem Cavaliere erhandlen; da aber solches schon gemachter nit zu bekummen wäre, es also balten verfertigen und bis auf Ihrer K. Mt. weitere Verordtnung in Bereitschaft halten lassen, Göttlicher Obacht uns allerseits empfehlend.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ung. Gedenkbücher, 427 p. 70.)

Notă. Ideea acestui bogat plocon a purces dela contele Ioan Rotthal căpitanul cetăţii Szatmár, în 4 Iunie 1664, care a pornit tratative cu Grigoraşcu-Vodă pentru a-l câştiga în taină împotriva păgânilor. «Serviciul» a fost transmis lui Grigoraşcu-Vodă la 18 August, iar la 3 Noemvrie 1664 a mai căpătat şi nişte obiecte de lux (etliche Galanterien) prin Camera imperială. (Ibidem.)

42.

Valachia, 8 Octomvrie 1664.

Anonim către un arhiduce al Ungariei.

Roagă să dispună ca episcopul său să nu mai asuprească pe enoriaşii săi de religie ortodoxă.

Illustrissime et Excellentissime Princeps. Salutem deprecor a Clemente Deo et conservationem aeternam tui principatus.

Optabam lubenti animo una tecum colloqui, Sapientissime Princeps, nullatenus, quod occasio oretenus non permittit mihi facturo, venio tibi colloquuturus hac epistola, qui admonitus a spiritu veritatis, admoneo caeteros Christianos, praecipue prudentissimum animum Vestrae Celsitudinis, quem cogito aptum erga bonitatem et gubernationem status publici, super quem Deus Clementissimus (qui colitur non coacta, sed electa religione) potuerat, ut genios trigenuos directores principes, inter quos cum tu intra illos non es extra illos, quam tua omnipotentia, ad cuius igitur humanissimi irritationem cogo Tuam Clementiam, ut committas tuo episcopo, ne cogat orthodoxos fideles nostros Graecos, qui lamentantur ab illo violare sanctissimam fidem et puros moies confundere orientalis ecclesiae, quia cogere est tyrannicum et verum eligere pertinere ad sanctam religionem est imperatorium, amplius Christus benedictus non coacte, sed electivo animo traxerat ad se suos electos in lumine veritatis, quam hic evenire non solummodo amplexáta est tot spiritu Ierosolyma et ecclesia Graecorum, sed id, quod melius illinc promanata et divulgata est per omnem orbem terrarum confirmata doctrina spiritus Dei fundamento Apostolorum iudicio consiliorum, admonitu imperatorum fidelium, sanctitate patrum et expulsa inexpugnabiliter a Tyrannis. Hac de re desidero V[ram] Clementiam primis connumerari. Valeas in Christo domino et vera fide.

Data est Valachia, 8. Octobris 1664.

Vestrae Excellentiae paratus ad omnia officia.

Adresa: *Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ ἐξοχοτάτῳ κράλῃ πάσης Οὐγκαρίας. Εὐχέτης. (?)*

Pecete ovală (22 mm înaltă) în ceară roşie cu două capete de vultur şi iniţialele cirilice: н. п.

(Arch. r. Hung. Budapest. Akadémiai iratok.)

Notă. Scrisoarea a fost făcută şi datată în 20 Iulie, dar la semnarea de către scriitorul ei s'a pus data nouă de 8 Octomvrie 1664 cu litere greceşti. Semnătura nu am putut-o descifra cu toate că am arătat-o şi mai multor specialişti în limba elenă veche şi modernă.

43.

Tokaj, 28 Octomvrie 1664.

Contele Johann Rotthal către principele Wenzel Lobkowitz.

Recomandă afacerea lui Grigoraşcu-Vodă pe care i-o va expune solul său.

Euer Fürstliche Gnaden werden aus mitkommender Expedition vernehmben, was gegenwärtiger Vallachischer Abgesandte namens seines Fürstens allergehorsambist anbringen wirdt.

Wann nun Euer Fürstliche Gnaden vorhero bekannt, wie devot bedeuter Vaivoda zu Ihrer Maiestät und des allgemeinen Christlichen Wesens Dienste bis dato gewest, als bitte Euer Fürstliche Gnade Ihro hochvermögenden Orts dahin zu cooperiren, damit gedachter Abgesandte mit Satisfaction undt wie ehender in besten abgefertiget würde. Tockay, den 28. Octobris 1664.

(Archivum familiae Lobkowitz. Roudnice. C. 35.)

44.

Ibaşfalău, 29 Octomvrie 1664.

Principesa Ana Bornemisza către prefectul George Udvarhelyi.

Ordonă să examineze privilegiile boierilor din ţara Făgăraşului, ştergând din condică pe aceia cari nu au drepturi de boieri şi totodată să introducă în stăpânire pe boierul Bucur fratele lui Stoica.

Anna Bornemisza Dei gratia Principessa Transsilvaniae, partium regni Hungariae Domina, et Siculorum Comitissa etc.

Adjuk tudtára mindeneknek az kiknek illik ez mi levelünknek rendi szerint, hogy mi Fogaras várának elöttünk lèvő boldog emlékezetü urainak dicséretes cselekedeteket akarván követni, kik az ő alattok lèvőknek sziveket adományokkal magokhoz

édesgetvén szolgálattyokra alkalmatosokká tötték, Nemzetes Váradi Udvarhelyi György hívünket, fogarasi és minden örökös jószágunknak praefectussát több melléje rendeltetett híveinkkel, Fogaras földére küldöttük a'végre, hogy az ott való Bojérságot szorgalmatosan fel irkálván, azkik mind személyekre és értékekre nézve alkalmatosaknak ítéltetnek az Bojérságra, és arról való igazságok is megvilágosodnék, tehát mi is őket abban meghagynók. Minemőnek ítéltetvin Lészai Bukur Pallér is, őtet egy testvér öcscsinek, Sztojkának fiával Rádullyal, mostantul fogva ennek utánna minden időbeli Bojéri szabadsággal megajándékoztuk kegyelmességünkből, és ugyan Lészán lévő házát, mely vagyon egy felől Lészai Gáspár, más felől Dobrin Gráva házai szomszédságokban, minden hozzá tartozó mívelt és miveletlen szántó földeivel, kaszáló réteivel, erdeivel, mezeivel, vizeivel, havasival, malmaival és azoknak helyeivel, egy szóval minden ahoz ez ideig igaz uton biratott haszon vévő helyeivel, minden adózás, dézma-adás és egyéb szedés-vevéstűl üressé töttük, és megnemesítettük: az mint hogy megajándékozzuk és megírt házát megnemesítjük, ez kezünk írásával és függő pecsétünkkel megerősittetett levelünk által, melyet adtunk megnevezett Lészai Bukur Pallérnak és maga fiának, Mánynak s egy-testvér-öcscse Sztojka fiának, Rádulynak, és fiu ágon lévő maradékjoknak, megmásolhatatlanul; ugy mindazáltal, hogy ők is, az régi szokás szerint, fogarasi várunkhoz tartozandó szolgálatjokat jó köntösekkel, paripákkal es fegyverekkel fellévín ruháztatva, nekünk, maradékinknak és Fogaras várának következendő urainak tartozzanak praestálni.

Datum in Castro nostro Ebesfalva, die vigesima nona mensis Octobris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto etc.

Anna Bornemisza mpr (L. S.)

In dorso: Praesentes litterae Boeronales per Dominum Praefectum et exactorem fiscales ac Requisitorem Albenses, commissarios Ill^{mae} Dominae Principissae ad examinandos Boeronum terrae Fogaras jura exmissos, revisae ac in vigore relictae. Ex Fogaras, 4. Martii. Anno 1671.

(Arhiva familiei Karadja. Bucureşti. Pergament.)

Trad. Anna etc. Dăm de ştire tuturor cărora se cuvine prin această scrisoare a noastră, că noi voind a urma faptele vrednice de lăudat ale domnilor dinaintea noastră, de fericită pomenire, ai Făgăraşului, cari îndulcind prin daruri inimile supuşilor lor, i-au

făcut potriviţi pentru slujbe faţă de ei, am trimis pe pământul Făgăraşului pe nobilul credincios nouă Gheorghe Udvarhelyi de Várad, prefectul Făgăraşului şi al tuturor moşiilor noastre ereditare, împreună cu mai mulţi credincioşi ai noştri orânduiţi pe lângă el, cu scopul ca scriind cu sârg toată boierimea de acolo, pe toţi aceia cari atât pentru persoana lor cât şi pentru valoarea lor se vor socoti vrednici de boierie, şi se vor vădi şi drepturile lor pentru aceea, să-i lăsăm şi noi întru aceea. Socotindu-se ca atare şi Pallér Bucur din Lissa, l-am dăruit cu milostivire pe el şi pe Radul fiul frăţiorului său Stoica, cu slobozenie de boierie de acum înainte şi totdeauna şi am scutit şi casa sa tot din Lissa, care este învecinată de o parte cu casa lui Gaşpar Lészai, de altă parte cu a lui Grava Dobrin, cu toate pământurile cultivate şi necultivate ţinătoare de ea, cu luncile de cosit, cu pădurile, câmpiile, apele, munţii, morile şi locul lor, cu un cuvânt cu toate locurile stăpânite până acum pe cale dreaptă, de toate dările, dijmele şi alte biruri, şi le-am nemeşit: precum că îi dăruim şi-i nobilităm casa scrisă, prin această scrisoare a noastră întărită cu iscălitura şi cu pecetea noastră atârnată, pe care am dat-o numitului Pallér Bucur din Lissa şi fiului său lui Man şi fiului fratelui său mai mic Stoica, lui Radul şi urmaşilor lor de parte bărbătească, irevocabil, cu îndatorirea ca şi ei, după vechiul obiceiu să fie îndatoraţi nouă şi urmaşilor noştri şi domnilor ce vor fi ai Făgăraşului, să ne facă slujbile lor datorate faţă de cetatea noastră Făgăraş, cu coantăşe bune, cu cai şi cu arme. Datum etc.

45.

Sătmar, 29 Noemvrie 1664.

Contele Johann Rotthal către principele Wenzel Lobkowitz.

Sosirea unui sol român în drum spre acasă.

Sonsten berichte ich Euer Fürstlichen Gnaden, dass der Wallachische Abgesandte albereit widerumb dahier angelangt ist, welcher sich bey mir sehr hoch entschuldiget, dass Euer Fürstliche Gnaden er in seinem Aldortsein nit mehrers bedient und der Gebühr nach aufgewartet hat, indeme selbiger unterwegs an den Ungrischen Herrn Canzler gewiesen worden, dahero mit Ihme, als der es nit *motu proprio* underlassen, ein billiches Mitleiden zu haben, weilen demselben vor allem Euer Fürstliche Gnaden Gehorsam zu beldienen und dero Befelchen in einem und anderen nachzukomben obgelegen wäre. Zathmar, den 29. November 1664.

(Archivum familiae Lobkowitz. Roudnice. C. 35.)

46.

Sătmar, 19 Decemvrie 1664.

Nicolae Spătarul către căpitanul Mihai Teleki.

Roagă să-i dea de ştire unde se află Grigoraşcu-Vodă cu Doamna sa şi pribegii din Muntenia.

Salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Indolui, quando intellexi famulum Mag^{cae} Dominationis V^{rae} huc advenisse, et a Mag^{ca} Dominatione V^{ra} nihil litterarum mihi attulisse. Quare iterato rogo Mag^{cam} Dominationem V^{ram} si aliquid rescivit de Celsissimo Principe, Domina Principissa ubi sint, et quo in statu res earum? Item de servis meis profugis, utrum illos coeperint, vel non, dignetur me informare. Sicut et de statu provinciae Transalpinae, utrum et quem elegerint pro Principe? Haec raptim, de reliquo me favori Mag^{cae} Dominationis V^{rae} et Mag^{cam} Dominationem V^{ram} Deo Optimo Maximo commendo. Sathmarini, die 19. X-bris. Anno 1664.

Magnificae Dominationis V^{rae} Amicus bénevolus
Nicolaus Spatarius mpr

Adresa: Spectabili ac Mag^{co} Domino, Domino Michaele Teleki arcis Kővar Supremo Capitaneo. Domino et Amico plurimum colendo.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 324. Autograf.)

47.

[Sătmar, finea Fevruarie 1665.]

Grigoraşcu Ghica-Vodă către principele Wenzel Lobkowitz.

Expunând jertfele aduse pentru chestia creştinească, îl roagă să-l primească, dorind să meargă la dânsul.

Celsissime Princeps, Domine gratiosissime.

Non ad ceremonias tantum et ad complementa declaranda ad V^{ram} Celsitudinem venire gestio, sed et ad conferenda et quaedam simul componenda pudor esset ac indecorum ex parte mea apud prudentes, quod primum ministrum rotam Imperii moventem non accesserim, prout ipsa ratio expostulat: ego etenim ad V^{ram} Celsitudinem recurrere exopto tanquam ille, qui ad instantiam Christianorum Imperatorem invictam fidelitatem ostenderit, duas provincias, in quibus regnabat reliquerit, haereditariis bonis renuntiaverit, nec non Magnitudinis Sui dominii cesserit authoritati, ut Christiano tanto Principi inserviret, quid orbis, quid

in orbe prudentes loquentur de me ac clamarent pro certo me imperitum, insulsum et quasi non dignum, ut ad tantum ministrum saltem semel comparerer, qui nil aliud intendit, nisi principis sui gloriam et eos, qui dicto Domino sunt fideles perbenigne amplectatur. Quare V^{ram} Celsitudinem obnixe rogo, non dedignetur me ad se admittere, ut obsequia offeram et quae sunt conferenda syncere exponam. Dum me Celsitudini V^{rae} humiliter commendo.

Celsitudini V^{rae} addictissimus servus et amicus
Ioannes Gregorius Gika
Princeps Valachiae Transalpinae mpr

(Archivum familiae Lobkowitz. Roudnice. B. 124.)

48.

Bajmócz, 22 Martie 1665.

Părintele Martin Kászonyi către principele Wenzel Lobkowitz.

Scrisoare despre eliberarea Doamnei Maria, a soției lui Grigorașcu-Vodă, arestată la porunca Turcilor în Ardeal. Spusele celor doi Români ai călugărului Gabriel din București.

Advenit huc Baimoczium famulus arestatae principissae Valachiae Transalpinae, ex Transylvania, afferens literas, quod iam arestum ipsius a Transylvanis relaxabitur, nec Turcae ipsam amplius habere volunt; desiderant solum, ut Transylvani pecuniam ipsius Vezirio transmittent.

Advenerunt alii duo Valachi ex Valachia Transalpina, famuli cuiusdam monachi Gabrielis, qui Bucuresti, ubi ipse vaivoda residet, munere solat; dicunt, quod captivatos Valachos in pugna Levensi inquirere velint, interim credo, quod a novo principe eiusdem provinciae sint subordinati, ut statum expulsi vaivodae addiscerent. Haec volui Celsitudini V^{rae} humillime significare. Deus diu V^{ram} Celsitudinem conservet ex animo opto.

Baimócz, die 22. Martii 1665.

P. S. Praefatus Pater Monachus Gabriel, mihi optime notus, est valde practici ingenii homo, qui fuit antecedenter reginae Poloniae capellanus, inde transivit ad modernum vaivodam Valachiae Transalpinae; auget etiam suspicionem hoc, nam vir hic, qui dicit se quaerere captivos in pugna Levensi captos, habet passum ab ipsa Poloniae regina, neposque est eiusdem Patris Gabrielis, in quo statu sit princeps expulsus Valachiae.

(Archivum familiae Lobkowitz. Roudnice. B. 124.)

49.

Stettin, 9 Aprilie 1665.

George Ştefan-Vodă către principele Wenzel Lobkowitz.

Işi expune misiunea nereuşită dela Moscova unde a şezut două luni. Intors de àcolo a avut neajunsuri cu ovreul Fränckl dela Viena. Cere ajutorul său în această afacere deoarece giuvaericalele sale ipotecate acolo au o valoare de 9000 taleri.

Celsissimè Princeps Domine, Domine mihi clementissime.

Singularis V^rae^ Celsitudinis clementiae, quam tum erga personam, tum res meas saepenumero ostendit, memor, devotionis meae testimonium paucis hisce lineolis volui apud eandem deponere statumque praesentem tanquam patrono meo gratiosissimo humiliter exponere. Novit V^ra^ Celsitudo, ego ut indigena regni Hungariae, ex speciali Sacra^mae^ Caesareae Regiaeque Maiestatis Domini, Domini mei Clementissimi indultu et gratia, salvo eiusdem Maiestatis passu, comitatus, ad Ser^mum^ Magnum Ducem Moschoviae annis praeteritis, ut me super praetensionibus meis aequissimis et iustissimis contentaret, iveram. Sed proh dolor! quo fortuna eo etiam hoc saeculo favor hominum inclinat fidesque cum fortuna mutat! Idem expertus in aula Magni Ducis, qui omnia mea desideria super arctissimo cum eodem contractu ac foedere fundata, silentio indigno damnavit nihilque boni vel mali (oh pudor!) respondit ad rem. Iteratis supplicationibus super punctis ei oblatis, intra 60 circiter dies, quibus Moschuae commorabar, responsum sollicitavi, ursi, sed nihil obtinui. Ideoque re infecta redux, cum Sacra Regia Maiestas Sveciae, se etiam praetensiones meas in tractatu pacis cum Moschis aut Russis, qui nomine Magni Ducis venturi sunt ad fines Livoniae urgere, aeque ac suas clementer promiserit, ad tempus hic sub protectione eiusdem Maiestatis cogor subsistere. Deo volente conabor propius ad aulam Sacratissimae Caesareae Maiestatis Suae et Vestras Celsitudines redire. Porro non possum Celsitudinem V^ram^ celare, quam iniuriam patiar indigne, et ab hoc indigno Christophoro Marianovits, qui ficto aliquo contractu, vult res meas, quas apud Iudaeum Iacobum Fränckel pro certa pecuniae summa sub ingressum itineris Moschoviam, Viennae deposueram, contra omne ius aresto damnare. Celsitudo V^ra^ clementer recordari aut in memoriam revocare poterit, quomodo famuli mei prope Viennam annis praeteritis a latronibus spoliati sint; quorum quidam capti, ac cum parte rerum ablatarum reducti, a iudice publico res meas

rehabere non potui, antequam in conspectum eius vocatus, unicuique commissariorum aliorumque, qui quomodocunque servitio latrones capient praetendebantur implicati fuisse, ad ultimum usque quadrantem, praesente praenominato Marianovits, prout et ipsi satisfacerem. Qui contentus suo stipendio, dum ego per aliquot menses Viennae commorarer, nunquam me sollicitavit, neque homines meos, quos ibidem semper fere continuos habui monuit de aliquo débito. Iam nunc absentem per latus Judaei contra aequitatem feret, si quid promisi praestabo, ostendat primo et afferat in medium clenodia restantia, quae novem millia Tallerorum valent, libenter partiar cum ipso; sed cum nihil adferre possit, idcirco nescio quo iure iniuriam illam ab illo sustinere debeam. Non molestabo Celsitudinem Vestram, hanc rem plenius intelliget ex relatione Generosissimi Domini Andreae Neuman, Ser^{mi} Electoris Brandeburgici consiliarii et residentis. Quapropter oro V^{ram} Celsitudinem meae sortis misereatur, favore suo benigno, prout olim, ita porro quoque personam resque meas protegat, quae quoad vivam omnigenam Celsitudini V^{rae} ac domui eius felicitatem apprimi non desinam, permaneo

Stettini, die 9. Aprilis. Anno Domini 1665.

Vestrae Celsitudinis

Addictissimus et humillimus servus

Georgius Stephanus

Princeps Moldaviae

(Archivum familiae Lobkowitz. Roudnice. B. 124.)

Notă. După atâtea sbuciumări pribeagul George Ştefan-Vodă, s'a retras la curtea ducelui din Stettin (unde îl aflăm la începutul lunii Septemvrie 1664) petrecând acolo pribeag aproape patru ani de zile. Scrisorile sale din Stettin (până la 21 Ianuarie 1668) le-a aflat şi le-a publicat A. Papiu-Ilarianu în *Tezaur în monumente istorice*, tom. III, pp. 84—99.

50.

Bucureşti, 8 Mai 1665.

Radu Leon-Vodă către principele Mihai Apafi.

Ii cere ajutorul în interesul a doi supuşi ai săi, cari au afaceri în Ardeal.

Illustrissime Princeps. Domine Vicine et Amice nobis benevole.

Szolaján kapitány nevü hivünk jelenté, hogy még Barczai fejedelem idejében hagyott volna valami egyetmásokat Brassóban, az kiket az mostani brassai Czakó Dávid uram arestálván ez mainapig nem akarván kézbe adni saját egyetmását, Nagyságodat

kérjük szomszédságosan, ne defectuáljon oly parancsolatot adni, hogy többé ne kellessék busitatnunk érette. Daczó János is egy hintó szekeret vonza el négy bokor hámakkal s két paripáját ugyan az üdőben. János deák hivünk megmondhatja Nagyságodnak minden dolgát voltaképen, atjafiui szeretettel inquirálván, szent igazságot szolgáltatni Nagyságod igyekezzék, mely jó indulatjáért Istentől jutalmat várhat; mi is más hasanló avagy nagyobb dologban kedveskedő jó akaratunkat Nagyságodtól meg nem tagadjuk, mivel ez világnak minden dolga vanitas, de az jó cselekedet eörökké marad. Tartsa és éltesse Isten Nagyságodat sokáig jó egészségben.

Datum ex sede nostra Bukurest, die 8. Maii. Anno 1665.

Ill^{mae} Dominationis V^{rae} Vicinus et Amicus benevolus

Іѡ радꙋл воевод

(Bibl. Acad. Hung. Budapest. Történelem. Folio fasc. 22.)

Trad. Illustrissime etc. Credinciosul nostru cu numele căpitanul Sălăjan ne-a spus că încă în vremea principelui Barcsai a lăsat nişte lucruri în Braşov, pe cari oprindu-le Dumnealui David Czakó din Braşov n'a vrut până în ziua de azi să i le deie în mână. Rugăm pe Măria Ta cu dragoste de vecin să binevoiască să deie poruncă, ca să nu mai fim nevoiţi să vă supărăm pentru aceasta. Şi Ion Daczó a oprit o trăsură cu patru perechi de hamuri şi doi cai în aceeaş vreme. Diacul nostru Ion poate spune anume toată afacerea Măriei Tale, infirmându-vă cu dragoste frăţească să-i facă Măria Ta dreptate sfântă, pentru care bună pornire poate aştepta răsplată dumnezeiască; nici noi nu ne tăgăduim bunăvoinţa faţă de Măria Ta în afaceri asemănătoare sau şi mai mari, căci toate lucrurile acestei lumi sunt deşertăciuni, dar fapta bună rămâne în veci. Dumnezeu să ţină şi să înzilească pe Maria Ta îndelung în bună sănătate. Datum etc.

Notă. O altă scrisoare a lui Vodă din aceeaş zi e publicată în *Török-magyarkori állam-okmánytár* vol. IV p. 229.

51.

Bucureşti, 10 Mai 1665.

Banul Manul către principele Mihai Apafi.

Roagă să intervină la Doamna lui Grigoraşcu-Vodă pentru restituirea trăsurii sale, deoarece ca om bătrân nu mai poate umbla călare. Ii cere şi protecţia pentru ca să-şi poată dobândi banii

primiţi pentru hainele sale luate şi duse în Ardeal de către Constantin-Vodă la primarul Braşovului, Herrmann.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine mihi Clementissime. Humillimorum servitiorum meorum in gratiam Vestrae Celsitudinis obiectionem. Hogy Isten Nagyságodat hosszu egészséges élettel s virágzó győzedelmmel meg áldja minden ellenségi ellen szüből óhajtom.

Ez mostani alkalmatossággal is az én kegyelmes uram ő Nagysága Nagyságodhoz expediált követek jövetelével is akarám Nagyságodat, mint jól tevő kegyelmes uramat alázatosan látogatni; kévánom Istentől levelem jó egészséges, szerencsés órában találja Nagyságodat. Alázatosan adom értésére Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, ez uttal is busitván s emlékeztetvén arra, bízván az Nagyságod hozzám való igirt kegyelmes jóakaratjában Gligoráskó vajdánénál levő szekerem felől és ezért kérem, mint kegyelmes uramat, méltóztassék megadatni vélle avagy peniglen megfizettetni, mivel én örög ember vagyok már s lu hátán nem járhatok, tehetségem sincs, hogy mást csináltassak; azért Nagyságod az én kegyelmes uram ő Nagysága tekintetiért ne vesse el kérésemet, mely Nagyságod hozzám lett jó akaratjáért az kegyelmes uram Nagyságodnak meghálálja s holtig megszolgálom Nagyságodnak és Istent imádok Nagyságtokért. Tartsa és éltesse Isten Nagyságodat sokáig jó egészséges életben s örvendetes állapotában s csendes békességben, uralkodó székében.

Datum ex Bukurest, die 10. Maii. Anno 1665.

Nagyságodnak alázatoson szolgál mig él jó akaró szomszéd szolgája Ѣанѕа манѕа

P. S. Ezt is akarám alázatosan jelenteni Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, Gika vajda idejében mikoron Costandin vajda becsapott ide, valamennyi ruhám egyetmásom volt, azokat szekerestől Costandin vajda elragadta, kik be vivén Erdélbe Hermanny uramnak, az megholt birónak adta mindenestől. Érette küldettem hozzája, az mely dologra felelt, hogy ő pinzt adott volna érettek. Hiszem kegyelmes uram, tudta ő azt, hogy ragadamány s nem emésztheti meg. Itt mi nálunk a törvény megadatná vélle egy pinzig s kerestem a pinzét azon, a kinek adta. Már ez is Nagyságod kegyelmes jó akaratjában áll, kérem alzatosan, méltóztassék Nagyságod megadatni a fiával, Istentől bő érdemet várván Nagyságod érette. Az én kegyelmes uram is meghálálja Nagyságodnak.

Adresa: Illmo ac Cels^{mo} Principi Domino, domino Michaeli Apafi Dei gratia Transylvaniae Principi, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti. Domino mihi clementissimo.

(Arch. r. Hung. Budapest. Akadémiai iratok.)

Trad. Illustrissime etc. Poftesc din toată inima ca Dumnezeu să blagoslovească pe Măria Ta cu vieață lungă şi sănătoasă şi cu biruinţă înfloritoare asupra tuturor duşmanilor.

Şi cu prilejul acesta, cu venirea solilor Măriei Sale Domnului meu milostiv trimişi la Măria Ta, am voit să cercetez supus pe Măria Ta, ca pe Domnul meu făcător de bine; poftesc dela Dumnezeu ca scrisoarea mea să găsească pe Măria Ta în ceas bun, sănătos şi norocos. Cu supunere dau de ştire Măriei Tale ca Domnului meu milostiv, supărându-l şi amintindu-i şi de data aceasta, încrezându-mă în bunăvoinţa făgăduită milostiv mie de Măria Ta, de carul aflător la Doamna lui Gligoraşcu-Vodă şi rog, ca pe Domnul meu milostiv, să vă milostiviţi a porunci să mi se deie sau să mi se plătească, căci eu sunt de acum om bătrân şi nu mai pot umbla călare, nici am putere să fac altul; pentru aceea Măria Ta, milostivul meu Domn, să nu-mi înlăture cererea pentru cinstea Măriei Sale, pentru care bunăvoinţă a Măriei Tale faţă de mine vă mulţumeşte şi Măria Sa Domnul meu Milostiv şi voiu sluji până la moarte Măriei Tale şi rog pe Dumnezeu pentru Măriile Voastre. Dumnezeu să ţină şi să înzilească pe Măria Ta îndelung în viaţă sănătoasă şi în stare bucuroasă şi în pace liniştită, în scaunul Domniei. Dat în Bucureşti, în 10 Mai. Anno 1665.

Slujeşte supus Măriei Tale cât trăieşte sluga vecină

Banul Manul mpr

P. S. Am mai vrut să vestesc şi aceasta cu supunere Măriei Tale, ca Domnului meu milostiv, că în vremea Voevodului Ghica, când a năvălit aicea Voevodul Constantin, toate hainele ce le-am avut, le-a luat Constantin-Vodă cu carul, ducându-le în Ardeal, le-a dat cu totul domnului Hermann, judelui celui mort. Am trimis pentru ele la el, la care lucru mi-a răspuns că el a dat bani pentru ele. Cred, Milostive Doamne, că el a ştiut că sunt răpite şi nu le poate mistui. Aici la noi legea l-ar sili să le deie până la un ban şi am căutat banii asupra aceluia căruia le-a dat. Şi aceasta atârnă de bunăvoinţa Măriei Tale milostivă, rog cu supunere să poruncească Măria Ta să mi se deie din partea fiului, aşteptând răsplată înbelşugată Măria Ta dela Dumnezeu pentru aceasta. Şi milostivul meu Domn mulţumeşte Măriei Tale.

52.

Sárospatak, 2 Mai 1666.

Constantin Şerban-Vodă către principesa Sofia Báthory.

Chitanţă despre suma de 300 taleri luaţi dela Domnia-sa ca împrumut pe zălogul său de 3000 taleri de mai înainte.

† My Sorbán Constandi Havasalföldi Vayda etc. Adjuk tudtára mindeneknek, az kiknek illik, ez levelünknek rendiben, hogy bizonyos szükségünkre kértünk és vettünk fel az Méltóságos Ifjabb Rákóczi György erdélyi fejedelemnek meghagyott özvegyétől, Méltóságos Báthori Sofia Erdélyi Fejedelem Asszonytul Háromszáz tallérokat Talleros ∻ 300 jó folyópénzül, azon Méltóságos Fejedelem Asszonnal már ez előtt háromezer tallérokban levő aranyköves zálogunknak summájának auctiojára: ugy, hogy már azon zálogunk Háromezer s háromszáz tallérokban leszen a megnevezett Méltóságos Fejedelem Asszony kezében. Melynek nagyobb bizonságára adtuk ez levelünket kezünk irásával és pecsétünkkel meg erősitvén.

Actum in Saros-Patak, 2. Maii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto.

Іѡ костандин воевод (L. S.)

(Arch. r. Hung. Budapest. Lymbus.)

Trad. Noi Constantin Şerban, Voevodul Ţării-Româneşti etc. Dăm de ştire tuturora cărora se cuvine prin această scrisoare a noastră că pentru anumite nevoi ale noastre am cerut şi am primit dela Slăvita Doamnă Principesă a Ardealului Sofia Báthori, văduva slăvitului principe Gheorghe Rákóczi cel tânăr, 300 taleri bani buni, pe cauţiunea sumei zălogului (inelului) de aur cu nestemate aflător la acea Slăvită Doamnă Principesă pentru trei mii taleri: aşa că acel zălog va fi în mâinile numitei Cinstite Doamne Principesă pentru trei mii şi trei sute taleri. Pentru mai marea credinţă a acesteia, am dat această scrisoare a noastră întărind-o cu iscălitura şi cu pecetea noastră. Actum etc.

53.

Borsi, 8 August 1666.

Constantin Şerban-Vodă către Sofia Báthory şi fiul ei Francisc.

Contract despre restituirea domeniului cetăţii Sólyomkő pe suma de 10.000 taleri primiţi în numerar împreună cu toate actele de creanţă pe cari le are.

Én Kosztandin Sorbán vaida, Havasalföldének néhai vaidája. Adom tudtára mindeneknek a' kiknek illik ez levelemnek rendiben, hogy én a' Méltóságos fejedelmekkel, Báthory Sophiával és az ő Nagysága szerelmes fiával, Rákóczy Ferencz urammal ő Nagyságával etc. ugy mint egy felől ő Nagyságok Méltóságos Rákóczy háza, más felől pedig az én házam között eddig akar mi képpen fönt forgott adósságokról s egyéb controversiákról végeztem ilyen módon:

Primo. Vagy pénzbeli adósságos, vagy más akarminemő bonumokra, nevezet szerint penig Bihar vármegyében lévő Sólyomkő várához s élesdi curiához tülem biratott minden jószágra (a' melyeket én ennek előtte való üdőkben kész pénzemen vettem volt, s ezen praetitulált fejedelmeknek ő Nagyságoknak mostan remittáltam) néző valaminémő praetensióm volt, ezen Méltóságos fejedelem asszon és Méltóságos Rákóczy familia ellen, mind azokért Tiz ezer tallérokkal, numero Tallerorum 10000 contentus vagyok, a' mint hogy statim et de facto a' Méltóságos fejedelem asszony és ő Nagysága ezen szerelmes fia contentáltak is engem ilyen képpen, tudni illik:

2-do. Az minémő zálogom volt Három ezer száz tallérban megnevezett fejedelem asszonynál, azt ő Nagysága kezemhez adta pénz nélkül; azonkivől adott ő Nagysága kész pénzt aranyul Ezer hét száz tallért; annak fölötte az ő Nagysága megirt szerelmes fia adott aranyul Eöt ezer magyar forintot és alföldi jó borúl Négy ezer ugyan magyar forintot, mely tészen in summa a' feljebb megirt Tiz ezer tallért, melyeket éppen leváltam is.

3-tio. Én is valaminemő adós levelek kezemnél voltak, egyet sem tartván magamnál, praetitulált Méltóságos fejedelmek kezihez adtam a végre, hogy soha ezentul, azoknak erejivel semminemő adósságot ő Nagyságokon, se ő Nagyságok maradékén, successorin, se legatariusin ne praetendálhassak, se magam se pedig successorim, se legatariusim ne praetendálhassanak.

4-to. Hogy ha valaha ennek utánna más adós levelek, akarmicsoda adósságokról valók kezemhez kerülnének, melyek Méltóságos fejedelmeket vagy maradékit, successorit és legatariusit concernálnak, azoknak is soha semmi erejek ne lehessen, velek ne kereshessem se magam, se feleségem, se maradékink, successorink és legatariusink ne kereshessék.

5-to. Ha valaha én vagy feleségem, avagy maradékink, legatariusink megnevezett Méltóságos Báthory Sophia fejedelem asszonyon vagy ő Nagysága megirt szerelmes fián, vagy ő Nagyságáék

maradékin, successorin és legatariusin akarmi néven nevezendö adósságot keresnék vagy keresnének, eo facto in poena calumniae maradjak s maradjanak. Mert igaz keresztényi hitemmel recognoscálom, hogy engem minden névvel nevezendö adósságokról contentáltanak praetitulált Méltóságos fejedelmek ő Nagyságék. Melynek nagyobb bizonyságára adtam ezen minden adósságimnak, praetensióimnak contentálásárul való generalis recognitiómot s obligatoriámot, meghivatatlanul, ide alább megnevezett böcsületes személyek előtt, magam kezem irása s pecsétem alatt.

Datum in Borsi, die octava mensis Augusti. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Sexagesimo Sexto.

(L. S.) Іѡ костандин воєвод

Coram me Martino Vas etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. N. R. A. fasc. 772. No. 44. Copia auth.)

Trad. Eu Voevodul Costandin Şerban, Voevodul de odinioară al Ţării-Româneşti. Dau de ştire tuturor cărora se cuvine prin scrisoarea aceasta că eu am hotărît în acest chip cu Slăviţii Principi, Sofia Báthory şi cu iubitul fiu al Măriei Sale Măria Sa Domnul Francisc Rákóczy etc., în privinţa tuturor datoriilor de orice fel şi alte controverse pe de o parte între slăvita casă a Măriilor Lor Rákóczy şi pe de altă parte între casa mea:

Primo. Pentru orice fel de pretenţiune fie asupra datoriilor în bani, sau orice fel de bunuri, iar numind anume asupra averii stăpânite de mine aparţinătoare cetăţii Sólyomkö din judeţul Bihor şi Curiei din Aleşd (pe care eu în vremile de mai înainte le cumpărasem pe bani gata şi acum le-am remis Măriilor Lor acestora pretitulaţi) împotriva acestei Slăvite Doamne Principese şi a Slăvitei Familii Rákóczy, sunt mulţumit pentru toate acelea cu 10.000 taleri, precum de fapt Slăvita Doamnă Principesă şi acest fiu iubit al Măriei Sale m'au şi mulţumit, în chipul acesta şi anume:

2-do. Zălogul pe care l-a avut pentru trei mii de taleri la Măria Sa Principesa, pe acela Măria Sa mi l-a dat în mână fără bani, înafară de aceea mi-a mai dat Măria Sa bani gata în aur 1700 taleri; înafară de aceea iubitul fiu scris mai sus al Măriei Sale mi-a mai dat cinci mii fiorini ungureşti şi în vin bun de pe Alföld patru mii tot fiorini ungureşti, cari fac în total 10.000 taleri scrişi mai sus, pe cari întocmai i-am şi primit.

3-tio. Şi eu, neţinând la mine nici o carte de datorie din cele ce mi-au fost la mână, le-am dat în mâinile Cinstiţilor Principi pretitulaţi, ca nici odată de aici înainte în virtutea lor să

nu mai pot pretinde nici eu, nici succesorii mei, nici legatarii să nu mai poată pretinde, nici dela Măriile Lor, nici dela urmaşii, moştenitorii, legatarii Măriilor Lor, nici un fel de datorie.

4-to. Dacă vre-odată după aceasta mi-ar cădea în mână alte scrisori de datorie despre orice fel de datorii, cari ar privi pe Slăviţii Principi sau pe urmaşi, succesori şi legatari, acelea să nu mai aibă nici odată nici un fel de putere, cu ele să nu mai pot căuta nici eu, nici soţia, nici urmaşii noştri, nici succesorii şi legatarii noştri să nu mai poată căuta.

5-to. Dacă vre-odată eu sau soţia ori urmaşii, legatarii noştri vom căuta sau vor căuta asupra Slăvitei Doamne Principese Sofia Bathori aci numită, a fiului iubit pomenit al Măriei Sale, sau asupra urmaşilor, succesorilor, legatarilor Măriei Sale vre-o datorie oricum ar fi numită, să rămân şi să rămână prin acel fapt în calomnie. Căci recunosc pe credinţa mea adevărată de creştin că pe mine m'au îndestulat pentru toate datoriile de orice fel Măriile Lor Principii pretitulaţi. Pentru mai marea crezare a cărora am dat această adeverinţă generală şi obligatoară despre contentarea pentru toate datoriile şi pretenţiunile mele, irevocabil, înaintea persoanelor notate aici mai jos, supt iscălitura şi pecetea mea, etc.

54.

Munkács, 18 August 1666.

Constantin Şerban-Vodă către principesa Sofia Báthory.

Recunoaşte primirea în aur a sumei de 5000 fiorini.

Én Kosztándin Vaida, Havasalföldének néhai vaidája recognoscálom per praesentes, hogy az Néhai Méltóságos Rákóczy Gyeorgy Erdélyi Fejedelem meghagyatott eozvedgye, Méltóságos Báthory Sophia Fejedelem-Asszony az Borsiban emanált obligatoriám szerint az mely öt Ezer forintokat in super parancsolt adatni Munkácsról, azon öt Ezer forint summát Aranyul in paratis fel vettem Nemzetes Fancsikai Lázár Thamás és Borbély Ferencz munkácsi porkolábok által; melyekről pro futura cautela et testimonio adom ez quietantiámat sigillo usuali et subscriptione roborando.

Datum in Munkács, die decima octava mensis Augusti. Anno Millesimo Sexcentessimo Sexagesimo Sexto.

Іѡ костандин воевод

(Arch. r. Hung. Budapest. Lymbus I fasc. 19.)

Trad. Eu Voevodul Costandin, Voevodul de odinioară al Ţării-Româneşti, recunosc prin aceasta, că Slăvita Doamnă Principesă Sophia Báthory, văduva Slăvitului răposat Gheorghe Rákóczy, Principele Ardealului, în puterea obligatoriei mele date în Borsi, este aceea care a poruncit să se deie din Munkács cinci mii fiorini, acei cinci mii fiorini în aur în bani gata i-am luat prin nobilii Fancsikai Lázár Thamás şi Borbély Ferencz, pârcălabi în Munkács, pentru care spre viitoare mărturie dau această chitanţă.

55.

Iaşi, 1 Octomvrie 1666.

Ilie Alexandru-Vodă către judele Ştefan Lázár.

La plângerea lui Nicoară din Dărmăneşti roagă să-l despăgubească pentru vitele ce i s'au furat de oamenii din Ardeal, predându-i şi tălharii cari l-au păgubit.

Generose Domine vicine nobis benevole. Szélibeli Dormánfalván lakó szegény emberink, ugymint Nikora es többed magával alázatoson könyörögvén panaszolkodtak elöttünk, hogy az Kegyelmed s Béldi Pál uram jobbágyi egyszer, másszor az mi emberinknek sok marhájokot, lovokot ellopták. Ezek mint utánok menvén, mint káros emberek az nyomot Kegyelmetek határiban s faluiban bevitték, marhájokot jelen találják, Kegyelmetek nem akarja megadatni, az lopók is jelen vadnak, azokot sem adja kézben az káros emberinknek, sem nem fizettet véllek, hanem emberinknek ilyen mód nélkül való dolgot cselekeszik, mely dolog [nem] illendő az jó szomszédsághoz. Annak okáért, ha Kegyelmetek tovább követi az dolgot s emberinknek az lopókkal meg nem fizettet károkról, az lopókat is kézben nem adja, Kegyelmed kétség nélkül bizonyoson el hidje, mü is parancsolunk káros emberinknek, két annyit tartóztassanak az Kegyelmetek emberitől. Csak azután mü ne legyünk oka ennek, mivel mü most Kegyelmednek megjelentettük. Egyébb aránt Kegyelmed bennünket jó akaró szomszédjának tartson. Miben tudunk Kegyelmednek szomszédságoson szolgálni el nem mulatjuk. Ajánljuk Istennek Kegyelmedet.

Datum in Jasz, die 1. Octobris 1666.

Generosae Dominationis Vestrae

vicinus benevolus

Eliás Alekszándru Princeps Moldaviae

Илиѥ алеѯандрꙋ воевод

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Lázár.)

Trad. Generose etc. Sărmanii noştri oameni lăcuitori în Dărmăneşti la margine, anume Nicoară şi mai mulţi cu el, s'au plâns cu rugăminte supusă în faţa noastră că iobagii Domniei Tale şi ai Domnului Paul Béldi au furat în mai multe rânduri vitele şi caii oamenilor noştri. Aceştia mergând în urma lor, ca păgubaşi, urmele i-au dus în hotarele şi satele Domniei Tale, şi-au găsit acolo vitele, Domniile Voastre nu vreţi să le înapoiaţi, sunt de faţă şi hoţii, nici pe aceia nu-i daţi pe mâna oamenilor păgubiţi, nici nu i-ai pus să plătească, ci faceţi oamenilor noştri un astfel de lucru fără cale care nu se cuvine faţă de vecini buni. Pentru acea pricină dacă Domniile Voastre urmaţi şi mai departe această faptă şi dacă pentru paguba oamenilor noştri, neplătită, prin acei hoţi, nu daţi pe hoţi, să creadă de bună seamă şi Domnia Ta că poruncim şi noi oamenilor noştri păgubiţi să oprească de două ori atâta dela oamenii Domniilor Voastre. Dar după aceasta să nu fim noi pricina pentru acestea, căci noi acum am înştiinţat pe Domnia Ta. De altfel Domnia Ta să ne crezi bun vecin al Domniei Tale. In ce putem, nu întârziăm să slujim pe Domnia Ta. Imbiăm pe Domnia Ta lui Dumnezeu. Datum etc.

56.

Roma, 19 Fevruarie 1667.

Papa Alexandru VII către Grigoraşcu Ghica-Vodă.

La recomandaţia nunţiului imperial, a scris în interesul lui împăratului Leopold.

Dilecto filio Nobili Viro Iohanni Gregorio Principi Valachiae.
Alexander Papa VII.

Dilecte fili Nobilis Vir. Salutem etc. Cum ex litteris Nobilitatis tuae et relatione Venerabilis fratris Episcopi Laodiceae, nuntii nostri audiverimus te religionis Catholicae valde studiosum esse et ob merita in rem Christianam ingentem iacturam ditionum rerumque tuarum ab infensissimi hostis injuriis ac violentia pati, libenter optatis tuis annuimus, ut Carissimo in Christo filio nostro Imperatori Electo personam et rationes tuas nedum voce nuntii, sed litteris quoque Nostris commendare voluerimus uti plenius ex eodem nuntio cognosces, cui fidem, ut omnem habeas ac si Nos ipsi tecum loqueremur plane cupimus. Interim Nobilitati tuae Deum usque propitium et faventem exposcimus

Apostolicamque benedictionem et animi paterni praecipua caritate profectam impertimur.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris. Die 19. Februarii 1667. Pontificatus Nostri Anno duodecimo.

(Arch. Vat. Roma. Al. VII ann. XII fol. 177.)

57.

Wien, 14 Aprilie 1667.

Regele Leopold I către Valahii din Slavonia.

Act solemn care cuprinde întreaga constituție a Valahilor cu drepturile și îndatoririle lor precum și procedura civilă și penală căreia erau supuși.

Statuta Valachorum.

Nos Leopoldus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Postquam ineffabili Dei Optimi Maximi munere ad Maiestatis nostrae columen sublimati reipublicae gubernacula gerimus, nil unquam antiquius, chariusve habemus, quam ut providentiae nostrae studia in ea praecipue conferamus, quae ad christianitatis augmentum stabilimentumque cedere, ac cunctis ditionibus et populis, qui clementiae et sceptrorum nostrorum parent imperio, quoquomodo utilia esse possunt. Unde, cum tota Valachorum communitas, quae ex antecessorum nostrorum Divae memoriae Rudolphi Secundi et Matthiae Romanorum imperatorum et Ungariae regum concessionibus et gratiis iam a triginta abhinc annis in partibus regni nostri Sclavoniae inter Savum et Dravum in Sclavoniae confiniis domicilium habuerunt, nuper a nobis etiam singulari nostrae successorumque nostrorum legitimorum Ungariae regum protectionis et directionis diplomate donati fuissent, nos iam ulteriori benignitatis nostrae cura cum ipsorum Valachorum, tum totius Christianae patriae commodo et tranquillo, ac securo statui et conservationi, in aliis quoque, quae a benigna directione nostra dependent, utiliter prospectum esse cupientes, eidem Valachorum communitati inter praedictos Savum et Dravum, uti supra dictum, commoranti sequentes legum et statutorum articulos, quorum norma imposterum vitam ducant et gubernentur, secundum praesentem rerum statum et conditionem clementer concedendos et sanciendos praescribendosque duximus, ut nimirum regna ditionesque nostrae

contra infensissimos Christiani nominis Turcas ac alios hostes non minus egregia ac fideli huius populi militari opera ac fortitudine, quam certarum etiam tramite atque vi legum, quarum observatione inter eosdem Valachos, tam in toga, quam in sago iuxta iustitiae et disciplinae incrementa, vel maxime omnipotentis gratia et benedictione fructifire conciliari ac bene Christianoque more recte vivendi ratio salutariter conservari possit, tanto magis ac firmius munirentur obvallarenturque, quorum quidem articulorum tenor talis est:

De Magistratibus.

Articulus primus. Cuilibet pago Valachorum inter dictos fluvios Savum et Dravum in confiniis Sclavoniae habitantium suus sit iudex sive knesius, vir scilicet ad id genus officii obeundum sufficiens et idoneus, qui statuto ad id tempore, mense Aprili ante festum Sancti Georgii a sui pagi communitate pro uno anno eligatur et electus iuxta antiquam consuetudinem supremo capitaneo ad ipsius notitiam significetur, a quo si idoneus inventus fuerit, confirmetur et Generali indicetur, sin minus alius ab eodem eligatur.

Articulus secundus. Quemadmodum universa Valachorum communitas in trium capitaneorum supremorum, nimirum Crisiensis, Copranicensis et Ivanicensis districtibus commoratur, ita quoque in quolibet capitaneatu separatim eligatur et constituatur supremus iudex, vir peritus legumque patriae gnarus, qui una cum sex assessoribus iudiciis in suo districtu praesideat ac universas causas et controversias secundum praesentia statuta cognoscat et decidat. Electio autem iudicis et sex assessorum in, vel circa festum Sancti Georgii eo fiat modo, ut nimirum omnes knesii sui districtus cum uno vel duobus senioribus, vel iuratis ex uno quoque pago in fortalitio vel certo eiusdem capitaneatus loco, a supremo capitaneo ipsis concesso et bene viso conveniant, ibique iudicem et sex assessores pro districtu sui capitaneatus rite eligant, qui iudices et assessores ita in quolibet capitaneatu electi Generali proponentur et ab eo nomine nostro nullis legitimis obstantibus causis confirmabuntur, aut, si quae legitimae causae obstare viderentur, illae statim nobis significabuntur; singulis autem annis iidem supremi iudices tempore et modo, quibus dictum est, per knesios et seniores pagorum in quolibet capitaneatu libere ab officio removebuntur, servato tamen circa conventionem supradicto ordine, vel, si ita visum fuerit idque patriae commodum et utilitas suaserit, in eodem officio relinquentur et a Generali memorata ratione denuo confirmabuntur.

Articulus tertius. In delictis publicae tranquillitati et utilitati contrariis, atque aliis etiam criminalibus poenam sanguinis inferentibus knesii delinquentes absque mora comprehendere et capitaneo supremo sui districtus ad manus profosii[1] tradere teneantur. Interim autem cum notitia et consensu supremi capitanei supremus iudex cum suis assessoribus statim causas cognoscat, ut iidem delinquentes cum talis delicti et criminis rei iudicati fuerint, ad Regimen bellicum transmittantur, ibique servato iuris ordine non in pecunia vel bonis, sed solum in corpore vel opere publico, vel aliis suppliciis puniantur.

Articulus quartus. In levioribus autem supremus iudex reos carceri includat, donec vel ab ipsis idonee caveatur, vel tempus iurisdicendi appropinquat, et tunc iudicio sistantur ac contra eos servatis de iure servandis procedatur.

Articulus quintus. Knesiorum muniis non solum illud incumbet, ut in iis districtibus cunctarum numerum domorum et familiarum, nec non omnium capitum virilis sexus decimum septimum aetatis annum excedentium exacte sciant, eumque utrumque numerum in catalogo descriptum habeant, sed, ut unusquisque patrum familias eosdem masculos annum decimumseptimum excedentes in suis domibus alant, solitae curae habebunt.

Articulus sextus. Si quis ex Turcia vel aliunde transmigrans sub hoc vel illo capitaneatu sedem figere voluerit, id cum praescitu supremi capitanei fieri necesse est, sin autem Valachus, qui iam semel in aliquo loco sedem fixit, vel alias ibi legitime commoratus est, domicilium in eodem capitaneatu mutare velit, id cum supremi capitanei praescitu, nec non supremi iudicis et assessorum notitia fiat, necessarium est.

Articulus septimus. Knesii summa vigilantia et studio omnia delicta et maleficia praecavere conabuntur, quod si vero quispiam ex iis de praevaricatione et collusione cum reis in quocunque delicto iudicialiter convictus fuerit, extunc pariter cum praevio consensu supremi capitanei supremus iudex et assessores talem knesium tanquam infamem officio movebunt iuxtaque ob ipsum factum pro eius qualitate mulcta merita afficient, vel, si enormitas delicti poenam sanguinis mereri iudicabitur, ad Regimen bellicum transmittent, alio interim idoneo viro in locum legitime subordinato.

Articulus octavus. Tenebuntur knesii insuper advigilare, ut fures quamprimum capiantur et profoso suo assignentur, res autem

[1]) Profosius = custos carceris, porkoláb. Italice: prevosto, Gallice: prevôt. (Bartal.)

furto ablatae, apud knesium deponantur, ut ibi servatis de iure servandis suis dominis restituantur; quod si vero knesius illum ad manus tradere noluerit aut interessatus inventus fuerit, eodem crimine reus iudicetur, est enim tollens, ut agens.

Articulus nonus. Omnia conventicula et congregationes extra eas, quae pro eligendis knesiis, iudicibus et assessoribus modo, quo supra dictum est, legitime celebrabuntur, in universum sub poena vitae interdicta sunto, si quas autem necessitas exegerit, ex permissu Generalis instituantur. Non liceat tamen uni confinio alterum citare, nec succursum quocunque modo et genere petere, sed quodlibet confinium pro se agat, uti supra dictum est.

Articulus decimus. Iuramentum autem iudicum, assessorum et knesiorum per Deum vivum et per gloriosam Dei genitricem virginem Mariam, per omnes Sanctos et Electos Dei in articulos praemissos concipiatur, addito insuper, ut promittant se Deo Christianaeque reipublicae, Nobis et successoribus nostris legitimis Ungariae regibus, Generali et supremis capitaneis fidem et obedientiam exhibituros, omnia reipublicae perniciosa et bonis moribus contraria revelaturos, et quod omnibus et singulis coram se causantibus absque cuiusvis personae, divitis scilicet et pauperis acceptione, praece, proemio, favore, amore et odio postpositis et remotis, prout scilicet secundum Deum et eius iustitiam cognoverint, iustum et verum iudicium, iustitiam atque executionem in omnibus rebus facient pro suo posse. Sic ipsos Deus adiuvet, Beatissima Virgo Maria et omnes Sancti.

De iudiciis.

Articulus primus. Omne iudicium una cum supremo iudice et sex assessoribus Valachis, ut supra memoratum est, iuratis consistere debet, quibus insuper notarius et ipse iuratus adiungatur; unius autem vel duorum assessorum absentia iudicium non impediat, etsi iudex supremus ipse iudiciis interesse nequeat, ipsius loco proximus in ordine assessor praesideat, sedes quoque iudicii semper sit in fortalitio, nec valeat in pagis iudicia tenere et populum illinc cumulare vel congregare et clandestina iudicia celebrare, semper enim talia, quocunque genere et modo facta sint invalida, ut quoque talia iudicia in praesidio celebrata maiorem habeant vigorem et subsistentiam tantaeque prolongationis aut iniquae a iudicibus extorsionis via abscindatur, unus aut duo officiales linguae periti a supremo capitaneo adiungentur, qui omnibus malis maturo obstent iudicio. Quod et in electione iudicis supremi observari poterit.

Articulus secundus. Iudicis officium sit una cum assessoribus dies iudiciales praefigere, ita tamen, ut termini citationum et evocationum ultra quindecim dies non excedant, semper autem tertia citatio peremptoria sit.

Articulus tertius. Reus in causam attractus ad actoris instantiam in Ius vocetur tuncque respondere non teneatur, nisi rite et legitime citetur.

Articulus quartus. Reus, si tribus vicibus per literas iudiciales sive birsagiales [1] citatus non comparuerit, contra eum in contumaciam procedatur, et actori finale iudicium et iustitia administretur, ipseque contumax in expensas condemnetur.

Articulus quintus. In citationibus pro primo sigillo quinquaginta denarii ungaricales, pro secundo duplum et pro tertio triplum solvatur, ita ut causa finita et decisa haec birsagia in duabus partibus pro iudice et assessoribus, et in tertia pro parte victrice exigantur.

Articulus sextus. Nullae exceptiones dilatoriae praeter impedimenta legitima admittantur, ac de caetero processus omnibus summarius sit, et sine strepitu et figura iudicii ordinarii observetur adeoque factum, et merita rei duntaxat simpliciter, et de plano considerentur, et secundum allegata et probata iudicetur, finaliter autem decisiones et sententiae in casibus, qui in istis statutis specificati non sunt, secundum regni iura ferantur.

Articulus septimus. In testimoniis deponendis non more Sclavonico in alterius animam iurabitur, sed quilibet seorsim de scitu et visu examinatus iuramento testabitur, quis autem melius probarit, iudicis et assessorum erit determinare.

Articulus octavus. Nullus ad iuramentum praestandum, nisi ieiunus admittatur.

Articulus nonus. A sententia iudicis ad Generalem intra decennium appellare fas esto, quod, si non fiat, elapsis fatalibus sententia transeat in rem iudicatam, appellans autem appellationem suam intra unum introducere, ac intra alios duos menses prosequi obligatus sit, alterutro enim non ita observato, appellatio pro deserto habeatur et sententia executionem sortiatur, et qui male appellaverit, in expensas damnabitur.

Articulus decimus. Sententiae, ubi nullae appellationes interpositae fuerint, elapso decimo die per knesios, vel unum ex assessoribus demandentur; qui autem parere recusaverint, secundum

[1] Birsagium = mulcta, birsagia vox solis hungaris nota, ex radice birság seu mulcta et poena iudiciaria desumpta est. (Bartal.)

qualitatem delicti puniantur, vel etiam, si enormitas resistentiae id ita meruerit, ad Regimen bellicum remittantur, praecedente nihilominus executione.

De rerum dominio.

Articulus primus. Cuilibet pago vel oppido sui certi limites determinentur a supremo capitaneo aut per eundem deputatis officialibus, cui liceat pagos locare et literas metales extradare pro maiori authenticatione, non autem supremo iudici sub gravi poena.

Articulus secundus. Si quis de frumento adhuc in agro existente vel de aliis rebus mobilibus cum alio convenerit emptorque hoc duobus vel tribus testibus probare poterit, contractus validus esto.

Articulus tertius. Qui autem domos, uti etiam agros et alios fundos vendere vel oppignorare aut quocunque alio titulo et quacunque de causa aliis dare voluerit, id, ut coram knesio et duobus vel tribus testibus faciat, necesse est, alias contractus nullam vim habeto; si quoque totaliter transmigrare desideraverit, fiat cum praescitu supremi capitanei.

Articulus quartus. Cuique, si fundum aliter adire non potest, per agrum vicini sui consueto tempore eundi vehendique ius esto, sed quantum fieri poterit, vicini agro ab ipso parcatur.

Articulus quintus. Si quis rem alteri ad certum tempus oppignoraverit illeque tempore elapso debitum non solverit, tunc ad instantiam creditoris de redimendo pignore per knesium admoneatur, et nisi id intra tres menses fecerit, pignus per eundem knesium et duos vel tres seniores pagi aestimetur et de eo creditoribus debitum cum eo, quod interest, exsolvatur, residuum vero domino pignoris restituatur.

Articulus sextus. Rebus alienis contra pactum et voluntatem sui proprietarii et cum damno eiusdem utens, eidem proprietario pro arbitrio iudicis secundum iustam damni aestimationem satisfacere teneatur.

Articulus septimus. Testamentariae dispositiones coram knesio et quatuor vel quinque testibus fide dignis aut coram sacerdote et duobus vel tribus ibidem fide dignis testibus celebrentur, adhibito tamen semper notario vel loco ipsius testibus aliis legitimis.

Articulus octavus. Patre familias absque liberis defuncto maior natu frater vel proximus agnatus una cum vidua relicta familiam gubernet. Quod si vero defunctus iuxta viduam liberos quoque reliquerit, ipsa vidua una cum tutoribus vel curatoribus familiae

praesit, et iunior liberorum cum reliquis nullo sexus discrimine habito ex aequo ad haereditatem admittatur.

Articulus nonus. Boves, equos, vaccas, capras, porcos, vinum ac frumentum omnis generis liceat vendere intra districtum.

De delictis privatis et publicis.

Articulus primus. Omne furtum, cuius pretium triginta vel effractione simul commissa viginti florenos ungaricales non excedit, a iudicibus supremis vinculis vel opere publico puniatur, maiora autem furta committentes ad Regimen bellicum mittantur, ibi non pecuniariis poenis, sed suppliciis corpori infligendis coërcendi.

Articulus secundus. Ita etiam, si quis secunda vel tertia vice in furto deprehensus sit atque eiusmodi furta duabus vel tribus vicibus commissa quadraginta florenos excedant, et ipse ad Regimen bellicum in corpore poenas soluturus transmittatur.

Articulus tertius. Si quis violenta manu alteri quidpiam surripuerit vel abstulerit, ille raptum cum damno illato restituat, nec non quatuor vel pro arbitrio iudicii plurimum, vel ad summum decem florenorum ungaricalium poenam luat; si vero insuper aliquem etiam absque lethali laesione percusserit vel vulneraverit, ei pecuniaria mulcta maior, sed ad plurimum sedecim floreni solvendi sint. Attamen, si reus utroque casu pauperioris sit conditionis, vel ob enormitatem delicti alias id ita videatur, is carcere aut opere publico, aut alia cuiusmodi animadversione castigetur.

Articulus quartus. Si cuiuspiam iumenta vel animalia alteri damnum fecerint, illud damnum per vicinos aestimetur et ab animalis domino resarciatur, ac interim damnum passo liberum sit, ipsum animal, quod damnum fecit, donec sibi satisfaciat, retinere.

Articulus quintus. Si quis vero alterius animalia post aestimationem et damni compensationem adhuc detinuerit, ad id, quod interest tenebitur.

Articulus sextus. Si quis alterius iumenta noxam committentia ex malitia verberaverit vel occiderit, is animalium domino, compensato prius eo, quantum ipse noxae passus est, damnum refundat et nihilominus ob malitiam pro qualitate facti puniatur.

Articulus septimus. In rixis et tumultibus, qui cum sanguinis profusione fient, reus quinque vel etiam pro arbitrio iudicii plures, sed ad summum octo florenos ungaricales, ac laeso expensas et damna, nec non chyrurgo debitam mercedem solvat, in aliis vero, quae absque sanguinis profusione vibratis gladiis sola percussione

ad vibicum signa vel alio insolentiori modo committentur, florenos ungaricales medium ac integrum, ad summum etiam quatuor pendat, ansam quoque talium rixarum et tumultuum praebentes, singuli medium vel ad summum tres florenos ungaricales solvant, ita tamen, ut in arbitrio sit iudicii reos iam dictarum mulctarum vice, sicut in tertio articulo, pro qualitate personae vel facti aliis in corpore suppliciis afficere.

Articulus octavus. Post tales autem rixas et tumultus, et si laesa pars ob suam offensionem nullam ad iudicem deferret quaerelam, nihilominus tamen contra reos, si iudicio ob enormitatem facti ita videbitur, ex officio erit inquirendum, ac pro qualitate facti erit procedendum.

Articulus nonus. Fornicarii manifesti, ut et ipsae fornicariae vinculis in pane et aqua per aliquot dies vel opere publico puniantur, adulteri vero et raptores Regimini bellico indicandi, ac etiam in corpore castigandi subiiciantur.

Articulus decimus. Inobedientes filii vel etiam gravius in parentes peccantes a iudicibus pro gravitate facti carcere vel similibus suppliciis coërceantur, vel etiam, si delictum iudicibus ita enorme videatur, ad Regimen bellicum transmittantur; sin autem levior sit filiorum culpa, contra illos absque parentum accusatione iudicialiter non procedatur.

Articulus undecimus. Pecuniariae mulctae pro iudicum et caeterorum officialium salariis aliisque iudicii expensis applicentur.

Articulus duodecimus. Profosio ab incarceratis et arrestatis personis imposterum non ultra viginti quinque denarios exigere permissum est.

De re militari.

Articulus primus. Qui ex Valachis stipendia merentur, iure militari, ut reliqui nostri stipendiarii in omnibus subsint, et sua munia fideliter obeant, quod et de reliquis intelligendum, qui licet stipendia non habeant, nihilominus militaria munia obeunt et eorum respectu immunitate donati sunt.

Articulus secundus. Voivodae sint viri militares illibatorum morum et vitae integritate praediti, ac quovis suspicionis vitio carentes. Si tamen casu quocunque in alicuius criminis genere suspecti haberentur, vel etiam de malefactis forent accusati, causae tales coram capitaneo vel vicecapitaneo a suis officialibus militaribus, inter quos semper aliquot et ad minimum tres vel quatuor voivodae sint, examinentur, et prout visum fuerit et rei vel

poena merita per eosdem afficiantur, vel ulterius ad Regimen bellicum dirigantur.

Articulus tertius. Eadem ratione, si voivodae quempiam ex suis haramiis [1] alicuius delicti reum vel accusatum habuerint, id ipsum etiam capitaneus vel vicecapitaneus cum officialibus militaribus et tribus voivodis iudicialiter examinent, et si delictum levius fuerit, in reos pro qualitate animadvertant, in gravioribus autem ad Regimen bellicum transmittant.

Articulus quartus. Ita etiam caeterae omnes lites et controversiae, fundos ac alia bona immobilia non concernentes, quae inter vel contra voivodas haramiales aliosque omnes salariatos milites motae fuerint, praescripta ratione cognoscantur et dirimantur; quae autem circa fundos, aliasque res immobiles orientur, eae solis iudicibus et assessoribus subsint decidendae.

Articulus quintus. In vaivodarum, uti etiam vexilliferorum aliorumque officialium demortuorum, vel etiam iudicialiter ab officio depositorum loca alii bene meriti per communitatem Generali commendabuntur.

Articulus sextus. Salaria et stipendia a voivodis haramialibus militibus solventur et distribuentur iuxta modum et consuetudinem antiquam.

Articulus septimus. Cum vero tota Valachorum communitas rebus potissimum bellicis ac militaribus vacet, ob idque singularibus privilegiis gaudeat, ideo omnes et singuli eorum, sive stipendiarii sint, sive non ad secandum desertum et sylvas inter Savum et Dravum singulis annis, relictis tamen in munitionibus vigilibus sufficientibus sint obligati, ut nimirum eo labore Turcis et inimicis omnis ad illa loca aditus et in Christianos impetus intercludatur.

Articulus octavus. Similiter castella in suam defensionem exstructa aut adhuc exstruenda suis laboribus coadiuvabunt.

Articulus nonus. Insidias et machinationes suspectas fideliter ad nos vel Generalem nostrum deferent.

Articulus decimus. Fines patriae in omnibus tribus capitaneatibus, ne ullus Christiani nominis hosti patent aditus, praeter salariatos milites etiam caeteri cuncti Valachi stipendio carentes suis sufficientibus semper excubiis et vigiliis tueri et custodire obligati sint.

Articulus undecimus. Quocunque autem tempore, quod Deus clementer avertat, quidam impetus aut suspicio maioris momenti

[1] Haramia = miles praedo. In Sclavonia onera aequaliter ferenda in intertentione haramiarum. Decretum Rudolphi regis 1587. (Bartal.)

orietur, ex omnibus omnino capitaneatibus, quotquot inveniuntur Valachi, imo ipsa iuventus decimumoctavum annum excedens ad Turcas et hostes coniunctis viribus omni ex parte cum vitae et sanguinis effusione propulsandos subito erunt parati adeoque militaribus signis ad hoc per Generalem deputatis excitati inter duas vel ad summum tres horas cum omni bellico apparatu semper ad minimum sex vel septem millia Valachorum in unum locum congregabuntur, donec et qui longius distant, percepto signo accurrere seque cum illis coniungere vel alio, ubi necessitas id requisiverit, secundum Generalis dispositionem convolare possint.

Articulus duodecimus. Si contra hostem extra provinciam ducentur, absque stipendio in partibus Turcae subiectis per quatuordecim dies, in aliis vero provinciis per octo dies castra Generalis sequentur, quibus elapsis, ut reliqui stipendia accipient.

Articulus decimustertius. Et quia pauci stipendiarii inveniuntur plurimaque pars salario caret, Generalis noster illis omnibus utriusque conditionis, prout hactenus moris fuit, plumbum pro conficiendis globis, et pulverem tormentarium ad sufficientiam suppeditabit.

Quapropter omnibus et singulis nostris ministris et officialibus aliisque subditis et fidelibus cuiuscunque status, gradus, conditionis vel praeeminentiae existant, praesertim vero Regimini nostro bellico, nec non praesentibus et futuris confiniorum regni nostri Sclavoniae generalibus, nec non supremis capitaneis caeterisque omnibus officialibus nostris hisce benigne ac serio committimus atque mandamus, ut praefatam Valachorum communitatem inter Savum et Dravum commorantem secundum clementem nostram et successorum nostrorum legitimorum Ungariae regum voluntatem praescriptis legum et statutorum articulis quiete et absque omni molestiae impedimento et perturbatione uti, frui et gaudere sinant illosque in iisdem manuteneant atque defendant et nihil contra eorum tenorem et continentiam attentent aut faciant, aut ab aliis quovismodo attentari et fieri permittant. Quatenus nostram successorumque nostrorum indignationem ac poenam gravissimam evitare voluerint, harum testimonio literarum manu nostra propria subscriptarum et sigilli nostri appensione munitarum.

Datum in nostra et Sacri Romani Imperii civitate Ratisbonae, die etc.

Privilegia Valachorum.

Nos Leopoldus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos clementer

considerantes dignitatis et eminentiae Regalis fastigii, ad quod Dei Praepotentis nutu et dispositione Nos quoque constitutos esse agnoscimus, id cumprimis curae et sollicitudini incumbere, ut ad Regia et ditiones populosque sibi subditos, ea lege et gubernatione moderari satagat, quatenus et salutem populi stabiliendam sibi magnopere cordi fuisset, constare possit et tutamen limitum ditionum suarum longe lateque pro possibilitate propagare adlaborasse: Hinc est, quod Nos quoque inde ab initio regiminis et gubernationis nostrae, quo regni istius nostri Ungariae et regnorum ditionumque eiusdem Sacrae regni coronae subditorum habenas moderandas suscepimus, eorum quoque mediorum et adminiculorum procurandorum curam haudquaquam nobis deponendam existimavimus, ut etiam regnorum nostrorum Croatiae et Sclavoniae iniuria temporum per hostes Turcas non solum multis cladibus attritum et vastatum, verum etiam potiori ex parte in servitutem sibi subiugatorum securitati et tranquillitati quamoptime prospectum esse potuisset; unde etiam ad instar Suarum Maiestatum quondam Rudolphi Secundi et Matthiae similiter Secundi Romanorum Imperatorum, regum Hungariae, praedecessorum nostrorum felicis recordationis, qui nimirum nationi Valachorum dum sub certis ductoribus et intersignariis ex ditionibus Turcarum emigrarent, ac in domiciliorum loco, quae pro nunc in partibus Sclavoniae et Croatiae incolunt collocarentur, peculiariis gratiis ac favoribus prosecuti fuerunt, sub quorum etiam clientela et protectione, absque quorumvis impeditione et turbatione hactenus permanserunt, Nos quoque considerantes et expertum plane habentes dictam nationem Valachorum, militarem eorum operam excubandoque in vigilias agendo, quae pro bono et emolumento partium illarum et etiam locorum confiniorum inde a tempore emigrationis et condescensionis in sedes ad domicilia, quae etiamnum incolunt, exhibuerunt et impenderunt, etiam communis Reipublicae Christianae rebus nonnihil commodi attulisse, cupientes deinceps quoque tam regno isti Sclavoniae adiacentibus partibus securiori et tranquilliori permansioni, et etiam communi statui ditionum Sacrae regni nostri Ungariae coronae optime consultum esse, non secus ac praelibati praedecessores nostri benigne inclinamus, ut imposterum pariter absque cuiusvis impedimento ac impeditione, non secus, quam hactenus in sedibus et domiciliis secure permanere possint, utpote quorum clientelam et directionem nobismet clementer reservandam esse duximus, ita nimirum, aut a quoque alio, qui Maiestate nostra aut vero successoribus nostris

legitimis sceptri regibus Ungariae moderationem et directionem accipiant et agnoscant, a nobisque futuris temporibus praefectum seu gubernatorem pro beneplacito nostro denominandum et constituendum, aut per successores nostros nominandos et constituendos, a quibus nempe dependentiam habeant iisdemque subiectionem et obedientiam praestare sineque quorumvis iniuria, laesione, damnificatione aut quavis molestiae illatione vitam ducere debeant, prout Nos etiam quoque de secura et tuta permansione ipsorum in ditionibus Sacrae coronae, ubi nempe domicilia et sedes mansionum susceperunt clementer prospecturi ipsosque superinde assecuraturos reddituri sumus, ut quiete et tranquille degere possint, in partibus quidem ditionum ad Ius Sacrae regni nostri Coronae fiscumque nostrum Regium per caducitatem aut alium quemvis titulum devolutorum et spectantium, et peculiari indulto et concessione nostra in aliorum vero regnicolarum, qui Ius haereditarium in territoria huiusmodi habere dignoscerentur, per communitatem aut alias contentationes per nos iisdem proprietariis et dominis terrestribus impediendos. In quorum omnium fidem et documentum, proque assecuranda et affirmanda praemissa natione Valachorum, quae in debita consuetaque ac hactenus constanter declarata fidelitate et obsequio, iuxta necessitatis exigentiam fuisse et permansisse Maiestati Nostrae commendata exstitit eademque natio postmodum etiam pari obsequio constantiaque ac fidelitate, alacri studio perdurare debebit, ac obligata erit, praesentes literas nostras secreto et avehenti sigillo nostro, quout Rex utimur impendenti communitas dandas duximus et concedendas.

Datum in civitate nostra Viennae, die 14. Aprilis 1667.

(Kriegsarchiv. Wien. F. A. 1667 4. I. Copia coaeva.)

Notă. Cel mai vechiu studiu despre Valahii din Slavonia — pe cât știu — este al lui Joseph *Fiedler* prezentat Academiei din Viena sub titlul: « Beiträge zur Union der Valachen (Vlachen) in Slavonien und Syrmien » apărut în *Archiv für österreichische Geschichte* vol. 37 (Wien, 1867) p. 107—145 cu 19 acte dintre 1688—1722. Studiul însă nu cunoaște actul nostru de față fundamental pentru istoria și traiul Valahilor din Slavonia, veniți și așezați acolo de teama Turcilor.

58.

Mercurea, 11 Noemvrie 1667.

Ioan Bálpataki către Popa Ștefan.

Il declară slobod de iobăgie împreună cu copiii săi, după ce s'au răscumpărat cu 115 de fiorini.

Manumissio Stephani Popa pastoris Valachicae ecclesiae Csiliska possessionis.

Én Feier vármegyében Borberekben lakó Bálpataki János. Adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik ez jelen való irásomnak rendiben, quod in hoc anno 1667 die 11. Novembris, midőn volnék Szeredahelyen az Veres Barthos uram házánál, jöve én elémben Szeleste székben Telicska nevü faluban levő oláh pap Stephan Popa nevü, mely oláh papnak minden nemzetsége s maga is ős tősgyükeres jobbágyim voltanak. Mivel azért feljebb denominált Stephan Popa engemet, mint földes urát meg talála, hogy ő neki és gyermekinek az jobbágyságnak terhét meg engedném bizonyos summa pénzig: Én azért gondolkodván, megengedék ő neki Stefan Popának és fiainak: Demeter, Vaszilia és Stefánnak s egyszersmind jövendőbelieknek is, ha kik lennének mengengedek mondom in fl. 115 — Száztizenöt forintig evictiót vevén fel magamra, feleségemre mindkét ágon levő posteritásim ellen, hogy ez napságtul fogva az jobbágyság alól megszabadultak legyenek.

Idem qui supra mpr

(Arch. r. Hung. Budapest. Cap. Albensis. Prot. XVII fol. 95.)

Trad. Manumissio etc. Eu Ioan Bálpaki, locuitor în Vurvăr în comitatul Alba, dau de ştire tuturor cărora se cuvine prin această scrisoare a mea că în acest an, în ziua de 11 Noemvrie, când am fost în Mercurea în casa prietenului meu Barthos Veres, a venit în faţa mea preotul român cu numele Ştefan Popa din Tilişca în scaunul Sălişte, al cărui neam întreg şi el însuşi mi-au fost iobagi adevăraţi. Pentrucă preotul român mai sus pomenit a venit la mine ca la domnul său de pământ ca să-l slobod pe el şi pe copiii lui din iobăgie pentru o anumită sumă de bani: eu de aceea gândindu-mă l-am deslegat pe el Ştefan Popa şi pe fiii săi: Dumitru, Vasile şi Ştefan şi totodată pe urmaşii lor cari vor fi, i-am deslegat zic pentru 115, una sută cincisprezece fiorini, luând obligaţie asupra mea, a soţiei mele şi a urmaşilor mei de amândouă ramurile, ca să fie sloboziţi de iobăgie începând din ziua de azi.

59.

Bran, 29 Decemvrie 1667.

[Dumitru] Cantacuzino către principele Mihai Apafi.

In drum la dânsul cu Domnul Ţării, la hotarul ţării, cere dispoziţii privitoare la primirea sa.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine, Domine vicine mihi gratiosissime, etc.

Az én kegyelmes uram ö Nagysága expediálásából egy fö agának is portáról Nagyságodhoz jövetele történvén én velem együtt jövö utban lévén s már az Nagyságod országának határában lépvén, akarám alázatoson Nagyságodnak értésére adni jövetelünket, alázatoson kérvén Nagyságodat, mint kegyelmes uramat, jövetelünk felől jó akaratja szerint disponáljon s tudhassam mihez tartani magamat. Adja Isten ez levelem jó egészséges, szerencsés órában találhassa Nagyságodat.

Datum in Tercsvár, die 29. Decembris. Anno 1667.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
humillimus, addictus servus, servire paratus
Кантакȣзино

(Arch. r. Hung. Budapest. Akadémiai iratok.)

Trad. Illustrissime etc. Fiind trimis de Măria Sa milostivul meu Domn şi întâmplându-se şi venirea unui Agă dela Poartă la Măria Ta şi fiind în drum împreună cu mine şi păşind în hotarul ţării Măriei Tale, am vrut să dau de ştire cu supunere Măriei Tale de sosirea noastră rugând cu supunere pe Măria Ta ca pe domnul nostru milostiv, să dispună Măria Ta în privinţa sosirei noastre după plac şi să ştiu ce am de făcut. Să deie Dumnezeu ca această scrisoare a mea să găsească pe Măria Ta în ceas bun, sănătos şi norocos. Datum etc.

60.

Iaşi, 14 Fevruarie 1668.

Stanislav Kienarski către principele Mihai Apafi.

Cu prilejul mergerii solului Domnului, îl salută separat.

Ill^{me} ac Celsissime Princeps domine. Domine mihi clementissime.

Dum Ill^{mus} princeps, dominus meus dapiferum suum ad Ill^{mam} Cels^{nem} V^{ram} in legatione amandat, commodam nactus occasionem his paucis veneror Ill^{mam} Cels^{nem} V^{ram} cum voto, ut suprema Maiestas bonam valetudinem Ill^{mae} Cels^{nis} V^{rae} firmare et omnibus ad voluntatem fluentibus fortunis eundem domumque eiusdem inclitam cumulare velit. Restat, ut me sibi felicia auspicantem principali suo, nec non benevolo prosequatur effectu, cui humillima mea defero obsequia.

Iassiis, die 14. Februarii 1668.

Ill^{mae} ac Celsissimae Dom. V^{rae} humillimus servus
Stanislaus Kienarski Secr. Pol.
Ill^{mi} Princ. Terrarum Moldaviae mpr

Adresa: Illmo ac Cels^{mo} Domino, domino Michaeli Apafi, Principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti. Domino mihi clementissimo.

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Comitis Jos. Kemény.)

61.

Iaşi, 15 Fevruarie 1668.

Episcopul Sava Brancovici către principele Mihai Apafi.

Ştiri despre relaţiunile Leşilor cu Cazacii şi Tătarii.

Méltóságos Fejedelmem, Kegyelmes Uram. Isten ő Felsige Nagyságodat szent áldásival megáldja, birodalmában boldogitsa. Nagyságod kegyelméből ide az vajdához irkezvén, bizonyos hirekre nézve mind ez ideig itt kellett kisnöm, kiket hogy bizonyosabban tudhassak, az vajda ö Nagysága emberivel megjártatta; e szerint referálták, hogy az kozákságnak tatárokon győzedelme után ujobban az tatárság Kozák országra rablani, pusztitani kijött, mely idők alatt az Neperen innen való kozákság azon tul valókhoz hajlottak; egyetértvén lengyelekkel és muszkákkal mind az két féle kozákság ujobban kiszülnek az tatárokra. Kegyelmes Uram, azt is hallom, hogy az elébbeni tatár hán is muszkákkal legyen és ezen conclusiók vigett mostan az muszkának követje lenne Lengyelországban. Én, Kegyelmes Uram, tudván magamat köteles hüsiggel lenni, ez alkalmatosságom adatván, Nagyságodat tudósitani el nem mulattam ezideig való hirekrül; ennek utánna is ha alkalmatosságom leszen, el nem mulatom, noha nekem is az ut confusive adaték, hogy ez hirekre nézve Lengyelország felé kell kerülnöm. Azt is látom, hogy az vajda ő Nagysága Nagyságodhoz követit expediálta; mi dolog vigett, magátul megtudhatja. Ezzel Isten Nagyságod birodalmát sokra terjessze és szerencséltesse, alázatosan kivánom.

Költ Moldovában Jászvásáratt, 15. Februarii 1668.

Nagyságod méltatlan hive, alázatos szolgája

Nagyságod birodalmában lévő oláh ecclesiáknak püspökje

Bránkovics Száva mpr

Adresa: Cels^{mo} Principi D. D. Michaeli Apafi Dei gratia Principi Transylvaniae, partium regni Hungariae Domino et Siculorum comiti etc. Domino, domino mihi Clementissimo.

Peceta ovală de inel (de 8 mm înălţime) în ceară neagră cu un grif eşind dintr'o coroană, făcută foarte primitiv.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Slăvite Principe, Domnul meu milostiv. Dumnezeu Sfântul să blagoslovească pe Măria Ta cu sfânta sa blagoslovenie şi să o fericească în stăpânire.

Sosind din milostivirea Măriei Tale aici la Voevodul, am fost nevoit să întârziez oarecât în legătură cu anumite ştiri, pe cari, pentru ca să le ştiu mai bine, Măria Sa Voevodul a pus oameni să umble; au spus astfel că, după biruinţa Cazacilor asupra Tătarilor, acum de curând, Tătarii au ieşit să jefuiască şi să pustiască în ţara Cazacilor, în care vreme Căzăcimea de dincoace de Nipru s'a aplecat spre cea de dincolo; înţelegându-se cu Polonii şi cu Muscalii amândouă felurile de căzăcime, se gătesc din nou împotriva Tătarilor. Milostive Doamne, mai aud că şi Hanul Tătarilor de odinioară este împreună cu Muscalii şi pentru aceste pricini Muscalii ar avea acum un sol în Polonia. Eu, Milostive Doamne, ştiindu-mă dator cu credinţă, dându-mi-se acest prilej, nu am lăsat să nu înştiinţez pe Măria Ta despre aceste veşti; şi de aci înainte, când mi se dă prilej, nu voiu uita, cu toate că şi mie mi s'a dat calea ocolită, că având în vedere aceste ştiri, să ocolesc către Polonia. Mai văd că Măria Sa Voevodul şi-a trimis solul la Măria Ta, se va şti dela sine pentru ce. Cu aceasta, poftesc supus ca Dumnezeu să lăţească mult stăpânirea Măriei Tale şi să o norocească. Dată în Moldova în Iaşi, 15 Febr. 1668.

Sluga nevrednică şi supusă a Măriei Tale, Vlădicul parohiilor româneşti din stăpânirea Măriei Tale Sava Brankovici mpr.

62.

Iaşi, 28 Fevruarie 1668.

Doamna lui Iliaş-Vodă către principesa Ana Bornemisza.

O salută, trimiţându-i nişte lucruri din Constantinopol.

Illustrissima Celsissima Principessa. Domina vicina nobis benevola.

Uram ő Kegyelme küldvén mostan böcsületes boerát az fejedelemhez ő Kegyelméhez, nem akarám azért el mulatni az jó alkolmatosságot, hogy Kegyelmedet levelemmel meg ne látogatnám, kévánván Istentől ő Szent felségitől, találja Kegyelmedet kivánatos jó egészségben, bódog órában; Kegyelmednek nem tudván semmivel is kedveskedni, hanem im küldöttem Kegyelmednek valami kustáncinápoli dolgot, Kegyelmed ne az ajándéknak mivoltát, hanem az igaz atyafiúságot s jó akaratot nézze; Kegyelmedet

ennek utánna is több igaz jó akaratból való ajándékommal is meg látogatni el nem mulatom. Isten Kegyelmedet sok esztendőkig tartsa meg kedves jó egészségben, szerelmesivel együtt.

Datum in Jasz, die 28. Februarii 1668.

Ill^mae^ Dominationis V^rae^ vicina benevola

Δόμμνα Καντακουζίνυ

Adresa: Illustrissimae ac Celsissimnae Dominae Annae Bornemisza, Ill^mi^ Principis Transylvaniae Domini Michaeli Apafi etc., etc., consorti etc., Dominae et vicinae nobis benevolae.

(Bibl. Academiae Hungaricae. Budapest.)

Trad. Illustrissima etc. Milostivul meu Domn trimiţându-şi acum boerul cinstit la Slăvitul Principe, nu am vrut să las să treacă acest bun prilej şi să nu cercetez prin scrisoarea mea pe Domnia Ta poftind dela Dumnezeu Sfântul, să găsească pe Domnia Ta în poftită bună sănătate, în ceas fericit; neştiind în ce să fiu pe placul Domniei Tale, iată am trimis Domniei Tale ceva lucruri dela Constantinopol, Domnia Ta, să nu privească felul darului ci adevărata frăţie şi bunăvoinţă; nici de aci înainte nu voiu uita să cercetez pe Domnia Ta cu alte daruri cu adevărată bunăvoinţă. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta ani îndelungaţi, în plăcută şi bună sănătate, împreună cu cei iubiţi. Datum.

63.

Iaşi, 8 Aprilie 1668.

Diacul Matei către principele Mihai Apafi.

Bunăvoinţa Domnului către Apafi. Ştiri despre Leşi şi Cazaci. Chestia unui rob răscumpărat pentru care trebuie să plătească, fiind somat şi de Vodă.

Kegyelmes Uram, alázatos szogálatomot ajánlom Nagyságodnak. Isten Nagyságodot méltóságos bódog állapatjában sok időkig békességes biradalommal áldja meg, kévánom tiszta szűből.

Noha némely nap az beszterczei biró János Deák Uram által mind látogattam s tudósitottam Nagyságodot az szomszéd országokban való hirekről, állapatokról, de nem tudom jött-é, nem-é irásom Nagyságodhoz, mert semmi válaszom Nagyságodtól nem jött. Ugyan bőven irtam Nagyságodnak. Most is nem akarám elmulatni Nagyságodot jámbor szolgám s levelem által Nagyságodot meg ne látogatnám. Adja Isten ez levelem találja Nagyságodot szerencsés órában, örvendetes jó egészségben.

Ezmellett örömest akarnám az ittvaló s szomszéd országokban való hirekről, állapatokról Nagyságodot tudósitani, de még eddig Istennek hálá jónál egyebet, ártalmast nem irhatok. Istennek hálá az vaida ő Nagysága az Nagyságod szolgálatjára jó egészségben vagyon, kedvesen is vette, nem azért, hogy ő Nagysága jó bér nélkül szükülködnék, de inkább az hireért, az kozákok, azkik muszka császártól hallgattak, tul az Niperen, most feltámadtak, az tatárokkal meg egyeztek és az muszka ellen hadakoznak. Most az tatárok is fel ültek az kozákokkal, Muszka ország felé indulnak, az lengyeleknél penig az gyülés meg bomlott ilyen módon, hogy az fizetett hadnak megfizessenek, azonkül ismét az fejér prussiai dukatus 15 ezer gyalogot segitségül igirt; azmellett 3 száz ezer lovas hadat számláltak az publicaból; azmellett az király megparancsolta az egész slakta felkeljen azhová kívántatik az ellenség ellen, ismét, az lengyelek az jó békességet az muszkával igen nagy erős hüttel confirmálták, egyik az másiknak segitséget elegedendőt adni valamellik ellenség ellen kévántatik. Ezek az hirek eddig, Nagyságodnak ennek utánna is, ha mi ujság leszen, megjelenteni el nem mulatom.

Nagyságodot alázatoson kérem, egy rabot váltottam kezességemen, még mikor Cseh Ferencz uram megszabadult, ő Kegyelme is kezes érettem. Most immár napja elmult, engemet az kötés szerint kénszerittenek, az vaida eleiben vitték, ő Nagysága ilyen törvényt tött: Ha kezes vagyok, fizessek meg; többször ne busitsák meg. Nagyságod az rabnak kötését lássa meg, az szerint fizettessen vélle; ne maradjak kárban; etc.

Datum in Jasz, die 8. Aprilis 1668.

Nagysagodnak alázatos szolgája

Maté Deak mpr

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Milostivul meu Domn, incredinţez slujba mea supusă Măriei Tale. Dumnezeu să blagoslovească pe Măria Ta în stare fericită, vreme îndelungată cu stăpânire paşnică, o poftesc din inimă curată.

Cu toate că acu-s câteva zile am înştiinţat pe Măria Ta prin domnul jude din Bistriţa, Diacul Ion despre ştirile şi stările din ţările vecine, dar nu ştiu dacă a sosit sau nu scrisoarea mea la Măria Ta, că nu am primit niciun răspuns dela Măria Ta. Am scris foarte pe larg Măriei Tale. Nici nu am vrut să las şi să nu cercetez pe Măria Ta prin sluga mea credincioasă şi prin scrisoarea

mea aceasta. Să deie Dumnezeu ca această scrisoare să găsească pe Măria Ta în ceas norocos, în bună şi îmbucurătoare sănătate.

In afară de aceasta aş vrea să vestesc pe Măria Ta despre ştirile şi stările de aici şi din ţările învecinate, dar până acuma, slavă Domnului, nu pot scrie altceva decât bine, nimic vătămător. Slavă Domnului, Măria Sa Voevodul este în bună sănătate în slujba Măriei Tale, a şi primit cu plăcere, nu pentrucă Măria Sa ar fi strâmtorat fără un preţ bun, dar mai ales pentru vestea că acei Cazaci, cari au ascultat de Ţarul muscălesc, dincolo de Nipru, acum s'au ridicat, s'au înţeles cu Tătarii şi acum se oştesc împotriva Muscalilor. Acum s'au sculat şi Tătarii cu Cazacii, pleacă către ţara muscălească, iar la Poloni adunarea s'a împrăştiat astfel ca să plătească oaste în soldă; în afară de aceea ducatul alb al Prusiei a făgăduit 15.000 pedestraşi într'ajutor; în afară de aceea au socotit 300.000 oaste călare din publica; în afară de aceea regele a poruncit să se scoale întreaga sleahtă acolo unde trebuie împotriva duşmanului, iarăşi, Polonii au confirmat cu credinţă tare pacea bună cu Muscalii, să-şi deie unul altuia ajutor îndestulător împotriva oricărui duşman. Acestea sunt ştirile până acum, nici după aceasta nu voiu lăsa să nu înştiinţez pe Măria Ta, dacă vor fi ceva veşti.

Rog cu supunere pe Măria Ta, am slobozit un rob pe chezăşia mea, încă atunci când s'a slobozit domnul Francisc Cseh şi Domnia Sa este chezaş pentru mine. Acum a trecut ziua, pe mine m'au silit după obligaţie, m'au dus înaintea Voevodului, Măria Sa a hotărît astfel: Dacă sunt chezaş, să plătesc, să nu-l mai supere. Măria Ta uită-se la contractul robului, să-l plătească la fel cu acela; să nu rămâi în pagubă; etc.

A Măriei Tale slugă plecată

Diacul Matei

64.

Iaşi, 10 Iunie 1668.

Diacul Matei către principele Mihai Apafi.

Cazacii părăsind pe Ruşi, au trecut de partea Turcilor, iar ceilalţi ţin cu Tătarii. Ruşii urmăresc pe Cazaci, luându-le oraşele. Leşii în tabără lângă Bar. Luptele Turcilor în Orient.

Mostani alkolmatossággal mégis nem akarám elmulatni, hogy Nagyságodot ez levelem által meg ne látogatnám, kévánván ez

levelem találja Nagyságodot szerencsés órában, kévánt jó egészségben. Örömest Nagyságodot tudósitanám az szomszéd országokban való hirek és állapatok felől, mert tudom Nagyságod kedvelli; de nem tudom, Kegyelmes Uram, jőnek-é, nem-é Nagyságodhoz az én leveleim, mert egynéhány uttal irtam ennekelőtte ezen dolgokról Nagyságodnak, kit egyiktől, kit másiktól küldtem el, semmi választ nem hoznak, talám mind nállok tartják leveleimet s Nagyságodnak meg nem küldik. Most is, Kegyelmes Uram, azmely kozákság az Neperen túl voltak, annak előtte az muszkával tartottak, de most elpártoltak, az törököknek hódoltak, hogy azok oltalmazzák mind muszka s mind penig lengyel ellen; az Neperen innen penig azmely kozákság volt azok ismét az tatárokkal tartottak, ugy hogy az tatárok őket az lengyelek ellen megoltalmazzák és igy immár mivel az kozákok egymás között meghasonlottak, most immár Radamanowski, muszka császár generálisa, nagy haddal alá szállott és az kozákokot, kik az Neperen tul vadnak, hirtelen reájok jött, amazok készek nem voltak, egynéhány várost megvettek az muszkák az kozákoktól, sőt penig mind csak mennek az muszkák, sohult nem áll senki elejekben; valamennyi várost megvesznek, az férfi embert mind gyermekestől fegyver alá hánnyák, kik penig elszaladnak, némelyek Szirbkohoz futnak, azokot mindeniket Szirbko megfogja, az muszkához küldi, ott is meg nem maradhatnak; némelyek penig az Neperen által szaladnak, azokot penig az innen való kozákok nyomorgatják s fosztják; ilyen vétket adnak nékik, mint kellett ő nékik elpártolni az muszkától s ilyen veszedelmet hozni mind magokra s mind ezekre. Igaz, hogy ugy volt s most is készen vadnak az tatárok az kozáksággal felüljenek és az lengyelekre mennyenek, de mivel az muszka az kozákokot veri, látván, hogy az kozákok az tatárokkal nem mehetnek, tehát az tatárok is csak vesztegségben ülnek, nem mennek egy felé is, az lengyelek is most táborban gyülnek, az helynek nevét elfelejtettem, de tudom ezt, hogy Bárhoz négy napi járóföld, az a mező azhova gyülnek, nagy szép mező. Nisna várában, Kozák országban, annak előtte kevés muszka had volt, de most több segitség jött s az város népét, az kozákságot mind levágták hir nélkül. Némely nap ismét valami tatárok innen az Bucziágból felültek, az kozákokra ütöttek, az szélyből egynehány falut elraboltak, ilyen oltalmat csinálnak nékik. Az Vezér felől is ilyeneket beszélnek, hogy nem szintén kedvére vagyon az dolog, mint Uyvár alatt, mivel most nem régen valamennyi peszmeget, egyéb élést, szán-

talan adókot, pénzt és egyebet megmondhatatlan sokaságot az vizen visznek volt az Vezérnek egynéhány nagy hajókban, azokot mind éppen és egészen, az embereket elevenen elfogták s elvitték. Ennyi idő alatt, miolta az Vezér ott mulat, még ilyen nagy nyereségek nem volt az kándiaknak. Az Vezért is vissza tolták, az honnan annak előtte ostromlotta Cretát, most az szárazon vadnak mind az törökök, mind penig az németek.

Ezt is beszéllik most nem régen igen megtréfálták ugyan ott az törököket, ugy hogy mint négy ezer lovas az városból éjjel kijöttek virradtára, csak egy ezer az törököknek megmutatták magokot, az törökök azt látván, hogy nem sokan vadnak, reájok mentek, amazok is megvárták, ugyan harczoltak is; utóljára hátat adtak, mind vissza kezdettek lassan lassan szállani. Amaz három ezer lovas penig lesben voltak. Addig szállottak vissza az törökök előtt az németek, mig az lesben valókot elhaladták, jó darab földet, ugy annyéra, hogy immár az török tábornak az dereka, temérdeke megritkásodott, csak ugy mentek, kinek mint futhatott lova, mert senkitől már ők nem féltek. Azonban ama három ezer nyugodt lovas az lesből kiütöttek, az töröket hátul vették, egész az városig mind vágták őket, nem sok szaladt el azokban; azután az mezőről mind kasokban szedték öszve mind csak az fejeket és egynéhány szekereket megraktak fejekkel, ugy vitték be az városban. Adja Isten ő Felsége ennekutánna is jobb uj hireket is irhassak Nagyságodnak az keresztényeknek hasznára, mindenik részről; etc. Datum in Jasz, die 10. Iunii 1668.

P. S. Kegyelmes Uram, ma érkezett oly bizonyos jó barátom Drinápolyból, mely innen lovakot vittek oda, 300 lovat; az nyilván beszélli, hogy az vezért bé szoritották, vissza akarna jőni, azmely törökök penig vélle vadnak, azok ismét nem bocsátják el mellőlek az vezért, mert az mint költözik volt az vezér által az vizen, mely tábor volt vélle, fele által ment volt az vizen, fele hátra volt, ugy ütötték meg közepit az vizen az török tábornak az franczuzok és két felé szakasztották, most fele innen vagyon az török tábornak, fele tul az vizen az vezérrel és igy most az vezér ki nem jöhet, mert az vizen számtalan hajókkal környül vették, azkik penig innen felől az szárazon vadnak török tábor, azok is az vezérnek segitségére nem mehetnek. Irja az vezér az császárnak, hogy segitséget küldjön avagy személye szerint menne; de az császár igaz dolog jancsárt csinált, kit oda küldene, de üdő telik benne, mind csak ma küldi, holnap küldi, mindennap csak vadász, de az mit az ir az vezér, azzal nem gondol semmit.

Valamennyi adót vittek ezekből az országokból, egyik is nem mehet az Vezérhez, hanem mind az innét [való] táborba viszik az szárazra, mert senki oda által nem mehet, sem onnan ide által nem jöhetnek; nem szintén kedvek szerint dirigálja őket az ő pátronusok már.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Totuşi n'am vrut să las să treacă acest prilej şi să nu cercetez prin scrisoare pe Măria Ta, poftind să vă găsească scrisoarea mea în ceas fericit, în poftită bună sănătate. Aş înştiinţa cu bucurie pe Măria Ta despre ştirile şi stările din ţările vecine, căci ştiu că sunt pe placul Măriei Tale, dar nu ştiu, Milostive Doamne, dacă sosesc sau nu scrisorile mele la Măria Ta, căci am scris în câteva rânduri Măriei Tale despre aceste lucruri, le am trimis unele prin unii, altele prin alţii, nu au adus niciun răspuns, poate că toţi păstrează la ei scrisorile şi nu le trimit Măriei Tale. Şi acum, Milostivul meu Domn, Cazacii cari au fost peste Nipru şi au ţinut mai înainte cu Muscalii, acum s'au desbinat, s'au închinat Turcilor, ca aceea să-i ocrotească atât împotriva Muscalilor cât şi împotriva Polonilor; iar Cazacii cari au fost dincoace de Nipru, aceia au ţinut de isnoavă cu Tătarii, aşa că Tătarii îi ocrotesc împotriva Polonilor şi acum deoarece Cazacii s'au certat între ei, generalul ţarului muscălesc Radamanowski s'a coborît cu oaste mare şi a căzut pe neaşteptate asupra Cazacilor cari sunt dincolo de Nipru, aceia n'au fost gata, Muscalii au luat câteva oraşe dela Cazaci şi Muscalii merg mereu, nimeni nu le stă înainte; câte oraşe cuprind, trec prin arme toţi bărbaţii cu copii cu tot, iar cei ce fug, unii fug la Szirbko, pe aceia îi prinde pe toţi Szirbko, îi trimite la Muscali, nu pot rămâne nici acolo; iar unii fug peste Nipru şi pe aceia îi schinjuesc şi-i jefuesc Cazacii de aici, îi învinuesc, pentru ce au trebuit să se despartă de Muscali şi să aducă aşa primejdie atât asupra lor înşile cât şi asupra cestorlalţi. Este adevărat că aşa a fost şi Tătarii sunt gata şi acum să se scoale cu Cazacii şi să meargă împotriva Polonilor, dar fiindcă Muscalii bat pe Cazaci, văzând că Cazacii nu pot merge cu Tătarii, aşa dar şi Tătarii şed numai în pierdere, nu merg în nicio parte, şi Polonii se adună acum în tabără, am uitat numele locului, dar ştiu că e la depărtare de patru zile de mers dela Bar şi că acea câmpie unde se adună, este o câmpie frumoasă, mare. Mai înainte a fost puţină oaste muscălească în cetatea Nisna, în ţara Cazacilor, dar acum a venit ajutor mai mult şi au tăiat fără veste pe toţi Cazacii. Acu-s câteva

zile iarăşi s'au sculat ceva Tătari de aici din Bugeac, au căzut asupra Cazacilor, au jefuit câteva sate dela margine, astfel de ocrotire le fac. Şi despre Vizir se vorbeşte că nu i-ar fi chiar pe plac acest lucru, ca sub Ujvár, căci acum nu de mult au dus pe apă în câteva corăbii Vizirului, ceva posmagi, altă hrană, dări nenumărate, bani şi nespus de multe alte lucruri, pe toate acelea le-au prins nevătămate şi pe oameni i-au prins vii şi i-au dus. De când petrece acolo Vizirul, încă nu au avut atâta câştig cei din Kandia. Au împins înapoi şi pe Vizir de acolo de unde asedia mai înainte de aceea Creta, acum sunt pe uscat atât Turcii cât şi Nemţii.

Se mai spune că acum nu de mult au păcălit foarte tare pe Turci tot acolo, aşa că vreo 4.000 de călăreţi au ieşit noaptea spre zori din oraş, s'au arătat Turcilor numai o mie, iar Turcii văzând că nu sunt mulţi, au mers împotriva lor, i-au aşteptat, s'au şi luptat chiar, în cele din urmă le-au întors spatele, au început să se retragă încetişor. Iar cei trei mii de călăreţi erau la pândă. Atât s'au tot retras Nemţii dinaintea Turcilor, până au trecut o bucată bună de cei ce erau la pândă, întru atâta, încât mijlocul oastei, mulţimea Turcilor s'a rărit, mergea fiecare cum îl putea duce calul, căci nu se mai temeau de nimeni. Atunci cei trei mii de călăreţi odihniţi la pândă, au luat pe Turci pe la spate şi până la oraş i-au tot tăiat, nu au mai fugit mulţi din ei; apoi i-au adunat de pe câmpie în coşuri, numai capete şi au încărcat câteva care cu capete şi aşa le-au dus în oraş. Deie Dumnezeu ca şi după aceasta să pot scrie Măriei Tale veşti noi mai bune pentru folosul creştinilor, din toate părţile etc. Dat în Iaşi, în 10 Iunie 1667.

P. S. Milostivul meu Domn, azi a sosit un prieten bun al meu din Adrianopol, care a dus de aici cai acolo, 300 cai, spune pe faţă că au strâmtorat pe Vizir, ar vrea să vină înapoi, iar Turcii cari sunt cu el, nu slobod de lângă ei pe Vizir, căci când s'a mutat Vizirul peste apă, tabăra care a fost cu el, jumătate a trecut apa, jumătate era în urmă, aşa i-au izbit franţuzii mijlocul taberii pe apă şi i-au rupt în două, acum jumătate este dincoace din tabăra turcească, jumătate dincolo cu Vizirul şi aşa Vizirul nu poate ieşi căci l-au înconjurat pe apă cu nenumărate corăbii, iar tabăra turcească de dincoace de apă nu-i poate merge în ajutor. Scrie Vizirul împăratului să-i trimită ajutor să vie el însuşi, iar împăratul adevărat, că a făcut ieniceri, pe cari să-i trimită acolo, dar vremea trece, ba că-i trimite azi, ba mâine, în fiecare zi vânează numai, dar cu ceea ce-i scrie Vizirul nu-şi bate capul.

Toată darea pe care au dus-o din această ţară nu poate merge la Vizir ci o duc în tabăra de dincoace de apă pe uscat, căci nu poate trece nimeni acolo, nici nu pot veni de acolo încoace; nu-i mai dirijează patronul lor după plac.

65.

Lőcse, 23 Iulie 1668.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

Mulţumeşte pentru scrisoarea primită şi pentru avizurile scrise despre proiectele Turcilor. Ii oferă slujba sa.

Illustrissime ac Excellentissime Comes Domine observandissime.

Datas Suae Excellentiae 19. Iulii literas magno honore et affectu percepi. Gratulor itaque Suam Excellentiam bona valetudine gaudere, exoptans omnium rerum prosperitatem ac Deum comitem Suae Excellentiae. Ago gratias de novis communicatis; quod autem scribit Sua Excellentia, Turcam ab imperatore nostro munera quaedam expostulare, dudum mihi notum est, at hoc et sequenti anno non puto, donec cum Candia res definita fuerit. Turca in alias partes rixas struere nou intendet, verum ad illud tempus multae disputationes intra duos imperatores agitabuntur. Ob unium aliumque commeatum mihi emissum magnas refero grates, sed condignum hoc non est adeoque debitus maneo, et gratiam facto narrabo, neque honoris huias et affectus me immemorem reddam. Exoro Deum, quatenus faveret subministrando occasionem et tempus quo servire possem Suae Excellentiae. Ulterius quoque rogo suam salutem et novalia, si quae fuerint, declarare non gravetur. In reliquo Suam Excellentiam salvam et incolumem valere exoptans, maneo

Suae Illustrissimae ac Excellentissimae Dominationis

Datum Leuchoviae, 23. Iulii anno 1668.

Amicus addictissimus *servus et frater*

Ioañes Gregorius Gika utriusque
Wallachię Princeps mpr

Adresa: Illustrissimo ac Excellentissimo Comiti Domino Francisco Chaky, perpetuo Terrae Scepusiensis et comitatus ejusdem supremo Comiti, Equiti aurato S. C. R[egiae]que Majestatis camerario et consiliario, ac partium regni Hungariae superiorum supremo generali etc. Domino observandissimo.

In dorso: Relicta in Nagy-Ida, die 24. Iulii.

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

66.

Lőcse, 7 August 1668.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către contele Ştefan Csáky.

Mulţumindu-i pentru scrisoare, îi comunică ştiri primite din ţările române unde Domnii au fost nevoiţi să dea un ajutor de 6000 de oameni Tătarilor împotriva Ruşilor.

Illustrissime et Excellentissime Comes Domine colendissime.

Honoratas V^rae^ Excellentiae literas 26 Iulii hilari animo percepi, tum laudes Divinae M^ti^ tribui ob continuatum pristinae valetudinis statum Suae Excellentiae, maximas autem ago gratias V^rae^ Excellentiae, quod mei suo benevolo affectu, et gratiosis suis literis recordetur, ac novalibus dignis inquiratur; hisce V^ram^ Excellentiam facile advertere poteram erga me habere bonam fraternitatem, et magnis maiora mihi adiungere debita; sed exorabo Deum et precabor eiusdem favorem quo plurimis V^rae^ Excellentiae servire possim. Nobis vero hic in honesto loco nova pauca innotescunt, praeter quod, quidam amicorum meorum scribit Imperatorem Turcicum misisse Graecum quendam Venetias, et e conscia Venetas Candiam versus ad vezirium, Graecus autem ille Ambrosius Grillo dictus alias Venetarum interpres ad Portam est; qualis pacis tractationes sint, ignoro. Illud etiam, quod principes nostri Moldaviae et Valachiae ex mandato imperatoris Turcici sex millia militum in auxilium Tartaris contra Moscas dederint insinuare non omitto. Quod Sua Excellentia .scribit Varadienses adeo esse nostris molestos, Deus adiutorium suum illis subtrahat, illi ad iustitiam et vindictam sumendam trahunt, uti et Hungari illis intendunt facere, et sic utraque pars exsoluta esse coepit, ex istis, quod Deus avertat, magnum malum eventurum metus. Deinceps quoque rogo, V^ra^ Excellentia suam sanitatem significare non gravetur; de reliquo V^rae^ Excellentiae Divinae protectioni recommendo ac maneo

Illustrissimae ac Excellentissimae Dominationis Vestrae
Amicus addictissimus, *servus et frater*

Datum Leuchoviae, die 7. Augusti anno 1668.

Ioañes Gregorius Gika utriusque
Wallachię Princeps mpr

In dorso: Relictae Cassoviae 10. eiusdem.

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

67.

Lőcse, 13 August 1668.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

Se plânge că scrisorile sale îi vin greu. Ii comunică ştiri din întreaga lume despre sforţările creştinilor împotriva păgânilor.

Illustrissime ac Excellentissime Domine Comes et frater mihi colendissime.

Suae Excellentiae pro dato 5ta Augusti amore ac fraterno affectu literas percepi; de novis, singulariter autem sanitate Suae Excellentiae gavisus sum. Gratias ago maximas de affectu praestito, gratularer quoque cordicitus servire Suae Excellentiae, sed fortuna non ansam praebet, precor Divinam clementiam indulgeat me posse servire Suae Excellentiae. Inter reliqua, ad secundas scribit, Suae Excellentiae literas me responsum non dedisse, vitio non vertat, crediderim iam devenisse ad manus Suae Excellentiae, miror tamen literas per postam tam tarde deferri, nam Suae Excellentiae 5ta Augusti datae literae primo duodecima eiusdem advenere; ubi defectus sit, Suae Excellentiae melius constabit. Optabam quoque novalibus gratificari Suae Excellentiae, sed suppono esse clariora Suae Excellentiae, ad modum aute[m] doleo [l]amentabilem et infelicem patroni mei optimi, principis Gonzagae mortem. Candiam ferventer fortiusve ex omni parte impeti, et Venetiis spe pacis duci intelligo, spargitur quoque Christianos Candiam armis eliberaturos, ac lente Christiani more suo omnia agere consuevere. Moscoviae legati ad Suam Maiestatem appulere, inde Venetias et Romam proficiscentur, tandem vero in Hispaniam et Galliam, totam Christianitatem contra Turcas rabiem incitantes invitabunt. Sed gratis, temporibus nostris similia nos haud facile visuros confido, novit Deus similibus nos indignos esse. Budensis bassa crebras accusationes Suae Maiestatis contra Hungaros deferri curat, quod destruant, faxit Deus, ut Venetae quamdiutissime bella gerant, melius pro Hungaria fore putarem. De caetero mutuam illam et fraternam correspondentiam Sua Excellentia continuare non gravetur, dum Suam Excellentiam bene valere exoptare maneo

Datum Leuchoviae, die 18. Augusti Anno 668.

Illustrissimae ac Excellentissimae Dominationis Vestrae

Obsequiosissimus Amicus, *et frater*,

Ioañes Gregorius Gika utriusque Wallachię Princeps mpr

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

68.

Lőcse, 4 Septemvrie 1668.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

Se scuză că îi scrie cu întârziere deoarece i-a lipsit o vreme diacul. Mulţumeşte pentru recomandaţia către preşedintele Consiliului de Război.

Illustrissime ac Excellentissime Comes Domine observandissime etc.

Literas Excellentissimae Domi[natio]nis V^{rae} ultima Augusti ad me datas, debita cum reverentia percepi; ex quibus cognovi Excellentiam V^{ram} salvum et incolumem esse, quare etiam nimis gratulor. Copiam autem et formam, qua scripsit ad Excellentissimum dominum praesidem Consilii bellici, quod mihi miserit Excellentia V^{ra} rem per quam gratam, imo gratissimam mihi praestitit, quia quoque quis habeo ad Excellentissimum dominum praesidem scribendi, ut me etiam in gratiam suam recipere et favorem suum mihi nullo prorsus tempore denegare velit. Propter novalia autem mihi transmissa, maximas repono gratias, et exinde etiam cognosco affectum fraternum; faxit Deus Clementissimus, ut ulterius hanc inchoatam amicitiam confirmare possimus; oro etiam, ut mihi ignoscere velit Excellentia V^{ra} quia diu debuissem scripsisse, sed scribam non habui, quia quem habebam, domum misi, donec itaque alium inveni, aliquantulum tardavi in scribendis literis, sed procul dubio et hunc errorem commissum Excellentia V^{ra} non nigro, sed potius albo calculo notabit, tanquam frater sincerus; ego quoque lubenti animo novi, quid scripsissem, sed novalia, quae ad aures nostras perveniunt, prius ad aures manusque Excellentiae V^{rae} se conferunt. Rogo autem, ut et dehinc Excellentia V^{ra} literis me invisere non desistat, ego pari modo omni studebo tempore, quo id ipsum servitiis meis recompensare queam. Quibus Excellentiam V^{ram} diu et feliciter valere desiderans, maneo

Datum Leuchoviae, 4. Septembris Anno 1668.

Excellentissimae Dominationis Vestrae

Addictissimus amicus et frater
Ioañes Gregorius Gika utriusque
Wallachię Princeps mpr

In dorso: Relictae in castello Nagy-Ida die 6. Septembris 1668. Respondi die 7. eiusdem.

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

69.

Lőcse, 17 Septemvrie 1668.

Grigorașcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

Răspuns. Mulțumiri pentru știrile primite. Il așteaptă pentru a putea trata afacerile sale.

Illustrissime Excelsissime Comes Domine mihi colendissime.

Literas gratiosissimas Excellentissimae Dominationis V^rae^ 7. die Septembris ad nos datas, debita cum reverentia et gaudio ex affectu fraterno percepimus; ex quibus intelleximus prosperam valetudinem Excellentisimae Dominationis V^rae^ magna cum laetitia. Prae caeteris autem propter novalia nobis transmissa, maximas reponimus gratias. Ignoscat nobis Excellentissima Dominatio V^ra^ quod tam audaces nos praebeamus et querere audeamus, quando regressum facturus sit Excellentissima Dominatio V^ra^ in arcem Scepusiacam, quia ex intimo cordis affectu exoptaremus regressum Excellentissimae Dominationis V^rae^ in partes istas, quod cum audiremus, non parva in[ven]eremur laetitia. Inter reliqua autem Excellentissimum Dominum praesiden[tem] bellici et dominum secretarium Dorsch quod attinet, et quid nobis faciendum sit differemus in tempus illud, donec oretenus (quod Deo valente) brevi spero, colloquium aliquod mutuum instituere queamus, ubi deinde consilio Excellentissimae Dominationis V^rae^ lubenti sequar animo. Nos, quod attinet, lubenti animo aliquid novi scripsissemus novi, sed quoniam nihil habeamus, procul dubio Excellentissima Dominatio V^ra^ tanquam frater amore coniunctissimus nobis haud vitio vertet. Ulterius etiam rogamus Excellentissimam Dominationem V^ram^ ut amor noster accessus, quam diu in hac mortalitate degemus, nunquam extinguatur, sed magis magisque accendatur et confirmetur. Quibus Excellentissimam V^ram^ diu et feliciter valere desiderans, maneo

Datum Leutschoviae, die 17. Septembris. Anno 1668.

Excellentissimae Dominationis Vestrae

Amicus et frater addictissimus

Ioañes Gregorius Gika utriusque

Wallachię Princeps mpr

In dorso: Redditae Cassoviae, 19. Respondi in Nagy Ida 20. eiusdem.

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

70.

Nagy-Ida, 20 Septemvrie 1668.

Contele Francisc Csáky către Grigoraşcu Ghica-Vodă.

Va veni să-l vază îndată ce va putea scăpa de treburile oficiale. Ştiri primite dela Viena.

Celsissime Princeps Domine, Domine frater mihi colendissime.

Gratiosissimas Celsitudinis V^{rae} sub dato 17. currentis emanatas debito respectu atque veneratione percepi, summae congratulans de prospera Celsitudinis V^{rae} valetudine; pro singulari gratia reputo mihi, quod Celsitudo V^{ra} percunctari dignetur de me, servitore suo humillimo adventum meum ad arcem Scepusiensem, cui demisse repono, me Deo sic dante absoluta quinque dierum judiciaria sede bellica Cassoviae prima Octobris inchoanda, ad obsequia Celsitudinis V^{rae} in posterum contestanda mandataque eiusdem demisse [rec]ipienda hinc moturum quamprimum appulero, de quibus vi[sis. . . s]ingulis negotiis cum Celsitudine V^{ra} demisse [coger]e non [in]termittam, nil avidius unquam expetens, quam ut immeritae fraternitatis et patrocinii Celsitudinis V^{rae} continuationem magis magisque corroborem, et stabilitam ad ultimum vitae meae halitum inviolatam conservare possim ac valeam.

Novalia Vienna mihi transmissa minus verisimiliora, quam quae dominus secretarius Dorsch his etiam annexa perscribit, in paribus Celsitudinis V^{rae} demisse transmitto. Adeo dominus comes Forgach notificere Hollandum, Anglum et Svecum esse etiam iunctos Maiestati Suae imperatorem quoque Turcarum mediationem inter Venetos eiusdem Maiestatis posse; subiungit autem Svecum servitium videri sibi non absimile, quasi vero uteremur opera diaboli incantando gloria patrii: quibus me [gratioso suo] favorire commendans maneo.

Datum in castello Nagy-Idaiensi, die 20. Septembris. Anno 1668.

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse. Concept.)

71.

Lőcse, 1 Octomvrie 1668.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

A cetit cu mâhnire ştirile primite despre succesele păgânilor pe când creştinii nu fac nimica împotriva lor. Mulţumeşte de bunătatea

sa frățească, fără de care ar trăi aci ca în pustie, neavând alți prieteni în toată Ungaria Superioară.

Illustrissime et Excellentissime Domine Comes, frater mihi gratiosissime.

Gratiosissimas Excellentissimae Dominationis V^rae^ 20. Septembris ad nos datas grato accepimus animo, ex quibus vidimus et intelleximus Excellentiam V^ram^ optima frui valetudine, ob quod Dei bonum maxime gratulamur. Propter novalia autem nobis transmissa summas reponimus gratias, cum enim haec perlegerem, in multam melancholiam perductus sum, quare bona nulla prorsus de Christianis ex his percepi, sed omnia contra Christianos ibi posita videntur et paganis magis bona sonare videntur, quam Christianis. Nam ecce Turca exercitum suum militarem in castris tenet, unde assuefiunt iacere in castris, exercent se et hinc etiam fit, quod facile vincit hostes suos, sed Christiani vegetando, imo apertis oculis dormiunt, in superbia sua, quam etiam se ipsos neci tradunt, ubi vero Turca omnia hilari vincit animo, quia ferme nemo datur, qui illum impediret. Faxit autem Deus Clementissimus, ut Christiani oculos suos caliginosas aperiant, et videant, qui ad salutem suum vergant, sed vix credo, quia Deus neminem vi ducit ad iustitiam. Caeterum gratias, quam maximas ago Excellentissimae Dominationi V^rae^ propter hocce amoris et fraternitatis beneficium praefectum, quod nostri non obliviscet, sed ferme quotidianis non invisere conatur literis. Quapropter credat mihi Excellentissima Dominatio Vestra, quod si non cum Excellentissimam Dominationem V^ram^ haberem fraternam aliquam amicitiam, viverem tanquam in deserto, ubi nemo hominum esset, quia alius in Hungaria superiori non mihi videtur praeter Excellentissimam Dominationem V^ram^ fide grata refero Deo, quod porro Deus me non reliquit et in terris alienis, sed mihi aliquem conjunxit eumque possem instituere colloquium, etiam si tantum mutuum, quare etiam mihi significit fraternitas Excellentissimae Dominationis Vestrae. Sed veniet tempus hocce fortassis, quod ii, qui nos noscere noluerunt et amicitiam nostram refragarunt, dolebuntur, sed non contra Excellentissimam Dominationem V^ram^ in eo ipso laetabitur: quia hunc amorem et favorem fraternum mihi ostensum numquam usque ad ultimum halitum memoriae meae occidere sinam et adhuc insto oroque, ut Excellentissima Dominatio V^ra^ de omnibus nos certos reddat, quae illuc adducuntur. Pro his omnibus autem praestitis, et pro gratiosissimo et nunc demonstrato affectu, et communicatis novis demissas ago gratias meaeque

ulteriori gratiae et benevolentiae obsequentissimae commendans permaneo

Illustrissimae et Excellsissimae Dominationis Vestrae

Leutschoviae, 1 Octobris. Anno 1668.

Amicus et frater addictissimus
Ioañes Gregorius Gika utriusque
Wallachię Princeps mpr

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

72.

Lőcse, 15 Octomvrie 1668.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

Ii pare rău că nu l-a putut vizita în persoană când a stat câteva zile în apropiere în cetatea Szepesváralja. Salutări şi din partea Doamnei sale.

Illustrissime et Excellentissime Comes Domine Frater mihi gratiosissime etc.

Literas Excellentissimae Dominationis V^rae^ gratissimas, 14. Octobris ad nos datas, quas accepimus ex manibus servitoris Excellentissimae Dominationis V^rae^ perlegimus et inspeximus grato animo; ex quibus intelleximus Excellentissimam Dominationem V^ram^ bona frui valetudine, quae nobis magnam affert laetitiam. In reliquo autem maximus apud nos oritur dolor propter inopinatum discessum Excellentissimae Dominationis V^rae^ ex istis partibus, sed maximum quae parit dolorem haec est causa, quod ignoraverim Excellentissimam V^ram^ Dominationem pro octavum in arce Scepusiaca fuisse, et ego, quod mei officii fuisset, non feci debitamque fraternitatis amicitiam non ostendi, quapropter obnixe oro, excusatum me habere velit Excellentissima V^ra^ Dominatio, quod nec literis, nec in propria persona Excellentissimam Dominationem V^ram^ visitaverim, sed ego culpandus haud videor, quoniam oraveram in proximis ad Excellentissimam Dominationem V^ram^ datis, ut mihi adventum in arcem notum facere velit, quod non factum est, alias si rescivissem non tam segni fuissem, quod non fraternitatis amicitiam visitando in propria persona ostendissem erga Excellentissimam V^ram^ Dominationem, sed orabo Deum Clementissimum, qui V^ra^ Excellentia simul et nos salvos et incolumes conservare velit, ut ea, quae nunc in resto manserunt, de hinc (?)... restituere (?) queamur. Carissima autem mea conjux

cum liberis simul salutatione sua humillima, manus Excellentissimae V^rae deosculantur. De reliquo me Ill^mae ac Excell^mae Dominationis V^rae gratiae ac fraternitatis amore unico commendo, cui etiam aeternum devinctissimus maneo

Datum Leutschoviae, 15. Octobris. Anno 1668.

Excellentissimae Dominationis Vestrae

Frater devinctissimus
Ioañes Gregorius Gika utriusque
Wallachię Princeps mpr

In dorso: Relicta in Nagy Ida, die 20. Respondi eodem.

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

73.

Nagy-Ida, 20 Octomvrie 1668.

Contele Francisc Csáky către Grigoraşcu Ghica-Vodă.

Cere scuze că nu l-a putut vizita, neavând nici măcar o oră liberă din cauza afacerilor ce trebuia să le ordone. Indată ce va putea, va veni însă să-l vază şi salute în cercul familiei sale.

Celsissime Princeps ac Domine, Domine frater mihi gratiosissime.

Gratiosissimas Celsitudinis V^rae sub dato decima quinta labentis Leuchoviae emanatas demisso cum respectu percepi, ex quibus secretarius Celsitudinis Vestrae[1] plurimis ipsisque variis negotiis in arce Scepusiensi implicatus fui, vel unicam quietis horam mihi liberam permisisse, Celsitudo V^ra plane sibi persuasum habeat, continuo enim domino fratri ob nonnullorum juniorum comitum adventum filiae eiusdem inservientium adesse me oportuit, ex quo impossibile sane fuit, vel me ex inde una horula subripere ad Celsitudinis V^rae mandata recipienda. Praeterea praeter exspectationem omnem advenere certae querelae contra dominum episcopum Varadiensem ob multorum centenorum pecorum abactionem; desuper etiam revisio certi arresti aliquot millenos florenos in mercibus Poloni cuiusdam concernentis; quae abscessum meum ex improviso accelerarunt. Sunt etiam mulieres quasdam advertentes, quas sibi nunc iam conferre poterimus, Celsitudini V^rae uberius aperire licebit. Quod de compromisso scribit secretarius non adimpleta, de eo non ita bene memini,

[1] Cancellatus: per me quasi conductus et exsolutus videtur, ex eo, quod ipse scribat, quae scripsisse ne oportuisset.

cupiens illud ipsum tamen exacte exequi, sed qui facit, quod potest, legem adimplet. Rogatam itaque Celsitudinem V^rae^ demisse velim, quatenus inhumanitatis vitio non vertat; quod mandatis eiusdem obsequios non (?) fuerim, ut primum ad arcem appulero, gratiosas Celsitudinis V^rae^ manus Dominae principissae antipendium osculari, prolemque delectissimam intermittam, quam tenerrime; - - - quod nives affuturae trahis frequentiorem invisendi ansam dabant.

Nova, quae Vienna mihi scribuntur maiori ex parte minus verisimilia. Quid Maiestas Sua Sacra^ma^ interim mihi scribat. Celsitudini V^rae^ in paribus transmitto. De caetero me gratioso eiusdem patrocinio et favori commendans, maneo.

Datum in castello Nagy Ida, die 20. Octobris 1668.

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse. Concept.)

74.

Lőcse, 14 Noemvrie 1668.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

Mulţumeşte pentru paşaportul primit cu care va pleca la Viena. Deoarece însă împăratul i-a făgăduit o moşie în Ungaria Superioară îl roagă să-i comunice numele uneia ca să o poată cere dela dânsul.

Illustrissime ac Excellentissime Domine Comes frater mihi gratiosissime.

Literas Excellentissimae Dominationis V^rae^ 11. Novembris emanatas debita cum reverentia percepi. Ex quibus magna cum laetitia intellexi adventum Excellentissimae Dominationis V^rae^ in arcem Scepusiensem, quare etiam adhuc [a]nte discessum meum Viennam, Excellentissimam Dominationem [Vestra]m intermittere non possum, quin visitem et col[loqui]um aliquod mutuum inire non desistam. [Pas]sum (vel salvum conductum) pro itinere mihi [com]missum accepi animo grato, propter quod - - - nunquam etiam ingratus reponar.

De cae[tero au]tem notifico V^rae^ Excellentissimae Dominationi, quoniam [Sua Caesar]ea Maiestas se promisit mihi donaturus pro [fidelis ser]vitiis meis hactenus regni Hungariae prae[st]itis aliqua bona, arcem, vel vero pagum aliquem - - - magnum in Hungaria Superiori jam itaque id ipsum in re ipso praestaret, sed ego, quoniam sim ignotus, nullum locum Suae Caesareae Maiestati denominare possum. Quare obsecro Excellentissimam V^ram^ Dominationem, tamquam fratrem devinctissimum, ut mihi aliquem locum vel bona talia, quae a Sua Caesarea Maiestate mihi donari

possunt, denominare velit; ego id ipsum certa pro remuneratione V^rae^ Excellentissimae Dominationi studebo. Propter novalia a [V^ra^ Excellentia] mihi transmissa summas, quas possum ag[ere] et haec quoque ex intimo cordis affectu pari m[odo] re omni est (?) propter tempore. Quibus [Excellen]tissimam V^ram^ Dominationem divinae protectioni eiusdem gratiae et benevolentiae pristinae [commen]dans, sum et maneo

Datum Leutchoviae, 14. Novembris 1668.

Excellentissimae Dominationis V^rae^

Ioañes G[regorius Gika utriusque]
Wallachię [Princeps mpr]

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

75.

Iaşi, 28 Noemvrie 1668.

Logofătul Pavel Contoş către căpitanul Paul Béldi.

Cu robii de cari îi scrisese, nu a făcut nimic, căci nu s'a putut înţelege cu ei.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint régi jó akaró uramnak. Isten Kegyelmedet minden idvességes lelki testi kévánt jókkal hogy meg áldja, kévánom szűből.

Hogy Kegyelmed rólam kisebbik jó akarójáról el nem feletkezett, sőt levele által meg látogatott, Kegyelmedtől jó néven vettem; adja Isten ez levelem is találja Kegyelmedet szerencsés órában, kedves, jó egészségben. Az mely rabok felől Kegyelmed énnekem ir, hogy lennék segitséggel szabadulásokban, Isten látja, mind penig az Kegyelmed embere is látta, mint igyekeztem, sőt az vaida ő eleiben is hozattam őket, minden képpen ijesztettem, de soha semmit nem akartak, mert rosszabb embereket nem láttam. Im egy rab meg szabadult, az is ugy, hogy az vaida ő Nagysága megjesztette, őket az országból ki űzi. Ennek utánna is Kegyelmed énnekem parancsoljon bizvást, az miben engemet elégségesnek itil, Kegyelmednek szolgálok jó szivvel. Éltesse Isten Kegyelmedet sokáig kedves, jó egészségben. Datum in Jász, die 28. 9-bris 1668.

Kegyelmednek jó akarója szeretettel szolgál

Kontos Logofett etc.
Логофетꙋл контош

(Archivum Comitum Béldi. Cluj.)

Trad. Incredinţez slujba mea Domniei Tale, ca Domnului meu binevoitor. Poftesc din inimă să blagoslovească Dumnezeu pe Domnia Ta cu toate bunătăţile sufleteşti şi trupeşti dorite. Am

luat în nume de bine din partea Domniei Tale că nu m'a uitat pe mine, cel mai mic voitor de bine al Domniei Tale, ba încă m'a cercetat prin scrisoare, să deie Dumnezeu ca această scrisoare a mea să găsească pe Domnia Ta în ceas norocos, în sănătate plăcută şi bună. In privinţa robilor despre care mi-a scris Domnia Ta să le fiu întru ajutor să se slobozească, Dumnezeu vede precum a văzut şi omul Domniei Tale, cum m'am silit, ba i-am adus şi în faţa voevodului, i-a înfricoşat în fel de chipuri, dar n'au voit niciodată nimic, căci n'am văzut oameni mai răi. Acum un rob s'a slobozit şi acela astfel, că Măria Sa Voevodul l-a înfricoşat că-l goneşte din ţară. Şi după aceasta să-mi poruncească Domnia Ta cu încredere, în aceea ce mă crede Domnia Ta potrivit, voiu sluji cu inimă bună Măriei Tale. Dumnezeu să înzilească pe Măria Ta îndelung, în bună şi plăcută sănătate. Datum.

Binevoitorul Domniei Tale slujeşte cu dragoste

Logofetul Contoş mpr

76.

Iaşi, 29 Noemvrie 1668.

Vel Postelnicul Stamati către generalul Paul Béldi.

Răspuns. Ii oferă slujba sa în toate treburile sale.

Kegyelmednek mint jó akaró uramnak jó szível való szolgálatomot ajánlom. Isten Kegyelmedet minden idvességes kévánt jókkal áldja meg, kévánom.

Az Kegyelmed látogató levelét Kegyelmed jámbor szolgája által szeretettel vettem, melyből Kegyelmed jó akaratját értettem, de nem hogy én az Kegyelmed régi ismeretségéről s barátságáról feledékeny lennék, távul legyen nállam az dolog, hanem az sok kulömb külömb féle gondviselés mulatta el velünk, de mind azok között is, Istennek hála, még Kegyelmed szolgálatjára élünk; az mi az Kegyelmed kévánsága mi től1ünk, mi nekünk parancsoljon ebben az helyben, miben tudunk Kegyelmednek szolgálni s kedveskedni el nem mulatjuk. Ajánlom Istennek Kegyelmedet, ezekkel egyetemben. Datum in Jasz, die 29. 9-bris 1668.

Kegyelmed régi jó akaró szomszédja szeretettel szolgál

Stamati Főposztelnik

Adresa: Tekintetes nemzetes Béldi Pál uramnak, az méltóságos Erdély fejedelemnek ő nagyságának fő generalnak, belső tanácsnak és háromszéki fő capitannak, nekem régi jó akaróm uramnak.

(Archivum Comitum Béldi. Cluj.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale, ca Domnului meu binevoitor slujba mea cu inimă bună. Poftesc să blagoslovească Dumnezeu pe Domnia Ta cu toate bunătăţile fericitoare dorite.

Am primit cu dragoste scrisoarea de cercetare a Domniei Tale prin cinstita slugă a Domniei Tale, din care am înţeles bunăvoinţa Domniei Tale, dar nu că aş fi uitat vechea cunoştinţă şi prietenie a Domniei Tale, departe să fie de mine acest lucru, numai multele şi feluritele griji m'au făcut să las să treacă, dar cu toate acelea, slavă lui Dumnezeu, trăim pentru slujba Domniei Tale, în ceea ce priveşte dorinţa Domniei Tale dela noi, să ne poruncească Domnia Ta în acest loc, nu vom lăsa să treacă să nu slujim pe Domnia Ta în ceea ce ne pricepem. Recomand lui Dumnezeu pe Domnia Ta împreună cu aceasta. Datum.

Slujeşte pe Domnia Ta cu dragoste vechiul vecin voitor de bine Postelnicul Stamati

Adresa: Slăvitului nobil, Domnului Paul Béldi, generalul Măriei Sale al Slăvitului Principe al Ardealului, sfetnicului intim şi Căpitanului de Trei-Scaune, Domnului meu vechiu voitor de bine.

77.

Wien, 13 Decemvrie 1668.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

Ajuns la Viena, a fost primit bine de toţi prietenii. Convorbirea sa cu cancelarul Ungariei. Ştiri primite la Viena din imperiul german precum şi dela Poartă, printr'un om al lui Grigoraşcu.

Illustrissime ac Excellentissime Domine Comes, Frater mihi gratiosissime, etc.

Deo auxiliante advolavimus 10. Decembris huc Viennam, ubi (Laus superis) amicus nostros nobisque omnes benefaventes in bona valetudine reperi, qui me etiam omnes grato exceperunt animo; 11. autem hujus mensis circa horam sextam vespertinam fuit apud me Ill^{mus} dominus cancellarius supremus Hungariae, quo cum colloquium jucundum celebravi, ubi inter reliqua et V^{rae} Excellentissimae Dominationis mentionem fecimus, unde ego narravi Ill^{mam} V^{ram} Dominationem omnia pro bella gerere illis in partibus, et saltem unum habere V^{ram} Excellentissimam Dominationem adversarium, quomodo autem animadverti, agnovi ex verbis Ill^{mi} domini cancellarii, eundem optimum esse fautorem Excellentissimae V^{rae} Dominationis. De hinc autem cum quocunque etiam magnatum inivero colloquium, semper mentionem

faciam Excellentissimae V^rae Dominationis et debitum fraternitatis declarabo erga Excellentissimam V^ram Dominationem amoiem.

Novalia autem, quod concernit, fertur Turcam adhuc in hodiernum diem Candiam oppugnare, sed eandem nondum expugnasse, quia illi in Candia quoque habent succursum a Christianis ex multis partibus. Fertur etiam, quod mille nobilum Galli propriis sumptibus et expensis se illuc detulerint ad defendendam Candiam, et generalem eorum esse illum, qui in Hungaria contra Vezerium magnum pugnavit et victoriam obtinuit. De caetero datur etiam Malthaseus dedisse trecentos milites in succursum illorum. Ex imperio vero tres principes promiserunt tria millia militum, ex quibus miserunt mille aliique plurimi promiserunt illis auxilium. Praeteritis autem diebus venit cursor imperatoris de Porta ottomanica, qui mihi quoque exinde attulit literas a quodam amico bono, qui mihi scribit, imperatorem Turcarum esse prope Candia in civitate Larissa cum suo exercitu. Scribit etiam, quod ex Venetia missus sit legatus apud imperatorem Turcarum, qui vocatur Loiso Molini, homo prudens ad tractandam pacem cum Turcis, sed nondum nihil effecisse. Scribit autem imperatorem Turcarum tale dedisse responsum: si non darent 10 thesauros, simulque Candiam, nunquam fore pacem. Elector autem palatinus cum duce Lothringiae intendunt nunc unum contra alterum gerere bellum. Elector palatinus sperat auxilium a Sveco, Brandeburgico, ex Anglia et Hollandia, dux autem Lothringiae sperat auxilium ex Gallia. Venerunt etiam istic magnates Hungariae et coeperunt consilium, ubi in generalem sibi eligerunt loco Forgach dominum Paulum Eszterházi; his autem peracti laete se tractarunt et discesserunt. Quibus itaque me gratioso suo favori commendans sum et maneo.

Datum Viennae, 13. X-bris 1668.

Excellentissimae V^rae Dominationis

Frater addictissimus
Ioañes Gregoriuș Gika utriusque
Wallachię Princeps mpr

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

78.

Alba-Iulia, 27 Ianuarie 1669.

Costandin Mihály către principele Mihai Apafi.

Primind în calitate de cârciumar desfacerea vinurilor principelui, se obligă cu jurământ că nu va amesteca vinurile cu nimica şi le va achita preţul regulat.

Én az fejérvári majorban lakó Kosztandin Mihály, esküszöm az élő igaz Istenre, ki Atya, fiu, Szent Lélek egy bizony örök Isten, engemet ugy segélyjen és ugy adja lelkem üdvösségét, hogy én itt Fejérvárat vállalván fel magamra az mi kegyelmes urunk ő Nagysága borkorcsmárlását, mentől hivebben, igazabban és tekélletesebben lehet, teljes tehetségem szerint igyekezem végben vinni az borkorcsmálást, és az kezemhez adandó korcsomára való borokat semminemű kigondolható mesterséges szin és fogás alatt sem vizzel és semmi egyéb olvadó hig állattal sem magam meg nem elegyitem, sem mások által, sem feleségem, gyermekim, rokonim, szolgám, szolgálóm és semmi egyéb hozzám tartozók által vagy azok által is, az kikre segitségnek okáért az borkorcsmárlást, árultatást biznám segitségnek okáért meg nem elegyittetem; nemcsak hordójában penig, hanem désában, kupában és semminemű edényben s az korcsomárlásra való semmi eszközbe semmi uton módon meg nem elegyitem s elegyittetem, hanem tisztán valamint kezemhez hozzák, ugy árulom. Az én kegyelmes uram s kegyelmes Asszonyom ő Nagyságok hirek, kegyelmes engedelmek [nélkül] pedig sem udvarbiró uramnak, sem számtartónak, kolcsárnak és egy szóval senkinek is semmi borát az ő Nagyságok borának szine alatt és semmi egyéb uton, módon is ki nem korcsomárlom, árulom. Annak idejében is pedig, az kinek ő Nagyságok parancsolják s az kiknek illik, az kikorcsmárlott bor árát igazán készpénzül be adom. Melyeknek igazán és hiven való megállására és megcselekedésére meg is Isten engemet ugy segéljen és ugy adja lelkem üdvösségét.

Datum Albae Juliae, die 27. Januarii. Anno 1669.

Idem qui supra + (L. S.)

(Batthyaneum. Alba-Iulia. Litterae originales.)

Trad. Eu Costandin Mihály, lăcuitor în măieriştea Bălgradului, jur pe viul Dumnezeu, care este Dumnezeu veşnic, pe Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, aşa să mă ajute şi să-mi deie fericire sufletului, că eu aici în Bălgrad primind cărciumăritul cu vinurile Măriei Sale Domnul meu milostiv, mă silesc să duc la bun sfârşit acel cârciumărit de vinuri, cât mai credincios, mai adevărat şi mai desăvârşit se poate, după toată puterea mea, iar vinurile date pe mâna mea pentru a fi cârciumărite nu le amestec nici eu, nici nu pun să se amestece nici prin alţii, nici prin soţia mea, nici prin copii, rudeniile, slugile şi nici prin ce se ţin la mine, nici prin aceia pe cari i-aş însărcina cu cârciumăritul lor, cu vânzarea,

pentru a-mi fi în ajutor, prin niciun fel de meşteşugire sau apucătură, nici cu apă şi nici cu altfel de lichid; nu numai în poloboace, ci nici în vedre, cupe şi în niciun fel de vas şi acesta dat pentru cârciumărit nu-l amestec în niciun chip şi nu las să fie amestecat prin alţii, ci-l vând curat, cum mi s'a încredinţat. Fără ştirea milostivului meu Domn şi a Milostivei mele Doamne, fără îngăduinţa lor milostivă, nu cârciumăresc, nu vând ca vin al Măriilor Lor, în niciun chip, nici un fel de vin, nici al domnului jude al Curţii, nici al logofătului, nici al clucerului şi cu un cuvânt al nimănui. Iar la timpul său, dau în bani gata cu adevărat preţul vinului cârciumărit celui ce poruncesc Măriile Lor şi cui se cuvine. Pentru păzirea şi făptuirea adevărată şi cinstită a acestora, aşa să-mi ajute Dumnezeu şi aşa să-mi deie fericire sufletului.

79.

Wien, 27 Ianuarie 1669.

Impăratul Leopold către municipiul oraşului Braşov.

Confirmă privilegiul scutirilor de dări şi vamă ale oraşului Braşov pe teritoriul Ungariei, primite dela împăratul Maximilian II dupăce hrisovul original s'a pierdut.

Confirmatio certarum literarum exemptionalium pro parte civium Brassoviensium in Transylvania facta.

Nos Leopoldus etc. Memoriae commendamus etc. Quod cum Prudentes ac Circumspecti iudex, iurati caeterique universi cives et incolae civitatis Brassoviensis in Transylvania sitae, ex antiqua libertatis ipsorum praerogativa a Divis quondam Hungariae regibus, praedecessoribus videlicet nostris, felicium recordationum, eisdem concessa et attributa, a solutione cuiuslibet tributi et vectigalis, tam in terris, quam super aquis ob eximiae fidelitatis eorundem merita penitus exempti et supportati esse literasque superinde privilegiales habuisse, verum eas iniuria temporum amisisse perhibentur: Idcirco Nos, cum ad demissam nonnullorum fidelium nostrorum interpositionem, tum vero humillima ipsorum civium et incolarum supplicationem Maiestati nostrae propterea factam, volentes eosdem in antiquis huiusmodi illorum praerogativis, etiam per Sacratissimum quondam principem ac dominum Maximilianum Secundum pariformiter imperatorem Romanorum ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regem, praedecessorem nostrum colendissimum gloriosae reminiscentiae confirmatas clementer manutenere atque conservare, praedeclaratum tributi et vectigalis exemptionem, eisdem modo quo supra factam, in omni sui parte accep-

tandam, approbandam, roborandam ratificandamque, ac pro iisdem civibus et incolis Brassoviensibus ipsorumque posteris et successoribus universis perpetuo gratiose confirmandam duximus, imo acceptamus, approbamus, roboramus ratificamusque et confirmamus praesentium per vigorem. Salvo iure alieno. Quocirca vobis universis et singulis Dominis, praelatis, baronibus, comitatuum comitibus, vice comitibus, arcium et praesidiorum capitaneis, praefectis, castellanis, officialibus, nobilibus, civitatum, item oppidorum et villarum civium, magistris iudicibus et rectoribus, necnon tributorum, teloneorum et vectigalium quorumcunque exactoribus, cunctis etiam aliis cuiusvis status, conditionis et praeeminentiae hominibus, quocunque officio et praefecturam ubivis in praefato regno nostro Hungariae partibusque ei subiectis fungentibus et commorantibus, modernis et futuris praesentes nostras visuris, lecturis atque legi audituris, harum serie firmiter praecipiendo committimus et mandamus, quatenus memoratos universos cives et incolas Brassovienses vel eorum aliquem resque et merces illorum, qualescunque aut homines famulosque eorundem ad alicuius tributi et vectigalis solutionem, tam in terris, quam super aquis arctare et compellere, aut ipsos propterea in personis rebusque et mercibus, ac bonis qualibuscunque contra antiquas eorum libertates, praerogativas et exemptiones praesentemque benignam confirmationem nostram molestare, turbare et damnificare, vel per homines et officiales vestros turbari et damnificari facere nusquam et nequaquam praesumatis, nec sitis ausi modo aliquali, quin eosdem in praetacta ipsorum praerogativa et tributi vectigalisque exemptione, tam vos ipsi firmiter et inviolabiliter semper observare, quam per vestros observari facere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die 27. mensis Ianuarii. Anno Domini 1669 etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Liber regius Hungariae. Vol. XIV p. 280.)

80.

Făgăraş, 11 Aprilie 1669.

Ştefan Strâmbul de Şinca către principesa Ana Bornemisza.

Act de credinţă făcut cu prilejul primirii oficiului de scriitor al domeniului Făgăraşului.

Én Sinkai Sztrimbuly István adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik ez levelem által: Mivel az mi kegyelmes Asszonyunk ő

Nagysága kegyelmességéből Nemzetes Belinyesi Ferencz praefectus uram mellett scriba lévén gyakorlatossággal ő Nagyságok dolgaiban, mellyek én reám fognak bizattatni, kell foglalatoskodnom, esküszöm azért az élő igaz Istenre, ki Atya, Fiu, Szent Lélek teljes Szent háromság, hogy én az ő Nagyságok én reám bizatandó dolgaiban tehetségem szerint igazán hiven és tökélletesen igyekezem járni. Az expensákról való cathalogust tehetségem szerint szorgalmatoson, igazán és jó vigyázással perlustrálom, meg olvasom, corrigálom, melyben is, ha mi oly excessust tapasztalhatok, melyet magam el nem igazithatok, Praefectus uramnak ő Kegyelmének meg jelentem. Az mi commissiók irási, conventiojok visgálási én reám bizattatnak, azokat jól és igazán meg nézni, visgálni és irni igyekezem. Az ő Nagyságok méltóságok és fejedelemségek ellen való semmi dologban magamot nem elegyitem, sőt ha mit az ellen másoktól is hallanék, érteném vagy irásban olvasnék, azt ő Nagyságoknak meg jelentem vagy ő Nagyságok után előttem járóknak, s az ő Nagyságok ellenségének én is ellensége, barátjának barátja leszek. Azonban penig ő Nagyságok kösül, ha mi oly dolgokat látok, hallok vagy irásban olvasok, az melyeket nem kelletik kimondani, azokat én is titokban tartom, nyelvemen imitt amott nem hordozom. Melyekben ellen ha külömben cselekedni comperialtatom, melyből magamat nem extricalhatom s nem innocentialhatom, tehát ő Nagyságok cselekedjenek ugy velem, mint hiti szegett reversalissa ellen cselekedő hamis szolgával szoktanak cselekedni. Melyre meg is Isten engemet ugy segéllyen. Datum in Fogaras, die 11. Aprilis. Anno 1669.

Idem qui supra

Sinkai Sztrimbuly István mpr (L. S.)

(Bibl. Academiae Hungaricae. Budapest. Autograf.)

Trad. Eu Ştefan Strimbul de Şinca dau de ştire tuturora cărora se cuvine prin această scrisoare a mea: Deoarece din milostivirea Măriei Sale Stăpânei noastre milostive fiind scrib practicant pe lângă domnul prefect Nobilul Francisc Belényesi, în lucrurile Măriilor Lor cari se vor încredinţa mie, trebue să mă ocup, pentru aceea jur pe Dumnezeu cel viu, care este Sfânta Treime deplină Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, că eu mă silesc să urmez după puterea mea credincios cu adevărat şi desăvârşit în afacerile Măriei Lor ce mi se vor încredinţa. Revizuesc, cetesc şi îndreptez după puterea mea, cu râvnă, cu adevărat şi cu bună băgare de seamă, catalogul de cheltuieli şi dacă voiu băga de seamă vreo-

neregulă în el, pe care nu-l pot îndrepta eu însumi, îl aduc la cunoştinţa Domnului Prefect. Mi se încredinţează şi scrierile comisiilor şi examinarea convenţiilor, mă silesc să le examinez şi să le scriu bine şi adevărat. Nu mă amestec în niciun lucru care este împotriva Măriilor Lor Domnii şi Principii mei, ba dacă aş auzi dela alţii ceva împotriva lor, aduc aceea la cunoştinţa Măriei Sale şi voiu fi duşman duşmanilor şi prieten prietenilor Măriilor Lor. Iar dacă văd, aud sau citesc în scris astfel de lucruri, în preajma Măriilor Lor, cari nu trebuesc spuse, pe acelea şi eu le păstrez în taină, nu-mi bat gura încoace şi încolo. Dacă voiu fi aflat de altfel că făptuesc împotriva acestora, din care să nu mă pot scuza şi desvinovăţi, atunci Măriile Lor să se poarte astfel cu mine, precum se obişnuieşte să se poarte cu sluga necredincioasă, călcătoare de credinţă şi făptuitoare împotriva contractului său. Aşa să-mi ajute Dumnezeu la aceasta! Datum etc.

Notă. In legătură cu acest act trebue să menţionăm că o mare parte a isprăvniceilor şi funcţionarilor imensului domeniu al Făgăraşului erau români «boieri» ai ţării Făgăraşului, buni cunoscători ai împrejurărilor de acolo, puşi şi numiţi cu ştirea principesei Ana Bornemisza. Această femeie religioasă şi de o rară inteligenţă, energie şi abilitate gospodărească, văzând că soţul ei, principele Apafi cuvios, dar uşuratec, nu se prea interesa de starea economică a ţării, a luat asupra sa conducerea financiară a aşa numitelor moşii fiscale, întemeind o contabilitate model care pe neaşteptate a îmbunătăţit starea bănească a ţării. Iată câţiva dintre aceşti boieri din anii 1667—1669 când administraţia moşiilor a fost reorganizată prin dânsa: pârcălabul Mihai Drăghici, Logofetul Dumitru, conducătorul hărminţiei dela Văradia, Opra Balia, diacul Şerban din Sesciori, Bărbat Boierul din Porumbacul de Jos, Popa Stan şi Oprea Popa din Porumbacul de Sus, Radul Purece, Oprea Krecz, Radu Floczoi, Bersan Orza, Bogdan Beka, Bukur Grasze, Stan Butuk, Many Dragota din Părâu, Ştefan Boer tistul, Stănilă Boierul, Şerban Talaba şi alţii.

81.

Lőcse, 22 Mai 1669.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către căpitanul Mihai Teleki.

Nu poate să-l vadă la Eperjes unde a auzit că vine, deoarece soţia sa zace lăuză, născând o fetiţă. Ii transmite o scrisoare către principele Mihai Apafi.

Perillustri ac Generoso Domino Amico observandissimo.

Postquam intellexissem Per-Illustrissimam ac Generosam V^ram^ Dominationem esse expeditum a Celsissimo Principe in Legatum huc Eperiessinum, nimis sum exhilaratus. Constitueram etiam apud me invisere V^ram^ Per-Ill^mam^ ac Generosam Dominationem

me velle et colloquium aliquod mutuum instruere cum Per-Ill^{mam} V^{ram} Dominationem, mea quidem haec fuerat appositio. Quoniam autem in me derivatum est hac vice vulgare illud: *Homo proponit, Deus disponit*, disposuit itaque Deus aliter, et ex benedictione sua Divina nobis nata est filiola, quare conjux mea charissima nimis est infirma et affixa lecto, et hanc itaque ob causam V^{ram} Per-Ill^{mam} ac Generosam Dominationem invisere non potui. Ea propter oro humillime Per-Ill^{mam} V^{ram} Dominationem, ut me pro nunc excusatum habeat.

Scripsi autem hic aliquot literas ad Ill^{mum} ac Celsissimum Principem Dominum Apafi, mihi amicum bene faventi, propter quas oro Generosam V^{ram} Dominationem, ut eas ita dirigere velit, quo ad proprias Celsitudinis Suae perveniant manus. Si autem quid responsi ad illas daretur, promoveri velit id ipsum Generosa V^{ra} Dominatio, oro, si ulterius non, solum Szakmarinum usque ad Dominum Postarum magistrum mittatur et illi commendetur; is deinde facili negotio per postam Leutschoviam ad manus nostras promovebit.

In reliquo oro Per-Ill^{mam} V^{ram} Dominationem, ut amicitiam veteram denuo nobiscum communicare et correspondentiam servare [dignetur]; studebimus id ipsum omni tempore recompensare. His Divinae tutelae Per-Ill^{mam} V^{ram} Dominationem commendatam quamdiutissime feliciter valere desiderans, maneo

Leutschoviae, 22. Maii 1669.

Per-Ill^{mae} ac Generosae V^{rae} Dominationis

Amicus benevolus

Іѡ̃ г. гика воєвѡд

Adresa: Perillustri ac Generoso Domino, Domino Michaeli Teleki capitaneo supremo Kővariensi etc. *(pleno titulo)* Amico nostro observandissimo.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 832. No. 8.)

82.

Lőcse, 3 Iunie 1669.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

Tratativele sale cu comisarii regali veniţi aci. Roagă să-i fie şi mai departe prieten şi să ţină bună corespondenţă între ei ca şi până acuma.

Excellentissime Comes ac Domine, Domine Frater mihi colendissime.

Salute praemissa servitiorum meorum humillimam promptitudinem. A longo temporis intervallo nullam habui commoditatem Vram Excellentissimam invisendi literis; sed oro Excellentissimam Vram Dominem, ne sibi imaginetur, quasi me oblitum esse fraternitatis et amicitiae pristinae. Deus id ipsum avertat! Causae enim fuerunt quamplurimae, quae me hactenus impediverunt et scribendi facultatem non concesserunt. Sciat autem Excellentia Vestra, quod ultima die mensis Maii advolarint ad nos Illmi domini commissarii, utpote Illmus dominus comes Rotthal et Revmus ac Illmus dominus cancellarius Hungariae, cum Illmo comiti domino Zerinyi, quibuscum prima die nullum habere potui colloquium, propter has causas, quia nimis tarde ingressi sunt civitatem et etiam erant aliquantulum bene tractati ab Excellentissimae Vrae Dominationis fratre, Illmo domino Stephano Csaki; altero autem die ante discessum illorum fuerunt congregati in uno loco, ubi satis colloquutus sum cum iisdem. Inter reliquum autem data occasione, etiam mentionem feci Vrae Excellentissimae Dominationis; sed miror, quod horum nullus quid mihi responsi dederit; intellexerant procul dubio, me esse bonum amicum Vrae Excellentiae. Audivit autem famulorum meorum quidam, quod retulerit aliquis ex famulis illorum; audivisse ipsum in arce Scepusiaca quasi Excellentia Vra jam in Agard esse constitutus. Oro autem Deum Clementissimum, ut hae meae literae in bona valetudinis conditione Vram Excellentiam reperiant.

De novaliis autem pro nunc pauca habemus, quia plura ad Excellentissimae Dominationis Vrae manus pervenire, quam ad nostras arbitramur. In reliquo obsecro Excellentissimam Vram Dominationem, ut fraternitatem hactenus inter nos observatam non velit oblivioris mandare et extinguere, sed de die in diem augere et correspondentiam per literas nobiscum tenere, cum oretenus fieri nequit, ut ita quamvis per literis saltem coeperiri queamus statum prosperitatis. De caetero Excellentissimam Vram Dominem Divinae protectionis, me autem pristinae favori et fraternitatis amore commendans, sum et maneo

Datum Leutschoviae, die 3. Junii 1669.

Excellentissimae Dominationis Vrae

Amicus et frater addictissimus
Ioañes Gregorius Gika utriusque
Wallachię Princeps mpr

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

83.

Lőcse, 25 Iunie 1669.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

Ii comunică că născându-i-se o fetiţă, ea a fost botezată de două zile prin episcopul George Bársony, naş fiind fratele contelui, Ştefan Csáky, iar naşă mama lor. Ştiri dela Poartă.

Excellentissime Comes Domine. Domine Frater colendissime. Salutis voto praemisso servitiorum meorum obsequiosissimam commendationem. Ab hinc tribus diebus transmigravit hac dominus comes Strascholdo Viennam versus, qui mihi jam ab aliquo temporis spatio bene fuit notus, loquutique sumus de rebus variis, quae hac vice non sunt calamo et chartae concredendae, donec Deo dante invicem poterimus colloquium instituere. Inter reliqua autem accidit, ut quoque Excellentiae V^{rae} mentionem faceremus, ubi laudabilia omnia protulit; de Excellentia Vestra quaeque protulit, sed reliquos non adeo laudi voluit evehi.

Notum autem facio Excellentiae Vestra; quod Divina Majestas nos nova prole benedicere dignata sit, ante aliquot hebdomadis, quam secundum morem christianum, 23. Iunii per sacramentum baptismi Christo Iesu et ecclesiae suae incorporavimus; in patrinum autem elegimus nobis Ill^{mum} comitem dominum Stephanum Csáki, fratrem Excellentissimae Dominationis Vestrae, in patrinas autem Ill^{mam} dominam comitissam, dominam matrem Excellentiae V^{rae} et Ill^{mam} comitissam, domini fratris conthoralem, qui etiam omnes interfuerunt huic sacro opem, simul cum Illmo ac Reverendissimo domino episcopo Georgio Bársony praeposito Scepusiorum, qui filiam nostram in propria persona baptizavit, et ita peracto baptismate, consedinam et horulam unam vel duos hilares et laeti nos ostendimus. Optassemus ex intimo cordis affectu Excellentiam V^{ram} quoque, ut nobiscum discumbere debuisset, et particeps fieri illius hilaritatis, sed quoniam videmus Excellentiam V^{ram} meliores habere amicos in partibus Cassoviensibus, quam Scepusiacis, nam nec per horulam ferme deserere vult, et se ad istas partes conferre, quare fortassis Deo sic placit, ut nos illis in partibus visitemus Excellentiam Vestram.

Novalia autem extraordinaria nulla ad nostros pervenerunt manus, quam ordinaria illa, quae et Excellentiae V^{rae} probe sunt nota. Venit quidem cursor quidam de Porta Ottomanica, qui retulit inter alia, quod Turcarum Imperatorem tota sua potentia in id

intendat Candiam oppugnaturum. De caetero literas istas inclusas, postquam reviderit et legerit Excellentia Vestra, mihi remittere secure velit, oro adeo, quia illas mihi reservare et in assimio (?) habendas putavi. His jam Excellentissimam V^{ram} Dominationem Divinae protectioni commendo eandemque quam diutissime bene valere exopto. Datum in civitate Leutschoviensia, 25. Junii 1669.

Excellentissimae Dominationis V^{rae}

Frater addictissimus
Ioañes Gregorius Gika utriusque
Wallachię Princeps mpr

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

84.

Lőcse, 25 Iunie 1669.

Grigoraşcu Ghica-Vo'ă către contele Francisc Csáky.

Având ceva intim de tratat cu dânsul, roagă să se întâlnească cât mai curând, poate cu prilejul nunţii fratelui său. Ştiri în legătură cu sultanul.

Excellentissime Comes Domine. Domine Frater colendissime.

Iam a longo temporis intervallo debita fraternitatis praestare in invisendis literis non potui, ob variarum rerum occupationes, pridem quidem scripsisse debuissem Excellentiae Vestrae, sed hanc ob causam V^{ram} Excellentiam onerare nolui, quia arbitrabar me reperiturum Excellentiam V^{ram} in nuptiis Ill^{mi} domini comitis, fratris V^{rae} Excellentiae et ibi mutuum inire colloquium cum Excellentia Vestra, sed quoniam non offendi V^{ram} Excellentiam illic, ex intimo cordis affectu dolui, quia magni momenti res mihi cum Excellentia V^{ra} communicanda essent, quae per literas communicare haud queunt; quare lubentissime rescirem, quando tamen semel convenire in unum et colloquium aliquod fraternum inire possemus. Faxit Deus Clementissimus, ut brevi fiat.

Novalia quod attinet, onerare recensendo illas V^{ram} Excellentiam nolui, quia melius nota sunt V^{rae} Excellentiae, quae circumadferuntur et his ex partibus quam nobis; extraordinarie autem audivi imperatorem Turcarum misisse legatos suos ad Cosakum et pro implorando auxilio eidemque quamplurima promisisse dona, ut ei saltem in auxilium mitteret quadraginta millia contra Christianos, sed Deus avertit cor Cosakum a Turca et conjunxerunt se Polono novumque pactum fecerunt, et privilegia

quoque renovarunt. De caetero Excellentiam V^{ram} Divinae protectioni commendans, sum et maneo

Leutschoviae, die 25. Julii 1669.

Excellentiae V^{rae} Frater addictissimus

Ioañes Gregorius Gika utriusque

Wallachię Princeps mpr

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

85.

Bucureşti, 26 August 1669.

Bardia Armaşul şi Vasile Stolnicul către diacul Petru Buday.

Declaraţie solemnă cum că au predat în oraşul Şebişul Săsesc decedatului principe Acaţiu Barcsai în numele Domnului Constantin Şerban-Vodă suma de 5.000 galbeni ce-i dăduse împrumut.

Demisso humanitatis ac benevolentiae nostrae officio, quibuscunque interest tam ecclesiastici, quam secularis status praefectis, praesertim autem Illustrissimis principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, exercituum generalibus, urbium, civitatum, oppidorum gubernatoribus, eorumque iuris consultus administratoribus.

Ego Bardia excubiarius exercitus Transalpinae Valachiae et Basilius ejusdem principatus dapifer tenore praesentium infrascriptorum testificamur ac significamus: Cum tempore dominii ac principatus piae memoriae principis Barcsai ad Illustrem Constantinum praeteritum principem Transalpinae Valachiae in superioribus partibus Hungariae versante, urgente inopiae, certam summam pecuniae ac necessitate pro tributi, quamcelerrima expeditione, ac piae memoriae principe Barcsai missum cum consilio et consensu senatus et reipublicae Generosus Dominus Petrus Diák pro concedenda ea, et mutuo sibi danda advenisset et instaret Illustris Constantinus ad instantiam ejus nihil contradicens, imo dans locum inopiae, et viventi praefatae necessitati concedere ac constituere cum Generoso Domino Petro Diák de concredenda, nec non reddenda sibi summa infrascripta non recusavit, ubi mox post contractam obligationem inter se piae memoriae principe Barcsai, num ex proceribus suis Bedőházi misit, in cujus manus Illustris Constantinus quinque millia aureorum ducatorum secundum obligationem mutuo datorum posset in brevi sibi reddendorum a Generoso Domino Petro Diák inter se contractam

traditit, addiditque Egregio Domino Bedőbázi unum ensem argenteum fabrefactum et auratum, atque ita illam summam aureorum ducatorum suprascripta pro. republica tributi causa est expedita. Quapropter ego supra denominatus Bardia excubiarius exercitus Transalpinae Valachiae et Basilius ejusdem principatus dapifer, eo temporis interstitio Illustro Constantino assistentes ab illo misi insimul cum Egregio Domino Bedőbázi suprascripto aureorum summam principi piae memoriae Barcsai in civitate Szászsebes propriis manibus nostris dedimus. Itaque hac de certissime persuasi, ac bene rate inprimis coram Deo supra, post ante senatum et tribunalibus judicii enucleandam veritatis fideique nostrae declarandae causa, utrique nostrum pari voto, unanimique consensu, nec non animitus juramento adstricti hisce fatentibus nostris, ubicunque contigerit, fatemur, testificamur et significamus, easque cum subscriptione nominis nostri proprio sigillo assigillamus.

Datae in urbe Bukareszth, die 26. Augusti. Anno 1669.

Bardia Excubiarius Transalpinae Valachiae

Basilius Dapifer Transalpinae Valachiae

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 256. No. 2. Copia coaeva.)

86.

Iaşi, 3 Octomvrie 1669.

Todoraşcu Spătarul către judele Ştefan Lázár.

Potrivit dorinţei sale, a dat ordin la hotare ca nimeni să nu se atingă de vitele sale.

Minden jó akarattal való szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint jó akaró uramnak. Isten ő Szent Fölsége minden üdvösséges jókkal, szerencsés hosszu élettel, kedves jó egészséggel hogy megáldja Kegyelmedet, kivánjuk etc.

Kegyelmed becsületes embere által nekem küldett becsületes levelit vöttem. Kegyelmed kivánságát mi legyen, becsülettel értettem és elhidje Kegyelmed, valamennyi marhája leszen Kegyelmednek az mü határunkon, Kegyelmed tekintetéért senkitől semmi bántódása nem leszen; im irtam is ottvaló gondviselőinknek, hogy semmiben Kegyelmed marháját avagy embereit meg ne háborgassák, bizvást el járhatnak. Az mi dologból Méltóságos Vajdát ő Nagyságát találta Kegyelmed, ő Nagysága abból is jó akaratját s kegyelmességit mutatta ő Nagysága; mü is törekedvén, amint Kegyelmed szolgája megmondhatja

8*

Kegyelmednek. Ezután is Kegyelmed parancsoljon, minden dologból tehetségünk szerint szolgálni jó szivvel igyekezünk. Kegyelmednek ezek után kivánván Istentől levelem találjon Kegyelmédhez szerencsés órában s boldog állapotban s kedves jó egészségben.

Datum in Iasvasar, die 3. Octobris 1669.

Kegyelmednek minden dologból szeretettel szolgál mint igaz jó akarója s atyafia Thodorasco Spatar mpr

Фрателе дꙋмитале Тодерашко спът[ар] мъ ıнкин дꙋмитале

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Lázár.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale, ca Domnului meu voitor de bine, toată slujba mea cu toată bunăvoinţa. Dumnezeu Sfântul poftim să blagoslovească pe Domnia Ta cu toate bunătăţile fericitoare, cu viaţă lungă şi norocoasă, cu sănătate plăcută etc.

Am primit cinstita scrisoare a Domniei Tale trimisă prin cinstitul om al Domniei Tale. Am înţeles cinstit care este pofta Domniei Tale şi să creadă Domnia Ta că toate vitele pe care le va avea Domnia Ta în hotarul nostru, pentru respectul Domniei Tale nu vor avea nici o bântuială din partea nimănuia; acum am şi scris purtătorilor noştri de grijă de acolo să nu turbure întru nimic nici vitele, nici oamenii Domniei Tale, pot umbla cu încredere. Afacerea pentru care a căutat Domnia Ta pe Măria Sa Voevodul, şi pentru aceea şi-a arătat Măria Sa bunăvoinţa şi milostivirea, silindu-ne şi noi, precum poate spune Domniei Tale sluga Domniei Tale. Şi de aci înainte să ne poruncească Domnia Ta, în toate afacerile ne silim să slujim pe Domnia Ta după puterea noastră, cu dragă inimă. După aceasta poftim dela Dumnezeu Domniei Tale să vă găsească scrisoarea mea în ceas norocos şi în stare fericită şi în sănătate plăcută. Datum etc.

Slujeşte în toate afacerile pe Domnia Ta cu dragoste ca binevoitor şi frate adevărat al Domniei Tale, Spătarul Todoraşcu.

87.

Lőcse, 7 Octomvrie 1669.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

Primind ştire dela Viena că împăratul l-a mutat la Caşovia, roagă să intervină acolo la primar ca să i se pregătească un domicil corespunzător şi bun.

Excellentissime Comes Domine, Domine nobis colendissime.

Salute praemissa servitiorum nostrorum, debitam animi observandissimam. Noster agens scripsit nobis Vienna, qualiter Sua

Majestas Caesarea, dominus noster Clementi[ssimus t]ranstulit quartirilium pro nobis suam in regiam [civi]tatem Cassoviam. Dat nobis etiam, ille idem noster sollicitator ad notitiam, causa mandati ac decreti imperatoris, quod dominus cancellarius Hungariae ad nos emiserit, sed ad hanc usque horam non pervenit ad nos. Miramur equidem, ubi nam erit; fors non erat ad nos directum, sed continuo ad dominum judicem Cassoviensem. Rescripsimus Viennam ad Dominum cancellarium Hungariae, ut revideat et investiget in illud decretum ratione quartirii, Cassoviae translati, non esse, nec pervenire ad nos. Ea propter V^ram^ Excellentiam obnixisissime oratam habemus, tanquam nostrum fratrem intimum, dignetur in mentionatum decretum inquirere apud Cassoviensem dominum judicem, si ad ipsum eo devenit [. . .os]tendet i[u]dici [et] provideant de loco hospitii pro nobis et pro tota nostra familia, commodo satis prospero ac utili. Rescribet itaque nobis gratiose, ut nos possimus praeparare ad viam, et eo citius V^rae^ Excellentiae Cassoviae fideli servire valeamus. De caetero V. E. Dominationem Deo commendantes, feliciter ad vota valere desideramus.

Datum Leutschoviae, 7. Octobris 1669.

V^rae^ Excellentiae *Servus et frater devotissimus*
Ioañes Gregorius Gika utriusque
Vallachię Princeps mpr

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

88.

[Kassa, 1 Aprilie 1670.]

Grigoraşcu Ghica-Vodă către împăratul Leopold I.

In drum spre Viena pentru afacerile sale, roagă să i se dea un domiciliu, fiind foarte strâmtorat de bani.

Sacra Caesarea Regiaque Maiestas Domine, Domine Clementissime etc.

Nuper a Reverendo Patre Miller meum humillimum Vestrae Maiestati Sacratissimae fuit porrectus Memoriale, quo demississime Eidem Maiestati V^rae^ Sacra^mae^ exposui, mihi certis de causis, iam ibi notis, Viennam cum tota mea familia, deinde ulterius esse proxime transeundum eaque de causa humillime Eidem Maiestati V^rae^ Sacra^mae^ supplicavi, uti et modo obnoxissime facio, pro quartirio aliquo, in quod pro interim, si quidem valde debilis sim sumptibus, me possim cum meis domesticis recipere. Quam

clementissimam gratiam uti et reliquas hactenus perceptas, meis fidelibus servitiis semper promereri conabor.

Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Vestrae
Humillimus servitor
Ioañes Gregorius Gika
Utriusque Vallachiae Princeps

In dorso: Ad Sacratissimam Caesaream Regiamque Maiestatem Dominum, dominum Clementissimum etc. etc. humillima supplicatio introscripti.

Anexat: Cathalogus nostrae aulae: 1. Celsissimus dominus princeps cum domina principissa, liberis et pedisequis. 2. Equi Celsissimi principis 27. 3. Praefectus aulae cum duobus servis et 4 equis. 4. Secretarius, cum uno famulo et 2 equis. 5. Cubicularius, cum duobus famulis et 2 equis. 6. Stabuli magister, cum uno famulo et 2 equis. 7. Dapifer, cum uno famulo et 2 equis. 8. Interpres, cum uno famulo, et 2 equis. 9. Dispensator, cum uno famulo, et 2 equis. 10. Decurio, cum uno famulo, et 2 equis. 11. Quinque ephebi. 12. Sedecim satrapae. 13. Octo aurigae. 14. Catanae duodecim, cum 24 equis.

Ex offo: Der Kayserlichen Maiestät Hofquartiermeister und Hoffurier sollen vor den Herrn Fürsten aus Wallachey, so mit 69 Pferden und einer grossen Anzahl Bedienten ehister Tagen anherokommen wirdt, alhier in der Stadt einquartieren, bey dem Schaben-Rössl; theils Pferdt in denen negst nebenliegenden Wirdtshäusern, oder bey dem Plauen Igel, oder andern Wirdtshäusern über der Schlagbrustei den Überrest, auch die ausgezeugten Zimmer und Stallungen Bringern dieses zeugen und einraumen. Welchem Sie gehorsambist nachzukommen wissen werden.

Actum Wien, den 5. Aprilis 1670.

Heinrich von zu Stahremberg mpr

(Hofkammerarchiv. Wien. Hofquartier-Akten. No. 806.)

89.

Kassa, 8 Aprilie 1670.

Grigorașcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

Gata de plecare la Viena, roagă să dispună pe seama sa de 20 cai, 6 căruțe de câte șase cai și de slugi și comisari destoinici și cunoscători ai drumului ca să poată călători liniștit cu familia sa.

Excellentissime Domine Comes et Frater mihi colendissime.

Salutem plurimam et servitiorum meorum promptitudinem! Duce omnipotentis Dei optimi dissessurus sum, sine ex istis

partibus, die videlicet 22. praesentis mensis Aprilis, tamen secundum obligationem devinctissimam nostram fraternam; animus meus penes Excellentiam Vram semper ac continue permanebit. Sua Majestas Sacratissima, Clementissimus noster dominus emisit nobis universalem passum, et una alterum mandatum missile ad Excellentiam Vestram, quod transmitto per praesentem inclusum; enixe rogo Vram Excellentiam, tanquam meum fratrem sincerum (licet et sine eo Vra Excellentia mihi benevolum declararet suum fraternum animum, propter alios crediderim, a Sua Majestate esse exaratum) dignetur ad notitiam dare et comitatibus demandare, quo mihi, tota cum familia frumentisque hospitalitatem suppeditent, et equos in auxilium 20; currus sex per sex equos, pro vehendis nostris rebus ordinent, seseque mandato Suae Majestatis Caesareae et Vrae Excellentiae debita cum fidelitate, ac respectu honoreque, gratos exhibeant universi, ac singuli. Item, rogo Vram Excellentiam, ut mihi ex suis fidelibus servis honestis pro commissariis substituat, securioris et commodioris itineris gratiae; nam ego, et mei servi ignari sumus harum partium consuetudinis, tanquam extranei. Superioribus temporibus, dum ex Germania translati fuissemus huc in Hungariam, pariter Illmus Comes dominus Illèsházy, etiam mihi hanc praestiterat benevolentiam, fideles ordinans commissarios, et erat nobis valde gratum faciliusque peregrinari, ac tutius. Denique, ut salvam ac incolum[em] Vram Excellentiam reperiat, toto corde imploro Divinam Majestatem clementissimam, et maneo

Datum Cassoviae, 8. Aprilis. Anno 1670.

Vrae Excellentiae *Servus et frater obligatissimus*
Ioañes Gregorius Gika utriusque
Vallachię Princeps mpr

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

90.

Wien, 1 Iunie 1670.

Grigorașcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

Făcând aluzie la actul de jurământ reciproc făcut între ei în cetatea Szepesváralja, în grădina episcopului Bársony, îl întreabă de pricina că nu i-a scris nici până acuma. Il roagă deci să-i comunice cauza supărării sale ca să rămână și mai departe frați. Știri din Curtea vieneză.

Excellentissime Comes Domine, Frater mihi colendissime.

Ab eo tempore, quo fraternitatem cum Excellentia V^{ra} contraxi, in eadem uterque semper substitimus eandemque taliter roboravimus, ut dum in horto Rev^{mi} domini episcopi Bársony spaciaremur, persuasus fuerim contra meam intentionem, Cassoviam remeare, Excellentiae V^{rae} juvante, quod me ibidem nunquam derelinqueret. Cassoviam igitur, secundum placitum Excellentiae V^{rae} veni, ubi discursus longos variaque consilia, de quibus bene recordabitur, habuimus; meas sententias approbando ad mutuum juramentum me adegit, sicque vicissim, usque ad mortem, jurejurando mansimus obstricti. Excellentia Vestraque habet paria, quotidie legere potest, ego enim ex mea parte recentem memoriam conservo. Qua autem de causa factum sit interea, nescio, Excellentia V^{ra} parum tepidam ante quam Novisolium iret, animadverti, et situi; post illam congregationem nil mihi scripsit, licet materiam sufficientem haberet, forte ex sua indispositione facta immemor reprehensionis jam a se factae Rev^{mi} Patri Sambar, quando mihi suadebat, ut ad Celsissimam principissam Rakoczianam irem, cum protestatione, quod mea consilia, et auxilium essent sibi necessaria ideoque me ad arcem suam attrahere vellet, ut secum ibi bucellam panis ad finem usque disturbiorum manducarem.

Hisce verbis ego confisus per Soborskium, Excellentiae V^{rae} consiliarium ipsi scripsi et oretenus insinuavi, ut in sua arce, sine ullo timore quiesceret, et mihi auxilium illuc veniendi praeberet, quod centum militibus plus essemus facturi, quam Rakoczius cum decem millibus; at de die in diem frustra exspectans, nec responsum, nec consilium, nec auxilium unquam vidi, sed tantum audivi, quod adulatorum persuasione, ex eademmet fortissima arce sua in Poloniam discesserit. Tunc etiam per dominum Pothurnay noviter scripsi, quod male fecerit, ut reverteretur; nam incoeptum a Rakoczio, bonum habere non poterat finem. Sed ad huc responsum exspecto. Tandem, auxiliante Deo, stratagemmate et industria Cassovia egressus, licet multo periculo et labore ad Scepusium deveni, ubi apud Rev^{mum} dominum episcopum Bársony causas sui abcessus percepi, ex quibus reflectens ad magnum ingenium et probatam Excellentiae V^{rae} prudentiam, non potui satis mirari. Leutschovia postmodum exiens, semper memor nostrae fraternitatis, unum famulum Excellentiae V^{rae} inveni, per quem etiam aliquid consideratione dignum nuntiavi sed usque ad hanc horam hic Viennae nec minimum verbulum ab Excellentia V^{ra} accepi. Non omisi tamen Excellentiam V^{ram}

pro posse meo apud aulam excusare, non quidem de infidelitate, quia de sua erga Caesarem fidelitate, nemo hic dubitavit; sed de animi tenuitate, de qua pro nunc est obliqua opinio; sed haec quoque successu temporis forte colletur, et in hoc quoque laborabo, nam obligationem meae fidelitatis, quam Excellentia V^ra^ in manibus habet, adimplere omnino statui tam in prosperis, quam in advertis. Quod si Excellentia V^ra^ habet aliquid adversum me, quod imaginari non possum, libere mihi aperiat, et pro qualitate delicti me puniat, sicque satisfacta iustitia, iterum, ut antea erimus boni fratres etc. Quid ex aula nuntiem solum habeo, quod 6. initiali mensis hic erit generale consilium Germanorum et Hungarorum, quo statuetur, quid cum rebelli Hungaria ejusque captivis agendum sit. Germanicam armadam esse non procul a Cassovia existimo. Cras duodecim tormentae pro batteria, cum duabus pixidariis et uno regimine hinc sursum movebunt. Pro fine Excellentiam V^ram^ diu feliciter valere exoptans, maneo

Viennae Austriae, die prima Junii 1670.

V^rae^ D. Excellentissimae *Servus et Frater obligatissimus*
Ioañes Gregorius Gika utriusque
Vallachię Princeps mpr

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse.)

91.

Wien, 6 August 1670.

Grigoraşcu Ghica-Vodă către contele Francisc Csáky.

In afacerea sa nu s'a hotărît încă nimica deoarece unii dela Curte îl ţin de Ungur, alţii de Croat, Neamţ ori chiar de Turc. Salutări din partea Iezuitului Matia Sámbár care va rămâne cu dânsul poate definitiv.

Excellentissime Comes Domine, Domine frater colendissime.

Accepi grato animo Excellentiae V^rae^ literas datas Cassoviae 29. Julii, quibus miratur, me cupere, ut mihi scribat saepius Excellentia Vestra. Ego autem iterum iterumque cupio aliquid scire, ideo, ut si auxilio esse non possim, saltem vel consilio tenui, vel commiseratione possim Excellentiae V^rae^ testari affectum meum, nihil dubitans etiam de Excellentiae V^rae^ affectu erga fratrem suum, cujus etiam inter negotia, quae scio nunc esse gravissima, decet meminisse. Quod res pro voto Suae Caesareae Maiestatis successerit, gaudeo atque ut res feliciter inchoatae, progressum, cum felici constantia habeant, opto ex animo meamque

in id operam, si quae·dabitur occasio, cordicitus offero Suae Caesareae Maiestati, quam Deus toti Christianitati servet diutissime incolumem, et faciat beatum, dato illi principello, quem a Deo et Augustissima imperatrice praegnante magnis desideriis exspectamus. De meo autem statu nihil adhuc certi possum scribere; nonnulli boni amici vellent me facere Hungarum, nonnulli Croatam, nonnulli Germanum, nonnulli Turcam: quid horum suadet mihi Excellentia Vestra? Nova nunc aliunde vix ulla habentur, quam ex sola Hungaria ideoque ex illis partibus et ego exspecto a benevolentia Excellentiae Vestrae, cujus amori fraterno me commendo ulterius, et maneo

Viennae, 6. Augusti 1670.

Excellentiae V^rae^

Seruus et Frater obligatissimus
Ioañes Gregorius Gika utriusque
Vallachię Princeps mpr

P. S. Pater Sambar[1] salutat Excellentia V^ra^ et hic est et erit usque videbit meum finem, et forsan erit mecum turca. (L. S.)

(Archivum Comitum Csáky. Lőcse. Postscriptul autograf.)

Notă. Aceasta este ultima bucată a scrisorilor lui Grigoraşcu-Vodă pe care eu le descoperisem — pe vremuri în arhiva familiei Csáky, aflătoare în Ungaria de Nord, la Lőcse — şi pe baza cărora scrisesem studiul meu cu titlul: ***Pribegia lui Grigoraşcu-Vodă prin Ungaria şi aiurea***, apărut în editura Academiei Române; Bucureşti, 1924.

92.

Wien, 24 August 1670.

Fra Ottavio Martini Ministro Provinciale Commissario generale in Ungheria către Francesco II Duca di Modena.

Ştiri primite de Grigoraşcu Ghica-Vodă despre avizul Turcilor către locuitorii din Ardeal, Moldova şi Ţara-Românească ca să fie gata de a lua arme.

Il Signor Principe di Vallachia il Giovine che qui si trattiene, e col quale ho introdotto qualche confidenza, mi fece vedere li giorni passati lettere a lui dirette, che gli portavano l'aviso che il Turcho aveva ultimamente fatto intendere a Transilvani, Moldavi e Vallachi ad essere preparati ad ogni cenno.

Il Conte Carlo di Vallachia che doveva partire hieri in conformità dell'aviso participato a Vostra Altezza Ser^ma^ sotto li

[1] Renumitul Iezuit ungur Matia Sâmbâr care vreme de 30 de ani a convertit în Ungaria de Sus peste 30.000 de protestanţi la religia catolică prin misiunea sa preoţească şi tipăriturile sale polemice.

Viennae 6. Augusti 1670.

P. S. Pater Sambar salutat Excellentia V[est]ra et hic est et erit usque videbit meum finem et forsan erit mecum turca

Servus et Frater obligatissimus
Ioanes Gregorius Ghika utriusque Valachiae Princeps

20 del corrente... non partirà che fra duoi o tre giorni per Mantova ca cagione d'havere pigliato medicamento per più assicurarsi della salute; etc.

Di Vienna, 24 Agosto 1670.

(R. Archivio di Stato. Modena. Affari esteri.)

93.

Alba-Iulia, 14 Octomvrie 1670.

Principele Mihai Apafi către Antonie-Vodă din Popeşti.

Trimiţând tributul anual la Poartă prin sfetnicul Francisc Rédei, roagă să-i fie de ajutor.

Illustrissime Domine Princeps, Amice et vicine nobis benevole!

Hatalmas császárunk fényes Portájára Erdélyországának adaját az szokás szerént böcsületes tanácsur hivünk, Tekintetes Nemzetes Rédej Ferencz uram által bé küldvén, nem akarók el mulatni, hogy ezen alkalmatossággal Kegyelmedet meg ne látogatnám s köszönteném, kivánván Istentől, irásom tanálja [1] Kegyelmedet kedves jó egészségben, szerencsés órában. Azonban Kegyelmedet szomszédságos és barátságos jó akarattal kérjük, meg irt böcsületes tanácsur hivünket lássa vidám orczával és a' miben mostani uti alkalmatosságára Kegyelmed jó akaratja kivántatni fog, mutassa minden jó akaratját; mellyet Kegyelmedtől igen kedvesen vévén, más dologban mi is requiráltatván, kedveskedni az szomszédságban Kegyelmednek et nem mulatjuk. Ajánlván ezzel Istennek kegyelmes gondviselése alá Kegyelmedet.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die 14. Octobris 1670.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 342. Concept.)

Trad. Illustrissime etc. Trimiţând după obiceiu darea Ardealului la Strălucita Poartă a Puternicului Impărat prin credinciosul şi cinstitul nostru sfetnic, Domnul Nobil Francisc Rédei, nu am voit să las să treacă şi să nu cercetez cu acest prilej pe Domnia Ta şi să vă salut, poftind dela Dumnezeu ca scrisoarea mea să găsească pe Domnia Ta în ceas de bună sănătate şi norocos. Dar cerem Domniei Tale cu bunăvoinţă de prieten şi de vecin, să primească cu faţa veselă pe credinciosul nostru sfetnic mai sus pomenit şi să-şi arate Domnia Ta toată bunăvoinţa în toate ce se vor vădi de lipsă cu prilejul acestui drum, ceea ce primind foarte plăcut din partea Domniei Tale, fiind şi noi rugaţi în alte afaceri, nu vom întârzia să fim plăcuţi în vecinătate Domniei Tale. Cu acestea recomandând pe Domnia Ta în grija lui Dumnezeu etc.

[1] Formă învechită în loc de: találja = află.

94.

[Wien, 30 Octomvrie 1670.]

Grigoraşcu Ghica-Vodă către împăratul Leopold I.

Deoarece locuinţa sa de pân' acum la « Schabenrössel » *de lângă poarta Rotenthurm nu-i convine din pricina sgomotului şi murdăriei de acolo, roagă să i se dea o altă, mai cu seamă că e gata a-i plăti chiria cuvenită.*

Sacra Caesarea Regiaque Maiestas Domine, Domine Clementissime etc.

Ante medium annum a Vestra Caesarea Maiestate quartirium in diversorio apud Schabenrössel vocatum, situm penes Rubram Portam obtinui; sed mihi maxime incommodum, tum, quod una pars quartirii in media continuatione domus, altera vero in tertia continuatione assignata, tum quod continui ab hominibus, uti in taberna publica, bibentibus clamores personent, tum etiam, quod enormi foetore, nocturno potissimum tempore, propter currus feces ex urbe evehentes, qui sub fenestris dicti quartirii pernoctare solent, repleatur; tum denique, quod pro hyemali tempore sufficientibus cubiculis, quae calefieri possent, non sim provisus. Idcirco humillime supplico M^ti^ V^rae^ Caesareae, dignetur ordinare ex innata sua clementia propter enarratas causas, ut alibi mihi commodum quartirium assignetur, vel si ultimate hoc non futurum, ut saltem tota tertia continuatio, more usitato, etiam in aliis domibus, praefati diversorii, sive domus pro quartiriis mihi detur, siquidem taxam ordinariam, et solvi solitam exacte persolvam. Qua clementissima gratia a M^{te} V^{ra} Caesarea facta, fiet, ut nec ego hospiti, nec ille mihi, descendendo et ascendendo, incommodo sim futurus. Hic acclinans me M^{ti} V^{rae} Caesareae humillime, maneo

Sacrae Caesareae Vestrae Maiestatis

humillimus Servus et Cliens
Ioannes Gregorius Gika utriusque
Vallachię Princeps mpr.

In dorso: Ad Sacram Caesaream Regiamque Maiestatem dominum, dominum Clementissimum etc. etc. Humillima supplicatio introscripti.

Ex offo: Der Kaiserliche Hofquartiermeister und Hoffurier sollen aus erheblichen Ursachen dem Fürsten anstatt des mittenden dritten gaden zum Extraquartier assigniern. Datum Wien, den 31. Octobris 1670. Heinrich von zu Stahremberg mpr.

Im andern gaden: 1 St[ube], 3 C[amer], 1 St[übchen], 1 St[ube], 4 C[amer] Nb. Gehört noch zum Quartier im dritten gaden, 2 St[uben], 1 C[amer].

Im dritten gaden: 2 St[uben], 4 St[übchen], 2 C[amer], 6 C[abineterl].

Im Schaben Rösslschen Haus. Im andern gaden ein Quartier: 2 St[uben], 1 St[übchen], 7 C[amer.] Nb. Gehört noch zum Quartier, so der Fürst mit ihme hat, als im dritten gaden 2 St[uben], 1 C[amer.]

Folget der dritte gaden, welchen der Fürst zum Quartier begehrt, als 2 St[uben], 4 St[übchen], 2 C[amer], 6 C[abineterl.]

(Hofkammerarchiv. Wien. Hofquartier-Akten No. 865. Semnătură proprie, însă cuvântul *humillimus* scris greşit cu un *l* singur.)

95.

[Wien, Decemvrie 1670.]

Iohann Georg Hayweckh către împăratul Leopold I.

Deoarece Gligoraşcu-Vodă şade de mai bine de şapte luni la dânsul, în cârciuma «Zum Schabenriessl» împreună cu alaiul său de 50 persoane, fără să-i fi plătit măcar un creiţar, ceea ce l-a costat o groază de bani, roagă să fie scutit pe douăzeci de ani de a primi oaspeţi străini pe seama Curţii, ca după plecarea voevodului moldovean să-şi poată repara casa ruinată cu desăvârşire de către străini.

Allergnädigster Herr, Herr etc. Es ist notorium und stadtkundig, dass mein zum Schabenriessl genanntes Wirtshaus, nächst an Rothen Thurn gelegen, jederzeit vor andern Wirthshäusern mit extraordinari Hofquartier hart belegt worden: und zwar anno 1630 mit dem damals alhier gewesenen Wallachischen Fürsten sambt allen seinen Leuthen und Pferden in etlich Jahr lang; dann anno 1644 mit dem anhero gebrachten schwedischen Gefangenen... und andern mehrern, welche alle nicht eingen Kreuzer jemals bezahlt haben. Und bin über das alles dato würklich, in das 8-te Monath her, wieder mit dem Moltauischen Fürsten sambt bei sich habenden 50 Personen und vielen Pferden, von welchen ich noch keinen Kreuzer der schuldigen extraordinari Quartierstax empfangen, schwer belegt, dergestalt, dass ich selber nicht genueg Wohnung in meinem eignen Haus habe und gleichwohlen noch kein Hoffnung scheinet in kurzem hiervon liberirt zu werden; durch welche soviel auf einander erfolgte starke extraordinari Einquartirungen dann mein ohne das schon gueten Theils baufälliges Haus anjetzo noch mehrers und also abgeödet wird, dass

die nothige Reparation mich nach dieses Moltauischen Fürstens Abreis von hier nicht ein Geringes kosten wird.

Und wann nun, allergnädigster Kaiser und Herr, ich ungeachtet dessen allem grosse Steuer und Gaben reichen muess und solche ohne Erlangung einger Ergötzlichkeit zu erschwingen ich in die Länge nicht mehr vermöchte, und aber bei Dero Hofquartierambt ohne das ein löbliches Herkommen ist, dass diejenige Häuser, welche jüngstens starke extraordinari Quartier erlitten haben, hernach wieder auf ein Zeit verschonet werden sollen: Als gelangt an Euer Kais. Mt mein allerunterthänigstes Bitten, Die geruehen in allergnädigster Ansehung oberzählter soviel erlittener starker extraordinari Einquartirungen und dardurch so gross empfindenden Schadens, auch nöthigen Reparations-Uncosten, mir hierauf eine Ergötzlikheit allergnädigst zu gönnen und zu dem Ende zu verordnen, damit von Abzug an dieses Moltauischen Fürstens mein obgedachtes bei Schabenriessl genanntes Wirthshaus (nicht aber der Theil, den man Rossnerisch nennet und ein anderer eigenthümblich innenhat) auf zwainzig Jahr lang von allen und jeden extraordinari Hofeinquartierungen, wie die Namen haben, verschonet werden und ich dardurch mich in etwas wieder [er]holen möge. Zu genadigster Kais[erlichen] Resolution mich allerunterhänigist empfehlend

Euer Kais. Mt. allerunterthänigist gehorsambster
Iohann Geörg Hayweckh

Adresa: An die Röm. Kaiserliche, auch zu Hungarn und Bohaimb Königliche Maiestät, Erzherzogen zu Österreich etc.

Erledigung: Dem Herrn Obristen Hofmarschallen um Bericht und Gutachten. Per Imperatorem den 3. Ianuarii 1671.
Iohann Leopold m. p.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hofquartier-Akten No. 998.)

96.

Zagreb, 21 Ianuarie 1671.

Fr. Martin Borkovicz ep. de Zagreb către principele Wenzel Lobkowitz.

Ii comunică arestarea vlădicului Valahilor din Croaţia care aparţine lui ca episcop de Zagreb. Valahii şi călugării de acolo şi-au ales în locul lui un alt vlădică, ceea ce e contrar drepturilor canonice. Nu e regulată nici afacerea episcopului titular Gabriel Miakicz, numit de împărat, dar confirmat de arhimandritul schismatic din Moldova, ceea ce i se cuvenea lui, episcopului de Zagreb.

† Celsissime Princeps Domine, Domine semper uti Patrone colendissime, salutem humillimam cum felicissimo novi anni auspicio.

Debito meo urgente erga Celsitudinem V^{ram} praesentes scribo. Credo Celsitudini V^{rae} innotuisse incaptivationem factam vladicae Valachorum schismatici per Ill^{mum} Dominum comitem Herberstein, generalem Carlostadiensem, de quo scribit mihi inclytum Consilium Bellicum Graecense simul nominando Paulum Sorczicz eiusdem instituti unitum virum bonum et intelligentem, qui in locum vladicae subrogandus esset cum assistentia Domini Illustrissimi comitis Brajner, vice generalis Varasdiensis et colonelli Capronczensis, qui suadet mihi, ne per mensem supersedeamus ab actuali subrogatione eiusdem Pauli Sorczicz. Caeterum, cum idem vladica nihil servando eorum, quae promiserat Suae Augustissimae Maiestati, ipse sibi iudicium tamquam schismaticus et haereticus fallerit, sciet eadem Augustissima Maiestas Sua prudentissimo iudicio suo cum eodem disponere. Calugeris eiusdem et Valachis schismaticis supplicantibus nulla adhibeatur fides, multo minus audiantur, si aliquem Isaiam calugerum pro episcopo postulaverint, quem dicunt se elegisse, quod authoritati Suae Augustissimae Maiestati derogat, ad quam spectat denominatio et electio episcoporum, et idem Valachi omnes resideant in dioecesi Zagrabiensi, quae duos non patitur iuxta iura canonica episcopos; inde factum, ut Sua Maiestas Sacratissima episcopatum titularem Suidniczensem Gabrieli Miakicz contulerit, licet ille ad titulum Wratinensem, qui in rerum natura non est, confirmationem ab Archimandrita haeretico in Moldavia spreto Romano Pontifice et seria prohibitione Domini nostri Clementissimi. Idem vladica Valachorum, ut vocaretur et esset vicarius aut suffraganeus episcopi Zagrabiensis, iam ante in consiliis Suarum Maiestatum fuit conclusum, cum sit in episcopatu Zagrabiensi. Apud me et alios impossibile, eundem non fuisse complicem aut saltem bene scivisse fabricam malignantium.

Haec scribere praesumo Celsitudini Vestrae, ut casu, quo aliquid darentur fautores eiusdem heretici vladicae, eosdem Sua Celsitudo prudentissime arceret a modo patrocinandi. Sunt multae scripturae datae a Reverendissimo bonae memoriae meo antecessore eo in passu, quorum bene recordabitur Dominus secretarius germanicae cancellariae Dominus Abel; etc.

Zagrabiae, 21. Ianuarii 1671.

(Arch. familiae Lobkowitz. Roudnice. D. 257.)

97.

[Wien, 15 Fevruarie 1671.]

Grigoraşcu Ghica-Vodă către împăratul Leopold I.

Deoarece în locuinţa sa umedă din regiunea Turnului roşu s'a bolnăvit de ochi şi stau bolnavi şi ai săi, roagă să i se dea o locuinţă mai potrivită.

Augustissime et Invictissime Imperator.

Clementissime Domine, Domine. Ex innata Sacrae Caesareae M^tis^ clementia ante aliquot menses quartirium in regione Turris Rubri mihi quidem gratiose assignatum est, pro qua gratia Caesarea humillimas defero gratias; quousque autem hac in domo haereo, non tam ego per 10 septimanas propter nimiam humiditatem loci ob fluxum oculi domi reclusus maneo, verum etiam suavissima mea coniunx una cum prolibus caeterisque domesticis laetaliter coepimus inifrmari; adeo ut si citra spem me in hac S[acratissimae] V[estrae] magno foetore circumaflata domo diutius manere contingeret, nil certius quam mortem secuturam fore. Quare Sacram Caesaream M^tem^ V^ram^ humillime rogo, quatenus domino aulae mareschallo iniungat, ut alium saniorem locum, qui apud Album Cygnum commodus esset quo citius assignet, me pro resolutione et gratia Caesareae commendans

Vestrae Maiestatis Caesareae Humillimus et devotissimus
Ioannes Gregorius Gika utriusque
Vallachię Princeps mpr

Adresa: Ad Sacram Caesaream Regiamque Maiestatem Humillima petitio per intus memorati principis Walachiae.

In dorso: Dem Herrn Obrist-Hofmarschalen zuezustellen. Der wirdt den Herrn Supplicanten gebührend zu accomodieren wissen.

Per Imperatorem, 18. Februarii 1671. Joh. Geörg Koch mpria

Ihro Römisch Kaiserlichen Mayestät Hofquartiermaistern und Hoffuriern aufzulegen, allermassen vorstehendtes allergenädtigistes Kayserliches Decret vermag. Actum Wien, den 23. Martii 1671. Heinrich W. Gr(af) zu Stahremberg mpr

(Hofkammerarchiv. Wien. Hofquartier-Akten No. 904. Semnătură aut grafă.)

98.

[Wien, 15 Iunie 1671.]

Iohann Georg Hayweckh către împăratul Leopold I.

Roagă să dispună mutarea lui Grigoraşcu-Vodă şi alor săi din casa sa unde şade de patrusprezece luni fără să-i plătească ceva; nu numai atât, dar oamenii săi adeseori în ceartă, fac mereu gălăgie,

iar într'o seară năvălind peste clienţii săi din cârciumă, au bătut pe câţiva dintre ei, omorînd chiar un diac, care stătea şi bea liniştit la masă.

Allergnädigister Herr, Herr. Euer Kais. M[t] wehemüetigist zu klagen kann ich nicht umbgehen, wie dass noch den 10. Maii verwichenen 1670-isten Jahrs von dem Herrn Obrist Hofmarschall der Moltauische Fürst mit 50 Personen in mein beim Rothen Thurn gelegene Schaben-Rösslische Behausung auf zwei oder längist drei Monath einquartiert und demselben die mehriste — wie leichtlich zu erachten — auch beste und schöniste Zimber eingeraumbt worden.

Nun habe ich wohl gehoffet, man wuerde nach verstrichenen zwei oder drei Monathen mir, armen Bürgersmann einen so grossen unduldenlichen Last länger allein nicht tragen lassen, sondern gedachten Fürsten und seinen unbändigen Schwarm auslogirn; so ist aber mein Hoffnung lehr ausgangen. Er sitzet annoch und also bis in den vierzehenten Monath höchst beschwerlich mit der ganzen bei sich habenden Mannschaft, Wagen und Pferd im Haus, zahlet keine Taxam, obgleich dieselbe ausgeworfen, verwüestet die Zimber und causiret durch bekänntliche Unsauberkeit eine solche Abödung des Hauses, dass mir die notwendige Reparations-Uncosten fürdershin dergestalten zu bestreiten unmöglich, auch woferne dieses erbärmbliche Hausen und procedere verrer continuiern sollte, alles zu Boden fallen und ich mit dem Bettelstab darvon gehen müesste.

Ja was noch kläglicher und schmerzlicher, so thuen des Fürsten seine Wallachen mit Raufen, Hauen und Schlagen zuweilen dermassen wüeten und toben, dass dieses Wirthshaus nicht allein den Zuegang und sowohl ich, als mein Bestandwirth dardurch unsere Nahrung verliern, sondern auch keiner darinnen seines Lebens sicher ist. Wie dann jüngsthin in vigilia Sanctissimae Trinitatis nächtlicher Weil die fürstliche Leuth ganz rasend und wüetend mit blossen Säblen und gesambter Hand ohne alle Ursach in die Trinkstuben eingebrochen, auf die allda ohne alle böse Gedanken in Ruehe sitzende Leuth zu hauen, alle Stiegen auf und ab und das ganze Haus zu durchlaufen und herumb zu fetzen angefangen, auch solchen mörderischen dahie ungewöhnlichen Muethwillen etliche Stund mit Verspörrung des Hauses continuiert, dass theils tödtlichen verwundet, einen Schreiber, der ihnen nicht das geringste Leid gethan, die Kinnbacken mit dem Sabel zerspaltet, darvon das Bluet dato noch im Haus an dem Gemäuer zu sehen;

mir und meinem Weib, da wir ex cura et providentia domestica den Tumult zu stillen und die Mörderei zu verhüeten uns wöllen angelegen sein lassen, bei einem Haar die Köpf wären von einander gehauet worden, gestalten die Wüetrich nur gehauen und geschlagen, was sie im Haus rüehrend oder lebendig gesehen; und wären ohne allem Zweifel etliche Mordthaten vorbeigangen, wann nicht endlichen der Rumormeister mit seinen Leuthen hinkomben und das rasende Gesindt zum Theil mit sich hinweggefüehrt hätte.

Wann nun, allergnädigster Kaiser, ich diesfalls zu Dero höchstem Tribunal umb desto schleunigere Abhelfung so grosser mir auf dem Hals liegenden Ungelegenheit mein allerunterthänigiste Zueflucht nemben muess und der gänzlichen Hoffnung lebe, Euer Kais. M^t^ werden für gerecht und billich erachten, dass ich in meinem Haus mit Weib und Kind meines Lebens sicher seie, den gänzlichen vor Augen schwebenden Ruin und Untergang abwende und man nach so langwürig allein getragenen Last dieser so schweren extraordinari Einquartierung enthebe, damit aus dem extraordinario Dero allergnädigsten Resolution zuwider kein ordinarium werde: Als gelangt an Euer Kais. M^t^ mein unumbgänglich höchst nothdringend allerunterthänigistes Anflehen und Bitten, Die geruehen bei so wahrer der Sachen Beschaffenheit zu Abwendung eines besorgenden Bluetbads und meines handgreiflich bevorstehenden Verderben und Untergangs die Auslogierung dieses Moltauischen Fürstens nunmehr allergnädigst zu verwilligen und zu dem Ende gehörigen Orten gemessene Verordnung ergehen zu lassen; etc.

Erledigung: Dem Herrn Obrist Hofmarschallen umb fürderlichen Bericht und Gutachten. Per Imperatorem den 16. Iunii 1671.

Iohann Leopold mpr

(Hofkammerarchiv. Wien. Hofquartier-Akten 1672 No. 998.)

99.

Bucureşti, 27 Iunie 1671.

Antonie-Vodă către principele Mihai Apafi.

Cere să-i stabilească un nou termen la care să-şi poată trimite boierii pentru orânduirea treburilor comune.

Illustrissime Princeps Domine Amice et Vicine Nobis benevole.

Nagyságod nekünk küldett tisztességes levelét Haidu János nevü étekfogója meg adá, mellet Nagyságodtól atyafiuságos szeretettel vettük; hallván egyszersmind az Nagyságod egészségét,

állapatja felől öröltünk, Istennek hálát adván. És mit irjon Nagyságod leveliben amaz innen ki szökett Vornik Sztroja felől, az ki kalugyerje volt, mint hogy Nagyságod mi hozzánk és az szomszédsághoz igéreti szerint atyafiuságos jó akaratját mutatván annak felkeresésiben és most találtatván az Nagyságod biradalmában és értésünkre adta értettünk, melyet Nagyságodtól nagy szomszédságos és atyafiuságos szeretettel vettük. Emellett pediglen az Nagyságod praefigált napjára országunknak sok foglalatossági miatt, mely [miá] nem kicsin bajban vagyunk, az felső rendektől, melyet Nagyságod is voltaképen eszében vehete; ezen dolgunk végett Boer hiveink is hon nem lévén, az praefigált nap is igen rövid, de az Nagyságod szolgája elmenetele után tanácskozunk affelől és el küldünk emberünket Nagyságodhoz, mely által Nagyságod bővebben mindeneket meg értheti, hogy mikorra lehessen becsületes Boer hiveinknek kimenetelek, és ha ki[n]ek erre mi közvetések leszen, meg látván Nagyságod annak minden ő cselekedetit, Nagyságod bölcs itéleti igazságok szerint el igazitja, mely Nagyságod atyafiuságos és szomszédságos jó akaratját igen köszönvén, hasanló atyafiuságos kedveskedésünket, Nagyságod velünk poroncsolván, el nem mulatjuk. Ezek után Istennek gondviselésébe ajánljuk Nagyságodat.

Datum in Sede Nostra Bukurest, die 27. Iunii 1671.

Ill^{mae} Dominationis Vestrae Amicus et Vicinus benevolus

Іѡ̃ Аntonie воевод

Adresa: Illmo Principi Domino Michaeli Apafi Dei gratia Principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum Comiti etc. Amico et vicino nobis benevolo.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 205. No. 1.)

Trad. Illustrissime etc. Cinstita scrisoare a Măriei Tale trimisă nouă ne-a fost dată de stolnicul (!) cu numele Ion Haidu, care am primit-o cu dragoste frăţească şi auzind totodată şi despre starea sănătăţii Măriei Tale, ne-am bucurat, dând slavă Domnului. Şi am înţeles ceea ce scrie Măria Ta în scrisoare despre Vornicul Stroia cel fugit de aici, care a fost călugăr, precum că arătând Măria Ta bunăvoinţă frăţească în căutarea lui, după făgăduinţa de vecin faţă de noi şi acum aflându-l în ţara Măriei Tale ne-a adus la cunoştinţă, ceea ce am primit din partea Măriei Tale cu dragoste mare de vecin şi de frate. In afară de aceasta, la ziua hotărîtă de Măria Ta, din pricina multor treburi ale ţării noastre,

pentru care ne aflăm nu în mici năcazuri, din partea ordinelor mari, ceea ce a putut şi Măria Ta să bage de seamă; din prcina acestor lucruri nefiind acasă nici domnii boieri, şi ziua hotărîtă este prea aproape, dar după plecarea slugei Măriei Tale ne-am sfătuit despre aceea, şi trimitem omul nostru la Măria Ta, dela care poate afla mai amănunţit Măria Ta când pot veni boierii noştri credincioşi şi dacă pentru aceasta va fi ceva de împărtăşit, văzând Măria Ta toate faptele acestea, o potriveşte Măria Ta după bună înţelepciunea Măriei Tale cu dreptate, care bunăvoinţă frăţească şi de bun vecin a Măriei Tale mulţumind-o vârtos, nu vom întârzia să arătăm şi noi faţă de Măria Ta asemenea bunăvoinţă frăţească şi de vecin, când ne porunceşte Măria Ta. După acestea recomandăm pe Măria Ta în paza lui Dumnezeu. Datum etc.

100.

Iaşi, 26 August 1671.

Diacul Matei către principele Mihai Apafi.

Ştiri despre sosirea oştii leşeşti supt căpitănia hatmanului Jan Sobieski. Bătălia dintre Tătari, Cazaci şi Leşi, sfârşită cu victoria acestora din urmă.

Kegyelmes uram, alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak. Isten az Nagyságod jó egészségét, szerencsés életét sok esztendőkre virágoztassa és minden előtte álló országos dolgaiban boldogul vigye elő, kévánom tiszta szűből.

. Némely nap, kegyelmes uram, egy postánk által irtam vala Nagyságodnak az ide való szomszédinknak állapatjokról, mely levelemre Nagyságod választ is küldött nékem, melyből értettem az Nagyságod hozzam megigirt kegyelmességit, alázatoson vettem Nagyságodtól méltatlan voltomra; most is az üdő alatt, az miben megujultak az hirek s mennyiben esett értésemre, nem akarván elmulatni Nagyságodnak meg nem jelenteni, noha talám némelyeket hamarébb megtudnák arra, mint itt. Az lengyel király Varsáról aláindult, az két fő hatmány: hatmány Polni és Szobeszki hatmány ide az széliben közelgettek hadakkal. Nem régen, kegyelmes uram, az bucsági tatárság az kozáksággal megegyezvén két részre osztoztak: az tatárok és kozákoknak az derekos táborok Bar nevű lengyel város felé mentek fel; az kevesebb rész ide Jazlovecz felé, közel Moldovához jöttek alá, mikor az nagyobbik részt megértették az lengyelek, az városokból reájok menni.

Voltak lengyel badak imitt-amott falukban, városokban quártélyban strázsa-képpen is, egymásnak hirt adván, öszvegyűltek mennyin lehettek, két avagy harmadfél ezer lengyel fizetett nép, várakozván, hogy felesebben gyűlnének, egy völgyben. Jó reggel az tatárok, kozákok csak réajok találtak az lengyelekre. Oly helyen találkoztak öszve, hogy sem egyik, sem másik hátra nem állhattak, mert mindeniknek nem ugyancsak el kellett volna veszni, melik akart volna hátra állani, csak meg kellett ütközni akaratjok ellen is. Az tatárok az kozákot rendelték volt elől, az lengyelek egyszersmind csak mezitelen karddal neki mentek az kozákokra, azok is nagy lövést töttek egyuttal, azzal semmit sem gondoltak az lengyelek. Másod uttal kevesebbet lőttek, harmadszor ugyan semmit nem lőhettek. Meggyőzték, az kozákot felverték; azt látván az tatárok, megijedtek, szaladni kezdettek, annyéra az városokból is, mig az asszonyok kozákot, tatárt vertek le. Oly szépen jártak, az cham, az mint Nagyságodnak annak előtte is megirtam, meg nem indult; az pasa is nem jött az kozák mellé. Most egy hete szeredán az Szobeszki hatmány emberei 4 kozákot fogtak el nyelvet, azok megmondották, hogy most az több kozákság Bielaczirkvát viják és mingyárt Szobeszki hatmány maga hadával csötörtöken reggel bizonyos számu gyalogságot magok után lovak hátára ültették és el mentek. Az Polni hatmán is utána ment. Tatár nem sok vagyon az kozákkal, alig három ezer tatár leszen. Nem tudjuk, mint szolgál az szerencse. Az császár, vezér mind ott bolondoskodnak most is, hol annak előtte. Azt mondják vala némely nap, hogy jő az vezér lengyelekre menve; abban semmi nem volt. Zólyomit itt igen hirdetik vala, abban is semmi is nem volt. Azt reménlem mást kedvelne most az török, ha lehet, mivel az ő Jeruzsálemét az arapok elvették s csak hallgatag hirtelenséggel kelletett irnom. Nagyságod megbocsásson. Ennek utánna is kegyelmes uram, miben tudok, Nagyságodnak alázatoson szolgálni igyekezem. Isten Nagyságodat sokáig éltesse kedves, jó egészségben. Datum in Jász, die 26. Augusti 1671.

Nagyságodnak alázatos szolgája, mig él

Máté Deák mpr

Nagyságodnak Kontos uram főkulcsér alázatos szolgálatját izente s Nagyságod kegyelmességitől ne legyen elfelejtetve.

In dorso: Máté deák levele, hozták Radnóthra 8 Septembris. A(nno) 1671.

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Comitis Jos. Kemény.)

Trad. Milostivul meu Domn, încredinţez slujba mea supusă Măriei Tale. Poftesc din inimă curată, Dumnezeu să înflorească buna sănătate a Măriei Tale la mulţi ani şi să facă să propăşească fericit în toate afacerile domniei ce-i stau înainte.

Milostivul meu Domn, am scris Măriei Tale mai înainte cu câteva zile prin poşta noastră despre stările vecinilor noştri de aici, la care scrisoare mi-a şi trimis Măria Ta răspuns, din care am înţeles milostivirea Măriei Tale către mine, am primit-o cu supunere din partea Măriei Tale asupra netrebniciei mele; şi acum în vremea în care s'au înoit ştirile şi întrucât mi-au căzut spre cunoştinţă, nevrând să las să treacă şi să nu le raportez Măriei Tale, cu toate că pe unele poate le puteţi şti mai repede acolo decât aici. Regele Polon a plecat din Varşovia; cei doi hatmani: hatmanul Polni şi hatmanul Sobieski s'au apropiat aici de margine cu oşti. Milostivul meu Domn, nu demult înţelegându-se Tătarii din Bugeac cu Cazacii, s'au împărţit în două părţi: Tătarii şi taberele mari ale Cazacilor au mers către oraşul polon numit Bar, partea mai mică a venit încoace către Moldova, către Jazlovecz, când au priceput partea cea mai mare că Polonii au să meargă asupra lor. Au fost oşti polone ici şi colo, în sate, în oraşe, în cuartiruri şi în chip de straje, dându-şi de ştire unii altora s'au adunat câţi au putut, două sau trei mii de Poloni, norod plătit, aşteptând ca să se strângă mai sus, într'o vale. Dis-de-dimineaţă Tătarii şi Cazacii au dat peste ei, peste Poloni. S'au întâlnit într'un astfel de loc, de unde nici unii, nici ceilalţi nu se mai puteau retrage, căci oricare ar fi voit să se tragă înapoi ar fi trebuit să piară, aşa că au trebuit să se ciocnească şi împotriva voinţei lor. Tătarii au orânduit înainte pe Cazaci, Polonii au năvălit numai cu săbiile scoase asupra Cazacilor, aceia au făcut totdeodată mare puşcătură, Polonii nici nu s'au gândit la aceea. A doua oară au puşcat mai puţin, a treia oară nici n'au mai putut puşca. Au biruit, au bătut pe Cazaci; văzând aceea Tătarii, s'au spăimântat, au început să fugă într'atâta şi din oraş, încât femeile au bătut pe Cazaci şi pe Tătari. Atât de frumos le-a mers; Hanul, precum am mai scris Măriei Tale, n'a plecat, nici paşa n'a venit lângă Cazaci. Acum o săptămână, Miercuri, oamenii hatmanului Sobieski au prins limbă dela patru Cazaci, aceea au spus că ceilalţi Cazaci se luptă la Bielacirkva şi numai decât hatmanul Sobieski cu oastea sa, Joi dimineaţa au încălecat după ei un anumit număr de pedestraşi şi au plecat după ei. Tătari nu sunt mulţi cu Cazacii, sunt abia trei mii de Tătari. Nu ştim cum slujeşte norocul. Impăratul şi

Vizirul se înebunesc tot acolo, unde au fost şi mai înainte. Se spunea într'o zi că vine Vizirul mergând asupra Polonilor, nu s'a ales nimic din aceea. Au vestit mult aici şi pe Zólyomi, nici din aceasta nu s'a ales nimic. Mi se pare că altceva ar vrea acum Turcii, dacă se poate, căci Ierusalimul l-au luat Arabii şi am fost nevoit să scriu cu grabă tăcută, să mă ierte Măria Ta. Şi după aceasta, Măria Ta, mă silesc să slujesc pe Măria Ta în ce mă pricep. Dumnezeu să înzilească pe Măria Ta îndelungat, în bună sănătate. Datum.

Sluga plecată a Măriei Tale, până trăieşte Diacul Matei

101.

Turda, 23 Mai 1672.

Nemeşii pribegi către Grigoraşcu Ghica-Vodă.

Trimiţând pe Valentin Nemessányi în afacerile triste ale ţării la Poartă, îl roagă să le fie de ajutor acolo, mai cu seamă la Marele Vizir.

Paria literarum ad Principem Valachiae Transalpinae exaratarum.

Celsissime Princeps Domine, Domine nobis gratiosissime.

Humilium servitiorum nostrorum in gratiam Celsitudinis V^{rae} Principalis obligatissimam ac demissam semper commendationem.

Miseranda afflictissimae patriae et gentis nostrae conditio extreme nos urgit et sollicitat, Princeps Illustrissime, ut denuo ad fulgidam Portam et Excellentissimum Supremum vezerium per praesentium exhibitorem Nobilem Valentinum Nemessányi, cursorem nostrum, in tanto imminentis mali et morae periculo, humillime confugiremus dilectamque at tunc ad scriptotenus eidem vezerio exhibitam instantiam nostram resolutionem instantissimam expostulemus. Cum autem ipsa experientia sit testis Celsitudinem V^{ram} in hisce luctuosis nostris negotiis in reali synceritate plurimum inservivisse, ex hoc ejusdem Celsitudo V^{ra} commendare concepta nos erigit confidentia hac quoque occasione ad Eandem recurrere ac humillime instare, dignetur nobis tantorum malorum pondere pressis et fatigatis, nunc quoque omni ope et auxilio in promovendis et secundandis coram Supremo vezerio rebus et negotiis nostris adesse eandemque benigne promovere. Cujus Celsitudinis V^{rae} gratiae et benignitati nos et res nostras iterum humillime recommendantes, Eandem Celsitudinem V^{ram} diu multumque ad servitia totius Christianitatis feliciter valere et vivere desideramus. Datae Tordae, 23. Maii 1672.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 233. Copie.)

102.

Lângă apa Tazlăului, 23 August 1672.

Ladislau Baló către căpitanul Paul Béldi de Uzon.

Despre curierul noului Domn Ştefan Petriceicu.

Tekintetes Ur, bizodalmas Uram!

Tatrosról menő utamban találkoztam egy Jászvásárról jövő uj vajda emberével, ki is Tatroson az uj vajda vajdaságát kiáltatja meg s tudakozván tűlle, bizonyoson beszéllé, hogy Kamenyiczet a császárnak feladták; ennek hitelt nem adtam s adok, uram, én mindazáltal akarám uram Kegyelmednek értésére adni. Ide elébb, ha mi bizonyosabbat értek, értésére adni Kegyelmednek el nem mulatom. Kamenicz feladását az uton járó s jüvő szekerek is bizonyosan mondják. Egyéb hirt eddig nem értettem. Adja Isten Kegyelmedet egészségben találnom, mikor ő Felségének tetszik. Az Taszló mellett sietve, 23. Augusti 1672.

Kegyelmednek szolgája mig él Baló László

Az uj vajdát Stephannak keresztelték.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 61. Copia coaeva.)

Trad. Cinstite Domn, Domnul meu de încredere! In drumul meu dela Trotuş, m'am întâlnit cu un om al noului voevod venind din Iaşi, care vesteşte domnia noului Voevod în Trotuş şi întrebându-l mi-a spus că au predat Kameniţa împăratului; n'am crezut aceasta şi (nu) cred, Domnul meu, totuşi am vrut să dau aceasta de ştire Domniei Tale. Aici mai departe, dacă aflu ceva mai sigur, nu voiu întârzia să înştiinţez pe Domnia Ta. Predarea Kameniţei o întăresc şi carele cari vin şi trec pe drum. Altă veste n'am auzit până acum. Să deie Dumnezeu să aflu pe Domnia Ta în bună sănătate, când e voia Maiestăţii Sale. Lângă Tăzlău, în grabă.

Pe noul Voevod l-au botezat Ştefan.

103.

Alba-Iulia, 17 Noemvrie 1672.

Principele Mihai Apafi către comitatul Kolozs.

Intăreşte privilegiul vechiu al preoţilor români de a nu da dijmă, ordonând să se introducă preoţii George şi Ladislau Pap în uzufructul acestui privilegiu din comuna Dalya, în comitatul Kolozs.

Confirmatio privilegiorum pastorum Valachicalium a contributione decimarum.

Michael Apafi Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Fidelibus nostris

Egregiis et nobilibus, vicecomitibus, iudicibus, viceiudicibus nobiliumque iuris assessoribus et notariis comitatus Colosiensis; nec non Georgio Inczédi, alteri Georgio Csicsói, Stephano Erdős, Georgio Kertész, Paulo Bogáthi, Mathiae Vasvári et Ioanni Paniti cancellariae nostrae maioris et aulicae iuratis scribis, de Curia nostra per nos ad id specialiter exmissis, nobis dilectis salutem et gratiam nostram.

Cum nos literis illis privilegialibus ac exemptionalibus Illustrissimi condam principis Achatii Barcsai, praedecessori nostri, quibus mediantibus iisdem universos pastores Valachicos regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum ab omni decimarum, nonarum, puta tritici siliginis, hordei, avenae, milii, lentis, pisorum, fabae, bladorum, cannabis, lini, apum, item agnorum, agnellorum, ac aliorum pecudum et pecorum decimari solitorum, fisco suo quotannis provenire debentibus, pensione clementer in perpetuum exemisse ac supputasse, Spectabilibus item Magnificis, Generosis, Egregiis supremis et vice comitibus, iudicibus viceiudicibusque nobilium quorumcunque comitatuum, capitaneis, praefectis, provisoribus castellanisque arcium tam suarum, quam aliarum; supremis item et vice arendatoribus decimarum, nonarum, quintarum quartarumque exactoribus et perceptoribus providis iudicibus et iuratis quarumcunque possessionum Valachicalium, cunctis etiam aliis cuiuscunque status, ordinis, conditionis, functionis et praeeminentiae hominibus ubivis intra ambitum ditionis suae constitutis et commorantis, quorum videlicet interest seu intererit praetactarum scilicet literarum privilegialium et exemptionalium notitiam habituris, lecturis vel legi audituris suis dilectis serie literarum modo praetitulatarum commisisse et mandasse firmiter, quatenus illi quoque ab emanatione earundem literarum suarum deinceps successivis semper temporum praelibatos seniores et pastores Valachicos in ditione sua Transylvanica et partibus Hungariae eidem annexis sparsim constitutos eorumque successores universos ad decimarum, nonarum, quintarum et quartarum pensionem contra formam dicti privilegii sui cogere et impellere, aut propterea eosdem et successores eorundem in posterum successive constituendos pastores in persona rebusque suis quibusvis turbare, molestare seu quovismodo damnificare minime praesumerent vel essent ausi modo aliquali dignoscebare benevolum nostrum consensum, pariter et assensum praebuerimus, mediantibus aliis nostris consensualibus superinde confectis et emanatis. Quarum siquidem literarum nostrarum consensualium et

confirmationalium de et super privilegiis ac exemptionibus a praetitulato principe pro praedeclaratis universis pastoribus Valachicis datis et concessis, emanatarum conservatio, Honorabili Szavae Brankovics, praedictarum ecclesiarum episcopo fuerit commissa, ideo Honorabiles Georgius et Ladislaus Pap, ecclesiae Valachicae possessionis nostrae Dalya in comitatu Colosiensi existentis et habitae, pastores eosdem pro sui defensa per nos extradari et emanari facere voluerint, ac mediantibus supplicibus suis libellis nobis humillime porrectis intenderint, quorum humillima supplicatione benigne exaudita et admissa literas easdem privilegiales et exemptionales memorati principis de verbo ad verbum sine diminutione, augmento variationeque aliquali, aliis literis nostris superinde confectis inseri et inscribi facientes, quoad omnes earum continentiarum, clausulas, articulos et puncta, eatenus, quatenus eaedem rite et legitime exstiterunt emanatae viribusque earum suffragare veritas, ratas, gratas et accepta habentibus, pro dictis pastorum Valachicis et successoribus eorum confirmaverimus, approbaverimus et ratificaverimus. Et quandoquidem in literis jam praefati principis Achatii Barcsai nulla de vineis et decimis exinde provenire debentibus erat mentio, pro ampliori eosdem pastores Valachicos et successores eorum gratiae et munificentiae nostrae principalis declaratione, vineas ubivis intra ambitum ditionis nostrae existentes et habitas ab omni decimarum iurisque et census montani solutione fisco nostro persolvi debita clementer in perpetuum eximendas, supportandas et nobilitandas duxerimus velimusque eosdem Georgium et Ladislaum Pap in dominium praectactarum decimarum, nonarum, puta tritici, siliginis, hordei, avenae, milii, lentis, pisorum, fabae, bladorum, cannabis, lini, apum, item agnorum, agnellorum ac aliorum pecudum et porcorum, vinorum item decimari solitorum fisco nostro quotannis ab eisdem Georgio et Ladislao Pap eorumque succesorum universorum provenire debentium per vos legitime facere introduci iure admittente. Proinde vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus acceptis praesentibus, statim simul vel duo vestrum sub oneris alias in talibus observari solitis ad facies praedictae possessionis Dalya consequenterque vicinis et commetaneis ejusdem universis inibi legitime convocatis et praesentibsus accedendo introducatis praenotatos Georgium et Ladislaum Pap in dominium decimarum, nonarum, quartarum et quintarum rerum affatim praedeclaratarum statuatisque easdem eisdem successoribusque eorum universis iure ipsis ex aliis literis nostris consensualibus

et confirmationalibus super praetactis privilegiis ac exemptionibus praedeclarati principis confectis et emanatis incumbente, perpetuo possidendas, pariter et habendas, si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocetis eosdem ibidem contra annotatos Georgium et Ladislaum Pap ad decimum quintum die a die huiusmodi contradictionis ipsum, ipsis ex hinc fiendos computandos in curiam nostram, nostram scilicet in praesentiam rationem contradictionis suae reddituros efficacem. Et post haec vos seriem huiusmodi introductionis et statutionis vestrae simul cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint vicinorumque et commetaneorum, qui praemissae statutioni vestrae intererunt nominibus et cognominibus terminoque assignatis, prout per vos fuerit expedita et peracta nobis terminum ad praefixum fide vestra mediante referre vel rescribere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die decima septima mensis Novembris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo septuagesimo secundo. (L. S.) Lecta mpr

(Arch. r. Hung. Budapest. Miscellanea. Cista 1 fasc. 4. No. 38.)

104.

Făgăraş, 21 Fevruarie 1673.

Boierii Comşa Rad şi tovarăşii către principesa Ana Bornemisza.

Cer să le ierte amenda pusă de prefectul districtului.

Felső Visti Rad Popa, Opra Lyankul, Pap Thamás felső ucsai, Opra Barhat Alsó Visti, Aldgya Márk, Ráduly Sztancsul és Hangul Kirsa boerok, könyöregnek alázatosan Nagyságodnak, Kegyelmes Asszonyunk.

Kegyelmes Asszonyunk, alázatosan kénszeritjük Nagyságodnak jelenteni, ennek előtte nem sok üdővel az praefectus uram szolgájának boersága felől münket megeskettek volt, de mivel, Kegyelmes Asszonyunk, magyarul nem tudunk s nem is értünk, ez dolgot eszünkben nem vehettük, mely miatt vallásunkban fogyatkozás tanáltatott, mely esetünkért kapitány uram ő Kegyelme citáltatott.

Nagyságodnak ezért, mint Kegyelmes Asszonyunknak, igen alázatosan könyörgünk, tekintvén Istent s az mi ezaránt való értetlen gyarló szemben törvénykezésre való elégtelen voltunkat, méltóztassék Nagyságod mindenkori szokott kegyelmességiből egy

summában engedni ezért való megbüntetésünket; Nagyságoddal hogy pereljünk, méltók nem vagyunk, nem is perlünk.

Mely Nagyságod ebbeli kegyelmességeért mi is életünk fogytáig Isten-imádók leszünk.

Pe dos rezoluţia principesei: Felit elengedtük az mennyi birságban estenek törvény szerint, de felit rajtok az kapitány vegye meg. Fogaras, 21. Februarii 1673.

A. Bornemisza mpr

Notiţă oficială despre amendele încasate: Felsővisti Popa Komsa fl. 10. R[etulit] fl. 4. Felsővisti Popa Rad fl. 14. R. fl. 2. Opra Barbat solvit d[en.] 50. Péntekre megy haza. Algya Márk fl. 15. d. 60. R. d. 20.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Boierii Rad Popa Comşa, Iancul Opra din Viştea-de-Sus, Toma Pop din Ucea-de-Sus, Bărbat Opra din Viştea-de-Sus, Marcu Aldea, Stanciul Radu şi Kirşa Hangul, se roagă supuşi Măriei Tale, Milostiva noastră Doamnă.

Milostiva noastră Doamnă, suntem nevoiţi să înştiinţăm pe Măria Ta, că nu cu mult mai înainte ne-au jurat în privinţa boieriei slugei domnului prefect, dar, Milostivă Doamnă, fiindcă nu ştim şi nu înţelegem ungureşte, n'am putut lua aminte acest lucru, din care pricină s'au aflat scădere în depunerea noastră, pentru care întâmplare a noastră Domnia Sa Domnul Căpitan a pus să ne citeze.

Pentru aceasta, ne rugăm foarte supuşi Măriei Tale, ca Stăpânei noastre milostive, ca având în vedere pe Dumnezeu şi starea noastră sărmană şi neîndestulătoare în pricina aceasta pentru a fi judecaţi, să se milostivească Măria Ta cu milostenia obişnuită de totdeauna şi să ne ierte într'o sumă pedepsirea noastră pentru aceasta; nu suntem vrednici să ne judecăm cu Măria Ta şi nici nu ne judecăm.

Pentru milostivirea Măriei Tale în această pricină şi noi vom fi rugători lui Dumnezeu până la sfârşitul vieţii noastre.

Pe dos rezoluţia principesei: Am îngăduit jumătate din ce-au căzut în bir după judecată, dar jumătate s'o ridice dela ei căpitanul. Făgăraş, 21 Februarie 1673. A. Bornemisza mpr

Notiţă oficială despre amendele încasate: Comşa Popa din Viştea-de-Sus fl. 10. R[etulit] fl. 4. Rad Popa din Viştea-de-Sus fl. 14. R. fl. 2. Barbat Opra Solvit d[en] 50. Merge acasă Vineri. Marc Aldea fl. 15. d. 60 R. d. 20.

105.

Boiu-Mare, 3 Martie 1673.

Ioan Bethlen către Grigorie Bethlen.

Ştiri din Muntenia. Sultanul cere dela Grigoraşcu Ghica-Vodă să meargă cu oştile spre Kamieniec. In vederea acestei expediţii, a slobozit pe boierii întemniţaţi de Vodă.

Havaselyföldében az dolgoknak nagy változása kezdődött, mert octava Februarii érkezvén császár csauza Gligorasko vajdához, hozott oly levelet neki, hogy Camenyicz segitségére minden hadaival készüljön. Ezt ugy hitte mind ő s mind az egész ország, hogy realitas volna a parancsolatban. A vajda boerokat küldött be a portára mingyárt fizetéssel akarván a hadi expeditioról kimenteni magát. A császár csauza ott maradott mellette, az ő indulásának sollicitálására, de alattomban ez feküdt alatta, a mint a dolognak exitusa megmutatta, hogy a vajda elméjit el akarták vonni attól, az mely boerokat fogva tartott ne ölesse meg, hanem vonódjék el az elméje azoknak megölésétől a hadi készületre. Az csauz után harmad nappal érkezett császár kakuczi passája. Az az vajdával addig szemben sem lött, hanem megtudakozta, hol tartatnak fogságban a boérok; oda menvén, az tömlöcztartót megriogatta, a rabokot vélle mind el bocsáttatta, vasokot levágatván lábokról, magával együtt az vajdához fel. vitte, megmondván a vajdának, hogy hatalmas császár azokat elszabaditotta, sőt számot is kell az vajdának adni rólla, mit cselekedett véllek. A vajdá megrázván köntösit, tagadta esküvéssel, hogy semmieket el nem vötte, de amazok szemben hazudtolták. Magának kellett az vajdának szekereket a boerok alá adni, a melyeken a portára bé mehessenek. Duodecima Februarii mentenek által a Dunán, a Porta felé, véllek menvén a császár csauza, az kakuczi pasa peniglen a vajda mellett maradott, ott őrzi. Meg is parancsolta az országnak, hogy ugy vigyázzanak, el ne szaladjon a vajda, mert meghalnak érte. Az csauz az boerokkal be érkezvén, akkor válik el dolga vajdának, mit fog parancsolni a császár. Közönséges opinio az, hogy mivel immár is rab, rosszul lenne dolga; etc.

Bun, 3. Martii 1673.

Betlen János mpr

(Archivum Comitum Bethlen. Criş-Keresd.)

Trad. In Ţara-Românească a început mare schimbare de lucruri căci sosind ceauşul împăratului în 8 Fevruarie la Voevodul Gligoraşcu, i-a adus o astfel de scrisoare ca să se gătească

în ajutorul Cameniţei cu toate oştile. Aceasta aşa a crezut-o atât el cât şi ţara că ar fi realitate în poruncă. Voevodul a trimis numai decât boieri la Poartă cu plată voind să se scape de expediţia războinică. Ceauşul împăratului a rămas acolo lângă el, pentru grăbirea plecării lui, dar în taină aceasta era dedesubtul precum l-a arătat sfârşitul lucrului, că au voit să ia gândul voievodului ca să nu omoare pe boierii pe cari îi ţinea prinşi, ci să-şi mute gândul dela uciderea lor la pregătirea de războiu. A treia zi după ceauş a sosit kakuci-paşa al împăratului. Acela nici n'a dat ochi până atunci cu Voevodul, ci a ştiricit unde sunt ţinuţi în închisoare boierii; mergând acolo, a înfricoşat pe temnicer şi l-a făcut să sloboadă pe toţi robii, tăindu-le fiarele dela picioare, i-a dus împreună cu el la voevod, spunând voevodului că i-a slobozit puternicul împărat, ba încă voevodul trebue să deie şi seamă ce-a făcut cu ei. Voevodul, scuturându-şi haina, a tăgăduit cu jurământ că nu le-a luat nimic, dar aceia l-au făcut mincinos în faţă. Voevodul însuşi a fost nevoit să dea care boierilor, cu cari să poată merge la Poartă. In 12 Fevruarie au trecut Dunărea, spre Poartă, mergând cu ei ceauşul împăratului, iar kakuci-paşa a rămas lângă voevod, îl păzeşte acolo. A şi poruncit astfel ţării, să fie cu băgare de seamă să nu fugă voevodul, căci vor muri pentru el. Ceauşul sosind cu boierii, atunci se va alege soarta voevodului ce va porunci împăratul. Părerea obştească este aşa că, dacă de acum e rob, îi va merge rău; etc.

106.

Hotin, 11 Iunie 1673.

Hatmanul Gligoraş Hăbăşescul către căp. Ştefan Lázár.

Mulţumind de bunătatea arătată prin scrisoarea sa primită, îi oferă slujbele, dorind să-l cunoască şi personal.

Kegyelmednek, mint jóakaró uramnak szeretettel való szolgálatomat ajánlom és Istentöl az Kegyelmed kévánsága után minden lelki, testi áldást, szerencsés bódog hosszu életet minden kedvesivel egyetemben kévánok szüböl.

Az Kegyelmed énnékem böcsülettel irott levelét az Kegyelmed jámbor embere által szeretettel vettem, melyböl az Kegyelmed hozzám isméretlen voltamra jövendőbéli jó szomszédságnak, atyafiuságnak jó akaratjának ajánlását énnékem igiri; Kegyelmedtől, mint jóakaró uramtól szomszédomtól, atyámfiától igen nagy szeretettel és kedvesen agnoscaltam. Ennekutánna is az

miben kévántatik az én szomszédi szolgálatom és Kegyelmed engemet elégségesnek itil, Kegyelmed énnékem bátran parancsoljon, Kegyelmednek szolgálni, kedveskedni el nem mulatom. Mivel penig, hogy még eddig csak levelünk által Kegyelmeddel lévén ismeretes, én is kévánnám, oly jó alkalmatosság adatván, hogy Kegyelmeddel való szembenlétem által szivesen akarnám és ezmellett az Kegyelmed hozzám szomszédjához jóakaró atyjafiához megmutatott jóakaratját, hirekről való tudósitását Kegyelmedtől felette kedvesen vettem, kérvén Kegyelmedet szomszédságos, atyafiuságos jóakarattal ennekutánna is az elkezdődött mostani jó szomszédságos, atyafiuságos szeretetet köztünk Kegyelmed meg ne hagyja hülni, melynek én is az követője leszek. Ezekkel egyetemben én is maradok Kegyelmednek jóakaró atyjafia, szolgája holtomig, ajálván a Szent Istennek kegyelmes gondjaviselése alá Kegyelmedet mind kedves jó akaróival egyetemben.

Datum in Hutin, die 11. Iunii 1673.

Kegyelmednek jóakaró szomszédja, atyjafia, szolgája, mig élek

Gligorás Hebeseskul, generalis
supremus exercitui Illustrissimi
principis Moldaviae.

Adresa: Tekintetes nemzetes Lázár István uramnak, Csik, Gyergyó, Kászon széknek fő királybirójának, nékem jóakaró uramnak, kedves atyámfiának adassék.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Lázár.)

Trad. Incredinţez slujba mea cu dragoste Domniei Tale ca Domnului meu voitor de bine şi poftesc din inimă dela Dumnezeu, după pofta Domniei Tale, toată blagoslovirea sufletească şi trupească, vieaţă lungă norocoasă şi fericită, şi celor dragi Domniei Tale.

Scrisoarea scrisă cu cinste a Domniei Tale către mine am primit-o cu dragoste dela cinstitul om al Domniei Tale, prin care îmi făgădueşte Domnia Ta cu toate că-s necunoscut, bună vecinătate viitoare şi bunăvoinţă frăţească; am primit-o cu foarte mare dragoste şi plăcere din partea Domniei Tale, ca dela domnul şi vecinul meu voitor de bine şi fratele meu. Şi după aceasta, când e nevoie de ajutorul meu de vecin, cât îl crede de nevoie Domnia Ta, să-mi poruncească cu voie Domnia Ta, nu voiu întârzia să slujesc pe Domnia Ta. Iar fiind până acum cunoscut cu Domnia Ta numai prin scrisori, aş dori şi eu ca dându-se prilej, aş vrea din inimă să fim cunoscuţi şi prin înfăţişare şi pe lângă aceasta,

am luat peste măsură de bucuros înştiinţarea dela Domnia Ta despre veşti şi bunăvoinţa Domniei Tale faţă de mine, vecinul şi fratele voitor de bine, rugând pe Domnia Ta cu bunăvoinţă de vecin şi de frate să nu lase Domnia Ta să se răcească nici după aceasta dragostea de bună vecinătate şi de frate de acum începută, pe care voiu urma-o şi eu. Impreună cu acestea rămân şi eu Domniei Tale frate voitor de bine, slugă până la moarte, recomandând pe Domnia Ta, împreună cu toţi iubiţii voitori de bine, ocrotirii milostive a lui Dumnezeu Sfântul. Datum, etc.

Vecinul, fratele şi sluga Domniei Tale, voitor de bine, până trăiesc Gligoraş Hebeşescul etc.

Adresa: Să se deie cinstitului şi de bun neam Domn Ştefan Lázár, judelui suprem regesc al scaunului Ciuc, Gheorghiu, Kason, domnului meu voitor de bine, fratelui iubit.

107.

Suceava, 26 Octomvrie 1673.

Ştefan Petriceicu-Vodă către principele Mihai Apafi.

Il vesteşte în taină că s'a lăsat de Turci şi a luat partea creştinilor. Il îndeamnă să facă acelaş lucru, căci ajutat şi de Leşi, vor reuşi să scape de păgâni.

Illustrissime Domine Princeps, amice et vicine nobis benevole.

Isten Kegyelmedet kévánsága szerint való boldog szerencsés hosszu élettel áldja meg, mind Kegyelmedhez tartozandókkal, szivből kévánom és birodalmát kévánsága szerént boldogitsa.

Ez alkalmatossággal akarám Kegyelmedet látogatnom, kévánván irásunk is találja jó egészségben, szerencsés órában és Isten minden szomoru változásoktól őrizze s oltalmazza. Azonban az mi az ide be való hireket, s állapotokat illeti pedig, irhatom Kegyelmednek, az mint ennekelőtte is irtam Kegyelmednek, látván, hogy az törökök torkokot bé nem tölthetjük semmiképen, az kereszténység mellé állottunk; mivelhogy mi is keresztények vagyunk, az kereszténység szárnya alá kell állanunk. Az lengyelek nagy erővel vadnak, az muszka is mellette vagyon, az kozákok is az kereszténységgel egyáltaljában fel akar támodni az pogányok ellen; melyik fog triumphálni, Isten itiletiben vagyon. Az mely törökök Hotinhoz jöttek volt, megkeritették az lengyelek, ugy gondolom, hogy nem szalad el sok. Az császár felől is halljuk, hogy nem sok hada vagyon, az kereszténység több, hogy sem az pogányok. Négy hatmány vagyon együtt, az letfai hatmány is itt

vagyon, ugy vagyon gondolatok, hogy az Duna mellé menjenek le telelni, magam is megmozdulok ugy mint oktobernek 29. napján. Az hatmány Szobeczki is tudósitja Kegyelmedet, de nem lehetett eddig ő Kegyelmétől, mert sok gondjai voltanak, nékem irt ő Kegyelme, hogy tudósitsam Kegyelmedet; mivel hogy tudván az Kegyelmed birodalma is az török keze alatt vagyon, azonkivül Kegyelmed is keresztény, úgy gondoljuk, Kegyelmed is inkább vonszon az kereszténységhez, hogysem az pogányokhoz, ehezképest kérvén Kegyelmedet, mint jóakarómat s kedves atyámfiát, hogy Kegyelmed is valami mozdulással, segitséggel legyen, mivelhogy minnyájon keresztények vagyunk, talán Isten megszánja az kereszténységet s kiveszi az pogányok kezéből. Ezekután Isten tartsa meg Kegyelmedet sok jó egészségben és Istennek áldása szálljon Kegyelmedre.

Datum in civitate nostra Szuczva, die 26. Octobris 1673.

Illustrissimae Dominationis

Vestrae vicinus, amicus et benevolus

Stephanus Petras, princeps Moldaviae.

P. S. Kegyelmed nyilván tudja, hogy itt vagyunk Szuczwán ő Kegyelmével, Kuneczkivel egynehány ezer haddal, az Pruthoz megyünk le, az mely hadat Szobeczki adott mellénk. Kegyelmed csak magában tartsa, ezt senkivel ne közölje. Kérem Kegyelmedet, hogy választ adjon irásunkra, ettől az embertől, az melyet Kegyelmedhez küldöttem, bár csak Hosszumezőig küldjön Kegyelmed az Vornikhoz hozzánk.

Ha Kegyelmed egyebet gondol az dologban, az lengyelek valóban nagy erővel vadnak, hatmányoknak is nagy bizodalmok vagyon Kegyelmedhez. Káplán passa Jászvásárra jött, sok kárt tött, Kegyelmed is segitséggel légyen az kereszténségnek. Ezek után Istennek ajánlom Kegyelmedet. Letfai hatmányok ketten vadnak.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 772. Copia coaeva.)

Trad. Illustrissime etc. Poftesc din inimă ca Dumnezeu să blagoslovească pe Domnia Ta cu vieaţă fericită, norocoasă şi lungă, împreună cu toţi ai Domniei Tale, şi să fericeşti ţara după pofta inimei.

Vreau să cercetez pe Domnia Ta cu acest prilej, poftind ca şi scrisoarea mea să afle [pe Domnia Ta] în ceas cu bună sănătate şi norocos şi Dumnezeu să te păzească şi să te ocrotească de toate

schimbările triste. Iară în ce priveşte veştile de aici dinăuntru, pot scrie Domniei Tale precum am scris şi mai înainte Domniei Tale, că văzând că gâtlejurile Turcilor nu le putem astupa în niciun chip, ne-am alipit de creştinătate, căci şi noi suntem creştini, trebue să stăm supt aripa creştinilor. Leşii sunt cu mare putere şi Muscalii sunt alături şi Cazacii în deobşte vreau să se scoale cu creştinii împotriva păgânilor; este în judecata lui Dumnezeu, care va birui.

Pe Turcii cari au venit la Hotin i-au înconjurat Polonii, socot că nu fug mulţi. Auzim şi despre împărat că nu are oaste multă, creştinătatea e mai multă decât păgânii. Sunt împreună patru hatmani şi hatmanul de Litfa este aici, aşa le e gândul să se coboare să ierneze lângă Dunăre, mă urnesc şi eu în ziua de 29 Octomvrie. Şi hatmanul Sobieski înştiinţează pe Domnia Ta, dar până acum nu s'a putut din partea Domniei Sale, căci a avut gânduri multe, mi-a scris Domnia Sa mie să înştiinţez pe Domnia Ta, căci ştie că şi ţara Domniei Tale este supt mână turcească şi în afară de aceea şi Domnia Ta e creştin, socotim că şi Domnia Ta să tragă mai mult la creştini decât la păgâni, rugând în acest fel pe Domnia Ta, ca pe binevoitorul şi fratele meu iubit, să ne fie şi Domnia Ta spre ajutor cu vreo mişcare, căci toţi suntem creştini, poate că Dumnezeu se milostiveşte de creştini şi-i scoate din mâna Turcilor. După acestea, Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta în multă bună sănătate şi blagoslovenia lui Dumnezeu să se pogoare peste Domnia Ta. Datum, etc.

P. S. Bine ştie Domnia Ta că ne aflăm aici în Suceava cu Domnia Sa Kuneczki, cu câteva mii oaste, ne coborîm la Prut, care oaste ne-a dat-o Sobieski. Domnia Ta s'o păstreze în sine, să nu destăinuiască aceasta nimănui. Rog pe Domnia Ta să deie răspuns la scrisoarea noastră, prin omul acesta pe care l-am trimis la Domnia Ta, măcar de ar trimite Domnia Tu numai până la Câmpulung, la noi la Vornic.

Dacă Domnia Ta gândeşte altfel în această afacere, Leşii sunt într'adevăr cu mare putere şi hatmanii au mare încredere în Domnia Ta. Paşa Kaplan a venit la Iaşi, a făcut multă pagubă, să fie şi Domnia Ta cu ajutor creştinătăţii, după acestea recomand peDomnia Ta lui Dumnezeu. Hatmanii de Litfa sunt doi.

Notă. Scrisoarea lui Ştefan Petriceicu-Vodă scrisă cu două zile înainte (din Suceava, 24 Octomvrie 1673) publicată în *Török-magyarkori államokmánytár* vol. V. p. 183.

108.

Galaţi, 30 Octomvrie 1673.

Valentin Szilvási către principele Mihai Apafi.

Ştiri despre pregătirea Turcilor în contra Leşilor. Ieşenii au părăsit oraşul de frica Leşilor.

Én Isten kegyelmességéből die 27 praesentis ide az Duna mellé Galaczra érkeztem. Itt kellett két nap mulatnam valami vizeknek meggátoltatása miatt, hanem kellett el küldenem az Vezér tihajához csauszak jövén ki, az hidat az Pruton ugy csinálták meg. Ma Isten kegyelmességéből innet Galaczról meg indulak az hid felé, hogy az Dunán ott menjek által; prima vagy secunda 9-bris az táborban igyekezem bémenni. Semmi bizonyost Nagyságodnak nem tudak irni, még eddig meg nem ütköztenek az lengyelekkel. Kaplan passa most ment ujabban segitségekre mint egy két vagy három ezer emberrel; igen tartanak, az mint veszem eszemben, mivel kevesen is vadnak, ott sánczban verték magakat az törökök Hutinnál. Jászvásárról mind el szöktek az emberek s pusztán hadták, félvén az lengyelektől; etc.

Datum Galacz, die 30 8-bris 1673. Szilvasi Balint mpr.

(Musa um Nat. Budapest. Tőrzsanyag.)

Trad. Eu cu ajutorul lui Dumnezeu în 27 a lunii am sosit aici lângă Dunăre la Galaţi. Aici am fost nevoit să petrec vreo două zile din pricina unor ape, dar am fost nevoit să trimit la chehaia Vizirului venind ceauşi, aşa au făcut podul peste Prut. Azi cu ajutorul lui Dumnezeu plec de aici din Galaţi către pod, ca să trec Dunărea acolo; mă silesc să intru în tabără la întâi sau două Noemvrie. Nu pot scrie nimic sigur Măriei Tale, până acum nu s'au ciocnit cu Leşii. Paşa Kaplan s'a dus acum mai decurând în ajutor cu două sau trei mii de oameni; se tem tare, după câte bag de seamă, căci şi sunt puţini, acolo s'au aruncat în şanţ Turcii la Hotin. Din Iaşi au fugit toţi oamenii şi l-au lăsat pustiu, temându-se de Leşi; etc.

Notă. Cf. şi scrisoarea sa din Tecuci, 26 Octomvrie 1673 după eşirea sa din Ardeal în care scrie, că dacă Leşii ar aveau puţină armată, acum ar putea triumfa împotriva Turcilor. (*Mon. Com. Trans.* Vol. XV. p. 339.)

109.

Tabăra din Moldova, 6 Noemvrie 1673.

Hatmanul Jan Sobieski către principele Mihai Apafi.

Aflându-se în fruntea oştii sosite aci pentru a lupta împotriva păgânilor, îl vesteşte că s'a unit cu dânsul atât Ştefan Petriceicu-Vodă

cât şi vecinul său Grigorie şi astfel îl îndeamnă să le vină şi el în ajutor acum când şi Papa s'a hotărît a porni ceva în interesul creştinătăţii.

Celsissime et Illustrissime Princeps Domine Amice Colendissime.

Quoniam neque desideria nostra, quibus pacem optavimus, neque Celsitudinis Vestrae studium, cujus meditatione eam fieri et stabiliri honeste volebamus, optatum finem sortita sunt: expressit haec tanta obstinatio othomanica (quam ad nulla honestae pacis media inclinare, neque de rigore suo quidquam remittere volebit) ut eas, quas potuimus in praesens vires colligeremus, dubium licet esse bellum turpissimae paci praeferendo. Quapropter vocato in suppetias supremo regum regionumque arbitro Deo, jam exercitus nostros et magni ducatus Lithuaniae in Valachiam induximus, armis cum hoste de negotio decreturi. Quandoquidem autem non nostra tantum, sed totius Christianae reipublicae res agitur, cui hostis excidium hic semper minatur, omnium Christianorum principum commune negotium esse deberet, uti vi repellere et jugum hoc, quod cervicibus eorum vel induxit, vel inducere satagit hostis, confringere et excutere aliquando; et certe jam omnes principes Italiae cum Summo Pontifice pro tuenda Christiana republica conspirant, aliqui principes christiani in unionem trahuntur; jamque de facto magnus Moschorum dux, jam supremus Zaporovicensium ductor Sirko, jam exercitus Chalmuchorum in communionem causae tracti, partim incursionibus suis Thauricae Chersoneso non modica damna inferendo, partim praeparatis exercitibus eidem imminentes Scitas, quominus in campum prodeant, intra eorum fines continent. Celsissimus etiam princeps Stephanus palatinus Valachiae, relicto hoste, cum suo exercitu nobis adhaesit. Idem consilium et Gregorius princeps, vicinus ejus sequitur. Aequissimum itaque putavi etiam Celsitudini Vestrae communem gloriae campum aperire et in tam justam Christianorum armorum societatem invitare. Sentiat tandem barbarus, non impune toties jurata pactaque et tanta obstinatione nostra servata (ut, quominus rumperentur ingens in nos bellum Cosacicum atque inde secuta devolverimus) foedera violari. Non dubito ego Vestram Celsitudinem non tantum aequitati causae subscripturam, sed etiam illi vindicandae vires suas admoturam; unde et ingens gloriae suae incrementum accedet, et universam rempublicam nostram meque cum exercitu sibi Vestra Celsitudo astringet arctissime. In reliquo Celssissimus princeps Stephanus in negotio hoc pluribus informabit. Interim Vestram Celsitudinem bene valere cupiens, declarationem quamcitissime praestolor.

In castris in Valachia tribus milliaribus ab hoste, sexta mensis Novembris 1673.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae Addictissimus amicus ad officiaque paratissimus J. Szobeski mpr

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 837 fol. 45. Copia.)

110.
Veneţia de Jos, 24 Decemvrie 1673.

Diacul Matei către principele Mihai Apafi.

Ştiri despre evenimentele războinice din Moldova. Suceava şi cetatea Neamţului are garnizoană nemţească care face mari prădăciuni prin ţară. Vodă se află la Suceava, petrecând cu ofiţerii leşi şi nemţi. Kaplan paşa are oaste puţină şi stă cu noul Vodă în tabără. Scumpete grozavă pretutindeni.

Az Nagyságod énnékem irt levelét alázatossággal vettem. Nagyságod énnékem parancsol az tordai rabnak állapatja felől. Nagyságod még mikor Hutin alatt is voltunk, irt vala az vajdának ő Nagyságának, de állandóságot nem remélvén, csak abban maradott. Az rab Bucziágban vagyon... Ha valamennyire az idő csendesednék, Kegyelmes Uram, kihozatnám; de Nagyságod megitilheti, az ország puszta, egy városban egy ember nincsen, mind az havasokban futottak, csak járni igen bajos az puszta országban. Mivel magam Háromszékre kitaláltam jőni, utánnam irt az lengyel deák társom Nagyságodnak levelet, talám Nagyságodnak meg fogta irni akkor miben folytak az dolgok. Én is nem akartam elmulatni, Nagyságodnak megküldtem ezen posta által. Bizonyos dolog, Kegyelmes Uram, az Szucsva várában német praesidium vagyon, azmellett Nemczi várában az havas alatt, abban is német praesidium. Azonkül az német rettenetes romlást tészen, egy egy egész házat elrontanak, az utcza közepire tüzet tésznek, negyven egy tüznél hál, azmellett 10 német, lengyel, oláh elegyes az futott néphez mennek, megijesztik, elfutnak, az paraszt emberek mindent félben hadnak, az szolgáló rendek mindent elkóborlanak; erőszakkal kinél jó lovat találnak, elvonják, némely boerokot, kiket házoknál találtak az szélyekben, megfogták, felsákmányoltak, erővel viszik az vajdához, az vajda penig mindeddig Szucsván vendégeskedett az lengyel s német officiálisokkal. Mivel az szucsvai lakosok s mások valamennyi eledelek, borok volt, mind oda takaritották, eddig azt költötték, már az elfogyván alá fognak szállani Kotnár, Jászvásár felé. Kaplan pasa penig azon kevés haddal

vagyon, hàrom, négy ezer embernél több nincs s vélle az uj vajda, ő lassan alább szállnak, mert ő meg nem harczol, mig az ő idejek elė nem jö. Mindeddig is ezek költötték, az lengyel király megholt, azmiatt Hutin alól nem sietett az lengyel tábor alájöni; de azmint látom, abban is semmi nincs, mert életben van; etc.

Magamnak is ki kelletvén, jönöm ide veniczei házamhoz, 8 ökrömet, 5 lovamot telelésnek okáért ide hajtattam, mivel Kegyelmes Uram, ott Tatroson el nem győztem tartani; rettenetes drága széna, szalma, öt-hat tallér egy boglyácska széna; etc.

Alsó Veniczén, 24. Decembris 1673.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Am primit cu supunere scrisoarea Măriei Tale către mine. Imi porunceşte Măria Ta despre starea robului din Turda. Măria Ta, încă pe vremea când eram la Hotin, a scris Măriei Sale Voevodului, dar nenădăjduind statornicie, a rămas numai întru atât. Robul e în Buceag... Dacă s'ar linişti întru câtva vremea, Milostive Doamne, l-aş putea scoate; dar poate judeca Măria Ta, ţara e pustie, în nici un oraş nu este nici un om, au fugit toţi în munţi, este foarte greu şi numai a umbla prin ţara pustie. Fiindcă eu am izbutit să ies în Trei-Scaune, tovarăşul meu diacul polon a scris după mine scrisoare Măriei Tale, poate a scris Măriei Tale cum au mers lucrurile atunci. N'am vrut nici eu să las să treacă, am trimis-o Măriei Tale prin această poştă. Este sigur, Milostive Doamne, că în cetatea Sucevei este prezidiu nemţesc, în afară de aceea în cetatea Neamţ, sub munte, şi în aceea este prezidiu nemţesc. In afară de aceea, Nemţii fac stricăciune îngrozitoare, strică o casă întreagă, fac foc în mijlocul drumului, dorm 40 la un foc, pe lângă aceea 10 nemţi, poloni, români amestecaţi se duc la norodul fugit, î-l sperie, fuge, oamenii proşti de lasă toate baltă, slujitorii răscolesc totul; la cine găsesc cal bun, îl iau, pe câţiva boieri pe cari i-au găsit acasă, la margine, i-au prins, i-au jefuit, îi duc cu puterea la Voevod, iar Voevodul până acuma s'a ospătat cu oficialii leşi şi nemţi în Suceava. Fiindcă toată hrana şi vinurile ce le-au avut locuitorii din Suceava şi alţii le-au strâns acolo, până acum pe acelea le-au cheltuit, acum sfârşindu-le, se vor cobori spre Cotnari şi Iaşi. Iar paşa Kaplan este cu acea oaste mică, nu are mai mult de trei-patru mii de oameni şi cu el este voevodul nou, el se coboară încet mai jos, căci el nu se luptă, până nu-i soseşte vremea. Şi până acum aceştia au scos svon că regele polon a murit, din pricina aceasta tabăra polonă nu s'a grăbit

să se coboare dela Hotin; dar precum văd nu este nimic adevărat, căci este; în viaţă etc.

Şi eu, fiind nevoit să viu aici la casa mea din Veneţia, mi-am mânat aici pentru iernat 8 boi, 5 cai, căci, Milostive Doamne, n'am putut să-i ţiu acolo la Trotuş; fânul şi paiele sunt îngrozitor de scumpe; o căpită de fân este 5—6 taleri; etc.

111.

Budilă, 19 Fevruarie 1674.

Căp. Paul Béldi către principele Mihai Apafi.

Sol tătar sosit din Moldova cu ştiri proaste. La Iaşi voevodul a stat de veghe în fiecare noapte de teama vrăjmaşilor.

Akarám Nagyságodnak alázatosan értésére adni, tegnap éjjel jütt ki Moldovából egy tatár hatodmagával, Galga szultán követinek mondja magát; etc. Az vajdához is, Kegyelmes Uram, emberséges embert küldtem volt bé Moldovába, ma érkezék meg, hozott levelet s eleget beszél, de én bizony sem a levélből, sem az beszédből semmi bizonyost nem tudok colligálni, talám Nagyságod a tatár követtől jobban megérthet mindeneket; elhiszem maga részéről kevesebbet nem mond. Azomban, Kegyelmes Uram, ma hozá Moldovából jütt emberséges ember, derekas élést vetettek volna fel Havasalföldében. A bosznai passa ujobban jüne, akarván azon élést Kemeniczben szállitani, csalhatatlannak mondja s Nemcz alá községet Moldovában hajtják botokkal, fustélyokkal, ha megvehetnék. Hozták volt hirül Csikban, hogy az nyemczi praesidiumban felest vágott volna le az oláh s tatár had, ugy hogy két szekér német fejet vittek volna bé Jászvásárra; Nagyságodnak is megirhatták a tisztek, de hazugság volt. Ebből Nagyságodnak bizonyost irhatok, Gyászvásárt minden éczaka strásáltatja magát a vajda, Nyemczben 13. napja ma miolta elküldtem, nem tudom elfogták-e vagy az alkalmatlan idő rekesztette el emberemet; ha megjő s bizonyost hoz, Nagyságodat tudósitani ujobban el nem mulatom; etc.

Bodolán, 19. Februar 1674.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Vream să dau de ştire cu supunere Măriei Tale, că ieri noapte a sosit din Moldova un Tătar împreună cu alţi cinci, se numeşte solul sultanului Galga; etc. Milostive Doamne, am trimis şi la voevodul din Moldova un om de omenie, azi a sosit şi vorbeşte de ajuns, dar eu nici din scrisoare, nici din vorba lui nu pot alege nimic sigur, Măria Ta poate vei înţelege totul mai bine dela

solul tătar; cred că din partea lui nu spune mai puţin. Intr'aceea, Milostive Doamne, azi mi-a adus un om de omenie venit din Moldova, că s'ar fi ridicat hrană multă în Ţara-Românească. Paşa din Bosnia ar veni din nou, vrând să ducă acea hrană la Cameniţa, spune că fără îndoială supt Neamţ se mână obştea în Moldova cu bâte şi fuştei, dacă ar putea-o lua. Au fost aduse veşti în Ciuc că jumătate din prezidiul nemţesc din Neamţ a fost tăiat de oastea românească şi tătărească, aşa că au dus la Iaşi două care cu căpăţini nemţeşti; poate că au scris-o slujbaşii şi Măriei Tale, dar a fost minciună. Despre aceasta pot scrie sigur Măriei Tale, că în Iaşi Voevodul în fiecare noapte pune să fie străjuit. Azi sunt 13 zile de când mi-am trimis omul la Neamţ, nu ştiu, l-ar fi prins sau vremea rea l-a fi zăbovit pe omul meu; dacă se întoarce, aduce veşti sigure, nu voiu lăsa să treacă şi să nu vestesc din nou pe Măria Ta; etc. Datum.

112.

Iaşi, 17 Martie 1674.

Stanislav Kienarski către căp. Ştefan Lázár.

Işi oferă slujba, deoarece supt domnia fostului Ştefan-Vodă au stat în strânse legături.

Spectabilis ac Magnifice Domine Iudex Domine mihi observandissime.

Anteactis annis et praesertim dominante in hac provincia Stephano Principe, filio Basilii principis, crebras habui a Magnifica Dominatione Vestra amicabiles per famulum Bendic literas, quibus studiose respondi, et omnia iussa a Mag^{ca} Dominatione V^{ra} mihi imposita libens lubensque exeq[u]utus sum. Modo nescio, qua de causa ad gratiam et favorem Mag^{cae} Dominationis V^{rae} mihi occlusae sunt obices, quod vel inde cognosco, quia nec unicam notam video, mea autem constans in me hucusque perseverat erga Mag^{cam} Dominationem V^{ram} propensio, quam etiam nunc experiri licebit, nisi mei apud Mag^{cam} Dominationem V^{ram} praedominabitur oblivio. Spe igitur firma fulcior me pristinam recuperaturum gratiam, cui animitus exopto, ut non interruptum eiusdem fortunarum cursum, felices et longaevi secundent dies et anni. Iassiis, die 17. Martii 1674.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae humilis servus

Stanislaus Kienarski

Sec(retarius) Illustrissimi Prin(cipis) Ter(rarum) Mold(aviae) mpria

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Lázár.)

113.

Jastrzębiec, 28 Aprilie 1674.

Constantin Şerban-Vodă către căp. Paul Béldi.

Primindu-i scrisoarea, îi mulţumeşte de bunăvoinţa sa, rugându-l să-l susţină pe lângă principe şi în chestia moşiei sale Sólyomkő, pe care o cumpărase dela decedatul principe George Rákóczy II şi azi îi ia venitul altul pe nedrept.

Spectabilis ac generose domine. Salutem et omnigenam dominii benedictionum ac servitiorum nostrorum commendatione.

Az Kegyelmed becsülettel nekem irott levelét nagy örömmel és becsülettel vettem s igen köszönöm, hogy Kegyelmed rólam, régi jó akarójárul el nem feletkezett, sőt mind levele s mind pedig köszönete által rólunk meg emlékezett. Isten egészségünket adván, el nem feletkezünk az Kegyelmed ilyen tiszta szűbeli indulatjárul; hiszem az Istent, hogy ő szent fölsége boldogtalan sorsomat jobb karban hozza és reménségemet effectuálja és Kegyelmednek ezen jó akaratját teljes életem fogytáig meg szolgálni s meg hálálni el nem mulatom; kérem Kegyelmedet ez után is Kegyelmed ebbeli jó akaratját s favorát ne vonnya meg tőlem, sőt dolgomat az fejedelem ő nagysága előtt méltóztassék Kegyelmed promoveálni és igazságos dolgomat jó karban hozni.

Bizonyos adósságom dolga végett izentem Kegyelmednek szóval, ezen levelünk praesentáló embertűl, Légrádi Mihálytul, mely dologrul élő bizonságom Badia Balaczan ő Kegyelme referálhatja Kegyelmednek, ezen emberünknek pedig szava Kegyelmednél legyen hiteles elegendőképpen. Sólyomkü várát minden hozzá tartozó jószágival és haszon vevő helyeivel mint vettem vala meg, ugymint harmincz három ezer, nro. 33,000 talléron, az méltóságos Istenben idvözült néhai Rákoci Geörgy uramtül ő nagyságátul, emlékezhetik talám Kegyelmed is rea, Budai Peter Deák szolgám lévén akkor, Istene lelke vagyon s meg mondhatja; kérem Kegyelmedet, Kegyelmed maga bölcs itiletivel visgálja meg, annyi időtűl fogva azon jószágnak semmi hasznát nem vettem s pénzem is oda vagyon, távulról nizem, hogy már a kinek semmi jussa, semmi közi és igazsága nincsen hozzája, az hizódik belőle. Kegyelmedet ezért kérem ez dolog végett is, Kegyelmed az fejedelem ő nagysága előtt promoveálja igazságomat, ő nagysága, mint igaz keresztyén fejedelem adattassa kezemben azon jószágot; Kegyelmedet kérem atyafiságoson, ez iránt is mutassa hozzám régi jó akaratját, Kegyelmed az mire elégségesnek itil

engemet az maga szolgálatjára, jó szivvel és szeretettel szolgálni kész vagyok Kegyelmednek. In confidentia jelentem Kegyelmednek szóval, adjon hitelt Kegyelmed. Ezek után Isten sokáig tartsa jó egészségben Kegyelmedet, mind az Kegyelmedéivel egyetemben. Ex nostra possessione Iastrenbecz, 28. Aprilis 1674.

Kegyelmednek jó szivvel és szerettetel szolgál

Іѡ҃ костандин воевод

In dorso: 6. Iunii, Komlod.

Pecetea anulară, aplicată în ceară de lac (largă de 2 cm.) fragmentară, cu inscripţia: † Іѡ коста[ндин вое]вод

(Archivum Comitum Béldi. Cluj.)

Trad. Spectabilis, etc. Am primit cu mare cinste şi bucurie scrisoarea cinstită a Domniei Tale către mine şi mulţumesc foarte că Domnia Ta nu a uitat de mine, vechiul său voitor de bine ci şi-a amintit de noi atât prin scrisoare cât şi prin salutul său. Dându-ne Dumnezeu sănătate, nu uităm pornirea Domniei Tale din inimă atât de curată; nădăjduiesc în Dumnezeu, că Maiestatea Sa sfântă îmi va îmbunătăţi soarta mea nefericită şi îmi împlineşte nădejdea şi nu voiu înceta să slujesc această bunăvoinţă a Domniei Tale şi să o răsplătesc până la sfârşitul vieţii mele; rog pe Domnia Ta, ca şi de acum înainte să nu-şi retragă această bunăvoinţă şi acest favor dela mine, ci să binevoiască Domnia Ta să-mi promoveze interesele înaintea Măriei Sale Principelui şi să-mi aducă în bună stare afacerea dreaptă. Am înştiinţat pe Domnia Ta cu graiul prin acest om care aduce scrisoarea, Mihai Légrádi, despre afacerea unei datorii a mele, despre care afacere poate referi Domniei Tale martorul meu în viaţă, domnul Badea Bălăceanu, iar cuvântul acestui om al nostru să fie crezut şi îndestulător Domniei Tale. Cetatea Sólyomkö cu toată averea ţinătoare de ea şi cu locurile ei aducătoare de câştig, cum am cumpărat-o, adică cu treizeci şi trei de mii = 33.000 taleri, dela Măria Sa, fericitul întru Domnul, Domnia Sa răposatul Gheorghe Rákóczi, poate că-şi aduce şi Domnia Ta aminte, fiind atunci diac sluga mea Petru Budai, are suflet Dumnezeul lui şi poate spune; rog pe Domnia Ta să cerceteze Domnia Ta cu judecata înţeleaptă a Domniei Tale, de câtă vreme nu am avut niciun folos dela acea avere şi-mi sunt şi banii acolo, privesc de departe că cine n'are niciun drept, nicio legătură şi nicio dreptate asupra ei, acela se îngraşe de pe ea. De aceea rog pe Domnia Ta şi pentru acest lucru,

să-mi promoveze Domnia Ta dreptate înaintea Măriei Sale Principelui, Măria Sa ca un principe adevărat creştin să-mi dea în mâinile mele acea avere; rog frăţeşte pe Domnia Ta să-şi arate Domnia Ta şi în privinţa aceasta vechea bunăvoinţă, sunt gata să slujesc Domniei Tale cu inimă bună şi cu dragoste, în ceea ce mă socoteşte Domnia Ta că pot în slujba Domniei Tale. In confidenţă vestesc Domniei Tale prin graiu, să deie crezare Domnia Ta. După acestea, Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta îndelung în bună sănătate, împreună cu ai Domniei Tale. Datum. Slujeşte cu inimă bună şi cu dragoste Domniei Tale Io Costandin Voevod.

114.

Sambor, 6 Mai 1674.

Hatmanul Gligoraş Hăbăşescul către căp. Paul Béldi.

Mulţumindu-i pentru scrisoarea primită, îi trimite ştiri despre Leşi şi frământările ivite cu alegerea noului lor rege.

Spectabilis ac generose domine mihi semper observandissime.

Becsülettel vettem Kegyelmed nekem irott levelét, hogy Kegyelmed még el nem feletkezett rólam, Istennek hála, itt, ez idegen országban is vannak jó akaróim, noha hazám kivül itt ez idegen országban mint egy vándorlásban vagyok, de Istentűl ő szent fölségétűl jobbat várok. Az moszkálok az egész Krajnát mind el foglalták és be fogták, igen nagy erővel vannak, mellyet szóval is bővebben meg mond ezen levelem praesentáló ember, higyjen Kegyelmed neki.

Az király választása felől semmi olly bizonyossat nem irhatok Kegyelmednek; öten vamak candidatusok, az öt közül már egy avagy két hét mulva minden bizonyosan el válik, mellik leszen, sokan sokat szólnak, de valóságosan nem tudják. Az tatárok, mint valami éhező farkasok, incursiókat tesznek ugyan Podoliának az alsó részén, de semmi, mert ismét mint valami éhező komondorok vissza futnak.

Sietvén az irással, bőven nem irhattam Kegyelmednek. Minden itt levő állapatokat bőven meg érthet Kegyelmed ezen levelem praesentáló személytűl. Isten sokáig tartsa Kegyelmedet jó egészségben. Samboriae, die 6. Maii 1674.

Jó szivel és szeretettel szolgál Kegyelmednek
Hetman Habaseskul

фратили дѹмиталн .... мъ інкин дѹмиталн кѹ сънътати

(Archivum Comitum Béldi. Cluj.)

Trad. Spectabilis etc. Am primit cu cinste scrisoarea Domniei Tale către mine, că Domnia Ta nu m'a uitat, slavă lui Dumnezeu că şi aici, în ţară străină am binevoitori, cu toate că în afară de ţara mea, aici în această ţară străină sunt ca într'o călătorie, dar aştept mai bine dela Maiestatea Sa Sfântă Dumnezeu. Muscalii au ocupat întreaga Craină, sunt cu putere foarte mare, ceea ce va spune şi mai bine omul care presintă această scrisoare a mea, să-l creadă Domnia Ta. Despre alegerea regelui nu pot scrie Domniei Tale nimic aşa de sigur; sunt cinci candidaţi, dintre cei cinci cu siguranţă că după o săptămână sau două se va alege care va fi, mulţi spun multe, dar nu ştiu cu adevărat. Tătarii ca nişte lupi flămânzi fac incursiuni în partea de jos a Podoliei, dar nu e nimic, căci iar fug înapoi ca nişte dulăi flămânzi. Grăbindu-mă cu scrisul, n'am putut scrie mult Domniei Tale. Toate stările de aici le poate înţelege mai amănunţit Domnia Ta dela omul care presintă această scrisoare a mea. Dumnezeu să ţină îndelung pe Domnia Ta în bună sănătate. Datum.

Slujeşte Domniei Tale cu inimă bună şi cu dragoste Hetman Habaşescul.

115.

Lăzarea, 8 Mai 1674.

Ştefan Lázár către secretarul Stanislav Kienarski.

Răspuns la scrisoarea sa şi a lui Constantin Miron, dela care aşteaptă ştiri îndată ce se va întoarce dela Poartă. Grâul cerut îl va trimite la Trotuş.

Spectabilis Generose Domine Secretarie. Domine et Amice mihi benevole etc.

Porrectae sunt mihi literae Tuae Generositatis, una cum literis Magnifici Domini Costantini Miron, 26 Aprilis Jasii expeditae. Ex quibus bonum erga me affectum Generosae Dominationis Vestrae luculenter prospexi. Quod autem de rebus Polonicis luculentius me certiorem reddiderit, summas Generosae Dominationi V^{rae} ago gratias, obnixe rogando, ne inposterum etiam ab incepta erga me desistat benevolentia sua. Cui ego paribus meis correspondere studiis mei semper ducam officium. Quidnam autem mihi scribat de tritico, sufficienter intellexi, conabor itaque omnibus studiis, ut quantocitius Tatrosinum transmittere possim, dummodo herbae aliquantulum crescere possint. Interim rogo obnixe Generosam Dominationem Vestram, si Magnificus Dominus Miron

reditum fecerit Deo juvante a Supremo Vezerio, dignetur mihi rescribere, utrum sit spes aliqua pacificationis, nec non? Imo etiam Magnificum Dominum Miron meo nomine salutando roget quam officiosissime de rescribendis rumoribus. Cui hac occasione literas [me]as rescriptas in manus Tuae Generositatis direxi rogan[do in] manus ipsius tradendas.

De caetero Suprema Majestas V^ram^ Generosam Dominationem diu salvum et incolumem conservet.

Datum in Sáárhegy. Anno 1674 die 8. Maii.

Generosae Dominationis Vestrae amicus et benevolus ad obsequia paratus Stephanus Lázár mpr

Adresa: Spectabili ac Generoso Domino Stanislao Kienarski Illustrissimi Principis Moldaviae Intimo Secretario. D[o]mino et Amico mihi benevolo, etc.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Lázár. Copie.)

116.

Iaşi, 30 Iulie 1674.

Toma Domonkos către căp. Mihai Teleki.

Ştiri despre tabăra Sultanului dela Ţuţora. Mişcările Turcilor şi a Tătarilor. Starea Leşilor îmbinaţi cu Muscalii. Duca a trimes pe Vodă să facă provizii. Boierii stau în tabără, flămânziţi.

Az császár itt Czuczoránál 12 napig volt, én ide 25. érkezvén estve, 9 órakor, 26. megindulván mentem az császár táborához, hát jó reggel megindula az császár, elment, az mint felyebb irtam oly dispositioval, hogy Kozákországra megyen az muszkákra, Lengyelországot hátra hagyja, biztatván hadát azzal, hogy megbékéllik az lengyel vele, tatár chám fejére vette, megbékélteti; volt is az chámnak követje oda, ennek is jütt, ugy beszélik, mostan császár Szalakóhoz száll Kozákország szélére, ott mulat egynehány napot. Drosonkó csak háromezered magával szorult egy várban, az több hozzá tartozó kozákság mind az muszka mellé holdultak. Rakva muszkával Kozákország; kétszázezer muszkát mondanak, de csak fele is elég az kozák mellé. Császárnak csalárdsága fog az dologban lenni. Kozákország felé való menetelben Salakobul le fog menni Hutinhoz, ott most kötik által az hidat. Tatár hám ott van, török haddal együtt vijják,

itt már van egy hete, puskaporral akarják felvettetni, de még eddig felé is nem mehettek, erőssen tartják; onnan akar általmenni az lengyelekre, vagy maga, ha által nem megyen, a chámot nagy török erővel elküldi, igy akar czélt érni. Az muszkával van az lithvániai herczeg, nagy Lengyelországban egy rész had, nem kétség, Szobeczky az király egyet fognak érteni az muszkával, csak stratagemmájok mindenik török ellen vadnak. Nagy hadát mondják lengyelnek is, félnek ezek igen, nincs benne oly nagy erő, mint császári erőnek kellene lenni. Az tatárság több tengeren túl jött hadainak még most rossz az lónak; ügye nagy van most, mert az persák feltámadtanak most, bizonyos. Babyloniára mennek, azért küldte vissza császár az jancsáragáját, neki adván oda való vezérséget, hogy oltalmazza elmaradt jancsárságot, hadakat felvegyen, az régi jancsáragát Constantinapolbul. Parancsolta utánna jünni Kaplán passát. Huszain pasát vissza küldé, Africa szélében van egy erős vár, annak oltalmazására hadakat vegyenek fel, mivel azt is el akarják venni. Ezeket, Uram, igy beszélik. Tuteőri uram mellett vagyon egy aranyosszéki magyar, fő török rab volt, mert végbeli török köztök járván kitanulja tőlök, bátran beszélnek véle.

Duka tegnap ment el háromezerhusz lóval, az itt való vajdát élés hajtani küldette, hadat innen nem viszen. Az buerek az táborokon vannak, elég inségben vannak ezek. Itt az Pruton hidat kötöttek által. Egy pasa két ezered magával van itt, az ki törököt vissza nem bocsátnak.

Egyéb hireket eddig, Uram, nem tanulhattam, ha Isten Naláczy uramot elhozza, az császárt elérjük, ott osztán többet kitanulván, ha szemben leszünk vele, addig is embereket bocsátván vissza Kegyelmedhez, ismét tudósitani el nem mulatom. Kegyelmetek is, Uram, tudósitson bennünket. Az törökök magok közt beszélleték, hogy urunk jó szándékkal vagyon, készen sok jó hadával van, csak várja, mint megyen az lengyelekre az császár, másfelől be megyen ő nagysága, körül venné és megsegitné, hirdettik pro timore az lengyelek ellen, hasokat külletik vélle. Ugy hiszem, most jó szivvel fogják látni az ajándékokat és élést, valamint magunkat, drága és szük tábor mind az császárnak elég, másoknak szükön, könnyen elkülthetjük az költséget, ha többet ő nagysága s Kegyelmetek nem köld. Ezek után Isten éltesse Kegyelmedet jó egészségben.

(Arch. r. Hung. Budapest. Történelmi Emlékek B. Liber epistolaris Michaelis Teleki. Copia defuncti Samuelis Gergely.)

Trad. Impăratul a fost aici la Ţuţora 12 zile, eu sosind aici în 25 seara la ceasurile 9, plecând a doua zi, am mers la tabăra împăratului, împăratul a plecat dis-de-dimineaţă, s'a dus cu dispoziţia precum am scris mai sus, să meargă asupra Muscanilor în ţara Cazacilor, să lase în urmă Polonia, încredinţându-şi acestea că Polonii se împacă cu el, hanul Tătarilor şi-a pus de gând să-i împace; a şi avut hanul sol acolo, a venit şi pentru aceasta, aşa spun, acum împăratul se duce la Salako la hotarul Ţării Cazacilor, petrece acolo câteva zile. Drosonko s'a strâmtorat într'o cetate având cu sine numai 3000, toţi ceilalţi Cazaci ai lui s'au supus toţi Muscanilor. Ţara Cazacilor e plină de Muscani; spun că 200.000 de Muscani, dar şi jumătate numai sunt de ajuns alături de Cazaci. In acest lucru ar fi înşelăciunea împăratului. In mersul lui către Ţara Cazacilor se va coborî dela Salako la Hotin, acolo acum întind podul. Hanul Tătarilor este acolo, luptă împreună cu oastea turcească, este o săptămână, vreau să-l ia cu praf de puşcă, dar până acum nici n'au putut merge într'acolo, îl ţin vârtos, de acolo vrea să treacă asupra Polonilor, sau dacă nu trece el, îl trimite pe han cu putere mare turcească, astfel vrea să izbutească. Cu Muscanii este prinţul Lituaniei, în Polonia mare o parte din oaste, nu e îndoială că regele Sobieski se va înţelege cu Muscanii, toate stratagemele lor sunt împotriva Turcilor. Spun că şi Polonii au oaste mare, aceştia se tem foarte mult, că nu au puterea cum ar trebui să fie puterea împărătească. Oştile tătăreşti venite peste mai multe mări au acum cai răi încă; pricina lor e mare acum, căci s'au ridicat Perşii, sigur merg împotriva Babilonului, de aceea a trimis împăratul pe aga ienicerilor înapoi, dându-i vizirat acolo, să ocrotească ienicerimea rămasă, să ia oşti ienicerimea veche din Constantinopol. A poruncit să vină după el Paşa Kaplan. Pe Paşa Husein l-a trimis înapoi, la marginea Africei este o cetate, să ia oşti pentru apărarea ei, pentrucă şi pe aceea vreau să o ia. Aşa le povestesc pe acestea, domnul meu. Pe lângă domnul Tuteöri este un ungur din scaunul Arieşului, a fost rob la Turci de frunte, pentrucă umblând printre Turcii dela hotar, vorbesc bucuros cu el.

Duca a plecat ieri cu 3.020 cai, pe voevodul de aici l-a trimis să strângă hrană, nu duce oastea de aici. Boerii sunt în tabere, ei sunt în nevoie destul de mare. Aici peste Prut au făcut pod. Este un paşă aici cu 2.000, pe cari Turcii nu-i slobod înapoi.

Alte veşti n'am putut afla până acum, domnul meu, dacă Dumnezeu aduce îndărăt pe d-l Naláczy, ajungem pe împăratul,

iar aflând apoi acolo mai multe, când vom fi de faţă cu el, iar şi până atunci slobozind îndărăt oameni la Domnia Ta, nu voiu înceta să vestesc pe Domnia Ta. Şi Domniile Voastre, Domnul meu, să ne vestească. Turcii au vorbit între ei, că Domnul nostru are gând bun, este gata cu multe oşti bune, aşteaptă numai cum merge împăratul asupra Polonilor, intră pe altă parte Măria Sa, i-ar înconjura şi i-ar ajuta, au vestit asta pentru înfricoşarea Leşilor. Cred că acuma vor vedea cu inimă bună darurile şi hrana, ca şi pe noi, tabăra este scumpă şi nevoiaşă îndestulătoare pentru Sultan, dar puţină pentru alţii, aşa că vom cheltui uşor banii, dacă Măria Sa şi Domniile Voastre nu trimit mai mult. După acestea Dumnezeu să înzilească pe Domnia Ta în bună sănătate.

117.

Iaşi, 7 August 1674.

Ioan Karwonsky către căp. Mihai Teleki.

Salutându-l, roagă să dea cai de olac oamenilor săi cari vor trece prin Maramureş.

Spectabilis ac Magnifice Domine, Amice etc.

Expertus benevolum affectum Suae Spectabilis ac Magnificae Dominationis tam erga me, quam etiam erga Serenissimum Regem, Dominum meum Clementissimum, suamque inclitam Rempublicam, quare non aliter decet me, nisi ut eundem silentio non praeteream, neque oblivioni tradam, sed pari affectu hac mea schedula regratificer, simul et obsequia meam gratiam Suae Illustris Magnificentiae remittam. Cum vero homines istos expediendos esse duxi ad Serenissimum Regem Dominum meum Clementissimum hinc de Jassy, dignetur, quaeso, Sua Illustris Magnificentia illis praesto facere, atque pro comitatu unum hominem et tabellarios equos per Marmorescum addere, cum etiam salvum passum. Quidquid deinceps benevolentiae suae eisdem praebuerit, id vicissim Serenissimus Rex Dominus meus Clementissimus Suae Illustris Magnificentiae recompensari in suis dominiis, omni benevolentia et amicabili affectu curabit. Eidem iterum atque iterum obsequia mea reddens, maneo etc.

De Jassy, die 7. Augusti 1674.

Ioannes Karwonsky mpr

In dorso: Ezt Kegyelmedtől visszavárom, Öcsém uram.[1]

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 254.)

[1] Asta aştept îndărât dela Măria Ta, domnule frate mai mic.

118.

Braşov, 28 Martie 1675.

Primarul David Czakó către căp. Paul Béldi.

Voevodul Moldovei comandând la giuvaergii mai multe scule de argint, din argintul său propriu, lucrul a fost oprit din ordinul principelui. Deoarece boierii de aci ameninţă că vor anunţa afacerea la Poartă, cere sfatul adresatului ce să facă pentru ca principele să nu fie molestat din partea dregătorilor dela Poartă.

Spectabilis generose domine fautor et patrone venerande. Servitiorum meorum paratissimorum omni tempore commendationem.

Az moldovai vajda ö nagysága mennyemü ezüst edényeket csináltasson itt lakó ötvösökkel, nem kételkedem, fülében fogott esni Kegyelmednek, mellyen immár jó üdötöl fogván munkálódván az ötvösök, nem tudom ki által, az mi kegyelmes urunk ő nagysága is informatus rólla. Ahoz képpest bizonyos okoktól viseltetvén ő nagysága, kegyelmesen poroncsolt, hogy certa quadam clandestina specie, azon dolognak el mulására rendes útat és módot keresnék. Mivel azért az ötvösek egy nehány a végre kijött bojerok elött (kik most is itt benn lévén mindennap szorgalmaztatják a dolgot) arra obligalták magokot, hogy meg csinálják, a-végre száz húsz velenczei aranyat is leválván fizetésekben töllök, annak felette az vajda ö nagysága is tudván, hogy azon edények az ö nagysága ezüstiből in cruda már alkalmasint el is készültek, in tali periculoso casu gyarló simplex elméjü ember levén, annak rendes és hellyes el mulását, vékony elmémben fel találhatom, tartván ebböl következendö félelmes alkalmatlanságokról, mert hogy az ötvösök edszeri fogadásokot revocalhassák, mivel az vajda ö nagysága fel fogott terminusig, két agát várakoztat Jászvásáron, mig el készül a dolog, abban semmi módok nem lehet. Ha immár félben lévén a dolog, valami szin alatt avagy penig simpliciter supersedealtatnám az ötvösököt rólla, az ötvösök semmiképpen in ea qualitate, amint az vajda el küldötte az ezüstöt, ki nem adhatnák, mivel azt egészlen öszve olvatván, mint inkább plehekben ki is vertek, sem penig fizetésekben levált aranyokot, mivel azokot is azon edényeknek aranyozásokra qualificalták és igy, hogy ezen dolognak el mulása hellyesen és rendesen (ugy, hogy az mi kegyelmes urunk ő nagysága is contentus lehetne azzal s annak felette egyéb inconvenientiák is ne következné[ne]k a dologból, hogy az ötvösököt is valami félelmes periculumban s

veszedelemben ne ejteném) tőllem, mint illyen méltóságos dolgokhoz nem igen értő embertől lehessen, arra tellyességgel való inhabilisnek üsmérem magamot, Istentől ő felségétől bővebb elmével meg áldott rendeknek akarván azt committálni, mivel amint fülhegygyel értem, az bojerok is, kik itt éjjel s nappal szorgalmaztatják a dolgot, meg értették, nem tudom kitől, kegyelmes urunk ő nagysága mit parancsolt arról, azzal értettik magokot, ha meg gátaltatik munkája az vajdának, ugy tudják, hogy az vajda mindgyárást a fő vezérhez küld s levelet hoznak reánk. Hogy azért inconsulte a mi kegyelmes urunknak ő nagyságának ne rescribálják s egyéb következendő alkalmatlanságokot evitálhassan, Kegyelmed bölcs itiletihez kellett folyamodnom, igen bizodalmasan kérvén Kegyelmedet, méltóztassék jó tanácsot adni, mit kellessék ez aránt cselekednem, mert insufficiens vagyok arra, hogy magam fejemtől illyen periclitáló alkalmatlanságoknak praeveniálhassak. Hogy ha penig, Uram, Kegyelmed maga nem difficultálná az mi Kegyelmes urunknak ő nagyságának irni felőle, tudván annak fogonatasabb tekintetit, Kegyelmed azzal nékem is kedves dolgot cselekednék, meg is igyekezném Kegyelmednek, mint Uramnak szolgálni. Mind ezekről alázatoson várom az Kegyelmed választételit. De caetero Spectabilem generosam Dominationem Vestram foelicissime valere desidero. Brassó, 28. Martii. Anno Domini 1675.

Spectabilis generosae Dominationis Vestrae servitor promptissimus Davidh Czako

In dorso: 29. Martii Árapatakán Sz(ent) Györgyi által váloszoltam.

(Archivum Comitum Béldi. Cluj.)

Trad. Spectabilis, etc. Nu mă îndoiesc că a ajuns la urechile Domniei Tale câte vase de argint a pus Măria Sa Voevodul Moldovei să i se facă de giuvaergii de aici, la cari lucrând de multă vreme giuvaergii, nu ştiu precis prin cine a fost informat despre aceasta şi Măria Sa, Milostivul nostru Domn. In afacerea aceasta, din anumite pricini Măria Sa a poruncit milostiv, ca *certa quadam clandestina specie*, să căutăm cale şi chip obişnuit pentru zăbovirea acelui lucru. Insă pentrucă giuvaergii s'au obligat înaintea câtorva boieri veniţi aicea (cari şi acum fiind aici, zoresc în fiecare zi lucrul) că le vor face, pentru care şi ridicând dela ei 120 galbeni veneţieni, pe deasupra ştiind şi Măria Sa voevodul că acele vase s'au şi făcut *în cruda* din argintul Măriei Sale, în cazul acesta periculos fiind om cu mintea slabă şi simplă, zăbovirea lor o pot găsi în mintea

mea îngustă, temându-mă de neplăcerile cari pot urna din această pricină, giuvaergii să-şi poată revoca făgăduiala de odinioară, pentru că Măria Sa Voevodul, până la termenul primit, zăboveşte două agale în Iaşi, până se termină lucrul, nu au în această privinţă niciun chip. Acum când lucrul e gata pe jumătate, dacă aş tărăgâni în vre-un chip oare care în mod simplu pe giuvaergii dela el, giuvaergii nu ar putea da înapoi argintul în nici un chip, în acea calitate cum l-a trimis voevodul, căci topindu-l laolaltă tot, ba l-au mai bătut şi în lame, nici galbenii primiţi în plata lor căci şi pe ei i-au folosit pentru aurirea vaselor, şi astfel ca acest lucru să poată trece cum se cuvine şi în ordine (aşa că şi Măria Sa milostivul meu Domn să poată fi mulţumit cu el şi pe deasupra să nu urmeze nici alte inconveniențe din afacere, ca să nu arunc nici pe giuvaergii în vre un pericol temut şi primejdie) din partea mea, ca a unui om care nu sunt prea priceput în astfel de afaceri înalte, mă recunosc cu totul nepotrivit pentru aceea, voind ca aceea să se comită de ordine blagoslovite de Dumnezeu Sfântul cu mai multă minte, căci după cât aud cu vârful urechilor, şi boierii cari zoresc aici ziua şi noaptea lucrul, au înţeles nu ştiu dela cine, ce a poruncit Milostivul nostru Domn în această privinţă, aşa se sfătuesc că dacă se împiedecă lucrul Voevodului, aşa ştiu că Voevodul numai decât trimite la Marele Vizir şi aduc asupra noastră scrisoare. Pentru ca pentru aceea să nu rescrie Măriei Sale milostivului nostru Domn în mod nedrept şi să se poată omite alte neplăceri ce-ar urma, am fost nevoit să mă adresez judecăţii înţelepte a Domniei Tale, rugând cu mare încredere pe Domnia Ta să binevoeşti a-mi da sfat bun, cum trebue să procedez în această privinţă căci sunt nedestul pentru aceea ca să pot urni cu capul meu neplăcerile atât de primejdioase. Iar dacă Domniei Tale Domnul meu, nu-i va fi prea greu să scrie despre aceasta Măriei Sale Domnului nostru milostiv, ştiind privirea lui mai înţeleaptă, Domnia Ta mi-ai face şi mie lucru plăcut, m'aş şi sili să o slujesc Domniei Tale ca domnului meu. Despre toate acestea aştept supus răspunsul Domniei Tale; etc.

119.

Zăbală, 29 Martie 1675.

Nicolae Bethlen către căp. Paul Béldi.

Aflând că ar fi interzis exportul grânelor în Moldova, îl roagă să-şi revoace acest ordin păgubitor ţării şi oamenilor cari de acum înainte se vor aproviziona din Ţara-Românească.

Mint kedves bizodalmas Uramnak, Bátyámnak kötelesen szolgálok és Istentől minden áldásokat kivánok Kegyelmednek, kedvesivel együtt etc.

Kegyelmedhez sok képpen való kötelességem kénszerit, hogy az Kegyelmed maga becsületire való vigyázásomból irjak Kegyelmednek, mellyet mivel az Kegyelmedhez való sincera affectióm cselekedtet, kérem, vegye jó néven. Az dolog Uram illyen: Ezen az földön, Uram, nagy panaszos hir ez, hogy Kegyelmed az búzával való kereskedést egészszen meg gátolta, meg tiltván nem csak azt, hogy erdélyi ember maga oda be Moldovába búzát vihessen el adni, hanem még azt is, hogy ha az oláhok meg veszik is itt künn az búzát, de erdélyi szekeressel bé ne szállithassák, hanem magok marháján szállitsák, melly miatt az lött, hogy búza venni is, mind Havasalföldére esett az oláhság, ennek az hazának felette nagy kárával, sőt Uram, tovább ment az hir, hogy Kegyelmed fel sem akarja külömben szabadittani, hanemha az vásárhelyiek, beretzkiek ezer köböl búzát szállitanak bé Kegyelmednek ajándékon, Moldovába. Én ugyan ezeket igy lenni nem hihetem, de ha Uram valami vagyon benne, az Istenért s maga becsülletiért kérem Kegyelmedet, remedialja, ne nyissa meg az nyelves emberek száját több, több calumnìalkodásra, azonba ne is tegyen Kegyelmed annyi kárt az hazának és haza fiainak, mert tudja Kegyelmed, osztán kiterjed, elébb megyen az gonosz minnyájunk szomoruságára. Ezek után ajánlom Isten kegyes oltalmába, Uram, Kegyelmedet. Zabola, 29. Martii 1675.

Kegyelmed köteles szolgája, öttse Bethlen Miklós mpria

(Archivum Comitum Béldi. Cluj.)

Trad. Slujesc cu legământ ca Domnului meu de încredere iubit, Fratelui meu, şi poftesc dela Dumnezeu toate blagosloveniile Domniei Tale şi celor dragi Domniei Tale etc.

Indatoriri de multe feluri faţă de Domnia Ta mă silesc ca să scriu Domniei Tale, din grija mea pentru cinstea Domniei Tale, pe care, fiindcă se săvârşeşte din iubire sinceră faţă de Domnia Ta, mă rog să o ia Domnia Ta în nume de bine. Lucrurile stau astfel, Domnul meu: In ţinutul acesta, Domnul meu, aceasta e vestea de plâns, că Domnia Ta a împiedecat cu desăvârşire negoţul cu grâne, oprind nu numai aceea ca ardelenii să nu poată duce în Moldova grâu spre vânzare ci şi aceea că dacă Românii cumpără grâul aici, să nu-l poată duce cu cărăuşi ardeleni, ci să-l ducă cu vitele lor, din care pricină s'a întâmplat că şi pentru cumpărarea

grâului toţi Românii s'au dus în Ţara-Românească, spre foarte marea pagubă a grâului acestuia; ba, Domnul meu, a mers mai departe vestea că Domnia Ta nici nu vrea să deie slobozenie ci numai dacă cei din Vaşarheiu şi Breţc duc Domniei Tale o mie găleţi de grâu, în dar, în Moldova. Eu nu pot crede că acestea să fie astfel, dar Domnul meu, dacă este ceva adevărat, rog pe Domnia Ta ca, pentru Dumnezeu şi cinstea Domniei Tale, s'o înlături, să nu deschidă gura oamenilor guralivi pentru mai multă bârfeală, şi să nu facă Domnia Ta atâta pagubă ţării şi fiilor ţării, căci ştie Domnia Ta, că după aceea se lăţeşte, merge mai departe răul spre întristarea noastră a tuturora. După acestea recomand pe Domnia Ta în ocrotirea milostivă a lui Dumnezeu. Datum.

Sluga îndatorată, frăţiorul, Domniei Tale Nicolae Bethlen

120.

[Alba-Iulia, 25 Mai 1675.]

Boieri pribegi munteni către principele Mihai Apafi.

Boierii din Ţara-Românească voind să se întoarcă la căminurile lor, au primit vestea tristă că Duca-Vodă călcându-şi făgăduiala, le-a confiscat toate averile ce le-au mai rămas. Necutezând a merge acasă, cer dela principe şi mai departe adăpost, rugându-l să nu dea crezământ scrisorii lui Vodă care îi calomnează zicând că stau în corespondenţă tainică cu vrăjmaşii săi.

Méltósággal tündöklő kegyelmes és keresztény fejedelem, nekünk, mint kegyelmes urunkhoz alázatosan folyamodván.

Az mindenható Istent kérjük, hogy az Nagyságod iletit boldog birodalmával sok időkre terjessze, mint kegyelmes urunknak alázatosan kivánjuk. Ennek utána akarók Nagyságodnak jelenteni, hogy az Nagyságod fejedelmi kegyelmessége szerint, kit hozzánk sokképpen mutatott meg, mellettünk sok fáradozásival lévén Nagyságod, hogy bikessigesen hazánkban mehessünk, mi is, kegyelmes urunk, megnyugodtunk vala az Méltóságos Duka vajda ű Nagysága leveleinek tenora szerint, kit minekünk küldött vala az Nagyságod jámbor szolgája, György deák uram által, az kire Nagyságod is rá emlékezhetik, hogy mi Nagyságod előtt az elmenetelre igiretet tettünk vala, és naprul-napra kiszülvén, szintén akkor akartunk vala az Nagyságod udvarlására eljűni, [hogy] eddég rajtunk fentartott kegyelmessigit megköszönhessük,

ecczersmind Nagyságodtul elbucsuzván, hazánkban visszamehessünk. De midőn Nagyságodhoz akartunk indulni, hazánkbul irkezék ilyen hirünk, hogy Duka vajda ő Nagysága az fentött igiretit mindenekben violálta, mert ü Nagysága azt igirte vala, hogy az mely javainkat elvitette volna, visszaadatja és az kiket eddég el nem vitetett, többé nem vitetődnek; magunk emberünket is elöre küldvén ű Nagyságához, megengedvén házainkhoz s javacskáinkhoz lássanak. De ő Nagysága nemhogy az elvétetett javainkban valamit vissza adatott volna, hanem az mi hátramaradott volt, azt is mind elvitette ő Nagysága és az javainkban semmit sem hagyott meg. Ezeket megértvén álmikodva csudálkoztunk, mi formán cselekeszi ő Nagysága ezt az dolgot, hogy szavait violálja, és az dolgot máskippen mutatja ő Nagysága, nem az mint igirte volt. Mi ugyan kiszülünk vala, hogy ide jüjjünk és Nagyságodnak értisire adjuk, ugyanakkor irkezvén az Nagyságod szolgája is, György deák uram, Nagyságod parancsolatjával hozzánk, ottan mingyárást megindulván jöttünk Nagyságodhoz, mostan pedéglen ugy értjük, hogy Duka vajda ő Nagysága Sztroje Vornikot fogságban titette és egy vőnket kinok alá vetvén, sütögetik, ilyen fogásokat tivén hozzájuk, azt mondván, hogy mi titkon leveleket küldöztünk hozzájuk, ük is nekünk leveleket küldöztek volna; kihez kipest ezen fogásokrul nyilván tudjuk, hogy igaz emberek vagyunk. Nincs is ugy, az mint ük mondják; fel sem táláltatik az, hogy mi titkon leveleket küldöztünk volna valami mestersigekkel vagy ük ezen formán nekünk küldöztek volna. Nyilván pedéglen küldöttünk elsőben az Nagyságod szolgája, György deák uram által és az magunk emberekkel, mikor az vajdának ő Nagyságának, több boéroknak is irtunk, Sztroe uramnak is; külömben azokrul az ránk való fogásokról semmit sem tudunk. Hanem könyörgünk alázatosan Nagyságodnak, hogy az Nagyságod szive neheztelisre ne forduljon ezekirt, az kiket űk mondanak és ránk fogják, mert mi iletünkre vállaljuk fel Nagyságod elött, hogy ha mi efféle dolgokat irogattunk oda, vagy onnet afféle irások jöttenek volna, az minemüveket mondanak, söt ez az dolog semmikippen fel nem találtatik, hanem ezek egészen csak ráfogások és mestersigek, mert már az mink volt, mindenünk elvitetődött, csak fejünkkel maradtunk meg, hanem ha azt kivánják, fejünket is, hogy elvitessék, az mi életünk egészben az Nagyságod kezeiben marad meg, mert ük ezekhez az mestersigekhez ugy fogtak, hogy iletünket is fogyathassák el, melyre nézve maradunk csak abban, az mint az mindenható Isten fogja

világositani az Nagyságod tiszta szivit. Az mindenható és kegyelmes Isten oltalmazza és tartsa boldog fejedelemsigiben Nagyságodat jó egészségben és békességben sok esztendőkig.

Nagyságod méltatlan alázatos szolgái
Ban György, Nyagoje Vornyk, Ivásko Logofet,
Hriszte Visztier, Ilie Setrár.

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Alexandri Mike.)

Traducere românească (făcută odată cu originalul) şi alăturată scrisorii:

Prea luminatului, milostivului şi creştinului crai Mihail Apafi din mila lui Dumnezeu Ardealului craiu, părţilor Ţării ungureştî domn şi Săcuilor şpan ca milostivului craiu cu plecăciune ne închinăm Măriei Tale.

Rugăm pre milostivul şi puternicul Dumnezeu să păzească pre Măria Ta cu bună sănătate şi pace întru luminată crăiia Măriei Tale în mulţi· şi fericiţi ani. După aceasta facem ştire Măriei Tale că noi după mila Măriei Tale cea crăiască care ai avut Măria Ta către noi, făcând Măria Ta pentru noi multe ostenele ca să putem merge în ţară cu pace şi noi eram odihniţi întru cărţile Măriei Sale Ducăi-Vodă care ne-au trimis cu boiarul Măriei Tale Gheorghe Diiac precum ştie Măria Ta că am dat cuvănt şi înaintea Măriei Tale şi ne găteam den zi în zi şi numai ce era să venim la luminată faţa Măriei Tale ca să mulţămim Măriei Tale şi să ne luom zioa bună să mergem în ţeară. Iar când fu să purcedem la Măria Ta ca să ne luom zioa bună noao ne veni cuvânt den ţeară cum Măria Sa Duca Vodă de câte ne-au făgăduit la cuvănt nu şi-au stătut că Măria Sa au făgăduit pentru bucatele noastre, că ce au luat ne va da şi ce nu ne-au luat nu va mai lua. Şi am trimis şi oamenii noştri înainte la Măria Sa ca să ne grijască căte ceva pre la case, iar Măria Sa necum să ne dea ceva den ce ne-au luat, ci încă şi ce au mai fost ne luat, încă au luat tot şi nimica n'au lăsat. Deci noi acestea înţelegănd am stătut de ne-am mirat în ce chip face Măria Sa acest lucru de nu-ş stă la cuvănt şi arată Măria Sa lucrul într'alt chip, nu pre cum au făgăduit. Iar încă tot ne gătiiam să venim la Măria Ta să dăm ştire Măriei Tale de acest lucru. Şi atunce sosi şi boiarul Măriei Tale Gheorghe Diiac cu porunca Măriei Tale către noi. După aceia mai vărtos ne îndemnăm şi purcesem să venim la Măria Ta. Iar cănd fu acum să adeverească ar fi pus Măria Sa Duca Vodă pre Stroe Vornicul la opreală şi

pre un ginere al nostru l-au pus la muncă de l-au ars, aruncându-le năpaste mare, zicănd că am trimis noi cărţi prin taină la dinşii şi au zis că ne-au trimis şi ei de acolo cărţi, de care lucru noi de această năpaste foarte ne ştim că săntem oameni direpţi şi nu este cum zic ei, nici se va afla să le fim trimis cărţi pren taină cu nescare meşteşuguri sau ei să ne fie trimis într'acesta chip. Iar de faţă noi am trimis mai înnainte cu boiarul Mării Tale Gheorghe Diiac şi cu oamenii noştri. Când am scris la Domn şi la alţi boiari, am scris şi la Stroe Vornicul, iar alt nu ştim nimic de acele năpăşti. Ci ne rugăm Măriei Tale să nu fie ceva îngreuiată inema Măriei Tale pentru acestea ce zic ei şi năpăstuescu, că noi cu capetele noastre ne vom prinde înnaintea Măriei Tale cum de vom fi scris noi ca acestea lucruri acolo, s'au să ne fie venit de acolo precum zic ei, nici cum nu se va afla acest lucru, ci numai aceste lucruri sănt năpăşti şi meşteşuguri că alt tot ce am avut ne-au luat, numai ce am rămas cu capetele. Poate fi că pohtescu să ne ia şi capetele. Ce la mâna Măriei Tale rămâne viaţa noastră că ei cu acestea meşterşuguri să au apucat acum să ne sfărşască şi viaţa. Ci cum va lumina puternicul Dumnezeu curată inema Măriei Tale. Puternecul şi milostivul Dumnezeu să păzească pre Măria Ta între luminată crăiia Măriei Tale cu bună sănătate şi pace în mulţi şi fericiţi ani.

Plecaţi şi slugi mai mici Măriei Tale,

Gheorghe Banul, Neagoe săcuianul Vornicul, Ivaşco Logofet, Hriza Vistiar, Ilie Şetrar.

Pecete de inel cu stemă şi iniţialele Γ. Η. pe semne ale diacului trăducător.

Notă. Pe dosul traducerii se află data de 25 Mai 1674, deoarece însă în scrisoare se citează chiar de două ori aceea a lui Duca-Vodă, care se urcă pe scaunul Ţării-Româneşti numai în Noemvrie 1674, ea nu poate fi mai curând de 1675 precum i-am fixat anul, greşit — fără îndoială — la facerea copiei ori copierea textului românesc.

Mai adăogăm aci şi desenul pecetei lui Stroia Vornicul de care se pomeneşte în scrisoarea de faţă, reprodusă de pe scrisoarea sa din Bucureşti, 28 Mai 1675 publicată aiurea (în *Török-magyarkori államokmánytár* vol. VII, p. 557) ea fiind o raritate, cu toate că iniţialele din colţurile peceţii par a fi străine ori cu alte cuvinte, Vornicul a purtat inelul ca un simplu giuvaerical, primit sau moştenit dela vreun prieten sau vreo rudă a sa.

Transcrierea acestui act românesc o datoresc d-lui Ştefan Pascu dela Cluj. Tipărit şi la Iorga: Studii şi documente IX p. 23—24.

121.

Iaşi, 12 Fevruarie 1676.

Diacul Matei către principele Mihai Apafi.

Ştiri despre lupta regelui Jan Sobieski lângă Suceava cu Turcii. Mediator între părţile beligerante a fost Duca-Vodă. Solia moldoveană sub conducerea Vistiernicului Ursachi va pleca peste puţin în Ardeal.

Nagyságodnak távul való alázatos kisebbik csekély szolgája lévén, egyébbel nem tudok mivel kedveskednem Nagyságodnak, hanem az ittvaló hirek és állapatok felől irhatom Nagyságodnak; hogy mikor Ibraim pasa jött fel, számtalan élést hozott, melyet Kemeniczébe beszállitott, az meg elment az tatár chámmal. Kemeniczén feljül egynehány kastélt megvettek, azonban az lengyel király Szobeczki is alászállott Szucsáva nevű város alá 50 ezer hadával, 18 napig rettenetes harczok volt, mind török, lengyel sánczban szorultak, utóljára mindkét rész megéheztek, ugy jutott utóljára az dolog mindkét részről: Hagyj békét énnékem, én is tenéked! Az litvai hadak harmadnap alatt megérkeztek volna, semmi fegyver nélkül által tapadták volna mind tatárt, törököt. Azoknak jövetelit értvén, mind tatár, török Duka vajdát mediatornak tötték. Igen megijedtek, az pasák, tatár chám az királságot Szobeczkinek megigirték, segitséget is hadtak melléje 40 ezer tatárt. Immár, hogy Szobeczki örömest volt békességet nyerni, az királságot is az török megadta neki: három esztendeig semmi adót ne adna, arra nézve immár segitséget ad neki az török, hogy mind az megholt király feleséginek hadait, mind az litvai hatmányokkal, kik Szobeczkinek segitségére jőnek vala, azokkal most harczoljon, mert azok most okoztatják Szobeczkit: egyik, ha nem méltó volt ő, miért nem várta meg őket, miért sietett megbékélni, miért hirek nélkül békességet kötött az törökkel, sőt az egész Podoliát, Kozákországot, mely az Neperen innen van, Szobeczki mind az töröknek adta, sok várost, Barzt, Nimirát s többeket, most csak az mi innen Kozákországban városok vadnak, kit az muszka bir, Kiov, Biela Czerkav, Czehrin, az többit mind az töröknek igirte Szobeczki. Az pasa örömest volt az békességre, most már mindenféle had alájött. Szobeczkinek az felső hatmányokkal hadakozni kell; most Ibraim basa alá megyen, Czuczuránál eleiben mentünk.

Kegyelmes uram, eddig ebben vadnak az dolgok, most penig egynehány boer rövid napok alatt Nagyságodhoz jőnek, nevezet.

szerint: Urszáki viszternik, Kontos sztolnik, Prodan, Stanislav, az lengyel deák, magam is ezeknek követője, ultimusa leszek. Nagyságodtól Máramarosba, Lengyelország szélében, az Nagyságod birodalmában micsodás számvetések leszen az lengyelekkel Nagyságodnak szóval fogják megbeszélleni bővebben; de üres kézzel Nagyságodhoz nem jőnek. Kérem Nagyságodat alázatosan ez válaszom obvialhatna engemet az szélyben, Csik felé; tudnám magam is mihez alkalmaztatni magamat s mi módon őket Nagyságodhoz késérni; etc. Datum in Jás, die 12. Februarii. Anno 1676.

Máté Deák mpr

Adresa: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő Nagyságának, nékem kegyelmes uramnak.

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Alexandri Mike.)

Trad. Fiind sluga mai mică, supusă şi neînsemnată de departe a Măriei Tale, nu pot fi pe placul Măriei Tale cu altceva decât că pot scrie Măriei Tale despre ştirile şi stările de aici, că atunci când a venit aici paşa Ibrahim, a adus nenumărate merinde pe care a dus-o la Kameniţa, acolo au plecat cu hanul tătărăsc. Au ocupat deasupra Kameniţei câteva castele, în vremea aceea şi regele polon Sobieski s'a coborît la Suceava cu 50.000 oaste, 18 zile au fost lupte foarte mari, atât polonii cât şi turcii s'au nevoit în şanţuri, în cele din urmă au flămânzit din amândouă părţile, aşa a ajuns treaba în cele din urmă de amândouă părţile: Lasămă în pace şi eu te las pe tine! Oştile litvane sosind a treia zi, fără nici o armă s'au alipit atât de tătari cât şi de turci. Inţelegând sosirea lor atât tătarii cât şi turcii l-au făcut pe Voevodul Duca mijlocitor. Paşii s'au înfricoşat foarte, hanul Tătarilor a făgăduit lui Sobieski, să fie rege, au lăsat şi ajutor lângă el 40.000 Tătari. Acum că Sobieski era bucuros să încheie pace şi ţara i-a dat-o Turcii: să nu deie trei ani nicio dare, iar Turcii îi dau ajutor ca să lupte acum atât cu oştile soţiei regelui mort, cât şi cu hatmanii lituani cari au venit în ajutorul lui Sobieski, căci aceia acum învinuesc pe Sobieski, pe de o parte că el nu a fost demn că nu i-a aşteptat, de ce s'a grăbit să se împace, pentru ce a încheiat fără de veste pace cu Turcii, ba Sobieski a dat Turcilor toată Podolia, Ţara Cazacilor, care este dincoace de Nipru, multe oraşe ca Barz, Nimira şi altele, acum sunt numai oraşele de dincoace de Ţara Cazacilor, pe care o stăpânesc Muscalii, Kiov, Biela Cerkav, Czehrin, toate celelalte le-a făgăduit Sobieski Turcilor. Paşa a fost bucuros pentru împăcare, acum s'au coborît oştile de toate

felurile. Sobieski trebue să se lupte cu hatmanii cei de sus; acum paşa Ibrahim se coboară, i-am mers înainte la Ţuţora.

Milostivul meu domn, până acum aşa stau lucrurile, acum în câteva zile vin la Măria Ta câţiva boieri şi anume: Vistiernicul Ursachi, Stolnicul Contoş, Prodan, Stanislav, diacul polon şi eu însumi voiu fi ultimul următor al acestora. Vor spune cu graiul mai amănunţit Măriei Tale ce socoteli vor fi cu Polonii în marginea Poloniei, dela Măria Ta spre Maramureş; dar nu vin cu mâinile goale la Măria Ta. Rog pe Măria Ta cu supunere ca răspunsul acesta să mă poată întâmpina la margine, prin Ciuc; aş şti şi eu la ce să mă potrivesc şi cum să-i însoţesc la Măria Ta; etc.

Adresa: Milostivului meu Domn, Măriei Sale, Slăvitului principe al Ardealului.

122.

Iaşi, 16 August 1677.

Iordache Todoraşcu către căp. Ştefan Lázár.

Răspuns. Ştiri despre asediul cetăţii Czehrin. Domnul Moldovei (Antonie Rosetti) se afla cu oştile ruseşti şi căzăceşti sub cetatea Kihu. Roagă să-i trimeaţă nişte câini de vânătoare.

Szeretettel való szolgálatomot ajánlom, mint jó akaró Uramnak és kedves Atyámfiának. Istentől kévánok Kegyelmednek minden lelki, testi jókot megadatni, mind Kegyelmedhez tartozandókkal etc.

Kegyelmednek böcsülettel küldött levelit megadák és értvén az Kegyelmetek egészségit valóban ürültem, kévánván Istentől, hogy ezentul is jó egészséggel, hosszas élettel megáldja. Azonban kedvesen vöttem, hogy mégis Kegyelmed el nem feledkezett felőlünk, egészségünk felől tudakozik. Kegyelmed ezentul is ne feledkezzik, az Kegyelmed egészségiről is tudósitson. Mi is hasonlóképpen Kegyelmedet tudósitjuk mind egészségünk felől, mind pedig az itt benn forgó állapotokról. Kegyelmed is az ott künn való hirekről tudósitson.

Itt, Uram, most Istennek hála, hogy félelmes hirünk volna nincsen egyébb. Az török tatár nemzetség ó szerint 4 Augustusban érkeztek Czeherin várához, valóban vijják. Vagyon 10 ezer kozák az várban, igen vitéz emberek, de a mint adák értésünkre 15 Augusti el fogják nyerni az várat. Szintén Urunk Ő Nagyságától érkezett emberünk. Kihu váránál vadnak muszka kozák hadval együtt, ha feljebb menyen az török, ott talán erősebb csatája lészen,

mivel az muszka had is ott vagyon. Most bővebben nem tudósithatom Kegyelmedet, de ha ezentul oly hirünk interveniál, mindjárt tudósitom Kegyelmedet. Az Kegyelmed ajándékát kedvesen venném, de itt nincsen arra való ember, hogy meg tudna tanitani. Kérem Kegyelmedet, egy pár kopóra volna nagyobb szükségem, mivel a fiam is szereti vadászni. Magunk is egyszer-másszor. Kegyelmed is a miben poroncsol, jó szivvel mindenkor készek vagyunk szolgálni. Ezek után Isten tartsa és éltesse sokáig Kegyelmeteket szerencsés hosszu élettel mind asszonyommal, édes gyermekivel együtt. Datum ex Jászvásár, die 16. Augusti. A. D. 1677.

Kegyelmednek jó akaró Atyafia szeretettel szolgál

Todorasko Jordakj mpria

Adresa: Tekéntetes Nemzetes Lázár István Uramnak, Czik etc. Fő Király Birójának etc. Nekem mindenkor jó akaró kedves Atyámfiának Ő Kegyelminek adassék.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Lázár.)

Trad. Imbiu slujba mea cu dragoste ca Domnului meu voitor de bine şi fratelui meu iubit. Poftesc dela Dumnezeu Domniei Tale toate bunătăţile sufleteşti şi trupeşti, la fel şi celor ce ţin de Domnia Ta.

Scrisoarea trimisă cu cinste a Domniei Tale mi-au dat-o şi înţelegând starea sănătăţii Domniei Tale m'am bucurat cu adevărat, poftind dela Dumnezeu ca şi de aici înainte să te blagoslovească cu bună sănătate şi vieaţă îndelungată. Intr'aceea am aflat cu plăcere că totuşi Domnia Ta nu ai uitat de noi şi ştiriceşti despre sănătatea noastră. Să nu-ţi uiţi Domnia Ta nici de aici înainte şi să ne înştiinţezi despre sănătatea Domniei Tale. Şi noi înştiinţăm aşijderea pe Domnia Ta, atât despre sănătatea noastră cât şi despre stările întâmplătoare de aici dela noi. Şi Domnia Ta să mă înştiinţezi despre ştirile de-acolo de afară.

Domnul meu, aici acum, slavă Domnului, că am avea ştire de temut, altceva nu-i. Neamul turcesc-tătăresc au sosit la cetatea Czehrin în 4 August stil vechiu, o atacă împreună. In cetate sunt 10.000 Cazaci, oameni foarte viteji, dar după câte ne-au vestit la 15 August vor lua cetatea. Iarăşi, omul nostru ne-a sosit dela Măria Sa Domnul nostru, sunt la cetatea Kihu împreună cu oastea muscălească-căzăcească, dacă Turcii vor merge mai sus, poate că acolo va fi luată mai tare, căci şi oastea muscălească este acolo. Acum nu pot vesti mai amănunţit pe Domnia Ta, dar dacă de acum înainte ni se întâmplă o astfel de veste, vestesc numai decât pe

Domnia Ta. Darul Domniei Tale l-aş primi cu plăcere, dar aici nu este om care să-l ştie învăţa. Rog pe Domnia Ta, aş avea mai mare nevoie de câţiva câini de vânătoare, căci şi fiului meu îi place vânătoarea. Şi noi când şi când. Şi în cele ce ne porunceşte Domnia Ta, suntem gata totdeauna să slujim cu inimă bună pe Domnia Ta. După acestea, Dumnezeu să ţină şi să înzilească îndelung pe Domnia Ta cu viaţă norocoasă şi lungă împreună cu soţia şi copiii.

Datum Fratele voitor de bine al Domniei Tale, slujeşte cu dragoste Iordachi Todoraşcu

Adresa: Să se deie Cinstitului de bun neam Domnului Ştefan Lázár, Judelui Suprem regesc al Ciucului etc. Fratelui meu iubit mie totdeauna voitor de bine.

123.

Budilă, 19 Octomvrie 1677.

Paul Béldi către secretarul diacul Mihai.

Trimete un om pentru cumpărături la Iaşi şi cere ştiri despre lucrurile de acolo.

Mint barátomnak Kegyelmednek szólok.

Im oda be küldvén ez emberséges embert valami vásárlásra irtam az boeroknak ö Kegyelmeknek. Akarék Kegyelmednek is irni, szerzene egy levelet nekik kivel járhassanak bátran arra az országban, az hun inkább mindent kaphatnak. Kegyelmedtöl barátsággal veszem. Azomban miben állanak az török hadak dolgai kérem tudósitson. Én szómmal Rakovicza uramat,[1] Habasesco, Turza,[2] Kontos,[3] Ursaki uramat[4] köszöntse. Mikorra jő haza az Vajda irja meg, hadd ajándékkal én is ö Nagyságához küldhessek be. Isten Kegyelmedet éltesse. Datum Bodola, 1677 die 19. Octobris.

Kegyelmednek barátja Béldi Pál

Adresa: Nemzetes Mihál Deák uramnak, moldovai magyar secretariusnak, nékem jóakaró barátomnak adassék.

(Bibl. Academiae Hungaricae. Budapest.)

Trad. Vorbesc Domniei Tale ca prietenului meu. Trimiţând acum acolo pe acest om de omenie pentru oarecari cumpărături,

---

[1] Neculai Racoviţă biv vel logofăt.

[2] E cu toată probabilitatea un Sturza şi de sigur Ilie Sturza vel vornic al Ţării de jos.

[3] Pavel Contoş vel stolnic, căruia Béldi i-a scris separat; publicat în *Török-magyarkori állam-okmánytár* vol. V, p. 461.

[4] Gh. Ursachi vel visternic în 1675.

am scris Domniilor lor boierilor. Am vrut să scriu şi Domniei Tale, să le facă rost de o scrisoare cu care să poată umbla sigur în acea ţară, acolo unde pot mai bine căpăta de toate. O primesc cu prietenie din partea Domniei Tale. Apoi te mai rog să mă vesteşti cum mai stau lucrurile oştilor turceşti. Să saluţi cu vorba mea pe Domnii Racoviţă, Hăbăşescu, Sturza, Contoş, Ursachi. Să-mi scrii când vine acasă voevodul ca să pot trimite şi eu cu daruri la Măria Sa. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta. Datum.

Prietenul Domniei Tale Paul Béldi

Adresa: Să se deie Domnului de bun neam diacul Mihai, secretarul unguresc din Moldova, prietenului meu voitor de bine.

124.

Ciceu, 8 Mai 1678.

Mihai Bodó către căp. Ştefan Lázár.

Ştiri războinice. Turcii în drum spre Kamienec. Scumpetea din Polonia. Porunca Sultanului către Domnii ţărilor române să îngrijească de 2.000 de căruţe de fân. Greutăţi în exportul de vite în spre Moldova.

Kegyelmedet, mint uramot alázatoson kérem meg bocsásson, ennyi üdötöl fogván levelet nem küldtem Kegyelmednek moduai hirek felől. Irhatom, Uram, Kegyelmednek, az török már meg indult Kemeniczhez, valóban takarodik, hol két ezer, hol ezer, mind csak fötonként, ugy mennek. Az császár meg parancsolta az moduai vajdának, az havasalfödi vajdának az Duna mellett egy istállót vagy kettöt csinaljanak, oda két ezer szekér szénát hordassanak. Lengyel országból jütt egy ember, az beszéli, hogy az lengyel király Illonál vagyon sok hadval. Az mondja, hogy nagy szükség vagyon; egy köböl liszt tiz talléron el megyen. Az mondja, Uram, igen félnek, hogy Muska országra készül az császár, ha riok mennek, csak meg csalja ököt. Miklós Balás uram most oda vagyon Jasuasarra, urunk ő nagysága küldte be, hogy az huzás vonás meg szünnék, mert az mint Betlen Gergel uram sok ökröket vonatott volt el, azért az moduaiak sokat vontak, még emberei fogtanak volt meg, azért küldte urunk ő nagysága be Miklós Balás uramot az vajdához ö nagyságához, tudván, ha meg érkezik, ö Kegyelme is hoz valami hirt Kegyelmednek, Uram; etc.

Datum Cziczo, die 8. Maii 1678.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Lázár.)

Trad. Rog pe Domnia Ta ca pe domnul meu, cu supunere, să mă ierte că de atâta vreme n'am mai trimis scrisoare Domniei Tale despre ştirile din Moldova. Pot scrie, domnul meu, Domniei Tale că Turcii au plecat către Kameniţa, pleacă cu adevărat, unde 2.000, unde 1.000. Impăratul a poruncit voevodului mòldovean, voevodului muntean, să facă lângă Dunăre un grajd sau două şi să ducă acolo 2.000 care de fân. A venit un om din Polonia, acela spune că regele polon este la Liov, cu oaste multă. Spune că este lipsă mare, o găleată de făină se vinde cu 10 taleri. Spune aşa, Domnul meu, că se tem foarte că împăratul se pregăteşte împotriva Ţării muscăleşti, dacă merge asupra lor, îi înşeală. Domnul Blasiu Miklós este acuma acolo la Iaşi, l-a trimis Măria Sa Domnul nostru, să se isprăvească odată cu amânările, căci precum domnul Gregoriu Bethlen a oprit mulţi boi, la fel au oprit mulţi şi Moldovenii şi i-au prins şi oamenii, de aceea a trimis Măria Sa Domnul nostru pe domnul Blasiu Miklós acolo la Măria Sa Voevodul, ştiind că dacă soseşte şi Domnia Sa aduce ceva ştire Domniei Tale, Domnul meu; etc.

125.

Alba-Iulia, 3 Octomvrie 1678.

Wolfgang Bethlen către căp. Mihai Teleki.

Deschiderea Dietei. Scrisoare dela Şerban Vodă-Cantacuzino cu ştiri despre biruinţa Sultanului la Czehrin. Plecarea Marelui-vizir în spre Moldova.

Nekem kedves Komâm Uram!

Az gyülés mai napon beâlla, de az köszöntésnél, cathalogus olvasâsnâl egyéb nem lön eddig. Immâr igy hiszem, naponként folynak az dolgok. Ma jöve Havasalföldéböl Serbântól levél, melyben ezek vadnak: Császár Cseherin megvételének örömit szokâsok szerint hârom nap és éjszaka sok circumstantiâkkal illette, fö vezér erövel vevén meg Cseherint, ment az muszkâk Neper partjân levö sânczokra, kikkel 4 napok alatt harczoltak; eltelvén azok az napok, âltal âllottak az muszkâk a Neperen minden békesség csinâlâsa nélkül, fö vezér megtért és igazgatja utjât Szarâta felé Moldvâban; utjâban Kamenyiczben is be fog térni. Hirdetik némelyek, hogy Kamenyicznél telelne, de mâsok azt mondjâk, Drinâpolyban menjen és Császárral együtt ott telel. Minö vâlaszt tett urunk lengyel királynak, his inclusis elküldtem. Irt urunk kapitiha és Maurocordatus Uramnak is, az mikrül illett

mentül jobb és helyesebb terminusokkal lehetett. Éltesse Isten jó egészségben Kegyelmedet.

Kegyelmed szolgája jóakaró komája

1678. 3. Octobris Albae estve.

Bethlen Farkas mpr

Adresa: Tekintetes nemzetes Teleki Mihály Uramnak ő Kegyelmének, nekem kedves komám uramnak adassék.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 807.)

Trad. Domnule cumătru iubit mie! Adunarea a început azi, dar nu s'a întâmplat nimic altceva înafară de salutare şi cetirea catalogului. Acum eu aşa cred că lucrurile urmează zilnic. Azi a sosit din Ţara-Românească dela Şerban scrisoare în care sunt acestea: Impăratul a învrednicit cu multe circumstanţe trei zile şi trei nopţi, după obiceiu, luarea cetăţii Czehrin, Marele Vizir luând Czehrinul cu puterea, s'a dus asupra şanţurilor muscăleşti de pe malul Niprului, cu cari s'au luptat patru zile, împlinindu-se acele patru zile, au trecut Muscalii peste Nipru fără să se facă nicio pace, Marele Vizir s'a întors şi-şi îndreaptă calea către Sărata în Moldova; în calea sa se va abate şi în Cameniţa. Unii vorbesc că ar ierna în Cameniţa; dar alţii spun că se duce la Drinapol şi iernează împreună cu împăratul. Răspunsul ce l-a dat domnul nostru regelui polon, l-am trimis alăturat. Domnul nostru a scris Capuchehaiei şi domnului Mavrocordat, despre ce se cuvenea, cât s'a putut mai bine şi în termenii cei mai potriviţi. Dumnezeu să înzilească pe Domnia Ta în sănătate.

Sluga şi prietenul voitor de bine al Domniei Tale

1678. 3 Oct. Alba seara Wofgang Bethlen

Adresa: Să se deie Cinstitului de bun neam Domniei Sale Domnului Mihai Teleki, domnului cumătru iubit mie.

126.

Bazargic, 11 Noemvrie 1678.

Ioan Sárosi către principele Mihai Apafi.

Arestarea lui Antonie Rosetti-Vodă. Şerban Cantacuzino în drum spre Poartă pentru primirea domniei.

Az moldvai vajdát, Kegyelmes Uram, mihelt Moldvából az Butsákra ki kezdénk jőni, a Vezér meg fogatá s fogva viszi; az Boérok vádolták el, hogy az országot sok huzásával, vonásával

elrontotta, kik is felesen vadnak itt, más vajdát sollicitálnak, minnyájan vágynak réa, még olyan is kévánnya köztök, a' ki csak pakulárnak való volna. Ki leszen vajdájok, még nem bizonyos.

Az Duna mellé érkezék Havasalföldéből Sorbán is feles Boérokkal, azok is az vajdájokat sokkal vádolják; ugy hiszem, Kegyelmes Uram, ki fogják forgatni belőlle, mivel itt az kapukon a kik oltalmazói voltanak, eddig azok is gonoszakarói.

Az uj thihaja az másiknál mindenekben jobban alkalmaztatja magát a Nagyságod részére. Ugy értem Maurocordatus uramtól, egész synceritással vagyon Nagyságodhoz és az országhoz; declarálta is magát, hogy mindenekben szolgálni igyekezik; etc.

Datum in Poszárcsik, 11. Novembris. Anno 1678.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 168 fol. 11.)

Trad. Milostivul meu Domn, pe voevodul Moldovei, îndată ce am început să ieşim din Moldova în Bugeac, l-a prins Vizirul şi-l duce prins; l-au pârît Boierii că a stricat ţara cu multele lui stoarceri şi biruri; boierii mişună pe aci cerând alt Vodă, toţi doresc domnia, o poftesc şi de aceea dintre ei, cari nici măcar de păstori n'ar fi buni. Incă nu e sigur cine le va fi voevod.

A sosit la Dunăre şi Şerban din Ţara-Românească cu o seamă de boieri şi aceia îşi pârăsc mult voevodul; din domnie, aşa socot, Milostivul meu domn, că-l vor scoate pân'acuma căci aici la Poartă şi cei cari i-au fost ocrotitori, acum şi aceia îi sunt voitori de rău.

Chihaia cel nou se potriveşte mai bine decât celălalt de partea Măriei Tale. Aşa am înţeles dela Domnul Mavrocordat, că este cu toată sinceritatea faţă de Măria Ta şi faţă de Ţară; s'a şi declarat că se sileşte să slujească întru toate; etc. Datum, etc.

Notă. Noul Domn — Şerban Cantacuzino — a fost căftănit în ziua de 20 Noemvrie (stil vechiu) în Adrianopol, de unde vesteşte despre acest fapt pe principele Apafi, chiar a doua zi; scrisoarea sa ungurească semnată « Christianus Sorbán vajda » în *Mon. Com. R. Trans.* Vol. XVI p. 640.

127.

Bucureşti, 8 Decemvrie 1678.

Constantin Brâncoveanul către principele Mihai Apafi.

Salutări de politeţă. Şerban Cantacuzino chemat la Poartă, a fost nevoit să primească domnia peste Ţara-Românească şi va fi bun vecin faţă de Apafi.

Ill^{me} ac Cels^{me} Princeps Domine, Domine mihi Clementissime. Humiliorum (?) servitiorum meorum in gratiam Vestrae Celsitudinis obiectionem.

Hogy az Szent Isten Nagyságodat hosszu egészséges élettel s szerencsés uralkodással [áldja meg] s birodalmát is terjessze minden ellenségi ellen szűből kévánom.

Ez alkalmatossággal akarám Nagyságodat, én Kegyelmes Uramat, alázatosan csekély irásommal látogatni, kévánván Istentől, levelem jó egészséges életben s örvendetes órában találja Nagyságodat kedvesivel egyetemben. Ezek felett Nagyságodat alázatosan kérem, mint Kegyelmes Uramat, hogy eddig is nem látagathattam Nagyságodat s az történt dolgokról nem tudósitottam megbocsásson, mivel, Kegyelmes Uram, itt sok bajom volt, miglen Duka vajdát ő Nagyságát elinditattattuk Moldva felé. Most azért, Kegyelmes Uram, Istennek kegyelmes és bölcs rendeléséből az Hatalmas császár Sorbán bátyám uramat ö Nagyságát az mi országunknak fejedelemségével látagatván, azmely dolog régtől fogva gondolatjában lévén az fővezérnek ő Nagyságának és most nagy kételenségből odamenvén az Fényes Portára, semmikippen nem menekedhetett ő Nagysága; azmely tisztet magára vállolván, nem fog késni oda, hanem eljő és igy remélem az miglen Isten ő Felsége ö Nagyságát élteti, Nagyságodnak, mint Méltóságos fejedelemnek és nékem kegyelmes uramnak, jó akaró szomszédja lészen és azmiben fog Nagyságod parancsolni, ö Nagysága tehetsége szerint Nagyságodnak kedveskedni s szolgálni el nem mulatja. Én is az ő Nagysága háza megett Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, teljes tehetségem szerint Nagyságodnak szolgálni igyekezem. Tartsa meg Isten Nagyságodat sokáig jó egészségben.

Datum ex Bukurest, die 8. Decembris 1678.

Ill^{mae} Cels^{nis} V^{rae} humillimus servus et vicinus ad obsequia paratus

Brankován Kosztandin

Кwстандин Бранссовеанѹл

Adresa: Illmo ac Cels^{mo} principi Domino, domino Michaeli Apafi Dei gratia Transylvaniae Principi, partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino, domino mihi Clementissimo.

Peceta de inel octunghiulară (de 18 mm înălţime) în ceară galbenă cu stemă occidentală, lezată, aşa că din cele patru iniţiale din colţurile pecetei nu se văd decât numai două: д şi в.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Ill^{me} etc. Poftesc din inimă să blagoslovească Dumnezeu pe Domnia Ta cu viaţă lungă, fericită şi cu Domnie norocoasă şi să-i întindă stăpânirea asupra tuturor duşmanilor.

Cu prilejul acesta vreau să cercetez pe Măria Ta, milostivul meu domn, cu supunere prin această mică scrisoare a mea, poftind dela Dumnezeu să găsească pe Măria Ta în vieaţă sănătoasă şi în ceas îmbucurător, împreună cu cei iubiţi ai Măriei Tale. Pe deasupra acestora, rog cu supunere pe Măria Ta ca pe milostivul meu Domn, ca să mă ierte că până acum n'am putut să cercetez pe Măria Ta şi nu l-am înştiinţat despre lucrurile întâmplate, căci, Milostive Doamne, am avut aici multe necazuri până l-am făcut pe Măria Sa Duca Vodă să plece spre Moldova. De aceea acum, Milostivul meu Domn, din rânduiala milostivă şi înţeleaptă a lui Dumnezeu, Puternicul Impărat, îmbrăcând cu Domnia ţării noastre pe Măria Sa domnul fratele meu Şerban, care lucru fiind de multă vreme în gândul Măriei Sale a Marelui Vizir şi acum din mare nevoie mergând acolo la Strălucita Poartă, nu a putut să scape Măria Sa în niciun chip; care însărcinare luând-o asupra sa, nu va întârzia acolo, ci vine şi nădăjduiesc că până îl va înzili Maiestatea Sa Dumnezeu, va fi Măriei Tale, ca slăvitului principe şi mie milostiv Domn, vecin bun şi ce va porunci Măria Ta, nu va întârzia să fie, după putinţa sa pe placul Măriei Tale şi să slujească Şi eu, în rândul casei Măriei Sale, mă silesc să slujesc Măriei Tale, ca unui Domn milostiv, după toată puterea mea. Dumnezeu să ţină pe Măria Ta îndelung în bună sănătate. Datum.

128.

[Ardeal, fine Decemvrie 1678].

Anonim către Anonim în Ardeal.

Ştiri despre cele aflate de oamenii săi trimişi la Iaşi la Postelnicul Iordache şi în Ţara-Românească unde Ladislau Csáky a fost arestat de oamenii lui Şerban Vodă-Cantacuzino. Misiunea lui Şerban Cămăraşul la regele Poloniei. Tătarii se află în Muntenia în număr de 6.000 la locul numit «La stâlp» aşteptând pe sultanul Galga.

Praemissa salutatione!

Embereim felől tudósitom Kegyelmedet, kiket Moldovában küldöttem volt amaz én jóakarómhoz, kit Kegyelmed is tud, ugymint Jordáki Postelnyikhez, emberinek kellett az ő Kegyelme falujában egy kevés ideig mulatniok, mivel maga Jordáki uram Jászvásártt volt, holott meg értvén az dolgot, falujában visszajött s

embereimmel szemben lett, az dolgokról irt ugyan, de szóval emberem által bővebben izent, melyet Kegyelmednek is emberem voltaképpen megmond; elsőben, hogy Csáki Havasalföldében ment egy Kosztangyin vajda moldovai bojérja Dubeu Péter nevű lévén ott a' szélben Foksán felől, az megtartóztatta Csákit harmadnapig Kincse nevű faluban, osztán elbocsátotta, érkezvén arról parancsolatja Jásrul, az vajdától, ugy ment Bukurestre Sorbán vajdához, holott is a' vajda a' maga monaszteriájában lappangtatta. Tizenkettőd magával ment Csáki Foksánnál el, azután ismét utánna hét ember ment, azok is Foksán felé mentek Bukurestre hozzá, osztán ismét Lengyelországból három moldovai ember jövén, azok is Csákihoz akartak volna menni, de a' moldovai vajda megértvén, megfogatta őket s most is Jászvásárt vadnak fogva. Csákit pediglen csak öt nap várakoztatta a vajda, (félvén attól, valami formán a' török meg ne tudja) jól elkészitette s ugy küldötte vissza Sorbán kamarás nevű bojérral, ki is a' vajdának atyjafia, negyven fegyveres embereket rendelvén melléjek, kiknek jobb része szaracsiákból álló volt, tizenkét lovat terheltek meg pinzzel. Foksánig Sorbán kamarással együtt jártak, azontul Sorbán kamarás Birlád felé mene Jásra a' vajdához. Csákival küldötte Juon Viszterult, Nikola Vámesullal együtt, avval a' negyven emberrel, tizenkét pénzzel meg terheltetett lóval a' Szirét vizén fel az havas alatt, a' merre jött, ugyanazon ment vissza. Domnyest mellett az berken igen-igen sietséggel, tartván attul, hogy valaki fel ne verje őket, egy terhes ló el is állott, a' melyet elhagytak; a' ló Jordáki Posztelnik embereinél van most is. A' hire az, hogy Sorbán kamarás is Jásrul Lengyelországban akar menni, megegyezvén ismét Csákival, azt irja nékem e jó-akaróm. Emberemtől is így izente, hogy annak a' Csákinak adott pénznek egy része az hadak fizetésére rendeltetett volna.

Én magam akarnék oda menni, hogy ő Nagyságának meg jelentsem a' dolgát, viseljen ő Nagysága gondot róla, mivel Csáki Sorbán vajdával ugy végezett, hogy Martiusban a' német haddal Erdélyben jöjjön a fejedelem ellen, a' lengyel király pediglen Moldován által menjen a' tatárra; leginkább azért megyen az lengyel királyhoz Sorbán kamarás, hogy arra vegye, hogy az tatárra menjen. Ezeknek inditó oka Sorbán vajda egészen, Kegyelmed mondja meg a' fejedelemnek ő Nagyságának, Sorbán vajdától őrizze magát, mint olyan csalárd, istentelen embertől, megismerheti ő Nagysága, s Kegyelmetek ebből is a' Sorbán vajda esküvése s atyafiusága miben álljon.

Ő Nagysága adja értésére a' portának Csáki Bukure stre való menetelit, ilyen okokra nézve, a' mint Kegyelmednek írám. Azt is irja meg ő Nagysága, ha Sorbán vajda tagadni fogja, hogy Csáki oda nem ment, fermánnal menjenek Moldovában Dubeu Szpetár nevű bojérért s vigyék a' portára, az meg tudja mondani, mivel Csákit menet harmadnapig tartóztatta vele meg Kincse nevű faluban. Jordáki Posztelniknél is vagyon Csákinak egy intercipiált levele, az melyre nagy gondviselés van. Irtam vala Jordákinak, hogy irja meg oda bé a portára az atyjának s bátyjának ezt a dolgot, hogy adnák értésére az portának; nekem azt irja ő Kegyelme, hogy megirta oda bé voltaképpen a' dolgot; a Babánál levő Szerdárnak is értésére esett volt e'dolog s küldött a' vajdához Sorbánhoz, de megtagadta Csákit, hogy nem volt ott. Jordáki uramhoz azután egy tatárt küldött a Szerdár a' dolog végett, ő Kegyelme megmondotta, hogy minden bizonnyal Sorbán vajdánál volt Csáki; a' tatárok postán mentek vissza, megmondván a dolgot, hogy a' Szerdár adja értésére a' fővezérnek. A tatárok felől azt irja, hogy 6.000 tatár Havasalföldében ment; *La sztilp* nevű helyen vadnak, utánnok Galga Szultán jű felesedmagával, ugy hogy ezen az országon menne által, a' mint a' hire vagyon.

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Alexandri Mike.)

Trad. Praemissa salutatione! Inştiinţez pe Domnia Ta despre oamenii mei, pe cari i-am trimis în Moldova la prietenul meu bun, pe care îl ştie şi Domnia Ta, anume la Postelnicul Iordache, oamenii mei au fost nevoiţi să petreacă oare câtă vreme în satul lui, fiindcă domnul Iordache a fost în Iaşi, şi îndată ce a auzit acel lucru, s'a întors în satul său şi s'a întâlnit cu oamenii mei, a şi scris despre acele lucruri, dar mi-a trimis prin oamenii mei vorbă mai cu de-amănuntul pe care omul meu o şi spune Domniei Tale, mai întâiu, că a intrat Csáki în Ţara-Românească, un boier moldovean al Voevodului Constantin, cu numele Petru Dubeu fiind acolo la hotar către Focşani, acesta l-a ţinut prins pe Csáki trei zile în satul cu numele Kincse, apoi i-a dat drumul, sosindu-i pentru aceasta poruncă dela Voevod din Iaşi, aşa s'a dus în Bucureşti la Voevodul Şerban unde şi voevodul l-a ţinut ascuns într'o mănăstire. Csáki a trecut pela Focşani cu încă unsprezece, apoi iarăşi am mers după el şapte oameni, şi aceia au mers tot spre Focşani, la el la Bucureşti, apoi venind din nou trei moldoveni din Polonia, şi aceia au vrut să meargă la Csáki, dar Voevodul Moldovei auzind, i-a prins şi acum sunt prinşi în Iaşi, iar pe Csáki l-a oprit Voevodul

numai cinci zile, (temându-se să nu afle cumva Turcii) l-a pregătit bine şi aşa l-a trimis înapoi cu boierul numit Cămăraşul Şerban, care este rudenie cu voevodul, orânduind lângă el patruzeci de oameni înarmaţi, din care cea mai mare parte au fost din sărăçime, au încărcat 12 cai cu bani; am mers până la Focşani împreună cu Cămăraşul Şerban, de-acolo înainte Cămăraşul Şerban a mers pela Bârlad la Voevod în Iaşi. Cu Csáki a trimis pe Vistierul Iuon, împreună cu Vameşul Nicola, cu acei 40 de oameni cu cei 12 cai împovăraţi cu bani pe apa Siretului, sub munţi, pe unde a venit, tot pe acolo s'a întors, lângă Domneşti prin pădure, cu foarte mare grabă, temându-se ca să nu-i atace cineva, un cal împovărat s'a şi oprit, l-au părăsit, calul este şi acum la oamenii Postelnicului Iordache. E vorba ca şi Cămăraşul Şerban vrea să meargă din Iaşi în Polonia, înţelegându-se din nou cu Csáki, îmi scrie mie acest binevoitor. Mi-a vestit şi prin omul meu că o parte din banii daţi lui Csáki ar fi hotărîtă pentru plata oştilor.

Eu însumi aş vrea să merg acolo, ca să vestesc lucrul Măriei Sale, să aibă grijă Măria Sa, pentrucă Csáki aşa a hotărît cu Voevodul Şerban ca la primăvară să vină cu oastea nemţească în Ardeal împotriva principelui, iar regele polon să meargă prin Moldova împotriva Tătarilor; mai ales pentru aceea merge Cămăraşul Şerban la regele polon, ca acela să plece împotriva Tătarilor. Pricina acestora este în întregime Voevodul Şerban, Domnia Ta să spună Măriei Sale Principelui să se păzească de Voevodul Şerban, ca de un om înşelător, fără Dumnezeu, poate cunoaşte Măria Sa şi Domnia Ta şi din aceasta cât rămâne din jurământul şi prietenia Voevodului Şerban. Măria Sa să vestească la Poartă mergerea la Bucureşti a lui Csáki din pricinele pe cari le scriu eu Domniei Tale. Să mai scrie Măria Sa şi aceea că dacă Voevodul Şerban tăgădueşte că n'a fost acolo Csáki, să meargă cu firman în Moldova pentru boierul cu numele Spătarul Dubeu şi să-l ducă la Poartă, acela va şti să spună, căci l-a ţinut pe Csáki din mers trei zile în satul numit Kincse. Şi la Postelnicul Iordache este o scrisoare prinsă a lui Csáki, de care are mare grijă. I-am scris lui Iordache să scrie la Poartă tatălui şi fratelui său acest lucru, ca să-l dea de ştire Porţii; mie îmi scrie Domnia Sa că a scris acolo despre acest lucru şi acest lucru a ajuns şi la cunoştinţa Serdarului dela Baba şi a trimis la Voevodul Şerban, dar a tăgăduit pe Csáki, că n'a fost acolo. Apoi Serdarul a trimis un tătar la domnul Iordache pentru acest lucru, Domnia Sa a spus că cu toată siguranţa Csáki a fost la voevodul Şerban; Tătarii s'au dus

înapoi cu poşta, spunând lucrul ca Serdarul să-l aducă la cunoştinţa Marelui Vizir. Despre Tătari scrie că 6.000 Tătari au intrat în Ţara-Românească, sunt în locul numit «La stălp» şi în urma lor vine Sultanul Galga cu mulţi de ai săi, aşa ca să treacă prin această ţară, după câte se aude.

129.

Bucureşti, 23 Noemvrie 1679.

Constantin Cantacuzino Stolnicul către cancelarul Mihai Teleki.

Salutări. Ştiri despre intenţiunea păgânilor, Tătarii voind să atace în timpul iernii pe Ruşi în ţara lor.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint jó akaró uramnak. Isten Kegyelmedet éltesse jó egészségben sokáig kedvesivel együtt.

Ez mostani alkalmatossággal az én kegyelmes uram ő Nagysága becsületes hivét N. János deák uramat küldvén be az mi kegyelmes urunk, az Méltóságos erdélyi fejedelem ő Nagysága látogatására, akarám én is Kegyelmedet ez levelemmel látogatnom, magamat eszében juttatnom, kévánván Istentől, levelem jó egészséges életben s örvendetes órában találja Kegyelmedet kedvesivel egyetemben; én is még eddig élek az Kegyelmed szolgálatjára türhetőképpen.

Ezekről a részekről semmi ujsággal nem tudok Kegyelmednek bövelkedni, látjuk, hogy a török nemzet serények s szorgalmatosan tudakoznak az keresztyének dolgairól, minemü szándékban vadnak, valóban figyelmeztek, azonban az tatár hadnak is egy része késztil, hogy e télen bécsapjon az muszkák tartományiba, hogy onnan is észre vehessék az muszkák szándékit. Kegyelmedet is atyafiui szeretettel kérem igéreti szerint ne nehezteljen tudósitani az keresztyének dolgairól, és énnékem parancsoljon, az miben elégségesnek itilend, Kegyelmednek szeretettel szolgálni s kedveskedni igyekezem. Tartsa meg Isten Kegyelmedet sokáig jó egészségben kedvesivel egyetemben.

Datum ex civitate Bukurest, die 23. Novembris. Anno 1679.

Kegyelmednek szeretettel szolgáló szomszéd atyjafia s szolgája

Constantinus, Cătacuzénus mpr

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 170.)

Trad. Imbiu slujba mea Domniei Tale, ca Domnului meu voitor de bine. Dumnezeu să înzilească în bună sănătate, îndelung pe Domnia Ta împreună cu cei dragi ai Domniei Tale.

Cu prilejul acesta de acum, trimiţând Măria Sa milostivul meu Domn pe credinciosul său cinstit pe dumnealui Diacul Ion N. pentru vizitarea Măriei Sale, Slăvitului Principe al Ardealului, vreau şi eu să cercetez pe Domnia Ta prin această scrisoare a noastră, amintindu-vă de mine, poftind dela Dumnezeu ca scrisoarea mea să găsească pe Domnia Ta în viaţă cu bună sănătate şi în ceas vesel, împreună cu cei dragi Domniei Tale; şi eu trăiesc până acum pentru a sluji pe Domnia Ta, destul de bine. Nu pot aduce Domniei Tale nici un fel de veşti de prin părţile acestea, vedem că neamul turcesc este harnic şi ştiricesc de zor despre starea creştinilor, ne fac băgători de seamă cu ce scop; într'aceea şi o parte din oastea tătară se găteşte ca în cursul acestei ierni să năvălească în provinciile muscăleşti ca şi de acolo să bage de seamă gândurile Muscalilor. Şi pe Domnia Ta o rog cu dragoste frăţească să nu-i fie greu să mă înştiinţeze Domnia Ta despre stările creştinilor şi să-mi poruncească, în ceea ce mă crede că sunt îndestulător, mă silesc cu plăcere să slujesc şi să fiu pe placul Domniei Tale. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta îndelung, în bună sănătate, împreună cu cei dragi Domniei Tale. Datum.

Sluga vecină şi frăţească slujitoare Domniei Tale cu dragoste.

Constantinus Cantacuzeno

Notă. In răspunsul nedatat, cancelarul Teleki se menţine în generalităţi, amintind că republica Polonă a trimis o circulară regilor şi principilor creştini cerându-le ajutor împotriva Turcilor, dar solii ei au fost nevoiţi să se întoarcă *re infecta*, deoarece nu vreau să se certe cu Poarta otomană. Acest lucru e cu atât mai penibil, cu cât Turcii tind să se împace cu Ruşii. (Conceptus, *ibidem*. Miss. 170.)

130.

Alba-Iulia, 22 Decemvrie 1679.

Principele Mihai Apafi către comitatul Alba.

Ordonă judelui să nu zorească pe episcopul Sava Brancovici pentru socoteala ce are să dea.

Michael Apafi Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Egregii et nobiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram!

Jóllehet az elmult napokban parancsoltunk volt Hűségteknek, hogy az oláh ecclesiáknak a' mely feles számu bonumit Tiszteletes Brankovith Száva oláh püspök hivünk kezéhez vette, azokról ő-

Kegyelmétől számot venne ad 27 praesentis, de a' mint ő Kegyelmétől, emlitett püspök hivünktől informáltatunk s ugy is vagyon, annak a számadásnak dolga közönséges generalissokat és több oláh papoknak s esperesteknek, ugy ecclesiájokbéli különös rendeknek is jelenlétek kévánván s egyébaránt is mostan ő Kegyelme, Istennek itiletiből kór-beteg ágyában lévén, de ha azok nem volnának is nagy akadálya lévén ő Kegyelmének az oláh papokon lévő ország adajának felszedése, kikre is már régtől fogva sok restantia lévén kinn, szegénségek miatt: ez okokra nézve halasztottuk alkalmatosabb üdőre, ugy mint a' jövendő pünkösd után szokott oláh papok generálissára. Hűségteknek azért kegyelmesen és igen serio parancsoljuk: ez iránt való dispositiónkat igy értvén, tartsa magát ahhoz és emlitett elébbeni commissiónk nem obstalván, megnevezett oláh püspök hivünket a' specificált üdő előtt a' megirt számadásra erőltetni, szorgoztatni és kénszeriteni ne merészelje. Secus nec facturi.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die 22. Decembris 1679.

Apafi mpr

Adresa: Egregiis et nobilibus Caspari Diósi de Colosvár, supremo iudici nobilium comitatus Albensis Transylvaniae et Stephano Gyarmathi de Sárd, requisitoribus literarum et literalium instrumentorum in conservatorio Capituli Albensis Transylvaniae repositorum et locatorum, ac aliarum quorumlibet iudiciarium deliberationum legitimorumque mandatorum nostrorum executoribus, et Valentino Dobolyi de Nagy Enyed, rationum fiscalium exactori nostro etc. Fidelibus nobis dilecti.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Michael Apafi etc. Cu toate că în zilele trecute am poruncit Domniilor Voastre, că despre parohiile româneşti, ale căror bunuri în mare parte le-a luat Cinstitul nostru credincios Episcopul român Sava Brancovici, să se ieie seamă dela Domnia Sa pe 27 a lunii, dar fiindcă ne-am informat dela Domnia Sa, dela numitul episcop nouă credincios, şi aşa şi este, afacerea acelei socoteli cerând şi înfăţişarea adunării generale şi a mai multor preoţi români şi protopopi şi a feluritelor ordine din parohiile lor şi fiind de altfel Domnia Sa din judecata lui Dumnezeu, bolnav în pat, dar şi fără aceea, fiind mare piedecă Domniei Sale strângerea birului ţării dela preoţii români, asupra cărora mai fiind de demult multe restanţe, din pricina sărăciei lor: văzând aceste cauze am

amânat pentru vremuri mai potrivite, anume la adunarea generală a preoţilor români obişnuită după Rusaliile viitoare. Pentru aceea poruncim Domniilor voastre milostiv şi foarte serios: înţelegând astfel rânduiala noastră în această privinţă, să vă ţineţi de ea, şi nemai fiind în putere amintita comisiune de mai înainte, să nu îndrăzniţi să siliţi, să zoriţi sau să constrângeţi pe pomenitul nostru credincios episcopul român pentru socoteala prescrisă înaintea vremii specificate. Secus nec facturi.

131.

Iernut, 18 Septemvrie 1680.

Principele Mihai Apafi către Ioan Halga din Hălmagiu.

Scoţându-l din rândul iobagilor, îl nobilitează cu scut nobilitar.

N O S

Michael Apafi Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum consiliariorum nostrorum singularem nobis propterea factam intercessionem, tum vero Generosae dominae Christinae Veér, Spectabilis et Generosi Sigismundi Bánffi de Losoncz, consiliarii nostri intimi, comitis comitatus Albensis Transylvaniae supremi ac in iudiciis in persona nostra praesidentis consortis humillimam supplicationem,[1] qua nobis providum alias Ioannem Halga, jobbagionem suum, ex possessione sua Nagy Halmagy oriundum, ob fidelia servitia a iugo jobbagionali in perpetuum libertasse et manumisisse significavit, condignum habentes respectum: Eundem igitur Ioannem Halga de speciali gratia et potestatis nostrae principalis plenitudine e statu et conditione jobbagionali, in qua natus est et hactenus exstitit, clementer eximendum ac in coetum et numerum verorum, natorum, indubitatorum insignitorumque regni huius Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum nobilium

[1] Mendose: humillimae supplicationis.

annumerandum, aggregandum, cooptandum et adscribendum duximus, prout eximimus, annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus praesentium per vigorem; decernentes expresse, ut a modo deinceps successivis semper temporibus idem Ioannes Halga haeredesque et posteritates ipsius utriusque sexus universae pro veris, natis, indubitatis insignitisque nobilibus habeantur et reputentur. In signum autem huiusmodi verae et perfectae nobilitatis eorum haec arma sive nobilitatis insignia: Scutum videlicet militare coelestini coloris, in cuius campo sive area grus quidam naturali suo colore depictus vigilans, sinistro pede stare, dextero autem lapidem pretiosum hyacinthinum comprehendere conspicitur. Supra scutum autem galea militaris clausa est posita, quam contegit diadema regium, gemmis atque unionibus decenter exornatum; ex cono vero galeae teniae sive lemnisci variorum colorum hinc inde defluentes utrasque oras, sive margines ipsius scuti pulcherrime ambiunt et exornant, prout haec omnia in capite sive principio praesentium literarum nostrarum docta manu et arte pictoris clarius expressa et depicta esse cernuntur. Animo deliberato et ex certa scientia liberalitateque nostra principali memorato Ioanni Halga haeredibusque et posteritatibus ipsius utriusque sexus universis gratiose dedimus, donavimus et contulimus, annuentes et concendentes, ut ipsi praescripta arma sive nobilitatis insignia more aliorum verorum, natorum, indubitatorum insignitorumque nobilium armis utentium, ubique in praeliis, hastiludiis, torneamentis, duellis, monomachiis, ac aliis quibuslibet exercitiis militaribus et nobilitaribus, sigillis, vexillis, cortinis, velis, aulaeis, annulis, clypeis, tentoriis, domibus, sepulchris, generaliter vero quarumlibet rerum et expeditionum generibus, sub merae et perfectae nobilitatis titulo, quo eos ab universis et singulis, cuiuscunque status, conditionis, gradus, honoris, ordinis, dignitatis et praeeminentiae homines existant, insignitos dici, teneri et nominari ac reputari volumus, ferre et gestare omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri, nati, indubitati insignitique nobiles et militares praefati regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum homines, quomodocunque de iure et ab antiqua consuetudine utuntur, fruuntur et gaudent, perpetuo uti, frui et gaudere valeant atque possint. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras, pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memorato Ioanni Halga

haeredibusque et posteritatibus ipsius utriusque sexus universis gratiose dandas duximus et concedendas.

Datum in castro nostro Radnoth, die decima octava mensis Septembris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo octuagesimo.

Michael Apafi mpria

Franciscus Lugasi secretarius mpria

Super plicaturam documenti, manu recta: Anno Domini Millesimo sexcentesimo octuagessimo, die vero vigesima nona mensis Novembris, in generalibus dominorum regnicolarum trium nationum regni huius Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum comitiis, ex edicto Suae Celsitudinis Principalis ad diem duodecimum eiusdem mensis Novembris in civitatem Albam-Iuliam indictis et celebratis exhibitae, lectae, publicatae et extradatae sunt praesentes literae armales, nemine contradicente. Per magistrum Clementem Mikes de Zabola, Celsissimi Domini, Domini Principis Transylvaniae prothonotarium mpria.

Manu sinistra: In generali congregatione dominorum magnatum et nobilium comitatus Albensis Transylvaniae die 15. mensis Ianuarii anni 1682, in oppido Nagy Enyed celebrata praesentes literae armales nomine et in persona introscripti exhibitae, praesentatae ac publicatae sunt, nemine contradicente.

Gasparus Szathmari iuratus notarius comitatus Albensis Transylvaniae mpria.

(Muz. Ard. Cluj. Litterae armales. Perg.)

132.

Istanbul, 21 August 1681.

Ladislau Csáky şi Cristofor Pásko către Şerban Vodă Cantacuzino.

La cererea solului muntean, Constantin Brâncoveanul, solii ardeleni i-au făgăduit că Românii din Ardeal îşi vor putea păstra toate ceremoniile Bisericii lor, iar mitropolitul Sava Brancovici (întemniţat pe nedrept) va fi eliberat.

Illustrissimus dominus Constantinus Brankovany, Celsissimi Principis Transalpinensis Cantacuzeni Sorban plenipotentiarius expetiit a nobis, ut religio eorundem liberum more antiquorum haberet exercitium, Circumspectus autem dominus Metropolita Sava nuncupatus et a moderno Apafio tyrannico gubernio innocenter captivatus pristino restitueretur officio cum redintegratione prostituti honoris. Quumque digna petenti merito assensum

sit, Dei est peculium super animas dominari, nec humanis ea praepedire, vel antevertere concessit, Patrum limites quis transgredi potest? Furor tyrannicus religiones turbat, quieta sana mens redintegrat. Nos itaque infrascripti publicae pacis ac charae patriae Transsilvaniae curatores damus pro memoria, quibus expedit universis, quod si Deo favente, ut speramus, optatum finem assequi poterimus religionem orthodoxam vulgo Valachicam ab antiquo solitis ceremoniis, eos uti cum libero exercitio secundum canones patriae, et si quae contra voluntatem eorum in suis terminis oppressa forent, coram regno pristinae libertati restitui efficiemus, Metropolitam seu Vladicam Savam cum plena restitutione honoris pristino officio, uti cum plena authoritate elaborabimus et contra quosvis illegitimos impetitores tam in religione, quam in libero exercitio ac ceremoniis iisdem patrocinabimus. Super qua retinenda Sancta christiana fide nos obligamus hisce praesentibus, usuali sigillo ac subscriptione corroboramus.

Actum Constantinopoli, die 21. Augusti. Anno 1681.

Ladislaus Csaky (L. S.)

Christophorus Pasko (L. S.)

(Liceul Honterus. Braşov. Trausch: Diplomatarium Transilvanico-Valachicum.)

133.

Alba-Iulia, 8 Octomvrie 1681.

Principesa Ana Bornemisza către Francisc Gyulai.

La nunta fiicei lui George Duca-Vodă din Moldova, trimite în solie pe Francisc Gyulai.

Anna Bornemisza Dei gratia Principissa Transsilvaniae, partium regni Hungariae Domina, et Siculorum Comitissa.

Generose fidelis nobis grate. Salutem cum favore nostro. Az moldovai vajda ő Kegyelme követje s levele által édes leányának lakadalmi solennitására hivatván bennünket,[1] mely örvendetes alkalmatosságára szomszédságos és illendő böcsülettel igyekezvén kévánságának megfelelnünk, Kegyelmedet rendeltük megjelenni azon solennitásnak napjára. Mivel peniglen ez mostani közelebb

[1] Scrisoarea de invitaţie a lui Duca Vodă (din Iaşi, 14 Septemvrie 1681) la nunta fetei sale Ecaterina cu Ştefan Radul; *Mon. Com. Trans.* Vol. XVII, p. 231.

következö péntekhez egy hétre okvetetlen Jászvásárra kévántatnék az lakadalom napjára igen sietséggel reá érkezni Kegyelmednek, ezokáért parancsoljuk Kegyelmesen és igen serio, hogy több irásunkat nem is várván, minden dolgait tegye félre Kegyelmed és mentől böcsületesebb készülettel hintóson, ruhásan és szerszámos lovas öltözettel (egy szóval méltóságunknak s maga böcsületinek megfelelésével) készüljön mindjárást oly véggel Kegyelmed, hogy az holnaputáni pénteken estvére ide is érkezhessék töllünk való váloszvételre csalhatatlanul Fejérvárra; mely iránt is parancsolni akarunk mind utazására, mind peniglen Háromszékről lovassinak commoditássiról Kegyelmednek. Külömben se cselekedjék Kegyelmed.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die 8. mensis Octobris. Anno 1681.

A. Bornemisza mpr

P. S. Az Kegyelmed dolgából irattunk az hunyadvármegyei tiszteknek is, hogy mindgyárást megintsék az Macskási familiát keményen, külömben is feledékenyek nem lészünk felölle, ha mit mertek cselekedni.

Adresa: Generoso Francisco Gyulai de Maros Némethi, fideli nobis grato. Cito cito-cito-cito-cito-cito-cito.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Com. Gyulay-Kuun.)

Trad. Anna etc. Domnia Sa Voevodul Moldovei chemându-ne prin sol şi scrisoare la solemnitatea căsătoriei fiicei sale, la care prilej de bucurie silindu-ne să răspundem cu cinste de vecin şi cuvenită cu cinste, am orânduit ca să se ducă Domnia Ta pe ziua acelei solemnităţi. Iar fiindcă e de dorit ca de Vinerea viitoare într'o săptămână Domnia Ta neapărat să sosească acolo cu mare grabă în Iaşi pentru ziua nunţii, pentru aceasta poruncim milostiv şi foarte serios ca ne mai aşteptând altă scrisoare a noastră, să-şi lase la o parte Domnia Ta toate interesele şi cu pregătire cât mai strălucită, cu trăsură, cu haine şi cu scule de cai (într'un cuvânt, potrivit demnităţii noastre şi cinstei Domniei Tale) să se pregătească numai decât cu scopul ca Domnia Ta poimâine, Vineri seara să şi poată sosi aici la noi pentru luare de răspuns dela noi, negreşit aici la Bălgrad; şi în această privinţă vrem să poruncim Domniei Tale atât pentru călătorie cât şi pentru comoditatea călăreţilor Domniei Tale din Trei-Scaune. Altfel să nu facă Domnia Ta. Datum.

P. S. Despre lucrul Domniei Tale am scris şi slujbaşilor noştri din comitatul Hunedoara, ca numai decât să dojenească aspru familia Macskási, de altfel nu uităm ce au îndrăznit să făptuiască.

Notă. Nunta în vorbă, era a fiicei « Doamna Ecaterina » cu Ştefan Radu (fiul decedatului Radu al Ţării-Româneşti) ţinută - conform invitaţiei - la 9 Octomvrie stil vechiu 1681. Sfetnicul Francisc Gyulay luând la ea de fapt parte, Duca-Vodă îşi exprimă mulţumirile faţă de Apafi prin scrisoarea sa din Iaşi, 30 Octomvrie 1681. Mon. Com. Trans. Vol. XVII p. 231-2.

134.

Porumbac, 5 Iunie 1682.

Principele Mihai Apafi către parohia Românilor din Săcădate.

Le reînoieşte vechiul privilegiu de scutire de dijmă.

Michael Apafi Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Fidelibus nostris Spectabilibus, Generosis, Egregiis et Nobilibus supremo et vice arendatoribus decimatoribusque nostris fiscalibus, modernis scilicet et futuris pro quovis tempore constitutis vel constituendis, cunctis etiam aliis, quorum videlicet interest seu intererit, praesentes nostras visuris, lecturis vel legi audituris, nobis dilectis. Salutem et gratiam nostram.

Szebenszéki oláh papok közül némelyek, nevezetesen az feleki és szakadáti oláh papok alázatos instantiájok által jelenték, hogy némely dézmások hütök, szoros kötelességek ellen kegyelmességünkből két izben nékik magok majorkodtatások után deveniálandó mindenféle dézmáknak leengedésekről adatott privilegiumok ellen háborgatják és őköt dézmaadásra erőltetik, kénszeritik, holott arról emanált privilegiumokot fejérvári káptalanunk pecsétje alatt nékiek exhibeálták, az holott világoson mindennemű dézmaadásokról való immunitások constál; mind ezek ellen vakmerőképpen némely dézmások Méltóságunknak nem kevés sérelmire őket dézmaadásra erőltetvén, külömben le nem engedik, hanem ha tallérokkal csinálják le nállok dolgokot. Igy levén azért az dolog, Kegyelmeteknek és Hüségteknek, fő és vice arendatorinknak és minden helybéli dézmásinknak, nevezetesen az Szeben-székinek, mind mostaniaknak, mind pedig ezután leendőknek és mindeneknek, valakiket ezen dolog illet vagy jövendőben is illetni fogja, kegyelmesen és serio parancsoljuk, sem magok az oláh papokat háborgatni privilegiumokban, számadásra erőltetni, sem alatta való dézmásoknak háborgattatni semmiképpen meg ne engedjék, ne is cselekedjék, nekiek adattot kegyelmességünk ellen, az mi

önnen-magunk Méltóságunk megsértődésére; külömben elhitessék magokkal dézmásink, valakik hütök szoros kötelességek ellen ez ellen külömben cselekedni comperiáltatnak, érdemlett büntetéseket vakmerő cselekedeteknek elveendik, hogy másoknak is legyenek például kegyelmességünknek bontogatásában. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibentibus restitutis.

Datum in Curia nostra Porumbák, die 5. mensis Iunii. Anno Domini 1682.

Apafi mpr (L. S.)

(Liceul Honterus. Braşov. Trausch: Diplomatarium Transilvanico-Valachicum. Copia întregită depe o copie a contelui Iosif Kemény, înBibl. Acad. Ungare. Budapest.)

Trad. Michael etc. Câţiva din preoţii români din Scaunul Sibiiului, anume preoţii români din Avrig şi Săcădate, ne înştiinţează prin petiţiile lor supuse că unii dijmuitori, împotriva credinţei şi datoriei lor, în contra privilegiilor date de noi milostiv în două rânduri pentru scutirea de orice dijmă curgătoare din gospodăria lor, îi supără şi-i silesc şi-i constrâng să deie dijmă, cu toate că privilegiile emanate în privinţa aceasta le-au fost arătate cu pecetea capitlului din Bălgrad, în cari stă lămurit imunitatea acelora de orice fel de dijmă; totuşi împotriva tuturor acestora, unii dijmuitori, spre marea jignire a demnităţii noastre, silindu-i la darea dijmei, nu-i scutesc altfel ci numai dacă îşi fac afacerile la ei cu taleri. De aceea fiind astfel acest lucru, poruncim milostiv şi serios Domniilor Voastre şi Fidelităţilor Voastre, arendatorilor noştri principali şi vicearendatorilor şi tuturor dijmuitorilor localnici, anume celor din Scaunul Sibiului, atât celor de acum cât şi celor ce vor fi tuturor pe cari îi priveşte acest lucru sau îi va privi în viitor, să nu turbure nici ei pe preoţii români în privilegiul lor, să nu-i silească la darea socotelii, nici să nu îngăduie dijmuitorilor de sub ascultarea lor să-i turbure în vreun chip şi să făptuiască împotriva milostivirii arătată de noi lor, pentru vătămarea demnităţii noastre prin ei; altfel să fie încredinţaţi dijmuitorii noştri, că toţi cari se vor afla că lucrează altfel, împotriva datoriilor lor strânse şi a credinţei lor, îşi vor lua pedepsele cuvenite pentru faptele nesăbuite, ca să fie şi altora pildă în stricarea milostivirii noastre. Secus etc.

Notă. Vezi şi privilegiul general al lui Apafi dat pentru toţi popii români încă din 1 Septemvrie 1663 cu privilegiul reînoiri privilegiului lui Acaţiu Barcsai, transcris de el şi amplificat cu scutirea viilor adică podgoriilor preoţilor români de orice dijmă şi contribuţie; *Mon. Com. Trans.* vol. XIII p. 244—6.

135.

Iaşi, 26 Iunie 1683.

Doamna Nastasia către principesa Ana Bornemisza.

Cere ştiri despre soţul ei şi despre Turci prin căpitanul Boros.

Illustrissima ac Celsissima Principissa regni Transylvaniae, Domina, domina ac Soror charissima.

Perspectam habendo Ill^{mae} Cels^{nis} V^{rae} erga Nos amicitiam, eo confidentiae erga Celsitudinem V^{ram} devenimus, ut de bona incolumitate ac felici successu Cels^{nis} V^{rae} rescire amicabiliter audeamus. Quapropter fidelem nostrum capitaneum Borosz[1] ad Cels^{nem} V^{ram} mittendum duximus, quatenus ille certos nos reddere valeat, tum de prospera Cels^{nis} V^{rae} valetudine, tum de Turcarum exercitu, ubinam et quo in loco, modernis temporibus reperiatur, quoniam ab Illmo Domino nostro, propter magnam loci distantiam, a multo tempore nihil de his intelleximus.[2] Quare, quidquid de praedicto exercitu, notum ac dignum scitu, Celsitudo Vestra, uti illis locis propinquior habuerit, vicine nobis communicare dignetur, obnixe rogamus. Nostris vero hominibus, quos mittendos in posterum ad Ill^{mum} nostrum continget, securum per regnum Cels^{nis} V^{rae} fieri demandet transitum praesentique capitaneo ad nos reduci liberum ac securum iter concedere velit. Quam Cels^{nis} V^{rae} gratiam pari officiorum promptitudine nos repensuros appromittimus. Interim diu bene valere Celsitudinem V^{ram} desideramus.

Datum Jassiis, die 26. Iunii 1683.

Illustrissimae Celsitudinis V^{rae}

Addictissima Soror et Vicina Benevola

Anastasia Palatina ac Principissa
Terrarum Moldaviae et Ukrainae
настасїа д͠оана царй молдове͠ ши а wкранїе

Adresa: Ill^{mae} ac Cels^{mae} Dominae, dominae Bornemiszae Annae Dei gratia Principissae regni Transylvaniae, partium regni Hungariae ac Siculorum Comitissae Dominae, vicinae ac sorori charissimae.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

[1] Numele căpitanului Ion Boros scris cu ortografie slavă.
[2] Deoarece Duca Vodă era dus cu armata Tătarilor spre Viena.

136.

[Făgăraş, finea Iunie] 1683.

Lista boierilor de Făgăraş chemaţi în tabără.

Principele Mihai Apafi trebuind să plece cu armata sa (din ordinul Sultanului) în ajutorul Turcilor în campania împotriva Vienei, lista de faţă ne înfăţişează numărul şi numele acelor «boieri» de Făgăraş cari au mers cu dânsul.

Táborban rendeltetett boérok regestuma. Anno 1683.

Alsó-Veneczeiek, numero 7. Iuon Barb. Ennek soldosa Muntyán György, vélle lakik az téltől fogva, semmie sincs, egyébaránt jámbor embernek mondják. Kornya Tamás, absens; Sárosi uram szolgája lett. Petru Lyábul. Lia Poponicsa. Sztojka Vojcsilé. Iuon Biczé. E helyett vagyon Sztán Biczé, atyjafia. Mojszi Petrás. Mojszi helyett vagyon szolgája Sztán Rosca. Felsőveneczei Sárosi uram jobbágya.

Alsó-Kománaiak, numero 2. Sztán Idomir helyett szolgája Miklós Burluj, ohábai Székely László uram jobbágya, alkalmatos, ott atyjafiai is vadnak. Sztán Kélczuné helyett szolgája Sztojka Pencsugul sebesi, alkalmatosnak vallják. Mány Kákés, absens; otthon fogva vagyon, semmie nincs, uj házos.

Gridi, numero 1. Áldgya Boér. Laczkul Boér, absens; otthon maradt.

Sinkai, numero 1. Dumitrásk Sztrimbul, absens, Havasalföldében szökett. Komán Bárb helyett Radul Kozsokárul, sellér, sinkai; négy esztendeje, hogy ott lakik.

Bucsumi, numero 2. Birszán fia Komán. Redocsa fia Áldgya, e helyett sógora Mihaila Grozavul; egy teleken lakik vélle.

Mardsinaiak, numero 6. Komsa Gráncsa, megholt; helyette na Radul Gráncsa. Sztáncsul Gráncsa. Sztojka Pándra. Sorbáif Ursz. Az ur rendeléséből uraimék pohárnokja, helyette szkorai Solomon Birsz Boér. Vaszilj Ursz. Radul Ursz.

Mondraiak, numero 4. Miklós Kucserilla. Komsa Teflán. Bucur Rinsa. Radul Teflán, ennek is semmie sincs.

Illyéniek, numero 3. Komán Piro helyett szevesztrényi Iuon Biliboake Boér; itthon más szolgál helyette. Bukur Piro helyett Sztáncsul Muntyánul, idegen; Fogarasban szolgált. Komán Kozsoacse, helyette zernyesti Vlad Vojkul, rezidencziás. Opra Kornya fia Opra, absens.

Kopacseli. Radul Toaxa, megholt; helyette fia Radul.

Szeszcsóriak, numero 2. Iuon Motok junior, helyette récsei Radul Popa Boér, az tatár mindenét elvitte. Komsa Motok senior, helyette fia Iuon Motok.

Récseiek, numero 2. Opra Sztán Popi, absens. Sztojkicze Boér.

Szevesztrényiek, numero 5. Tamás Hangul. Opra Popa, helyette fia Iuon. Hangul Popa, absens. Berszán Szakács. Miklós Bojta. Radul Popa.

Hurezi. Radul Boer helyett bethleni Süveges Mihály, rezidencziás.

Netoti. Sztojka Lyábul.

Dridisi. Dragomir Sztreza fia Dragomir; az apja megholt, semmie sincs, nőtelen.

Voilaiak, numero 4. Komsa Dobrin, absens. Many Rédula helyett Villine Aszán, jobbágya Sztán Czélén, vajdafalvi. Jonásk Boér helyett szevesztrényi Pribég Mihály Boér, nőtelen. Miklós Tyásul, helyette fia Sztán. Mány Tyásul.

Ludisoriaiak, numero 2. Nikula Szirbul. Mány Pap fia Áldgya.

Nagyvajdafalvi. Popa Mány fia Sorbán.

Posoritai. Komasa Gusaila, helyette felső-szombatfalvi Sztojka Morar, Sorbán Vajda uram jobbágya.

Lészaiak, numero 5. Dobrini Széni, helyette Lészai Dragomir Grávuly, ugyan lészai Boér, nőtelen. Márkul Grávuly. Áldgya Dokie, absens. Radul Kirczerosánul. Áldgya Grávuly, helyette fia Áldgya. Dobrini Dobrin, helyette fia Radul.

Felső-Szombatfalvaiak, numero 2. Iuon Pilcza. Gyalog van, szegényt későn is rendelték. Opra Pilcza, helyette dragusi jobbágy Iuon Husze szolgál.

Dragusiak, numero 4. Laczkul Boér helyett bolgárszegi Moldován György rezidencziás, alkalmatos. Mány Kodra, absens. Trombitás András, absens. Trombitás György, absens; sebben fekszik.

Alsó-Visti. Sztojka Iván helyett Dumitru Moldovánul, nőtelen, ott nevekedett; jámborul viselte magát.

Felső-Ucsaiak, numero 2. Opra Berbát. Berbát Szila. Ezek egy-testvérek s egy kenyeren vadnak, az örögebb otthon beteg, az kisebb: Szilya, itt van; Iuon Szila.

Alsó-Ucsai. Popa Mány fia Radul helyett havasalföldi Stephan Deák, Királyhalmán lakik, házos, tüzes.

Alsó-Árpási. Opra Popa, absens. Sztáncsul Bogdan.

Szkoraiak, numero 3. Streza Vilkul helyett szkorai Opra Vulk Boér. Pászkul Boér helyett alsó-porumbáki Sztáncsul Albán, ennek bátyja lovász. Iuon Paul, ennek semmie sincs.

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Alexandri Mike.)

Trad. Registrul boierilor orânduiţi în tabără. Anul 1683.

Din *Veneţia-de-jos*, număr 7. Iuon Barb. Simbriaşul acestuia Gheorghe Muntean, locueşte cu el din iarnă, nu are nimic, altfel spun că-i de omenie. Toma Cornea, absent, a devenit' sluga Domnului Sárosi. Petru Iabul. Lia Poponicea. Stoica Voicilă. Iuon Biţe. In locul acestuia este Stan Biţe, fratele său. Moise Petraş. In locul lui Moise este sluga sa Stan Roşca. Iobagul Domnului Sárosi din Veneţia-de-Sus.

Din *Comana-de-jos* numero 2. In locul lui Idomir Stan sluga sa Nicolae Burlui, iobagul domnului Ladislau Székely din Ohaba, potrivit, acolo are şi neamuri. In locul lui Stan Călţune sluga sa Stoica Peciungul din Şebes, îl primesc de potrivit. Man Cacheş, absent, este prins acasă, nu are nimic, e căsătorit de curând.

Din *Grid* no. 1. Aldea Boier. Lascul Boier, absent; a rămas acasă.

Din *Şinca*, numero 1. Dumitraşc Strimbul, absent, a fugit în Ţara-Românească. In locul lui Barb. Coman Radul Cojocarul, ziler, din Şinca; de patru ani locueşte acolo.

Din *Bucium*, numero 2. Coman fiul lui Bârsan. Aldea fiul lui Redocea, în locul acestuia cumnatul său Mihaila Grozavul, locueşte pe acelaş loc cu el.

Din *Marginea*, numero 6. Comşa Grancea, mort; în locul său fiul Radul Grancea. Stanciul Grancea. Stoica Pandra. Şerban Urs, din porunca domnului păharnicul domnilor mei, în locul lui Solomon Birs Boier din Scorei. Vasile Urs. Radul Urs.

Din *Mândra*, numero 4. Nicolae Cucerilă. Comşa Taflan. Bucur Rinşa. Radul Teflan, nici acesta nu are nimic.

Din *Ilieni*, numero 3. In locul lui Coman Piro Iuon Biliboacă Boier din Săvestreni; acasă slujeşte altul în locul lui. In locul lui Bucur Piro, Stanciul Munteanul, străin, a slujit în Făgăraş. In locul lui Coman Cojoace, Vlad Voicul din Zărneşti, rezident. Opra fiul lui Opra Cornea, absent.

Din *Copăcel*. Radul Toaxa a murit; în locul său fiul Radul.

Din *Săsciori*, numero 2. Iuon Motoc iunior; în locul său Radul Popa Boier din Recea, Tătarii i-au luat totul. Comşa Motoc senior; în locul său fiul Iuon Motoc.

Din *Recea*, numero 2. Opra Stan Popi, absent. Stoichiţă Boier.

Din *Săvestreni*, numero 5. Toma Hangul. Opra Popa, în locul său fiul Iuon. Hangul Popa absent. Bârsan Socaciu. Nicolae Boita. Radul Popa.

Din *Hurezi*. In locul lui Radul Boier, Mihaiu Süveges din Beclean, rezident.

Din *Netoţi*. Stoica Liabul.

Din *Dridif*. Dragomir fiul lui Dragomir Streja, tatăl său a murit, nu are nimic, neînsurat.

Din *Voila*, numero 4. Comşa Dobrin, absent. In locul lui Man Redula, Villine Asan, iobagul său Stan Ţelen, din Voioardeni. In locul lui Ionaşc Boier, Pribeag Mihai Boier din Săvestreni. In locul lui Nicolae Chiaşul, fiul său Stan. Man Chiaşul.

Din *Ludişoara*, numero 2. Nicula Sirbul. Aldea fiul lui Man Pap.

Din *Voivodenii-Mari*. Şerban fiul lui Popa Man.

Din *Pojorta*. Comşa Guşeilă, în locul lui Stoica Morar din Sâmbăta-de-Sus, iobagul domnului Şerban Vajda.

Din *Lisa*, numero 5. Dobrini Seni, în locul lui Dragomir Greavul din Lisa, tot boier din Lisa, neînsurat. Marcu Greanul. Aldea Dochie, absent. Radul Cârţeroşanul. Aldea Greavul, în locul său fiul Aldea. Dobrini Dobrin, în locul său fiul Radul.

Din *Sâmbăta-de-sus*, numero 2. Iuon Pilţa, este pedestru, sărmanul, l-au chemat târziu. Oprea Pilţa, în locul său slujeşte iobagul Iuon Huse din Drăguş.

Din *Drăguş*, numero 4. In locul lui Lascul Boier Gheorghe Moldovanul din Bolgárszeg, rezident, potrivit. Man Codra, absent. Andrei Trâmbiţaş, absent. Gheorghe Trâmbiţaş, absent, zace rănit.

Din *Viştea-de-jos*. In locul lui Ivan Stoica, Dumitru Moldovanul, neînsurat, a crescut acolo, s'a purtat bine.

Din *Ucea-de-sus*, numero 2. Oprea Bărbat. Silea Bărbat. Aceştia sunt fraţi şi trăiesc împreună, cel mai bătrân este acasă bolnav, cel mai tânăr Silea este aici. Iuon Silea.

Din *Ucea-de-jos*. In locul lui Radul, fiul lui Man Popa, Ştefan Deac din Ţara-Românească, locueşte în Crihalma, căsătorit, cu casă.

Din *Arpaşul-de-jos*. Opra Popa, absent. Stanciul Bogdan.

Din *Scorei*, numero 3. In locul lui Vâlcul Streja, Opra Vulc Boier din Scorei. In locul lui Pascul Boier, Stanciul Alban din Porumbacul-de-jos, fratele acestuia e călăreţ. Iuon Paul, acesta nu are nimic.

Notă. Principele Mihai Apafi a luat parte la campania Turcilor de silă, ca şi Domnii Ţărilor române. Insă pe când aceştia au fost nevoiţi să meargă

până supt zidurile Vienei, Apafi a fost orânduit pe neaşteptate la paza podului de lângă oraşul Győr. Aci a ajuns la 2 Septemvrie, stând în tabără, până la sosirea oştii turceşti în fugă de la Viena, unde a fost bătută de oastea regelui Jan Sobieski în aşa fel că — după însemnarea cronicarului contemporan Paul Inczédy — Turcii au fugit 12 mile într'o zi şi jumătate, lăsând întreaga lor muniţie cu tot ce aparţinea taberei în mâna creştinilor.

Astfel peste puţin a putut pleca îndărăt şi Apafi din această expediţie silită şi trecând Mureşul, la 4 Noemvrie se află la Deva, de unde cu ostaşii unguri trimisese şi pe boierii districtului Făgăraş acasă la locuinţele lor. Despre întinderea satelor boiereşti de acolo ne dă şi lista aceasta oareşicare informaţie mai precisă, păstrându-ne şi numărul contingentului cu care boierii erau datori a merge la bătălie la vreme de nevoie, călare şi aprovizionaţi cu merinde cât se poate mai bine.

137.

Cluj, 19 Octomvrie 1683.

Francisc Rhédei către principesa Ana Bornemisza.

Recomandă primirea Moldovenilor pribegi în ţară.

Az mi illeti, Kegyelmes Asszonyom, az moldvaiak dolgát, sok gondolkodásim után is nem tudok egyebet mit mondani, ők ugyan, Kegyelmes Asszonyom, bizony nem érdemlenék, mert a'vajdájok hamis, az bojérok tökélletlenek, az köz rendi pedig mikor az pogánnyal itt jártak, az tatárnál is hamissabb volt ezen a'szegény országon; mind az által, Kegyelmes Asszonyom, talám a' keresztyénség azt kivánnya, oltalomért való be jöveteleket meg engedjék.

Colosvar, 19 Octobris. Anno 1683.

In dorso: Az moldovaiak be bocsáttatások felől való censurája Rhédei Ferencz uramnak.

(Bibl. Academiae Hung. Budapest.)

Trad. Milostiva mea Doamnă, în ce priveşte afacerea cu Moldovenii, nici după multă gândire nu ştiu să spun altceva, căci ei, Milostivă Doamnă, de bună seamă nu sunt vrednici, pentrucă voevodul lor e prefăcut, boierii sunt nedesăvârşiţi, iar poporul de obşte când a fost aici cu păgânii, au fost mai răi faţă de această ţară decât au fost Tătarii, totuşi Milostivă Doamnă, cred că datoria de creştini pofteşte să li se îngăduie venirea lor aici, pentru ocrotire.

Pe dos: Censura Domnului Francisc Rhédei pentru primirea Moldovenilor.

138.

Făgăraş, 25 Octomvrie 1683.

Căp. Sigismund Boier către principesa Ana Bornemisza.

Ştiri sosite din Ţara-Românească despre prădăciunile Tătarilor.

Alázatason kelleték Nagyságodnak jelentenem, ezen órában érkezék emberem Havaselföldébül. Az tatárak, kik némely nap mentek volt az táborra most Havaselföldében vadnak; jünek, hogy már hazafelé menék. De, Kegyelmes Asszonyom, az hol mit találnak valamig élések vagyon, el nem mennek, mig meg nem eszik, isszák, mit találnak, praedálnak; mindenütt elveszik az szeginy embereknek, sőt magokat is kezdették már rablani. Igen lassan járnak, félö, Kegyelmes Asszonyom, ide által is ki ne üssenek. Az két vajdáné is, Kegyelmes Asszonyom, futó-félben vagyon, mivel lengyelek, kozákok nyomulnak Moldova felé. Hire az, hogy mind két országban vajdát akarnak hozni az lengyelek; etc.

Datum in arce Fogaras, die 25. Octobris. Anno 1683.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Sunt nevoit să înştiinţez cu supunere Măriei Tale că în ceasul acesta mi-a sosit omul din Ţara-Românească. Tătarii, cari mai înainte cu câteva zile au mers în tabără, acum sunt în Ţara-Românească; vin, căci merg spre casă. Dar, Milostivă Doamnă, unde găsesc ceva hrană, nu pleacă până nu mănâncă şi nu beau ce găsesc, prădează; pretutindeni iau dela sărmanii oameni, ba au început să râpească şi pe ei. Umblă foarte încet, e de temut, Milostivă Doamnă, să nu se repeadă şi aici. Şi cele două soţii de Voevozi, Milostivă Doamnă, sunt fugite, căci Leşii şi Cazacii înaintează spre Moldova. E vorba ca în amândouă ţările să aducă Leşii voevozi; etc.

139.

Breţc, 15 Noemvrie 1683.

Soţia lui Staicu Bucşan Paharnicul către căp. Sigismund Boier.

Răspuns. Ştiri despre înaintarea Cazacilor şi a Leşilor în Moldova. Venind aci de frica lor, îi cere ajutorul.

Szolgálatomot ajánlom Kegyelmednek, mint énnekem mindenkoron jó akaró uramnak.

Kegyelmed nekem becsülettel irt levelit szeretettel vöttem Kegyelmedtől, melyből értem Kegyelmed irását. A mi az hireknek az ő dolgát illesse, egyébb nálunk nincsen, hanem az kazák Szorokra jött, hogy Bucsákot meg vegye, a' lengyel esmeglen kiszült

a moldvai székiben beszállani a Petretsak vajdával.[1] Erre való nizve a Duka vajdáné elment a székből Galaczra és az uram is ő Nagyságával vagyon; mink is igy látván a' dolgot béjöttünk Erdélyben. Ehhez képest mink is kirjük Kegyelmedet, mint jó akaró uramot, hogy a' miben lehet igyekezzik szolgálni, hogy ha az Isten bennünket is megboldogit, el nem feletkezünk az Kegyelmed mihozzánk mutat[ott] jó akaratjáért. Ezek után Istennek ajánlom Kegyelmedet. Datum in Beresk, die 15. Novembris 1683.

Kegyelmednek mindenkor szeretettel szolgálója kész szolgálni
Poharnikné a Stajko uram asszonya mpr

Adresa: Tekintetes Nemzetes Boier Sigmond kapitány uramnak (pleno cum honore titulo) nekem jó akaró uramnak ő Kegyelmének adassék.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Imbiu slujba mea Domniei Tale, ca domnului mie totdeauna voitor de bine.

Am primit cu drag scrisoarea cu cinste scrisă mie, din care înţeleg scrisul Domniei Tale. In ceea ce ar privi lucrul Domniei Tale nu avem alte ştiri la noi, ci aceea că au venit Cazacii la Soroca, ca să ieie Bugeacul, iar Polonii s'au pregătit de iznoavă să pună în scaunul Moldovei pe voevodul Petriceicu. Având aceasta în vedere soţia lui Duca-Vodă a plecat din Scaun la Galaţi şi soţul meu încă este cu Măria Sa; şi noi văzând astfel lucrul, am venit în Ardeal. De aceea şi rugăm pe Domnia Ta, ca pe Domnul nouă voitor de bine, să se silească Domnia Ta întru cât se poate să ne slujească, dacă Dumnezeu ne fericeşte şi pe noi, nu vom uita bunăvoinţa arătată de Domnia Ta faţă de noi. După acestea recomand pe Domnia Ta lui Dumnezeu. Datum.

Soţia Domnului Păharnic Staicu

Adresa: Să se deie Cinstitului şi de bun neam Domnului căpitan Sigismund. Domnului mie voitor de bine.

[1] Este Ştefan Petriceicu Vodă (numit de Moldoveni şi Petrişcan) adus peste puţin a doua oară pe scaunul domnesc al Moldovei cu ajutorul Leşilor.

140.

Făgăraş, 30 Noemvrie 1683.

Căp. Sigismund Boier către principesa Ana Bornemisza.

Ştiri despre evenimentele din Moldova, unde Leşii au pus în scaun pe Petriceicu, iar în Ţara-Românească vreau să pună pe Constantin Şerban-Vodă.

Moldovában küldett emberem ma érkezék meg, ki is bizonyosan mondja, hogy Moldovában más vaidát tettek az lengyelek. Irtam volt, Kegyelmes Asszonyom, egy Sztaikul paharnik nevű embernek; maga Duka vaidánéval ő Nagyságával el ment volt, hanem felesége ir egy levelet, Nagyságod kegyelmesen meg láthatja, mit irjon.[1] Az hir az, Kegyelmes Asszonyam, hogy az több lengyel had kozákkal, muszkával együtt az tatárakat várják felesedmagokkal, hogy fel verjék; Bussákot elégették, rablották volna kozák és lengyel. Mihelt az tatárt fel verhetik, Havaselföldében is Kostandin vaidát akarnák hozni vaidának. Az moldovai vaidának neve, Kegyelmes Asszonyam, Petriskán. Az országban mindenütt kiáltatja, hogy minden ember haza jüjen, adót nem ad, az egy dézmán és vámakon kivül, mivel az az vaida jövedelme; mind hadban szolgáló emberek legyenek. Maga Duka vaida, ugy hallatik, Kegyelmes Asszonyam, hogy Costancinápoly felé igyekezik az havaselföldi vaidával együtt. Mi vége leszen mind ezeknek, tudja csak az egy Isten. Az törek császár hire ez, Szofiában volna, Kegyelmes Asszonyam; etc.

Már, Kegyelmes Asszonyam, Moldovára bajason járhat emberem, mert az vámakan mindenütt az uj vaida emberi vadnak, senkit az uj vaida levele nélkült az országban el nem szenvednek, megfogják. Daczó uramnak volna, Kegyelmes Asszonyam, Csikbul nagyobb alkalmatossága az moldovai dolgokra vigyázni; egyébaránt, Kegyelmes Asszonyam, az mit pénzzel én is végben vihetek, el nem mulatam; etc.

Datum in Arce Fogaras, die 30 9-bris Anno 1683.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Azi mi-a sosit omul trimes în Moldova, el îmi spune lămurit că în Moldova au pus Polonii alt voevod. Milostivă Doamnă, scrisesem unui om numit Paharnicul Staicul; plecase cu Măria Sa soţia Voevodului Duca, dar soţia sa îmi scrie o scrisoare, poate vedea milostiv Măria Ta, ce scrie. Vestea e aşa, Milostivă Doamnă, că mai multă oaste polonă cu Cazaci, Muscali împreună, aşteaptă pe Tătari să-i bată; au pârjolit Bugeacul, au jefuit Cazacii şi Polonii. Indată ce vor putea bate pe Tătari, vreau să aducă voevod şi în Ţara-Românească pe Voevodul Costandin. Milostivă Doamnă, numele Voevodului din Moldova este Petrişcan. A poruncit să se strige în toată ţara să vină toţi oamenii acasă, nu dau altceva

[1] A se vedea scrisoarea precedentă sub no. 139.

în afară de dijmă şi vămi, căci acela este venitul Voevodului; să fie toţi oameni slujitori în oaste. Aşa se aude, Milostivă Doamnă, că Voevodul Duca e în drum spre Constantinopol împreună cu Voevodul Ţării-Româneşti. Numai Dumnezeu ştie cum se vor sfârşi acestea. E vorba că împăratul turcesc este în Sofia, Milostivă Doamnă; etc.

Acum, Milostivă Doamnă, omul meu cu greutate mai poate umbla în Moldova, căci pretutindeni la vămi sunt oamenii voevodului celui nou; nu îngăduie pe nimeni în ţară fără scrisoarea voevodului celui nou, îl prind. Milostivă Doamnă, Domnul Daczó din Ciuc ar avea prilej mai mare pentru a veghea la lucrurile din Moldova; de altfel, Milostivă Doamnă, nici eu nu las să nu fac, ce voiu putea cu bani; etc.

Notă. Alte amănunte în cealaltă scrisoare a căpitanului Boier din aceiaş zi, în *Török-magyar-kori államokmánytár* vol. VI p. 364.

141.

Kraków, 1 Ianuarie 1684.

Anonim ungur despre starea lucrurilor în Moldova.

Intoarcerea regelui Jan Sobieski. Ukraina. O parte a ei s'a dat Moldovei supt fiul lui Bogdan Chmielnicki. Acesta însă a fost depus din cauza cruzimilor sale şi apoi a ajuns supt ocârmuirea voevodului Moldovei. Intre oameni s'a găsit însă un viteaz: Kunicki care punându-se în fruntea Cazacilor, a ocupat Ukraina, gonind pe Doamna lui George Duca-Vodă cu copiii ei peste Dunăre. Moldovenii astfel s'au supus. Ţara Cazacilor şi a Tătarilor, vecină cu Moldova până la gura Prutului, unde se află ruinele podului împăratului Traian. Basarabia, care şi-a luat numele dela familia domnitoare a Basarabilor. Moravurile Tătarilor şi rolul lor în armata şi campaniile Turcilor. Delta Nistrului formând Lacul lui Ovid cu ruinele băii poetului roman. Delta Dunării cu Ismail şi Chilia. Regele Poloniei trimiţând pe Ştefan Petriceicu în Moldova în Decemvrie trecut, a fost ales Domn de către boieri la Botoşani. Rezumatul scrisorii lui Kunicki despre isprăvile sale în Moldova şi Basarabia, cu jurământul Moldo-Valahilor că vor lupta împotriva păgânilor.

Cracoban, az elkezdetett 1684-dik esztendőnek 1. napján.

Végezetre, karátson havának 23-dik napján, estve felé az hazajött királyt eő fölségét az eő fölsége oly kévánatos hazajövetelin

és jó egészségén örülő község az eő fölsége királyi udvarában be fogadja; etc.

Ukrajna, a'szónak ereje szerént a' puszta mezőség fele határul avagy elől tétetett tartomány, melynek egyik része a Neperen innét vagyon, a' másik része tul vagyon: a' tulsó része jutott a' muszkáknak, bizonyos esztendőkig való birodalmokra, az innétső része nem a' törököknek, hanem a' kozákoknak engedtetett: az felséges Mihály király idejebéli Butsáki szövetségnek avagy frigynek és a' Constantinopoli confirmatiónak erejével, melynek szavai igy vannak: *az Ukrajna legyen a' kozákoké*. De ezt a' punctumot is nem állották és nem tartották meg a' törökök, mely miatt a' kozákok a' derék nagy várasokat és falukat elhagyván és a' Neperen által menvén, oda mentenek, az hol a' muszkáknak birodalmok, ideig való. Csak szintén Niemirovia és Braclavia nevü keritett várasok maradtanak vala meg az Hypanis nevü folyóviz mellett, egynehány mezővárasokkal együtt, melyekhez más egynehány mezővárasok a' Neszter vizén felyül, Moldovának a' széliben lévők adattanak. Ezekben azért az helyekben praesidiariusokat vivén be a' törökök, fundálták birodalmokat. Elsőben Chmielniciust, Chmielnicius Bogdán nevü fő pártütőnek fiát, az Basilianus Barátok rendiből valót, Rusziának fejedelme nevezeti alatt, nem külömben, mint Olá országnak és Moldovának vajdáját azon tartománnak tették elől járójává; de annak utánna ugyan azt felettébb való kegyetlenségéért csakhamar levetvén Constantinápolyba vitték. Azokat penig az keritett várasokat és Ukrajnát nem a' kozákoknak, sem valakinek az ő nemzetekből valónak, hanem az moldovai vajdának gondviselésére bizták vala és mintegy Moldovához szakasztották vala azon tartománt, melyet azon vajda teljes hatalommal igazgat vala és a' maga jelen nem léte alatt kajmekámja avagy helytartója által. Ezt azért, az Neperen innen lévő Ukrajna tartományának részét a' muszkák az ő tractájok által a' török birodalma alá bocsátották: jóllehet ahoz nem csak semmi közök nem volt, de még hozzá sem szólhattanak légyen.

Innét vévén okot a' király eő fölsége, értésekre adatta a' kozákoknak, hogy serkenjenek fel s üzzék el szemekről mély álmokat és vegyék eszekben, hogy az ő vitézséggel hires nemzeteket a' törökök el vesztik, rabul adván azt az moldovai vajdáknak: és el vévén ő tőllök a' tartománt, mely a' tracták szerént a' kozákoké lett volna. Ezeket azért meg értvén, volt egy ember, ki a' sokaságnak előljárója avagy feje volt, eredetire nézve mindazáltal lengyel, kinek neve Kunicki. Ez a király intését nagy készséggel

bé vette és eő felségének hűséges szolgálatját ajánlotta. Minek okáért eő fölsége Cracoból való elmenetelekor, azon megirt Cuniciust a' kozákok előljárójokká, generálisokka tészi és sok kegyelmességét mutatja hozzája, és mind magát személyében s mind az alatta lévő hadakat az Pápával is megajándékoztatja. Eő penig megemlékezvén arról, hogy eő fölségének annyiban mutatott kegyelmességét meg szolgálja, és az eő fölségéhez tartozó hűséget meg bizonyitsa, nem csak kajmekámját üzi ki Niemirovia keritett várasból az moldovai vajdának, hanem azokat a' castélyokat is el foglalja, melyeket a' vajda Tyra nevü folyóviz mellett épittetett vala, hogy annyival is könnyebben birhatná mind a két tartománt; sőt penig a' vajdánét is cselédivel és mellette lévő tanácsurakkal együtt Moldovából a' Dunán szintén által üz, melyet látván a' moldovaiak, minnyájan a győződelmes fél mellé állanak: a Butsáki tatárok felé rövid utat mutatnak, ugy mint szomszédjokhoz. Régen várták s kévánták a' régiek e' dolgot, azi; mely régenten Lengyel országnak nagy királyit és előljáróit szüntelenül való elmetőréssel és igyekezettel fáraszt vala, de nem jött volt el még akkor az üdőnek teljessége, hanem most, a' mikor Cunicius Mindszent havának az utolján husz ezer lovas és gyalog kozák vitézeket vévén maga mellé, ment arra a' tartománra, nem vétetvén számban az moldovaiak és a' tatárokkal együtt lakó keresztyén nemzetek, sem penig a' Neperen tul lakó kozákok, a' kik a' muszka császárnak tilalma ellen is, szüntelen reájok járnak a bucsáki tatárokra, noha a' kit rajta érhet, a' császár fővétellel bünteti. Innét megláthatni a' kozák nemzetben az hadakozásra való nemes gerjedezést és a' keresztyéni hithez való szeretet, mely azt látván is, minemü halál következik ő reája előtte járójától, minden tehetségével oda megyen, az hova a' pogányok ellen való kegyes hadnak keresztyén készülője hijja; ugy annyira, hogy még a' Tanais vize mellett való lakosokat is megháboritotta légyen ez az ellenkezés, kik közzül egynehány százat azon buzgóság Cunicius mellé vitt és kötött.

A' mely kozákok a Tanais vize mellett laknak, az muszka országi birodalomhoz valók, régenten a' folyóviz mentében, az Moeotis tavain, szintén a' Fekete tengerre mentenek le, a' tengermellyéki keritett török várasokat és török falukat tüzzel és vassal szokták vala pusztitani, a' zaporoczki kozákok módjára; az kik a' Neperen a' tengerre menvén a' constanczinápolyi erkélyekből nézélő török császároknak szemek láttára sokszor emésztő tüzet és füstöt gyujtottanak. Mostan penig immár mind a' két folyóviz,

ugy mint a' Tanais és a' Neper, avagy, a' mint a' régiek hitták Danapris, a' tőrőkők által épittetett várakkal megzaboláztatnak: a' kozákoknak járások mind két helyen megakadályoztatik és megtiltatik: a' Tanais vize Asák nevű várral, ott a' tájon, az hol a' tókban szakad. A Neperen penig négy várak miatt nem járhatni, melyek kőzzűl kettei ez előtt harmincz esztendőkkel a' kozákok hadakozásának idején, más kettei ez előtt három esztendőkkel Cseherinnek a' muszkák kezéből való kivétele után egy esztendő alatt épittettek.

Az feljebb megnevezett generális azért, Cunicius által menvén a' Neszteren, be menvén Tatár országban, mintegy utjában volt Tehinia nevű régi hires keritett váras, melyet felprédált és fel égetett: csak maga maradott az vár, benne lévő ezer számu jancsár praesidiariusokkal. Mivel a' kozákok, hogy annyival is kőnnyebben járhassanak, semmi álgyukat nem vittenek volt magokkal.

Ennek a' Tatár országnak állása avagy helyheztetése ilyen formán való. Egy felől a' Neszter vize határozza, mellyel a' puszta mezőségtől is megszakasztatik, más felől a' Duna' vize foly mellette, mely is mint a' Neszter, a' tengerbe szakad. Azt penig meg kell tudni, hogy azon folyóviz, az régi tudósoknak irások szerént az ő kutfejeitől fogva Nándor Fejérvárig Duna nevezeti alatt foly, azon túl Isther nevezet alatt szakad a' Fekete tengerbe. Harmad felől való szomszédja Moldova és Olá ország, melytől Pruth nevű folyóvizzel szakasztatik meg. Ez a' folyóviz penig szakad a' Dunában az néhai Trajanus császár hidja helyéhez kőzel, melynek csak holmi tőredéki tetszenek meg. Vannak némelyek, a' kik ezen tartománt Beszerábiának nevezgetik, vevén azt a' nevezetet (a' mint a' mostani tudósok mondják) egy bizonyos havasalfőldi vajdának familiájától. Régenten ezt a' tartománt tatárok birták, a' kikhez járultanak az nohaiak, kik házokat helyből helyben szekereken hordozzák magokkal, mind cselédjekkel, őreg és apró barmokkal együtt; a' kenyeret és a főldnek egyéb gyümőlcseit mire valók legyenek, nem tudják vala. Ezek a' kozák és kalmuk lovasoknak gyakorta való béütésekkel megverettetvén, Tauricában mentenek bé; de az helynek szoros volta nem fogván bé a' sokaságot, a' lett, hogy egy része a' Bosphorus Cimmerius vizén (mely Asiát Európától megszakasztja) által menvén, a' cserkeszek felé és az ottan kőzel lévő Volga folyóvizmellyéki mezőkre, a' más része ezekre az helyekre (melyekről a' szó vagyon) hatolna. Azholott megtapasztalván az főldnek termékenségét, helyből helybe hordozható házokat elhagyván, hajlékokat állitván, majorokat és

falukat foglaltanak s minden igyekezetekkel a' szántást és vetést s földmüvelést üzték, házok gazdagságának oly nagy nevekedésével, hogy Aegiptussal vetekedvén ez a' tartomány termékenség dolgából, Constantinápoly várasa csürinek neveztessék; gabonával, árpával és kölessel fölöttébb való gazdag lévén. Mindazáltal sok változásokat és kedvetlenségeket szenyvedtenek ezek a' tatárok, mert őket a' Fényes Porta néha a' silistriai passa birodalma alá, nem külömben mint törökök földén épittetett major avagy jobbágy várasokat és falukat, néha a' tatár chán birodalma alá, valami jeles dologban való szolgálatjáért mintegy jutalmul engedte, mely alkalmatossággal a' Chrimi chám ott való falujokat el égetvén, minden cselédjekkel együtt mind földön, vizen egyaránt vitte által Chrym tartományában; de őket annak az föl dnek jóvolta magához édesgetvén, minden uton módon ismét vissza mentenek és felégetett lakóhelyeket megépitették.

Ilyen tehát a' tatárságnak népe, az kik abból a' tartományból a' törökökkel együtt az magyar hadban mentenek, más része Caminicznak őrzésére rendeltetett. Melyhezképest ezt a' tartománt a' kozákok többire vitézlő rendek nélkül s üresen találták; de külömben asszonyembereknek, csecsemőknek, öreg és apró barmoknak és minden gabonának bőségével gazdag volt. Az első berohanással az egész gyalogságot lovakra ültették, a' kik alá kaphattanak, a sok külön különféle nemzetekből való rabokat elszabaditották, az asszonyoknak és csecsemőknek sokaságát el vitték, azokat penig, a' kik idejek vagy erőtelenségek miatt az hadakozásra alkalmatlanok voltanak, meg öldöklötték. Tehiniából osztán mentenek a' Bucsákra, azholott a' Fekete tenger mellett vagyon egy keritett váras és vár közel oda, az hol a' Neszter vize a' tengerbe szakad: azt a' Deákok és más nemzetek Fejérvárnak és másképpen Moncastronak is nevezik. Az egész sereg az Ovidius tavának partján megyen elő, mely nevezet maradott arra a' tóra amaz hires római poëtáról. Erről azért a' partról utóbbszori levelek küldettenek. A' megnevezett tó penig abból szokott lenni, hogy a' Neszter vize minek előtte a' tengerbe szakadna, igen megárad és a' két felől való partjain kifoly. Ezen tó mellett megtetszenek ma is az Ovidius förödőjének romladéki. Ott az emlitett sereg az ottan közel levő várat (melyet a' régiek Neo Ptolemus tornyának neveztenek) elfoglalta és minden javaiból kiforditotta. Reménli, hogy Moncastrumban sok áru marhákkal és ingóbingójokkal megterheltetett futott embereknek gyölekezetit találja, melyeket mind tűzzel és vassal pusztitani igyekezik. Innet Cunicius Smailumba és

Kiliába akar menni, mely várasok ott vannak, azhol az Duna a' Nylus folyó vize módjára hét ágakkal szakad a' tengerbe.

De a' szerént a' mit Moldovából irnak, elsőben Cuniciusnak hadakozásában való szerencséjét a' tatár chámmal kell megpróbálni, kit mostan a' fő vezér ujolag felemelt és állitott. Mert ez az Párkánnál való veszedelem és Esztergomnak megvétele s feladása után Pestről elment és Budánál által menvén az hidon, többször erre a' partra nem mert vissza jöni; jóllehet Crimben jövő utja felényinél is rövidebb lett volna erre: elannyira rémült volt meg a' keresztyének fegyverétől. Melyre nézve hosszas utat kelletvén bejárni Diurdzinum avagy Georgiopolitana nevű keritett várasban jutott, mely Moldovával általellenben való parton vagyon, azholott megfáradván és ellankadván, annyi kerülő utjában, kétségkivül megállapodott. Ha oly tél talál lenni, hogy a' Duna által fagyjon, könnyen járhatnak egymáshoz által, mind a' két fél, tudni illik a' cozákok és tatárok; hogy ha penig a' lágy téllel által nem fagy, nem kell benne kételkedni, hogy a' tatárok lovainak és rabjainak egy részét ott ne hagyják és hogy a' környékbeli török földét el ne pusztitsák.

Az olá országi vajdát, Péter Istvánt a' vajdaságnak vissza vételére küldvén a' kiraly eö felsége, Moldovának közepére érkezett Botusán nevü keritett várasba, az holott az országnak fő fő rendei szüntelenül mentenek udvarlására, nem külömben, mint az ő magok fejedelméhez. Az alatt a bucsáki tatároknak egy részét, mely a' Caminicz őrizetire hagyatott volt és a' volhyniai palatinusság birodalmába bécsapni merészelt, crakkói porkoláb uram (ki a' király ő fölsége parancsolatjából mint egy megszállotta Caminiczet) egymás után való két harczon rész szerént elszélleztette, rész szerént penig levágta.

Mind ezek felett, érkeztenek uj hirek Kunickitől, a' zaporoczki kozákok elöljárójától, melyekről való levelét irta volt karácson havának 7-dik napján; melyben vannak feltétetve és megiratva a' királyhoz eő fölségéhez való némely kévánságok: ugy mint azon megirt hadak előljárója kévánja eö fölségétől, hogy pénzt többet küldjön, hadi szükségre való álgyúkat és lövő szerszámokat küldjön; és hogy holmi szabadságokat illető jussal ajándékozza meg a' király a' kozákokat; kiváltképpen való punctumi penig àzon levélnek ezek: 1. Hogy a' miulta a' pogán tartományokra bé ment, mind két ágon lévő embereket háromszázezerig valókat vesztett fegyverrel. 2. Hogy az ö hada zaporoczkiakból, tajániakból, moldovaiakból, oláhokból és bazaviakból valók; mely hada felöl azt

igiri, hogy az ellenséget nem hagyja szunnyadni miattok. 3. Hogy az oláh vagy havasalföldi és moldovai népek egy felöl, más felöl a' kozákok meg esküdtenek egymásnak arra, hogy a' keresztyének dücsősségéért avagy vallásokért a' király és keresztyén respublica méltóságáért a' pogány hadak ellen harczolnak. 4. Az elmult karácson havának 4-dik napján a' mely győzödelmet vettek a' törökön és tatárokon Tillgrotinumnál, azt izeni meg, tudni illik, hogy az tehinai bejusok a' bialogrodi kajmekám és a' bucsáki kajmekám török jancsárok és lovasok, szpaiák, tatár lovasokkal öszveadván magokat az ö seregére és hadára mentenek volt, hogy azt egymásra vágják; de az Istennek segedelméből a' pogányok az ö erejével nem birtanak, hanem a' futásban helyheztették megmaradásokat: oly haszontalan reménséggel, hogy hosszára négy német mélyföldekig török és tatár testekkel teritve volt a' föld, az utólérö és üző kozákoknak és oláhoknak kemény csapkodások miatt.

Az tehinai bejus és Alabejus a lovas hadaknak elöljárója, ki az ö életét százezer tallérokon megváltja vala, a' kegyetlenkedö győzödelmeseknek tüzes haragjok miatt el esett. Azon isteni végezésből veszett el a'cajmekám és Alagasius, a' bialogrodi tatároknak elöljárója. Egynehány murzák is vesztenek el, többen tiznél és a' tatár seregeknek több előljárói. A' győzödelmes félből egy is el nem esett, melyet a' mindenható Istennek és az ö Nagy Annya törekedésének kell tulajdonitanunk.

A' mi győzödelmünk hiremondóinak azokat a' tatárokat akarjuk lenni, a' kiket mi küldünk, mert a' győzödelemnek nincsen semmi nagyobb bizonsága, mint a' meggyözetett ellenségtöl. 5-tödször, küldi azon generális az hadaknak egyik igazgatóját, ki a' királynak szóval mondja meg az Istennek nagyságos dolgait és az hadak kévánságit.

Ezek után ki kételkedik benne, mennyi maga részéből csonkittatik meg a' török birodalom, az tatároknak hallatlan veszedelmekkel? Az kiknek lovagjok az hadi terehviseléseknek fáradhatatlanul való elviselésére megkeményedtek és erösittettek lévén, azokat a' törökök mint egy az ö örizetekre rendeltetett angyalokat, ugy tartják és azoknak segitségek nélkül a' törököknek kényes lovagi soha nem voltanak rettentök. A tatárok azok, kik a' török seregek elött húsz mélyföldekkel s többel is elébb járnak, kóborlanak, éjjel-nappal nyughatatlankodtatják a' keresztyének fegyverét, kiknek sem a' folyóvizek, sem a' berkek, ligetek és erdök nem akadályoztatják utjokat; hátul, elől és oldalul meg ütik és gyötrik

a' keresztyén seregeket és a' keresztyén tábort az élésnek szüntelenül való szükségében tartják. Ezeket meg rontani és ezektől a' török erőt megfosztani, szintén annyit tészen, mennyit a' szárnyas állatoknak szárnyok kiszegése avagy elvágása. Mennyi haszna légyen penig a' nemzetségeknek egymás között való hiteknek avagy megesküvéseknek, nem szükség előszámlálni. Mindezeket a' király eő fölsége Tanátsának és szüntelenül való munkájának, ha penig munkálódásától nem szünik, a' Pápa adakozásának kell tulajdonitani; etc.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 870. No. 9.)

Trad. In Cracovia în 1-a zi a anului început 1684.

In sfârşit, în luna Crăciunului, ziua a 23-a, către seară, obştea bucuroasă de întoarcerea acasă atât de dorită şi de sănătatea Maiestăţii Sale, primeşte în curtea regească a Maiestăţii Sale pe Maiestatea Sa Regele întors acasă; etc.

Ucraina, în puterea cuvântului este o provincie pusă ca hotar, către câmpia pustie sau înaintea ei, o parte a ei este dincoace cealaltă dincolo de Nipru; partea de dincolo a ajuns să fie a Muscalilor, pentru o stăpânire de anumiţi ani; partea de dincoace nu a fost îngăduită Turcilor şi Cazacilor: în puterea alianţei sau înţelegerii din Bugeac din vremea Maiestăţii Sale Regelui Mihai şi a confirmaţiei din Constantinopol, ale cărei cuvinte sunt astfel: *Ucraina să fie a Cazacilor*. Dar nici acest punct nu l-au ţinut Turcii, din care pricină Cazacii părăsind oraşele mari şi satele, trecând Niprul, s'au dus acolo, unde e stăpânirea muscălească vremelnică. N'au rămas decât oraşele împrejmuite numite Niemirovia şi Braclavia, lângă apa curgătoare numită Hypanis, împreună cu câteva oraşe deschise, la cari s'au mai dat câteva oraşe deschise deasupra apei Nistrului, aflătoare la hotarul Moldovei. De aceea, Turcii introducând în aceste locuri prezidii, îşi întemeiază stăpânirea. Mai întâiu l-au pus în fruntea acelei provincii pe Chmielnicius, pe fiul marelui răsvrătit cu numele Bogdan Chmielnicius, din cinul călugărilor Basilitani, cu titlul de Principe al Rusiei, totodată şi Voevodul Ţării-Româneşti şi a Moldovei; dar după aceea tot pe acela din pricina cruzimii sale peste măsură, scoţându-l l-au dus în Constantinopol. Iar acele oraşe împrejmuite şi Ucraina au încredinţat-o nu Cazacilor, nici cuiva din neamul lor ci purtării de grijă a Voevodului Moldovei, şi parcă ar fi rupt către Moldova acea provincie, pe care voevodul acela o ocârmueşte cu putere deplină şi în timpul când el nu este faţă, prin caimacamul sau

locţiitorul său. De aceea, această parte a Ucrainei aflătoare dincoace de Nipru, Muscalii, au trecut-o prin tractatul lor sub stăpânirea turcească, cu toate că ei n'au avut nimic de-a face cu aceea, nici nu aveau puterea să grăiască.

Din această pricină Maiestatea Sa Regele, a dat de ştire Cazacilor, să se ridice şi să-şi alunge somnul greu de pe ochi şi să ia aminte că Turcii vor pierde neamurile lor vestite prin vitejia lor, dându-le roabe voivodului din Moldova: şi luând dela ei acea provincie, care după tractate ar fi fost a Cazacilor. De aceea, înţelegând acestea, a fost un om care a fost conducătorul sau căpetenia mulţimii, totuşi polon de neamul său, cu numele Kunicki. Acesta a primit bucuros îndemnul regelui şi şi-a încredinţat slujba sa credincioasă regelui. Din care pricină, Maiestatea Sa la plecarea din Cracovia, îl face pe pomenitul Cunicius căpitan şi general al Cazacilor, şi îşi arată multă milostivire faţă de el şi atât pe el însuşi cât şi oştile aflătoare sub porunca dânsului le face să fie ajutate cu daruri şi din partea Papei. Iar el aducându-şi aminte ca să slujească milostivirea atât de mult arătată a Maiestăţii Sale şi să-şi dovedească credinţa faţă de Maiestatea Sa, nu numai că alungă pe caimacamul voevodului Moldovei din oraşul împrejmuit Niemirovia, ci cuprinde şi castelele acelea pe cari voevodul le-a zidit lângă apa curgătoare numită Tyra, ca cu atât mai uşor să poată stăpâni amândouă provinciile; ba încă şi pe soţia voevodului cu slugile şi cu domnii sfetnici aflători pe lângă ea, îi alungă din Moldova peste Dunăre, ceea ce văzând Moldovenii numai decât se alătură de partea biruitoare: arată drum scurt către Tătarii din Bugeac, ca către vecinii lor. De mult au aşteptat şi-au poftit cei de demult acest lucru, care de mult a ostenit pe marii regi şi căpetenii ale Poloniei fără întrerupere cu bătaie de cap şi silinţă, dar nu sosise atunci încă plinirea vremii, dar acum, când Cunicius la sfârşitul lunii tuturor sfinţilor, luând cu el 20.000 călăreţi şi pedestraşi viteji Cazaci, a mers împotriva acelei provincii, neluând în seamă neamurile creştine împreună locuitoare cu Moldovenii, şi cu Tătarii, nici Cazacii locuitori dincolo de Nipru, cari şi împotriva opreliştei împăratului Muscalilor, merg mereu asupraTătarilor din Bugeac, cu toate că pe cei ce-i prinde, împăratul îi pedepseşte cu pierderea capului. De aici se poate vedea aţâţarea nobilă pentru luptă a naţiunii Cazacilor şi dragostea lor pentru credinţa creştină, cari văzând şi aceea, ce fel de moarte urmează asupra lor dela cel mai mare al lor, merg cu toată putinţa lor, unde îl cheamă pregătitorul creştin al oastei milostive împotriva păgânilor; atât de

mult, încât şi pe locuitorii de lângă apa Tanais i-a turburat această împotrivire, dintre cari acea râvnă a dus şi a legat câteva sute lângă Cunicius.

Cazacii cari locuesc lângă apa Tanais, sunt din împărăţia muscălească, mai de mult s'au coborît pe cursul râului, pe lacurile Mœotis, până la Marea Neagră au obişnuit să pustiască cu foc şi fier oraşele turceşti împrejmuite şi satele turceşti de pe malul mării, după obiceiul Cazacilor zaporojeni, cari mergând pe Nipru peste mare, în văzul ochilor împăraţilor turci privitori din balcoanele Constantinopolului au aprins de multe ori foc şi fum mistuitor. Iar acum amândouă apele curgătoare, Tanais şi Nipru, sau după cei vechi Danapris, sunt ţinute în frâu prin cetăţi zidite de Turci; trecerea Cazacilor este împiedecată şi oprită în amândouă locurile: la apa Tanais prin cetatea numită Asak, în ţinutul unde se sfârşeşte în lacuri. Iar pe Nipru nu se poate umbla din pricina a patru cetăţi, dintre care două le-au zidit înainte cu 30 ani în vremea luptelor Cazacilor, altele două înainte de aceasta cu trei ani, după luarea Cseherinului din mâinile Muscalilor, în timp de un an.

De aceea generalul mai sus pomenit, Cunicius, trecând Nistrul, intrând în Ţara Tătarilor, i-a fost în drum vestitul şi vechiul oraş împrejmuit Tighina, pe care l-a prădat şi l-a ars: n'a rămas decât cetatea, cu cei 1.000 de ienicеri aflători înăuntru cu prezidiarii. Cazacii, ca să poată umbla cu atât mai uşor, n'au dus cu ei nici tunuri.

Starea sau aşezarea acestei ţări tătăreşti este astfel. Pe de o parte o mărgineşte apa Nistrului, prin care se şi desparte de câmpia pustie, pe altă parte curge pe lângă ea apa Dunării, care, ca şi Nistrul, se varsă în mare. Trebue însă ştiut că acea apă curgătoare, după scrierile învăţaţilor de dedemult, dela izvoarele ei până la Belgrad curge sub numele de Dunăre, de acolo mai în jos se varsă în Marea Neagră sub numele Isther. Prin partea a treia are vecini Moldova şi Ţara-Românească, de cari se desparte prin apa curgătoare a Prutului. Iar această apă curgătoare se varsă în Dunăre aproape de locul podului împăratului Traian, din care a mai rămas numai ceva rămăşiţe. Sunt unii cari numesc această provincie Basarabia, luând acea numire (după cum spun învăţaţii de acuma) dela familia unui oarecare voevod din Ţara-Românească. Mai demult au stăpânit această provincie Tătarii, la cari s'au adăugat Nohaii, cari îşi poartă casele pe care din loc în loc, împreună cu familiile, cu vitele bătrâne şi mici, cari nu ştiu la ce sunt bune pâinea şi celelalte roduri ale pământului. Aceştia fiind

bătuţi în desele năvăliri ale călăreţilor Cazaci şi Calmuci, s'au dus în Taurica; dar acel loc din pricina strâmtorii sale nu i-a putut cuprinde pe toţi, s'a întâmplat că o parte trecând apa Bosphorus Cimmerius (care desparte Europa de Asia,) a pătruns spre Circhezi şi în câmpiile de lângă râul Volga aproape de acolo, altă parte a pătruns în aceste locuri, despre care e vorba. Acolo unde încredinţându-se de rodnicia pământului, părăsindu-şi casele purtătoare din loc în loc, întemeindu-se case, au ocupat sate şi măierişti şi s'au îndeletnicit cu toată râvna cu semănatul, aratul şi lucrarea pământului, cu atâta spor în gospodăria casei lor, încât acea provincie luându-se la întrecere cu Egiptul în privinţa rodniciei sale, s'a muncit grânarul Constantinopolului, fiind peste măsură de bogată în grâu, orz şi meiu. Cu toate acestea, acei Tătari au suferit multe schimbări şi neplăceri, căci Strălucita Poartă i-a pus uneori sub stăpânirea paşei din Silistra ca pe nişte sate şi sate de iobagi clădite pe pământ turcesc, alteori sub stăpânirea hanului Tătarilor, drept răsplată pentru vre-o slujbă bună adusă în vre-o împrejurare, în care prilej hanul din Crâm arzându-le satele de acolo, împreună cu toată familia lor îi trecea peste pământ şi ape în provincia Crâmului; dar ei îndulcindu-se de bunătatea acelui pământ, se duceau înapoi în orice chip şi şi-au zidit iarăşi lăcaşurile arse.

Aşa dar astfel este poporul Tătarilor, cari au mers din acea provincie împreună cu Turcii în oastea ungurească, o altă parte au fost orânduiţi pentru paza Cameniţei. Potrivit acesteia Cazacii au aflat această provincie fără ostaşi şi goală, dar altfel era bogată în femei, copii mici, în vite mari şi mici şi în tot felul de grâne. Cu atacul dintâi au încălecat toată pedestrimea pe caii pe cari i-au putut apuca, au slobozit robii de neamuri felurite, au dus mulţimea femeilor şi copiilor mici, iar pe cei ce au fost nepotriviţi pentru războiu, fie din pricina vremii sau a bătrâneţii, i-au omorît. Apoi s'au dus din Tehinia în Bugeac lângă Marea Neagră, acolo unde este un oraş împrejmuit, şi o cetate, aproape de acolo unde se varsă Nistrul în Mare: pe aceea Diecii şi alte neamuri o numesc Cetatea Albă, altfel şi Moncastro. Intreaga oaste înaintează pe malul lacului lui Ovidius, care nume i-a rămas lacului după acel vestit poet roman. De pe acest ţărm s'au trimis scrisorile din urmă. Iar numitul lac s'a obişnuit să se facă din aceea că apa Nistrului înainte de a se vărsa în mare, se umflă foarte mult şi se revarsă peste amândouă malurile. Lângă acest lac se află şi azi ruinele băiei lui Ovidius. Acolo oastea aceasta a

cuprins cetatea din apropiere, (pe care cei vechi au numit-o turnul Neo Ptolemus) şi au jefuit-o de toate bunurile. Nădăjduieşte că află în Moncastro adunarea oamenilor fugiţi încărcaţi cu multe averi de preţ şi cu alte mişcătoare, pe cari se sileşte să pustiască cu sabie şi foc. De aici Cunicius vrea să meargă în Ismail şi Chilia, cari oraşe se află acolo, unde Dunărea se varsă în mare, asemenea Nilului, pe şapte ramuri.

Dar, după cum scriu din Moldova, Cunicius trebue să-şi încerce norocul în războiu mai întâi cu hanul Tătarilor, pe care l-a ridicat şi l-a pus acum mai în urmă marele vizir. Căci acesta după primejdia dela Párkány şi după luarea şi predarea Strigoniului a plecat dela Pesta şi trecând Dunărea la Buda, pe pod, n'a mai cutezat să vină înapoi pe malul acesta; cu toate că drumul spre Crâm pe partea aceasta ar fi fost mai scurt cu mai mult de jumătate, atât de mult s'a speriat de vitejia creştinilor. De aceea fiind nevoit să facă drum îndelungat, a ajuns în oraşul împrejmuit Diurdzinum sau Georgiopolitana, care este pe malul dimpotriva Moldovei, unde ostenindu-se şi lâncezindu-se în drumul său atât de ocolit, s'a oprit fără îndoială. Dacă se va întâmpla să fie o astfel de iarnă încât să îngheţe Dunărea, pot uşor să treacă unul la alţii amândouă părţile, adică Cazacii şi Tătarii; iar dacă cu iarna uşoară nu îngheaţă, nu trebue să fie îndoială că Tătarii să nu-şi lase acolo o parte din caii şi robii lor şi să nu pustiască pământul turcesc din apropiere.

Pe voevodul Moldovei Ştefan Petru, trimiţându-l Maiestatea Sa regele pentru reluarea Domniei, a ajuns în mijlocul Moldovei în oraşul împrejmuit numit Botoşani, unde boierii Ţării mergeau neîntrerupt la curtea sa, ca la principele lor. In vremea aceea, pe o parte din Tătarii din Bugeac, care fusese lăsată pentru paza Cameniţei şi cutezase să năvălească în stăpânirea palatinatului Volhiniei, în parte a împrăştiat-o în două lupte una după alta, domnul pârcălab din Cracovia (care din porunca Maiestăţii Sale regelui a ocupat Cameniţa) şi în parte a tăiat-o.

Pe deasupra tuturor acestora, au sosit veşti noui dela Kunicki, căpetenia Cazacilor zaporojeni, care scrisoare o scrisese în 7 a lunii Crăciunului, în care sunt puse şi scrise câteva dorinţe către Maiestatea Sa Regele: anume căpetenia oştilor amintite doreşte dela Maiestatea Sa Regele să trimită mai mulţi bani, să trimită tunuri şi scule de puşcat pentru nevoile de războiu şi ca regele să dăruiască pe Cazaci cu ceva drepturi de libertate; iar punctele mai însemnate ale acestei scrisori sunt acestea: 1. Că decând a intrat în

provinciile păgânilor, a pierdut oameni de amândouă ramurile cu arme până la 300.000. 2. Că oştile lui sunt din Zaporojeni, taiani, moldoveni, români şi bazavieni; despre care oaste făgădueşte că nu va lăsa pe duşman să adoarmă. 3. Că popoarele din Valahia sau Ţara-Românească şi Moldova pe de-o parte; pe de altă parte Cazacii s'au jurat unii altora că luptă, pentru slava creştinilor adică pentru religia lor, pentru cinstea republicei creştine şi a regelui împotriva oştilor păgâne. 4. In ziua a 4-a a lunii trecute a Crăciunului biruinţa pe care au câştigat-o asupra Turcilor şi Tătarilor la Tillgrotinum, vesteşte anume că beii dela Tighina, Caimacamul dela Bialograd şi Caimacamul din Bugeac adunându-se cu ieniceri şi călăreţi turci, spahii şi călăreţi tătari, au mers asupra oastei şi cetelor sale, ca să le taie, dar cu ajutorul lui Dumnezeu păgânii n'au biruit cu puterea ci şi-au putut pune scăparea în fugă, cu nădejde atât de nefolositoare, că pe o lungime de patru mile nemţeşti pământul a fost acoperit cu trupuri de Turci şi de Tătari, din pricina loviturilor vârtoase ale Cazacilor şi ale românilor gonitori şi ajungători din urmă.

Beiul şi Alabeiul din Tighina, căpetenia oştilor călăreţe, care şi-a răscumpărat vieaţa cu 100.000 taleri, a căzut din pricina mâniei înflăcărate a biruitorilor nemiloşi. Din acea hotărîre a lui Dumnezeu a pierit caimacamul şi Alagasi, căpetenia Tătarilor din Bialograd. Au pierit şi câţiva mârzaci, mai mulţi de 10, şi mai multe căpetenii ale oştilor tătare. Din partea biruitorilor n'a căzut niciunul, ceea ce trebue să atribuim atotputernicului Dumnezeu şi silinţei Marei Maici a Sale.

Vestitori ai biruinţei noastre vrem să fie acei Tătari pe cari îi trimitem, căci biruinţa nu poate avea o dovadă mai mare decât dela duşmanul biruit. A 5-a oară, acel general trimite un director al oştilor, care să spună Regelui cu graiul lucrurile măreţe ale lui Dumnezeu şi dorinţele oştilor.

După acestea, cine se îndoieşte, cât se micşorează din partea sa stăpânirea turcească, cu primejdiile nemai auzite ale Tătarilor? Aceia ai căror cavaleri s'au întărit în greutatea războiului fără osteneală, pe aceia Turcii i-au orânduit pe toţi pentru paza lor, îi ţin ca pe îngeri şi fără ajutorul lor, cavalerii gingaşi ai Turcilor n'au fost niciodată înfricoşetori. Tătarii sunt aceia, cari merg înaintea oştilor turceşti cu 20 mile şi mai mult, neliniştind ziua şi noaptea oastea creştină, pe ei nu-i opresc în drum nici râurile, nici pădurile, luncile, codrii; lovesc şi chinuiesc oştile şi tabăra creştină din faţă, din spate şi din lături, îi ţin în lipsă necurmată

de merinde. A-i strica pe aceştia şi a lipsi puterea turcească de ei, face tot atât cât tăierea aripilor fiinţelor sburătoare. Nu e nevoie să socotim cât folos pot avea credinţele sau jurămintele între neamuri. Toate acestea trebue atribuite Sfatului Maiestăţii Sale regelui şi muncii sale neîntrerupte, iar dacă nu se opreşte în munca sa, dărniciei Papei; etc.

Notă. Despre isprăvile lui Kunicki vezi şi raportul italian la Iorga: Studii şi documente XI p. 144—6.

142.

Kraków, 9 Ianuarie 1684.

Regele Jan Sobieski către principele Mihai Apafi.

Il vesteşte că a ajutat cu armele pe Moldoveni, înscăunând pe Ştefan Petriceicu-Vodă.

Illustrissime Princeps grate nobis dilecte.

Ex adjuncta Illustritas V^ra^ edocebitur informatione, quam typis imprimi fecimus, ut eo facilius per vicina Septemtrionis regna propalari possit, de quorum propensione ad armorum nostrorum conjunctionem magnam spem concipiamus, cum jam illorum militia ad palmas prospero precat eventu. Adstitit, fuitque victoriae particeps exercitus Moldavicus, qui nobis fidelitatis juramentum praestitit, ac insimul cum Cosacorum exercitu mutuo se obstrinxit sacramento. Magnificum etiam Moldaviae palatinum Stephanum Petru hucusque in suam repositum esse sedem autumamus, cui et cohortes nostrae aliquae jam additae fuerant, et plures una cum tormentis reque tormentaria subministrari jussimus, quo firmius validiusque stabiliatur; etc.

Datum in Regia nostra Cracoviensi, die 9. Ianuarii. Anno Domini 1684.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 246. Copie.)

143.

Edirne, 15 Ianuarie 1684.

Sultanul Mehmed IV către principele Mihai Apafi.

Zvonindu-se că Gheorghe Duca-Vodă ar fi murit în Polonia, unde a fost dus prins de Leşi, ordonă ca de i s'ar trimite bani în ajutor, să nu permită să fie duşi la dânsul, ci să-i trimeată la Poartă.

A Iesust követő nagy fejedelmeknek dicsekedő öröme, a' Messiást valló nagy rendeknek választotta, pogány népek gyülekezetinek dolgainak igazgatója, pompás állhatatosságnak szemérемmel

fényeskedö gazdája, örömmel való jó igyekezetre kalauzkodó vezér, hűségnek jegye, igazságnak czimere, mostani Erdélyi Fejedelem Apafi Mihály, kit Isten jó véggel áldjon meg.

A világ királyainak s nagy rendeinek menedék s oltalombelyekkel, boldog fészkü küszöbömmel, erős fundamentumu Felséges udvarommal és Császári karjaimmal ápolgatott kiválképpen való jó akaró szolgám, csirákom lévén, és mindenekben hozzád császári fiduciával viseltetvén, ugy hallatik ez elött Moldovai vajda volt, Lengyel országban rabságban esett Duka vajda meg holt, kihez képest sem elsöben szabaditására menö embereit, sem az után küldetett pénzét Lengyel országba bé ne bocsásd, hanem im Felséges udvaromból küldetettnek T. et T, kinek Isten jó igyekezetit nevelje, mind az embereket s mind a' pénzt accipiálván, és bogy melléje büséges emberidet adván Fényes Portámra bé küld, az aránt császári irásomat küldöttem. Ha Isten engedi, hogy értsed, a' megholtnak szabadulására elsöben ment emberit, az után ment pénzével együtt Lengyel országba bé ne bocsásd, hanem minden emberit s minden pénzét felljebb emlitett emberemnek add kezében és melléje hiteles emberidet advân hová hamarébb Fényes Portámra küldésekben bűséges engedelmességedet megmutassad; azonban egyéb szükséges dolgokról is ottan ottan tudósits. Ezt igy értvén, nemes czimeremnek hitelt adj.

Költ Drinápolyban, Januariusnak közepi táján, anno 1095, Mahomed kijövetelétöl számlálva. Szultán Mehemmed

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 295. No. 63. Copie.)

Trad. Bucuria lăudată a marilor principi următori lui Isus, alesul marilor ordine mărturisitoare ale lui Mesia, diriguitorul adunărilor popoarelor păgâne, gazda strălucitoare cu modestie a statorniciei strălucite, căpetenie conducătoare spre bună râvnă cu bucurie, semnul credinţei, emblema dreptăţii, Principe de acum al Ardealului Mihail Apafi, pe care Dumnezeu să-l blagoslovească cu sfârşit bun.

Fiind în chip deosebit sluga mea voitoare de bine, ciracul meu, îngrijit de pragul meu cel cu cuib fericit, cu locuri de scăpare şi ocrotire pentru regii lumii şi pentru marile ordine, de curtea mea maiestoasă cu temeiu tare şi de braţele mele împărăteşti, şi întru toate purtându-mă faţă de tine cu credinţă împărătească, se aude aşa că cel ce a fost mai înainte voevodul Moldovei, Duca Vodă căzut în robie polonă, a murit, pentru care lucru să nu îngădui în

Polonia nici pe oamenii săi cari merg acolo mai întâi pentru slobozirea lui, nici banii trimişi după el, ci încredinţând atât oamenii cât şi banii trimisului T. şi T. din maiestoasa mea curte, căruia Dumnezeu să-i sporească râvna cea bună, şi dând pe lângă el omul tău de încredere, să-i trimiţi la Strălucita mea Poartă, pentru aceea am trimis scrisoarea mea. Dacă îngăduie Dumnezeu ca să afli, să nu îngădui oamenii plecaţi mai întâi pentru slobozirea celui mort împreună cu banii plecaţi în urmă, ci atât oamenii cât şi banii să-i dai în mâna omului meu mai sus pomenit şi dând pe lângă el omul tău de încredere, cât mai curând să-ţi arăţi prin trimiterea lor supunerea ta credincioasă faţă de Strălucita mea Poartă; totodată să mă înştiinţezi şi despre alte lucruri de nevoie. Inţelegând aceasta aşa, să dai credinţă pajurei mele nobile.

Dată în Adrianopol, pe la mijlocul lunii Ianuarie, anul 1095 socotiţi dela fuga lui Mahomed. Sultan Mehemmed

Anexat scrisoarea marelui vizir Ibrahim Paşa în aceeaş afacere.

144.

Iaşi, 9 Fevruarie 1684.

Ladislau Székely către căp. Mihai Teleki.

Răspuns. Se svoneşte că Petraş-Vodă a fost pornit din Moldova. Sfatul lui Ştefan Petriceicu-Vodă.

Kegyelmed levelét böcsülettel vettem. Nekem Uram semmi ujságom máig nem volt, melyrül tudósithattam volna Kegyelmedet. Ma hallottam Mikes uram betegségét, ma hozák odabe való gondviselőm levelét, ki is micsoda hireket irjon, Kegyelmednek elküldtem. Van az is közhirül udvarnál, hogy Petrás vajdát meginditották volna Moldovábul; etc.

Tegnapelőtt levén benn az praefectus, javallotta, hogy Pater Jánost ne bocsássa ő nagysága az portára, hanem itt kinn szerezze meg az pénzt; melyre engem is behivatott urunk ő nagysága, akkor abban marada. Kétezer tallér hijával mondják volnának meg. Az mi az vajda intését nézi, értem, de azt másra bizom, mert az nagy emberek nem mindenha fogadják meg az intést. Külömben is nem szokásom, hogy interponáljam mindenütt magam; etc.

Datum Jás, die 9. Februarii. Anno 1684.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 796.)

Trad. Am primit cu cinste scrisoarea Domniei Tale. Eu domnul meu, n'am avut până azi nicio ştire, despre care să fi vestit pe

Domnia Ta. Azi am auzit de boala domnului Mikes, azi mi-au adus scrisoarea purtătorului meu de grijă de acolo, veştile şi felul lor pe cari mi le scrie, le-am trimis Domniei Tale. Se mai zvoneşte şi aceea la curte, că pe Voevodul Petraş l-ar fi urnit din Moldova; etc.

Alaltăieri fiind acolo prefectul, a propus ca Măria Sa să nu sloboadă pe Paterul Ion la Poartă, ci aici să facă rost de bani, pentru care m'a chemat şi pe mine Măria Sa Domnul nostru, atunci au rămas într'atâta. Spun că ar fi cu o lipsă de 2.000 taleri. In ceeace priveşte atragerea aminte a Voevodului, înţeleg, dar o dau în sarcina altuia, pentrucă oamenii mari nu primesc totdeauna atragerea aminte. Şi de altfel nu am obiceiul să mă interpun pretutindeni eu; etc. Datum etc.

145.

Alba-Iulia, 1 Iunie 1684.

Principesa Ana Bornemisza către Aldea.

Contractul de salar al bucătarului Aldea din Veneţia de Jos.

Alsóveniczei Algya szakácsunk conventioja, kinek esztendeje kezdetik 1. Iunii. Anno 1684.

Leszen esztendeig kész pénze hat forint, fl.6//= Brassai posztó dolmánya per annum egy nro 1//= Egy aba nadrága, vagy azért fl. 1//25. Gyolcsra három forint per annum fl. 3//= Három pár csizmája vagy saruja C. 3//= Napjában négy köz czipója lib[ras] C. 4//= Bárány bőr béllés 3 esztendőre egy nro 1//=

Datum in civitate nostra Alba Iulia. Die, anno ut supra.

A. Bornemisza mpr (L. S.)

(Bibl. Acad. Hungaricae. Budapest.)

Trad. Va avea pe an bani gata 6 fiorini. Un dolman de postav braşovean pe an. O manta din acelaş postav la câte trei ani odată. Nădragi de pănură de aba ori în locul lor 1 fiorin 25 cruceri. Pentru rufărie trei fiorini pe an. Trei perechi de cizme ori călţuni. Pe fiecare zi câte patru pâini (ţipău) de câte un funt. Căptuşeală de miel câte una pe trei ani.

Notă. Urmează însemnările celor primite în salariul său pe câşturi dela 1 Iunie 1684 până la 26 Iunie 1688.

146.

Edirne, 7 Fevruarie 1685.

Moisi Székely către cancelarul Mihai Teleki.

Ştiri primite dela Dimitrie Vodă-Cantacuzino despre bătălia dintre Cazaci şi Tătari în Moldova.

Tekintetes Ur, nékem böcsülettel való Uram.

Tegnapelőtt moldvai Demetrasko vajdának ő nagyságának egy tatár szolgája érkezvén ide ollyan hirrel, az mint értettem felőlle, hogy tizenöt ezer tatár és tizenkét ezer török ment volt Nemiro nevű várost, hogy obsideálják egy nehány lövö szerszámokat is vivén, kiknek meneteleket Mohilován levő lengyel és kozák hadak meg értvén, segitségekre mentenek és az török s tatárokat meg verték ugy, hogy csak egy Murza szaladott el tizenötöd magával; etc.

Datum Adrianopoli, die 7. Februarii 1685.

Kegyelmednek méltatlan jó akaró szolgája

Székely Moses mpr

In dorso: Az ur Teleki Mihály uramnak ő kegyelmének irt levelem pariája, kit Balogh István vitt el.

(Muzeul Secuesc. Sf. Gheorghe. Copie.)

Trad. Cinstite Domn, Domnul meu cu cinste. Sosind aici alaltăieri o slugă tătară a Măriei Sale Voevodul Moldovei Dumitraşcu cu ştirea că, după cât am înţeles dela el, 15.000 Tătari şi 12.000 Turci au mers la oraşul numit Nemirov ca să-l asedieze, ducând cu ei şi câteva scule de puşcat, a căror mergere înţelegând-o oştile polone şi căzăceşti aflătoare în Mohilov, au mers într'ajutor şi au bătut pe Turci şi pe Tătari, aşa că numai un mârzac a fugit cu 15 oameni împreună. Datum.

Nemernică slugă a Domniei Tale voitoare de bine.

In dorso: Copia scrisorii mele către Domnul Mihail Teleki, pe care a dus-o Ştefan Balogh.

147.

Bucureşti, 8 Fevruarie 1685.

Şerban-Vodă Cantacuzino către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Ştiri dela Poartă, de unde a primit confirmarea domniei sale, sosindu-i şi caftanul.

Spectabilis ac generose domine amice nobis benevole.

Isten Kegyelmedet birodalmunkhoz közölétvén és e' tájikán járván, ujobban is böcsületes levelivel láttatván bennünket egyszersmint ott fönforgó hirek s állapotok felől tudósétván bennünket, Kegyelmed nagy atyafiságos jelinek és confidentiájának agnoscáljuk, kedvesen vévén köszönjük Kegyelmednek.

Isten kegyelméből kedves jóakaróink gratificatiojára békességben és jó egészségben vagyunk, melylyel hasonlóul kivánván ezen levelünk is találhassa Kegyelmedet jó, egészséges boldog és szerencsés állapotjában.

E mellett irja Kegyelmed, hogy az emlékezetben forgó emberek dolgát ugy alkalmaztatta, hogy az determinált nemes ország gyűlése napjáig ott fognak lenni. Azon materiárul elhittük Alsó János uram bőven informálhatta Kegyelmedet miképen kellessék annak lennie és lévén Kegyelmednek alkalmatossága benne s hatalmában is lévén, ha Kegyelmed ugy viteti végben, az mint már megmondattatott, nagy hasznos dolgot cselekszik Kegyelmed az közönséges jóban és sokaktul nagy köszöneteket s kedveskedéseket veszen Kegyelmed és noha az nemes ország gyülésére relegáltatott is dolgok, mindazonáltal tökéletesen elhitettük magunkal, hogy az Kegyelmed igazgató és följül haladó tanácsával ugy mehet végben, az mint az közönséges jó kivánja.

Valami görögek felől is ir Kegyelmed, kik azt beszéllették volna, hogy német vagy mi követ is ment volna az fényes portára pompáson; azt mi nem értettük, nincs is abban semmi eddig, hanem volt egy francziai követ, az kinek mult már el négy esztendeje, hogy audientiáját sollicitálja, mind eddig is nem adattatott, azon követ több kivánsági közt azt is kivánta, hogy leülő széki alább ne tétessék az fő vezérénél. Annak az francziai követnek az elmult napokban adattatott audientiája, kivánsága szerint való széki is adattatott, de az is mesterségesen, az mint az török nemzet szokta, tudniillik midőn az fővezér az audientia házában szemben lett volna az követtel, annak az háznak padimentoma mindenütt egyenlőképen volt ványattatva és nem az szokott fővezéri májesztásnak rész szerint följebb való alkalmatosságával; ezen küvűl való több kivánságra nem is léptenek.

Idem, egy konstantinapoli Janaki nevő tolmács, az ki az német residens mellett volt és az bécsi alkalmatossággal oda maradott volt az követekkel, azután maga alkalmatosságát keresvén, az mint lehetett hazájában igyekezvén visszatért, ismeretségünkben lévén még ennek előtte, irt nekünk is Drinápolybul visszatért alkalmatossága felől. Lehet talán az mely görögek beszéllették

Kegyelmednek, efélékbül tetszések szerint ha mit collimálhattak es ugy mondhatták, az mint az dolgot nem tudhatták.

Innét egyéb uj hireket most Kegyelmednek nem irhatánk, hanem portárul embereink jövén, beszélik, hogy jövendőbeli hadakozáshoz készülnek; azt is mondják, hogy az fővezér személye szerint maga is hadban megyen, de minémő alkalmatossággal és mely felé bizonyosabban lévén értésünkre elsőbb alkalmatossággal is Kegyelmedet tudósitjuk. Azonban bizonyosan tudjuk, meg is nyugadtunk abban, hogy több jó akaróink közt Kegyelmednek is nem kevés örömire lészen, értvén ujobban fejedelmi székünkben az fényes portátul való confirmáltatásunkat, kirül akarván Kegyelmedet tudósétani, Isten ő Szentfelsége kegyelméből az fényes portátul, hatalmas császárunk követje az tegnapi napon, ugy mint 6. praesentis arrul való kaftányunkkal is ideérkezék, kinek alkalmatosságával kedves jó akaróinknak, s kivált Kegyelmednek adja Isten minden kivánatos jókkal kedveskedhessünk.

Ugyanazon portai követtel jövő böcsületes fő renden lévő hiveink azt is beszélik, hogy az olaszok arra ő feléek lévő egy Nova nevő török várat erősen vitatnának; hol és micsoda vár legyen, azt nem tudjuk. Szuleiman Szerásztyer pasa mellett lévő kapitihánktul is ilyen hirünk érkezék, hogy az szultán tatár chan fia Kozákországban Nemirova nevő városban ment volna ereivel a végre, hogy kozákoknak hetmánt crealjon s állitson helyben, mert küldettek volt azelőtt hetmant közikben, de bé nem fogadták; most személye szerint ment a szultán oda a végre és mint megyen végben az dolog s egyéb ujhireink is, ha mik interveniálnának Kegyelmedet tudósitjuk, kérjük is Kegyelmedet, gyakorlatossággal való tudósittatását tőlünk ne szüntesse, közel lévén Kegyelmed az mi birodalmunkhoz, sok és hasznos dolgokat szerezhetünk egymás között. Ezzel ajánljuk Isten kegyelmének Kegyelmedet.

Datum in civitate nostra Bukorest, die 8. Februarii 1685.

Spectabilis ac Generosae Dominationis Vestrae amici benevoli

Iѡ̃ шербан воевод

Adresa: Spectabili ac generoso domino Michaeli Teleki, Illustrissimi regni Transylvaniae principis intimo consiliario, necnon universorum exercituum supremo generali etc. Domino amico nobis benevolo.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 249.)

Trad. Spectabilis, etc. Apropiind Dumnezeu pe Domnia Ta de stăpânirea noastră, şi umblând prin ţinuturile acestea, şi mai de curând cercetându-ne cu cinstita scrisoare a Domniei Tale, înştiinţându-ne totodată despre veştile aflătoare pe acolo, o cunoaştem dela Domnia Ta ca un semn de mare frăţie şi încredere, primind-o cu plăcere, mulţumim Domniei Tale.

Din mila lui Dumnezeu, pentru gratificarea voitorilor noştri de bine, suntem în bună sănătate şi pace, dorind asemenea ca şi această scrisoare a noastră să poată găsi pe Domnia Ta în stare bună, cu sănătate, fericit şi norocos.

Pe lângă aceasta, scrie Domnia Ta că aşa a potrivit afacerea oamenilor amintiţi, că vor fi acolo până la ziua determinată pentru adunarea ordinelor nobile. Despre materia aceea, domnul Ioan Alsó a putut informa amănunţit pe Domnia Ta cum trebue să fie şi având Domnia Ta prilej pentru aceea şi fiind şi în puterea Domniei Tale, dacă Domnia Ta o săvârşeşte aşa cum s'a spus, Domnia Ta săvârşeşte un lucru foarte folositor în binele obştesc şi dela mulţi primeşte Domnia Ta mulţumiri mari şi îndatoriri şi cu toate că acele lucruri au fost relegate la adunarea ordinelor nobile, totuşi credem cu desăvârşire că cu sfatul Domniei Tale diriguitor şi înălţător, se poate săvârşi astfel cum o pofteşte binele de obşte

Mai scrie Domnia Ta şi de nişte Greci, cari ar fi vorbit că ar fi mers la strălucita Poartă cu pompă un sol neamţ sau altul, din aceea nu este până acum nimica adevărat, ci a fost un sol franţuzesc, care a trecut mai mult de patru ani de când cere audienţă, dar până acum nu i s'a dat, acel sol printre alte dorinţe o dorea şi aceea ca să nu i se pună scaunul pentru şedere mai jos decât al Marelui Vizir. Acelui sol franţuzesc i s'a dat audienţă mai zilele trecute, i s'a dat şi scaun după pofta sa, dar şi acela meşteşugit, cum e obiceiul la Turci, anume când Marele Vizir în casa de audienţe ar fi fost faţă în faţă cu solul, pardoseala acelei case era pretutindeni la fel de călcat şi nu cu potrivirea mai sus obişnuită pentru maiestatea Marelui Vizir; în afară de aceasta nu au mai păşit la nicio altă dorinţă.

Idem, un tâlmaciu din Constantinopol cu numele Janaki, cel care a fost pe lângă rezidentul nemţesc şi cu prilejul vienez a rămas acolo cu solii, apoi căutându-şi interesele sale, silindu-se cum s'a putut în ţara sa, fiindu-ne cunoscut încă mai dinainte, ne-a scris şi nouă despre prilejul său întors din Adrianopol. Poate că este acela despre care au vorbit Grecii Domniei Tale, în necunoştinţa lucrurilor vorbind însă pe placul lor.

De aici nu putem scrie acum alte ştiri nouă Domniei Tale, ci venindu-ne omul dela Poartă, se spune că se pregătesc pentru războiul viitor; mai spun că şi marele vizir însuşi pleacă la războiu, dar cu ce prilej şi în care parte, având ştiri mai sigure înştiinţăm şi pe Domnia Ta cu cel dintâi prilej. Dar ştim cu siguranţă şi ne-am liniştit că între ceilalţi voitori de bine ai noştri şi Domniei Tale nu-i va fi spre mică bucurie înţelegând confirmarea mai nouă a noastră din partea Strălucitei Porţi în scaunul nostru de voevod, despre care voind să înştiinţăm şi pe Domnia Ta, din mila Maiestăţii Sale Dumnezeu, solul puternicului împărat dela Strălucita Poartă a sosit aici ieri, adică în 6 a lunii, cu caftanul pentru aceea, cu care prilej să deie Dumnezeu să putem fi pe placul iubiţilor noştri voitori de bine şi în chip deosebit Domniei Tale, cu tot felul de bunătăţi.

Cinstiţii noştri supuşi venind cu acelaş sol al Porţii mai spun că Italienii ar atăca puternic o cetate turcească de prin părţile lor cu numele Nova, nu ştim ce fel de cetate este şi unde e. Şi dela capuchehaia noastră aflătoare lângă Suleiman Seraschier paşa ne-a sosit o astfel de ştire că sultanul, fiul hanului Tătarilor ar fi mers cu oştile în ţara Cazacilor la oraşul cu numele Nemirova, cu gândul să creieze şi să pună la loc hatman pentru Cazaci, căci au trimis mai înainte hatman între ei, dar nu l-au primit, acum s'a dus însuşi sultanul acolo pentru aceea şi cum se va sfârşi acel lucru şi alte ştiri dacă se întâmplă ceva, înştiinţăm pe Domnia Ta şi rugăm şi pe Domnia Ta să nu înceteze a ne înştiinţa des, fiind Domnia Ta aproape de ţara noastră, putem să ne dăm unul altuia multe lucruri bune şi folositoare. Cu acestea recomandăm pe Domnia Ta milostivirii lui Dumnezeu. Datum.

148.

Făgăraş, 1 Iunie 1685.

Principele Mihai Apafi către Şerban-Vodă Cantacuzino.

Confirmarea confederaţiei dintre Ardeal şi Ţara-Românească.

Nos Michael Apafi Dei gratia Princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Hogy az méltóságos Cantacusenus Sorbán havasalföldi vajda ő Kegyelme, becsületes uri renden lévő hivei, tekintetes

nemzetes Cantacusenus Máte,[1] Barbuly Mileskul[2] és Sorbán Vintilla[3] uramék ő Kegyelmek által Erdély és Havasalfölde közt leendő confoederatio végett hozzánk küldött punctumokat becsületes tanács-ur hiveinknek és az nemes országtól ő Kegyelmek mellé deputáltatott uri főrendeknek proponáltatván, mindkét részrűl az dolgot ruminálván s felette concludálván, in omnibus punctis, clausulis et articulis helyben hagytuk és sub verbo nostro principali approbáljuk, ratificáljuk s confirmáljuk és mind magunk megtartjuk, mind másokkal, az kikkel illik megtartatjuk. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in arce nostra Fogaras, die prima mensis Junii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto.

M. Apafi

(Arch. r. Hung. Budapest. Gub. Trans. 10.968/1786. Copia vid.)

Trad. Nos etc. Că cinstiţii credincioşi aflători în rang de boieri ai Măriei Sale Domnului Voevod al Ţării-Româneşti Şerban Cantacuzino, Dumnealor cinstiţii de bun neam: Matei Cantacuzino, Barbul Milescul şi Vintilă Şerban, propunând punctele trimise nouă prin Domniile lor pentru viitoarea confederaţie între Ardeal şi Ţara-Românească, credincioşilor noştri sfetnici şi magnaţilor deputaţi pe lângă Domniile Lor din partea nobililor, chibzuind acel lucru din amândouă părţile şi hotărând asupra lui, în toate punctele, clauzele et articolele, le-am lăsat întocmai şi sub cuvântul nostru de principe le aprobăm, le ratificăm şi le confirmăm şi le ţinem atât noi, precum vom face să fie ţinute şi de alţii, pe cari i privesc. Harum, etc.

[1] Dapiferorum magister. [2] Banus Kraiovensis.
[3] Spatar Illmi Transalpinae vaivodae.

149.

[Făgăraş, 3 Iunie 1685.]

Principele Mihai Apafi către căp. Clement Mikes.

Instrucţiune despre cele ce va trata cu Şerban-Vodă Cantacuzino în privinţa menţinerii confederaţiei făcute şi ajutorarea lui Emeric Thököly.

Mikes Kelemen uram instructioja.

1. Isten segitsége által igyekezzék ő Kegyelme mennél hamarébb megindulni, a havasalföldi vajdához menni, szónkkal becsülettel köszöntvén, leveleket adja meg a vajdának ő Kegyelmének.

2. Mennél hathatósabban adja elő ő Kegyelme, köztünk s a vajda ő Kegyelme, híveink s a boérok között eddig forgott dolgokat, azoknak okait, már mindenek a diplomának erejével sopiálódván, assecurálja a vajdát ő Kegyelmét s az boérokat, magunk s híveink részérül az jó szomszédságnak megtartása és atyafiságos egyezség iránt, hasonlót kivánván ő Kegyelmektül is.

3. Assecuratiónkat a vajdának ő Kegyelmének adja meg [1] s végyen ő Kegyelméktül is mennél jobb formában való assecuratiót, eskettesse meg Kegyelmed a vajdák ő Kegyelmét erős hittel, és minthogy a boérok közzül csak hárman esküvének meg, [2] híveink közzül pedig felesen, az boérok közzül is ő Kegyelme felesen esküdtessen meg. És minthogy itt az három pecsét alatt lett az assecuratio, ő Kegyelme irasson hasonló formát, meg lévén már oda bé is annak pariaja, és az boérokkal subscribáltassa, pecsételtesse. Ha a vajda ugy kivánja, hogy assecuráljuk szóval is, assecurálja, küldje követjét hozzánk, készek leszünk szóval assecurálni jó formában.

4. Ő Kegyelme elküldvén pariáit azon leveleknek, melyeket a fővezértül egy s más utakon két török hozott, azután is a tatár postával jött kapikihánk mellett levő tolmácsunk, ugy a kapikiha levelének is pariáját s azokra lett válaszink pariáját. Az lengyel király is mit kivánjon a Duca vajda [3] pénze iránt, jó declaratióval adja értésére ő Kegyelme a vajdának s kérje, hogy azon dolgokban legyen segitséggel, adja tetszését. [4] Ha mit érthet azon materiában a vajda ő Kegyelme, minthogy abbeli busúlásunkat ő Kegyelme miatt szenvedjük, idején tudósitson bennünket, ugy egyéb dolgokrul is.

5. Thököly [5] dolgait is értesse meg Kegyelmed a vajdával és hogy jószági is mint itéltettenek el tőlle törvényesen, [6] abban is

[1] Textul confederaţiei cu Ţara-Românească (din Făgăraş, 1 Iunie 1865) în 12 articole, în *Mon. Com. Trans.* Vol. XVIII p. 341—344.

[2] Aceştia sunt: Paharnicul Matei Cantacuzino, Barbul Milescul, banul Craiovii şi Spătarul Şerban Vintilă.

[3] George Duca-Vodă care a domnit în Ţara-Românească între 1674—78.

[4] Cfr. scrisoarea lui Jan Sobieski regele Poloniei (din 22 Mai 1685) în *Mon. Com. Trans.* Vol. XVIII p. 340.

[5] Emeric Thököly de Késmárk, mare proprietar din Ungaria de Sus, care văzând asuprirea ce-o sufereau locuitorii ţării din partea Nemţilor, s'a răsculat pentru a scăpa ţara şi răscoala sa s'a întins în anul 1678 şi în Ardeal.

[6] Moşiile lui Thököly, pe care le avea în comitatul Hunedoarei i-au fost luate în primăvara anului 1685 de către adversarul său, Apafi, după procesul ţinut în dieta dela Făgăraş terminată pe ziua de 24 Martie 1685.

succuráljon és hogy mi elhitettük magunkkal, ha ő Kegyelme mintegy magátul és hogy már nem mi akaratunkbúl informálván az iránt az Portát, sokat nyomna.

6. Communicálja a vajdával ő Kegyelmével azon hireket, melyeket Inczédi Mihály hozott.[1] De az dolgoknak meritumát, kivált az békességben való mediatiónkat nem kell jelenteni. Egyébiránt való dolgokat, ha kiválképen szíves affectióját látja az vajdának, aperiálhat, úgy azt is, hogy a lengyel s francia királyok mennyire patrocinálnak Thökölynek, és hogy Lengyelországban, tartanak attul, Thököly az keze alatt levő erősségeket töröknek ne adja, amint hogy már a Portán sollicitálta is az azokban való praesidiumot.[2]

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. 1. Cu ajutorul lui Dumnezeu să se silească Domnia Sa să plece cât mai repede la Voevodul Ţării-Româneşti, salutându-l cu cinste cu vorbele noastre, să deie scrisorile Domniei Sale Voevodului.

2. Cât mai convingător să expună Domnia Sa lucrurile întâmplate până acum între noi şi Domnia Sa Voevodul, între credincioşii noştri şi boieri, pricinele acelora, spunându-le toate cu putere de diplomă, să asigure pe Domnia Sa Voevodul şi pe boieri de ţinerea bunei vecinătăţi din partea noastră şi a credincioşilor noştri înţelegerea frăţească, poftind asemenea şi din partea Domniilor Lor.

3. Să dea asigurarea noastră Domniei Sale Voevodului şi să ia dela Domnia Sa o asigurare în formă cât mai bună, să pună pe Domnia Sa Voevodul să jure cu credinţă tare şi fiindcă dintre boieri numai trei au jurat, iar dintre credincioşii noştri în prisosinţă, şi dintre boierii Domniei Sale să pună să jure cât mai mulţi. Şi fiindcă aici asigurarea a fost cu trei peceţi, să scrie şi Domnia Sa formă asemănătoare şi să o iscălească prin boieri şi să o pecetluiască. Dacă doreşte voevodul să-l asigurăm şi cu graiul, să-l asigure, să trimită sol la noi, suntem gata să-l asigurăm şi cu graiul în formă bună.

4. Domnia Sa trimiţând copiile acelor scrisori, pe care le-au adus dela Marele Vizir ascunse doi Turci, şi după aceea tălmaciul

---

[1] Cfr. rapoartele sale (fără dată) despre solia sa din Varşovia şi Viena în *Történelmi Tár*, 1888, p. 168—171.

[2] Data acestui document se poate stabili bine, pe de o parte, din data de 1 Iunie 1685 a «confederaţiei» cu care Mikes era însărcinat să plece în grabă, iar pe de alta din faptul, că Apafi se afla la 5 Iunie 1685 în Porumbac.

nostru pe lângă capuchehaia noastră venit cu poşta tătară, atât copia scrisorii capuchehaiei şi copia răspunsului nostru la acelea. Să dea de ştire prin bună declaraţie Domniei Sale Voevodului, ce pofteşte regele polon în privinţa banilor lui Duca-Vodă şi să-l roage să fie într'ajutor în acea afacere, să-şi dea învoirea. Dacă poate afla ceva Domnia Sa Voevodul în acea chestie fiindcă suferim acea întristare din pricina Domniei Sale, să ne înştiinţeze Domnia Sa la vreme, la fel şi despre alte lucruri.

5. Să lămureşti pe Domnia Sa Voevodul şi despre treburile lui Thököly şi cum i s'au luat averile după lege, să-l asigure şi despre aceea şi că noi suntem încredinţaţi că dacă Domnia Sa ar informa ca din partea sa Poarta şi nu ca rugat de noi, ar trage greu în cumpănă.

6. Să comunice Domniei Sale Voevodului ştirile pe cari le-a adus Mihai Inczédi. Dar meritul acelui lucru, mai ales mediaţiunea noastră de pace nu trebue amintită. Altfel de lucruri, mai ales dacă vede afecţiunea bucuroasă a voevodului, le poate descoperi, aşa şi aceea că regele polon şi francez cât de mult protejează pe Thököly şi că în Polonia s'ar teme de aceea ca Thököly să nu predea Turcilor întăriturile aflătoare în mâinile sale, după cum zorise chiar Poarta să pue garnizoană în ele.

150.

Bucureşti, 13 Noemvrie 1685.

Petru Buday către principele Mihai Apafi.

Ştiri despre prădăciunea Tătarilor. Audienţă la Şerban-Vodă Cantacuzino. Foamete în ţară. Jaful Leşilor. Se va întoarce în Ardeal însoţit de Armaşul Constantin Brâncoveanul.

Kegyelmes Uram, Méltóságos Fejedelmem.

Alázatoson tudósithatom Nagyságodat, mint kegyelmes uramat ide be jövetelem és késedelemem felől, az mennyire gyenge egészségem engedte, siettem be jönni ide be, de mihelt az ide bennvaló harminczadon érkeztem, bizonyossá tétettem hiteles emberektől, hogy az mely tatár hadak voltak oda fel Ibraim Passa mellett, azok onnan az tatár chám fiával el szökvén, kiknek utazásokat értvén az locumtenensek impetráltak olyan parancsolatot, hogy ne az Dunán innen, hanem tul járjanak, de az portai parancsolattal nem gondolván, csak ezen akarván jönni elejekben állattak kevés emberek; nem sok kárt töttek bennek, de semmi nélkült is nem volt, mely miá Bukurest körül szállván, egy nehány napokig onnan el nem mentek (az vajdáné ő Nagysága is maga calastromban

szorulván) mind addig, mig egy nehány erszény pénzt nem adtak s ahoz nuszt bélést, szekeret, szépet, szekereslovakkal etc. [1] Kihez képest tartózkodván jöttem, hogy el mentek én is ide Bukurestre be jöttem, hallván, hogy az vajda ö Nagysága utban van, eleiben mentem ő Nagyságának, pénteken indulván innen, szombaton éczaka mentem Draganestre, tegnap előtt, ugy mint vasárnap volt ö Nagyságával szemben lételem, aznap csak azon dologért nem indult onnan el, küldezvén meghitt hivei után is. Tegnap indulván onnan, ma mint egy három óra tájban érkezék ö Nagysága be, itt lesz válaszom, siettettem eddég is, siettettem már is, hogy legyen válaszom, sietek is ki menni; ha meg nem változik, Constandin Brankován, az fö generális jő ki Nagyságodhoz velem. [2]

Az lengyelek csatát mutattak, de szembe való harczot nem állattak, sőt ha el nem mentek volna az lengyelek, az törökség és az tatárság el akart előttek jönni. Kameniczben élést eleget vittek be. Az tatár chán fia az keze alatt való tatárokkal nem kevés károkat tött itt, mindenből nagy szükség van; nem hiszem, hogy az alacson rendeknek nagyobb része éhel halásra ne jussanak, mert magam is láttam, hogy az éhség miá az utfélen hevertek emberek halva.

Dunod uram el hiszem siettetné az dolgot, de itt is azokra az punctumokra olyan hirtelen nem resolválhatnak. Ugy hiszem, hogy ezen az héten vissza bocsát ö Nagysága. Az oláh püspeket is fel szentelik. Tartsa Isten Nagyságodat szegény hazánk javára és megmaradására sok esztendeökig jó egészségben.

Bukurest, 13 9-bris 1685.

Nagyságodnak, mig él alázatos szolgája

Buday Péter mpr

P(ost) h(umilium) s(ervitiorum) meorum. Dunod uram ide semmit nem irt az 4 punctumokról, hanem egyéb hadi apparitiókat, etc.

Adresa: Az Méltóságos Erdéli Feledelemnek ö Nagyságának, nekem kegyelmes uramnak ö Nagyságának adassék.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 887. No. 91.)

[1] A Teleki Mihályhoz intézett másodpéldányban még e pár sor: Az kiktől az honorariumot küldte ö Nagysága, azon boerokat is magával el vitte az cham fia.

[2] Vizát, kecsegéket, tokhalat is küld a vajda Kegyelmednek, el is küldett az dunai halászokhoz. Az kopókat igen akarja ö Kegyelme, de az vajda ő Nagysága nekem azt mondá, hogy felosztozik Brankován urammal. Ugy látom ö Nagysága is várna kopókat s bár csak egy pár jó örög agarakat küldene Kegyelmed.

Trad. Milostive Doamne, Slăvite Principe. Pot înştiinţa cu supunere pe Domnia Ta, ca pe Domnul meu milostiv, despre venirea şi întârzierea mea aicea, pe cât mi-a îngăduit sănătatea mea şubredă, m'am zorit să vin aicea, dar îndată ce am sosit aici la hărminţie, m'am încredintat dela oameni de încredere, că oştile tătare cari au fost acolo sus pe lângă paşa Ibrahim, fugind de acolo cu fiul hanului Tătarilor, plecarea cărora aflând-o locumtenenţii au dat o astfel de poruncă să nu meargă pe dincoace de Dunăre ci pe dincolo, dar negândindu-se la porunca Porţii, voind să vină numai pe partea aceasta, le-au stat în cale puţini oameni, nu au făcut pagubă mare între ei, dar nici n'a fost fără nimica, din care pricină aşezându-se împrejurul Bucureştilor, nu au plecat de acolo câteva zile (Măria Sa soţia voevodului nevoindu-se şi dânsa în mânăstire) până nu le-au dat câteva pungi cu bani şi pe deasupra căptuşeli de jder, care frumoase cu cai de căruţă etc. [1] Ţinând în seamă acestea am venit, îndată ce au plecat, am intrat şi eu aici în Bucureşti, auzind că Măria Sa Vodă e în drum, i-am mers înainte Măriei Sale, plecând de aici Vineri, Sâmbătă noaptea am mers la Drăgăneşti, alaltăieri, adică Duminecă m'am întâlnit cu Măria Sa Vodă, în ziua aceea numai din pricina acelui lucru n'a plecat de acolo, trimiţând şi după credincioşii săi. Ieri plecând de acolo, azi pe la orele trei a sosit Măria Sa aici, aici voiu primi răspunsul, l-am zorit şi până acum, îl zoresc şi acum să-l capăt, mă zoresc să plec, dacă nu se schimbă, Constandin Brâncoveanul generalul de căpetenie vine cu mine la Măria Ta. [2]

Polonii au arătat luptă, dar nu au stat în luptă făţişe, ba dacă nu s'ar fi dus Polonii, Turcii şi Tătarii ar fi vrut să le vină înainte. Au dus destulă hrană în Cameniţa. Fiul hanului Tătarilor cu Tătarii aflători sub porunca sa au făcut aici pagube mari, e mare nevoie de toate, nu cred că din obşte cea mai mare parte să nu ajungă muritoare de foame, căci am văzut eu însumi că pe drum zăceau oameni morţi de foame.

Cred că Domnul Dunod ar zori lucrul, dar şi aici nu pot rezolva atât de repede acele puncte. Cred că săptămâna aceasta mă

[1] In exemplarul scrisorii trimes lui Teleki încă aceste rânduri: Boierii cari i-au dus acest onorar, au fost luaţi de către fiul hanului.

[2] Vodă trimite Domniei Sale morun, cegă şi nisetru pentru care a şi vestit pe pescarii dunăreni. Câinii de vânat [făgăduiţi] Domnia Sa îi doreşte tare, dar mi-a spus că-i va împărţi cu Domnul Brâncoveanul. Pe cât văd şi Brâncoveanu aşteaptă câţiva din acei capăi şi bine ar fi dacă Domnia Ta i-ar trimete o pereche de ogari mari.

sloboade înapoi Măria Sa. Vor sfinţi şi pe episcopul român. Să ţină Dumnezeu pe Măria Ta pentru binele sărmanei noastre ţări şi menţinerea ei, ani îndelungaţi în bună sănătate.

Bucureşti, 13 9-bris 1685. Sluga plecată a Măriei Tale până trăieşte, Petru Buday.

P(ost) h(umilium) s(ervitiorum) meorum. Domnul Dunod nu a scris nimic aici despre cele 4 puncte, ci alte apariţii războinice, etc.

Adresa: Să se deie Măriei Sale Slăvitului Principe al Ardealului Domnului meu milostiv, Măriei Sale.

151.

[Huedin, 29 Noemvrie 1685.]

Ladislau Csáky către Şerban-Vodă Cantacuzino.

Având să-i comunice lucruri tainice, cere să-i facă rost să meargă grabnic la dânsul.

Méltóságos Fejedelem, kegyelmes Uram!

Köteles szolgálatomnak ajánlása után.

Ez hónak 27-dik napján foglaltam el quartélyul Hunyad tájékát. Nagy és szorgoztató ok kénszerit, hogy Nagyságoddal szemben legyek s magam beszéljek, melyet sem pennára, sem közönséges emberre nem bizhatok. Felette igen kérem Nagyságodat, mutasson módot sietve benne, hogy mennél hamarébb mehessek Nagyságodhoz, hogy ha halasztja Nagyságod, végső romlásával tapasztolja meg kimenetelit mind maga Nagyságod, mind hozzá tartozói. Kérem ne higyjen mások költött hireinek, meg fog engemet ismerni életem fogytáig való köteles szolgájának. Azomban mind a török, mind a tatár mire czélozzanak valóságosan, örömest érteném, mig Nagyságodhoz megyek, az adónak bé küldését halasztani kell. Isten tartsa Nagyságodat sokáig jó egészségben, kivánom.

Nagyságod köteles szolgája Csáki László

Csáki László Pater Dunodnak ezt irta Hunyadrul 29. 9-bris 1685: Igen jó lenne, ha az dolgoknak kimenetele előtt Kegyelmeddel beszélhetnék. Ha nem lehet, irás által bátorságos alkalmatossággal értsünk egyet. De azomban el kerülje, meg ne fogattassék, ha ugy akarja, kiragadom a tűzbűl, csak tudhassam.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 861. Copie.)

Trad. Slăvite Principe, Domnul meu milostiv. După încredinţarea slujbei mele îndatorate.

In ziua a 27-a a acestei luni am ocupat pentru cuartir ţinutul Huedinului. Pricină mare şi zorită mă sileşte să mă înfăţişez Măriei Tale şi să vorbesc însumi ceea ce nu pot încredinţa nici condeiului, nici unui om obişnuit. Rog foarte pe Măria Ta să-mi dea chip cât mai de grabă să pot merge de zor la Măria Ta, căci dacă o amână Măria Ta, va încerca-o cu stricarea de tot atât Măria Ta cât şi cei ce ţin de Măria Ta. Rog pe Măria Ta să nu creadă veştile scornite de alţii, mă va cunoaşte pe mine ca pe sluga îndatorată până la sfârşitul vieţii. Intru aceea aş înţelege cu bucurie ce urmăresc atât Turcii cât şi Tătarii într'adevăr, până vin la Măria Ta, trebue amânată trimiterea birului. Poftesc să ţină Dumnezeu pe Măria Ta îndelung în bună sănătate.

Sluga îndatorată a Măriei Tale Ladislau Csáki.

Ladislau Csáki acestea le-a scris Paterului Dunod în 29 Noemvrie 1685 din Huedin: Ar fi foarte bine, ca înainte de săvârşirea lucrului să pot vorbi cu Domnia Ta. Dacă nu se poate, să ne înţelegem măcar prin scrisoare cu un prilej potrivit. Dar să te păzeşti să nu fi prins, dacă vrei aşa, te scot din foc, numai ştiu.

152.

Iaşi, 25 Martie 1686.

Constantin-Vodă Cantemir către căp. Ioan Daczó.

Răspuns. Ştiri despre trecerea solului rusesc spre Poartă pentru reînoirea tratatului cu Turcia. Cere ocrotirea supuşilor români trecători prin Ardeal.

Magnifice ac Generose Domine Amice et Benevole.

Ad nos venerunt epistolae Dominationis Vestrae Generosae datae sub die 18. mensis Martii. Gavisi sumus, quod V^{ra} Generositas esset sanus. Deus Ter Optimus Maximus praeservet longam seriem annorum. Intelleximus quid nobis scripserit V^{ra} Generositas. Nos etiam conabam (!) correspondere affectui Generosae [Dominationis] V^{rae} modo laus Deo nihil mali habemus, solum, quod legatus Moschoviticus transivit per Chrimum et ivit ad Portam Ottomanicam denuo ad confirmandam pacem, sicuti antea in praeteritis habitur, quod nobis videtur pro Polonis non esse valde bonum. Deus Benignus eo misericor est.

Hoc tantum de rumoribus habemus. Inde rogamus Vestrae Generositates, ut reciprocam correspondentiam inter nos habemus.

Similiter complaceat V^rae Generositati nostros subditos ibi in vestro regno fures et leges optimos vindicari, quia multi ex nostris dicunt se habere injurias. Nos etiam in nostris partibus similiter iudicare curabimur in quantum fieri potest. Interim in reliquo prospere valere desideramus.

Datum in civitate nostra Jassis, die 25. mensis Martii 1686.

Generosae V^rae Magnificentiae

Amicus Benevolus et Vicinus

Iѡ Костандин Воевод

Adresa: Mag^cae ac Generoso Domino Amico et Benevolo Domino Ioanni Daczo Supremo capitaneo Trium Sedium Siculicalium reddantur.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 355. Copie.)

153.

[Iaşi, 25 Martie 1686.]

Constantin Postelnicul către căp. Ioan Daczó.

Răspuns. Trecerea Tătarilor în Polonia unde au devastat peste 200 de sate. In Ardeal nu vor merge însă, chiar şi pentru motivul că ei umblând cu cai nepotcoviţi, cu prilejul mergerii lor pe acolo la Viena, caii lor au suferit mult.

Kosztandin Posztelnik Daczó János uramnak irt oláh levelének tenora.

Salute praemissa. Kegyelmed nekem küldött levelét az vajdának ő Nagyságának irt levelével együtt meg adák, melyekből mindeneket meg értettük.

Most egyéb hireink nincsenek, hanem némely napokban mentenek ezen [országon] által bizonyos számu tatárok Lengyel országba és rablottak két száz egy nehány falukot egészen. Annak utánna két három ezer lengyelek öszve gyülvén Szletinnél, nem egyébért, hanem csak hazájok oltalmazásaért. Az tatárok mikor azon két száz és egy nehány falukot pusztitották, hirekkel volt, de nem hitték az lengyelek, hanem immár minket fenyegetnek, csak az jó Isten oltalmazhat bennünköt. Krim felől hallatott Bucsákban egy tatár urnak jüni, de még eddig el nem érkezett. Az tatárok penig már második uttal többen készülnek be menni Lengyel országra, mint ennek elötte mentek volt. Az törökök igen nagy készülettel vadnak, németre és Lengyel országra akarnak menni.

Értettük, hogy Kegyelmetek tart az tatártul, de Kegyelmetek attól ne féljen, mert az Kegyelmetek országán többször által nem mennek, azon meg esküdtek, mivel ők patkótlan lovakon szoktak járni, mikor Bécsben mentenek, lovokban s emberekben sok károkat vallottak, igen köves s felette erős hely levén az Kegyelmetek országa.

Kegyelmedet felette kérem, Kegyelmed is tudósitson az törökök és németek felől. Mi azt halljuk, hogy Tököli az törökökkel együtt bizonyos számu németeket vert volna meg.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 355. Traducere.)

Trad. Cuprinsul scrisorii româneşti a Postelnicului Costandin către Domnul Ioan Daczó.

Salute praemissa. Mi-au dat scrisoarea Domniei Tale către mine împreună cu scrisoarea către Măria Sa Voevodul, din cari am înţeles totul. Acum nu avem alte ştiri, ci numai că în zilele trecute au trecut prin această ţară un număr oarecare de Tătari în Polonia şi au jefuit de tot vreo două sute şi câteva sate. După aceea două trei mii de Poloni adunându-se la Szletin, nu pentru altceva ci numai pentru apărarea ţării lor. Când au pustiit Tătarii acele două sute şi câteva sate, au fost vestiţi, dar Polonii n'au crezut ci acuma ne ameninţă pe noi, numai bunul Dumnezeu ne poate ocroti. S'a auzit din Crâm că în Bugeac vine un domn tătar, dar până acuma n'a sosit. Iar Tătarii se pregătesc pentru al doilea drum în Polonia mai mulţi decât au mers înainte. Turcii sunt cu foarte mari pregătiri, vreau să meargă asupra Nemţilor şi a Poloniei.

Am înţeles că Domniile Voastre vă temeţi de Tătari, dar să nu se teamă Domniile Voastre de ei, căci prin ţara Domniilor Voastre nu trec de mai multe ori, au jurat aşa, căci ei obişnuiesc să umble cu cai nepotcoviţi; când au mers la Viena, au avut foarte mari pagube în oameni şi cai, fiind ţara Domniilor Voastre loc foarte tare şi pietros.[1] Rog foarte pe Domnia Ta, să mă înştiinţeze şi Domnia Ta despre Turci şi despre Nemţi. Noi auzim că Thököli împreună cu Turcii ar fi bătut una numit număr de Nemţi.

[1] Aceasta a fost în vara anului 1683 când Tătarii cu Turcii au încercat asediul Vienei.

154.

Sibiu, 22 Mai 1686.

Seimeni români către principele Mihai Apafi.

Jurământul de credinţă al celor zece Seimeni din Curtea principelui, depus în limba română.

Jeu sur şi fegedujeszk en numelye Tateluj, Fiuluj si al Duhuluj Szvent, al Szventej Troitze, Unuj Dumnyezeu adevarat, pre Maika preczeszta si pre tocz Szventzi, pre Szventa Beszereka si kumenyeketurilye, pre puinye si pre szare, pre toate zilye rugate, kum jeu voj fi Marii Szalye Domnuluj Domnuluj Apafi Mihaj, den mila luj Dumnyezeu Krajul Ardaluluj, etc., csel maj mare, ketre Mariasza Krajásza Doamna, Doamna Bornemisza Ana si Marii Szalye Domnuluj, Domnuluj Apafi Mihaj, Kraj cseluj mai tiner, voj fi en tot lok si en toate vreme szluga de arme derapte, la a Marialor voitorilor buny voitor bun, la alansugi [1] sau pizmási allansug si pizmás, si la voitori csej rei nu lye voi facse nyimike en voje nicse untrun kip, csi voi fi gata, poftind asa si vreme lenge Maria lor a puinye si kapul si viacza; au en kemp, au en csetecz, au en orás, au makar unde voi fi gata a mierdse allansuguluj en nainte si a facse rezboj ku dinsi ku varszare szindseluj. Pre maria lor nu voj hitleni nicse pre aszkunsz, nicse de facze, nicse pentru dár, nicse pentru csinszte, nicse pentru prijetenie, nicse pre nedesde nerokuluj maj mare, nicse pentru pizma szau manyie, szau frika, sau alta voincza, nicse voj sufferi sei hitlenyaszke alczi. De szupt sztagul Mariilor szalye nu voj fudsi, nicse ma voj ducse, si ku allansugul au pizmasi Mariilor fiind au den csaszta czare, au de air makare den cse nyam au rude, nu voj enczeledse nicse ku vorve, nicse ku szkriszoere, csi de as ave de undeva enczelyesz au ku porunka, au ku szkriszoare, au de maj re are sze fake csinyeva a hitlenyj pre Maria lor, voj facse en vreme Mariilor lor [2] stire nicse untrun kip, si nu voj aszkundye nyimike de jelye, si voi szta en toate nyevojilye lenge Marie lor pene la szversenyie vieczi melye. Asa sze ma adsute Dumnyezeu si Majka precseszta. Jara de nás czinye acseszte toate, szau mias kalka acseszt surement tare, sze pierz eu nainte Mariilor viacza si toata avuczie, fiind kapul mieu en muna si mila Mariilor szalye, de kum em jeszte acseaszta legetura, [3] asa sze me maj adsute Dumnyezeu si szem de emparaczie rajului szau viacza cse de en vecsii.

Pe dosul coalei: 1686. 22. Maji Szebenben az szemeny udvari vitézlő tiz legényeknek hiteket olára forditván ez szerint esküttem meg őket.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

[1] Făcut din cuvântul unguresc: ellenség.

[2] Şters, deoarece scriitorul era nesigur, dacă se cuvine a zice aşa.

[3] E traducerea cuvântului « reversales » din textul original al documentului unguresc.

Notă. Importanţa acestui document este că ne prezintă cel mai vechiu text românesc profan în transcriere fonetică ungară, având astfel şi o însemnătate gramaticală şi linguistică. De altfel, găsim în curtea principelui Apafi, încă din anul 1667 seimeni, [1] cari făceau slujbă împreună cu dorobanţii unguri şi nemţi ai curţii.

155.

[Edirne, 9 Iunie 1686.]

Solii ardeleni Sárosi şi Baló către Senatul Ardealului.

Şerban-Vodă Cantacuzino la început era bine cu Emeric Thököly pe care l-a şi ajutat la Poartă. După ce însă acesta a scăpat din robie, Şerban vrea să ocupe Ardealul pe seama sa, scornind fel de fel de calomnii la Poartă în contra Ardelenilor şi deregătorilor ţării.

Sorbán vajda dolgai iránt ezeket tanultuk ki.

Tökölyinek igen jóakarója volt és ezen az Portán az erdélyi fejedelemséget derekason procuralta számára; söt a fogságábúl való kiszabadulásának is nagy intercessora volt a mostani fő vezér előtt, ennél levén kiválképpen való confidentiája. Megszabadulván Tökölyi az rabságbúl a Csáki követségének hordozásával be vádolta; az fő vezér azon levelet Sorbánnak küldte, hogy nézze meg a kit rabságból megszabaditott, mivel vádolja. És igy egymással öszve vesztek, már azoltátúl fogva Sorban Tökölyinek nem szerzi az erdélyi fejedelemséget, hanem magának inkább. De mivel világoson nem meri, illyen mesterséget követ: Ennek a fő vezérnek volt kajmekamságában egy sziliktárja, a kit Cosztandin, a vajda öccse még akkoron igen jóakarójának csinált, azont az fő vezér maga és a török császár között referendariussá tette. Cosztandin ez által procurálja az bátyja dolgait, ki is noha az fő vezér előtt szólni keveset mér, de a császár udvarában sokat munkálódik, ollyan informatiók révén többi között, hogy Erdélynek lakosi annyira opprimáltattak, hogy akar honnét és ki által lehetne pihenések a Porta dispositiojábúl, készek volnának acceptálni.

A vajdának volt a télen ollyan munkája is, meg irta elsőben erre az Portára, hogy semmikép az erdélyiek az adót be nem küldik. De midőn vette volna eszében, hogy az adót készitik, ismét azt irta: Igaz dolog, az erdélyiek be nem akarták az adót küldeni, de hogy Tökölyi szabadulását meg hallották, az kitül az

---

[1] Pomeniţi la *Szádeczky* Béla: I. Apafi Mihály fejedelem udvartartása (Budapest, 1911.) p. 84.

erdélyi fejedelem az fejedelemségét igen félti, az adót készitik s bé akarják küldeni.

Eő intimatiója volt ez is az erdélyi lakosok három karban vadnak. A pápisták a németet várják, a szászok Tökölyit kivánják, a többi némellyike maradnának az erdélyi fejedelem mellett, de némelyiknek elméje csak függőben. Mind ezekben a dolgokban a kik jóakaróink voltak, ellene munkálódtak, noha mi nem tudtuk. A Tökölyi emberei sokat panaszolkodnak etc. Melyeknek igy menvén végére, irtuk le fide nostra mediante sub sigillo.

Sárosi János mpr Baló Mátyás mpr

Bethlen Elek uram votuma ugyan ezen dologban.

Az havasalföldi Sorbán vajda miá is nekünk nem kevesebb bajoskodásunk vagyon, mert az is az Vezér ő Nagysága füleit ellenünk és országunk ellen való hamis vádokkal terhelni meg nem szűnik, egy felől, hogy az Vezér ő Nagysága előtt maga tökélletlenségit el fedezhesse, más felől pedig az Római császár generálihoz jő s mégyen embere, az kik által ott is minket vádolni el nem mulatja; ily okon, hogy ha mi az némethez igazak volnánk, eddig Havasalfölde, Moldva is mind az német birodalomhoz hajlottak volna, melyre nézve, ha mi valamit kezdettünk volna is, de ő miatta bátorságos passusunk sem lehetvin Hatalmas császárunk Fényes Portájára, meg itilheti bölcsen az Vezér ő Nagysága, ha lett volna-e rendes alkalmatosságunk, hogy az Német ellen valamit kezdhessünk fundamentomoson.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 659. No. 9 et 27.)

Trad. In privinţa lucrurilor voevodului Şerban acestea le-am învăţat: I-a fost foarte binevoitor lui Thököly şi la Poartă i-a procurat stăruitor principatul ardelean; ba şi la scăparea sa din robie i-a fost mare mijlocitor la marele vizir de acum, având în chip deosebit încrederea acestuia. Scăpând Thököly din robie, l-a pârît pe Şerban cu purtarea soliei lui Csáki; marele vizir a trimis acea scrisoare lui Şerban, să vadă cu ce-l pârăşte acela pe care l-a scăpat din robie. Şi astfel s'au certat, de atunci Şerban nu mai cere principatul Ardealului pe seama lui Thököly ci mai vârtos pentru sine. Dar fiindcă nu cutează făţiş, face astfel de meşteşugire: Acest mare vizir a avut în timpul caimacamatului său un silictar, pe care fratele mai mic al voevodului Costandin şi l-a făcut încă atunci foarte voitor de bine, pe acela l-a făcut marele vizir referendar între sine şi împăratul turcesc. Costandin prin aceasta

îşi procură lucrurile fratelui său, care deşi îndrăzneşte puţin să slujească înaintea marelui vizir, dar în curtea împăratului se osteneşte mult printre altele şi prin acest fel de informaţii că locuitorii Ardealului sunt atât de asupriţi, că ar fi gata să primească odihnirea de ori unde şi prin oricine din dispoziţia Porţii.

Voevodul a avut în iarnă şi astfel de muncă, a scris mai întâiu la Poartă că în niciun chip Ardelenii nu trimit birul. Dar când a luat aminte că pregătesc darea, a scris din nou: Este adevărat că Ardelenii n'au vrut să trimită darea, dar când au auzit de slobozirea lui Thököly, acela de care principele Ardealului îşi teme foarte mult domnia, pregătesc darea şi vreau să o trimită.

Tot informaţia sa a fost şi aceasta că locuitorii Ardealului sunt în trei categorii. Papistaşii aşteaptă pe Nemţi, Saşii doresc pe Thököly, unii dintre ceilalţi ar rămâne pe lângă principele Ardealului, dar gândurile unora sunt în aşteptare. In toate aceste lucruri cei ce ne-au fost binevoitori s'au trudit împotriva noastră, dar noi n'am ştiut. Oamenii lui Thököly se plâng mult etc. Cari astfel săvârşindu-se, le scriem fide nostra mediante sub sigillo.

Votul domnului Alexe Bethlen tot în acest lucru.

Din pricina voevodului Şerban din Ţara-Românească nici noi nu avem supărări mai puţine, căci şi acela nu încetează a umple urechile Marelui Vizir cu pâri nedrepte împotriva noastră şi a ţării noastre; pe de o parte ca să-şi poată acoperi nedesăvârşirea sa înaintea Măriei Sale Marelui Vizir, pe de altă parte oamenii lui merg şi vin la generalii împăratului roman, prin cari de asemenea nu scapă prilejul să ne pârască şi acolo: cu spusele că dacă noi am fi drepţi faţă de Nemţi, până acuma atât Moldova cât şi Ţara-Românească s'ar fi aplecat spre Impărăţia Nemţească, în care pricină chiar de am fi şi început ceva, dar din cauza lui neputând nici avea pornire vrednică la Strălucita Poartă a Puternicului nostru Impărat, poate judeca cu înţelepciune Marele Vizir, dacă am fi avut prilej potrivit, ca să putem începe ceva temeinic împotriva Nemţilor.

156.

Iaşi, 11 Septemvrie 1686.

Căpitan polonez către cardinalul Opizio Pallavicini.

Mizeria din Moldova, prădată de Tătari. Inaintarea grea a oştii leşeşti deprimate pe malul Prutului. Martiriul regelui Poloniei în urma suferinţelor zilnice.

Capitolo di lettera dal Campo presso Iassi sotto gli 11 Settembre scritta al Signor Cardinal Pallavicini.

Oh quanto le cose sono mutate in questi giorni, e come peggiora l'aspetto di questa campagna. Siamo ritornati a Iassi, quando credevamo di vedere il Mar nero, e questi Moldavi, che ci hanno promesso terra di promissione, ci guidano fra deserti, e ritroviamo solo ceneri, ove speravamo pane et abbondanza. In una parola giunti vicino a Foxin, e prese informationi dalle genti del paese, che ci hanno fatto vedere in prospettiva gran monti e profondi valloni, ci hanno atterrito protestando che il Budziac era cuoperto di 6 o 7 simili muraglie, e che inoltrandovisi potevano i Tartari abbrugiare l'erbe alle spalle, e così rovinare il nostro essercito. A pena passato il Pruth per proseguire il camino al Danubio, rifersero gl'esploratori, che nè meno da questa parte si saria trovata erba, et essendo ogn'altro fiume e fonte fra terra già essiccato, fu col Consiglio risoluto di ritornare su' nostri passi accanto al Pruth, per havere erba et acqua, e caminare di ritorno mentre duravano le provisioni.

Viaggiano paralelli con noi li Turchi, e Tartari dall'altra parte del Pruth, e mi dispenso di riferire il successo delle cannonate reciproche, e delle quotidiane imboscate, sapendo che altri suppliranno. Aggiungerò solo che si pensa con qualche strattagemma di tirare l'inimico di qua dal fiume; e quando non riesca, dicono, che faremo noi il miracolo; ma dell'avvenire so scrivere poco, quanto poco oso scrivere del passato. Quelli, che volevano condurre il Re troppo a mano dritta, hanno ingrandite le difficoltà sopra il passaggio alla sinistra, e nessuno vuole la strada di mezzo, che sarebbe di fissare il piede, e seguitare il detto del Poeta suggeritomi da Vostra Eccellenza. Dio sa quale sarà la fine; ma se ci donerà vittoria sopra i nemici, e che alla fine superata Buda, si risolva il Vallaco cioè Serbano accostarsi all'armi de' vincitori, possiamo ancora sperare di finir bene la campagna, altrimente a rivederci ad una dolorosa Dieta a Grodna.

Il Re mostra gran fermezza in questo suo martirio, e farà miracoli se si cava con gloria dall'impegno. Noi gl'haveremo l'obligatione d'haver sacrificato se stesso, e fatta una gran diversione: ma per mantener la guerra e la Lega bisogna ingegnarsi che sii utile a tutti, e se i Polachi soli non sanno approfittarsene complirà di aiutarli dandogli la mano; ma questo è cibo da digerirsi

quest' inverno. Fra 2 settimane potremo sapere la nostra sentenza, che per hora veramente mi pare assai incerta.

(Arch. Vat. Roma. Nunziatura di Polonia. Vol. 105.)

Notă. Această scrisoare a fost trimeasă la Roma de către nunțiul din Polonia, alăturată raportului său, din Liov (Lwów) la 29 Septemvrie 1686.

157.

Brâncoveni, 18 Octomvrie 1686.

Constantin Brâncoveanul către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Știri despre înfrângerea oștii turco-tătărăști din Moldova prin regele Poloniei. Cere știri. Il asigură că oile sale vor fi bine ținute. Lipsă mare de ghindă pentru hrana porcilor.

Fiui engedelmességgel való szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek és hogy Isten Kegyelmedet sokáig éltesse kivánom etc.

Kegyelmed levelét s tudósitását oda való hirekről fiui engedelmességgel nagy böcsülettel vöttem; ugy értém én is az vigekből, de bizonyos nem vagyok. Moldovában az lengyel király az hadait hazája felé inditotta volna, azonban bizonyos számu hadait lesben állitott, az török-tatár utána indulván, az király visszaforditván hadait, közre vötték, sok kárral lött mind az török tatárban. Az tengeren is ugy hozák hirűl az olaszok igen jól viselték magokat, Marian nevű tartományt egészen birodalmuk alá hajtották és hódoltatták; magam is két-három nap mulva udvarhoz megyek, az micsoda hirek lesznek, el nem mulatom, hogy Kegyelmedet ne tudósitsam mindenekről. Kegyelmedet fiui engedelmességgel s becsülettel kérem, Kegyelmednél mint folynak az hirek Buda és az vezér felül, másokkal is ne nehezteljen tudósitani, Kegyelmedtűl böcsülettel veszem.

Kegyelmed parancsolja meg az Kegyelmed juhait egyenesen ide hajtsák, megparancsoltam én itt mind az juhok és mellettek való pásztorok teleltetésekrűl; makk dolgából penig itt egészen meg fogyatkoztunk, nincsen, ugy látom, ha szalonnát akarunk enni, kölessel kell sertéseimet tartanom. Ezzel Istennek oltalmában [ajánlom] Kegyelmedet, és maradok

Brankoveni, 18. Octobris 1686.

Kegyelmednek engedelmes fia

Костандин Бранссокеанꙋл

P. S. Ezen levelet ne difficultálja Kegyelmed Székely László uramnak küldeni.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 708.)

Trad. Inbiu Domniei Tale slujba mea cu supunere de fiu şi poftesc ca Dumnezeu să înzilească îndelung pe Domnia Ta etc.

Am primit cu supunere de fiu, cu mare cinste scrisoarea Domniei Tale şi înştiinţarea despre ştirile de acolo, aşa înţeleg şi eu dela hotare, dar nu sunt încredinţat. In Moldova regele polon şi-a pornit oştile spre casă, dar o parte din oaste a aşezat-o la pândă, Tătarii şi Turcii plecând în urma lui, regele întorcându-şi oştile, i-au luat la mijloc, s'a întâmplat pierdere mare în partea Turcilor şi a Tătarilor. Au adus veşti că şi pe mare Italienii s'au purtat foarte bine, au supus stăpânirii lor depline provincia numită Marian şi-au cuprins-o; şi eu merg peste două-trei zile la curte, ştirile pe care le voiu afla, nu întârziu să le împărtăşesc şi Domniei Tale şi rog cu cinste pe Domnia Ta, cum sosesc ştirile despre Buda şi despre Vizir, să nu-i fie greu Domniei Tale să le împărtăşească şi cu alţii, le primesc cu cinste dela Domnia Ta. Să poruncească Domnia Ta să mâne de-a-dreptul aicea oile Domniei Tale, am poruncit eu aici pentru iernarea atât a oilor cât şi a păstorilor de pe lângă ele; din ghindă am scăzut de tot: nu sunt, de vrem să mâncăm slănină, sunt nevoit să-mi ţin porcii cu meiu. Cu acestea încredinţând pe Domnia Ta în ocrotirea lui Dumnezeu, rămân fiu ascultător al Domniei Tale. Datum.

P. S. Să nu lase Domnia Ta să se trimită această scrisoare (alăturată) Domnului Ladislau Székely.

158.

Alba-Iulia, 13 Noemvrie 1686.

Cancelarul Mihai Teleki către Şerban-Vodă Cantacuzino.

Răspuns. A satisfăcut dorinţa păgubaşilor veniţi la dânsul din Ţara-Românească, pedepsind pe lotri. Ştiri din Ungaria.

Nagyságod méltóságos levelét böcsületes követ ur hivei által nagy engedelmességgel vettem. Hogy Nagyságod róllam, méltatlan szolgájárul el nem feletkezett, Isten éltetvén, Nagyságodnak engedelmesen meg szolgálom. A Nagyságod birodalmabeli kárvallott embereknek, a kiknek lehetett satisfaciáltattam; a latrokban, kiket meg kapattathattam, meg fogattam, most is fogva vannak. Tovább is jó szivvel rajta leszek, hogy az többinek is satisfactiojok legyen. Egyébaránt is vagyon az mi kegyelmes urunknak ö Nagyságának s az nemes országnak olyan végezése, hogy panaszok nem lehet az kárt vallottaknak. Nagyságodnak semmi oly bizonyos hirt nem irhatok, hanem az mint el hiszem, Nagyságod is értette,

Szegedet az nèmetek meg vettèk.[1] Ugy hallatik, hogy màr quartélyra szàndèkoznànak és hogy már az lengyel király is vissza ment volna. Ha mi hireim bizonyosok lesznek, ez után is Nagyságodat tudòsitani el nem mulatom. Isten Nagyságodat éltesse etc.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 1040. Concept.)

Trad. Am primit scrisoarea Măriei Tale cu mare supunere prin credincioşii cinstiţi ai domnului sol. Ţinându-mă Dumnezeu, voiu sluji cu supunere pentru că Măria Ta nu a uitat de mine, sluga netrebnică a Măriei Tale. Am satisfăcut pe oamenii păgubiţi din ţara Măriei Tale, pe cari, s'a putut, pe lotrii pe cari i-am putut, i-am prins, sunt prinşi şi acuma. Voiu fi cu inimă bună şi mai departe ca şi ceilalţi să fie satisfăcuţi. De altfel este o astfel de hotărîre a Măriei Sale Domnului nostru şi a nobilei ţări, că nu pot avea plângere cei păgubiţi. Nu pot scrie Măriei Tale nicio altă ştire sigură, ci numai aceea, pe care cred că şi Măria Ta a auzit-o, că Nemţii au luat Seghedinul. Se aude că au gând de cuartir şi că şi regele polon s'a dus înapoi. Dacă voiu avea ştiri sigure, înştiinţez pe Măria Ta şi după aceasta. Dumnezeu să înzilească pe Măria Ta etc.

[1] Ştirea a fost bună, căci oraşul şi cetatea Szeged s'a predat creştinilor după un asediu de 18 zile la 23 Octomvrie 1686.

159.

[Bucureşti, Noemvrie 1686.]

Şerban-Vodă Cantacuzino către Marele Vizir.

Ştiri despre evenimentele din Ardeal, Ungaria şi Polonia. Drumul oştilor spre Viena trece pe valea Teleajenului în Ardeal şi de acolo prin Poarta de Fier din Hunedoara.

Copia literarum a Principe Valachiae ad Magnum Vizirium.

Excellentissime ac Benignissime Domine.

Novitates, quas quidam amicus mihi transcripsit submisse exhibere volui, scilicet, quod pars quaedam Germani exercitus, qui in Transylvaniam ad hyberna transiit, se in aliquibus locis submiserit; pars alia vero magis in interiorem Transylvaniam versus civitatem Des[1] usque ad districtum civitatis Colosvar duo millia peditum devenisse. Ex Germania duo expressi ad principem Transylvaniae venerunt, denuntiantes legatos illos, qui antehac

[1] Scris greşit aşa: Thess.

Viennam ad Caesarem Germanorum transmissi erant in reditu esse. Ille amicus autem, qui mecum correspondentiam habet, ita notat, quod Transylvani in magna sint anxietate, et ex eo capite, quod negotia sua juxta votum non successerint. Caesaris Germanorum principalis intentio est, in quantum erit possibile, ut Transylvaniam recuperet. Ille ipse amicus meus de statu Poloniae ita scribit, quod exercitus hoc anno ad regnum suum non revertatur, in confiniis Polonicis prope districtum Marmaros ad hybernia transiturum esse; et praeter exercitum illum Germanicum, qui in confiniis Transylvaniae subsistit, etiam aliam militiam Germanicam circa civitates Satmar et Cassoviam ad hybernia deputatam esse.

De rege Poloniae dicitur, quandoquidem cum Caesare Germanorum et cum magnatibus Polonicis bonam correspondentiam non habet, ex proprio aerario aliqualem militiam conscribere. Ille ipse amicus meus ulterius scribit, quod ex Polonia sub nomine legationis septem personae in Moscoviam transiverint, duabus personis loco obsidum ibidem in Moscovia relictis, quinque redivisse; etiam a Caesare et Romano pontifice legatos in Moscoviam transiisse. Nos oramus, ut Divina Maiestas exercitui Islamitico victorias ac triumphos contra omnes suos hostes concedat. Deus avertat, ut Transylvania in illorum possessionem non deveniat, sperabimus potius, ut etiam priora Christianorum regna ac provinciae Potentissimi, Invictissimi, Maximique orbis terrarum regis imperio adiiciantur.

Excellentia Vestra etiam iussit, ut significem, si necessitate postulante Tartari in succursum properare debeant, quae via sit propinquior et facilior? Ad quod respondeo: sive in Transylvaniam, sive in Hungariam pergant, via illa, quam antiquus Chan in expeditione Viennensi assumpserat,[1] per Valachiam, per viam Teleasina dictam, tum in Transylvaniam, tum in Hungariam est directissima et propinquissima. Etsi alia via procedi necesse foret, tamen per Valachiam versus Portam ferream progrediendum esset. Subditis autem per hanc ultimam viam, cum regio populosa sit, maximum damnum fieret et iactura enormis: Benignissime Domine, quod si hostis etiam ad nostram provinciam immineret, quid nobis faciendum esset, ratione huius mandato vestro excelso me commendo.

(Arch. r. Hung. Budapest. Kollar: Analecta diplomatica. II p. 259—261.)

[1] Se înţelege expediţia din vara anului 1683.

160.

Bucureşti, 14 Decemvrie 1686.

Constantin Brâncoveanul către cancelarul Mihai Teleki.

A înţeles cele comunicate prin Constantin Filipescu. Ştiri dela Belgrad şi Poartă. Soarta lui Emeric Thököly. Şerban-Vodă Cantacuzino despre solia principelui Apafi. Salutări din partea lui Constantin şi Iordache Cantacuzino. Ii trimite lămâi.

Mint kedves jó akaró uramnak, atyámnak ajánlom Kegyelmednek fiui köteles szolgálatomat. Isten minden kivánta sok jókkal, szerencsées hosszu élettel áldja Kegyelmedet, szivesen kivánom.

Philipeszkuly Constantin öcsém uram által értvén Kegyelmed jó egészségét s melyen is fiui szeretettel örvendezvén, kivánom Istentűl, hogy ennek utánna is sok üdőkig jó egészségben s szerencsésen tartsa Kegyelmedet. A többi közt a Kegyelmed ő Kegyelme által izent oktatásit értettem, melyre nézve mostanában továbbra nem halasztom az dolgot, bizván, hogy késedelem nélkül emberemet Kegyelmedhez kiküldvén, Kegyelmedet bizonyos dolgok felől való tudósitására nizve. Mostanában más több hireim nem lévén, melyekkel irásommal tudósithassam Kegyelmedet, mert udvarunkban is egyéb hirek nem hallattatván, irhatom Kegyelmednek, mostan érkezvén posták Lándor-Feirvárrul, Kegyelmes urunk vajda ő Nagysága beszélli vala, hogy az ott levő kapitihái leveleibűl értette volna ő Nagysága ezt, hogy vissza térvén egy hive az fővezérnek ő Nagyságának, melyet is küldött volt az hatalmas császárhoz Szeged várnál történt dolga végett és jó hirrel érkezvén, ugy mint ezt az történetet is szintén oly kevés nehézséggel emésztvén el az fölséges császár, valamint szintin az budait is ismét ujonnan fővezéri plenipotentiának akaratjával meg gratiázta és igy dolgainak gondját viselvén maga gondolatja szerint való parancsolatokkal parancsoljon, melyre nizve fővezér ő Nagysága is eleiben vévén az tanulságot, sok pasákat és többeket is külömb külömb féle tisztekre emelt és mutált.

Item, irják azt is, Thököly uram ott talált volna lenni s tisztséget advän ő Kegyelmét is kaftányozták és igy parancsolván nékie Kalga szultánnal menne, mely is kevés számú tatárságával együtt ő Kegyelmével Tömösvár felé indulna és ott telelvén magok hasznokra való ismert alkalmatosságukat kövessék.

Többi közt azt is beszéli vala ő Nagysága, hogy azon kapitihák és több jóakarói irásibul értette volna, hogy az Kegyelmetek követje, Sárosi János uram békességben s egészségben járt volna, és ő Kegyelme mellett volt még egy más Jaksi nevő rácz, mely is egyszer ebben az országban kapitány volt és ugyan ottan Sztayko urammal és több más társosággal tartotta magát; ugyan ő vitt volt ő tőlek az fővezér ő Nagysága tihajájának és több ott lévőnek leveleket az vajda ő Nagysága ellen és igy lévén ottan azon Jaksinak vagy mi alkalmatlansági Sárosi János uram ő Kegyelme lett protectora, a mellett a mennyiben lehetett s tudott ő Kegyelme is csipdező beszédekkel nem kémlette az vajda ő Nagysága ellen jó akaratját mutatni. De épenséggel semmit sem hajtván ezekre az vajda ő Nagysága fejét kisebbik gondolattal is nem conturbálta, ily formán Naláczi István uram szavait is, melyeket Poynar Dömötör uram és Constantin Philipeszkuly uramnak parancsolván, hogy az vajdának ő Nagyságának praeponálnák azon szókat, el is narrálták ő Nagyságának. Csak egyedűl Kegyelmednek, az mint észben is veszem ezekrűl mindenekrűl fog responsiót adni Kegyelmednek.

Az fővezér ő Nagysága felől is azt hirdetik (noha nem oly manifeste,) hogy minden intentiója Drinápoly felé indulása volna, vagy másutt, a hol az hatalmas császárral szemben lenni lehetne, ugy hallattatott. Alázatosan kérem Kegyelmedet fönn forgó bizonyos hirek és állopotok felől is tudósitani bennünket ne nehezteljen, mert én legkisebb dolog értésemben (adósságomnak tartván szolgálatomat) Kegyelmedet részeltetni nem mulatom.

Bátyám uraimék ő Kegyelmek is csak mostan érkezvén Constantin Cantakusenus uram jószágibul, Jordaki Cantacusenus uram penig a fővezértűl ő Nagyságátul, az hová volt rendeltetve, Kegyelmednek, mint kedves bátyjuknak ajánlják szeretettel szolgálatjukat.

Mostan találtatván ide hozni citromi fructust, nem akartam elmulatni Kegyelmednek 200 [zal] ne kedveskedjem, Kegyelmedet alázatosan kérem, mint alázatos fia szolgájátul jó néven vegye.

Az Kegyelmed juhai dolga végett, melyekrűl Kegyelmed még az elmult őszszel tudósitott az szénadrágaságnak okáért akarná Kegyelmed ide hajtatni, azoknak is telelő helyt rendeltünk azok számára ugyan ottan, a hol volt és feleltem Kegyelmednek, ugyan ott elegedendő élés vagyon. Én magamat ismérvén igaz fia szolgájának lenni akár miben parancsoljon Kegyelmed, csak tehetségemben lévén, tiszta szível röstség nélkül szolgálni Kegyelmednek

igyekezem s kivánok. Ezzel Istennek kegyelmes gondjaviselése alá ajánlván Kegyelmedet, maradok

Datum Bukorest, die 14. Decembris. Anno 1686.

Kegyelmed kisebbik fia szolgája

Кωстандин Брансковѣнѹл

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 708.)

Trad. Incredinţez slujba mea îndatorată de fiu Domniei Tale ca domnului meu iubit voitor de bine, tatălui meu. Dumnezeu să alduiască pe Domnia-Ta cu toate bunurile dorite şi viaţă norocoasă, lungă, doresc din inimă.

Inţelegând prin domnul frăţiorul meu Constantin Filipescu buna sănătate a Domniei Tale pentru care bucurându-mă cu dragoste de fiu, poftesc dela Dumnezeu, ca şi după aceasta să ţină pe Domnia Ta vreme îndelungată, în bună sănătate şi norocos. Intre altele am înţeles învăţăturile Domniei Tale trimise prin Domnia Sa, potrivit cărora acum nu mai amân lucrul, încrezându-mă că mi-am trimis omul fără întârziere la Domnia Ta, pentru înştiinţarea Domniei Tale în legătură cu anumite lucruri. Acum ne mai având alte veşti, pe care să le împărtăşesc prin scrisoare Domniei Tale, neauzind acum nici în curtea noastră alte ştiri, pot scrie Domniei Tale numai că acum ne-a sosit poşta din Belgrad, milostivul nostru Domn, Măria Sa voevodul spune că din scrisorile capuchehaielor de acolo ar fi înţeles Măria Sa, că întorcându-se un credincios al Măriei Sale Marelui Vizir, pe care îl trimisese la Puternicul Impărat pentru întâmplarea dela Seghedin, şi sosind cu veste bună, adică mistuind cu atât de puţină greutate şi această întâmplare Maiestatea Sa Impăratul, ca şi pe cea dela Buda, l-a gratificat din nou cu voinţa sa de plenipotenţă de mare vizir şi astfel purtându-i grija lucrurilor lui să poruncească cu poruncile sale după cum crede el, potrivit cărora şi Măria Sa Vizirul luând înainte învăţătura, pe mulţi paşi şi pe alţii i-a ridicat şi i-a mutat în felurite slujbe. Item, mai scriu şi aceea, că domnul Thököly s'a întâmplat a fi acolo şi dându-se slujbe, l-au căftănit şi pe Domnia Sa şi poruncindu-i astfel, să meargă cu Sultanul Kalga, care cu un număr mic de Tătari cu Domnia Sa pleacă spre Timişoara şi iernând acolo, să-şi urmeze prilejurile cunoscute pentru folosul lor.

Intre altele mai spune Măria Sa şi aceea că ar fi înţeles din scrisorile capuchehaielor şi a altor voitori de bine, că solul Domniilor

Voastre, domnul Ioan Sárosi, a umblat în pace şi sănătos, şi lângă Domnia Sa a mai fost un altul, un sârb cu numele Jaksi, care odinioară fusese căpitan în ţara aceasta şi s'a ţinut tot acolo cu domnul Staicu şi cu alţi tovarăşi; tot el a dus dela ei capuchehaiei Măriei Sale Marelui Vizir şi mai multora aflători acolo scrisori împotriva Măriei Sale Voevodului şi având astfel acolo neplăceri acel Jaksi, Domnia Sa Ioan Sárosi i-a fost protector, pe lângă aceea întru cât a putut şi a ştiut şi Domnia Sa nu s'a cruţat să-şi arate bunăvoinţa împotriva Măriei Sale Voevodului prin vorbe muşcătoare. Dar Măria Sa Voevodul nebăgând de loc în seamă acestea, nu i-a turburat capul nici cea mai mică grijă; astfel i-au povestit Măriei Sale şi vorbele domnului Ştefan Naláczi, pe care le-au poruncit domnului Dumitru Poenar şi Domnului Constantin Filipescul să le comunice Măriei Sale Voevodului. După cât iau aminte, numai Domniei Tale va face răspuns despre toate acestea. Şi despre Măria Sa Marele Vizir se aude (deşi nu atât de manifest) că toate intenţiile i-ar fi spre plecarea la Adrianopol, sau în altă parte, unde poate fi faţă cu Puternicul Impărat, aşa se aude. Rog cu supunere pe Domnia Ta, să nu-i fie greu să ne înştiinţeze despre anumite ştiri şi stări de acum, căci eu aflând şi cel mai mic lucru, nu-l las să nu-l împărtăşesc Domniei Tale, socotindu-mi slujba mea ca o îndatorire.

Şi Domniile lor fraţii mai mari sosind numai acum dela moşia domnului Constantin Cantacuzino, iar domnul Iordache Cantacuzino dela Măria Sa Marele Vizir unde fusese rânduit, îşi încredinţează slujbele lor Domniei Tale, ca fratelui lor iubit. Acum întâmplându-se să fie aduse aici poame de lămâi, n'am vrut să scap prilejul să nu fac plăcere Domniei Tale cu 200, rog pe Domnia Ta cu plecăciune, să le primească în nume de bine ca dela fiul şi sluga sa plecată.

In privinţa afacerii oilor Domniei Tale, despre care m'a înştiinţat Domnia Ta încă din toamna trecută, că din pricina scumpetei fânului ar vrea să le mâne aici, le-am făcut loc de iernat tot acolo, unde au mai fost şi am răspuns Domniei Tale, tot acolo este destulă hrană. Eu socotindu-mă a fi fiu adevărat şi slugă a Domniei Tale, mă silesc şi doresc să slujesc Domniei Tale, fără lene, din inimă curată, în orice îmi porunceşte Domnia Ta, numai să-mi fie în putere. Cu aceasta încredinţând pe Domnia Ta purtării de grijă milostive a lui Dumnezeu, rămân, fiul mai mic şi sluga Domniei Tale.

Costandin Brâncoveanul

161.

Bucureşti, 29 Decemvrie 1686.

Mihai Cantacuzino şi tovarăşii către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. La cele comunicate prin Constantin Filipescul, îi trimete informaţie desluşită prin omul său, Nicolae Méra.

Mint bizodalmas urunknak ajánljuk Kegyelmednek kész köteles szolgálatunkat. Isten Kegyelmedet minden jókkal, boldog szerencsékkel és jó egészséggel sok ideig áldja, kivánjuk etc.

Alkalmas ideje lévén levelünkkel Kegyelmedet nem látogathattuk, melyről Kegyelmedet követjük böcsülettel. Azonban megértettük az Kegyelmed hozzánk mutatott böcsületes affectioját, egyszersmind öcsénk Filipeszkul Constantin urunk által való izenetivel együtt. Kit is Kegyelmedtűl nagy böcsülettel vöttünk és minthogy Méra Miklós urunk itt egy ideig maga dolga végett késett és ő Kegyelmével szemben lévén kirtük ő Kegyelmét irettünk fáradságát ne sajnálná, Kegyelmedhez kifáradni részünkről Kegyelmedet látogassa és nevünkkel mondandó szavainkat referálhassa, remélvén, mint sem más tudotlant ő Kegyelme jobban fogna mindeneket, az kikrűl instruáltatik declarálni Kegyelmednek; melyről Kegyelmedet nagy szeretettel kérjük, mindenekben hitelt adván ugyan ő Kegyelme által vehessük Kegyelmed választtitelét is. Annyival is ugy hisszük, hamarébb s alkalmatosabb is fog lenni, ha ezen fáradságban Méra Miklós urunk lészen foglalatos. Interim megnyugodt elmével legyen Kegyelmed részünkről, valamit mü vehetünk végben, Kegyelmednek szolgálni s kedveskedni készek vagyunk, el sem mulatjuk. Ezek után ajánljuk Istennek kegyelmes gondjaviselésében Kegyelmedet és maradunk

Kegyelmednek kész köteles szolgái

Bukuresti, 29. Decembris 1686.

M. Cantacuzenus mpr C. Cantacuzénus mpr

Кwстандин Бранссовеанѹл

Adresa: Tekintetes nemzetes Teleki Mihály urunknak, (titulis honoreque pleno) etc. Nekünk nagy bizadalommal való kedves urunknak ő Kegyelmének adassék.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 685.)

Trad. Incredinţăm slujba noastră gata îndatorată Domniei Tale ca domnului nostru de încredere. Dorim ca Dumnezeu să blagoslovească pe Domnia Ta cu toate bunătăţile, cu noroace fericite şi bună sănătate multă vreme etc.

Fiind vreme potrivită că n'am putut cerceta pe Domnia Ta cu scrisoarea noastră, cerem iertare cu cinste dela Domnia Ta. Intre timp am înţeles iubirea cinstită a Domniei Tale faţă de noi, împreună cu vestirea trimisă prin domnul fratele nostru mai mic Constantin Filipescul, pe care am privit-o cu mare cinste din partea Domniei Tale şi fiindcă Domnul Nicolae Méra a zăbovit aici o vreme pentru afacerea sa şi fiind faţă cu Domnia Sa, l-am rugat pe Domnia Sa să nu-şi cruţe osteneala pentru noi, să se ostenească la Domnia Ta şi să vadă pe Domnia Ta din partea noastră şi să poată refera cuvintele de spus în numele nostru, nădăjduind că Domnia Sa va declara Domniei Tale mai bine decât alt neştiutor despre toate despre cari a fost instruit; pentru care rugăm cu dragoste pe Domnia Ta, dându-i credinţă întru toate, tot prin Domnia Sa să putem primi şi răspunsul. Credem cu atât mai vârtos că astfel va fi mai grabnic şi mai potrivit, dacă va fi însărcinat domnul Méra. Intr'aceea să fie Domnia Ta cu gândul liniştit, orice putem face, suntem gata să slujim şi să fim pe placul Domniei Tale, nu vom lăsa să treacă. După acestea, încredinţăm pe Domnia Ta purtării de grije milostive a lui Dumnezeu şi rămânem ai Domniei Tale slugi gata îndatorate. Bucureşti, etc.

Adresa: Să se deie Cinstitului de bun neam domn Mihai Teleki (titulis honoreque pleno) etc. Domniei Sale Domnului nostru iubit şi cu mare încredere.

162.

[Bucureşti, Decemvrie 1686.]

Şerban-Vodă Cantacuzino către Marele Vizir.

Invinovăţit de vrăjmaşii săi că stă în legături prin Ladislau Csáky cu împăratul Germaniei, roagă să nu dea crezare acestor calomnii.

Copia literarum a Principe Valachiae ad Magnum Vizirium.

Benignissime Domine. A residente meo novitatem accepi, quod aliqui malevoli et obtrectatores me apud V^ram^ Excellentiam detulerint, quod Ladislaum Chiaky, qui ante hac Constantinopoli in Septem turribus captivus detinebatur, cum legatione a Germanorum Caesare susceperim, collocutus cum illo et certis negotiis conclusis denuo expediverim.

Benignissime Domine, quomodo possibile foret, ut legatus ex Germania hucusque veniret, per aërem advolare non poterit;

necessario vel per Moldaviam, vel per Transylvaniam transire debuisset. Si mihi fides non adhibeatur, nuncquid Moldaviae et Transylvaniae principes fulgidissimae Portae fideles et synceri servi et vasalli sunt? Quare praedictum Chiaky non detinuerunt et interceptum ad fulgidam Portam detulerunt?

Benignissime Domine, per Deum iuro, qui coelum et terram ex nihilo creavit, quod commemoratus vir nec ad me venerit, neque ego conspectum illius viderim, neque ullam notitiam de his negotiis habeam. Non ignorat Excellentia Vestra, quantis contumeliis et obtrectationibus hucusque innocenter vexatus sim; gavisus fui, quod Excellentiae V[rae] status meus, ratioque vivendi perspecta sit, adeoque sub felici eius regimine me libere ac incolumiter vivere mihi persuadebam, ut etiam fulgidissimae Portae per obsequium meum et fidelitatem omnem satisfactionem praestare possim. Nunc vero inimici mei tali involvunt labyrintho, ut me extricare non possim. Spero autem, quod sub auspiciis Excellentiae V[rae] pravam intentionem suam non consequantur; ex eo enim capite, quod sciant, Excellentiam V[ram] mihi favorem et inclinationem demonstrare, omnem lapidem movent, ut me in disgratiam praecipitare possint. Deus autem periculum istud ac infortunium in capita illorum retorquebit.

(Arch. r. Hung. Budapest. Kollar: Analecta diplomatica. Tom. II, p. 311—2.)

163.

Făgăraş, 6 Ianuarie 1687.

Cancelarul Mihai Teleki către Constantin Brâncoveanul.

Răspuns. In ce priveşte neînţelegerile dintre Ardeal şi Ţara-Românească, asigură pe Domnul Ţării că ele s'au înlăturat, principele Ardealului fiind nevinovat de lucrurile de care a fost acuzat. Ştiri. Prădăciunile Nemţilor cari bântuie ţara. Salutări de Crăciun şi Anul-nou.

Ajánlom Kegyelmednek, mint kedves fiam uramnak köteles szolgálatomat.

Kegyelmed 14. Decembris Bukuresten irott levelét becsülettel vettem. Czitromokkal való kedveskedését, rólam nem feledkezését, hirekrűl való tudósitását megszolgálom, hasonló jóakaratját, atyafiuságát Kegyelmednek tovább is várom.

Panaszát ami illeti, hogy az én kegyelmes uram ő Nagysága s az statusok akaratjábul az tanács a Méltóságos vajdának ő

Nagyságának az két ország közt való szép egyesség ellen lett fogyatkozásokat a vajdának ő Nagyságának böcsületes követje által értésére adta, azzal kötelességeknek feleltek meg; ha az eddig esett fogyatkozások megorvosoltatnak az onnét való részrűl és rész[ük]rűl is nem adatik ok ellenkező cselekedetekre. Az Méltóságos vajda ő Nagysága részérűl esvén az sok és haza, Méltóságos fejedelmünk ellen való vádoskodások, nem kell csudálni, ha ez részrűl is Kegyelmeteknek kedvetlen dolgokat kellett hallaniok. Most nem igen régen, mikoron vádoltatott az én Kegyelmetes uram s az szegény haza a fényes portán, jól tudjuk, de minthogy mind Isten, mind emberek tudják, az dolgok is bizonyitják, azon vádoltatásban való ártatlanságunkat, bízunk Istenben, megsegit ő Felsége bennünket.

Egyéb hirt Kegyelmednek nem irhatok. Az mi hazánknak némely részében most is benn van az német. Szép részei hazánknak teljességgel elpusztittattak, praedáltattak és naponként pusztittatnak, praedáltatnak. Igaz az Isten, itéleti igazak szoktak lenni. Jobb, üdvösségesebb, becsületesebb volna a két országnak s azoknak Méltóságos fejedelminek, ha mindkét részrűl az szép egyesség megtartatnék és azzal ellenkező dolgokra, egyenetlenségekre okok nem szolgáltatnának.

Juhaim iránt való jó akaratját is Kegyelmednek nagyra becsüöm. Ha Isten az útakat megjobbitja, behajtatom.

Kegyelmed becsületes atyafiainak, Constantin uramnak, a többinek is ajánlom kész szolgálatomat. Istentűl Kegyelmeteknek mindnyáján sok karácsonyi innepeket, ugy ez következő ujesztendőre való szerencsés felvirradást kivánok szerelmesekkel együtt hazájokban való békességben.

Fogaras, 6. Ianuarii 1687.

Kegyelmed köteles szolgája, apja.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 708. Concept.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale, ca Domnului meu fiu iubit, slujba mea îndatorată. Am primit cu cinste scrisoarea Domniei Tale din Bucureşti, 14 Decemvrie. Slujesc pentru plăcerea ce mi-a făcut-o cu lămâile, pentru neuitarea mea şi pentru înştiinţarea veştilor, aştept şi mai departe astfel de bunăvoinţă şi frăţei din partea Domniei Tale. In ce priveşte plângerea că din voinţa Măriei Sale a milostivului meu Domn şi a staturilor sfatul [dat] Măriei Sale Slăvitului Voevod cu privire la scăderile întâmplate împotriva înţelegerilor frumoase între cele două ţări, a fost adus la cunoştinţa Măriei Sale a voevodului prin cinstitul sol, prin aceea

şi-au înplinit datoria; dacă scăderile de până acuma vor fi vindecate din partea aceea şi din partea sa nu se dă prilej de fapte potrivnice. Intâmplându-se din partea Măriei Sale a Slăvitului Voevod acele multe învinuiri nedrepte împotriva Slăvitului nostru Principe, nu trebue să se mire dacă şi Domniile Voastre au fost nevoite să audă şi din partea aceasta lucruri neplăcute. Acum nu de mult, când a fost învinuit Milostivul meu Domn şi această sărmană ţară la strălucita Poartă, o ştim bine, dar fiindcă ştie şi Dumnezeu şi oamenii ştiu acele lucruri şi nevinovăţia noastră în acele lucruri, avem încredere în Dumnezeu, ne ajută Maiestatea Sa. Altă veste nu pot scrie Domniei Tale. In unele părţi ale Ţării noastre mai sunt şi acuma Nemţi. Au pustiit şi au prădat de tot părţi frumoase ale ţării noastre şi pustiesc şi pradă în fiecare zi. Dumnezeu e drept, judecăţile lui sunt de obşte bune. Ar fi mai bine, mai fericit şi mai cinstit pentru amândouă ţările şi pentru slăviţii principi ai lor, dacă ar fi ţinută bună-înţelegerea din amândouă părţile şi nu şi-ar da astfel prilej pentru fapte potrivnice şi neînţelegeri. Şi bunăvoinţa Domniei Tale în privinţa oilor mele o preţuesc mult. Dacă Dumnezeu îmbunătăţeşte drumurile, le mân acolo. Rudeniilor Domniei Tale, Domnului Constantin şi celorlalţi, le încredinţez slujbele mele bucuroase. Poftesc dela Dumnezeu tuturor Domniilor Voastre multe sărbători de Crăciun şi început bun de an nou viitor, cu noroc, şi celor iubiţi Domniei Tale, cu pace în ţara lor. Datum.

Sluga îndatorată a Domniei Tale, părinte.

164.

Bucureşti, 13 Fevruarie 1687.

Constantin Brâncoveanul către canc. Mihai Teleki.

Răspuns la cele aflate dela Nicolae Méra. Morun îi va trimite când se va desgheţa Dunărea. Ii trimite însă nişte caracatiţe.

Mint nekem nagy böcsülettel való apám uramnak ajánlom Kegyelmednek kész köteles szolgálatomat és Isten minden kivánta jókkal szerencsésen boldogitsa Kegyelmedet, kivánom.

Kantakuzenus Constantin bátyám uramtul értém Méra Miklós uram oda menetelinek alkalmatosságával Kegyelmed böcsületes keszentetését s rólam fia szolgájáról nem feletkezését. Isten életemet megmarasztván Kegyelmednek megszolgálni és meghálálni igyekezem.

Itt fennforgó hirek iránt irásimmal terhelnem szükségesnek nem itéltem, mivel ő Kegyelme böven fogta Kegyelmedet tudósitani, abból böven megértheti Kegyelmed. Ezután, ha mik ujulni fognak, Kegyelmedet tudósitani nem múlatom. Kivánom Istentől levelem szerencsés órában és örvendetes állapatjában találhassa Kegyelmedet. Ezzel tartsa és éltesse Isten Kegyelmedet sokáig jó egészségben egész házával együtt.

Kelt Bukorestyen, 13. Februarii. Anno 1687.

Kegyelmednek fia és kész szolgája

Кѡстандин Бранссовѣанꙋл

P. S. Méra Miklós uramtól értem, hogy vizára volna Kegyelmednek szüksége, kit nagy örömest cselekedtem volna, de oly vastag jege és faggya van az Dunának, hogy semmiképpen nem foghatják, de mihelyt annyira az idö enged, hogy foghassuk, örömest kedveskedem Kegyelmednek.

Portai gyümölcseket is örömest küldettem volna, de az kik az féléket is szoktak hozni, semmiképpen az gályákkal az Dunán fel nem jöhetnek az erös jég miatt, hanem im küldettem Kegyelmednek kevés habarniczát; jó egészséggel költse Kegyelmed.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 708.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale, ca domnului părintelui meu mult cinstit, slujbele mele îndatorate şi Dumnezeu să fericească pe Domnia-Ta cu toate bunurile norocoase dorite, vă doresc.

Am înţeles dela fratele meu Constantin Kantakuzino cinstita salutare şi neuitarea de mine, fiul şi sluga Domniei Tale, cu prilejul mergerii acolo a Domnului Nicolae Méra. Ţinându-mă Dumnezeu în viaţă, mă silesc să o slujesc şi să o răsplătesc Domniei Tale.

Nu cred că e nevoie să îngreuez pe Domnia Ta cu scrisoarea mea despre ştirile de aici, căci a înştiinţat Domnia Sa din belşug pe Domnia Ta şi din ea va înţelege din belşug Domnia Ta. După aceasta dacă se vor întâmpla lucruri noui, nu scap prilejul să înştiinţez pe Domnia Ta. Poftesc dela Dumnezeu ca scrisoarea mea să găsească pe Domnia Ta în ceas norocos şi în stare îmbucurătoare. Cu acestea să ţină Dumnezeu şi să înzilească pe Domnia Ta îndelung în bună sănătate, împreună cu toată casa. Datum.

Fiul şi sluga gata a Domniei Tale.

P. S. Inţeleg dela Domnul Nicolae Méra că Domnia Ta ar avea nevoie de morun, aş fi făcut rost cu plăcere, dar este îngheţată Dunărea şi atât de groasă ghiaţa, că nu poate fi prins în niciun

chip, dar îndată ce îngăduie vremea să putem prinde, fac pe placul Domniei Tale cu plăcere. Aş fi trimis cu plăcere şi fructe dela Poartă, dar cei ce obişnuiesc să aducă de acelea, nu pot veni în niciun chip cu corăbiile pe Dunăre din pricina gheţei celei tari, dar iată am trimis Domniei Tale puţină caracatiţă, să o mănânce Domnia Ta sănătos.

165.

Bucureşti, 15 Aprilie 1687.

Constantin Cantacuzino către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Il compătimeşte pentru nevoile arătate, în care trăieşte şi dânsul. Ţara a fost nevoită să transporte întreaga iarnă provizie oştilor turceşti dela Kamieniec şi acuma i se cer altele şi pe seama Marelui vizir. Ştiri despre sosirea unui han al Tătarilor, primit la Rusciuc, în drum spre Polonia. In acest scop se lucrează la podul dela Isaccea. Ştiri dela Poartă şi luptele navale de acolo. Domnitorul are toată bunavoinţa faţă de principele Apafi. Calomniile şi acuzările dela Poartă împotriva sa nu se pot evita.

Köteles szolgálatomat ajánlom uram Kegyelmednek.

17. Martii Kerczisoráról irt Kegyelmed levelét nagy becsülettel vettem, atyafiságos Kegyelmed látogatását és tudósitását igen nagyra becsülem és köszönöm Kegyelmednek. Kegyelmetek nyomoruságos sorsát irván Kegyelmed, mindenekben megértettem és minthogy mi is hasonló nyomoruságokban, sőt annál is nagyokban uszván, könnyön elhittem és igen nagy szüvem fájdalmával olvastam, mert minthogy mi az nyomoruságokban megregzettünk, akár csak az szomszédságban levő jó akaróink felől hallhatnánk csendesebb nyugodalmat és pihenést.

Mi, uram, az egész télen foglalatosok lövén, az Caminiczben szállitandó élés dolgában, most peniglen annak restantiajának elküldésiben fáradozunk. Azonban az szokás szerént való adózáson kivül most rendkivül való élés küldésre is kénszüréttetünk, az ki még eddig nem volt, mert nem csak Caminiczban kell küldenünk élést, hanem az fővezérhez is. Insuper az sem elég, hogy az Dunapartra kell szállittatnunk az hajókban, hanem az hajósoknak is bírt kell fizetnünk, azoknak, az kik az Dunán felvonszák fővezérhez, ki [nem] számlálhatnám mind elé az minemű nagy éhségben foglalatoskadunk mi is, mert nem csak egy feli kell adnunk, hanem sok felől kérnek és vonnak rajtunk, kit elhiszem, hogy más nem is hihetné, hanem csak olyan, az ki ismét eféle nyomoruságakat szenvedett.

Hirek iránt kivánván Kegyelmed innet tudósitsam Kegyelmedet, kivált az Oroszország felől való hirekről irhatam Kegyelmednek, hogy az elmult napokban egy tatár szultán, tatár hám fia, minthogy sok fiai vadnak, küldhet is bennek, az hova akar, otthan is elegen maradnak, ezen szultán a Dunán tul ment az fővezérhöz, az vajda ő Nagysága emberei Orosz Csik iránt eleiben mentek, ajándikokat nyusztböllséssel és egy erszény pénzzel, amivel lehetett annak is kedvét kellett keresni és az mely embereink odajártok, amit szemlélhettik őket, azt mondják, hogy mintegy másfélezer tatár volt, avagy legfeljebb két ezeren, ha voltak az szultánnal, több tatárság, hogy utánnak menne, még eddig nem hallik. Lengyelországban mentek volt vagy négyezer tatárság, azok az meddég bátorkodhattak, sok rablásokat és predálásokat tettenek, holmi nemes asszonyokat is vittenek el és ugy nem kevés predákkal tértenek vissza. Napkelet felől hallik, hogy Asiábul és egyebünnen nem kevés had takarodnék az fővezér felé, a dolognak kimenetelit csak az jó Isten tudja. Babánál livő szerászker is kiszűl itt az környülette livő hadakkal derekasabban bizván, hogy az Bucsáki tatársággal az lengyeleknek megfelelhet, az Izakcsinál levő Dunán által való hidat is csináltatja az tatárok intimatiojábul, mely hid csináltatására innen is bizonyos számu fákat kivánnak. Hitván embereink, az kik az élist Kameniczben vitték, és visszatértekben lengyel és moldovaiakkal reájuk ütvén és mindenekbül kifosztván nyavalyásokat ellenkezis közben némeliket le is vágták, az többi mezitelen alig szaladhatott haza és ugy ott is csak az mi szegénysiginken töltöttik ki bosszujokat, s vitézsigeket mutatták, az tatárok ellen penég suhut sem mutathatták magukat, sem ellene nem állhattak az pogánynak.

Item, hallik, hogy az Kozákországban, Nemirovánál feles muszka had irkezett volna, azon kivül meg a télen is az Neper vizinek fagytakor sok muszka had jövén által az Neper vizin szállottak Kioviára. Kostanczinápolyban, az hadviselő nép nagy zugolódásban livén, annyira, hogy semmikipen meg nem zabolázhatták, hanem egynehány hajókban az Feirtengeren az velenczések ellen kiküldtetik, mivel a velenczések armadája Napli nevü városhoz Peloponesusban irkezett, az több olaszországi segitő hadak induló félben voltanak, Kostanczinápolybul nekünk ugy hozák. Az Fekete tengerre is küldöttek 10 gályákat Kostanczinápolybul az muszka kozákság ellen, mivel ugy értettik, hogy az kozákság az Fekete tengeren kiakarna ütni és azon tengeri szorosoknál levő.

kastélyok ipittetisire parancsolat ment az portárul. Eddég az hireket igy hozzák és ha tovább világosabban jünek napfinyre, és valóságosabban érthetem, ottan Kegyelmedet tudósitani [el] nem mulatom.

Irja Kegyelmed, hogy igen-igen akarná, ha az vajdát ő Nagyságát Isten az Méltóságos fejedelemmel, Kegyelmes urammal ő Nagyságával egész szivvel megegyeztethetné? Az aránt megnyugodt elmivel lehet Kegyelmed, hogy az Miltóságos fejedelemnek, mint oly nagy keresztinsiggel biró istenes fejedelemnek és Kegyelmednek kiválkipen való jó akarójának s annak az nemes hazának teljes tehetsigivel atyafiságos és szomszédságos szeretettel akar lenni, ugy ezután is, az mint eddég volt mindenekben egész szivvel igyekezik kedveskedni.

Ismét irja Kegyelmed, hogy hatalmas császár portáján vádoltatnék Kegyelmetek külön-külön féle sinistra informatiókkal. Az való dolog, hogy affélik megeshetnek, az mint mi is afféliket sokat szenvedünk, de mit tehetünk, Istennek itileti alatt legyenek az olyanok, az kik affélikre okokat adnak, az innét oda Kegyelmetekhez szököttek fognak afféle okszerzők lenni, az kik olyakat is követhetnek, kikben Kegyelmeteknek semmi hire sem lehet. De mégis Kegyelmetek könnyebben szenvedheti, tudván s látván azokat és csak egyfelől ötüllük származván afféle vádaskodások. Hát mi, az kik sok felöl való vádaskodásokat szenvedünk, kiket nem is tudunk kicsodák és honnat származnak, de mindenekben csak az Isten akaratjának kell beteljesedni.

Oda ki fennforgó hirek és állapotok felöl ne nehezteljen Kegyelmed engemet is tudósitásával részeltetni, Kegyelmednek, mint kedves uramnak megszolgálom, nékem is Kegyelmednek kész atyjafiának, szolgájának parancsolván, tehetségemmel Kegyelmednek kedveskedni ügyekezem. Ezzel ajánlom Isten Kegyelmének Kegyelmedet és maradok

Kegyelmednek köteles atyjafia, szolgája

Bucurest, 15. Aprilis 1687.

Constantinus Cantacuzénus

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Incredinţez slujba mea înatorată Domniei Tale, Domnul meu. Am primit cu mare cinste scrisoarea Domniei Tale din Cârţişoara scrisă în 17 Martie, preţuesc foarte mult şi mulţumesc pentru cercetarea şi înştiinţarea frăţească a Domniei Tale. Scriind Domnia Ta soarta tristă a Domniei Tale, am înţeles totul şi fiindcă

şi noi înnotând în nevoi asemănătoare, ba încă şi mai mari, am înţeles uşor şi am cetit cu durerea inimii, căci fiindcă noi am avut parte de nevoi, să auzim cel puţin în vecinătate liniştire mai potolită şi odihnă. Noi, Domnul meu, fiind ocupaţi toată iarna cu cărarea hranei la Cameniţa şi acum ne ostenim cu trimiterea restanţei aceleia. Dar în afară de darea obişnuită după datină, acum suntem siliţi să trimitem hrană în afară de rând, ceea ce n'a fost până acum, căci nu trebue să trimitem hrană numai în Cameniţa ci şi marelui vizir. Pe deasupra, nu-i deajuns nici aceea că trebue să o ducem la malul Dunării pe corăbii, ci trebue să mai plătim şi corăbierilor bir, acelora cari le trag pe Dunăre în sus la marele vizir; aş putea socoti în ce lipsă mare suntem cuprinşi şi noi, căci nu trebue să dăm numai într'o parte, ci cer din multe părţi şi trag de pe noi, ceea ce cred că altul nici n'ar putea crede, ci numai acela care a mai suferit astfel de nevoi. Dorind Domnia Ta să înştiinţez pe Domnia Ta despre ştirile de aici, pot scrie mai ales despre ştirile din Rusia, că în zilele trecute, un sultan tătar, fiul hanului tătar, căci are fii mulţi, poate trimite dintre ei, unde vrea şi-i mai rămân şi acasă destui, acest sultan a trecut peste Dunăre la marele vizir, oamenii Măriei Sale voevodului i-au mers înainte către Rusciuc cu daruri, cu căptuşeli de jder şi cu o pungă cu bani, a trebuit să-i facă şi aceluia voia cu ce s'a putut şi oamenii noştri cari au fost acolo, când i-au văzut, spun că sunt cam 1500 Tătari, sau cel mult două mii cu sultanul, până acuma nu se aude că ar veni după ei şi alţi Tătari. In Polonia s'au dus vreo patru mii de Tătari, aceia au făcut mare prădăciune şi jaf până pe unde au cutezat să se ducă, au luat cu ei şi câteva femei nobile şi s'au întors înapoi cu prăzi bogate. Dinspre Răsărit se aude că din Asia şi de aiurea ar pleca oşti mari către marele vizir, numai bunul Dumnezeu ştie sfârşitul acestui lucru. Şi seraschemul dela Baba se pregăteşte mai vârtos cu oştile din apropierea sa, încrezându-se că poate răspunde Polonilor cu Tătarii din Bugeac, din imboldul Tătarilor pregăteşte pod peste Dunăre la Isaccea; pentru facerea acestui pod poftesc şi de aici un număr de lemne. Sărmanii noştri oameni cari au dus hrana la Cameniţa, şi la întoarcerea lor, Polonii şi cu Moldovenii năvălind asupra lor şi jefuindu-i de toate pe sărmanii de ei, în cursul împotrivirii au şi tăiat câţiva din ei, ceilalţi goi de abia au putut fugi de acasă şi aşa şi acolo tot pe sărăcimea noastră îşi varsă răzbunarea şi şi-au arătat vitejia, iar împotriva Tătarilor nu s'au arătat de loc, nici nu s'au putut împotrivi păgânilor. Item, se aude că la Nemirova

în ţara Cazacilor a sosit oaste muscălească de prisos, în afară de aceea în iarnă, la îngheţul apelor Niprului, venind multă oaste muscălească, s'au aşezat pe apa Niprului la Kiova. In Constantinopol, norodul luptător fiind în mare fierbere, întru atâta că nu-l pot înfrâna în niciun chip, ci îi trimit pe câteva corăbii pe Marea Albă împotriva Veneţienilor, căci armata Veneţienilor a sosit la oraşul numit Napli în Peloponez, celelalte oşti ajutătoare italiene sunt în curs de plecare, aşa ne aduc nouă ştirea din Constantinopol. Şi pe Marea Neagră au trimis 10 galere din Constantinopol împotriva Cazacilor muscăleşti, căci Căzăcimea ar vrea să răzbească la Marea Neagră, şi a plecat poruncă de Poartă pentru zidirea castelelor la strâmtorile acelei mări. Până acuma astfel ne aduc ştirile şi dacă mai departe ies mai luminoase la lumina zilei şi le pot înţelege mai bine, nu voiu lăsa să treacă şi să nu înştiinţez acolo pe Domnia Ta. Scrie Domnia Ta că ar dori foarte foarte mult, ca să împace Dumnezeu cu toată inima pe Măria Sa Voevodul cu Slăvitul Principe, Măria Sa Domnul meu milostiv. In privinţa aceea poate fi Domnia Ta cu inimă liniştită, căci Slăvitul meu Principe, ca un principe foarte creştin şi iubitor de Dumnezeu şi Domniei Tale mai ales voitor de bine şi acelei ţări, vrea să-i fie cu toată puterea sa cu dragoste frăţească şi vecinătate şi de aici înainte ca şi până acuma se strădueşte să fie spre plac cu toată inima în toate împrejurările. Iarăşi scrie Domnia Ta că aţi fi bârfiţi la Poarta puternicului împărat cu fel de fel de informaţii nefavorabile. Este adevărat că aşa ceva se poate întâmpla, precum şi noi suferim multe de acest fel, dar ce putem face, să fie sub sentinţa lui Dumnezeu aceia cari dau prilej la astfel de pricini, cei fugiţi de aici la Domniile Voastre vor fi iscoditori de astfel de lucruri, cari pot face şi astfel de lucruri, despre care Domniile Voastre nu pot avea nicio ştire. Dar totuşi Domniile Voastre o pot suferi mai uşor ştiindu-i şi văzându-i pe aceia şi numai într'o parte scornindu-se de cei şezători acolo astfel de pâri. Dar noi cari suferim de pâri din multe părţi, pe care nici nu le ştim ce fel şi de unde se scornesc, dar în toate acestea numai voia lui Dumnezeu trebue să se împlinească. Să nu-i fie greu Domniei Tale să-mi împărtăşească şi mie ştirile şi stările de acolo; slujesc Domniei Tale, ca Domnului meu iubit şi mie poruncindu-mi Domnia Ta ca unui frate bucuros şi slugă, mă silesc să fiu pe placul Domniei Tale după puterea mea. Cu aceasta încredinţez pe Domnia Ta milostivirii lui Dumnezeu şi rămân, Sluga şi fratele îndatorat al Domniei Tale. Datum.

166.

[Oradea, 29 Mai 1687.]

Mehemmed Effendi către Staicu Bucșan Paharnicul.

Răspuns. Să aibă cu toți boierii pribegi încredere în dânsul. Mai pe larg prin diacul Matei.

Becsülletes régi barátunk Sztájko Pohárnik. Kigyelmetek Mate deákja érkezvén, itt tartóztattuk, de minden Kigyelmetek dolgait Passa Urunk Eő Nagysága a' Méltóságos Fő Vezérnek ő Nagyságának bé adván, minemő jó választ adott légyen a' Fő Vezér ő Nagysága, azt szóval Kigyelmetek deákjára biztuk. A mostani állapatban a' mi urainknak szemek ha lát is, fülök nem hall, ha fülök hall, szemek nem lát; segitvén azt a' Kigyelmetek késedelme is. Mindazáltal Sorbán vajdának már minden dolgait ki tanulta a' Fő Vezér, mostan penig, hogy a' hadra meg inditsa, a' végre egy agáját küldötte a' Fő Vezér ő Nagysága, mely agának sok titkos instructioja van, egy vágással a' fa sem esik le; jó reménségben legyen Kigyelmetek, mert ha Isten engedi, Kigyelmetek instantiája effectumban megyen, semmit ne busuljon. Most oda Erdélyben egy aga küldetett, jó alkalmatossággal jó volna azzal conferálni a' királynak,[1] és kérné Kigyelmetek is a' királyt, hogy irna a' Fő Vezérnek Kigyelmetek mellett, el ne mulassa Kigyelmetek, s arról nekünk is adjon hirt. Azonban a' Sorbán körűl való dolgokat jobban jobban expiscalván ottan ottan levele s embere által tudósitson. Az több boerokat is Kigyelmed által köszöntöm, semmit ne busuljanak, mert hiszem Istent, ezen tul több több kivánatos dolgoknak napfényre jövésével meg fog Kigyelmetek örvendeztetni. Irtunk vala ez előtt is Kigyelmeteknek, melyre hogy mind eddig is válasz nem jöve, abból gondolom, hogy talám el tévedt levelem. Egyéb dolgok szóval Mate deákra bizattattak, alkalmaztassa a'hoz Kigyelmetek magát minden képpen a' mint Mate deák fogja declarálni a' dolgokat. Minket penig el nem felejtvén, minden occurrentiáiról tudósitson Kigyelmetek és az én szolgálátomban meg nem fogyatkozik Kigyelmetek. Isten békessége a' jó uton járókkal.

Kigyelmetek jó akarója Mehemmed Effendi

In dorso: Anno 1687, 29. Maii. A havasalföldi Boéroknak szólló váradi Mehemmed Effendi levele.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 295. No. 62.)

[1] Se înțelege principele Apafi, în sensul de crai.

Trad. Cinstitul nostru prieten vechiu, Paharnicul Staicu, sosind diacul Domniei Voastre Matei, l-am zăbovit aici, dar toate afacerile Domniilor Voastre dându-le Măria Sa Domnul Paşă, Măriei Sale Marelui Vizir, răspunsul bun pe care l-a dat Măria Sa Marele Vizir l-am încredinţat cu graiul diacului Domniilor Voastre. In starea de acuma, chiar dacă ochii domnilor noştri văd, urechile lor nu aud; dacă aud urechile, nu văd ochii, ajutând aceea şi întârzierea Domniilor Voastre. Totuşi Marele Vizir a învăţat toate afacerile voevodului Şerban şi acum ca să-l pornească la oaste, a trimis Măria Sa Marele Vizir un agă, care agă are multe instrucţiuni tainice, dar nici arborele nu cade dintr'o tăietură; să fie cu nădejde bună Domniilor Voastre, căci dacă ajută Dumnezeu, cererea Domniilor Voastre se va face, să nu vă întristaţi. Acum s'a trimis acolo în Ardeal un Agă, cu un bun prilej ar fi bine să trateze regele cu acela şi să roage şi Domniile Voastre pe rege, să scrie Marelui Vizir pentru Domniile Voastre, să nu uitaţi Domniile Voastre şi să-mi scrieţi şi despre aceea. Intru aceea scormonând tot mai bine lucrurile din preajma Voevodului Şerban acolo, să-mi aduceţi la cunoştinţă prin scrisoare şi omul Domniei Voastre. Salut prin Domnia Ta şi pe ceilalţi boieri, să nu se întristeze de loc, căci cred în Dumnezeu, cu ieşirea la lumină de aici înainte a mai multor lucruri dorite, se vor bucura Domniile Voastre. Am scris şi mai înainte Domniilor Voastre, la care fiindcă n'am primit până acum răspuns, socot că poate s'a rătăcit scrisoarea mea. Alte lucruri le-am încredinţat cu graiul lui Matei Diacul, să vă potriviţi Domniile Voastre acelora în toate chipurile, precum va declara lucrurile Diacul Matei. Iar neuitând Domniile Voastre să ne înştiinţeze despre toate întâmplările şi slujba mea nu va scădea pentru Domniile Voastre. Pacea lui Dumnezeu cu umblătorii pe drumul cel bun. Binevoitorul Domniilor Voastre Mehemmed Effendi.

167.

[Oradea,] 1 Iunie 1687.

Mehemmed Effendi către Staicu Bucşan Paharnicul.

Răspuns. Mişelia lui Constantin Şerban-Vodă faţă de Poarta otomană. In afacerea sa şi a pribegilor săi soţi să fie cu răbdare, căci paşa are toată bunavoinţa faţă de ei.

Becsülletes régi kedves barátunk Sztájko Poharnik, békességesen köszöntjük s látogatjuk Kigyelmedet; ha jól van, kivánnyuk ez után is legyen jól, és szűbeli békességgel áldja meg Isten Kigyelmedet. Istennek hálá mi is egészségben vagyunk.

Kolosvár felől nem régen küldött Kigyelmed levelét vöttük, irását meg értettük. Sorbán vajdának ördögi mestersége és minden dolgai tudtunkra van, nem kell magyarázni, sőt a' Felső vezérink ő Nagyságok is mind tudják. Azon vajdának Fényes Porta ellen való hamissági majd időn kivül estek s ez az oka, hogy egynehány esztendőtől fogva kézre keritő csalóka órától várunk; ne busuljon Kigyelmetek semmit, mert igaz dolog ugyan, hogy Kigyelmetek dolga szintén mozduló s indulófélben létünk alatt interveniált, mindazáltal Kigyelmetek dolgainak admaturálásával lévén foglalatosak, annak effectuma aránt való jó reménséggel, mind ennyi strepitus alatt is meg akartam jelenni Kigyelmed előtt egy s két szóval.

Kigyelmetek levelét Passa urunk ő Nagysága meg olvasván, szintén azonban adaték a' Fő vezérhez ő Nagyságához menő jó alkalmatosság, mert Fő vezérnek ő Nagyságának szólló levelében Kigyelmetek levelét Passa urunk ő Nagysága nem csak includálá, hanem maga levelében Passa urunk reiterálta is Kigyelmetek dolgát. Mi lesz továbbra is a' válasza Kigyelmeteknek hirré adjuk, addig is penig Kigyelmetek ne szünjék irni, bennünket tudósitani. A több boerokat is kicsintől fogva nagyig szómmal köszöntse Kigyelmed, semmit ne gondolkodjanak, mert noha szintén indulásunk közben vagyon a' dolog, mindazáltal valamennyire tágulván a' dolgok, bizony hozzá fognak s effectuálják Kigyelmetek dolgát, melyben csak meg nyugodjék Kigyelmetek, és noha elébb kellett volna ebben a' dologban mozogni, mindazáltal igy is ugyan csak meg lesz, ha Isten engedi.

Két hete miolta Maté deákot expediáltuk, békével megmehetett-é, nem-é, hogy arról semmit Kigyelmed irásában nem látunk, majd scrupulizálunk; adatván az alkalmatosság, arról is hadd értsünk Kigyelmedtől. Ez után Kigyelmed leveleit meg ne szüntesse, mind engem s mind Passa urunkat ő Nagyságát ottan ottan értessen szóval s hirekkel is mind muszkák, lengyelek, Moldova, Havasalfölde és Constancinápoly aránt is.

A Méltóságos királyt és az iró deákot is köszöntse Kigyelmed szónkkal, és mondja meg, hogy hatalmas császárnak továbbra nézve kell szolgálni, ugyan is, csak egy árviz s futva szalad, ilyen

bizonyos a' Sorbán buban borulása is. Máté deákot is köszöntöm. Isten békessége a' jó uton járókkal.

Költ 11 A... Anno 1098 à Mahomet.

Kigyelmetek jó akarója

Váradi fő gondviselő Mehemmed Passa ő Nagysága

iró deákja Mehemmed Effendi.

In dorso: Anno 1687, 1. Iunii. A váradi passa iró deákja Mehemmed Effendi levele, Sztájko Paharnik boernak szól.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 295. No. 60.)

Trad. Cinstitul nostru prieten vechiu, Păharnice Staicu, salutăm şi cercetăm cu pace pe Domnia Ta, dacă eşti bine, poftim şi de acum înainte să fii bine şi să blagosovească Dumnezeu pe Domnia Ta cu pacea inimii. Slavă lui Dumnezeu şi noi suntem sănătoşi.

Am primit scrisoarea Domniei Tale scrisă nu de mult din Cluj, am înţeles cele ce le scrie. Ne este cunoscut meşteşugul drăcesc şi toate lucrurile lui Şerban-Vodă, nu e nevoie să fie explicate, ba şi Marii Viziri Măriile Lor le ştiu toate. Falşităţile acelui Voevod faţă de Strălucita Poartă au căzut în afară de vreme şi aceasta este pricina că de câţiva ani aşteptăm dela ceasul iluzoriu schimbarea vremurilor; să nu se întristeze deci Domniile Voastre de loc, căci este adevărat că şi lucrul Domnilor Voastre a intervenit în clipa plecării noastre, cu toate acestea fiind ocupaţi cu rezolvirea lucrurilor Domniilor Voastre cu nădejdea în bunul lor sfârşit şi în cursul atâtor zgomoturi am vrut să o vestesc Domniilor Voastre cu o vorbă, două.

Domnul Paşă, cetind scrisoarea Domniilor Voastre, tocmai atunci i s'a dat prilej bun către Măria Sa Marele Vizir, căci scrisorii sale către Măria Sa Marele Vizir nu numai că a alăturat scrisoarea Domniilor Voastre ci Domnul Paşă în scrisoarea sa a pomenit şi de lucrul Domniilor Voastre. Cum va fi mai departe răspunsul, dăm de ştire Domniilor Voastre, dar şi până atunci Domniile Voastre să nu înceteze să scrie, să ne înştiinţeze pe noi. Şi pe ceilalţi boieri dela mic până la mare să salute Domnia Ta cu vorbele mele, să nu aibă nicio grijă căci cu toate că lucrul lor fiind pornit, totuşi amânându-se oarecât lucrurile, ne apucăm şi rezolvăm lucrul Domniilor Voastre, din partea aceasta să se liniştească numai Domniile Voastre şi cu toate că ar fi trebuit să se fi mişcat mai de vreme în această afacere, totuşi şi aşa se va săvârşi, dacă îngăduie Dumnezeu.

Sunt două săptămâni de când am trimis pe diacul Matei, va fi putut merge în pace sau nu, căci nu am putut vedea nimic despre aceea în scrisoarea Domniilor Voastre, stăm pe gânduri; dându-se prilej, să auzim şi despre aceasta dela Domniile Voastre. După aceasta să nu întrerupă Domnia Ta scrisorile, atât pe mine cât şi pe Măria Sa Paşa să ne înştiinţeze Domnia Ta prin scrisoare şi graiu, atât despre Muscali, Poloni, Moldova, Ţara-Românească şi Constantinopol.

Să salute Domnia Ta cu vorbele noastre şi pe Măritul Craiu şi pe diacul scriitor şi să le spună că trebue să slujească şi mai departe pe Puternicul Impărat, căci şi o inundaţie de ape fuge gonind, la fel este de bună seamă şi întristarea lui Şerban-Vodă. Salut şi pe diacul Matei. Pacea lui Dumnezeu să fie cu cei umblători pe drumuri bune.

Dată 11 A... Anno 1098 dela Mahomet. Voitorul de bine al Domniilor Voastre, Diacul scriitor al Măriei Sale Mehemmed Passa, îngrijitorul Oradei, Mehemmed Effendi.

In dos: Anno 1687, 1. Iunii. Scrisoarea diacului paşei din Oradea Mehemmed Effendi către boerul Păharnicul Staicu.

168.

[Alba-Iulia,] 12 Iunie 1687.

Staicu Bucşan Paharnicul către Mehemmed Effendi.

Ştiri din Moldova. Tratativele regelui Poloniei cu Constantin Cantemir-Vodă, susţinute şi de Şerban Cantacuzino, care ţine cu minciuni pe Marele vizir. Să aibă deci milă de Ţara-Românească, stăruind la Poartă să o scape de acest sugător de sânge.

Adjuk tudtára Nagyságodnak, hogy egy emberünk jövén Moldovából, azt beszélli, hogy a' lengyeleknek nagy készületi vagyon, a' Muszkától is várják a' segitséget, hogy el jövén meg egyezzenek, a' mint hogy kötések után meg is igirték a' segitséget. Hasonlóképpen azt is tudhatja Nagyságod, hogy egy Jámándi Szlucsér nevő követ jött alattomban a' lengyel királytól Kantamir vajdához a' végre, hogy ö is értsen eggyet véllek s meg marad vajdaságában, melyet Kantamir acceptált s magát rea is igirte, melynek nagyobb bizonságára egy Vaszil nevö maga-Boerját, harmadik Logofetjét küldötte Kantamir vajda a' lengyel királyhoz a' király követjével együtt. Ezután készülvén Szultán Mirza praedálásnak okáért Lengyel országra, Kantamir vajda hirt adott

a' lengyeleknek, mely miá a' tatárok semmit sem árthattak, noha mindazáltal ez előtt Bégh Mirza bé ütvén Lengyel országban, mivel hir nem adatott volt, kimondhatatlan praedálást töttek a' tatárok; az után követségnek okáért Gergicze visztyernikot küldötte Sorbán vajdához és tudtára adta néki, hogy ő is már a' lengyellel tartja. Ezt Sorbán vajda hallván igen örült néki, mert az előtt is igen adanimálta Kantamirt, hogy értsen egyet a' lengyellel, hogy annál jobb securitással járhasson az ő embere Moldován s Lengyelországon által a' német császárhoz, mert Erdély országon által nem mernek járni, félvén attól, hogy a' Méltóságos fejedelem ő Nagysága meg fogatja őket. Azonban Sorbán vajda is a' maga testvér atyjafiának, Dragicsánnak fiát, Pirvult küldötte Kantamir vajdához és sokak praesentiájában sokat szóllott, de a' titkok ezek, hogy dicsirte cselekedetit Kantamirnak és tanácslotta, hogy a' lengyelek Bucsák felé indulnának s ők is penig mind ketten szemben legyenek a' lengyel táborral és kardot vonjanak a' török császár ellenségi mellett, erőssen fogadván s kötelezvén magát Sorbán vajda arra, hogy valami mesterséggel lehet, kilopatja a' Kantamir fiát Constáncinápolyból s az atyja kezében adja, és igy erős esküvéssel öszve adták magokat, hogy hatalmas császár ellenségivel egyetértnek. Tudjuk mi azt jól, hogy Sorbán vajda fél attól, hogy feltaláljuk az ő hamis cselekedetit s tudtára [adjuk] a' vezérnek ő Nagyságának, s félvén, ördögi mestersége szerint disponálhatja Kantamir vajdát, hogy irjon valami hamis hirt, de ne igazat a' Vezérnek, mert ő negyedik esztendeje a' miolta hamis hirekkel tartja a' vezért ő Nagyságát s azon az uton vitte végben minden hamisságit; Nagyságod azért adjon hirt a' fő vezérnek, hogy ki ne lopassa a' Kantamir fiát Constáncinápolyból.

Értettük Nagyságos urunk, hogy fő vezér urunk ő Nagysága embere, agája ment Sorbánhoz, hogy a' hadra meg inditsa, de mi alig hisszük, Nagyságos urunk, hogy el mennyen, hanem teljes tehetségével azon lészen, hogy el maradhasson.

Summa summarum mit mondhatunk Nagyságodnak, ha fő vezér urunknak ő Nagyságának egy hiteles embere volna, a' ki titkon Havasalföldében járogatna és pénzen kapó ne volna, ugy fő vezér urunk ő Nagysága mindeneket meg értene s a' mi igazságunkat is igazán; de ha pénz szerető ember lészen, semmi sem telik benne, mert Sorbán vajda minden veszedelmes dolgot bé takar pénzzel. Isten Nagyságod életét, méltóságát nevelje.

Nagyságod alázatos bujdosó szolgái Sztájko Pohárnik
etc. etc. etc.

Inclusa: Nagyságodnak két rendbeli leveleit vöttük. Egyiket a' colosvári katonától, a' másikat magunk emberétől, melyekből hozzánk való kegyelmességét alázatosan értvén, a' földig le tött alázatos orczával, szájjal csókoljuk Nagyságod kegyelmességeért Nagyságod méltóságos lábait, igen alázatosan kérvén s könyörögvén Nagyságodnak, hogy el kezdett Istenes intentioja szerint hatalmas császárunk jó szerencséjéért, a' Szent Profeta tiszta lelkéért, Nagyságod előmeneteliért igyekezze országunkat és magunkat meg menteni annak a' vérszopó kegyetlen embernek erőszakoskodó kezéből; melyért Istentől is nagy mértékben nyeri Nagyságod lelki javát s nyomorult országunkban is nagy emlékezetben lészen Nagyságod méltóságos neve, mint Istenben el nyugodt Abaza passa, mikor Mátét vajdaságra emelte s az országot meg mentette a' kegyetlenek kezéből. Mely dologban való Istenes industriájával igen nagy és hasznos dolgot fog Nagyságod a' fényes imperium javára cselekedni. Egyébaránt valamig ez a' kegyetlen vajda fog ott uralkodni, soha az ellenségtől nyugodalma az országnak nem lészen, mert minden veszedelmes dolog ő tőlle árad. Kérjük azért mégis alázatosan Nagyságodat, hogy minden jó alkalmatossággal igyekezze mind hatalmas császárunknak s mind fő vezér urunknak ő Nagyságának inculcalni Sorbán vajda hamisságit és zürzavar csinálásit s hatalmas császárunk ellenségivel való szegődözésit és a' mi szegénséginket, pusztulásinkat és nyomorgattatásinkat megszánva, méltóztassék Nagyságod hasznos törekedésivel annak az ördög fiának Istentelen kezéből kiszabaditani bennünket s akkor születtetünk országostól Isten után Nagyságod kegyelmessége által ujjolag.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 295. No. 61. Copie.)

Trad. Dăm de ştire Măriei Tale că venindu-ne un om din Moldova, povesteşte că Polonii au făcut pregătiri mari şi aşteaptă ajutor şi dela Muscali ca venind să se înţeleagă, după cum le-au şi făgăduit prin legământ ajutorul lor. La fel mai poate şti Măria Ta, că a venit în taină un sol cu numele Slugerul Iamandi dela regele Poloniei la Voevodul Cantemir cu scopul ca şi el să se înţeleagă cu ei şi rămâne în domnie, ceea ce Cantemir a primit şi a făgăduit şi pentru mai mare încredinţare a trimis Voevodul Cantemir la regele polon pe un boier al său cu numele Vasile, logofătul său al treilea, împreună cu solul regelui. După acestea, pregătindu-se Sultan Mirza împotriva Poloniei pentru a o jefui, Voevodul Cantemir a dat de ştire Polonilor, din care pricină Tătarii n'au putut

strica nimic, cu toate că mai înainte Begh Mirza năvălind în ţara Polonilor, fiindcă n'a dat de veste, Tătarii au făcut un jaf nespus, după aceea din pricina soliei, a trimis la Voevodul Şerban pe Vistiernicul Gheorghiţă şi i-a dat de ştire că şi el ţine cu Polonii. Auzind Şerban aceasta, s'a bucurat foarte tare, căci şi mai înainte îmboldea foarte pe Cantemir să se înţeleagă cu Polonii, ca cu atât mai multă siguranţă să poată umbla omul său prin Moldova şi în Polonia la împăratul nemţesc, căci prin Ardeal nu cutează să meargă, temându-se că Măria Sa Măritul Principe pune să-i prindă. Intru aceea şi Voevodul Şerban a trimis la voevodul Cantemir pe Pârvul, fiul Drăghicean, al fratelui său, şi a vorbit mult în prezenţa multora, dar taina este aceasta că a lăudat fapta lui Cantemir şi a sfătuit ca Polonii să plece către Bugeac şi ei amândoi să fie în faţa taberei polone şi să scoată sabia alături de duşmanii împăratului turcesc, legându-se şi făgăduind vârtos Voevodul Şerban că va fura pe fiul lui Cantemir din Constantinopol cu ce meşteşug va putea şi-l va da în mâinile tatălui său şi astfel s'au unit cu jurământ tare că se înţeleg cu duşmanii puternicului împărat. Noi ştim bine că Voevodul Şerban se teme că-i aflăm faptele false şi le aducem la ştirea Măriei Sale Vizirului şi temându-se, poate dispune pe Voevodul Cantemir după meşteşugul său drăcesc, să scrie ceva ştiri false, dar nu adevărul Vizirului, căci e al patrulea an de când el întreţine pe Marele Vizir cu ştiri mincinoase şi astfel şi-a dus la sfârşit toate mişeliile, de aceea Măria Ta să deie veste Marelui Vizir, să nu fure pe fiul lui Cantemir din Constantinopol.

Am înţeles Măria Ta, că omul Măriei Sale al Domnului Mare Vizir, aga, a mers la Şerban să-l pornească la oaste, dar noi deabia credem, Măria Ta, să meargă, ci va stărui cu toată puterea sa să rămână. In sfârşit, putem spune Măriei Tale că dacă Măria Sa Marele Vizir ar avea un om de încredere, care ar umbla în taină prin Ţara-Românească şi n'ar putea fi cumpărat cu bani, ar înţelege Măria Sa Marele Vizir toate şi într'adevăr şi dreptatea noastră; dar de va fi iubitor de bani, nu va isprăvi nimic, căci Voevodul Şerban acopere cu bani toate lucrurile primejdioase. Dumnezeu să crească vieaţa şi cinstea Măriei Tale. Slugile supuse pribege ale Măriei Tale, Paharnicul Staicu, etc. etc. etc.

Inclusa: Am primit scrisorile din două rânduri ale Măriei Tale. Una dela ostaşul din Cluj, alta prin omul nostru, din care înţelegând cu supunere milostivirea Măriei Tale faţă de noi, sărutăm cu feţele supuse, cu gura la pământ, pentru milostivirea Măriei

Tale, cinstitele picioare ale Măriei Tale, rugând foarte supuşi pe Măria Ta, ca potrivit cu intenţiunea începută, să se silească Măria Ta, pentru bunul noroc al puternicului nostru împărat, pentru sufletul curat al Profetului Sfânt, pentru promovarea Măriei Sale, să mântuiască ţara noastră şi pe noi înşine din mâinile samavolnice ale acelui om nemilos şi sugător de sânge; pentru care faptă va câştiga Măria Ta şi dela Dumnezeu în mare măsură bine sufletesc şi va fi în mare pomenire a sărmanei noastre ţări numele Măriei Tale, ca şi adormitul întru Domnul paşa Abaza, când a ridicat la domnie pe Matei-Vodă şi a mântuit ţara din mâinile nemiloşilor. In această afacere Măria Ta va săvârşi un lucru foarte mare şi folositor pentru strălucitul imperiu, prin industria sa dumnezeească. De altfel, câtă vreme va domni acolo acest Voevod fără suflet, niciodată nu va avea pace ţara din partea duşmanului, căci toate lucrurile primejdioase purced dela el. De aceea, rugăm totuşi cu supunere pe Măria Ta să se silească cu toate prilejurile să aşterne atât puternicului împărat cât şi Măriei Sale Marelui Vizir falsităţile Voevodului Şerban şi turburările făptuite de el, alăturarea lui la duşmanii puternicului împărat, şi având milă de sărăcia noastră, de pustiirea şi nevoinţele noastre, să binevoiască Măria Ta prin străduinţele folositoare să ne mântuiască din mâinile acelui fiu al diavolului fără Dumnezeu şi atunci ne naştem din nou împreună cu ţara, după Dumnezeu, prin milostivirea Măriei Tale.

169.

[Alba-Iulia,] 12 Iunie 1687.

Staicu Bucşan Paharnicul către Mehemmed Effendi.

Potrivit sfatului primit, a înfăţişat paşei cele trebuincioase pentru interesul lor şi-l roagă să-i amintească şi el lucrurile spre binele ţării.

Tiszteletes, eszes és bölcs Effendi, becsülletes köszönetünkben Istentől kivánunk minden jókat Kigyelmednek.

A' passa ő Nagysága két rendbéli leveleit vöttük, az ő Nagysága és Kigyelmed dolgaink körül való kegyelmes intentioját alázatosan köszönnyük. Irja ő Nagysága s Kigyelmed is, hogy addig is, a' mig Isten Fő Vezér Urunk ő Nagysága elméjét a' kivánt nappal felvirrasztja, passa urunkhoz ő Nagyságához leveleinket meg ne szüntessük; ahoz képest mi a' mi hireket azolta munkás szorgalmatossággal érthettünk, irásunk által ujobban

a' passának ő Nagyságának hirré adtuk, tudván mind azok Kigyelmeddel közöltetni fognak, különös historizálásával Kigyelmedet is fárasztani nem akartuk. Kigyelmedben megnyugodt teljes confidentiánkkal kérjük Kigyelmedet, passa urunk levelében lévő instantiánkat ottan, ottan ő Nagysága elött reiterálva, hasznos törekedésével igyekezze Isten jóvoltából hová hamarébb admaturálni, hadd mi is dolgainknak boldogulásában irásunknál is tovább s Kigyelmed reménsége felett hálálhassuk meg Kigyelmed dolgaink körül való munkáját. Isten kivánta jókkal áldja meg Kigyelmed életét.

Kigyelmed bujdosó szolgái Sztájko Poharnik, etc. etc.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 295. No. 61. Copie.)

Trad. Am primit în două rânduri scrisorile Măriei Sale Paşa, mulţumim cu supunere pentru intenţiile milostive ale Măriei Sale şi ale Domniei Tale faţă de afacerile noastre. Scrie Măria Sa şi Domnia Ta, că până atunci, până când luminează Dumnezeu mintea Măriei Sale a Domnului Mare Vizir, să nu încetăm cu scrisorile noastre către Măria Sa Paşa; potrivit acesteia, toate ştirile pe care le-am putut înţelege de atunci prin străduinţă obositoare, le-am adus din nou la cunoştinţa Măriei Sale Paşa prin scrisoare, ştiind că toate acelea vor fi împărtăşite şi Domniei Tale, n'am vrut să mai ostenim şi pe Domnia Ta cu povestirea lor osebită. Rugăm pe Domnia Ta cu toată încrederea noastră liniştită, ca explicând instanţa noastră din scrisoarea Domnului Paşă acolo, înaintea Măriei Sale, să se silească Domnia Ta, cu vrerea lui Dumnezeu să o rezolve cât mai curând, ca şi noi să putem, în fericirea afacerii noastre, să răsplătim şi mai mult decât prin scrisorile noastre şi mai mult decât e nădejdea Domniei Tale, munca Domniei Tale pentru afacerile noastre. Dumnezeu să blagoslovească vieaţa Domniei Tale cu bunătăţile poftite.

Slugile pribege ale Domniei Tale Staicu Paharnicul etc. etc.

170.

[Bucureşti,] 30 Iunie 1687.

Şerban-Vodă Cantacuzino către principele Mihai Apafi.

Instrucţiunea lui Pârvul Cantacuzino trimis la dânsul pentru înlăturarea neînţelegerilor dintre Ardeal şi Ţara-Românească, provocate de făcătorii de rele şi oamenii necredincioşi, cari nu pot suferi starea bună tradiţională dintre aceste două ţări vecine.

Pirvul Cantacozino Logofet instructioja, mellyel mégyen követségben Apafi Mihály erdélyi fejedelemhez.

1. Bizonyos ideje vagyon, a' miolta holmi hidegségek láttatik lenni ez két uraság között, a' melyek két dolgokból lenni ismértetik. Egyik az Erdélyben fel találtató gonosz embereknek serkengetésekből, az másik ex falsa opinione, melyet sokszor az ott valók közzül némelyek elő töttenek. Ez meg ismertetvén és láttatván, semmi jó kimenetelekre nem szolgál ez két uraságnak, a' jó szomszédoknak. Istennél sem kedves, annakokáért necessarium dolognak itéltem, ut instauretur ismét az régi egyezség (barátság) bizonyos szeretet, jó szomszédság és keresztényi officium, hogy igy az uralkodók nyughassanak és az házuknak lakosi is gyanuság nélkül lehessenek; legkiváltképpen ilyen időknek alkalmatosságával, nehéz és zürzavaros állapatokkal meg rakodott házak nagy erőtlenségben és szegénységben vadnak.

2. Valamihelyt, hogy ez fundamentum igy tétetik le, necesse est omne scrupulum közböl kijöjjön és azt a' ki hozza afféle ötléseket, emeltessék fel, nem adván az veszekedőknek sem hallomást, sem egyéb assistentiát.

3. Sárosi János uram követségbe menvén és az erdélyi adóval is az Nagyságos vezérhez, nem kevés és nem kicsiny dolgokat látván, szóval igyekezett és a' mennyiben lehetett ellenünk rosszat szóllott, a' nagy méltóságu vezér előtt, a' melyek már tagadhatatlanok, hogy ugy ne higyjenek, mivel nem hogy csak az nagy hatalmu vezér az ő Nagysága irgalmasságából et ex clementia mondott meg, hanem mások is, sőt Alexander Maurocordatus uram ő Kegyelme is, az interpres mindennél talám jobban tudja azokat, melyek legyenek azok, hogy ha tovább számlálnám superfluum volna; osztán talám egy keresztény lélektől, nemhogy többe mondatnék, de többé soha se hallatnék, mint árult el nem helyes dolog. De azok az igaz itélő biró és az Istennek szunnyadhatatlan szeme előtt mindeneket hagyván, mi in amnistiam adjuk.

4. Az nagy méltóságu Nagyságos vezér mind egy bölcs értelmű s végezésű vigyázó és maga dolgaiban providens, akarván meg lehet, az imperiumok subjectusinak egymás között, hogy ne legyenek altercatiói, kivánja, hogy azfélék, ha vadnak, le csendesedjenek. Mi is, mint egy magunk adósságának tartván, az keresztény s szomszédságos officiumot, erőlködünk bé tölteni, tudván azt, hogy meg senkit sem sértettünk és meg is sérteni ollyan formában nem erőlködtünk, a' mint gondolhatta az a' ki minket el vádolt, hogy cselekedtük volna. Legerősebben és

particulariter, mert az mi házunk et cum antecessores principes és annak a nemes hazának uraival s mind penig Apafi eő Nagyságával és az többekkel is közönségesen igyekeztek szomszédságosan s jól élni s alkunni és a' mint az tehetség s alkalmatosság hozta egymáshoz való szolgálatjokat s jóakaratjokat mutatni munkálódtanak.

5. Készek vagyunk mindenképpen megmutatni és megvallani az én Istenem előtt, hogy az olyanok hejában valót szólottanak és keményen bánván velünk, sérelmes szókkal illettenek, sokaknak fülek hallatára, ugy külsőknek és az ott való nemes haza nemesinek s lakosinak beszélgetvén: tudniillik, hogy mi inditottuk és biztattunk volna az keresztény monarchát az Nagyságos fejedelemre s országra és ő Nagysága s háza rontására, kárára menni, a' mely nem is volt, nem is lehetett (ne adja az Isten) a' minthogy az tiszta conscientiája akár mely jó léleknek meg bizonyithatja, és önnön maga az ratio az eszeseknek meg mutathatja, mivel hogy nem is volt nékünk olyan iustam et manifestam causam, hogy az fejedelem ő Nagysága és az ország jó szomszédok ellen abban valamit mozdithattunk volna.

6. Ezek hát ilyen formában eleiben tétetvén, az conclusioért reiteramus, a' kik elébb meg mondottanak. Hogy mi készek vagyunk jó indulattal, szeretettel és csendességgel élni, mint az jó atyafiak és szomszédok, és a' mennyiben magunk részünkről azt lenni kivánnyuk és igazságosan arra vigyázni igen erőlködünk mindenképpen. Hogy ha penig az fejedelem ő Nagysága és ő Nagysága tanácsi részekről azt nyomozni akarnák, szükség, a' mint fellyebb meg irtam, minden bántódásokat et falsas opiniones remediumokból kijőni, felkeressenek és az zűrzavart s egyveledést szerzőknek, a' kik szinesek, a' kik mind nyilván s mind titkon egyenlőségben, kivált personae principalis vadnak, sem hitelek, sem protectiojok ne adassék.

7. Ezek után egy levélből, a' melyet Teleki Mihály uram irt volt Kosztandin Kantacozino urnak, más személytől is hallottam, hogy Teleki Mihály uram ő Kegyelme látván ez szoros és fenn forgó időket, csudálkozva mondotta, miért hogy ezen országok, ugy mint Erdély, Havasalfölde, meg Molduva is egy értelemben és egy akaratban, hogy az nyomoruságokkal küzködhessenek és az terekvel, a' kik ellenek vadnak, hanem különcznek; és ezt is mondja vala ő Kegyelme, hogy valaki ezen értelemnek visszavonszója lészen, Isten előtt ád számot.

Ezen propositiohoz azért mi is magunkat alkalmaztatván, a' ki lészen prima causa azon gonosz kezdetinek, azt mondjuk, Isten

elött adjanak számot arról és el hisszük, hogy ád is: vallyon azon jó gondolkodásnak mi is (a'mint mondjuk) consentientes, kivánjuk tudni remediumát és módját, melyik volna az, a' kivel magunkat oltalmazhatnók, védelmezhetnők és küzködhetnénk, hogy ne jussunk ad extremum periculum és végsö pusztulásra.

Observálni szükség ezt, mert valami remediumot talál vagy tud Teleki Mihály uram ö Kegyelme, tanácsolni kivántatik ad bonum publicum, az, az az országoknak hasznára, akar melyiknek az ő proportiojának conditioja szerint és minden lakosinak, azoknak non ad privatum, sed speciale tantum bonum.

Az minden kegyelemnek, jóknak és emberi nemzet között való hasznos dolgoknak kegyelmes Istenét, mindeneknek alkotójának és segitöjének lenni igen kivánnyuk és kérjük.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 659. No. 30.)

Trad. Instrucţiunea Logofătului Pârvul Cantacuzino, cu care se duce în solie la principele Ardealului Mihai Apafi.

1. Este o bucată de vreme de când între aceste două domnii, se vede a fi oarecare răceală, care se cunoaşte a fi din două lucruri. Unul este din aţâţările oamenilor răi aflători în Ardeal; al doilea din falsa opinie, pe care de multe ori au scornit-o unii din cei de acolo. Cunoscând şi văzând acestea, nu slujesc pentru niciun fel de bine celor două domnii, vecinilor buni, nici lui Dumnezeu nu sunt plăcute; din pricina aceasta am socotit a fi necesar ca să se restabilească iarăşi înţelegerea (prietenia) de odinioară, dragostea, bună vecinătatea şi oficiul-creştin, ca astfel să se poată odihni domnitorii şi lăcuitorii caselor lor să poată fi şi ei fără presupuneri; mai ales cu prilejul acestui fel de vremuri casele împovărate cu stări grele şi turburi sunt fără putere şi în mare sărăcie.

2. Indată ce se pune astfel acest fundament trebue, să iese toate neînţelegirile şi pe cel ce aduce astfel de păreri, să-l ridice, nedând celor ce se ceartă nici ascultare, nici altfel de asistenţă.

3. Domnul Ion Sárosi mergând în solie şi cu birul Ardealului la Măria Sa Vizirul, văzând lucruri nu puţine şi nu mici, cu un cuvânt s'a silit şi întrucât i-a stat în putinţă, a grăit rău împotriva noastră înaintea Măritului Vizir, cari nu se mai pot tăgădui, să nu se creadă astfel, căci le-a spus nu numai puternicul vizir din Milostivirea Măriei Sale şi de milă, ci şi alţii, ba şi Domnia sa Domnul Alexandru Maurocordat interpretul poate că ştie mai bine ca oricine cine să fie aceia, ar fi de prisos să-i socotesc mai departe; apoi poate că despre un suflet creştin, nu că aş spune

mai mult, dar nici n'aş mai asculta niciodată, cum m'a vândut, nu e lucru bun. Ci lăsându-le toate înaintea ochiului neadormit al adevăratului judecător și Dumnezeu, noi le dăm uitării.

4. Măritul Mare Vizir ca unul cu mintea şi cu hotărîrea înţeleaptă, băgător de seamă şi prevăzător în lucrurile sale, voind, se poate ca între supuşii imperiilor să nu fie altercaţii, pofteşte că dacă sunt, să se liniştească. Şi noi, ţinând aceasta ca o datorie a noastră, ne străduim să ne împlinim datoria creştină şi de vecinătate, ştiind că nu am vătămat pe nimeni şi nici nu ne-am străduit să vătămăm pe nimeni în forma în care şi-a putut închipui cel ce ne-a pârît că am fi făcut. Mai vârtos şi în special că casa noastră şi principii noştri premergători şi cu Domnii acelei case nobile şi la fel cu Măria Sa Apafi şi cu ceilalţi s'a silit în deobşte să trăiască cu vecinătate şi bine şi să se înţeleagă şi după putinţă şi după împrejurări s'au ostenit să-şi arate unii altora slujbele şi bunăvoinţa.

5. Suntem gata să arătăm şi să mărturisim în toate chipurile înaintea lui Dumnezeu că aceia au vorbit neadevăr şi purtându-se aspru cu noi, ne-au ocărît cu vorbe vătămătoare, în auzul urechilor multora, vorbim şi celor din afară şi nemeşilor şi lăcuitorilor nobilei ţări de acolo: anume că noi am fi pornit şi am fi îndemnat pe monarchul creştin să meargă împotriva Măriei Sale a Principelui şi a ţării sale şi spre stricarea şi paguba casei Măriei Sale ceea ce nu a fost şi nici n'a putut fi (să nu deie Dumnezeu) precum o poate dovedi oricărui suflet bun conştiinţa curată şi chiar raţiunea celor cuminţi le-o poate arăta, căci nici n'am avut cauză justă şi manifestă, ca să fi putut mişca ceva împotriva Măriei Sale Principele şi a ţării a bunilor vecini.

6. Punându-i-le acestea astfel înainte, în consecinţă ne referim la cele spuse mai înainte. Că noi suntem gata să trăim cu gânduri bune, cu dragoste şi în pace, ca fraţi şi vecini buni şi pe cât o dorim aceasta să fie din partea noastră, ne trudim în tot chipul cu adevărat să veghem pentru aceasta. Iar dacă din partea Măriei Sale a Principelui şi a Sfatului Măriei Sale şi ar vrea să se urmărească aceea, e nevoie, precum am scris mai sus, să se vină cu remedii pentru toate vătămările şi falsa opinie, să le caute şi să nu se deie nici crezare, nici protecţie scornitorilor de turburări şi zavistie, cari sunt făţarnici, cari atât fâţiş cât şi în taină la fel sunt mai ales persoane alese.

7. După acestea, am aflat dintr'o scrisoare pe care a scris-o domnul Mihai Teleki domnului Costandin Cantacuzino, şi dela

alte persoane, că Dumnealui Mihai Teleki văzând aceste vremuri grele, s'a declarat mirându-se, pentru ce nu sunt într'o înţelegere şi o voinţă aceste ţări, adică Ardealul, Ţara-Românească şi Moldova, să se poată lupta cu nevoile şi cu Turcii cari le sunt potrivnici, ci sunt deosebite; şi mai spune Domnia Sa că oricine este piedecă acestei înţelegeri, va da socoteală în faţa lui Dumnezeu.

De aceea şi noi potrivindu-ne acestei propuneri, spunem că cel ce va fi prima cauză a acelui început rău, să deie seamă înaintea lui Dumnezeu şi credem că va şi da: consimţind şi noi acelui gând bun (precum spunem) şi vrem să-i cunoaştem leacul şi care ar fi chipul în care ne-am putea ocroti, apăra şi lupta, pentru ca să nu ajungem la primejdia extremă şi pustiirea desăvârşită.

E nevoie să fie aceasta observată şi orice remediu ştie sau născoceşte domnul Mihai Teleki, este de dorit să-l sfătuiască spre binele public, pentru folosul ţărilor, după condiţia proporţiilor fiecăreia, şi tuturor locuitorilor, nu la interesul lor particular ci al ţării.

Dorim foarte şi rugăm pe milostivul Dumnezeu al tuturor milelor, bunătăţilor şi al lucrurilor folositoare între toate neamurile omeneşti, să fie făcătorul şi ajutătorul tuturora.

Notă. Această propunere interesantă a fost făcută oral de Logofătul Pârvul în ziua de 14 Septemvrie 1687 şi aşternută după aceea pe hârtie de vreun diac al Curţii princiare.

171.

Copăceni, 2 Iulie 1687.

Constantin Cantacuzino către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Voevodul trimiţând pe Pârvul Cantacuzino, în solie la principele Apafi, îl asigură de bunăvoinţa sa şi a fraţilor săi Mihai şi Iordache.

Mint uramnak ajánlom Kegyelmednek köteles szolgálatomat.

Mera Miklós uram által Kegyelmed böcsületes levelét izenetivel együtt nagy kedvesen vettem és mindeneket voltaképen megértettem. Mostan azért az Méltóságos fejedelemhez, Kegyelmes uramhoz ő Nagyságához expediálván az vajda ő Nagysága böcsületes követjét, Tekéntetes és Nemzetes Kantakusenus Pürvüly öcsém uramot, kinek alkalmatosságával nem akarám el mulatni levelemmel Kegyelmedet ne látogassam, melyben kivánom jó egészségben és szerencsés órában találhassa Kegyelmedet. Továbbá

az minémő expeditioval bocsáttatott fönn megirt követ uram és itt fönn forgó hirekrűl s állapotokrul bő irásommal Kegyelmedet nem akarám terhelni, magamat ő Kegyelmére relegálván, tudom Kegyelmed eleiben fogja terjeszteni, azokat Kegyelmed voltaképpen meg értheti. Én, uram, több atyámfiaival együtt semmiben hátra maradó nem lészek, el követni tehetségemmel mind azokat, az kik az jó szomszédságot s atyafiságos szeretetet illetik, nem kivánván akár mely felől való szomszédokkal is visszás életet élni, hanem az mint az mi régi eleink Kegyelmeteknek dicsiretes emlékezető eleivel szoktak volt tiszta szivvel való atyafiságos szeretettel élni, hasonlóképpen én is nem mulatom tehetségemmel elkövetni, elhitetvén magammal, hogy Kegyelmed is azon lészen, követünk késedelem nélkül visszajühössen, minthogy táborozásnak állapotjában vagyunk foglalatosak egyéb szükséges dolgokra is kivántatik itt való jelenléte fönn megirt követünknek. Kegyelmed is nékem más dologban parancsolván kész kedveskedve maradok. Isten Kegyelmedet sok esztendőkig éltesse, kivánom.

Költ Kopachenynél lévő táborban, 2. Iulii. Anno 1687.

Kegyelmed kész köteles szolgája

Constantinus, Cantacuzénus

P. S. Kantacuzenus Mihály és Jordáki öcsém uramék itt táborban találkozván lenni, Kegyelmedet nagy becsülettel köszöntetik általam. Istentűl szerencsés és jó egészséges boldogulást sok üdőkre kivánnak Kegyelmednek; kész szolgálatjukat és tiszta atyafiságos szereteteket offerálván Kegyelmed szolgálatjára.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 221.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale slujba mea, ca domnului meu.

Am primit cu multă plăcere cinstita scrisoare a Domniei Tale împreună cu vorba trimisă prin domnul Nicolae Méra, şi le-am înţeles toate aşa cum au fost. De aceea expediind la Măria Sa Milostivul meu Domn, Măritul principe, cinstitul sol al Măriei Sale Voevodului, pe domnul frăţiorul nostru de bun neam Pârvul Kantacusenu, n'am vrut cu acest prilej să nu cercetez prin scrisoarea mea pe Domnia Ta, în care poftesc să găsească pe Domnia Ta în bună sănătate şi ceas norocos. Mai departe, nu vreau să fiu spre greutate Domniei Tale prin scrisoare îmbelşugată despre aceea cu ce fel de expediţie a fost trimis acolo pomenitul sol, nici despre ştirile şi stările de aici; încredinţându-le Domniei Sale, ştiu că le va desfăşura înaintea Domniei Tale, le poate aflá astfel Domnia Ta. Eu, domnul meu, împreună cu ceilalţi fraţi ai mei,

nu voiu fi întru nimica rămas în urmă, la fel nu voiu înceta nici eu să urmez cu toată putinţa mea tot ce se cuvine pentru buna vecinătate şi dragostea frăţească, nedorind să trăiesc o viaţă cu gâlceavă cu vecinii din nicio parte, ci după cum au obişnuit înaintaşii noştri de demult cu înaintaşii de slăvită pomenire ai Domniilor voastre să trăiască cu dragoste frăţească cu inimă frăţească, la fel şi noi, fiind încredinţat că şi Domnia Ta se va trudi pentru aceasta, să poată veni solul nostru repede înapoi, fiindcă suntem ocupaţi cu strângerea în tabără şi prezenţa aici a pomenitului sol este dorită şi pentru alte pricini. Poruncindu-mi şi Domnia Ta în alte lucruri, rămân bucuros cu plăcere. Doresc să înzilească Dumnezeu pe Domnia Ta ani mulţi. Dată în tabăra dela Copăceni, 2 Iulii. Anno 1687. Sluga gata obligată a Domniei Tale (ss)

P. S. Intâmplându-se să fie aici în tabără domnii fraţii mei mai mici: Mihai şi Iordachi Kantacuzenu, salută cu mare cinste pe Domnia Ta prin mine. Doresc Domniei Tale dela Dumnezeu fericire norocoasă şi sănătoasă, vreme îndelungată; oferind pentru slujba Domniei Tale slujbele lor gata la datorie şi dragostea lor frăţească curată.

172.

Oradea, 2 Iulie 1687.

Mehemmed paşa către boierii pribegi din Muntenia.

Răspuns. Ii asigură de bunăvoinţa sa, rugându-i să se poarte cu cinste faţă de principele Apafi, iar când va sosi capugi-paşa aşteptat dela Marele-vizir, să-i prezinte toate plângerile lor în scris.

Messiás nemzetsége között Tekintetes Sztájko Pohárnik, Rádul Comis, Sztroje Medeniczer, Rádul Posztelnik, Pirvul Logofet, Rádul Logofet és több-minden Boérok. Köszönetünket jelentjük Kegyelmeteknek.

A Messiás nemzetségében lévő fejedelmeknek tűköre mostani erdélyi fejedelem Apafi Mihály (kit Isten jó véggel áldjon meg) hűséges continentiaju levelével együtt Kegyelmetek instantiáját vöttük, melyet szóról szóra megértettünk; ennek előtte is Kegyelmetek irásit vévén, azoknak is continentiájokat megértvén Kegyelmetek irásit Fő vezér Eő Nagysága eleiben küldöttük a' szerént, melyből ő Nagysága mind a' Kegyelmetek hűségét, mind mások hűségtelenségét meg értette. Szintén azonban, hogy ez uttal Kegyelmetek levelét vevők, holmi derék dolgokkal érkezvén ide a Fő vezér ő Nagysága kapucsy basája, Kegyelmetek irását

és az aránt az erdélyi méltóságos király tetszését is azon kapucsy által a' Fő vezérnek ő Nagyságának el küldöttük. Valamig Kegyelmetek hű lesz, a' mit kiván meg lesz s a' Fényes Porta gonoszakarói is jutalmokat el veszik. De mindennek ideje van, mely időt hisszük Istent, nem sokára el hoz és kivánsága szerint való örömét el éri Kegyelmetek minden kétség nélkül, bizonnyal higyje Kegyelmetek; kihez képest igyekezzék Kegyelmetek továbbra is ő Hatalmassága jóakaróival egyet értve igazān szolgálni a' Fényes Portának s kiválképpen az erdélyi méltóságos fejedelemmel, mint a' Fényes Portának régi meghitt czirákjával igen egyet értsen Kegyelmetek s reménljük, hogy a' mint hitünk igaz, ugy ez aránt való szavaink is igazak lésznek: mi Kegyelmetek dolgainak procurálásában semmit el nem mulatunk. Ugy halljuk, a' Fő vezér ő Nagysága egy kapucsy basát fog küldeni az erdélyi fejedelemhez, mely is oda érkezvén, minnyájan Kegyelmetek az elébbi forma szerént minden dolgokat tegyen irásban a' mi pennára való és azt megpecsételvén, azon kapucsitól küldje el, a' mi szóval való dolog, azt is bizza reá.

Ebben a' dologban a' Méltóságos fejedelemnek is Kegyelmetek iránt való jó tetszését, a' Kegyelmetek hűségét és a mások hitetlenségét is a' Fő vezérnek ő Nagyságának meg irtam s jól is tudja ő Nagysága, ha Isten engedi, minden bizonnyal jutalmokat el veszik, Kegyelmetek penig mind az ország lakosival a' kegyetlen kézből megszabadul s háládatosságra érdemes örömre jut. Egy szóval, valamig hozzánk igaz hűségét gyakorolja, bizonnyal higyje Kegyelmetek az mit reménl kivánt effectumban mégyen. Isten bölcsessége a' jó uton járókkal. Költ Váradon.

Váradi fő gondviselő Mehemmed Passa.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 659. No. 53.)

Trad. Măriţilor în neamul lui Mesia, Paharnicul Staicu, Comisul Radul, Medelnicerul Stroe, Postelnicul Radul, Logofătul Pârvul, Logofătul Radul şi toţi ceilalţi Boieri. Vestim Domniilor Voastre salutul nostru. Impreună cu scrisoarea credincioasă a Oglindei principilor din neamul lui Mesia, principele de acum al Ardealului Mihai Apafi (pe care Dumnezeu să-l blagoslovească cu bun sfărşit) am primit instanţia Domniilor Voastre, pe care am priceput-o cuvând de cuvânt, şi mai înainte primind scrisorile Domniilor Voastre, înţelegând cuprinsul lor, am trimis scrisorile Domniilor Voastre Măriei Sale Marelui Vizir astfel că Măria Sa a înţeles din ele atât credinţa Domniilor Voastre cât şi necredinţa altora. Iar

şi de data aceasta când am primit scrisoarea Domniilor Voastre, venind aici capugi-başa al Măriei Sale Marele Vizir cu nişte afaceri însemnate, am trimis Măriei Sale Marelui Vizir prin acel capugibaşa scrisoarea Domniilor Voastre şi dorinţa Slăvitului Craiu Ardelean în această privinţă. Câtă vreme vor fi Domniile Voastre credincioşi, va fi ce poftesc şi răuvoitorii Strălucitei Porţi îşi iau răsplata. Dar fiecare lucru îşi are vremea sa, care vreme credem că Dumnezeu va aduce-o nu după mult, şi Domniile Voastre vor avea bucuria după cum au poftit-o fără nicio îndoială, să creadă domniile Voastre, de aceea să se silească Domniile Voastre şi mai Departe, înţelegându-se cu voitorii-de-bine ai Puterniciei Sale să slujească cu adevărat Strălucita Poartă şi mai ales cu slăvitul principe al Ardealului, ciracul vechiu de încredere al Strălucitei Porţi să se înţeleagă foarte bine Domniile Voastre şi nădăjduim că pe cum ne este adevărată credinţa, la fel de adevărate ne sunt şi cuvintele în privinţa aceasta: Noi nu scăpăm nimic în ajutorarea afacerilor Domniilor Voastre. Aşa auzim că Măria Sa Marele Vizir va trimite un capugibaşa la principele Ardealului, care sosind acolo, Domniile Voastre cu toţii să aştearnă pe hârtie după forma de mai înainte toate lucrurile vrednice de condei şi pecetluind-o, să o trimită Domniile Voastre prin acel capugi; iar lucrurile potrivite pentru graiu să le încredinţeze tot lui.

In acest lucru am scris Măriei Sale Marelui Vizir şi plăcerea Măritului Principe faţă de Domniile Voastre, credinţa Domniilor Voastre şi necredinţa altora şi le ştie bine Măria Sa, dacă îngădue Dumnezeu, de bună seamă îşi capătă răsplata, iar Domniile Voastre împreună cu toţi locuitorii Ţării scapă de mână nemiloasă şi ajung la bucurie vrednică de mulţumire. Cu un cuvânt, câtă vreme arată Domniile Voastre credinţă adevărată faţă de noi, să nădăjduiască vârtos Domniile Voastre că ceea ce nădăjduiesc se face cu sfârşitul dorit. Inţelepciunea lui Dumnezeu cu umblătorii pe drumuri bune. Dată în Oradea. Ocârmuitorul Oradei Paşa Mehemmed.

173.

Blaj, 7 Iulie 1687.

Principele Mihai Apafi către păgubiţii din Moldova.

Hotărîrea Consiliului princiar de a se restitui preţul vitelor moldovene furate de Ardeleni.

Az Csiki határszélből el hajtott molduvaiak marháit, ha az kiket illik requiráltatnak felőlle, illendő váltságán restituáltassák, decernáltatott.

In Castro Balásfalva, die 7-ma mensis Iulii. Anno 1687.

In Congregatione Dominorum Celsissimi Domini Principis consiliariorum ac caeterorum ad ardua regni hujus Transylvaniae negotia moderanda deputatorum.

Extradatum per Magistrum Petrum Allvinci Suae Celsitudinis Principalis per Regnum Transylvaniae protonotarium mpr. (L.S.)

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 224. No. 10.)

Trad. S'a hotărît să se restitue în preţ cuvenit vitele Moldovenilor mânate din hotarul Ciucului, dacă cei cărora se cuvine ne fac cerere despre ele. Datum.

174.

Zółkiew, 10 August 1687.

Regele Jan Sobieski către principele Mihai Apafi.

Roagă să trimeată pe soţia moldoveanului Lupu Kunicki aflătoare într'un sat din Moldova la hotarul Ardealului, în Polonia la soţul ei, dispunând să fie bine însoţită în Ardeal, cum se cuvine.

Joannes Tertius Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae Russiae Prussiae Masoviae Samogitiae Kyoviae Volhyniae Podoliae Podlachiae Livoniae Smolensk Seue: Czerniec.

Illustrissime Grate Nobis Dilecte. Recurrit ad nos Nobilis Lupullus Kunicki, natione Moldavus, quatenus interpositione nostra ad Illustritatem V^{ram} ex confiniis Moldavicis recuperare valeat consortem suam eamque huc in Poloniam deducere. Est enim illa in certo loco Moldavico, nonnisi uña leuca a ditionibus Illustritatis V^{rae} distante. Ut proinde praedicta persona quantocius eandem consortem suam in regnis nostris habere possit, plurimum Illustritas V^{ra} contribuet, si pro solito erga nos favore memoratam consortem per provincias suas omnimoda securitate atque humanitate transmissam comitatamque velit. Faciet nobis Illustritas V^{ra} rem gratissimam mutuisque pensandam officiis. Cui de reliquo bonam valetudinem ac prosperos successus ex animo precamur.

Dabantur Zolkieuiae, die X Augusti. Anno MDCLXXXVII. Regni nostri XIV

Joannes Rex

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 235. No. 108 Copie.)

175.

[Mercurea Ciuc, August 1687.]

Scaunul Ciuc către principele Mihai Apafi.

Cere judecată şi dreptate pentru pagubele suferite de locuitorii din Frumoasa din partea Moldovenilor cari intrând în ţară, le fură vitele, oile şi porcii, ceea ce este cu totul contrar vechilor tractate dintre Ardeal şi Moldova.

Anno Domini 1687. Az moldovai bántódások felől (kiknek bántódások vagyon) Szépvizről az oláhoktól. Azok felől nemzetes főkapitány urunk az mi kegyelmes urunkot ő Nagyságát requiralván intercessioja által és kommissiót extrahálván rólla. Die 21. Iulii volt az bántódás anno supranotato.

1. Az szépvizi Tanko Mihálytól vontak el két vonó marhát.
2. Becze Mihálytól is vontak el két vonó marhát.
3. Nagy Pál fiájét is vonták el az oláhok, 4 vonó marhát.
4. Péter Andrástól similiter vonták el 2 vonó marháját. Numero facit 10. Ilyen szó alatt vonták és vötték el, azt mondották az porkolábok, hogy Georgiczének lopták volt el két lovát s ide hozták volna Czykba az orvok s azért vonták el és azokkal együtt egy lovát is.
5. Ugyan szépvizi Boros Pálnak vonták el az Nagy Pál fiától eodem anno et circa diem vonták el az porkolábok két lovokot. Ilyen dologért, hogy egy inas volt velek s az mezőben az inas három vonó marhának (salvo honore) csak az farkok szőriben metszett el, az marhás emberekkel, az kié volt az marha, meg alkudtak Boros Pálék, de az porkolábok az két lovat csak el vonták, az káros embereknek meg fizettek. Noha az inast is kezekben adta volna Boros Pál az porkoláboknak és ugyan az kalodába is verték vala az inast, kévánta Boros Pál, hogy tegyen törvént ez inasra az porkoláb, de ő semmi uton azt nem cselekedé, hanem az inast az kalodából elbocsátták, az lovokot csak elvonák és ezekkel együtt két szablyájokot is elvonták.

Ezeken kivül vadnak ilyen bántódásink is, hogy ezelőtt való időkben, mikor Moldovában hordják vala az buzát, némelyünket kezessé vetettek egy nehány rendbeli emberekért, buza áráért az szélyföldön való porkolábok; mikor az szegény kezesek beakarnának menni az buza áráért, akkor az utan meg fogják, be nem bocsátják, az ittvaló szegény kezeseken penig régen meg vették az buza árát. Ők penig csak hallgatnak az adóssággal. Ő Nagysága szabaditana, hogy nekünk is lenne szabad mást vennünk érette,

mert ha az szegény kezesek bemennek is, de csak halogatnak és csak hordoznak, ugy annyira, hogy igaz törvént nem szolgáltatnak.

Ugyan ezen szépvizi Tanko László nevü ember és Becze Mihály be menvén az Táárhavas vizére szemleni az vizet, ő magát Tanko Lászlót az oláhok meg fogták, mindenit elfosztották, magát is meg akarták ölni, csak alig szaladott el kezekből. Ez felöl is parancsolna ö Nagysága, egyik-másàt adatnák meg az porkolábok, ha pedig nem adnák, vonhatna mást érette.

Ezeken kivül vagyon minekünk szépviziek, szentmiklósiaknak olyan bántódásink az kománfalviaktól, hogy az marháinkot meg engedik, hogy bevitessük alkalom szerint az ö határokban, ugy mint az juhainkot; az régi usus szerént annak bérit, az sajtot meg adjuk, minden falka juhtól egy-egy sajtot. De azzal nem lévén contentusok, az juhainkban elvisznek és meg nyuzzák, aki az elötte soha nem volt. Most immár az régi usus szerént az sajtot meg adván, de ha az marhájukot az határokban kaphatják az porkoláboknak is elvesznek benne, nem élnek az régi usus szerént.

Vadnak ilyen bántódásink is, hogy határinkra rea jövén mind juhainkot és makk idején sertés marháinkot is az magunk határunkból elviszik s meg eszik, mi nekünk nem szabad mást vennünk érette, noha azzal is kénáltuk, hogy az régi praedecessorink az mely határt töttek, azzal legyenek contentusok, de ők azzal nem gondolva, csak tolvajképpen ki jönek az mi határinkba és elviszik marháinkot; soha meg nem adják. Nekünk pedig nem szabad mást vennünk érette, ha szintén házunkhoz jönének is ez ilyen latrok. Ezekből az mi kegyelmes urunktól ö Nagyságától, kapitán uram ö Kegyelme által kegyelmes választ várunk.

Universitas superioris S[edis] Czyk.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Lázár.)

Trad. Anno Domini 1687. Despre bântuelile Moldovenilor, cei ce au suferit bântueli din Frumoasa. Despre acelea domnul căpitan cercetând pe Măria Sa domnul nostru milostiv prin intermediul său şi scoţând comisie despre ea. Acea bântuială a fost în 21 Iulie anul de sus.

1. Dela Mihai Tanko din Frumoasa au luat două vite de jug.
2. Şi dela Mihai Bencze au luat două vite de jug.
3. Dela Paul Nagy şi dela fiul său au luat Românii 4 vite de jug.

4. Dela Andrei Péter asemenea au luat 2 vite de jug. Numărul face 10. Sub astfel de cuvânt le-au luat şi le-au dus, că au spus părcălabii, că i-au furat lui Gheorghiţă doi cai şi i-ar fi adus aici hoţii în Ciuc şi pe aceea le-au luat şi împreună cu acelea şi un cal.

5. Tot din Frumoasa au luat părcălabii dela Paul Boros şi dela Paul Nagy în acelaş an şi aceiaş zi doi cai, pentru acea pricină că a fost cu ele un ucenic şi ucenicul în câmp a tăiat (salvo honore) în părul cozilor a trei vite de jug, cu oamenii cari aveau acele vite s'au tocmit oamenii lui Paul Boros, dar pârcălabii au luat totuşi cei doi cai, i-au plătit oamenilor păgubiţi. Cu toate că Paul Boros le-ar fi dat ucenicul în mâinile pârcălabilor, şi ar fi şi bătut în închisoare pe acel ucenic, Paul Boros a cerut să judece pârcălabul pe acel ucenic, dar el n'a făcut aceasta în niciun chip ci au dat drumul ucenicului din închisoare şi au luat totuşi caii şi odată cu ei i-au luat şi două săbii.

In afară de acestea, ni se mai întâmplă şi astfel de bântueli, că în vremile de mai înainte, când duceau grâul în Moldova, ne-au luat pe câţiva chezaşi pentru unii oameni, pentru preţul grâului, pârcălabii dela hotare; când sărmanii chezăşuiţi vreau să se ducă acolo pentru preţul grâului, îi prind pe drum şi nu-i îngăduie acolo, iar dela chezaşii de aici au luat de mult preţul grâului. Iar ei tac mereu despre datorie. Să ne îngădue Măria Sa să putem lua şi noi alţii pentru aceia, căci chiar dacă sărmanii chezăşi intră, numai îi amână şi-i poartă atâta, încât nu le fac judecată dreaptă.

Tot de aici din Frumoasa ducându-se acolo Ladislau Tanko şi Mihai Becze să privegheze apa de pe muntele Taár, l-au prins Românii pe Ladislau Tanko, l-au jefuit de tot ce avea, au vrut să-l omoare şi pe el, de abia a scăpat din mâinile lor. Să poruncească şi pentru aceasta Măria Sa să deie pârcălabii pe unul şi pe celălalt, iar dacă nu i-ar dea, să se ia altul în locul lui.

In afară de aceia noi cei din Frumoasa şi din Sânmiclăuş mai suferim şi astfel de bântueli din partea celor din Comăneşti (Kománfalva) că ne îngăduie să ne putem duce după împrejurări vitele în hotarul lor, precum şi oile, după obiceiul vechiu plătim birul pentru aceea cu caş, după fiecare cârd de oi câte un caş. Dar nefiind mulţumiţi cu atâta, ne duc oile şi le jupuesc, ceea ce n'a mai fost niciodată. Iar acum dându-le caşul după usul vechiu, dacă le pot prinde oile în câmp, iau şi pentru pârcălabi din ele, nu se ţin de vechiul obiceiu.

Mai avem şi astfel de bântueli, că venite în hotarele noastre, atât oile şi, în timpul ghindei, şi porcii ni-i iau din hotarul nostru

şi-i mănâncă, nouă nu ne este îngăduit să luăm alţii pentru aceştia, cu toate că le-am propus şi aşa, să fie mulţumiţi cu hotarul pe care l-au făcut înaintaşii de demult, dar ei negândindu-se la aceea, vin totuşi ca nişte tâlhari în hotarele noastre şi ne iau vitele; nu ni le dau în veci. Iar nouă nu ne este îngăduit să luăm altele în schimb, chiar dacă aceşti lotri ar veni la casele noastre. Despre acestea aşteptăm răspuns dela Măria Sa Domnul nostru milostiv prin Domnia Sa Domnul căpitan al nostru.

Universitas superioris Sedis Czyk.

176.

Iernut, 12 Septemvrie 1687.

Principele Mihai Apafi către Constantin-Vodă Cantemir.

Răspuns. In chestia prădăciunilor dela hotare va dispune energic pentru restabilirea stării paşnice de mai înainte. Doreşte însă numirea unei comisii arbitrale pentru stabilirea pagubelor la faţa locului.

Illustrissime Princeps Domine Amice et Vicine nobis benevole.

Jassiis 19ma Augusti datas Illmae Dominationis Vrae literas cum honore accepimus; quod Illma Dominatio Vra nostri non tantum recordata fuerit, verum candidum suum in nos affectum declaraverit et certificaverit, mutuis Illmae Dominationi Vrae pensaturi sumus officiis.

Quantum ad damnificatos querulantes attinet, nostrum magis esset conqueri, sicut ex iteratis damnificatorum subditorum nostrorum lachrymis edocemur. Dictant tamen nobis culta hactenus ab utrinque bonae amicitiae et vicinitatis argumenta, ut severa ad confiniarios officiales nostros demus mandata de prohibendis ipsiusmodi excessibus, contentatione compertorum damnorum et optime colenda, sicut antea bona vicinitate et cointelligentia, quod nos vicissim ab aequitate Illmae Dominationis Vrae non indubie speramus. Melius tamen foret, si ab utrinque idonei ad locum certum emitterentur commissarii, coram quibus omnes hujusmodi difficultates, injuriae, damna et controversiae finaliter deciderentur sicque omnes querelae tollerentur. Nos ex parte nostra non deerimus, postquam de loco et tempore unanimiter prius fuerit conventum.

Nihil aliud est, quod ad Illmam Dominationem Vram scribamus, quam, quod hactenus ex ipsa quoque fama publica cognovimus operationes utriusque exercitus in campis Eszékiensi et Mohácsiensi; nos multa mala et difficultates exhorrescimus. Vram

Illmam Dominationem amicississime rogamus, coeptam confidentiam dignetur et deinceps nobiscum continuare, et si quae nova habebit communicare. Cui reciprocam nostram amicitiam syncere promittimus atque Divinae commendamus protectioni.

In castro nostro Radnot, 12. 7-bris 1687.

Illustrissimae Dominationis Vrae Amici et vicini benevoli.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 6959. Concept.)

177.

Tabăra din Copăceni, 16 Septemvrie 1687.

Şerban-Vodă Cantacuzino către principele Mihai Apafi.

Il vesteşte din tabără de plecarea Marelui-vizir la Poartă, după ce a expediat mai întâi pe Tătari acasă.

Mostani alkalmatosságunk adatván és a jó atyafiságos szomszédság mivoltát követvén, levelünkkel akarók Nagyságodat kedves jó egészsége felől látogatni, kivánván levelünk találhassa Nagyságodat szerencsés órában kivánta jó egészséggel, boldog országlással. Azomban most itt fennforgó hirekrül akarók Nagyságodat tudósitani, hogy 12-dik praesentis hajókban a Dunán érkezvén Fekete Gyergyó iránt (kinek szomszédságában hatalmas császárunk parancsolatjábul mi is táborostul vagyunk) fővezér urunk, ő Nagysága fiával Bostandsi pasával, Tefterdar pasával, Rez effendivel és nem sokad magokkal Oroszcsiknál kiszállván és késedelem nekül posta lovakra kelvén, a fényes portára ment. Elmenetelinek okát elhiszszük, Nagyságod is megérthette eddig, és noha mi még eddig valóságosképen nem érthettük, beszilik ugyan, hogy a táborban egymás közt valami zűrzavar-villongást cselekedtek volna, melyet ő Nagysága nem szenyvedhetvén, fényes portára sietett. Valami tatároknak is volt parancsolatjok, hogy ezen felmennének a tábor után, kikrül requirálván az szerastyier pasát ő Nagysága Szakcsinál igazitotta Dunántul menjenek és ezen által való meneteleket nem engedte, kiknek vezetőjek és előttek járójok volt az tatár cham komornikja, és midőn Oroszcsikra érkeztenek volna, szintén akkor érkezett a fővezér ő Nagysága is oda és szemben lévén a komornikkal, magával vitte ő Nagysága a komornikot fényes portára V.élle levő tatárokat pedig hazájokban visszabocsátotta. Utjábul ö Nagysága is irt nekünk ezen történetrül, melyekrül mi sem akartuk elmulatni Nagyságodat

ne tudósitanánk. Hasonlót várván Nagyságodtul az oda ki való hirek, állapatok felől. Innét a mik ujulnak, ujobban tudósitjuk Nagyságodat.

Ex castris ad Kopacsen, 16 Septembris 1687.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 1059. Copie.)

Trad. Dându-mi-se acum prilej şi urmând bună vecinătatea, vreau să cercetez prin scrisoarea noastră despre sănătatea plăcută şi bună a Măriei Tale, poftind ca scrisoarea noastră să poată găsi pe Măria Ta în ceas norocos în dorită şi bună sănătate în domnie fericită. Dar vreau să înştiinţez pe Măria Ta despre ştirile care umblă pe aici că în 12 a lunii sosind cu corăbiile pe Dunăre către Giurgiu (în vecinătatea căruia, din porunca puternicului împărat, suntem şi noi în tabără) Măria Sa Marele Vizir cu fiul său Bostandji paşa, cu Tefterdar paşa, cu Rez effendi şi cu puţini alţii, scoborându-se la Rusciuc şi fără întârziere, încălecând cai de poştă, a mers la Strălucita Poartă. Pricina plecării lor credem că va fi înţeles-o şi Măria Ta până acum şi cu toate că noi până acum n'am putut-o afla într'adevăr, se spune că au făcut între ei în tabără ceva zarvă-turburare, pe care neputând-o suferi Măria Sa, s'a grăbit la Strălucita Poartă. Şi ceva Tătari au avut porunca ca să meargă în sus după tabără, pentru cari întrebând Măria Sa pe Serasker paşa, i-a îndreptat să meargă dincolo de Dunăre; la Isaccea, dar n'a îngăduit trecerea lor, conducătorul şi căpetenia lor a fost cămăraşul hanului Tătarilor, şi când ar fi sosit la Rusciuc, tot atunci a sosit şi Măria Sa Marele Vizir acolo şi fiind faţă în faţă cu cămăraşul, l-a dus Măria Sa pe Cămăraş la Strălucita Poartă. Iar pe Tătarii aflători cu el i-a slobozit înapoi în ţara lor. Din drum ne-a scris şi Măria Sa despre această întâmplare, pe care n'am vrut s'o lăsăm să treacă neîmpărtăşită şi Măriei Tale. Aşteptând la fel şi dela Măria Ta despre ştirile şi stările de acolo. Noutăţile ce se vor ivi aici le vestim din nou Măriei Tale. Datum.

178.

[Warszawa, Noemvrie 1687.]

Aviz despre evenimentele din Moldova.

O ceată de Tătari bătută la Roman de către oştile leşeşti.

Successo della vittoria ottenuta dall'armi Polacche a Roman.

Fermatisi molti centenaia di Tartari a Roman, città otto leghe distante da Iassy, furono d'ordine Regio incontinente spedite

a quella volta alcune bandiere di soldati Polacchi e Cosacchi, e perchè questi doveano passare un lungo deserto, gli convenne portar seco il vitto necessario per il proprio sostentamento, e per li cavalli; nulladimeno doppo sette giorni di una disastrosa marchia, e grave patimento di freddi, giunsero felicemente al campo de' Tartari, quali doppo una lunga et ostinata difesa, restarono tutti soggiogati, parte con la prigionia, tra quali quindici de' principali, e con l'acquisto d'alcune bandiere, che con li principali schiavi furono alli 2 presentati a Sua Maestà; e da questi si ricavano molte notizie vantaggiose circa il calamitoso stato, in cui ritrovasi Caminiez, e la debolezza della potenza nemica.

(Da una «Vera e distinta relazione» stampata a Brescia, 1687. Bibl. Veress. Budapest.)

179.

[Brazova,] 20 Martie 1688.

Proces-verbal la interogatorul unei hoţii.

Mărturia ţăranilor români din Brazova şi din alte părţi despre cele ce au furat din mănăstirea de pe deal.

Anno 1688 die 20. Martii. Az mint tanubizonyságot tésznek Brázovai Dragán és vallattuk az hegyen levő manasztiria ezüstinek felpraedálásárul, kik praedáltak ès az tolvajok kik voltak, kicsodák, az mint az alább regestaltatik.

Komarnikai Jon Boul elöttekjárójok volt az tolvajoknak, maga is nyilván való tolvaj, Nyaksul fia Sztan dieisori fertuttya Boul vatafnak, erdéli. Bukur Frunze ugyan dieisori. Opre Kurkodil diisori. Radul Czintye kecsulátai. Paik az kit Brassóban felkaróztak. Erdeli Czicziae. Berszán, récsei. Bukur atyjafia Berszánnak, récsei. Demeter sógora Nyaksulnak, fentenelli. Radul, lupsai.

Az tolvajok gazdái, melyeket megvallattak Brazovai Dragan ugyan ott lakos, az mint alább regestáltatik.

Sztan Selke az atyjafiával Radul Selke, fentenelli. Az kik orgazdái voltak Jon Boulnak, komarnikinak.

Feljebb specificált gazdák vették meg az Jon Boul részét, az tolvajokon vataf volt, vettek meg azon részből egy nagy ezüst medenczét, egy arany koronát, mely Boldog Asszony képével volt, 32 talléron vették meg. Ugyanazon tolvaj most is egy házban lakik velek, tolvaj volt nyilván és parancsolója az 22 tolvajoknak, fö vatássok volt. Ugyan ezen emberek házokból kezdte az

tolvajságot inditani, mindent hol mit nyert, ezen emberek házához vitt s hozott, valamit tolvajul, velek együtt osztotta az nyereséget, valahol mit sákmányoltathatott.

(Bibl. Academiae Hungaricae. Budapest.)

Trad. Anno 1688 die 20. Martii. Mărturia şi interogatorul lui Drăgan din Brazova despre prădarea argintăriei din mănăstirea de pe deal, cine au prădat-o şi cine au fost hoţii precum se înregistrează mai jos:

Ion Boul din Comarnic a fost căpetenia hoţilor şi el însuşi este vădit hoţ. Stan fiul lui Neacşul din Dăişoara, fărtatul vătafului Boul, este ardelean. Bucur Frunză e tot din Dăişoara. Oprea Corcodil din Dăişoara. Radul Ţintă din Căciulata. Paicul, cel pe care l-au tras în ţeapă la Braşov. Erdeli Ţiţie. Bârsan din Recea. Bucur neam cu Bârsan, din Recea. Dumitru, cumnatul lui Neacşul, din Fântânele. Radul din Lupşa.

Gazdele hoţilor pe cari i-a mărturisit Drăgan din Breazova locuitor tot acolo, precum se înregistrează mai jos:

Stan Şelke cu rudenia sa Radul Şelke, din Fântânele. Cei ce au fost gazde de hoţi lui Ion Boul sunt din Comarnic.

Gazdele specificate mai sus au luat partea lui Ion Boul, care a fost vătaful hoţilor, au luat din partea aceea un vas mare de argint, o coroană de aur care era cu chipul Maicii Precistei, le-au luat pe 32 taleri. Acelaş hoţ şi acum locueşte cu ei într'o casă, vădit că a fost hoţ şi poruncitor peste cei 22 hoţi, a fost vătaful lor. Tot din casa acestor oameni a început să pornească hoţia, orice câştiga de ori şi unde, ducea şi aducea la casa acestor oameni, împărţea tot câştigul cu ei la tot ce jefuiau undeva.

180.

Tabăra din Câmpulung, 17 Septemvrie 1688.

Generalul Conte Frideric Veterani către unchiul său, abatele Urbano Altoviti la Roma.

Aşteaptă hotărîrea lui Şerban-Vodă Cantacuzino dela care a primit un bogat plocon, revanşat de dânsul prin prizonierii săi turci.

Proseguisco la marcia verso Corona e in due o tre giorni aspetto qualche buona nuova del Principe di Valachia, che non sarà ingrata alla Corte; etc.

Oltre il trovarsi appresso di me il nipote del Principe di Valachia, ha mandato hieri l'altro a complimentare il fratello con il

suo genero, con un cavallo per suo equipaggio alla Turca, molto bello e una pelliccia di zebellino. Ho accettato questo regalo contro la mia volontà, tutta contraria all'interesse, e per più rispetti ho visto di disgravarmi di questo presente con donare al Principe i miei schiavi Turchi che ascendeva la loro rantione a 2.500 Ungari, havendo trovato bene con i miei fini publici di preferire l'interesse e danno personale.

Dal campo appresso Campolongo, li 17 Settembre 1688.

(R. Biblioteca Universitaria. Urbino.)

Notă. Generalul Veterani, originar din Urbino, se afla în serviciul imperial din toamna anului 1666. Luând parte la toate campaniile imperiale din Ungaria, fusese detaşat în primăvara anului 1687 în Ungaria orientală la Baia-Mare, de unde e trimes în Ardeal. Astfel îl aflăm la finea lui Octomvrie în Alba-Iulia şi pe urmă mai bine de cinci luni la Sibiu, Braşov, Lipova şi Caransebeş. De aci, pornind cu regimentul său în Muntenia, intră în ţară pe la Orşova, la 15 August 1687 în drum spre Braşov, şi face o relaţiune amănunţită despre Ţara-Românească, rămasă cu totul necunoscută, [1] aşteptând aci prilejul favorabil spre a intra în Muntenia.

[1] Tipărită sub titlul: «Relazione della Vallachia, mandata alla Maestà dell'Imperatore dal Generale Maresciallo Tenente Veterani il 10 Ottobre 1688» de Andrea *Lazzari*: Vita di Federico Veterani. (Urbino, 1805) p. 114—118.

181.

Alămor, 27 Septemvrie 1688.

Staicu Bucşan Paharnicul către cancelarul Mihai Teleki.

Se plânge de purtarea făţarnică a lui Şerban-Vodă Cantacuzino. Aflându-se de ani de zile în pribegie, îl roagă să-l recomande generalului Carafa căruia i-a fost înfăţişat prin dânsul.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint Méltóságos uramnak. Az ur Isten Kegyelmedet minden lelki és testi jókkal, boldogságos, hosszu élettel, hogy megáldja, szűből kévánom.

Méltóságos uram, minden üdőben és minden órában kévánkozom az Kegyelmed Méltóságos szine eleiben Kegyelmedet megudvarolni, mint Méltóságos uramat és atyámat, de az üdőnek alkalmatlan volta nem engedvén, az elmémnek és szüvemnek tiszta indulatjából az Kegyelmed Méltóságos uri személyének böcsülettel való megudvarlását előttem viselem. Most is ezen alázatos irásom által meg akarván Kegyelmedet szolgai alázatossággal udvarolni, kérem az Ur Istent, hogy találja Kegyelmedet kedves jó egészségben és örvendetes órában. Méltóságos uram,

alázatoson könyörgök Kegyelmednek, mint jó uramnak, hogy ne legyek elfelejtve, hanem az mint Kegyelmed az országnak sok igáit kormányozza és könnyebbiti, méltóztassék Kegyelmed engemet is az én bvjdosásomnak terhes igája alól megszabaditani; valamely uton-módon Kegyelmed irgalmasságával hasznosabban itéli lenni, valamint Isten ő Felsége Kegyelmedet elsőbben könyörületességgel hozzám megvilágositattatta, ugy Isten ő Felsége az végső kimenetelit is az Kegyelmed fáradtságának gyümölcse által adhassa örömemre és mentségemre, hogy maradhassak én is Kegyelmednek igaz, köteles és alázatos szolgája életemnek fottáig.

Im, Méltóságos uram, az országoknak öszve zavaritója, Sorbán vajda semmiképen nem nyugszik, hanem mindenfelé practicál, mindenekhez jónak mutatja magát, az mint nem régen az Felséges római császár portáját is György deák ott lévő követje által minden maga kévánságinak megnyerésében fáradazván, lehet hogy az ott valókat magához ragasztja. Az kik pedig országában voltak, tudom, hogy lecsendesitette, az kik pedig Szebenben vadnak, mindennap emberi által megtalálja. Én pedig egyedűl és elégtelen lévén, csak az Istenben és Kegyelmedben vagyon bizodalmam; kérem azért alázatoson Kegyelmedet, mint Méltóságos uramat, támasszon, igazitson és segitsen Kegyelmed, mert miolta Kegyelmed az Kegyelmed nagy fáradtságának általa engemet méltóztatott szemben juttatni Karafa generállal ő Nagyságával, azótától fogva ő Nagyságát semmivel meg nem látogattam. Lehet, hogy ő Nagysága rólam elfeledkezett avagy ellenségimnek csalárdságok által meg is unatkozott rólam, kérem azért alázatoson Kegyelmedet, méltóztassék Kegyelmed megtanitani és igazitani, mint lehetne megujitani az ő Nagysága hozzám való ismeretségit, hogy ne vétsek, avagy az Kegyelmed, Méltóságos uram keze által meglátogathassam, avagy az magam emberem által, ha Kegyelmed javalja, mikoron az üdőnek alkalmatossága adatnék, avagy az Kegyelmed fáradtsága által, mikoron urunknak ő Nagyságának valami emberi arra felé mennének, hogy emberemet melléjek ragasztaná Kegyelmed; mindazonáltal én mind ezeket, mind többeket, az melyek nekem alázatos szolgájának hasznomra volnának, az Kegyelmed bölcsességinek forrására és itéletire hagyom, az mint Kegyelmed illendőnek itéli, ugy legyen, mert én elégtelen vagyok és érdemetlen valamit cselekedni az Kegyelmed híre és tanácsa nélkül. Mindezekért, hogy Kegyelmedet, uram, busitom, alázatoson kérem Kegyelmedet, mint Méltóságos uramat, hogy adjon Kegyelmed bocsánatot, mert nem egyébtől,

hanem megfogyatkozott inséges állapatomnak és bujdosásomnak sok esztendei keserves mivolta viszen reá. Ezek után Istennek ő Felsége oltalmában ajánlom Kegyelmedet.

In Alamor. Anno 1688 die 27. Septembris.

Kegyelmednek alázatos és köteles szolgája

Sztajkul poharnik Buksany

Стаико Пехарникꙋл

P. S. Méltóságos uram, minek utánna ez alázatos levelemet elvégeztem, érkezék egy levelem Mera Miklós nevű Sorbán vajda szolgájától, az mely leveliben ugy ijeszt, mintha már készen volnék, kezekben nyertek volna, ugy ijeszt. Az mely levelet Kegyelmednek küldöttem emberem által, hogy lássa Kegyelmed. Kérem azért Kegyelmedet, az Kegyelmed fedele alatt fedjen be, hogy ne essem valami periculumban.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. a.)

Trad. Incredinţez slujba mea supusă Domniei Tale ca măritului meu Domn. Poftesc din inimă să blagoslovească Dumnezeu pe Domnia Ta cu toate bunătăţile sufleteşti şi trupeşti, cu viaţă lungă şi fericită.

Mărite Doamne, în toată vremea şi în tot ceasul mă doresc să slujesc pe Domnia Ta în faţa mărită a Domniei Tale, ca pe măritul meu Domn şi părinte, dar vremea neprielnică neîngăduindu-mi, port înaintea mea slujirea cu cinste a persoanei mărite de domn a Domniei Tale din pornirea curată a minţii şi inimei mele. Şi acum prin această scrisoare supusă a mea voind să slujesc cu supunere de slugă pe Domnia Ta, rog pe Dumnezeu Sfântul să găsească pe Domnia Ta în plăcută bună sănătate şi în ceas îmbucurător. Mărite Doamne, mă rog cu supunere Domniei Tale, ca Domnului meu bun, să nu fiu uitat, ci precum ocârmueşte Domnia Ta multele juguri ale Ţării şi le uşurează, să binevoiască Domnia Ta să mă slobozească din jugul greu al pribegiei mele, în chipul pe care-l va judeca milostivirea Domniei Tale mai potrivit precum Maiestatea Sa Dumnezeu mai întâi a luminat pe Domnia Ta cu milă faţă de mine, la fel să poată da Maiestatea Sa Dumnezeu şi săvârşirea deplină prin rodul ostenelii Domniei Tale pentru bucuria şi mântuirea mea, ca să pot rămâne şi eu până la sfârşitul vieţii mele sluga adevărată, îndatorată şi supusă a Domniei Tale.

Iată, Mărite Doamne, turburătorul Ţărilor, Voevodul Şerban, nu se odihneşte în niciun chip, ci practică pretutindeni, se arată bun faţă de toată lumea, precum nu de mult ostenindu-se să câştige

pentru toate poftele lui poarta Maiestăţii sale a împăratului roman prin solul său aflător acolo, diacul Gheorghe, se poate că pe cei de acolo să-i alipească de sine. Ştiu că pe cei ce au fost în ţara lui i-a liniştit, iar pe cei ce sunt în Sibiu îi cercetează în fiecare zi prin oamenii săi. Iar eu fiind singur şi nemulţumit, numai în Dumnezeu şi în Domnia Ta am încredere, de aceea rog supus pe Domnia Ta, ca pe Domnul meu mărit, să mă sprijine, să mă îndrumeze şi să mă ajute Domnia Ta, căci de când a binevoit DomniaTa prin osteneala Domniei Tale să mă înfăţişeze Măriei Sale Generalului Carafa, de atunci nu am cercetat pe Măria Sa în niciuñ chip. Se poate că Măria Sa m'a uitat, sau prin făţărniciile duşmanilor mei i s'a şi urît de mine, de aceea rog cu supunere pe Domnia Ta, să binevoiască Domnia Ta să mă înveţe şi să mă îndrumeze, cum s'ar putea înnoi cunoştinţa Măriei Sale cu mine, ca să nu greşesc, sau să-l pot cerceta sub conducerea Domniei Tale, Mărite Doamne, sau prin omul meu, dacă propune Domnia Ta, când s'ar întâmpla prilej, sau prin osteneala Domniei Tale, când ar merge într'acolo vreun om al Măriei Sale, Domnului nostru, să alăture omul meu de acela; însă cu toate acestea, ca şi celelalte cari ar fi spre folosul meu, supusă slugă a Domniei Tale, le las la judecata înţelepciunei Domniei Tale, cum va crede Domnia Ta de cuviinţă, aşa să fie, căci eu sunt neîndestulător şi nevrednic a face ceva fără ştirea şi sfatul Domniei Tale. Rog pe Domnia Ta ca pe măritul meu Domn, cu supunere, să mă ierte, că supăr pe Domnia Ta cu toate acestea, căci nu altceva mă îndeamnă, ci numai starea mea nevoiaşă, scăzută şi amărăciunea multor ani de pribegie. După acestea, încredinţez pe Domnia Ta ocrotirei Maiestăţii Sale Dumenezeu. Slugă supusă şi îndatorată a Domniei Tale.

P. S. Mărite Doamne, după ce am sfârşit scrisoarea mea supusă, mi-a sosit o scrisoare dela o slugă cu numele Nicolae Méra a voevodului Şerban, în care scrisoare mă sperie par'că aş fi gata, m'ar avea în mână, aşa mă sperie. Acea scrisoare am trimis-o prin omul meu Domniei Tale, să o vadă Domnia Ta. Pentru aceea rog pe Domnia Ta, să mă acopere Domnia Ta sub acoperişul Domniei Tale, ca să nu cad în vreun pericol.

182.

[Alămor,] 7 Octomvrie 1688.

Staicu Bucşan Paharnicul către generalul Anton Carafa.

Depunând jurământul de credinţă faţă de împăratul Leopold I, îi cere ajutor.

Excellentissime Domine, Domine mihi gratiosissime.

Humillimorum servitiorum meorum submissam eamque perpetuam commendationem.

Gratiosissime recordari poterit Excellentia Vestra, postquam Cibinii ad fidelitatem Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis juramentum deposuissem, Excellentia V^ra gratiosissimas suas protectionales mihi impertiri dignata erat. Ab eo tempore avidissime exspecto gratiam et mandata Excellentiae V^rae etiamque humillime rogo, dignetur eandem suam gratiam et patrocinium supra me continuare, meque fidelitatemque meam et causam Sacra^mae Suae M^ti recommendare, benignissimamque Suae Sacra^mae M^tis clementiam et protectionales mihi demereri. Pro qua intemeratam meam fidelitatem ad ultimum usque vitae halitum Suae Sacra^mae M^ti humillima vero et perpetua servitia V^rae Excellentiae contestari non intermittam. Interea V^rae Excellentiae omnem felicitatem et prosperrimos rerum successus ex corde voveo ac maneo.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 1070. Copia secretarii Ioannes Komáromi.)

183.

[Bucureşti, 27 Octomvrie 1688.]

Şerban-Vodă Cantacuzino către principele Mihai Apafi.

In cazul când ar fi răsturnat din scaunul domnesc, îl roagă să-l primească pribeag în Ardeal, dându-i un loc de adăpost.

Méltóságos énnekem sokban kegyelmes Uram és Erdélynek Fejedelme és Ura.

Alázatos szolgálatommal és köszönetemmel alázom meg magamat és ajánlom Nagyságodnak, kérvén azon az mindenható Istent, hogy megoltalmazza és árnyékozza Nagyságodot minden kévánt jókkal és minden bódog szerencsével és teljes egészséggel ezen tisztességes székiben, mivel az szokás szerint való kerék ez nem állandó világnak szüntelen és minden időben szokása szerint az ő Urát egyikből másikba változtatni szokta és a nyavalyás embert is az ő forgásában forditja az ember akaratján kül is maga akaratjára. Miképpen minket is ez mái nap avagy az világ forgásából, avagy valami bűneinknek sokaságától, avagy mondhatom leginkább kiknek természetek bennek van az gonoszságban élni, azoknak gonoszi cselekedték az egyigyű hazánknak és földünknek elválásától, keresvén minden életünkbéli keresményünket, avagy

gyűteményünket, melyet el is ragadták, az mellett életünket is eloltani avagy elfogyatni kévánták, mely dolgot még Isten nem akarván, az ő kezekből kiragadott és az keresztény szélieknek részeire vetett, ugymint ragadozván, avagy közelgetvén az Nagyságod biradalma alatt levő földre, és tudván az Nagyságod szokása szerint szüntelen való nyavalyás számkivetetteknek, melyek Nagyságodhoz folyamodtak, mint szélvész ellen Nagyságod meg szokta árnyékozni, avagy oltalmazni az Nagyságod földén még mi előttünk mások is, kik Nagyságodot megtalálták, mint keresztény fejedelem Nagyságod méltóztatott fejedelmi kegyelmességit mutatni hozzájok, csendes nyugodalmat adott nekik minden történet nélkül, avagy veszély nélkül. Én is minden lelkiisméretemmel folyamodom, mint Nagyságodnak kisebbik alázatos szolgája fejedelmi kegyelmességihez és kérem Nagyságodot alázatoson kérésemet méltóztassék meghallgatni, mint kisebbik alázatos szolgáját, akarván folyamodni az Nagyságod biradalma alatt lévő földnek némely részeire és széleiben, ugy hogy az Nagyságod kegyelmessége alatt maradhassak, vagy élhessek tribulatio avagy turbatio nélkül és csendességgel élni; holott Nagyságod is jól tudja, kik az gonoszságot el szokták, mint ellenség sokféle mesterségekkel és keresetekkel keresnek ellenünk okot, mellyel veszélyt csináljanak, az hatalommal Nagyságod is jól tud, hogy ők ususkodnak, melytől Isten bennünket oltalmazzon. Ezért penig minden lelkem conscientiájával kérem, ne hagyjon Nagyságod ilyen inséges avagy veszélyes időben, hanem az Nagyságod szüntelen szokása, természetes kegyelmessége után, mely kegyelmességit minden számkivetésben forgókhoz Nagyságod szokott mutatni, hadd találjak én is abban részes lenni, nem kevés örömmel, nem kevés szivem indulatjából adatott, mikor értettem keresztényi ajándékát és jó igyekezetit, melyet cselekedett Nagyságod Gligorás vajdával az ő mentségeért, és nyavalyás Kosztántin bátyámmal, bizonyos és teljes fejedelmi kegyelmességit akkor Nagyságod mutatott. Az kegyelmes Isten napoltassa és szaporitsa életét Nagyságodnak, hogy szüntelen árnyékozza, szélvész ellen legyen csendesitéje az igyben forgóknak, az melyekből én is most azon sorsban, avagy számban találtatom. Könyörgök Nagyságodnak, valamint leszen az Nagyságod kegyelmessége és jó tetszése, Nagyságod méltóztasson és könyörüljön jó tanácsával és méltóságos jó erős hatható levelével, hogy belépvén az Nagyságod biradalma alatt levő határokban, megoltalmazhassam magamat és szabad tartóztatás nélkül, semmi akadály nélkül, az hova elrejtezhetném, avagy

emésztődhetném, mennék békével, hogy Nagyságodnak is könnyebben lehessen mentsége, ha valami kérdés lenne; hogy még Nagyságoddal is szemben nem voltam, sem hol volnék, Nagyságodnak tudtára volna, mint Nagyságodnak alázatoson könyörgök, mint egy nyavalyás mindenképpen folyamodom, bizván, hogy az Nagyságod kegyelmességitől meg nem szükölködöm, hanem mint kisebbik szolgája én is befogadva leszek, maradván adós teljes életemben kész szolgája szolgálni Nagyságodnak és imádni egész életemben az mindenható Istent az Nagyságod jó egészségéért, mely Isten kegyelmessége éltesse Nagyságodat kévánatos életben, teljes egészséggel sok esztendőkig.

Semper servus paratus ad servitia
V(estrae) Ill(ustritatis) et benevolus
Servanus Cãtacuzénu mpr

Adresa: Illustrissimo ac Celsissimo Principi etc. Domino, Domino Michaeli Apafi Dei gratia Principi Transilvaniae, partium regni Hungariae. Domino et Siculorum Comiti. Domino, Domino mihi Clementissimo.

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Comitis Jos. Kemény.)

Trad. Mărite şi mie în multe milostive Doamne şi Principe şi Domn al Ardealului. Mă umilesc cu slujba şi salutul meu supus şi le încredinţez Măriei Tale, rugând pe Atotputernicul Dumnezeu să ocrotească şi să umbrească pe Măria Ta cu toate bunătăţile dorite şi cu tot norocul fericit şi cu sănătate desăvârşită în acest cinstit scaun al Măriei Tale, căci după obiceiu roata acestei lumi nestatornice este neoprită şi în toată vremea, după obiceiul ei obişnuieşte să-şi schimbe domnul din una într'alta şi învârteşte şi pe omul nevoiaş în învârtirea sa în afară de voinţa omului după voinţa sa. Precum şi pe noi ziua de azi, din întoarcerea lumii sau pentru mulţimea păcatelor noastre, sau pot spune că aceea, a căror fire este a trăi în răutăţi, răutăţile acelora au făptuit căutând din despărţirea de sărmana noastră ţară şi de pământul nostru toată agoniseala vieţii noastre, adică ce am strâns, pe care au şi apucat-o, în afară de aceasta au dorit să ne stingă şi vieaţa, care lucru nevoindu-l Dumnezeu, m'a smuls din mâinile lor şi m'a aruncat la marginile creştinătăţii, adică alipindu-mă sau apropiindu-mă de pământul de sub stăpânirea Măriei Tale şi ştiind că Măria Ta, după obiceiul neîntrerupt, pe sărmanii goniţi, cari s'au îndreptat spre Măria Ta, a obişnuit să-i umbrească împotriva furtunii sau să-i ocrotească pe pământul Măriei Tale, încă şi înaintea noastră

pe alţii cari au cerut Măriei Tale, Măria Ta, ca principe creştin, a binevoit să-şi arate milostivirea princiară faţă de ei, le-a dat odihnă liniştită fără nicio întâmplare sau primejdie. Şi eu cu toată conştiinţa mea mă rog, ca sluga mai mică şi supusă a Măriei Tale, către milostivirea princiară a Măriei Tale şi rog cu supunere pe Măria Ta să binevoiască a-mi asculta cererea, ca pe sluga mai mică şi supusă a Măriei Tale voind să mă rog pentru ceva părţi din pământul de sub stăpânirea Măriei Tale şi la margine, aşa ca să rămâne sub milostivirea Măriei Tale adică să pot trăi retras ori neturbat şi să trăiesc în linişte, căci ştie şi Măria Ta bine cine au putut face acea ticăloşie, ca duşmani caută pricini împotriva noastră cu multe feluri de meşteşuguri şi cereri, cu care să facă primejdie cu puterea, ştie bine Măria Ta că ei obişnuiesc, de care să ne ferească Dumnezeu. Iată pentru aceasta rog cu toată conştiinţa sufletului meu, să nu mă lase Măria Ta într'o vreme atât de nevolnică sau primejdioasă, ci după obiceiul neîntrerupt, milostivirea firească a Măriei Tale, care milostivire a obişnuit Măria Ta să o arate faţă de toţi cei ce se sbat în pribegie, să mă împărtăşesc şi eu de ea, nu cu mică bucurie, nu cu puţină pornire a inimii mele s'a dat, când am înţeles darul creştinesc şi buna silinţă pe care a arătat-o Măria Ta faţă de Gligoraş-Vodă pentru mântuirea sa, şi faţă de nevoiaşul fratele meu Constantin a arătat Măria Ta atunci milostivirea deplină şi desăvârşită de principe. Milostivul Dumnezeu să înzilească şi să sporească vieaţa Măriei Tale, să mă umbrească fără întrerupere, împotriva furtunii să fie liniştitor celor ce se află astfel, în soarta sau numărul cărora mă aflu şi eu acuma. Mă rog Măriei Tale, după cum va fi milostivirea şi bunul plac al Măriei Tale, să binevoiască Măria Ta şi să se milostivească cu sfatul bun şi cu mărită şi puternică scrisoare ca intrând în hotarele stăpânite de Măria Ta, să mă pot ocroti şi să merg în pace slobod şi fără a fi oprit, fără piedecă, acolo unde să mă ascund sau să mi se piardă urma, ca şi Măriei Tale să-i fie mai uşoară apărarea, dacă s'ar ivi ceva întrebare; că n'am fost de faţă cu Măria Ta, nici nu ştie Măria Ta unde sunt, mă rog supus Măriei Tale, ca un nevoiaş în tot chipul, mă rog cu credinţă că nu sunt lipsit de milostivirea Măriei Tale ci voiu fi primit ca sluga mai mică, rămânând dator viaţa întreagă Măriei Tale şi voiu ruga toată viaţa mea pe Atotputernicul Dumnezeu pentru sănătatea Măriei Tale, care milostivire a lui Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta în viaţa dorită, în deplină sănătate ani mulţi. Semper etc.

Notă. Această petiţie secretă a fost însoţită de o scrisoare deschisă (făcută la Bucureşti, în 27 Octomvrie 1688) prin care Şerban-Vodă roagă pe principele Apafi să-i trimeată pe doctorul Pécsi, fiind bolnav, deoarece în ţara sa bântue fel de fel de boli. *Mon. Com. Trans.* Vol. XX, p. 139.

184.

Târgu-Murăş, 2 Noemvrie 1688.

George Cantacuzino către cancelarul Mihai Teleki.

Sosind cu scrisoare din partea lui Şerban-Vodă Cantacuzino, către principele Apafi, aflând că e greu bolnav, i-o trimete prin adresatul, cerându-i iertare că nu l-a putut cerceta din pricina drumurilor proaste.

Méltóságos uram, nekünk jóakaró atyánkfia, ajánljuk Kegyelmednek szolgálatunkat, Istentűl jó szerencsés hosszu életet kivánok Kegyelmednek.

Nem akarók uram elmulatni, hogy Kegyelmedet levelünk által meg ne látogatnók, adja Isten irásunk is Kegyelmedet szerencsés órában találja, lévén uram nekünk is utunk az Méltóságos fejedelem ő Nagysága országán által, utunkban egy nehány helyen hallottuk ő Nagyságának sulyos betegségét; de legkiválképen az ő Nagysága maga jámbor étekfogó szolgájátul Marosvásárhelyen létünkben, az mely nekünk is igen nagy szomoruságunkra esett, mivel nekünk is parancsolatunk lévén az Méltóságos vajdátul ő Nagyságátul maga levelével együtt, hogy szemben legyünk ő Nagyságával, de gondolván, hogy ő Nagyságának nagyubb busulása ne légyen, azért nem mentünk, hanem küldöttünk az vajda ő Nagysága levelét maga ő Nagysága emberétül az Méltóságos fejedelemhez ő Nagyságához; akartunk volna, uram, Kegyelmeddel is, mint nekünk jó akaró urunkkal szemben lenni, de az utnak nehéz volta miatt nem lehetett, az melyrül kérjük Kegyelmedet, nekünk megbocsásson; hogy penig utunkban az Méltóságos fejedelem és Kegyelmed is annyira kegyelmességét mutatta hozzánk, reánk gondot viseltetett becsülettel, adja Isten, mi is más hasonló dolgokban megszolgálhassuk Nagyságtoknak, Kegyelmeteknek. Ezzel ajánljuk Istennek oltalmában uram Kegyelmedet.

Datum Maros Vásárhely, die 23. ó szerént Octobris 1688.

Kegyelmednek jó akaró fiai, szolgái

Georgius Cantacuzénus

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Mărite Doamne, Fratele nostru voitor de bine, încredinţăm Domniei Tale slujbele noastre, poftesc dela Dumnezeu Măriei Tale viaţă lungă şi norocoasă.

Nu vrem să lăsăm să treacă şi să nu cercetăm prin scrisoarea noastră pe Domnia Ta, să deie Dumnezeu ca şi scrisoarea noastră să găsească pe Domnia Ta în ceas norocos, fiindu-ne şi nouă, Mărite Doamne, calea prin ţara Măriei Sale, în calea noastră în câteva locuri am aflat de boala grea a Măriei Sale; dar mai cu deosebire dela vrednicul stolnic al Măriei Sale în Târgu-Murăş, ceea ce ne-a pricinuit şi nouă foarte mare întristare, având şi noi poruncă din partea Măriei Sale a Voevodului împreună cu scrisoarea Măriei Sale, să ne înfăţişăm Măriei Sale, dar gândindu-ne să nu fie spre mai mare supărare a Măriei Sale, de aceea n'am mers, ci am trimis scrisoarea Măriei Sale prin omul Măriei Sale la Măria Sa Măritul Principe; am fi vrut să fim de faţă şi cu Domnia Ta, ca voitorul nostru de bine, dar din pricina greutăţii drumului nu s'a putut, pentru care rugăm pe Domnia Ta să ne ierte, iar pentrucă şi în drumul nostru atât Măria Sa Măritul Principe cât şi Domnia Ta a arătat atâta milostivire faţă de noi, ne-a purtat grijă cu cinste, să deie Dumnezeu ca şi noi să putem sluji pe Măria Sa şi pe Domniile Voastre în alte lucruri asemănătoare. Cu aceasta încredinţez milostivirii lui Dumnezeu pe Domnia Ta. Datum.

Fiii şi sluga voitoare de bine a Domniei Tale Gheorghe Cantacuzino.

185.

Dej, 5 Noemvrie 1688.

George Cantacuzino şi Constantin Bălăceanu către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Regretă că nu l-au putut vizita în persoană.

Méltóságos Uram, nekünk Atyánk helyén való jóakaró urunk, ajánljuk Kegyelmednek köteles szolgálatunkat. Istentül szerencsés hosszu életet kivánunk te Kegyelmednek.

Kegyelmed nekünk becsülettel irott levelét megadá Kegyelmed becsületes Eresztevényi András nevű szolgája, melybül Kegyelmednek jó egészségét értjük, ennek utánna is ezen jó egészségében Isten Kegyelmedet tartsa meg mind végig, kivánjuk. Nekünk is igen nagy kivánságunk lett volna az Kegyelmeddel való szemben lételre, de az utnak nehéz volta miatt nem lehetett, melyrül Kegyelmedet kérjük megbocsásson. Az Méltóságos Fejedelem ő Nagysága kegyelmességét, mind penig Kegyelmed hozzánk való jó

akaratját, adja Isten mind ur[unk,] mind penig mi is fiui engedelmességgel megszolgálhassuk Kegyelmednek.

Ezzel ajánljuk Isten oltalmában te Kegyelmedet.

Datum Dés, die 5. Novembris 1688.

Kegyelmednek jó szivvel szolgáló jó akarói, fiai

Georgius Cantacuzénus
Constantinus Balazan

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Mărite Doamne, domnul nostru voitor de bine în locul tatălui nostru. Poftim dela Dumnezeu Domniei Tale viaţă lungă şi norocoasă.

Sluga cinstită a Domniei Tale Andrei Eresztevényi ne-a dat scrisoarea Domniei Tale către noi scrisă cu cinste, din ea înţelegem bunătatea Domniei Tale, mai departe poftim ca Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta până la sfârşit în această bună sănătate. Şi noi am fi avut foarte mare dorinţă pentru a ne întâlni cu Domnia Ta, dar nu s'a putut din pricina răutăţii drumului, pentru care rugăm pe Domnia Ta să ne ierte. Milostivirea Măriei Sale Măritul Principe precum şi bunăvoinţa Domniilor Voastre faţă de noi, să deie Dumnezeu ca atât D[omnul] nostru cât şi noi să putem sluji pe Domnia Ta cu supunere fiască. Cu aceasta încredinţăm pe Domnia Ta ocrotirii lui Dumnezeu.

Datum Dej, în 5 Noemvrie 1688. Binevoitorii fii şi slujitori cu inimă bună ai Domniei Tale: Gheorghe Cantacuzino, Constantin Bălăceanu.

186.

Baia-Mare, 11 Noemvrie 1688.

George Cantacuzino şi Constantin Bălăceanu către cancelarul Mihai Teleki.

Mulţumesc pentru ajutorul primit până acuma în tot timpul trecerii lor prin ţară, cu scuze că nu l-au putut vedea.

Méltóságos urunk, etc.

Hogy Kegyelmedet emberünk és levelünk által nem tudósitanók, nem akarók elmulatni, hogy az Méltóságos fejedelem ő Nagysága országán békével, jó gondviseléssel által jöttünk mellénk adatott Kegyelmetek embereivel, adja Isten, mind urunk, magunk is fiui engedelmességgel megszolgálhassuk Nagyságtoknak, Kegyelmeteknek, megbocsásson Kegyelmed, mivel az útnak nehéz volta miatt két hintónkat Szakmáron kellett hadnunk. Kérjük

Kegyelmedet, ne neheztelje bevitetni Brassóig, ha mód leszen benne, hozzá egyet-mással, ki ott maradt, irásban adjuk, mivel Kegyelmed hozzánk való ebbeli jóakaratját adja Isten megszolgálhassuk Kegyelmednek.

Datum Nagybánya, die 11. Novembris 1688.

Maradunk Kegyelmednek jó akaró atyjafiai, szolgái

Georgius Cantacuzénus
Constantinus Balazan

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 729.)

In dorso: 1688. 28. Novembris. Errül kell Kűvárban irni és el ne tévedjen.

Trad. Mărite Doamne, etc. N'am vrut să lăsăm să treacă şi să nu înştiinţăm pe Domnia Ta prin omul şi scrisoarea noastră că am trecut în pace şi cu bună purtare de grijă prin ţara Măriei Sale a Măritului Principe, cu oamenii Domniilor Voastre daţi pe lângă noi, să deie Dumnezeu domnul nostru să putem sluji pentru aceasta Măriilor Voastre şi Domniilor Voastre şi noi cu supunere fiască; să ne ierte Domnia Ta căci din pricina greutăţii drumului nostru, am fost nevoiţi să ne lăsăm două trăsuri în Sătmar, rugăm pe Domnia Ta să nu-i fie greu să orânduiască să fie duse până la Braşov, dacă va fi chip, cu câte ceva ce ne-a rămas acolo, o dăm în scris, care voinţă de bine a Domniei Tale arătată nou în această împrejurare să deie Dumnezeu să o putem sluji Domniei Tale.

Rămânem Domniei Tale fraţi şi slugi voitoare de bine.

In dos: 1688. 28. Novembris. Despre aceasta trebue scris la Chioar şi să nu se rătăcească.

187.

Braşov, 14 Noemvrie 1688.

Generalul Frideric Veterani către abatele Altoviti.

Moartea lui Şerban Cantacuzino-Vodă şi alegerea de Domn a nepotului său, Constantin Brâncoveanu-Vodă.

In questo momento mi perviene l'aviso della morte del principe di Valachia e la nuova elettione del Principe è caduta nel Signor Brancovan, nipote del Defonto et assai adentro agl'interessi di Sua Maestà Cesarea; nel medesimo tempo mi scrive volere fra pochi giorni spedir un corriero con distinta notizia del successo, quale subito giuntomi, non mancarò darne parte alla Corte etc.

Dal quartiere appresso Corona, 14 Novembre 1688.

(R. Biblioteca Universitaria. Urbino.)

188.

Bucureşti, 22 Noemvrie 1688.

Constantin Vodă-Brâncoveanul către cancelarul Mihai Teleki.

Notificarea alegerii sale de Domn prin Vistierul Drăguşin, asigurându-l de toată bunavoinţa sa.

Nékünk böcsületes apánk, Istentűl boldog, hosszu szerencsés esztendőket kivánunk Kegyelmednek.

Megismérve nincsenek az Istenes látogattatások és senki az Istennek decretumját el nem kerülhette vagy kerülheti. Szükséges tehát, hogy szentséges akaratjának alávessük magunkat és Szent Felségének égyedűl mindenekért, a mik tetszenének és határt vet, hogy legyenek meg, azokért hálaadással való köszönést adni Szent Felségének adósak vagyunk.

Az melyek tehát itten az elmult napokban történtenek, tudnyaillik az ájtatos emlékezető Métóságos nagybátyánk Sorbán vajda ő Nagysága e világbul kimulása és omnium consensuum az országunknak minden uraitul és lakósitül az szegény megnyomorodott országunknak birodalmájára való electiónk, talám eddég is megérthette Kegyelmed mások által; de még is ezen böcsületes meghitt bojerunk által, tudnyaillik Dragusiny Vornik Visztiarul bővebben akarók hirré tenni mind az Méltóságos fejedelemnek, mind penig Kegyelmednek, az mint az fönn megirt böcsületes bojerunk által, sőt az Méltóságos fejedelemhez irt levelünkből is megismérheti Kegyelmed, hogy mely móddal és minémő legyen az mü affectumunk és propensiónk mind ő Nagyságához, mind Kegyelmedhez, mind penig ama igen jó szomszédságos és nemes országhoz és amennyibűl tehetségünk leszen, változás nélkül való szeretettel és jó akarattal lenni készek találtatunk. Könyörgünk az mindenható Istennek ő Szent Felségének, hogy mindeneket engedje iuxta vota sinceritatis nostrae. Ezek után Istennek kegyelmes gondjaviselése alá ajánljuk Kegyelmedet.

Datum in civitate nostra Bukurest, die 22. Novembris. An. 1688.

Spectabilis ac Generosae Dominationis Vestrae

Filius ad servitia paratus

Кѡстандин Бранссовѣнꙋл

Pecetea — în semn de doliu — pusă în ceară neagră de lac.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Cinstitul nostru tată, poftim Domniei Tale dela Dumnezeu ani fericiţi, îndelungaţi şi norocoşi.

Cercetările lui Dumnezeu nu sunt cunoscute şi nimeni n'a putut şi nu poate ocoli decretul lui Dumnezeu. E deci nevoie să ne supunem sfintei lui voinţe şi numai Sfinţiei Sale Maiestăţi suntem datori să dăm mulţumire cu recunoştinţă pentru toate acelea ce i-ar plăcea şi a hotărît să fie.

Poate a aflat Domnia Ta până acuma şi prin alţii cele ce s'au întâmplat zilele trecute aici, adică plecarea din lumea aceasta a Măriei Sale unchiului nostru voevodul Şerban de pioasă pomenire şi cu consimţimântul din partea tuturor domnilor şi locuitorilor ţării noastre pentru alegerea noastră la domnie peste sărmana noastră ţară sărăcită; totuşi am vrut să o aducem la cunoştinţă mai cu de-amănuntul prin acest cinstit boer credincios nouă Vornicul vistier Drăguşin atât Măritului Principe cât şi Domniei Tale; prin cinstitul nostru boer pomenit mai sus şi din scrisoarea noastră către Măritul Principe poate afla Domnia Ta în ce chip şi de ce fel poate fi inclinarea şi voinţa noastră atât faţă de Măria Sa cât şi faţă de Domnia Ta precum şi faţă de acea ţară bună vecină şi nobilă şi întrucât va sta în putinţa noastră suntem gata a fi cu dragoste neschimbătoare şi bunăvoinţă. Ne rugăm Maiestăţii Sfinte a Atotputernicului Dumnezeu să le îngăduie toate după cuprinsul sincerităţii noastre. După acestea încredinţăm pe Domnia Ta purtătorii de grijă milostive a lui Dumnezeu. Datum etc.

189.

Braşov, 29 Noemvrie 1688.

Generalul Frideric Veterani către abatele Altoviti.

Nu poate ocupa ţările române împreună cu Bugeacul, până ce nu primeşte trupele necesare dela împărat.

Haverà inteso come le mie riflessioni nello stato presente da Sua Maestà e Consiglio di Guerra vengono approvate, anzi lodate di non essermi imbarcato nel ritorno in Valachia, stantechè le mosse della Francia fanno mutar assai faccia a quest'affari, e creder esser difficile in sostenere le conquiste fatte, senz'imbarcarsi in altre, impossibili ad essere secondate. Se havessi creduto che l'unica fortuna del soldato consistesse nell'impadronirsi di un paese, mi sarei impadronito ultimamente, quando fui in Valachia al favore dello spavento in cui erano quei popoli, ma la principale consiste in mantenere le conquiste, il che viddi per impossibile e così tralasciai, ed ogni volta che Sua Maestà l'Imperatore mi

darà delle truppe, alhora mi renderò padrone non solo della Valachia, ma della Moldavia e Bugiacco. Fra tanto si fa molto haver l'occhio a questo Regno per così a dire con un pugno di gente, tanto più del che il Gran Kam della Crimea arriverà quanto prima con gran forze al Bugiacco; etc.

(R. Biblioteca Universitaria. Urbino.)

190.

Kassa, 29 Noemvrie 1688.

Camera Scepusiană către magistratele orașelor ce-i aparțin.

Negustorii greci din Ungaria Superioară suferind multe vexațiuni din partea negustorilor greci și armeni din Ardeal și Moldova, pe unde ei umblă, Camera dispune ca atunci când aceia obișnuesc să vină aci la târguri, afară de tricesima prescrisă, să plătească și o taxă oarecare pe seama breslei negustorilor și alta pe seama Camerei.

Nos Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Camerae Scepusiensis Administrator caeterique et Inclytae Hungaricae consiliarii. Universis et singulis cuiuscunque status, gradus, honoris et praeeminentiae hominibus, signanter autem Liberarum ac Regiarum civitatum, nec non oppidorum iudicibus et magistratibus, item tricesimatoribus, contrascribis et eorundem vicesgerentibus a Camera hac dependentibus praesentes nostras visuris. Salutem.

Notum facimus, expositum esse nobis nominibus et in personis Martini Horvàth et Alexandri Hunyady caeterorumque universorum partium istarum regni Hungariae Superiorum Graecorum quaestorum et negotiatorum, Camerae huic subiectorum: Qualiter ipsi dum quaestus gratia in Transylvaniam vel Moldaviam proficiscerentur, ibidem a ditionum illarum quaestoribus, Graecis nimirum et Armenis, antequam libera negotiatio iis permitteretur, certa pecuniaria pensione taxarentur, dum vero eosdem Graecos et Armenos Transylvanicos et Moldavicos mercatores huc in Hungariam venire cõntigit, nihil omnino dictis exponentibus in similem finem pendere vellent, id quod non sine iniuria eorundem partium istarum Graecorum, qui pro libero quaestu certum censum annuum Camerae huic pendere deberent, evenire soleret, instituerunt proinde coram nobis praedicti Graeci quaestores, quatenus eisdem hoc in passu de congruo remedio contra huiusmodi renitentes extraneos nec contubernio suo incorporatos Graecos prospicere vellemus. Tum ita aequitate petitionis eorundem attenta, tum vero ex eo, quod iidem instantes tanquam censuales Suae

M^{tis} subditi nostrae commissi sint protectioni, annuimus, ut huiusmodi extranei quaestores, utpote Graeci, Armeni, Rasciani quotiescunque hasce regni Hungariae partes et consequenter fora publica et nundinas cum mercimoniis venire contigerit, tales omnes praeter consuetam Suae M^{tis} Sacra^{mae} pendendam tricesimam etiam ad certam pensionem pecuniariam contubernio Graecorum harum partium praestandam in una quidem media ipsis Graecis, in altera vero parte Camerae huic seu Fisco Regio cedentem vigore pretium patentium nostrarum adigi possint. Universis itaque et singulis, quibus supra, tam civitatum et oppidorum magistratibus, quam vero tricesimatoribus, contrascribis committimus, quatenus habita praesentium notitia non saltem huicce ordinationi nostrae se accomodare, verum etiam toties quoties opus necessumque fuerit, dictis instantibus assistere debeant et teneantur; hoc nihilominus per tricesimatores et contrascribas curato, ut media pars exigendae huiusmodi taxae pro parte Suae M^{tis} exinde cederet, rite percipiatur, et rationibus suis una cum alio proventu tricesimali inseratur. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Cassoviae, die 29. Novembris. Anno 1688.

(Arch. r. Hung. Budapest. Liber Regius Hungariae vol. XX p. 377.)

191.

Ibaşfalău, 6 Decemvrie 1688.

Cancelarul Mihai Teleki către Constantin-Vodă Brâncoveanul.

Il felicită cu prilejul suirii pe tronul Ţării-Româneşti, asigurându-l că-i va fi slugă dreaptă.

Ajánlom Kegyelmednek engedelmes szolgálatomat.

Az én kegyelmes uramhoz ő Nagyságához expediáltatott böcsülletes ur hive s követje által küldött méltóságos levelét nagy böcsüllettel vettem. Közhirül értvén Nagyságod fejedelmi székiben való ültetését, szivesen örültem, kirül hogy Nagyságod engemet is több szolgái között tudósitani méltóztatott, meg emlékezvén róllam, régi szolgájárul s apjárul, nagy készséggel meg ügyekezem szolgálni.

Hogy Isten Nagyságodat országának lakosinak meg egyezett akaratjokval fejedelmi székében ültette, szivesen örültem s örülöm. Isten Nagyságodra vigyázván fejedelemségében erősitse s országának sokáig való szerencsés s csendes birodalmával áldja meg, szivem szerént kivánom. Én Kegyelmednek ez előtt is

szivesen jót kivánó apja voltam, ez után is igaz szolgája kivánok lenni s kérem is szolgái számok között meg tartván, ha mily parancsolatinak véghez vitelére elégségesnek itél, méltóztassék parancsolni. Azon leszek, Nagyságod el hihesse, hogy én Nagyságodnak igaz szolgája voltam, vagyok s leszek. Isten Nagyságodat sok esztendeig éltesse.

Ebesfalva, 6. Decembris. Anno 1688.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 185 fol. 26. Concept.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale slujba mea supusă. Am primit cu mare cinste mărita scrisoare a Domniei Tale expediată Măriei Sale milostivului meu Domn prin cinstitul supus şi sol. Inţelegând din veste obştească aşezarea Măriei Tale în scaunul de voevod, m'am bucurat din inimă şi fiindcă Măria Ta a binevoit să mă înştiinţeze şi pe mine între celelalte slugi aducându-şi aminte de mine, sluga şi părintele vechiu al Măriei Tale, mă silesc să o slujesc cu mare râvnă.

M'am bucurat şi mă bucur din inimă că Dumnezeu a pus pe Măria Ta în scaunul de voevod în înţelegere cu voinţa locuitorilor ţării. [1] Poftesc din inimă ca Dumnezeu, veghind asupra Măriei Tale, să o întărească în domnie şi să o blagoslovească cu stăpânire norocoasă şi liniştită peste ţară. Eu şi mai înainte am fost Domniei Tale părinte binevoitor din inimă şi vreau şi de aici înainte să fiu slugă adevărată şi rog pe Domnia Ta ca păstrându-mă în numărul slugilor, dacă mă socoate potrivit pentru săvârşirea vreunei porunci, să binevoiască a porunci. Să creadă Măria Ta, mă voiu sili, că eu am fost, sunt şi voiu fi slugă adevărată a Măriei Tale. Dumnezeu să înzilească îndelung pe Măria Ta. Datum etc.

192.

Ibaşfalău, 6 Decemvrie 1688.

Cancelarul Mihai Teleki către Constantin Cantacuzino.

Ii oferă slujbele sale credincioase, rugându-l să-l ţie de prieten.

Ajánlom Kegyelmednek szolgálatomat.

Igen csudálkoztam rajta s csudálkozom most is, hogy lehete az, hogy Kegyelmetek s kiváltképen Kegyelmed ugy el feledkezék róllam. Én bizony arra okot nem adtam, adni se kivántam. Kegyelmedet kérem, hozzám való atyafiságát s barátságát megujitván, az én Kegyelmedhez viselt atyafiságomat s barátságomat

[1] A fost numit Voevod în 9 Noemvrie 1688.

is nem contemnálván ismerjen igaz atyafiának s szolgájának és nékem parancsoljon. Kegyelmed testvér ur atyjafiainak ajánlom köteles szolgálatomat. Isten Kegyelmeteket sok esztendeig éltesse.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 185 fol. 26. Concept.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale slujba mea. M'am mirat foarte mult şi mă mir şi acuma, cum se poate că Domniile Voastre şi mai ales Domnia Ta, aţi uitat aşa de mine. Eu de bună seamă nu v'am dat pricină pentru aceasta, nici n'am dorit să dau. Rog pe Domnia Ta ca înoindu-şi frăţia şi prietenia faţă de mine şi nedespreţuind frăţia şi prietenia arătată de mine faţă de Domnia Ta, să mă cunoască frate şi slugă adevărată şi să-mi poruncească. Imi încredinţez slujba mea îndatorată fraţilor Domniei Tale. Dumnezeu să înzilească îndelung pe Domnia Ta.

193.

Ohaba, 8 Decemvrie 1688.

Staicu Bucşan Paharnicul către cancelarul Mihai Teleki.

Ii trimite copia scrisorii generalului Carafa şi îi mulţumeşte pentru intervenţia şi bunătatea sa.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint uramnak etc.

Az Kegyelmed sok fáradtsága után Méltóságos uram Carafa general ő Nagysága levelét kezemhez venni méltóztatám és mit irjon ő Nagysága nekem, érdemetlen szolgájának, im Méltóságos uram az levélnek pariáját Kegyelmednek küldöttem; kérem azért Kegyelmedet, mint Méltóságos uramat, valamikor Kegyelmednek alkalmatossága adatik arra felé leveleket küldeni, az Istenért, én rólam is alázatos szolgáról ne legyen Kegyelmed feledékeny, hanem rólam is emlékezetet tenni méltóztassék és az Kegyelmed bölcsességének forrásából mikoron és mi üdőben tetszenék, hogy én is levelem által viszontag az én Méltóságos uramat, Carafa generált ő Nagyságát levelem által megudvarolhatnám, Kegyelmed tanitson meg és mindenfelől Kegyelmed oltalmazni méltóztassék. Ezzel Istennek oltalmába ajánlom Kegyelmedet.

In Ohaba, die 8. Decembris 1688.

Maradok életem fottáig Kegyelmednek alázatos szolgája

Staicul Poharnik

Стаикꙋл Пехарникꙋл

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 1046.)

Trad. Incredinţez slujba mea Domniei Tale ca domnului meu etc.

Am fost învrednicit să primesc scrisoarea Măriei Sale a Măritului meu Domn Generalul Carafa după multele osteneli ale Domniei Tale şi ce scrie Măria Sa mie, sluga sa nevrednică, am trimis acum Domniei Tale copia acelei scrisori, de aceea rog pe Domnia Ta ca pe Măritul meu Domn, ori de câte ori are Domnia Ta prilej să trimită scrisori într'acolo, pentru Dumnezeu să nu fie uitător Domnia Ta de mine, sluga supusă, ci să binevoiască să-şi aducă aminte şi de mine şi Domnia Ta să mă înveţe din izvorul înţelepciunii Domniei Tale când şi în vremea care o socoteşte Domnia Ta, ca şi eu la rândul meu să pot mulţumi prin scrisoarea mea pe Măritul meu Domn Măria Sa generalul Carafa şi să binevoiască Domnia Ta a mă ocroti. Cu aceasta încredinţez pe Domnia Ta ocrotirii lui Dumnezeu. Datum etc.

Rămân până la sfârşitul vieţii sluga supusă a Domniei Tale

Staicu Peharnicul

194.

Iaşi, 21 Decemvrie 1688.

Staicu Bucşan Paharnicul către canc. Mihai Teleki.

Fiind chemat în ţară de către noul Vodă, Brâncoveanul, i-a răspuns că nu poate merge, de când s'a aşezat supt protecţiunea generalului Carafa.

Mint uramnak, Kegyelmednek ajánlom alázatos szolgálatomat; etc.

Kegyelmed levelét uram nagy becsülettel vettem, hozzám mutatott uri jóakaratját, gratiáját, protectioját, adja Isten, szolgálhassam meg uram Kegyelmednek. Hogy rólam, szegény szolgájáról nem feledkezik, Isten engemet is éltetvén, meg igyekezem uram, Kegyelmednek szolgálni. Ha csak mi kevés időm engedtetnék is arra, hogy Kegyelmednek szolgálhatnék. Isten is megverne, ha háládatlan szolgája lennék Kegyelmednek. Kérem uram Kegyelmedet, ezután is ne feledkezzék rólam, én is egész életemben Kegyelmed köteles szolgája leszek.

Az mi a Carafa generalnak ő Nagyságának való választételit illeti, uram, igenis irok uram. Az levelet elkészitem és Isten a gyűlés napját megengedvén érnem, Kegyelmed hezéhez küldöm. Nekem, uram, az mostani uj vajda ő Nagysága levelet küldött ez napokban, hivott be a' hazámban, de minthogy ez is az megholt vajdával atyafijas, nem merem fejemet reá vetni, hogy bémenjek.

Levelére ő Nagyságának ezt a' választ tettem: mint hogy engemet a' Méltóságos Karafa generál ő Nagysága az urak ő Nagyságok, s ő Kegyelmek protectioja alá bizott, ő Nagysága és az urak hirek nélkül, ha szintén akarnék is menni, nem mehetek. Ezzel Isten oltalmába ajánlom uram Kegyelmedet szerelmesivel együtt.

Kegyelmednek alázatos szolgája

Datum in Jas, die 21. Decembris. Anno 1688.

Kérem, mint jó uramat Kegyelmedet nagy bizodalmasan, addig is, ha levelet küld Kegyelmed Kaıafa generálnak ő Nagyságának, mint olyan jó uramot nagy fautoromat alázatosan köszönteni ne sajnálja. Kegyelmednek mint uramnak megszolgálom.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147 a.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale slujba mea, etc.

Domnul meu, am primit scrisoarea cu mare cinste, să deie Dumnezeu să pot sluji Domniei Tale bunăvoinţa domnească, mila, protecţia arătată faţă de mine. Domnul meu, ţinându-mă Dumnezeu în viaţă, mă silesc să slujesc Domniei Tale, pentrucă nu m'a uitat Domnia Ta pe mine, sărmana slugă. Dacă mi s'ar îngădui numai puţină vreme ca să pot sluji pe Domnia Ta, m'ar bate Dumnezeu dacă aş fi slugă nerecunoscătoare Domniei Tale. Rog pe Domnia Ta ca nici de aici înainte să nu mă uite Domnia Ta şi voiu fi şi eu în viaţa mea întreagă slugă îndatorată a Domniei Tale.

Iar în ce priveşte răspunsul Măriei Sale Domnului general Carafa, voiu scrie, Domnul meu. Pregătesc scrisoarea şi îngăduindu-mi Dumnezeu să ajung ziua adunării, o trimit la Domnia Ta. Domnul meu, Măria Sa Voevodul cel de acum mi-a trimis o scrisoare, m'a chemat în ţară, dar fiindcă şi acesta este înrudit cu voevodul mort, nu cutez să-mi pun capul să mă duc acolo. La scrisoarea Măriei Sale am răspuns astfel: fiindcă pe mine Măria Sa Domnul general Carafa m'a pus sub protecţia Măriilor Lor şi a Domniilor Lor, chiar dacă aş vrea să merg, nu pot fără ştirea Domniilor lor. Cu aceasta încredinţez pe Domnia Ta, Domnul meu, împreună cu cei dragi, ocrotirii lui Dumnezeu.

Plecată şi mai mică şi legată slugă pân în moarte, Sluga dumitale Staico peharnicul

195.

Iaşi, 23 Decemvrie 1688.

Iordache Paharnicul către canc. Mihai Teleki.

Având un datornic, negustor muntean pe acolo, la Braşov, roagă să-l aresteze până ce-i va achita datoria.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint Uramnak.

Alkalmatosságom adatván nem akarám elmulatni, hogy Kegyelmedet levelem által meg nem látogatnám; kivánom Istentől, levelem Kegyelmedet találja jó egészségben s szerencsés órában. Azomban Kegyelmedet alázatosan kirem, mint Uramat továbbra való szolgálatomért, midőn livén én nekem egy adósom, ugy mint kalmár ember és hallván most Havasalföldiből Brassóban menni áruval és rejá találván az én emberem, miltóztassék árestomban titetni és ameddig meg nem fizet, ki ne bocsáttassék; én is, amiben tudok és elégségesnek esmer engemet lenni, mint uramnak, jó szüvel szolgálok, csak parancsoljon. Ezek után Istennek ajánlom Kegyelmedet.

Datum Iassis, die 23. Decembris 1688.

Kegyelnednek jó akaró atyjafia, kész szolgája

Poharnik Iordaky mpr

Békességnél egyebet semmit sem tudok mit irni a mi országunkból Kegyelmednek.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale slujba mea ca Domnului meu.

Dându-mi-se prilej, nu pot lăsa să treacă să nu cercetez pe Domnia Ta prin scrisoarea mea; poftesc dela Dumnezeu să găsească scrisoarea mea pe Domnia Ta în ceas de bună sănătate şi norocos. Dar rog pe Domnia Ta ca pe Domnul meu, cu supunere, pentru slujba mea de mai departe, căci având eu un datornic, anume un negustor, şi auzind că merge cu marfă din Ţara-Românească în Braşov şi întâlnindu-l omul meu, să binevoiască Domnia Ta să-l pună la arest şi să nu-l sloboadă până nu plăteşte; şi eu, în ce mă pricep şi mă socoteşte Domnia Ta vrednic, slujesc pe Domnia Ta ca pe Domnul meu, cu inimă bună, numai să poruncească Domnia Ta. După acestea, încredinţez pe Domnia Ta lui Dumnezeu. Datum etc.

Fratele voitor de bine al Domniei Tale şi slugă gata.

Păharnicul Iordachi

Inafară de pace nu pot scrie nimic altceva Domniei Tale din ţara noastră.

196.

Făgăraş, 27 Decemvrie 1688.

Generalul Frideric Veterani către abatele Altoviti.

De ar fi intrat în Ţara-Românească, ar fi pierdut Ardealul.

Li miei Valachi continuano colle parole e per tirarne degli effetti ci vogliono delle truppe, le quali di presente ci mancano, e ringratio Iddio che la mia ambitione non mi sviasse di marciar in Valachia; se ciò facevo, correvo a risico di perdere la Transilvania, ch' in consideratione di queste truppe i Tartari l'hanno rispettata. Fogaras, 27 Decembre 1688.

(R. Biblioteca Universitaria. Urbino.)

197.

[Bucureşti, Decemvrie 1688.]

Anonim (G. F.) către principele Mihai Apafi.

Constantin Vodă-Brâncoveanul mulţumeşte pentru cele ce i-a comunicat prin Vistierul Drăguşin şi-l asigură de toată bunăvoinţa sa, după tradiţia existentă şi obiceiul Domnilor premergători. De aceleaşi sentimente e însufleţit şi Stolnicul Constantin Cantacuzino, dorind ca buna vecinătate dintre Domnul său şi principele Ardealului să fie confirmată şi ţinută şi pe viitor.

Méltóságos uram.

Az én kegyelmes uram ő Nagysága, az havasalföldi Méltóságos Constantinus vajda Kegyelmes uram ő Nagysága ez szerint bocsátott engemet Kegyelmedhez követségre.

Az vajda ő Nagysága több köszöntése és jó kévánsága után izente ez szerint. Kegyelmed izenetét és jó apai intését Dragussin bojér uram által nagy fiui engedelmességgel veszi Kegyelmedtül, mint jó apja urától, Kegyelmedet fiui engedelmességgel kiri ő Nagysága, logy Kegyelmed ő Nagyságát egészen ugy tartsa és confirmálja is, mint igaz, engedelmes fiát, söt mindenkor consulálja is ö Nagyságát, ő Nagysága mindenkor kész az Kegyelmed szép intésének annuálni, az mint szokott az engedelmes fiu az jó atyának szavát fogadni, minden hiba nélkül.

Az szegény megholt vajda ő Nagysága minden cselekedését, minden rendtartását ő Nagysága magával tömette el, azért ő Nagysága semmit az akkori dolgokkal nem imbibál, nem is akarja continualni, csak az mint az elei ő Nagyságának continuáltanak, azokat követi ő Nagysága, mint tehesse és ki által

jóakaróvá Karaffát és egyéb dolgokat, mint protegálja ő Nagysága több egyéb dolgait is, Kegyelmedtől, mint apja urától fiui engedelmességgel veszi ő Nagysága.

Constantinus Cantakuzenus uram ő Kegyelme, több köszöntése után Kegyelmedet kiri, mint jóakaró atyjafiát s urát, hogy Kegyelmed vegye jól consideratioban az mostani Méltóságos vajdának ő Nagyságának Kegyelmedhez való fiui engedelmességgel való szeretetét, az mely nem csak most kezdetett az a szeretet, hanem régen meg volt plántálva, az mint hogy Kegyelmed alkalmasint eszében veheté is az oka, ki volt, ő Nagysága, az meghalt vajda, magának egészen tanácsa volt, más tanácsa oda nem férkezett, noha ő Kegyelmének bátyja volt, de egyszersmind ura is volt, ellene nem rugódozhatott, az mint parancsolt, azt kellett cselekedni; igaz dolog lehetett, hogy sok képen emlékeztek és elmélkedtek sokak, sok külon-különféleképen, de nem mind· ugy volt, kit nem neveznek mostani időben, de az, ki részes az olyan dolgokban, az tudja csak. Hogy penig Kegyelmed ő Kegyelmérűl el nem feledkezett jó akaró atyjafiáról és szolgájáról nagy becsülettel veszi Kegyelmedtűl, mint jó akaró atyjafiának, urának. Kegyelmed mind levelével, mind penig izenetebeli szóval értette ő Kegyelmét. Kegyelmednek, mint jóakaró atyjafiának, urának megszolgálja, sőt ő Kegyelme azt kévánja, hogy Kegyelmetek között az igaz atyafiu barát[ság] [1] --- az igaz szomszédság confirmaltassék, hogy legyen állandóképen változatlan, mindenekben segitséggel és jó tanácscsal lehessen egymásnak igazán minden hiba nélkül.

Az odavaló tolvajoknak azoknak büntetése itt lészen hasonlóképen, azokért patvart nem kell inditani; etc. [2]

A boritékán: Az erdélyi Méltóságos fejedelemnek, nekem Kegyelmes uramnak ő Nagyságának nagy alázatossággal irám.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 1088.)

Trad. Mărite Doamne. Măria Sa, milostivul meu Domn, Voevodul Constantin, Măria Sa milostivul meu Domn, m'a trimis astfel sol la Domnia Ta:

După mai multe salutări şi dorinţe de bine, a trimis vorbă Măria Sa astfel: Primeşte cu mare supunere fiască din partea

---

[1] Itt a levél aljból 5 cm. - nyi széles szalag levágva, miáltal négy sor irás eltünt.

[2] Az aláirás lemetszve, de a levéliró nevére pecsétje utal, mely G. F. kezdőbetüket mutat.

Domniei Tale ştirea şi bunul sfat părintesc al Domniei Tale trimis prin domnul boier Drăguşin, ca dela bunul său părinte, Măria Sa roagă pe Domnia Ta cu supunere de fiu ca Domnia Ta să-l ţină şi să-l confirme pe Măria Sa întocmai ca pe un fiu adevărat, supus şi de câte ori sfătueşte pe Măria Sa, Măria Sa e gata totdeauna să primească sfatul frumos al Domniei Tale precum obişnueşte fiul ascultător să'asculte vorba tatălui bun, fără nici o greşeală. Măria Sa toate faptele voevodului mort, toate rânduelile lui, le-a îngropat odată cu Măria Sa, de aceea Măria Sa nu imbibează nimic din lucrurile de atunci, nici nu vrea să le continue, ci numai pe cele ce le-au continuat înaintaşii Măriei Sale, pe acelea le urmează Măria Sa, primeşte Măria Sa din partea Domniei Tale, cu supunere de fiu, ca dela tatăl său, prin cine şi cum să facă voitor de bine pe Carafa şi alte lucruri, cum să protejeze Măria Sa şi alte lucruri ale lui.

Domnia Sa Constantin Cantacuzino după mai multe salutări, roagă pe Domnia Ta, ca pe fratele său voitor de bine, să ieie Domnia Ta bine în consideraţie dragostea cu supunere fiască faţă de Domnia Ta a Măriei Sale Voevodului deacuma, care nu şi-a început dragostea numai acuma, ci a avut-o de mult, precum a putut lua Domnia Ta aminte în anumite împrejurări, cine a fost pricina, Măria Sa voevodul mort, el se avea singur sfetnic, alt sfat nu mai încăpea acolo; cu toate că îi era frate mai mare Domniei Sale, îi era totodată şi domn, nu putea să azvârle în el; precum a poruncit, aşa a trebuit să facă; putea fi adevărat, mulţi şi-aduc aminte în multe feluri, şi se gândesc mulţi, dar n'au fost toate astfel, pe cari nu le numesc în vremile de acum, dar numai cel ce a fost părtaş în astfel de lucruri, numai acela le ştie. Iar că Domnia Ta nu şi-a uitat de Domnia Sa, de fratele voitor de bine şi sluga Domniei Tale, o ia cu mare cinste din partea Domniei Tale, ca dela fratele şi domnul său voitor de bine. Domnia Ta l-a înţeles pe Domnia Sa atât prin scrisoarea sa cât şi prin vorbă din vestirea sa, o slujeşte Domniei Tale, ca fratelui său voitor de bine şi domnului său; ba Domnia Sa doreşte că între Domniile Voastre să se confirme prietenia adevărat frăţească şi adevărata vecinătate, să fie totdeauna neschimbată în toate, să-şi poată fi unul altuia într'ajutor şi cu bune sfaturi, cu adevărat şi fără nici o greşeală. Pedepsirea tâlharilor de acolo va fi aici aşijderea, pentru aceia nu trebue să se scornească gâlceavă etc.

Pe plic: Am scris-o Măriei Sale Principelui Ardealului, domnului meu milostiv, cu mare supunere.

198.

Bucureşti, 5 Ianuarie 1689.

Constantin Vodă-Brâncoveanul către mânăstirea Cozia.

Intăreşte dreptul ei asupra ţiganilor zlătari cari aparţin mănăstirii şi stau supt puterea sau ocrotirea egumenului Grigorie.

Wür mit der Genad Gottes Ioan Constandin Baszarab Voivod undt Herr über das Erdtreich Walachischer Provinz hat gegeben meine Herrschaft dieses ehrliche Befelch meiner Herrschaft dem heiligen undt Christlichen Kloster, so benannt ist Kosia, allwo sie in solchem Kloster feyern undt celebriren das Fest der heiligen undt unzertheilten Dreifaltigkeit undt auch dem geistlichen Grigorio Iegumin undt dem ganzen Convent dieses heiligen Klosters, damit sie frey sollten sein mit diesem Brüef meiner Herrschaft zu herrschen alle Zigeiner so Goldt zusammen suchen undt gehören zu diesem heiligen Kloster Kosia, undt auch, dass sie können eine Scheidung zwüschen sie machen, nämblich die etwas reich sein 3 Dukaten, die mittlmössige anderthalb, die andern zu einen, undt auch, dass der Iegumin sollte die Freyheit haben einen Obern über sie zu sötzen nach seinem Gefallen, wie er vermeinet, alldieweilen diese Zigeiner dependiren undt gehören zu diesem heiligen Kloster Kosia, welche gegeben seindt von andern Christen undt vor Zeiten verstorbenen Herren; aber wann sie auch Goldt zusammen suchen für die Herrschaft, meine Herrschaft gebet ihnen den ihrigen Lohn, derowegen auch meine Herrschaft hat auch gegeben diese Gewalt dem heiligen Kloster Kosia undt dem geistlichen Grigorio Iegumen sambt dem ganzen Convent des heiligen Klosters, dass sie die Macht haben sollten über sie eine gewüsse Zahl des Gelts aufzuschlagen, undt auch über sie einen Obern zu sötzen, dass diejenige das aufgeschlagene Gelt zusammen füegen sollte vor das heilige Kloster Kosia nach ihren Gebrauch, auch dass sie von keinem Menschen einige Aufhaltung sollten haben, alldieweilen meine Herrschaft vermehret undt verstörket hat die Genaden deren heiligen Klöstern undt aber hat sie nicht verkleinert, welche nämblich meiner Herrschaft, undt vor Zeiten verstorbenen Eltern meiner Herrschaft vor ein ewiges Druckzeichen dahin geschönket, wie meine Herrschaft gesehen hat auch die Brüef von andern alten undt vor Zeiten verstorbenen Herren gemachte und verstörkte vor diese Genadt, so oben geschrieben stehet. Welchen Brüef meine Herrschaft auch mit obgemelten Zeigen bezeiget: Gross Ban Vintilla, Gross

Vornik Gina Kustja, Iordaki Kantacosino Gross Spatar, Krista Gross Vistier, Alexander Gross Klucer, Barbul Orderanul Gross Paharnik, Dijkul Gross Stolnik, Diemitrasko Karamaleul Gross Postelnik, Sorban Gross Komis, Dumitrasko Poienarul Gross Pitar, Bunja Gross Logofet. Undt hab geschrieben ich Theodosie des Theodor Oleneskul sein Sohn in der Stadt Bukurest. Anno 1689 den 5-ten Ianuarii.

Wür Ioan Konstandin Bassarab Vojvod

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Comitis Emerici Mikó. Traducere contimporană.)

199.

Bucureşti, 10 Ianuarie 1689.

Mihai Nagy către principele Mihai Apafi.

Plângerea lui Constantin Brâncoveanu-Vodă că Apafi ar tinde să-l răstoarne. Desminţirea solului său. Nemulţumirea soldaţilor unguri din miliţia austriacă.

Kegyelmes Uram. Az alkalmatlan utak és vizeknek árjai miatt, kiket körülnöm kellett, ugy is egynehány helyen egész nyereg szárnyáig gázolnom kellett, nem jöhettem alább ide, hanem 7 praesentis estve. Más nap szemben lévén a vajdával, vettem eszemben Nagyságodhoz való diffidentiáját, mert végtére oly szókra is fakadott, hogy török nemzet informálta ő Nagyságát, hogy Nagyságod kivánná az itt való széket, kiről választ adék ő Nagyságának, ne gondolkodjék ugy Nagyságod felől, hogy maga előmenetelét, melyet nem csak az Fényes Porta athnameja szerint is tartozik, de még az keresztyén királyok s fejedelmek is segiték, azért evvel az székkel nem kivánnya Nagyságod maga szerencséjét meg kötni. Más az: nem tudja-e ő Nagysága, hogy a török nemzet csak azért is ijjeszti, hogy több pinzt adhasson ő Nagysága, kit maga is ő Nagysága helyben hagyott s kért, visszajövet erre jöjjek, mint hogy én Fényes Portán voltam a zászlókkal, lesznek titkos beszédi velem.

Ezen órában rendeltetett ő Nagysága postalovakat s kalauzt is, innét vissza küldtem; etc. Sándor Gáspár uram propositioi iránt is ezt mondotta az vajda, hogy ha ő Kegyelme vissza tér avagy én elébb járok, akkor punctuatim választ fog adni ő Nagysága... az szabad kereskedést mindenött publicaltatni fogja ő Nagysága; etc.

Ide minden féle emberek confluálnak... Tatár hán maga Budságban vagyon, az hadai körül s belül az Duna mellett... Kis Balás katonái is levelekkel érkeztek, de nem lévén időm, ki nem

tanulhattam continentiáját literarum. Elig az, hogy azok is beszéllék publice itten, ha az Dunán által jöhet Nagyságod, ők Nagyságod mellė állanak, mert semmi becsülletek nincsen a német előtt, sőt se quartélyt, se fizetést nem ad nekiek. Azomban éjjel, nappal szolgáltat véllek. Tegnap estve Brassóból egy német officir jött incognite, ki is mindgyárt szemben volt az vajdával oláh ruhában; etc. Datum Bukurest, 10. Ianuarii 1689.

Lessenyei Nagy Mihály mpr

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 185, fol. 37.)

Trad. Milostive Doamne. Din pricina drumurilor rele şi a revărsării apelor, pe care am fost nevoit să le ocolesc, iar în unele locuri m'am nevoit să le trec ajungându-mi apa până la aripa şeii, n'am putut veni mai de vreme aici, ci numai în seara lui 7 a lunii. A doua zi fiind în faţa voevodului, am băgat de seamă neîncrederea sa faţă de Măria Ta, căci în cele din urmă a scăpat şi astfel de vorbe că l-au informat Turcii că ar râvni Măria Ta scaunul de aici, despre care lucru am dat răspuns Măriei Sale să nu gândească astfel despre Măria Ta, căci propăşirea sa se ţine nu numai prin atnamea Strălucitei Porţi, ci o ajută şi principii şi regii creştini, de aceea nu doreşte Măria Ta să-şi lege norocul de acest scaun. Apoi: Nu ştie Măria Sa că Turcii numai de aceea îl sperie, ca să pună Măria Sa să se deie mai mulţi bani, ceeace şi Măria Sa a primit că aşa este şi m'a rugat ca la întoarcere, să vin pe aici, fiindcă eu am fost cu steagurile la Strălucita Poartă, va avea vorbe tainice cu mine.

In ceasul acesta a poruncit Măria Sa cai de poştă şi călăuză, de aici i-am trimis înapoi etc. Şi despre propunerile domnului Gaşpar Sándor a spus aşa voevodul, că dacă se întoarce Domnia Sa sau dacă trec eu mai repede, atunci Măria Sa va da răspuns amănunţit ... neguţătoria slobodă va publica-o pretutindeni Măria Sa; etc.

Aici vin tot felul de oameni ... Hanul Tătarilor însuşi este în Bugeac, oştile lui împrejur şi înăuntru lângă Dunăre ... au sosit şi cătanele lui Blaziu Kis cu scrisori, dar neavând vreme, nu am putut înţelege cuprinsul scrisorilor. Ajunge atât că şi aceia vorbesc în public aici că dacă poate veni peste Dunăre Măria Ta, ei se alătură Măriei Tale, căci nu au nicio cinste înaintea Nemţilor, nu le dau nici cuartir, nici leafă. Ieri seara a venit incognito un ofiţer neamţ din Braşov, care numai decât s'a înfăţişat voevodului în straie româneşti; etc.

200.

Bucureşti, 11 Ianuarie 1689.

Constantin Cantacuzino către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Să-l ierte, dacă din pricina multor necazuri ale Ţării nu i-a putut scrie de mult.

Spectabilis ac Generose Domine mihi semper observandissime.

Kegyelmed becsületes levelét, az melyet Dragusin uramtól hozzám küldett, igen nagy szeretettel vettem, amelyből mindenekről megértettem; azomban az Kegyelmed hozzám való atyafiságos jó akaratját és affectusát értvén Kegyelmednek, mint kedves uramnak s atyámfiának köszenem; hogy pediglen azt irja régtől fogva irásom által nem látogattam Kegyelmedet, igaz dolog, mert külön külön féle planetáknak cursusi és időknek forgási közett forogván, amelyek erre az szegény provinciára is terjedtek, ugy annyira a sok busulásim miá és országunkban lévő változási és conturbatiói mián Kegyelmednek nem irhattam, hanem Kegyelmedet atyafiságos szeretettel kérem, hogy Kegyelmed én nékem azt véteknek ne tulajdonitsa, megbocsásson, mert én mindenkor Kegyelmed jó akaratjában s atyafiságában bizván, akarok és kivánom, mint jó akaró atyámfiával s bátyám urammal Kegyelmeddel és minden szomszédságbéli jó akaróimmal élni s lakni. Emellett kérem bizodalmason Kegyelmedet, mint uramat, expediálván vajda ő Nagysága bizonyos emberét Kegyelmedhez, ugy mint Mera Miklós uramat ő Kegyelmét, tehát Kegyelmed adjon helyt és hitelt mondandó szavainak és némely dolgokban szüksége lévén segiteni méltóztassék. Az mely Kegyelmed hozzám való jó akaratját s atyafiságát más alkalmatossággal Kegyelmed kivánsága szerint tőlem lehető dolgokban meg igyekezem szolgálni.

Ezek után tartsa és éltesse Isten jó egészségben Kegyelmedet, maradok

Kegyelmed Jó akaró atyjafia s szolgája

Constantinus Cantacusénus

Kült Bukuresten, 19. Ianuarii. Anno 1689.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Spectabilis etc. Am primit cu foarte mare dragoste scrisoarea cinstită a Domniei Tale, pe care mi-a trimis-o prin domnul Draguşin, din care am înţeles totul şi înţelegând bunăvoinţa şi iubirea frăţească a Domniei Tale faţă de mine, mulţumesc

ca domnului meu scump şi fratelui meu; iar fiindcă îmi scrie că de multă vreme n'am cercetat pe Domnia Ta prin scrisoarea mea, este adevărat, căci învârtindu-mă între cursurile diferitelor planete şi întoarceri ale vremii, cari s'au întins şi asupra acestei sărmane provincii, n'am putut scrie Domniei Tale din pricina multelor mele supărări şi a schimbărilor şi conturbaţiilor din ţara noastră, ci rog pe Domnia Ta cu dragoste frăţească, să nu mi-o socotească Domnia Ta aceasta drept vină, să mă ierte, căci eu încrezându-mă totdeauna în bunăvoinţa şi frăţietatea Domniei Tale, vreau şi poftesc să trăiesc şi să locuiesc cu Domnia Ta şi cu toţi voitorii de bine din vecinătate ca şi cu un frate voitor de bine şi frate mai mare. Inafară de aceasta rog cu încredere pe Domnia Ta, ca pe Domnul meu, ca trimiţând Măria Sa Voevodul un om de încredere la Domnia Ta, anume pe Dumnealui Domnul Nicolae Mera, Domnia Ta să deie loc şi crezare vorbelor ce va spune şi având nevoie în vre-o afacere, să binevoiască Domnia Ta să-i ajute. Care bunăvoinţă şi frăţietate a Domniei Tale faţă de mine, mă silesc să o slujesc Domniei Tale în altă împrejurare, după pofta Domniei Tale, în lucrurile cu putinţă mie. După acestea Dumnezeu să ţină şi să înzilească pe Domnia Ta în bună sănătate, rămân fratele şi sluga voitoare de bine a Domniei Tale. Datum.

Notă. Cf. varianta acestei scrisori din aceeaş zi şi către acelaş în *Mon. Com. Trans.* vol. XX p. 173—4.

201.

Wien, 31 Ianuarie 1689.

Impăratul Leopold I către prefectul miliţiilor.

Le comunică că a luat sub protecţiunea sa pe văduva lui Şerban-Vodă Cantacuzino împreună cu ţara ei.

Leopoldus Divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium quibus expedit universis. Quod, etsi principem et Status Valachiae in sinum tutelae ac protectionis nostrae Caesareae Regiaeque clementissime receperimus, hanc tamen singulari ratione ducti, demortui Serbani Cantacuzeni, quondam Valachiae principis relictae viduae speciatim etiam impertiti simus, prouti hisce dictam protectionem nostram ex certa nostra scientia clementissime impertimur, ita, ut eandem principissam una cum suis sub memorata Caesarea Regiaque protectione nostra esse, eadem plene gaudere, ac a nemine in personis sive dictis bonis

turbari, neque ulla molestia, iniuria vel damno quomodolibet affici, verum a quibuscunque incommodis, violentiis et vexationibus suam, suorumque personas, ac bona mobilia et immobilia, sive intra, sive extra Valachiam, in nostris tamen ditionibus morentur, exempta esse ac plena securitate, protectioneque nostra, ubivis locorum potiri, dictaque bona sua in Valachia sita, libere possidere et iis uti, frui valeant ac debeant absque ullo penitus impedimento cuiuscunque. Universis proinde et singulis fidelibus nostris cuiuscunque status, gradus, dignitatis et conditionis in vel extra Valachiam existant, officialibus quoque bellicis harum serie clementissime firmiter ac serio praecipientes mandamus, ut suprafatam principissam viduam una cum suis, hisce protectionalibus nostris Caesariis et Regiis imperturbate ac quiete frui, nec non ubique libere, tuto et expedite ad partes nostras ire, transire, redire et proficisci, pro libitu commorari atque recedere sinant, quod ab universis id pariter fieri curent, et si a quopiam in sua, suorumque persona vel bonis, uti praemissum est, impeterentur, aut damnum ipsis, aut bonis illorum inferretur, eisdem meliori et efficaci modo assistere, indemnitatique ipsorum, quantum in iis est, consulere velint ac teneantur, quo clementissimam omnimodam voluntatem nostram exequentur. In cuius maius robur hasce protectionales manu nostra subscripsimus et sigillo Caesareo firmari iussimus.

Datum in civitate nostra Vienna, die 31. Ianuarii. Anno 1689, regnorum nostrorum Romani tricesimoprimo, Hungarici tricesimoquarto, Bohemici vero tricesimotertio.

Leopoldus Ad mandatum S.C.R. M^tis proprium
Stephanus Andreas de Wudentub

(Staatsarchiv. Wien. Cod. 306, p. 115. Copia Georgii Pray S. J.)

202.

Sibiu, 9 Fevruarie 1689.

Generalul Frideric Veterani către abatele Altoviti.

Laudă pe Constantin-Vodă Brâncoveanul cu care se înţelege mai bine decât cu predecesorul său.

Il nuovo Principe di Valachia è molto meglio del primo, proveduto ch'havessimo havute truppe per poter godere gli effetti delle sue già condiscese conditioni, senza delle quali (essendo un

paese esposto a Tartari e Turchi) poco costrutto v'è da fare. Io non ho lasciato però di fare le mie parti, con mantenere col medesimo viva la buona volontà per Sua Maestà.

Sibinio, 9 Febraro 1689.

(R, Biblioteca Universitaria. Urbino.)

203.

Bucureşti, 1 Fevruarie 1689.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către cancelarul Mihai Teleki.

Roagă să-i trimeată urgent pe doctorul Pécsi, având multe boli, chiar şi în propria sa familie.

Spectabilis ac Generose Domine nobis tanquam Pater amande.

Ez alkalmatossággal expediálván postánkat Pécsi doctor uramhoz ő Kegyelméhez, tehát nem akaránk elmulatni, hogy Kegyelmeteket ez kis irásunkkal ne látogatnók, az mely találja Kegyelmedet kedves jó egiszségben és boldog állapotjában, kivánjuk. Azomban a mint annak előtte nihai Istenben elnyugodt vajda ő Nagysága bátyám uram requirált volt fejedelem Nagyságát, mint atyám uramat ő Kegyelme felől, hogy ő Nagysága egy commissióval parancsolna ő Kegyelmének, hogy ne szánná hozzánk voló fáradtságát ő Kegyelme, noha akkor beteg lévén, nem jöhetett; most hasonlóképpen kelletik requirálnunk ő Nagyságát, mint atyám uramat ő Kegyelme felől, ne neheztelne ő Nagysága egy commissio által ő Kegyelmének committálni hozzánk való jövetele felől, mivel sok féle betegségek és nyavalyák grassálnak mi közöttünk, mind alsó, felső renden lévőken és nemzetségünken is ugy, hogy, még az mi házunkban is bémászott és az szegény Asszonyom Anyám is igen rossz dispositioban vagyon és olyan embert szüken, aki nyavalyákhoz jól értene kaphatunk. Ehhez képest kérjük fiui szeretettel Kegyelmedet is, hogy ha ott talál Kegyelmed lenni, tehát ne nehezteljen ő Nagysága előtt is megemliteni, hogy parancsolna ő Nagysága ő Kegyelmének Pécsi uramnak, ne neheztelné ő Kegyelme is egy kis fáradtságát hozzánk; az mely hijában ő Kegyelmének nem lészen. Kegyelmednek is hozzánk való jó akaratját es atyai szeretetét fiui szeretettel meg igyekezünk szolgálni. Ajánlván Isten oltalmában Kegyelmedet, maradunk

Kegyelmed Jó akaróji és ugy mint Fia

Kült Bukurest, 13. Februarii. Anno 1689.

Іюн Кωстандин Б. Боевода

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Spectabilis etc. Cu prilejul acesta expediindu-ne poşta la Domnia Sa domnul doctor Pécsi, n'am vrut să lăsăm să treacă să nu cercetăm pe Domnia Ta prin această mică scrisoare, care poftim să găsească de Domnia Ta în plăcută şi bună sănătate şi stare fericită. Iarăşi precum mai înainte Măria Sa fratele meu Voevodul răposat în Domnul a rugat pe Măria Sa Voevodul despre Domnia Sa, (adică dr. Pécsi!) ca să poruncească Măria Sa printr'o rânduială Domniei Sale să nu-şi cruţe Domnia Sa osteneala până la noi, iar fiind atunci bolnav, n'a putut veni; la fel suntem nevoiţi şi acum să rugăm pe Măria Sa ca pe Părintele nostru pentru Domnia Sa, să nu i se pară greu Măriei Sale să-i ordone Domniei Sale printr'o rânduială pentru venirea lui aici la noi, căci multe feluri de boli şi de nevoi grasează aici între noi, atât între cinurile de sus cât şi în cele de jos şi în neamul nostru, astfel că a pătruns şi în casa noastră şi Domnia Sa Mama noastră este într'o rea stare şi cu greu putem afla astfel de om, care s'ar pricepe la beteşuguri. De aceea rugăm cu cinste pe Domnia Ta să nu-i pară greu a repeta şi înaintea Măriei Sale, să nu i se pară greu şi să poruncească Maria Sa Domnului Pécsi, [1] să nu-i pară greu nici Domniei Sale pentru o mică osteneală până la noi; ceea ce nu va fi în zadar pentru Domnia Sa. Ne silim să slujim şi Domniei Tale bunăvoinţa şi dragostea de Părinte a Domniei Tale faţă de noi. Incredinţând ocrotirii lui Dumnezeu pe Domnia Ta, rămânem binevoitori şi ca fiul Domniei Tale. Datum etc.

204.

Trotuş, 26 Fevruarie 1689.

Fra Antonio Giorgini misionar către generalul Frideric Veterani.

Misiunea solului lui Emeric Thököly (Mihai Nagy) la Constantin Cantemir-Vodă în drum spre Polonia. Tratativele Postelnicului Constantin cu hanul Tătarilor din Bugeac. Plecarea lui Cantemir-Vodă la Kamieniec cu provizie pe seama Turcilor. Locuitorii Moldovei doresc mult intrarea oştilor austriace ca să scape de suferinţele lor din partea păgânilor. Forţele armate din principalele oraşe ale Moldovei.

Li 15 Gennaro prossimo passato arrivò in Jassy, metropoli di Moldavia il Signor Michele Nagy Lessenyei quale s'aggrega Generale

[1] Renumitul medic ardelean, Doctorul Andrei Pécsi care avea şi o «apă de trandafir» folosită cu mult succes la friguri şi fierbinţeli; medic laureat la Universitatea din Padova.

del Techeli, con una lettera del Primo Visire diretta al Principe di Moldavia con la quale imponeva al suddetto Principe che subito spedisse verso Polonia il detto Michele, come in effetto doppo cinque giorni esequì. Similmente il detto Michele haveva seco tre lettere del Primo Visir, una diretta al Re di Polonia, l'altra del Gran Kam de Tartari parimenti diretta al Re e la terza del Techeli diretta al supremo generale di Polonia Jablonowski, et il contenuto delle suddette lettere era questo: Che se i Polacchi moveranno guerra contro Sua Maestà Cesarea o vero che se non impediranno i Turchi e Tartari in tempo, ch'andaranno contro Germani, i medesimi Turchi promettono restituire a Polacchi Caminiez in quella forma che glielo levarono. Haveva anco una lettera diretta al residente di Francia ch'è in Polonia, perchè suddetto Michel il mese d'Agosto dell'anno decorso fu con lettere del Gran Signore Primo Visire e Techeli dal Re di Francia, con le quali pregavano il suddetto Re che movesse guerra contro dell'Imperio, com'in effetto successe. Il Re suddetto diede le risposte ad detto Michele dirette al Gran Signore, Gran Kam e Techeli con le quali il Re di Francia pregava li medesimi acciò entrassero in Transilvania e constituissero principe di detta provincia il Techeli, che per tal effetto il Re mandò una gran somma di danaro al Gran Signore e Gran Kam. Queste precise parole e simili trattati rivelò al Principe di Moldavia il già nominato Michele per un interprete, e fu interprete il Signor Andrea, segretario della lingua ungara et el medesimo segretario, per essere cattolico, ha ciò rivelato a me Frate Antonio Giorgini missionario Apostolico.

Il principe di Moldavia interrogò il detto Michele che quando fusse interrogato per qual causa lui vada in Polonia, che cosa haverebbe risposto, così rispose: ch'il Techeli suo figlio aggregato havendo nel tempo passato venduto in Polonia alcuni suoi beni, perciò si portava colà per ricomprarli.

Haveva Michele suddetto una lettera del Re di Francia diretta al suo residente in Polonia, il contenuto della quale era questo: Ch'il residente facci ogni sforzo con Sua Maestà acciò i Polacchi quando non volessero movere contro de Germani la guerra, ch'almeno non impedissero i Turchi e Tartari, mentre sarà a loro restituito Cameniecz, e tutto questo il detto Michele per mezzo d'interprete ha rivelato al principe di Moldavia.

Similmente riferì Michele al medesimo principe, che quando i Tartari e Turchi non saranno molestati da Polacchi, Moscoviti e Cosacchi, che 40 mila sarebbero entrati in Transilvania con il

Techeli per costituirlo Principe di detta provincia, e ch'altri uniti con Turchi anderebbero verso Belgrado.

Nell'istesso tempo che partì per Polonia il suddetto Michele, il Primo Visire et il Gran Kam inviarono d'Adrianopoli segreti ambasciatori al Gran Duca di Moscovia e Cosacchi acciò non movessero l'armi contro di loro in tempo ch'andassero contro l'Imperio, havendo a' Moscoviti promesso restituire Asovo, fortezza del Mare Negro per andare da Moscovia in Costantinopoli et a' Cosacchi per anco non si puol penetrare qual cosa gl'habbino promesso, e ciò riferì il nominato Michele al principe suddetto.

Riferisce parimente il suddetto che se lui non concludesse questo negotio con Polacchi e similmente con Moscoviti e Cosacchi, gl'ablegati Turchi e Tartari ch'infallibilmente sarebbero ridotti in gran costernatione e disperatione stante che a benchè faccin ogni sforzo per unire un buon esercito, haveranno poca armata e di nessun valore, e che la speranza loro sii ne' Tartari. Ciò rivelò al principe di Moldavia per interprete e detto interprete riferì al Padre Giorgini sotto sigillo di confessione con tal conditione però che detto Padre potesse participarlo al Signor Generale Conte Veterani.

Li 5 Febbraio di nuovo spedì Techeli con lettere del Gran Kam dirette a Kalia soldano che si ritrova in Kilia città nella riva del Danubio, Sándor Gáspár supremo capitano della sua cavalleria, quale presentate le lettere al Soldano fu arrestato dal medesimo, havendo il suddetto Soldano spedito in luogo del medesimo un Greco vestito alla Valacha verso Polonia con lettere al già nominato Michele Nagy e partì li 13 del corrente; e ciò mi fu riferito dal Signor Jordachi al presente Grantesoriere di Moldavia.

Il mese di Gennaro fu il Signor Constantino Postelnico (cioè Gran maresciallo) in Bugiacco per alcuni affari della provincia di Moldavia, quale si abboccò con il Gran Kam et il Gran Kam l'interrogò se, qual era la miglior strada per entrare in Transilvania. Il suddetto Constantino risposegli ch'è forse molto difficile l'entrar in Transilvania per causa de monti Carpatii, e siccome in un giorno non si puol uscire fuori de' detti monti e non vi sia luogo di starvi con l'armata: rispose però il Gran Kam, che non era sì difficile per la via di Comanesti verso Chik e Sepsi. Ciò mi rivelò il Gran Tesoriere, quale di presente si ritrova in un villaggio vicino a Tatrusse.

Il Techeli ha promesso al Gran Visire che se li darà 40 mila Tartari (sotto pena della sua testa) batterà li Germani e li cavarà

di Transilvania; ciò rivela il Gran Tesoriere, havendone ricevuto lettere di Adrianopoli.

Sono già in Bugiacco otto sultani con 40 mila Tartari, quali anziosi attendono la conclusione del negotiato in Polonia, Moscovia e con Cosacchi, che se succedesse secondo il loro desiderio, senza fallo farebbero ogni sforzo per entrare in Transilvania; etc.

Il principe di Moldavia li 15 del corrente partì da Jassi con un'Agà verso Caminiez per introdurvi l'annona in questa fortezza e detto Agà restarà in detta fortezza, e v'andarono anche cinque Morlachi; il Maggiore Becco de Morlachi che sotto del suo comando ha mille Tartari, non entrarà più in Polonia, stante che habbi la prohibitione del Gran Kam; l'Agà sopradetto haveva seco 130 Turchi, quali seco tratterà in Caminiez.

I Moldavi, tanto nobili quanto ignobili non desideran' altro che vedere l'armi Cesaree, dicendo che se venissero sarebbero i primi ad entrare in Bugiacco, e ciò sarebbe senza fallo, non potendo più vivere per la continua molestia che da Tartari ricevono.

Si dice che li giorni scorsi fusse arrestato un Valacho in Focsiano, dalla parte di Valachia con lettere dirette a' Tartari (e ch'era di Corona in Transilvania) fratello del suddetto Michele, e che fusse condotto al principe di Valachia.

Il principe di Moldavia in Jassi, sua residenza ha 150 Simeni tutti a piedi, questi però non sono salariati, ma bensì liberi di qualsiasi tributo. Item ha 200 Leferi tutti a cavallo stipendiati.

In Galatz alla riva del Danubio vi sono 50 Calarasi, cioè soldati, li quali sono tutti a cavallo per servitio del principe per portare lettere da detta città in Costantinopoli et altri luoghi necessarii.

In Falciu nella sponda del Pruth ve ne sono sessanta di Simeni tutti a piedi sotto il comando del capitano Giovanni Cattolico.

In Vise non troppo distante dal Pruth al più una lega vi sono 40 Simeni a piedi.

In Roman 200 Leferi, cioè soldati, tutti a cavallo, quali sono salariati. In Piatra 40 soldati a cavallo. In Nempsi sessanta similmente a cavallo. In Tatrusse 38 Simeni a piedi.

In Focsiano v'erano 130 Simeni a piedi, quali sono tutti fuggiti in quella parte di Valachia, essendo quella città la metà del principe di Moldavia et l'altra metà del principe di Valachia, quale viene divisa da un torrente chiamato Milko. Detta città non è distante dalli monti Carpatii molto com'una giornata dal Danubio, cioè d'Ebraille.

Son anco 100 soldati in un villaggio chiamato Tulikuesti vicino a Galatz, quale non è mezza giornata dal Pruth dirimpetto a Bugiacco. E finalmente ve ne sono 100 nel villaggio chiamato Kuolin.

Da Tatrosce in Moldavia, 26 Febbraro 1689.

(R. Biblioteca Universitaria. Urbino.)

205.

[Braşov, finea Fevruarie 1689.]

Relaţiunea «slugii oraşului Braşov» Voicu despre Moldova.

Intoarcerea lui Constantin-Vodă Cantemir dela Kamieniec la Iaşi. Emeric Thököly la Poartă. Primirea sa bună. Intrarea Tătarilor în Iaşi. Convorbirea lui Vodă cu Voicu.

Brassaiak küldte Moldvában Jászvásárt járt bolgárszegi Vojkul nevű város szolgájának relatioja.

Az elmult csütörtökön egy hete mult el, hogy Jászvásárrul kijöttem.

A moldvai vajda az előtt való nap érkezett volt Jászvásárra Kemenyiczából kétezer tatárral, a' kikkel Kamenyiczbe beszállitott élést, mely 300 szánnal volt, s száz erszény pénzt, kisértette. A Pace levelét megadván a' vajdának, a' válasz után harmadnapig várakoztam Jászváratt, az alatt érkezett Jászvásárt Drinápolyból a' vajdának maga követje; nekem jóakaróm, s ismerőm lévén, kérdettem mi hirei vannak, nem tudván azt, mi dologban járok, hozzám ereszkedett és azt mondotta: Tökölit a' császár a' portára hivatta, ott megajándékozta s megkaftányozta, s sok oblatiókkal bocsátotta, ugy hogy a tatár chámot a Dunaparton az obloviczai hidnál várja meg és ő általa adandó ordinantiához tartsa magát, ott is várja meg a chámot, mig a portárul eljő. Azt is mondotta nekem, azt közönségesen beszélték a portán, hogy hová hamarébb siet visszajönni a tatár cham Bucsákban, hogy Tökölivel egyesülvén, a' hadakat mentül hamarébb felvegye s Erdélyre jöjjön.

A tatár chámok felől azt mondotta: A régi vén cham és a mostani cham között fennforgó veszekedésre nézve béhivatta a portára a császár mind a kettőt, ott a porta egymás közt való veszekedéseket tollálja, a régi chámot törökösen letötték s az uj tatár chámot hadták meg tisztiben, mivel a tatárságnak is ehez vont inkább szive, azt praetendálván, szerencsésebb a réginél.

Ezeknél egyebet az megirt követ nem beszéllett.

Mig ott késtem a válasz után Jászvásárt, a' mely tatárok a' vajdával viszajöttek Kamenyicz alól, azok seregestől által menvén a' városon, én is valami ismerőimmel néztem, s egy borbély ismerőm mondá a tatároknak, miert nem üttök bé Lengyelországra, most szép nyereséggel s praedával járhatnátok. Monda a tatár a borbélynak: Azért nem ütünk bé Lengyelországra, mert már ők nékünk barátink.

A vajda, mikor a választ kezemben adta, kérdé tőllem, mit csinálnak a németek Brassóban? Felelék: esznek, isznak, vigan vannak, semmi szükségek nincsen! Arra monda a vajda: hej! hej! Kérdé a vajda: Hát mi szándékjak a németeknek? Felelék: én nem tudom. Monda ismét a vajda: A németeket nem szánom, de Erdély országát, bizony szánom az országot, mert csakhamar porrá teszi a tatár, mivel az ország kivánja a tatárt magára venni. Ezeknél többet nem szólott a vajda, hanem azt mondá: Járj bekével.

Moldvában mások is közönségesen s bizonyoson beszélték egyáltaljában, mihelt a tatár cham beérkezik Bucsákba, mentes indul Erdélyre.

Azt bizonyoson hallottam, a Crimi tatárok mind Bucsákban vannak táborban.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 1050.)

Trad. Relaţiunea slugii oraşului cu numele Voicul din Şchei trimis de braşoveni în Moldova, care a fost în Iaşi.

Joia trecută a fost o săptămână de când am plecat din Iaşi.

Voevodul moldovean a sosit în Iaşi cu o zi mai înainte dela Cameniţa cu două mii de Tătari cu cari a dus hrană în Cameniţa, cari a fost cu trei sute de sănii, o sută de pungi cu bani, i-a întovărăşit. Dând voevodului scrisoarea lui Pace, am aşteptat după răspuns trei zile în Iaşi, în vremea aceea a sosit în Iaşi solul voevodului din Adrianopol; fiindu-mi binevoitor şi prieten, l-am întrebat ce veşti are, neştiind în ce afacere umblu, s'a coborît la mine şi mi-a spus astfel:

Impăratul a chemat la Poartă pe Thököly, acolo i-a făcut daruri şi l-a căftănit şi l-a slobozit cu multe îmbieri ca să aştepte pe hanul Tătarilor la Dunăre, la podul dela Oblucița şi să se ţină de ordinul ce i se va da prin acela şi acolo să aştepte pe han până vine dela Poartă. Mi-a mai spus că se vorbeşte de obşte la Poartă că hanul Tătarilor se grăbeşte să se întoarcă cât mai repede în Bugeac, ca unindu-se cu Thököly, să ieie cât mai repede oştile

şi să vină asupra Ardealului. Despre hanii Tătarilor a spus astfel: Din pricina certurilor între hanul bătrân de mai înainte şi hanul de acum, împăratul i-a chemat la Poartă pe amândoi, acolo Poartă a şters certurile dintre ei, pe hanul cel bătrân l-au dat jos din domnie turceşte şi în locul lui au pus în slujbă pe cel tânăr, fiindcă şi Tătarii trăgeau mai ales la acesta, pretinzând că este mai norocos decât cel bătrân. Afară de acestea solul pomenit n'a mai spus nimic.

In vremea cât am zăbovit acolo la Iaşi după răspuns, Tătarii cari au vorbit cu Vodă întors dela Cameniţa, aceia trecând cu oastea prin oraş, am căutat şi eu ceva cunoscuţi şi un bărbier cunoscut mie a întrebat pe Tătari, de ce n'aţi năvălit în Polonia că acum aţi fi făcut rost de câştig şi pradă frumoasă? A răspuns Tătarul bărbierului: De aceea n'am năvălit în Polonia, pentrucă ei ne sunt acum prieteni.

Voevodul când mi-a dat în mână răspunsul, m'a întrebat ce fac Nemţii în Braşov? Am răspuns: Mănâncă, beau, se veselesc, n'au nicio nevoie. La aceea a zis voevodul: Hei, hei! A întrebat voevodul: Dar ce urmăresc Nemţii? Am răspuns: Nu ştiu. A grăit iarăşi voevodul: De Nemţi nu-mi pare rău, dar de Ţara Ardealului îmi pare foarte rău, căci în curând vor face-o una cu pământul Tătarii, căci ţara vrea ca Tătarii să meargă asupra ei. Altceva n'a mai spus voevodul, ci numai atât: Umblă în pace.

In Moldova vorbesc şi alţii în deobşte peste tot că îndată ce hanul Tătarilor soseşte în Bugeac, pleacă numai decât împotriva Ardealului.

Am auzit cu siguranţă că Tătarii din Crâm sunt toţi în tabără în Bugeac.

206.

Gorneşti, 1 Martie 1689.

Cancelarul Mihai Teleki către Constantin-Vodă Brâncoveanul.

Răspuns. Ii cere iertare că doctorul Pécsi nu poate încă pleca.

Nagyságod méltóságos levelét sulyos betegségemben engedelmesen vettem. Parancsolatja szerént minthogy szintén mellettem volt Pécsi uram, eléggé kivántam inducálni a Nagyságodhoz való menetelre, de szüntelen való betegsége miatt az hosszu utozásra alkalmatlannak itilvén magát igen mentette. Ha Nagyságod szolgája ide jött volna, talán többre mehettem volna, értvén Nagyságod szolgájának Kolozsvárra való menetelit;

én is Pécsi uramat, hogy magát velem ne menthesse itt nem tartóztattam, már Nagyságod szolgája mire mehetett, nem tudom. Nagyságod nekem tovább is parancsoljon, amire elégséges leszek. Nagyságodnak engedelmesen szolgálni kivánok.

Gernyeszeg, 1. Martii. Anno 1689.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162. Concept.)

Trad. Am primit cu supunere, fiind greu bolnav, scrisoarea Măriei Tale. După porunca Măriei Tale, fiindcă domnul Pécsi era tocmai lângă mine, am vrut deajuns să-l fac să vină la Măria Ta, dar din pricina boalei lui neîntrerupte socotindu-se nepotrivit pentru un drum atât de lung, s'a scuzat foarte. Dacă ar fi venit aici şi sluga Măriei Tale, poate că aş fi putut face mai mult, înţelegând mergerea la Cluj a slugii Măriei Tale; nici eu, ca să nu se scuze cu mine, n'am mai ţinut aici pe domnul Pécsi, nu ştiu pe unde va fi mers sluga Măriei Tale. Să-mi poruncească Măria Ta şi mai departe, doresc să slujesc Măriei Tale cu supunere în ceea ce voiu putea. Datum.

207.

Bucureşti, 10 Martie 1689.

Constantin Cantacuzino către căp. Samuel Kálnoki.

Răspuns. Ştirile despre acţiunea Tătarilor sunt exagerate, cu toate că e aţâţat într'una de Thököly. Muntenia suferă mult de Turci, cari azi nu mai au altă ţară de exploatat. Zvonurile despre Tătari venite din Moldova sunt mincinoase. Starea armatei turceşti e foarte slabă.

Mint uramnak, kedves atyámfiának ajánlom Kegyelmednek kötöles szolgálatomat. Isten minden jókkal, szerencsés hosszu élettel hogy meg áldja Kegyelmednek kivánom.

Kegyelmed becsüllettes levelét igen kedvesen vettem, oda ki való hirek tudósitásival együtt. Köszönöm is Kegyelmednek nagy becsüllettel, hogy otton otton oda ki fönforgó állapotok felől tudósitani nem neheztel, várván hasonló jó akaratját Kegyelmednek ez után is. Többi között azt is irja Kegyelmed, hogy az Tatár hám Kegyelmetek országa ellen szándékoznék, kinek alkalmatosságával elsőbben is minket akarna rontani, az után Kegyelmeteket, és hogy mind ezek az rossz hirek Kegyelmetekhez Moldvából származtak volna, melynek alkalmatosságával ugy tetszik annyira való desperatióra nem kellene Kegyelmeteknek jutni. Mindazonáltal közönségesen mindnyájunknak is vigyázatlanságban sem

köll henyélnünk; okos consideratiojában veheti Kegyelmed mikorra lehetett volna az az teljességes meghatároztatása és elrendelt végezése az tatár hámnak, holott ő még jóllehet Drinápolyból meg indult s mégyen vissza, de még csak a Dunát sem érte, hogy által kültözhessék; hát mikor confluálhatott volna több kavaszival együtt, hogy országok veszedelmére való dispositiókat tehessen. Azomban a minemő alkalmatosságokkal vagyon Kegyelmetek, mind országos hegyekkel körül bé vétetve, mind penig az benne való erökkel és erősségekkel meg erősitve, én Kegyelmeteket nem félthetném, mert egy szivvel, lélekkel lévén Kegyelmetek, oly reménséggel volnék, hogy ha az pogány eb oda ki találna menni is, vissza nem fordulna, hanem ugy járna, mint Czirus in ditione Thomirii és az Isten teljességesen oda vesztené. Nem is hiszem, hogy nem sok gondolkodással menninek arra felé: Noha nagy ösztöneztetésekkel vagyon Thököli uram szorgalmatosan sollicituskodván azon, hogy mind tatárt s mind penig egyéb féle pogánt ezen az mi puszta országunkon vihesse által arra Kegyelmetek felé, erössen biztatván öket azzal, hogy mind ott Kegyelmeteknél, mind peniglen más helyeken készen várván sokan hijják, azt már arra felé Kegyelmed jobban tudhatja.

Mi itt az tatár hámnak még eddig oly meghatározott dispositióját nem érthettük. Vannak ugyan emberink minden felé, ujobban is küldött az vajda ő Nagysága, és ha mi oly bizonyost érthetek, magam bizonyos emberem által is sokszori igiretem szerént Kegyelmedet tudósitani nem mulatom; az mint feljebb irám, sem desperálni, sem henyélésben heverni nem köll, mert az tatár ugy vagyon, ő mindenkor képes, néki sok készület nem köll, az Thököli öszteneztetése is oldalában lévén, rosszra készek lehetnek, annyival is inkább, hogy Sándor Gáspár nevő Thököli uram követje a tatár hánnal Drinápolyba ment volt, de onnat válaszszal vissza nem bocsáttatott, hanem ugyan csak az tatár hánnal tért meg vissza. Megválik már az tatár hám mivel bocsátja vissza. Sándor Gáspár lehet oly reménséggel, hogy valami succursust avagy segitséget adnánk nékik, az is nem sokára el válik, urához mint fog vissza térni. A mi penig az mi országunk állapotját illeti, azt könnyen el ronthatják, mint hogy nem most kezdödött romlása, hanem régtöl fogván pusztul s romol; a miben szenyvedik is most, nem az ő kegyességektől vagy penig az hozzánk való szeretetektől viseltetvén cselekszik, hanem csak az magok hasznokat látják abból is és azért hadtak meg eddig is a miben vagyunk, az mint hogy az tatár hám fő komornyikja nem

kevés számu pénzzel mene el most is innet, és csak oly magok hasznokért szenvedtetnek bennünket, mint hogy többére csak mi reánk szorultak már, az honnat proventusok s hasznok megyen, egyéb helyekről penig igen kiszorult jövedelmük.

Moldvai uraim hirein nem igen köll Kegyelmednek meg indulni, mert sokszor, ha mi azokon megindultunk volna eddig, nem tudom hol volnánk. Sokszor ugy folytattak hireket, hogy az tatároknak konakjokat is mind elrendelve nevezték meg, mint ha az tatárokkal mindenött itt köztünk löttek volna, de még eddig Istennek ingyen való kegyelméből azokban az hazug hirekben napvilágra semmi sem jött ki; oly messze vannak az ö hirek igazságtól, mint az ég a földtől. Meg köll válogatni az ő Kegyelmek hireit, melyek valók s melyek nem. Irja Kegyelmed s láttam is oly animadversatio is leszen az kapitány ellen, kit nem sokára Kegyelmed is meg fog érteni. Ezek után Isten oltalmában ajánlván Kegyelmedet, maradok

Kegyelmed kötöles szolgája, Igaz Attyafia

Kült Bukuresten, 10. Martii. Anno 1689.

Constantinus Cantacuzénus.

P. S. Egyéb olyas hireket Kegyelmednek most nem irhatok, hanem csak ezt, hogy az töröknek igen kevés készületi vagyon az hadakozáshoz, csak az tatárság a mit tehet. Anadoliában is tengeren tul nagy confusio hallik köztek. Ez után jobban, bizonyosabb dolgok [felől] Kegyelmedet tudósitom; emberét pediglen gyakorlatossággal küldheti ide. Miron logofet uram levelére is mi választ irtam, Kegyelmed meg küldheti ő Kegyelmének.

Adresa: Spectabili ac Generoso Domino Samueli Kálnoki Trium sedium Siculicalium capitaneo supremo, Domino tanquam fratri mihi observandissimo.

Pecete octunghiulară de inel, în ceară de lac.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 185.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale ca Domnului şi fratelui meu slujba mea îndatorată. Poftesc să blagoslovească Dumnezeu pe Domnia Ta cu toate bunătăţile, cu viaţă lungă şi norocoasă.

Am primit cu mare plăcere scrisoarea Domniei Tale împreună cu înştiinţarea despre ştirile de acolo. Şi mulţumesc Domniei Tale cu mare cinste, că nu pregetă să mă înştiinţeze despre ştirile umblătoare pe acolo, aşteptând aceeaş bunăvoinţă din partea Domniei Tale şi de acum înainte. Intre altele scrie şi aceasta Domnia Ta, că hanul Tătarilor ar avea de gând să vină împotriva ţării

Domniilor Voastre, cu care prilej mai întâi ar vrea să năvălească asupra noastră, apoi asupra Domniilor Voastre şi că toate aceste veşti rele s'ar fi iscat către Domniile Voastre din Moldova; pentru acestea n'ar trebui să ajungă Domniile Voastre la o desnădejde atât de mare. Totuşi nici noi în deobşte nu trebue să trândăvim în neveghere; poate să se gândească Domnia Ta cu mintea înţeleaptă, când ar fi putut să fie acea hotărîre deplină şi orânduită săvârşire la hanul Tătarilor, căci e adevărat că el a plecat din Adrianopol şi merge îndărăt, dar n'a ajuns încă nici la Dunăre ca să o poată trece; atunci când s'ar fi putut aduna cu ceilalţi cavaşi ca să poată săvârşi dispoziţii pentru primejdia ţărilor. Dar cu mijloacele ce le au Domniile Voastre, atât că ţara este înconjurată de munţi cât şi că este întărită cu puteri şi întăriturile dintr'însa, eu nu vă tem pe Domniile Voastre, căci fiind Domniile Voastre cu o inimă şi cu un suflet, am nădejdea că chiar dacă păgânii s'ar întâmpla să vină acolo la Domniile Voastre, înapoi nu s'ar mai întoarce, ci ar păţi ca Cirus in părţile Thomirii şi Dumnezeu i-ar pierde acolo cu desăvârşire. Nici nu cred că ar merge într'acolo fără gânduri mari: Cu toate că domnul Thököli cu mari strădanii zorindu-i cu derâvnă atât pe Tătari cât şi pe altfel de păgâni să-i ducă într'acolo la Domniile Voastre prin această ţară pustie a noastră, încredinţându-i vârtos că atât acolo la Domniile Voastre cât şi în alte locuri îi cheamă mulţi aşteptându-i gata, aceea o ştie Domnia Ta acolo mai bine.

Noi aici până acum n'am putut înţelege o astfel de dispoziţie hotărîtă a hanului Tătarilor. Acum oameni în toate părţile, a mai trimis şi acum de curând Măria Sa Voevodul şi dacă putem afla ceva sigur, nu întârziu să înştiinţez şi pe Domnia Ta prin omul meu de încredere, după multele mele făgădueli; după cum am scris mai sus, nu trebue nici să disperaţi, nici să zăceţi în trândăvie, fiind şi îndemnurile lui Thököli de-o parte, pot fi pregătite spre rău, cu atât mai vârtos că solul lui Thököli cu numele Gaspar Sándor a mers cu hanul tătăresc în Adrianopol, dar n'a fost slobozit înapoi de acolo cu răspuns ci s'a întors îndărăt tot cu hanul tătăresc. Gaşpar Sándor poate avea nădejdea că le-ar da ceva sucurs, adică ajutor, dar se va alege şi aceea în curând, cum se va întoarce la domnul său. Iar în ceeace priveşte starea ţării noastre, aceea o pot strica uşor, căci stricăciunea ei nu a început acuma, ci se strică şi se ruinează de mult; întrucât ne suferă acum, nu o fac din milostivirea lor sau purtaţi de dragoste faţă de noi, ci şi din aceea îşi văd numai folosul lor şi de aceea ne-au lăsat întru acestea în care suntem,

precum şi cămăraşul hanului Tătarilor nu a plecat acum de aici cu puţini bani şi numai pentru folosul lor ne suferă, fiindcă mai mult au nevoie de noi, de unde le merge venit şi câştig, iar din alte părţi le-a scăzut foarte mult venitul.

Domniile Voastre nu prea trebue să porniţi după ştirile domnilor din Moldova, căci de multe ori, dacă noi ne-am fi luat după ele, nu ştim unde am fi acum. De multe ori astfel au curs veştile că au numit şi conacele Tătarilor, toate pe rând, par'că Tătarii pretutindeni ar fi fost aici în mijlocul nostru; dar până acuma, mulţumită lui Dumnezeu, din acele veşti mincinoase n'a ieşit nimic la lumina zilei, veştile lor sunt atât de departe de adevăr, cât e cerul de pământ. Ştirile Domniilor Lor trebue alese, cari sunt adevărate şi cari nu. Scrie Domnia Ta şi am şi văzut că o astfel de băgare de seamă va fi împotriva căpitanului, pe care nu peste mult va înţelege-o şi Domnia Ta. După acestea, încredinţând pe Domnia Ta ocrotirii lui Dumnezeu, rămân sluga îndatorată şi frate adevărat. Dată.

Constantin Cantacuzino.

P.S. Altfel de ştiri nu pot scrie acum Domniei Tale ci numai că Turcii au foarte puţine pregătiri pentru războiu, numai Tătarii pot. In Anadolia şi dincolo de mare, se aude că ar fi mare confusie între ei. După aceasta vestesc pe Domnia ta despre lucruri mai sigure, iar omul îl poate trimite Domnia Ta deseori aici. Şi răspunsul pe care l-am dat la scrisoarea logofătului Miron, îl poate trimite Domnia Ta Domniei Sale.

208.

[Iaşi,] 15 Martie 1689.

Principele Constantin Cantemir către gen. Frideric Veterani.

Răspuns. Ştiri despre mişcările Tătarilor.

Scriptas ad me fraterno pectore accepi literas summasque gratias ago pro solito in me amore. Novalia hoc pro nunc habeo, Hanus, 13. praesentis fuit in Baba et recta via ivit in Budchiak. Quid conclusum fit hucusque occultum habeo, sed ita puto propter diluvia nullas ab ipsis fieri inversiones. Ista pro nunc. Quid ultra erit, obligatissime et quamdiligentissime de omnibus notum faciam; etc.

(R. Biblioteca Universitaria. Urbino.)

209.

București, 19 Martie 1689.

Constantin Cantacuzino către gen. Frideric Veterani.

Noutăți despre mișcarea Tătarilor. Leșii în Moldova. Aprovizionarea cetății Kamieniec prin Domnul Moldovei.

In referendis novitatibus istarum partium, ubi hactenus pro obligatione mea nunquam defui, ita quidquid pro nunc occurrere contigit, Excellentiae V^rae participo, nempe, prout iam certe constat, quod Hanus summopere fuerit sollicitatus a Visirio, quatenus personaliter cum ipso iret futura campagnia ita, ut ipsemet supremus sultanus se illi proprio ore dicere resolverit, nec aliter faciat nisi, ut cum Visirio eat per ipsam sui nominis famam, quamvis multos Tartarorum copias secum non duceret; cui respondit dictus Hanus se iturum modo prius dispositionem suarum partium, praesertim Crimeae faciat; contra quam, si aliqua hostilitas non superveniet, profecto ibidem et sic Adrianopoli dimissus (ut Excellentiae V^rae scripsi) promisit, ut congregientur sultani omnes seniores et nobiles Tartari Ismailum, ubi iam congregati exspectabant Hanum, qui usque quo eo pervenisse creditùr, ubi quale consilium formabitur, brevi notitia speratur et venit, miserat quaedam Hanus suum ablegatum ad regem Poloniae, a quo ablegato (scribitur ex Moldavia) quod transiverit unus Tartarus cum quodam Ephaeto, quem non vult règis; alii supremi generalis Poloniae dicunt fuisse ad Hanum, quem praedictus Tartarus et Ephaetus Ismaili exspectabant, quibus negotiis fuerint missi et qualia responsa habebunt ad hunc ignoratur.

Gengen Bassa (ut iam scripsi) et ut fertur, contulit se in partes securiores versus Albaniam Morticinae et persecutiones hominum illius non deficiunt, quoniam non ita pridem et quaedam Arap Bassa non persecutorem Giengenbai, sed eiusdem nominis illius complicem interceptum mactarunt in partibus inferioribus Orientis orta durat latronum et ribellium seditioque utinam usque ad consummationem gentilium Ottomaniae sese perseveret.

Caminitium introducta his diebus est annona per aliquid centena Tartarorum et principem Moldaviae, vectores tamen illius annonae aliquot et boum centena aliquot, uti modo rumor est, Moldavia advenit a Polonia militia in confiniis excitante, sunt intercepta, praeter hoc ad 40 et plures Turcae, ex quibus sex tantum evaserunt, illa eodem occasione sunt capti. Passus

Caminitium versus modo praeclusas et magnas esse ob illis partibus Vilias nuntiatur. Quid in posterum obviet, non desistam Excellentiam V^ram^ sincere pro more meo solito commonefacere, quam devotione cum omni prosperitate et gloria vivere amicus cupio et maneo semper; etc.

(R. Biblioteca Universitaria. Urbino.)

210.

București, 22 Martie 1689.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către cancelarul Mihai Teleki.

Aflând că au fost arestați lotrii cari au prădat casa boierului din Uiești, roagă să-i restituie lucrurile furate, ce s'ar mai găsi la ei.

Spectabilis ac Generose Domine Pater Nobis observandissime.

Ez alkalmatossággal akarók Kegyelmedet levelünkkel látogatni, az mely találhassa Kegyelmedet boldog órában és régi jó egiszségben, kivánjuk. Azomban jelentjük Kegyelmednek, hogy legközelebb az elmult esztendőben még boldog emlékezető nihai Cantacusenus Sorban vajda ő Nagysága bátyánk is életben volt, akkor, hogy valami tolvajok az Kegyelmetek országából országunkban ereszkedvén bérohantak volt egy Ujjest nevő faluban lakó becsületes boérunkra,[1] az melyet mind házatájékostól környül vévén hatalmasan és Istentelenül bántak mind az boérral s mind penig házanépével, megfogván őket, az anyját addig sötették, amég megholt, magát peniglen csak egy kicsinnig, hogy életben hadták, ugy kinozták volt, mindenekben praedát hányván, arany, ezüst eszküzeket és egyéb féle drága portikáját elvették, amint maga boér is praesens lévén megmondhatja: kiért fejedelmet ő Nagyságát is, mint atyánkat azért requiráltuk, kérvén Kegyelmedet is, mint atyám uramat szomszédságos szeretettel, hogy efféle Istentelen dolgokban elmerült latrokat érdemek szerént megbüntetni és az szegény nyavalyás boérunknak igazsága szerént, hogy teljességgel annyira való káros kinzott lévén ne hagyattassék, hanem amint hallottuk, hogy tolvajok is fogva vadnak, Kegyelmetek az elpraedált s elvett javait vissza adattatni méltóztassék, mely Kegyelmetek hozzánk való jó akaratjában nem kételkedünk, az melyért megcselekedvén Kegyelmetek, más hasonló dolgokban Kegyelmednek fiui szeretettel kedveskedni és szolgálni igyekezünk.

[1] Probabil Uieștii-Goleasca, din județul Vlașca.

Quibus in reliquis Spectabilem ac Generosam Dominationem vestram diu feliciterque valere desideramus.

Datum Bukurest, 22. Martii. Anno 1689.

Spectabilis ac Generosae Dominationis Vestrae

Filius et vicini benevoli

Іѡн Кѡстандин Б. Воевода

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Spectabilis etc. Cu prilejul acesta vreau să cercetez pe Domnia Ta prin scrisoarea mea, care poftesc să poată găsi pe Domnia Ta în ceas fericit şi în bună sănătatea de odinioară. Dar înştiinţăm pe Domnia Ta că în anul trecut mai în urmă, când era încă în viaţă Măria Sa fratele nostru Şerban Cantacuzino Voevodul de fericită pomenire, atunci niscaiva hoţi din ţara Domniilor Voastre coborînd în Ţara noastră, au năvălit asupra unui cinstit boier al nostru lăcuitor în satul numit Uieşti, pe care înconjurându-l din toate părţile, l-au chinuit foarte şi fără Dumnezeu, atât pe boier cât şi pe cei ai casei sale, pe mama lui atât au fript-o până a murit, iar pe el de-abia că l-au lăsat în viaţă, aşa l-au chinuit, făcând pradă în toate, i-au luat sculele de aur şi de argint şi alte lucruri scumpe, pe cari, fiind boerul de faţă, le poate spune. Pentru aceasta am rugat şi pe Măria Sa Principele ca pe Părintele nostru, rugând şi pe Domnia Ta ca pe părintele meu, cu dragoste de vecin, să se pedepsească după cuviinţă lotrii cufundaţi în astfel de fapte necreştineşti şi după dreptatea sărmanului nostru boier nevoiaş, ca să nu fie lăsat cu desăvârşire păgubit, fiind atât de chinuit, ci precum am auzit că şi hoţii sunt prinşi, Domniile Voastre să binevoiască a-i înapoia bunurile prădate şi luate, în care bunăvoinţă a Domniilor Voastre faţă de noi nu ne îndoim, făcând-o aceasta Domniile Voastre, în alte lucruri asemănătoare ne silim şi noi să slujim şi să fim pe placul Domniei Tale cu dragoste de fiu; etc.

211.

Bucureşti, 23 Martie 1689.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către gen. Frideric Veterani.

Ştiri despre mişcarea marelui-vizir. Flotila turcească pe Dunăre. Diversiunea lui Thököly la Poriga, de unde vrea să atace Orşova. Intrunirea hanului Tătarilor la Ismail.

Quantum ad novitates has Adrianopoli habemus, quod Vezirius tam supremi sultani, quam sua insignia Turee nuncupata in campis prima praesentis exposuerit, significans se exiturum futura campagnia cum exercitu, quem pro nunc vix ad 5 mille militum habere dicit, et ut tum maior exercitus congregavit, tum, ut ulterior seditio aliqualiter mitiget, tum, ut etiam fama notabilioris apparatus, pro maiori metu incutiendo divulget, prudenti quasi ratione ductus, etiam supremum sultanum secum est moturus, quem Philippolim progrediendum non credimus. Quoniam sufficientem apparatum, uti deceret sultanum, si etiamsi ex partibus Orientis ad se venturos sperant, quos paucos valde supponimus, non habebit.

De Geyca passa, qui se, uti iam significatum est, contulit versus Albaniam, nihil pro nunc innovatum, attamen cum ipsius fratres maximam persecutionem passi, nonnulli interempti, nonnulli fuga liberati, non dubitandum istos exacerbatos a seditione cessaturos modernis temporibus ordinavit Vezirius duas triremes et 15 brigadas (?) per Danubium usque Vidinum, ut in commodo loco constitutae, illic praecludantur passus et impediantur Christiani, si discendere vellent. Quod negotium est inmissum (!) Aly bassae, qui Cladove manebat.

Thökölius ante aliquot tempus cum aliquibus Turcis et Tartaris ac suis latronibus exiverat, qui nesciebat quo perrexerat, hodie vero capitaneus confiniorum nostrorum scribit nobis illum fuisse versus Porigam, quam ex improviso invadens, multa spolia et villanos capitvos utriusque sexus secum illinc abduxit et unum Germanum, quem quo primum Vidinum rediit impius ille homo, statim ad Portam misit. Nunc audit, quod omnino habeat intentionem Orsovam eumque similiter ex improviso invadendi. Unde Excellentia Vra quamprimum demandet, ut huius rei seria habeat vigilantia et villarum partium diligens animadversio.

Hanus rediens Adrianopoli promiserat, ut sultani seniores Tartari Ismailum pro faciendo consilio convenirent, quo postquam congregati sunt et ipsemet advenit per tres dies consilium ineuntes, et in suis sententiis discrepantes, ac nihil determinantes, ex illo loco Kiliam in inferiorem partem Budjachy se contulerunt. Inibi quid concludent et quam dispositionem facient curamus omnimode resciendum, quoniam ibi nostros habemus de industria homines. Quidquid ego nobis innotescet, quatenusque et in his possimus inservire, Excellentiae Vrae significabimus.

(R. Biblioteca Universitaria. Urbino.)

212.

Iaşi, 25 Martie 1689.

Iordache Vistierul către cancelarul Mihai Teleki.

Ştiri despre mişcarea Tătarilor cari acum nu vor atinge Ardealul.

Isten minden jókkal áldja meg Kegyelmedet.

Ez mostani alkalmatossággal akarám Kegyelmedet levelem által látogatni; kivánom Istentől, irásom Kegyelmedet jó egészségben s szerencsés órában találja.

Egyéb hirekrűl Kegyelmedet tudósitani nem tudok, hanem a tatár hám viszsza térvén Bucsakban, győlést tractáltak illyen formán, hogy Moradin sultán és Galgan sultán Krimben mennyenek vissza és a tatár hám Bucsakban legyen, de azelőtt, midőn nem indult volna a tatár hám, illyen formán tractáltak győlést, hogy Erdélyben mennyenek, de a tatár hám vezére azt mondotta, hogy nincs mód benne, mert mikor Béts felé mentünk volna öt ezer fogyatkozót tanáltak az hadban, mikor mustráltak s akkor a dolgat velünk tartotta Erdély, hát most, holott német vagyon; azért nem vélem, hogy Erdélyben volna szándika. A kissebbik tatár hám fia öt vagy négy ezered magával ment egy basa ellen, kit Egyetbejnek hiják, rebellis a török császár ellen és kézben keritvén legyen ott az ország szélen. Tököli gróf is kirt a tatár hámtul segétsiget, de azt mondotta, hogy nem dissipálja az hadat. Azért Kegyelmed küldjön oly embert, hogy a mit tudok, adjam tudtára Kegyelmednek és ezt olvasván, az tűzben tegye Kegyelmed a levelet. Ezek után Istennek ajánlom Kegyelmedet.

Datum Iassis, die 25. Martii 1689.

Kegyelmednek jó akarója még él

Vizternik Iordaky mpr

Én is Szegedy László, mint uramnak alázatos szolgája, maradok még élek s a miben tudok tiszta szűvel szolgálok Kegyelmednek s mind az országnak. Ugy gondolom, amint latom, semmi filelem a tatár felől nem leszen, a mint látom a dolgot.

P.S. Vestram Dominationem quoque rogo, si quid novi habuerint, mihi notum facere velit.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Dumnezeu să blagoslovească pe Domnia Ta cu toate bunătăţile. Vreau să cercetez pe Domnia Ta prin scrisoarea mea cu acest prilej, doresc dela Dumnezeu să găsească scrisoarea mea pe Domnia Ta în bună sănătate şi în ceas norocos. Nu pot înştiinţa pe Domnia Ta despre alte veşti ci că hanul Tătarilor întorcându-se

în Bugeac, au ţinut adunare în felul acesta ca sultanul Moradin şi sultanul Galga să meargă îndărăt în Crâm şi hanul Tătarilor să fie în Bugeac, dar mai înainte, până a nu fi plecat hanul Tătarilor au ţinut astfel de adunare ca să meargă în Ardeal, dar vizirul hanului tătăresc a spus că nu e chip, pentrucă atunci când am mers la Viena au găsit lipsă în oaste 5000 când au făcut muştra şi atunci Ardealul a ţinut cu noi, dar acum când sunt Nemţi, de aceea nu sunt de părere că i-ar sta gândul la Ardeal.

Fiul cel mai mic al hanului Tătarilor a plecat cu cinci sau patru mii împotriva unui paşe pe care îl cheamă Egyetbei, este resvrătit împotriva împăratului turcesc şi prinzându-l să fie acolo la marginea ţării. Şi groful Tököli a cerut ajutor dela hanul Tătarilor, dar a spus că nu împrăştie oastea. De aceea să trimită Domnia Ta un om ca să dau de ştire Domniei Tale ce ştiu şi cetind aceasta, să arunce Domnia Ta scrisoarea aceasta în foc. După acestea încredinţez pe Domnia Ta lui Dumnezeu. Datum.

Voitorul de bine al Domniei Tale, cât trăeşte

Vistiernicul Iordachi mpr.

Şi eu Ladislau Szegedy, ca sluga supusă a domnului meu, rămân până trăesc şi cât pot slujesc cu inimă curată Domniei Tale şi ţării. Socotesc, că după câte văd, nu va fi nicio teamă din partea Tătarilor, după cât văd eu lucrurile.

213.

Galaţi, 26 Martie 1689.

Fra Antonio Giorgini către generalul Frideric Veterani.

Ştiri dela Poartă aduse de Teodosie, capuchehaia lui Constantin Cantemir-Vodă.

Li dicenove del presente arrivò qui in Galazze il Signor Theodosio capichiaia cioè residente del Prencipe di Moldavia appresso la Porta ottomana. Ha referto che il Gran Signore Soldan Solimano è in Adrianopoli, come anco il suo figliuolo, soldan Maumetto imperatore deposto; etc.

Il Techeli è a Kia, ciò me l'ha referto un mercante che è ritornato da quelle parti, il quale risiede in Braila.

Il Seraschier di queste parti è in Baba con duecento e forse meno soldati. Vi è anco l'Aga de' Giannizzeri con cento mila Giannizzeri. Già i Turchi hanno cominciato a distribuire i tenaci di stramo di grandezza simili a quelli de Polachi e di valore doi per ogni paro.

Dal campo di Galazze, 26 Marzo 1689.

(R. Biblioteca Universitaria. Urbino.)

214.

Galați, 29 Martie 1689.

Fra Antonio Giorgini către generalul Frideric Veterani.

Date numerice despre forța militară a Tătarilor din Chilia și Bugiac cum și a Turcilor, foarte slăbită. Declarația boierilor că dacă va intra generalul Veterani în Moldova, toți ar ține cu el și puțini cu Domnul.

Per poter dare a Vostra Eccellenza una distinta relatione... spedisco un nostro Cattolico mercante fino a Bukarest; etc. Circa i Tartari habbi di certo che sono andati in Cremo, quelli che vennero con il Gran Kam per il timore che hanno de Moscoviti et Cosacchi, et il Gran Kam è rimasto in Kilia, città nella riva del Danubio, e li Tartari di Bugiacco et quelli di Noaio sono iti in Bugiacco. Quelli hanno tanto timore che se sentissero qualche romore si dubita che si metterebbero in fuga. La quantità alcuni dicono 40 mila et alcuni 50 mila, ma di sincero la quantità non ho potuto risapere, ma spero risaperlo per le feste di Pasqua, mentre verrà qui in Galatze il Signor Giovanni Serbo nostro Cattolico; etc.

Vero è che i Tartari di Noaio sono di qualche valore, ma quelli di Bugiacco di poco momento; etc. È vero che i Turchi vorebbero procurare di fare un bono esercito per la futura campagna, ma non possono congregare più di cinquanta mila ad summam; ma non saranno di valore, riducendosi di mandare a la guerra vecchi di età di 70 anni e gioveni di 14 et 15 anni, et altri che non hanno mai vedute arme, che perciò i Signori pratici Turchi dicono certamente che se i Germani seguiteranno la guerra contro i Turchi, haveranno vittoria; etc. Tutte le speranze dei Turchi sono nei Tartari, e i Tartari, se vederanno il rumore, di sicuro o si metteranno in fuga, o procureranno di render ubbidienza.

L'altro giorno fu qui in Galazze il Signor Mironasco, quale... mi disse che se V. Eccellenza entrerà con l'armata Cesarea, la Moldavia di sicuro sarà tutta aderente all'armi Cesaree, et che pochi saranno per il Principe; al più mi disse tre nobili, che sono il Gran maresciallo, il primo cancelliere et il suo genero et altri che di sicuro saranno con V. Eccellenza. Mi disse anco che ne scrivessi a V. Eccellenza, che per l'amor di Dio che non segui la pace con il Turco, ma bensì guerra, che senza fallo haveranno vittoria, et che seguendo la pace mai potranno havere sicura la Transilvania et Ungheria; etc. Mi mostrò una lettera anco del Samuele Kalnoki col quale gli significava che i Francesi hanno redutto in polvere

Filipsburgo... che i Valacchi hanno reso ubbidienza a Sua Maestà con havere promesso annuatim cento borse di talleri, e che loro habbiano libera elettione sopra il Prencipe, e che poi Sua Maestà lo confermi, qual particulare non doveva il Kalnoki scrivere con riguardo del Mironasco, che è fedele dei Cristiani et in particolare di Sua Maestà, ma per timore del prencipe di Moldavia, qual è inimico positivo; etc.

Apud Galazze, li 29 Marzo 1689.

(R. Biblioteca Universitaria. Urbino.)

215.

Bucureşti, 11 Aprilie 1689.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Ii trimite un morun, iar principelui Apafi nişte lămâi.

Spectabilis ac Generose domine parens nobis observandissime.

Kegyelmed becsületes levelét, a melyet vissza jövén hozzánk Kegyelmetektől Mera Miklós uram ő Kegyelme megadván nagy becsülettel és szeretettel vettük; continentiáját is, mind penig Mera Miklós uram által izent szovaiból is mindenekről megértettük. Azomban Kegyelmed hozzánk való atyai affectusát és szeretetét, a melyet hozzánk mutat Kegyelmed igen igen kedvesen vettük, adja Isten, hogy mi is Kegyelmednek .... megszolgálhassuk, hogy peniglen Kegyelmed .... ö Nagyságának hogy ir, azt igen kedvesen és fiui szeretettel vesszük, kérvén Kegyelmedet szeretettel, hogy azután is azt continuálja, és a mi részünkről való dolgot, a mint Kegyelmed jobban tudja, dirigálja. Mi is hasonlóképpen azon tévők leszünk és Kegyelmednek igaz szivvel, fiui szeretettel mindenkoron tehetségünk szerént szolgálni kivánjuk.

Kegyelmedet mostan bövebb irásunkkal nem akarunk busitani, tudván azt, hogy a mi kevés hireinkkel fejedelem ö Nagyságát, atyám uramat tudósithattam, hogy Kegyelmeddel is ö Nagysága communicálja. Azomban jelentvén Mera Miklós uram valami viza hal felől, hogy Kegyelmed kivánta volna, ő Kegyelme keresne, nem hogy ö Kegyelme, hanem magunk is kerestetünk, értvén Kegyelmed kivánságát, de igen szüken találtak most, hogy a vizek megindultak s nagy, de mégis a mint lehet találtak egy kicsint jószivvel, szeretettel kedveskedünk avval Kegyelmednek, csak tetszenék; azután immár inkább fognak jönni; Kegyelmed

tudósitson, ha kivánja, igaz szivvel Kegyelmednek kedveskedünk. Fejedelem ő Nagysága is hogy kivánta volna valami citronokat, de bizony arra való mostan nem találtatik, hanem azután elhiszem, hogy hoznak, de mégis a mennyire lehetett ő Nagyságának is küldtünk. In reliquo Spectabilem ac Generosam Dominationem Vestram diu ac feliciter valere desideramus.

In Bukurest, 11 Aprilis. Anno 1689.

Spectabilis ac Generosae Dominationis Vestrae filius obligatus

Іѡн Кѡстандин В. Воєвода

(Archivum Comitum Teleki. Miss. 162.)

Trad. Spectabilis etc. Am primit cu mare cinste şi dragoste cinstita scrisoare a Domniei Tale, pe care întorcându-ne dela Domnia Voastră la noi ne-a dat-o domnul Nicolae Mera, am înţeles toate şi înţelesul ei cât şi cele vestite prin cuvintele lui Nicolae Mera. Iarăşi am primit foarte bucuroşi inclinarea părintească a Domniei Tale faţă de noi şi dragostea pe care o arată Domnia Ta faţă de noi . . . o slujim . . . iar că Domnia Ta . . . scrie Măriei Sale, a primit cu foarte mare plăcere şi cu dragoste de fiu rugând cu dragoste pe Domnia Ta să urmeze aceea şi după aceasta şi să orânduiască lucrul nostru cum ştie Domnia Ta mai bine. Şi noi vom face aşijderea şi dorim să slujim Domniei Tale totdeauna cu inimă adevărată, cu dragoste de fiu, după puterea noastră.

Nu vrem să supărăm acum mai mult pe Domnia Ta cu scrisoarea noastră, ştiind că am putut să înştiinţăm despre puţinele noastre veşti pe părintele meu, Măria Sa Principele ca să le comunice Măria Sa şi Domniei Tale. Iarăşi înştiinţându-mă domnul Nicolae Mera despre niscai morun că ar fi dorit Domnia Ta, ar căta Domnia Sa, dar nu numai Domnia Sa ci şi noi am pus să se cate, înţelegând dorinţa Domniei Tale, dar am găsit acum foarte puţin, că a început să vie apele mari şi totuşi puţinul ce s'a putut găsi îl trimitem cu inimă bună şi cu dragoste Domniei Tale, numai de i-ar plăcea Domniei Tale; după aceea vor veni mai mulţi să mă înştiinţeze Domnia Ta dacă mai pofteşte, facem pe placul Domniei Tale cu inimă adevărată. Şi Măria Sa Principele a dorit niscai lămâi, dar acum nu se găsesc de loc, dar cred că aduc după aceasta, totuşi am trimis şi Măriei Sale cât s'a putut. In reliquis etc.

Notă. Vezi scrisoarea lui Vodă din aceeaş zi către principele Apafi în *Mon. Com. Trans.* vol. XX p. 211—2.

216.

Bucureşti, 11 Aprilie 1689.

Constantin Cantacuzino către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Pentru ştiri se referă la scrisoarea lui Constantin Brâncovan-Vodă. Salutări şi din partea fratelui Mihai Cantacuzino.

Spectabilis ac Generose Domine, Domine maior frater mihi observandissime.

Kegyelmed becsületes levelét, a melyet visszajövén hozzánk Mera Miklós uram ő Kegyelme megadván nagy becsülettel és szeretettel vettem; continentiáját is, mind penig Mera Miklós uram által izent szovaiból is Kegyelmed hozzám való affectusát és igaz akaratját megértettem, a melyet el is hiszem, meg is nyugszom benne.

Mostan nem akarván Kegyelmedet sok irással terhelni egyebet nem irhatok, hanem kérem Kegyelmedet, mint igaz jó akaró bátyám uramat, hogy engemet, mint igaz jóakaró atyjafiát tartsa és ugy is igyekezem az én vékony tehetségem szerént, hogy az én cselekedetemet is, szeretetet, igazságot bennem megtapasztalja, meg is ismeri Kegyelmed és azután is kivánom, hogy confidenter minden czeremónia nélkül nékem parancsoljon, a miben ismérheti Kegyelmed, hogy igazán és sincere Kegyelmednek szolgálhatnék és meg is esmértetem Kegyelmeddel magamat, hogy Kegyelmednek egyik kötölesse és addictissimusa vagyok.

A vajda ő Nagysága azért halasztott eddig, hogy hamarébb fejedelemnek ő Nagyságának nem irhatott az ő Nagysága kivánsága szerént, várván valami ujobb hireket, a melyekkel kedveskedhetnék ő Nagyságának és ugy tapasztoltam s el is hiszem, hogy a vajda ő Nagysága azokat mind continuálja és más ő Nagyságától lehető dolgokban is ő Nagyságának, mint jó akaró atyjának szolgálni igyekezik s Kegyelmeteknek is. Én külön Kegyelmedet valami hirekkel nem akartam busitani, tudván azt, a mit ir vajda ő Nagysága fejedelem ő Nagyságának, hogy Kegyelmed is particeps lészen abban.

Az én öcsém, Cantacusenus Mihály uram igen igen köszöni Kegyelmed köszöntését, ajánlván Kegyelmednek is, mint nagyobb az ő Kegyelme atyjafiának mindenkori vékony és kész szolgálatját, maradván mi és az egész Cantacusena domus Kegyelmed igaz jó akarói és kisebb öcséi s ajánljuk Isten oltalmában Kegyelmedet.

In Bukurest, 11. Aprilis. Anno 1689.

Spectabilis ac Generosae Do. Vestrae

Minor frater observandissimus

Constantinus Cantacusénus

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Spectabilis etc. Am primit cu mare cinste şi dragoste cinstita scrisoare a Domniei Tale, pe care întorcându-se la noi ne-a dat-o Domnia Sa Nicolae Mera, am înţeles conţinutul ei cât şi din vorbele trimise prin domnul Nicolae Mera înclinarea Domniei Tale faţă de noi şi adevărata bunăvoinţă, pe care o şi cred şi mă şi liniştesc într'însa. Nevoind să împovărez acum pe Domnia Ta cu multă scriere, nu am altceva de scris ci rog pe Domnia Ta ca pe Domnul fratele meu voitor de bine să mă socotească drept voitor de bine şi frate şi aşa mă şi silesc, după slaba mea putere, ca să afle Domnia Ta în mine faptele mele şi dragostea şi dreptatea, o şi cunoaşte Domnia Ta şi doresc şi după aceasta ca să-mi poruncească Domnia Ta dire t, fără nici o ceremonie, astfel poate cunoaşte Domnia Ta că aş putea sluji Domniei Tale cu adevărat şi sincer, şi pot să mă fac cunoscut Domniei Tale că sunt un îndatorat şi plecat fiu al Domniei Tale. Măria Sa Voevodul de aceea a amânat până acuma, că n'a putut scrie Măriei Sale Principelui după dorinţa Măriei Sale, aşteptând niscai veşti mai nouă, cu cari ar putea să fie pe placul Măriei Sale, dar am băgat de seamă şi cred că Măria Sa Voevodul le continuă toate acelea şi se sileşte să slujească Măriei Sale, ca părintelui său voitor de bine şi Domniilor Voastre şi în alte lucruri cu putinţă din partea Măriei Sale. Eu n'am vrut să întristez pe Domnia Ta deosebit cu niscai-va ştiri, ştiind că şi Domnia Ta este părtaş la acelea pe cari le scrie Măria Sa Voevodul Măriei Sale Principelui. Frăţiorul meu, domnul Mihai Cantacuzino mulţumeşte foarte pentru salutul Domniei Tale, încredinţând Domniei Tale, ca fratelui mai mare al Domniei Sale, slujba sa slabă şi gata, rămânând şi noi întreaga Casă Cantacuzena voitorii de bine şi frăţiorii Domniei Tale, şi încredinţăm pe Domnia Ta ocrotirei lui Dumnezeu. Datum; etc.

217.

Bucureşti, 13 Aprilie 1689.

Constantin Cantacuzino către căp. Samuel Kálnoki.

Răspuns. Zvonurile moldovene sunt lipsite de orice temei. Luptele (de guerilă) *ale lui Emeric Thököly pe malul Dunării cu mica sa miliţie. Atitudinea Tătarilor în Buceag. Pregătirile de război ale Turcilor.*

Mint kedves jó akaró uramnak, Kegyelmednek ajánlom atyafiságos szolgálatomat; etc.

Kegyelmed becsülletes hozzám küldett levelét nagy becsülettel s atyafiságos szeretettel vettem, continentiáját is meg értettem. Azomban Kegyelmed hozzám való affectussát s atyafiságát nagy kedvessen és szeretettel vettem, a melyet, adja Isten, Kegyelmednek meg szolgálhassam, és nyugodjék meg Kegyelmed benne, hogy igaz jó akarója s atyjafia vagyok Kegyelmednek, sőt még mind az egész atyánkfiai is Kegyelmedtől semmit sem denegálunk, sőt a mi lészen oly, Kegyelmeddel atyafiságos szeretettel communicálunk. Amit penig ir Kegyelmed az moldvaijak felől, sokszor mink is meg tapasztalván, az ő igazságokat meg szoktuk rostálni, mert lévén ők azok, a kik majd országokban sem térnek, igyekeznek, hogy más szomszid országok is ugy járjanak, az melyet magok magoknak nyerték.

A Thököli követje, Sándor Gáspár iránt is a mint ir Kegyelmed, én, bizony dolog, akkor Bukaresten sem voltam, mert lábaim fájdalma miá rosszul voltam, a mely nyavalya eddig rajtam nem volt, s faluban találtam akkor lenni, mikor vissza jött a Hántól. De még is, a kik jelen voltak, mondták felőle, hogy nem igen vig kedvvel avagy az ő kivánsága szerént, a mint ők régtől fogván mesterkedvén biztak, hogy vagy Hánot, vagy szultánokat maga mellé hozza; de abban eddig semmi sincs, az után a mi lészen meg válik és idő meg tanitja. De maga valóban vitézkedik a Duna mellett lévő valami hitván városokban s falukban lévő szegény ráczságon, valami két vagy három száz (még annyi sincs) tatárokkal, a kik mellette vadnak, fosztnak, nyuznak és rabolnak, asszonyokat, leányokat el vesznek és a mit akarnak azt cselekesznek vélek. El hiszem, hogy a török császárnak is a' fog tetszeni, hogy a ráján avagy imperiumban való szegénységen azt követék: és törökök közt is confusio vagyon. A tatárok iránt egyebet nem irhatok, ha nem az Han maga (ugy végezték) hogy Budságban maradjon, de az szultánok, ugy mint Galga és Nuradin Krim felé mennyenek; ugy gondolom, hogy eddig is el fogtak menni.

Mivel halljuk a Muszka és a Kazak arra felé szándékozott vala és ki szállott végekben, ugy hogy mihelyt el mulik husvét napja mindgyárást Krim felé induljanak, és más hova is, a merre leszen utjok. De az Hán Budságban marad mind addig, a mint gondolom meg, a fő nem lészen akkor is, a hova s meddig fog menni; még eddig bizontalan nálunk is, hanem az idő meg mutatja azt is nem sokára.

A törökek az ő Törkakat avagy szokás szerént való Tujurokat, a mely táborozásra készülésnek jele, ki tették mindenött; de mikorra készülhetnek és merre a vagy meddig igyekeznek, az Isten

s az idő meg tanitja. A tatár hántól nem régen ismét mentenek követek lengyel királyhoz és onnet is a mi lészen rövid idő mulva el válik. És mind ezekről bizonyoson meg értvén, Kegyelmedet, mint jó akaró atyánkfiát tudósitani el nem mulatunk. Ajánlván Isten oltalmában Kegyelmedet, maradok

Kegyelmed jó akaró Atyjafia, igaz szolgája

Kült Bukuresten, 13. Aprilis Anno 1689.

Con: Cantacuzénus.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 231. No. 7.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale ca Domnului meu iubit voitor de bine, slujba mea frăţească etc. Am primit cu mare cinste şi dragoste cinstita scrisoare a Domniei Tale trimisă mie şi i-am înţeles şi cuprinsul. Iar încredinţarea şi frăţietatea Domniei Tale faţă de mine am primit-o cu mare plăcere şi dragoste, ceea ce să deie Dumnezeu să o pot sluji Domniei Tale şi să fie Domnia Ta liniştit căci sunt binevoitor şi frate adevărat al Domniei Tale, şi încă toţi fraţii nu denegăm nimic Domniei Tale şi ce va fi aşa, comunicăm Domniei Tale cu dragoste frăţească. Iar cele ce le scrie Domnia Ta despre Moldoveni, băgând-o şi noi adeseori de seamă, am obişnuit să cernem adevărurile lor, căci fiind ei de aceia cari nu se întorc nici în ţara lor, se silesc ca şi alte ţări vecine să o păţească la fel, cum au păţit-o ei.

Şi despre Gaşpar Sándor, solul lui Thököli, cum scrie Domnia Ta, eu, de bună seamă, nici n'am fost atunci în Bucureşti din pricina durerii de picioare, mi-a fost rău, care boală n'am mai avut-o până atunci şi s'a întâmplat să fiu atunci în sat, când s'a întors dela hanul. Totuşi ceea ce au fost de faţă, au spus că nu era cu voie prea bună, adică după pofta sa, după cum s'au încrezut ei meşteşugind de demult, să aducă alături de ei sau pe Han sau vre-un Sultan; dar din asta până acum nu s'a ales nimic, dar se va alege şi va arăta vremea ce va fi după aceea. Insă el se luptă într'adevăr cu Sârbii aflători în nişte oraşe şi sate nevoiaşe de lângă Dunăre, cu vreo 2—300 (nici atâţia nu sunt) Tătari, cari sunt pe lângă el, jefuesc, jupuesc şi fură, iau femei şi fete şi fac cu ele ce vreau. Cred că şi împăratului turcesc îi va face plăcere că săvârşesc acestea asupra sărăcimei din raiaua sau împărăţia sa: şi între Turci este confusiune. Despre Tătari nu am de scris altceva ci numai aceea ca Hanul (aşa au hotărît) să rămână în Bugeac, dar sultanii, adică Galga şi Nuradin să meargă spre Crâm; cred că au şi mers până acuma.

Fiindcă auzim că Muscalii şi Cazacii au avut de gând să meargă într'acolo şi au ieşit la margini, aşa că îndată ce trece ziua Paştilor să plece numai decât spre Crâm şi în altă parte pe unde le va fi drumul. Dar Hanul rămâne în Bugeac până atunci, principalul nu va fi nici atunci; unde şi cât va merge, până acum este nesiguranţă şi la noi, dar vremea va arăta-o şi aceea în curând.

Turcii au scos pretutindeni Törkaka adică după obiceiu Tuiuri, ceea ce e semnul de pregătire în tabără, dar Dumnezeu şi vremea o învaţă, pe când sunt gata şi pe unde sau până unde se silesc. Dela hanul Tătarilor au mers iarăşi nu de mult soli la regele Poloniei şi ce va fi şi acolo se alege în câteva zile. Şi despre toate acestea înţelegând sigur, nu voiu întârzia să vestim pe Domnia Ta ca pe domnul şi fratele meu, încredinţând milostivirei lui Dumnezeu pe Domnia Ta, rămân fratele voitor de bine, slugă dreaptă. Dată.

218.

Braşov, 15 Aprilie 1689.

Constantin Bălăceanu către cancelarul Mihai Teleki.

Venind în Ardeal din ţara sa, roagă să-i fie în ajutor pe lângă principele Apafi, căruia i-a scris.

Excellentissime ac Illustrissime Comes domine, domine mihi colendissime etc.

Servitiorum meorum obligatissimam commendationem. Salutem et omnem felicitatem.

Suae Excellentiae debitum pro mea obligatione honorem hac commoditate deferre volui et me ad ulteriora Suae Excellentiae servitia devovere. Dignabitur Sua Excellentia me inter minimos suos servitores numerare. Et siquidem fortunae alea ludit praesertim in nostra provincia, Celsissimo domino principi scripsi. [1] Dignabitur Sua Excellentia apud Suam Celsitudinem pro mea devotione et bono instare et me recommendare; sum etenim Suae Celsitudinis humillimus et devotissimus servus et cliens. Suae vero Excellentiae gratiam omnibus occasionibus reservire studebo et maneo

Suae Excellentiae paratissimus et obligatissimus servus
Datum Coronae, die 15. Aprilis 1689.

Constantinus Balacian.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147 b.)

[1] Tipărit în *Mon. Com. Trans.* vol. XX p. 225.

219.

[Gorneşti, finea Aprilie 1689.]

Cancelarul Mihai Teleki către Constantin-Vodă Brâncoveanul.

Răspuns. Mulţumeşte pentru morunul ce i-a trimes. Ii oferă slujbele.

Ajánlom Nagyságodnak alázatos szolgálatomat.

Nagyságod levelét engedelmesen vettem, hozzám való fejedelmi affectióját s gratiáját Nagyságodnak engedelmesen megszolgálom; ugy vizabeli (kire is nagy szükségem volt) kedveskedéset is. Nyereségemnek tartanám, ha miben én is Nagyságodhoz való kötelességemnek jeleit adhatnám.

Nagyságod emberinek olyan formában való leveleket és az egyiknek Brassóban való elmaradását Nagyságod levele vételéig nem tudtam. A magyarok között (követem Nagyságodat engedelmesen) közönséges mondás: «Aki eszik, iszik is reá, nem mehet, aki nagyobb mester is e világon tovább, csak mig Isten bocsátja.» Elég alkalmatlanságot követtenek el mentekben a mi kegyelmes urunk ő Nagysága országában. Hogy a mi kegyelmes urunk ő Nagysága udvarlására Nagyságod emberei bé nem tértenek, azt méltán senki Nagyságodnak nem tulajdonithatta, hanem magukat itiltették meg.

A mi kegyelmes urunknak ő Nagyságának iratott Nagyságod leveleit ő Nagysága velem is közlötte.

Elhiszem, Nagyságod tovább is ő Nagyságához való fiui kötelességének megfelelvén az interveniálandó dolgokrul ő Nagyságát tudósitani el nem mulatja.

Nagyságodat kérem tovább is engemet szolgái számok közé számlálván, méltóztassék parancsolni.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162. Concept.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale slujba mea supusă. Am primit cu supunere scrisoarea Măriei Tale, slujesc cu supunere Măriei Tale pentru inclinarea şi mila de principe faţă de mine; la fel şi pentru plăcerea ce mi-a făcut-o Măria Ta cu morunii de cari am avut mare nevoie. M'aş socoti în câştig dacă aş putea să-mi arăt la vreun prilej semnele îndatoririei mele faţă de Măria Ta.

Acel fel de scrisori ale oamenilor Măriei Tale şi rămânerea unuia dintre ei în Braşov până la primirea scrisorii Măriei Tale, n'am ştiut-o. Intre Unguri (rog supus pe Măria Ta) este o zicătoare obştească: «Cine mănâncă şi bea după aceea, nici cine-i

mai mare meşter pe lumea aceasta, nu poate merge mai departe ci numai până unde-i îngăduie Dumnezeu.» Au făcut destule neajunsuri în trecerea lor prin ţara Măriei Sale Milostivului meu Domn. Pe bună dreptate nime n'a pus în sarcina Măriei Tale ci i-a judecat pe ei, că oamenii Măriei Tale nu s'au abătut pe la curtea Măriei Sale Milostivului meu Domn.

Scrisorile Măriei Tale către Măria Sa Milostivul meu Domn, mi le-a arătat Măria Sa şi mie.

Cred că Măria Ta, răspunzând şi mai departe datoriei de fiu faţă de Măria Sa, nu va lăsa să treacă şi să nu înştiinţeze pe Măria Sa despre lucrurile ce vor interveni.

Rog pe Măria Ta ca socotindu-mă şi mai departe în numărul slugilor Sale, să binevoiască să-mi poruncească.

220.

[Gorneşti, finea Aprilie 1689.]

Cancelarul Mihai Teleki către Constantin Cantacuzino.

Răspuns. Ştiri despre înfrângerea Francezilor în Germania. Pregătirile din Ungaria împotriva Turcilor. Cere ştiri despre Tătari.

Ajánlom köteles szolgálatomat Kegyelmednek.

Kegyelmed atyafiságos szeretettel iratott levelét nagy becsülettel vettem, felette nagyon becsülöm hozzám való jó affectioját. Kérem tovább is atyafiságos szeretetiben tartson meg, az vajda ő Nagysága gratiajában is. Én bizony nyereségnek tartom, ha miben az vajdának ő Nagyságának, Kegyelmednek s Kegyelmed atyjafiainak szolgálhatok.

Az vajda ő Nagysága az mi kegyelmes urunknak ő Nagyságának irott levelét olvastam, igen örültem az vajda ő Nagysága maga jó alkalmaztatásán, dicséretesen is cselekedte ő Nagysága, hogy az mü kegyelmes urunkot ő Nagyságát tudősitotta, tavább is el hiszem ő Nagysága azt követi.

Egyéb hirt Kegyelmednek nem irhatok, elhiszem értette másunnat is, az francziai királynak egyik armadaját igen megverték. Már az imperiumból a Rhenuson általverték minden hadait. Az egész kereszténység hadai ellene megindultanak. Emberi mód szerént szólván, nem subsistálhat. Római császárnak ő Felségének magának is arra a' részre is nagy armadája megyen. Lándor Fejérvárnal is leszen ötvenezer emberből álló armadája ő Felségének. Itt is feles hadai vadnak ő Felségének s naponként szaporodnak. Várad körül is feles hadai vadnak s lesznek ő Felségének.

Én ugy hiszem meg fogja bánni a török, hogy az békességnek conditioit megvetették.

Kegyelmedet kérem, ne nehezteljen a beljebb való dolgokról s a tatárok állapotjáról tudósitani.

Cantacusenus Mihály öcsém uramnak s több Kegyelmed atyjafiainak ajánlom köteles szolgálatomat.

Kegyelmetek nekem bizvást parancsoljon, valamiben lehet jó szűvel kévánok Kegyelmeteknek szolgálnom s kedveskednem. Isten éltesse Kegyelmedet.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162. Concept.)

Trad. Incredinţez slujba mea îndatorată Domniei Tale. Am primit cu mare cinste scrisoarea Domniei Tale [1] scrisă cu iubire frăţească; preţuesc nespus de mult dragostea faţă de mine. Rog să mă ţină şi mai departe în iubirea frăţească şi în mila Măriei Sale voevodului. Eu de bună seamă m'aş socoti în câştig dacă aş putea să slujesc în vreun prilej Măriei Sale Voevodului, Domniei Tale şi fraţilor Domniei Tale.

Am cetit scrisoarea Măriei Sale Voevodului către Măria Sa Principele, m'am bucurat foarte de buna râvnă a Măriei Sale, şi a făcut lucru de laudă Măria Sa că a înştiinţat pe Măria Sa milostivul nostru Domn, cred că şi mai departe va face la fel Măria Sa.

Alte veşti nu am de scris Domniei Tale, cred că a putut afla şi din altă parte că au bătut rău de tot o armată a regelui franţuzesc. I-au gonit toate oştile din imperiu peste Rin. Toate oştile creştine au pornit împotriva lui. Vorbind omeneşte, nu poate subsista. Şi o armată mare a Maiestăţii Sale Impăratului roman merge în partea aceea. Şi la Belgrad va fi o armată de 50.000 oameni ai Maiestăţii Sale. Şi aici are Maiestatea Sa oşti peste număr şi se sporesc zilnic. Şi în jurul Orăzii are şi va avea Maiestatea Sa oşti multe. Eu socot că Turcii se vor câii că au respins condiţiile de pace.

Rog pe Domnia Ta să nu-i fie greu să mă înştiinţeze despre lucrurile de mai înăuntru şi despre starea Tătarilor.

Incredinţez slujba mea îndatorată frăţiorului meu Domnului Mihai Cantacuzino şi celorlalţi fraţi ai Domniei Tale.

Să ne poruncească Domnia ta nouă cu încredere, doresc cu inimă bună să slujesc şi să fiu pe placul Domniei Tale în ce se poate. Dumnezeu să deie viaţă Domniei Tale.

---

[1] Este scrisoarea sa din 11 Aprilie 1689 de sub no. 216.

221.

Bucureşti, ... Aprilie 1689.

Descrierea bătăliei dintre Nemţi şi Turci dela 1687.

Generalul Frideric Veterani surprinzând armata turcească de pe câmpia dintre Zenta şi Szeged, a bătut-o în ziua de 20 Octomvrie 1687 precum mărturisesc căpitanii oştilor româneşti cu semnăturile lor proprii.

Vera relatio proelii Germanorum cum Turcis in campis Szenthe, praesentibus Dominis nobilibus ac capitaneis Valachiae Transalpinae qui pro ejus verificatione inferius se subscribunt.

Anno 1687 mense Octobri existens Solimanus Passa Supremus Vezirius in castris ad Petru Varadin positis insimul cum plurimis aliis Bassis et ingenti Turcarum exercitu, et cum officialibus Sultanis nempe Galga, de nomine Dovletgerei et Nuradino de nomine Azametgerei, aliquot milia Tartarorum habentibus: Ibi ad illum, nempe Vezirium, rumor advenit, quod certus Germanorum exercitus descendens et Szegedinum obsidens, illud expugnare coeperit. Qui eo statim suum Kihajam, nomine Csorumli Ahmet Agam ordinavit cum quodam Passa de nomine Kemankes Passa et Serczezme de nomine Sarvan Aga et Galga Szultano cum aliquot milibus Tartarorum, quorum exercitus in universum computabatur ad 12 aut 14 milia.[1]

Et sic die 13. ejusdem mensis moverunt Szegedinum versus, trajecto Danubio ad Surduk, iverunt in succursum obsessis. Iste ergo Kihaja cum exercitu pergens, et castra figens in campis Szenthe ad fluvium Tibisci, ex opposito fortalitii Pecsev:[2] ex eo loco nuntiavit Vezirio de statu et operationibus bellicis exercitus Germanici, qui (hoc est Vezirius) habito nuntio, statim cum levis armaturae militibus, et selecto exercitu, acceptis secum Bassis et principalioribus his, de nomine Oszman Passa Oglu, Rumeli Beglerbeju, Haznadaro Haszan Passa, Musztaffa Passa (qui nunc Supremi Vezirii fungitur munere) Clics Alli Passa, Szarhos Ibraim Passa, Spahilar Aga, de nomine Dai Omer Aga, utrisque Rumeliae Alai Beis, Sakkolo nempe et Szolkolo, aliisque Beis et aliquot pedestrium Jancsarorum centenis cum 24 Alai Topur, qui exercitus in universum videbatur ad 20 et ultra milia, relictoque Jancsar Aga, cum aliis Bassis et Beis in castris ac suis tentoriis

[1] Originaliter: sex aut septem.

[2] Nomen turcicum fortalitii Pétervárad.

apud Petru-Varadin, ipse Vezirius cum superius praedictis movit die 18. Octobris, et trajecto Danubio per stabilem pontem, qui exstructus erat ad Varadin, ivit Szegedinum versus. Die vero 20. ejusdem surgens e loco, ubi manserat, et praecedens, ecce insperate exercitum Turcarum et Tartaricum, quem ante se cum Kihaja suo et Sultano aliisque supradictis praemiserat, inordinate per illos campos fugientem obvium sibi habuit. Qui exercitus illa nocte fuerat dissipatus et fugatus ab Illustrissimo et Excellentissimo Domino Generali a Veterani. Ex illo igitur eventu insperato, quamvis magnus timor fuerat subortus, et eodem tam Vezirius, quam totus illius exercitus maxime conturbatus exstiterat, attamen postquam aliquot Germani a Tartaris fuerunt intercepti illi Vezirio revulerunt, Excellentissimum Generalem a Veterani non fuisse cum magno Germanico exercitu, sed tantum cum levi equitatu eoque defatigato, propter multas belli operationes, de die et de illa nocte executas. Proinde confessione illorum captivorum Germanorum animatus Vezirius exercitum totum, ac ipsum etiam Sultanum cum Tartaris fugientibus festinanter ad reditum compulit et Excellentissimum Generalem a Veterani persecutus est exercituque suo in ordinem proeliandi disposito, ipse Vezirius cum Jancsaronibus et armata cornu dextrum tenuit, sinistrum vero Oszman Passa Oglu (qui et Csarkacsin erat) cum Tartaris habuit, ac assecuti Excellentissimum Dominum a Veterani in loco, quo stabat et exspectabat Turcas, in primis proelium inchoavit Oszman Passa Oglu, sed parvo dimicans tempore, idem etiam inprimis cum suis tergiversari coepit. Deinde cum parte Vezirii grandius et horrendius proelium fuit initum, sed et ille devictus proelio cessit et consequenter in turpem ac probrosam praecipitantemque fugam ille totus exercitus se dedit et iterum ad pontem Varadiensem se contulit, per quem transeuntes Danubium, Vezirius ad sua castra et tentoria rediit. Et sic post ejusmodi transactionem Illustrissimus ac Excellentissimus Dominus Generalis a Veterani fortunatissimam ac gloriosissimem multaque admiratione dignissimam reportavit victoriam. In quorum horum majorem fidem nos pro tunc occulati testes hoc praesens scriptum manuum nostrarum subscriptione confirmamus.

Datum Bucuresti, die .. Aprilis 1689.

Stojanus Supremus Serdar

Stephanus Supremus Szuldser

Demetrius Supremus Aulae praefectus Principis

Opre Supremus Capitaneus militiae pedestris

Capitanei militiae equestris: Istodor capitaneus, Ajvaz capitaneus, Apostol capitaneus, Andrei capitaneus, Gregori capitaneus, Costantin capitaneus.

(Nationalbibliothek. Wien. Handschriftenabteilung Codex 9742, fol. 11—12.)

Notă. Această descriere amănunţită umple un gol mare în istoria războaielor turceşti de pe teritoriul Ungariei întrucât pân' acum nu se cunoştea această bătălie dată — pe cât se vede — de viteazul general Frideric Veterani, unul dintre cei mai de frunte militari ai campaniei de recucerire de după 1686, condusă de prinţul Eugeniu de Savoia. Rămâne însă o enigmă pentru ce motiv s'a făcut (la aproape doi ani după bătălie) acest act, se poate zice solemn, dat fiind că este semnat de toţi căpitanii armatei pedestre şi echestre române cari — fără îndoială — au luat parte la acea bătălie în frontul Turcilor, cărora erau subordonaţi.

Relaţiunea interesantă completează totodată şi itinerarul lui Veterani, gol între 7 şi 24 Octomvrie; iar după bătălie a plecat cu oastea sa în Ardeal, unde îl aflăm în 31 Octomvrie 1687 la Alba-Iulia.

222.

Sibiu, 6 Mai 1689.

Cancelarul Mihai Teleki către Constantin-Vodă Brâncoveanul.

Răspuns. Aşteaptă informaţie în chestia propusă.

22-dik Aprilis irott Nagyságod levelét engedelmesen vettem, az emberek nem jöttenek el, hogy az dologról informáltak volna. Valóságos informatiót vévén az dologról ugy kivánom magamat alkalmaztatnom, hogy Nagyságodhoz való kötelességem abból is megismertessék. Kérem Nagyságodat nekem parancsolni méltóztassék. Isten Nagyságodat éltesse sokáig jó egészségben.

Szeben, 6. Maii 1689.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162. Concept.)

Trad. Am primit cu supunere scrisoarea Măriei Tale din 22 Aprilie, oamenii n'au venit să mă informeze despre acel lucru. Luând informaţie adevărată despre lucru, vreau să mă potrivesc astfel încât să se recunoască şi din aceasta îndatorirea mea faţă de Măria Ta. Rog pe Măria Ta să binevoiască a-mi porunci. Dumnezeu să înzilească pe Măria Ta îndelung în bună sănătate.

223.

Bucureşti, 10 Mai 1689.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către principele Mihai Apafi.

Răspuns. Mulţumeşte că a făcut dreptate între lotrii din satul său Sămbâta de Sus din Ţara Făgăraşului. Dacă mai doreşte, îi mai poate trimite din fructele primite dela Constantinopol.

Datum Bukuresti. Die ... Aprilis 1689.

Стоıанъ сердарꙋ
Stojanus Suprem. Serdar.

Димитрие вел постелникꙋ
Demetrius Suprem. Aulae praefectus Supr.

Стефан ...
Stephanus Suprem. Sculdser.

Опре вел капитан
Opre Suprem. Capitan. Militiae pedestris.

Capitanei Militiae equestris

Істодор капитан
Istodor Capitan.

Іліаш капитан
Iliaş Capitan.

Апостол капитан
Apostol Capitaneus.

Андрей капитан
Andrei Capitan.

Григорие капитан
Gregori Capitan.

Костандин капитан
Constantin Capitan.

Illustrissime Princeps Domine, Domine Parens, Amice, vicine et nobis benevole!

Az Nagyságod második levelét is engedelmesen és fiui affectioval vettük, az melyből Nagyságod hozzánk való affectioját is,[1] atyai jó voltát meg értettük. A szombatfalvi jószágunk iránt is, hogy meg parancsolt Nagyságod országunknak s helynek rendes s igaz törvénye s bé vött szokása szerint dolgokot igazitásban vétetni, azért azt igen nagy becsülettel s köszönettel vettük Nagyságodtól; jóllehet értjük, hogy elegyes sok lator ember találtatik falunkban, mindazonáltal mely ország szegeletin nem találtatik most az lator ember? Majd mindenött. De el higyje Nagyságod, afféle latroknak nem hogy pártját fognánk, hanem még falukban, tudásunk szerint lakni nem engedjük. Ne adja azt az Isten, hogy az latroknak gondviselője s oltalmazói volnánk, hanem az latroknak el végezett czélja ez, secundum meritum suum accipiat proemium; nem peniglen ugy, hogy valami latorságot falunkbeli (avagy más honnét jött falunkban) tészen s tömleczben vetik, más fel kél, egy summa pénzt ad érte s magához vészi; igy ez iránt másoknak is jó indulatot avval mutat, mert az, ha lator ember volt, az ki megváltja ugyanott is olyan lator s még latrabb; hanem lator ember tovább ne mehessen, hogy mások is példát vehessenek rajta, igaz törvény szerint exequáltassék, annál jobb nem lehet.

Az Kegyelmetek atyafiságos hozzánk való jó akaratját mink is fiui kötelességünknek felelni akarván, minden alkalmatossággal tőllünk lehető dolgokban Nagyságodnak szolgálni s gratificálni készek vagyunk is. Eandem de reliquo bene et feliciter valere desideramus.

Bukurest, 10. Maii. Anno 1689.

Ill^{mae} Dominationis V^{rae}

Filius, Amici et Vicini benevoli T(itulus)

P. S. Az kevés gyümölcset, az melyet Nagyságodnak küldtük volt, hogy kedvesen vette, Nagyságod meg bocsássa, hogy igen kevés volt, a' minemű volt is, mivel hogy hozzánk is keveset hoznak azokról az részekről, a' hol terem. Most is valami keveset hozának Constanczinápolból. Nagyságodnak, ha tetszik, abból is részeltetni s kedveskedni akarok Nagyságodnak; noha kevés ugyan, Nagyságod jó neven vegyen. Atyafiságos szeretettel kérjük Nagyságodat.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 168, fol. 23. Copia.)

[1] Moșia Sâmbăta-de-Sus o primise Constantin Brâncoveanu dela principele Apafi cu actul de danie din Făgăraș, 23 Iunie 1678. (Columna lui Traian, 1882, p. 224.)

Trad. Illustris etc. Am primit şi a doua scrisoare a Măriei Tale cu supunere şi cu iubire fiască, din ea am înţeles iubirea şi bunăvoinţa de părinte a Măriei Tale faţă de noi. Şi faptul că a poruncit Măria Ta în privinţa moşiei noastre dela Sâmbăta să se facă îndreptarea lucrurilor după legea obişnuită şi adevărată şi obiceiul ţării noastre şi a locului, l-am primit cu foarte mare cinste şi mulţumire din partea Măriei Tale; cu toate că am înţeles că în satul nostru se află mulţi oameni lotri, dar în care colţ al ţării nu se află aceşti lotri? Aproape pretutindeni. Dar să creadă Măria Ta, noi nu numai că nu suntem părtinitori ai acelor lotri, dar după ştiinţa noastră nici nu îngăduim să locuiască în satul nostru. Să nu dea Dumnezeu ca să fim purtătorii de grijă şi ocrotitorii lotrilor, dar hotărîrea pentru lotri este, după meritul său să-şi primească premiul oricine, iar nu aşa că oarecare din satul nostru (sau venit de aiurea în sat) face vre-o tâlhărie şi e aruncat în închisoare şi altul se scoală şi dă o sumă de bani pentru el şi-l ia la el, astfel prin aceasta arată şi altora bunăvoinţă, pentrucă dacă a fost om lotru şi cel care îl răscumpără este lotru şi încă mai lotru; dar omul lotru să nu poată merge mai departe, ca să ia şi alţii pildă dela el, să fie judecat după lege adevărată, mai bine decât aşa nu poate fi.

Voind şi noi să putem răspunde datoriei noastre de fiu pentru bunăvoinţa părintească a Măriei Tale, suntem gata în toate împrejurările, în lucrurile cu putinţă să slujim Măriei Tale. Datum.

P. S. Puţinele fructe pe cari le-am trimis Măriei Tale, să mă ierte Măria Ta, că le-a primit cu plăcere, căci au fost prea puţine şi ori dece fel au fost, căci şi nouă ne-au adus puţine din părţile unde rodesc. Şi acum aduc puţine din Constantinopol. Dacă doreşte Măria Ta, vreau să împărtăşesc şi să fac plăcerea Măriei Tale şi din acelea; cu toate că sunt puţine, să o ia Măria Ta în nume bun. Rugăm pe Măria Ta cu dragoste de frate.

224.

Bucureşti, 10 Mai 1689.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Il informează mai pe larg prin Nicolae Mera, trimiţându-i şi ceva morun.

Spectabilis ac Generose Domine, Domine Parens Nobis observandissime.

Kegyelmed becsületes hozzánk küldett levelét fiui engedelemmel s nagy szeretettel vettük; continentiáját is megértvén, az

Kegyelmed hozzánk való affectioját és atyai jóvoltát igen nagy kedvesen Kegyelmedtől vettük, a melyben bizonyosan és minden kétség nélkül meg is nyugodtunk. Hitesse el Kegyelmed magával, hogy mi is fiui kötelességünknek meg akarván felelni azon hasonló sinceritással és fiui engedelmességgel Kegyelmedhez vagyunk és continuálni is akarunk, kivánván Istentől irásunk szerencsés órában és boldog állapotjában találhassa Kegyelmedet. Azomban expediálván elébb ez alkalmatossággal hivünket, Mera Miklós uramat ő Kegyelmét bizonyos dolgok végett a mi kedves atyánkhoz, Méltóságos fejedelemhez ő Nagyságához, nem akarók Kegyelmedet sok irással avagy repetálással onerálni, tudván azt, hogy ő Nagysága Kegyelmeddel is közli ő Nagyságához irott levelünknek continentiaját, hanem kérjük igaz és fiui szeretettel Kegyelmedet a fönn megirt hivünk minden reá bizott dolgokat Kegyelmednek declarálván, mondandó szavainak hitelt adni s punctuatim meghallgatni ne nehezteljen és minket elébbeni atyai jó akaratjában fönntartson.

Továbbá a kevés vizabeli kedveskedésünket hogy kedvesen vette Kegyelmed, az igen kevés volt, az után is parancsoljon Kegyelmed, tőlünk kitelhető dolgokban Kegyelmednek, mint jó akaró atyánknak nagy szeretettel, minden alkalmatossággal szolgálni s kedveskedni készek vagyunk. Quibus in reliquo Spectabilem ac Generosam Dominationem Vestram diu ac feliciter valere desideramus. Bukuresti, die 10. Maii. Anno 1689.

Spectabilis ac Generosae Dominationis Vestrae
Filius addictissimus

Іωи Кωстандин Б. Воєвода

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Spectabilis etc. Am primit cu supunere de fiu şi cu mare dragoste cinstita scrisoare a Domniei Tale către noi şi înţelegându-i şi cuprinsul, am primit cu foarte mare plăcere iubirea şi bunăvoinţa Domniei Tale faţă de noi, în care ne-am şi liniştit singuri şi fără nicio îndoială. Să fie încredinţat Domnia Ta că şi noi voind să răspundem îndatoririi noastre de fiu, suntem faţă de Domnia Ta cu aceeaş sinceritate şi supunere de fiu şi dorim să şi continuăm, poftind dela Dumnezeu ca scrisoarea noastră să poată găsi pe Domnia Ta în ceas norocos şi stare fericită. Insă expediind mai înainte cu un prilej pe credinciosul nostru domnul Nicolae Mera, pentru anumite afaceri la iubitul nostru părinte, Măria Sa strălucitul Principe, nu vreau să împovărez pe Domnia

Ta cu scriere lungă, nici cu repetări, ştiind că Măria Sa împărtăşeşte şi Domniei Tale cuprinsul scrisorilor mele către Măria Sa, ci rugăm pe Domnia Ta cu iubire adevărată şi de fiu, ca mai sus pomenitul credincios al nostru dèclarând Domniei Tale toate lucrurile încredinţate lui să deie Domnia Ta credinţă vorbelor ce le va spune şi să nu-i fie greu să-l asculte amănunţit şi să ne păstreze pe noi în bunăvoinţa părintească de mai înainte.

Mai departe că a primit Domnia Ta cu plăcere micul nostru plocon de morun, a fost foarte puţin, să poruncească Domnia Ta, suntem gata cu mare dragoste, în toate împrejurările să slujim şi să fim pe placul Domniei Tale, ca părintelui nostru voitor de bine. Quibus etc.

225.

[Bucureşti, 10 Mai 1689.]

Constantin Cantacuzino către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Ştiri despre demoralizarea Turcilor, ceea ce va duce la ruina imperiului. Cutremur la Constantinopol. Noua dislocaţie a lui Thököly care nu i-a plăcut. Mai pe larg prin Nicolae Méra.

Mint kedves uramnak Kegyelmednek ajánlom köteles szolgálatomat.

Kegyelmed emberünk által küldett becsületes levelét atyafiságos szeretettel vettem; melyből értvén hozzámvaló affectioját s atyafiságát Kegyelmednek igen igen köszönöm, amelyben minden kétség nélkül meg is nyugodtam s hitesse el magával Kegyelmed, hogy én is azon hasonló atyafiságos sinceritással s affectioval Kegyelmedhez vagyok s leszek is. Azomban igen akarnám, hogy ha valami ujságokkal kivánsága szerént Kegyelmednek kedveskedhetném. Noha elhiszem, hogy az vajdának ő Nagyságának Méltóságos Fejedelemhez ő Nagyságához irott levelei Kegyelmeddel is közesek lésznek, de mégis azt irhatom Kegyelmednek, hogy csak kiválképen való Istennek ostora forog a törökön, mert ha valamire mehetne is az, Isten elvette az eszét, ugy annyira, hogy nem publicum, hanem privatum bonum, kiki magának keresi és egymás közett galibát szereznek, ugy hogy kiki magának kaparitana, ha kaparithatna. Mely iránt semmi jó nincs köztek. Azomban azt irja egy jóakaróm Constantinopolból, hogy mikor a török császár kiszállott volna táborban s mihelyen le akart telepedni, akkor oly földindulás lött ott, de kiváltképen Constanczinapolban, hogy még a házak is omlottak le és ezt ők megvizsgálván, semmi jót nem jövendölnek magok felöl. Azomban

azt is irja (ugyan az) hogy valami nyolcz vagy tiz katarga török ereszkedett volna Fekete tengerre, de merre s mely felé, Krim felé vagy hova, nem érthettük meg.

Tököli urnak is oly parancsolat érkezett portáról, hogy egy Arap pasa nevő szeraszkerhez, ki kevés számu tatárral is Szophia felé Nyishez szállott, magát hozzá adiungálva, noha nem igen tetszett az néki, a mint mondják s portára is küldett volt, hogy csak magánoson hadával is valami ötven, hatvan tatárral (akik mellette vadnak) járjon és szokott rosszot s latorságot exerceáljon, amint eddig is ahol járt, el is követte szegényeken, de mégis csak oda, Arap pasa mellé kellett mennie. Ihon némely nap Huszáin pasa kihaja Vidinből egy nehány száz törökkel Kladova alá mentek volt, de ott is szégyent vallottak és valami harmincz közülök ott maradt, a többi elszaladt. A többitül magamat relegalom Mera Miklós uramra ő Kegyelmére, mivel vajda ő Nagysága Méltóságos fejedelemhez ő Nagyságához ismét ő Kegyelmét küldte el s ö Kegyelme bővebben declarálja Kegyelmednek ugy hiszem, mindenekröl s kérem atjafiságoson azért Kegyelmedet, hogy mondandó szavainak hitelt adni ne nehezteljen és engem igaz atyafiui szeretetébe fönntartson. Én is egyik Kegyelmednek kisebbik atyjafia, minden alkalmatossággal az én vékony tehetségem szerént Kegyelmednek atyafiságoson szolgálni s kedveskedni igyekezem. Ajánlván ezzel Isten oltalmába Kegyelmedet, maradok

Kegyelmednek kész szolgája s öccse

Constantinus, Cantacuzénus

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale ca Domnului meu milostiv, slujba mea.

Am primit cu dragoste de frate cinstita scrisoare a Domniei Tale trimisă prin omul nostru; înţelegând din ea iubirea şi frăţietatea faţă de mine, mulţumesc foarte mult Domniei Tale, m'am şi liniştit într'însa fără nici o îndoială şi să se încredinţeze Domnia Ta că şi eu sunt şi voiu fi faţă de Domnia Ta cu sinceritate de frate şi cu iubire. Iarăşi aş dori să pot fi pe placul Domniei Tale, cu ceva veşti după pofta Domniei Tale. Cu toate că eu cred că scrisorile către Măria Sa Domnul Principe vor fi împărtăşite şi cu Domnia Ta, totuşi pot scrie Domniei Tale că în chip deosebit biciul lui Dumnezeu a căzut pe Turci, căci chiar de-ar putea isprăvi ceva, Dumnezeu le-a luat minţile, într'atâta încât fiecare îşi

cată nu interesul obştesc, ci propriu şi îşi fac gâlceavă între ei aşa că fiecare şi-ar strânge pentru el dacă poate strânge. Din această pricină nu este între ei nici un bine. Dar aşa îmi scrie un voitor de bine din Constantinopol, că atunci când împăratul turcesc a ieşit în tabără şi a vrut să se aşeze, s'a făcut aşa un cutremur de pământ acolo şi mai ales în Constantinopol, că s'au năruit şi casele şi cercetând ei aceasta, nu-şi prorocesc nici un bine despre ei. Imi mai scrie (tot acela) că s'ar fi coborât pe Marea Neagră vreo 8 sau 10 catarguri cu Turci, dar n'am putut înţelege încotro, spre Crâm sau în altă parte.

Şi domnului Thököli i-a venit astfel de poruncă dela Poartă, ca alăturându-se unui seraschier cu numele Arap Paşa, care s'a aşezat cu puţini Tătari către Sofia, în Niş, cu toate că nu i-a prea plăcut aceasta, după cum se spune, şi a trimis şi la Poartă să umble numai singur cu oastea lui şi cu 50—60 Tătari (cari sunt cu el) şi să exercite răul şi tâlhăria obişnuită, precum a săvârşit şi până acum asupra sărăcimii pe unde a umblat, dar a fost nevoit totuşi să se ducă acolo lângă Arap Paşa. Acum câteva zile paşa Husain a mers cu câteva sute de Turci mai jos de Cladova, dar şi acolo au păţit ruşine şi vre-o treizeci din ei au rămas acolo, ceilalţi au fugit. Celelalte le las Domnului Nicolae Mera, căci Măria Sa Voevodul l-a trimis iarăşi pe Domnia Sa la Măria Sa Domnul Principe şi aşa cred că Domnia Sa va declara Domniei Tale mai amănunţit despre toate şi de aceea rog cu frăţie pe Domnia Ta să deie crezare vorbelor ce le va spune el, şi să mă păstreze în dragostea adevărată de frate. Şi eu, unul din fraţii mai mici ai Domniei Tale, mă silesc în toate prilejurile, după slaba mea putere, să slujesc şi să fiu pe placul Domniei Tale, ca un frate. Incredinţând cu acestea pe Domnia Ta ocrotirii lui Dumnezeu, rămân al Domniei Tale slugă gata şi frate mai mic Constantin Cantacuzino.

226.

Bărcut, 21 Mai 1689.

Cancelarul Mihai Teleki către Constantin-Vodă Brâncoveanul.

Răspuns. Repetă sfatul dat prin solul său Nicolae Mera ca să ţină corespondenţă cu generalul Heisler şi să împlinească dorinţa împăratului Leopold I.

Nagyságod Mera Miklós uram által küldött méltóságos levelét [1] engedelmességgel, becsülettel vettem, rólam való megemlékezését

[1] De dato 10. Maii, sub no. 224.

nagyon becsülöm. Az mi kegyelmes urunknak ő Nagyságának irott levelét én is olvastam, el hiszem Nagyságod tovább is ő Nagyságához való fiui kötelessége szerént tudósitani el nem mulatja, kit ő Nagysága is Nagyságodtól, amint most is kedvesen vette, ugy ez után is kedvesen veszi.

Mera Miklós urammal beszélgetvén, kiben is Nagyságod parancsolatját követvén relegálom magamat ő Kegyelme relatiojára és a minthogy ő Kegyelmétől is megizentem, ugy irásomban is igen igen jovallom Nagyságodnak mentől hamarébb csináljon jó correspondentiát Heisler generállal; most is igen jó akarója lévén Nagyságodnak, előttem nagy és jó emlékezettel volt Nagyságod felől, másképpen is accomodálja magát római császár ő Felsége kévánsága szerént; a miket már Nagyságod megigirt, azokat mentől hamarébb efficiáltassa, ugy szerez Nagyságod magának hitelt, becsületet, jó hirt s nevet. Én Nagyságodnak az én csekély tehetségem szerént igazán kévánok szolgálnom, kérem is nekem parancsolni méltóztassék, rólam köteles szolgájáról s méltatlan apjáról ne feledkezzék. Báránkut, 21. Maii 1689.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162. Concept.)

Trad. Cinstita scrisoare a Măriei Tale trimisă prin domnul Nicolae Mera am primit-o cu supunere şi cinste, preţuesc foarte mult aducerea aminte de mine. Scrisoarea către Măria Sa milostivul nostru Domn am cetit-o şi eu şi cred că şi mai departe Măria Ta nu lasă să nu înştiinţeze pe Măria Sa, după datoria de fiu, ceea ce Măria Sa va primi cu plăcere din partea Măriei Tale, precum a primit şi acum cu plăcere.

Vorbind cu domnul Nicolae Mera, şi urmând porunca Măriei Tale, mă raport la relaţiunea Domniei Sale şi întocmai cum am trimis vorbă Măriei Tale prin dânsul, la fel sfătuesc foarte pe Măria Ta şi prin scrisoarea mea să facă Măria Ta cât mai de grabă corespondenţă bună cu generalul Heisler, fiind şi acum foarte bun voitor de bine al Măriei Tale, a fost înaintea mea cu amintire bună şi mare despre Măria Ta şi să se acomodeze şi altfel dorinţa Maiestăţii Sale a împăratului roman; cele ce le-a făgăduit Măria Ta, să le facă cât mai de grabă, aşa îşi câştigă Măria Ta credinţă cinste, faimă bună şi nume. Eu vreau cu adevărat să slujesc Măriei Tale, după puţina mea putere şi rog pe Măria Ta să binevoiască a-mi porunci, să nu-şi uite de mine, slugă îndatorată şi părinte netrebnic. Datum.

227.

Bărcut, 21 Mai 1689.

Cancelarul Mihai Teleki către Constantin Cantacuzino.

Răspuns. Referindu-se la cele scrise lui Vodă-Brâncoveanu, recomandă înţelegerea cu împăratul care anul acesta pregăteşte oşti mult mai mari împotriva păgânilor ca anul trecut.

Méra Miklós uram által küldött Kegyelmed levelét nagy becsülettel s kedvesen vettem; etc. Hogy az Isten azok keziben olyan confusiót öntött, az az Istennek kiváltképen való munkája lévén, illik az Istent ő Felséget azért is tisztelnünk s ő Felségének hálát adnunk. Világ szerint is igazán szokták mondani: Quem Jupiter perdere vult dementat. Mera Miklós urammal eleget beszélgetvén, relegálom magamat ő Kegyelme igaz relatiójára, tudom Kegyelmed az vajdának ő Nagyságának irt méltatlan levelemet is meg fogja olvasni. Vagyok oly reménségbe, hogy ő Nagyságának ő Nagyságához való igaz kötelességem szerént adott tanácsadásamért meg nem itiltetem. Én Kegyelmednek innet semmi kiváltképen való oly hirt nem irhatok, melyet Kegyelmed másunnan is nem értett volna. Irhatom bizonyoson, hogy római császárnak ő Felségének a török ellen is nagyobb apparatusa s több hadai vadnak készen, mint tavaly voltak. Az franczia ellen az egész kereszténység felkölt. Ugy hiszem, ő is elveszi régen kereste alkalmatlan cselekedetinek jutalmát.

Kegyelmedet kérem tovább is rólam, igaz atyjafiáról ne feledkezvén gyakron tudósitson. Én Kegyelmedhez való atyafiságomnak s szeretetemnek minden alkalmatossággal megfelelni kivánván, valamiben lehet Kegyelmednek jó szűvel szolgálok, kérem is parancsoljon.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Am primit cu mare cinste şi plăcere scrisoarea Domniei Tale trimisă prin domnul Nicolae Mera; etc. Se cuvine să cinstim şi să dăm mulţumită lui Dumnezeu şi pentrucă Dumnezeu a vărsat în mâinile acelora o astfel de confusiune, fiind aceea o faptă deosebită a lui Dumnezeu. Au obişnuit să spună după lume şi dreptate: Quem Jupiter perdere vult dementat. Vorbind de ajuns cu domnul Nicolae Mera, mă refer la relaţiunea adevărată a Domniei Sale, ştiind că Domnia Ta va ceti şi nevrednica mea scrisoare către Măria Sa Voevodul. Am nădejdea că nu voiu fi judecat pentru sfaturile date Măriei Sale după datoria mea adevărată

faţă de Măria Sa. Nu pot scrie Domniei Tale nici o ştire deosebită de aici pe care Domnia Ta să nu o fi înţeles şi din altă parte. Pot scrie sigur că Maiestatea Sa împăratul roman are împotriva Turcilor o pregătire mai mare şi oşti mai multe decât anul trecut. Toată creştinătatea s'a ridicat împotriva Francezilor, socot că şi ei îşi primesc răsplata de mult căutată pentru faptele lor nepotrivite.

Eu dorind să corespund, totdeauna, cu toate prilejurile dragostei şi frăţiei mele faţă de Domnia Ta, slujesc cu inimă bună în tot ce se poate Domniei Tale, mă rog să-mi şi poruncească.

228.

Bucureşti, 25 Mai 1689.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Mulţumeşte de sfatul primit. Mai pe larg prin Nicolae Méra.

Spectabilis ac Generose Domine, Domine Parens Nobis observandissime.

Kegyelmed hozzánk küldett becsületes levelét illendö becsülettel s nagy szeretettel vettük, a melynek continentiáját megértettük. Azomban Kegyelmed hozzánk való sinceritását s atyai affectusát Kegyelmedtöl nagy kedvesen vettük, az melyet adja Isten, Kegyelmednek megszolgálhassunk. Továbbá Kegyelmed tanácsadását, atyai oktatását Kegyelmednek fiui engedelmességgel köszönjük, kivánván mink is atyafiságos sinceritással való kötölességünket Kegyelmedhez tartani és tölünk lehetö dolgokban minden alkalmatossággal Kegyelmednek kedveskedni és szolgáni el nem mulatunk. A többiröl peniglen Mera Miklós urarnat ö Kegyelmét Kegyelmetek felé küldvén bövebben ö Kegyelmétöl ugy hisszük mindenekröl Kegyelmed megértheti. Ezzel ajánlván Isten kegyelmes gondjaviselése alá Kegyelmedet, maradunk Kegyelmed

Engedelmes fia s jó akaròi

Költ Bukurest, 25. Maii. Anno 1689.

Іѡн Кѡстандин Б. Воевода

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Spectabilis etc. Am primit cu cinstea cuvenită, cu mare dragoste cinstita scrisoare a Domniei Tale către noi, i-am înţeles cuprinsul. Iar sinceritatea şi dragostea de părinte a Domniei Tale către noi am primit-o cu mare plăcere, să deie Dumnezeu

să o putem sluji Domniei Tale. Mai departe mulţumim Domniei Tale pentru sfaturile şi învăţăturile părinteşti ale Domniei Tale, dorind şi noi să ne ţinem datoria faţă de Domnia Ta cu sinceritate frăţească şi nu pregetăm să slujim şi să fim pe placul Domniei Tale în toate împrejurările, în lucrurile cu putinţă din partea noastră. Pentru celelalte, trimiţând către Domniile Voastre pe dumnealui Nicolae Méra, credem că celelalte toate le vor putea înţelege Domniile Voastre mai pe larg dela Domnia Sa. Cu aceasta, încredinţând pe Domnia Ta purtării de grijă milostive alui Dumnezeu, rămânem ai Domniei Tale, fiu supus şi binevoitor. Datum.

229.

Bucureşti, 25 Mai 1689.

Constantin Cantacuzino către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Mulţumeşte de sfatul dat. Ii trimite vopselile de cai cu sculele de vopsit, pe cari le-a aflat la Rusciuc unde oamenii se pricep la acel meşteşug.

Ajánlom Kegyelmednek kész szolgálatomat.

Kegyelmed becsületes hozzám küldett 6. Maii levelét [1] igen nagy atyafiságos szeretettel 19. Maii vettem; continentiáját is megértettem. Azonban Kegyelmed vajda ő Nagyságához és hozzánk is, legkisebbik atyjafiaihoz való sincerus affectusát Kegyelmedtől nagy kedvesen vettük, nelyet adjon Isten Kegyelmednek meg is szolgálhassunk; és igen szerencsémnek tartanám, ha miben Kegyelmednek kedveskedhetném.

Irja Kegyelmed, hogy az kérdéstelen tanácsadás nem mindenkor kedves. De kiknél? Tudniillik azoknál, akik magoktól viseltetnek. De ellenben az derék, eszes és okos embereknél [mind]ig kedves és hasznos mind kérdezetlen s mind penig kérdö tanácsadás az Sirach mondása szerént, hogy: «Az bölcsnek tanácsa mondatik életnek kutfeje» kihez képest mink is minden bölcs és eszes embereknek tanácsát meghallgatjuk s Kegyelmedet is atyafiságosan kérem, hogy Kegyelmed ne nehezteljen a mi jónkra való tanácsadással lenni és minket jórul informálni, az melyet Kegyelmedtől nagy köszönettel vésszük.

Azonban, hogy követ engem Kegyelmed ilyen alávaló dolognak busitásáért, nem érdemlem azt s Kegyelmed megbocsásson, mint egy irrisionak tartom, hogy engem követ Kegyelmed ilyen kis dologért; mert azt akarom, nem csak ilyen, hanem nagyobb

[1] Vide sub no. 222.

dolgokban is találjon meg Kegyelmed engem, a mire elégségesnek hiszi s tudhatja Kegyelmed engem lenni bizvást atyafiságoson, semmi ceremonia nélkül parancsoljon, Kegyelmednek mindenkoron tőlem lehető dolgokban kedveskedni és szolgálni kész vagyok.

A ló festeni való kana felöl, amit ir Kegyelmed, hogy mennél johbat találhassak, afélét küldjek, én mindjárást kerestettem olyan mestert, aki aféléhez értene és keresne jó féle ló festeni való kanát, de nem találván itten, Oroszcsikra küldtem és próbának okáért, két ló festeni való kanát hozattam; kérdvén aféle mesterektül mennyi kellene, hat-hat oka egy-egy lóra és ez iránt 12 okát vétettem, minden hozzá való egyetmás szerszámokkal együtt és Kegyelmednek küldtem, hogy próbálja legelsőbben a jóságát és mennyi essék egy-egy lóra; mert itt mesterek azt mondják, hogy hat okával egisszen mindenestől egy lovat megfesthet és ha fog tetszeni s mennyire való s hány lóra szükség lészen, Kegyelmed mértékben vitesse egy lóra mennyi megyen s irja meg micsoda szerszámok ottan nem t[aláltatna]k hozzája, innet küldhessünk. Parancsolván Kegyelmed mennél hamarébb, csak tudhassunk mindgyárást Kegyelmednek küldeni el nem mulatunk. Ajánlván Isten oltalmában Kegyelmedet, maradok

Kegyelmednek kész szolgája, öccse:

Költ Bukurest, 25. Maii. Anno 1689.

Constantinus Cantacuzénus

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale slujba mea gata. Cinstita scrisoare a Domniei Tale trimisă mie din 6 Mai am primit-o cu foarte mare dragoste de frate în 19 Mai, i-am înţeles şi cuprinsul. Iar sincera iubire a Domniei Tale către Măria Sa Voevodul şi către noi, fratele său mai mic, am primit-o cu mare plăcere şi să deie Dumnezeu să o putem şi sluji Domniei Tale; şi m'aş socoti foarte norocos dacă aş putea să fiu cu ceva pe placul Domniei Tale. Scrie Domnia Ta că sfatul necerut nu e plăcut totdeauna. Dar cui? Adică acelora cari fac de capul lor. Dimpotrivă oamenilor de treabă, cuminţi şi înţelepţi totdeauna le este plăcut şi folositor atât sfatul cerut cât şi cel necerut, după zicătoarea lui Sirach că « Sfatul înţeleptului este fântâna vieţii » potrivit cărei zicători şi noi ascultăm sfatul tuturor oamenilor cuminţi şi înţelepţi şi rog frăţeşte şi pe Domnia Ta să nu-i fie greu Domniei Tale să ne fie cu dare de sfaturi pentru binele nostru şi să ne informeze de bine, ceea ce luăm dela Domnia Ta cu mare mulţumită.

Dar pentrucă mă urmăreşte Domnia Ta, pentru întristarea unui lucru atât de nimic, nu mi se cuvine, şi să mă ierte Domnia Ta, o socotesc lucru de râs că mă urmăreşte Domnia Ta pentru un lucru atât de mic, căci vreau ca Domnia Ta să mă afle nu numai în lucruri de acestea ci şi în lucruri mai mari, în cari mă crede şi mă cunoaşte Domnia Ta că pot, să-mi poruncească Domnia Ta cu încredere, ca un frate, fără nici o ceremonie, sunt gata totdeauna să fiu pe placul Domniei Tale şi să slujesc în lucrurile cu putinţă din partea mea.

In privinţa aceea ce îmi scrie Domnia Ta despre vopseaua de vopsit calul, ca să găsesc cât mai bună şi să trimit de aceea, eu am pus numai decât să se caute un meşter care se pricepe la aşa ceva şi să caute vopsea bună pentru vopsit caii, dar negăsind aici, am trimis la Rusciuc şi pentru probă am pus să se aducă vopsea pentru vopsitul a doi cai; am întrebat dela meşteri de aceia câtă ar trebui, câte 6—6 ocale de fiecare cal şi am luat pentru aceasta 12 ocale, împreună cu felurite scule pentru aceasta şi le-am trimis Domniei Tale, să le încerce mai întâi bunătatea şi cât trebue pentru un cal, căci meşterii de aici spun că se poate vopsi un cal în întregime cu 6 ocale, şi dacă va plăcea să scrie Domnia Ta câtă şi pentru câţi cai e nevoie să ieie Domnia Ta măsură cât merge pe un cal şi ce fel de scule nu se găsesc acolo, să putem trimite de aici. Poruncind Domnia Ta cât mai curând, ca să ştim, nu vom lăsa să treacă să nu trimitem numai decât Domniei Tale. Incredinţând pe Domnia Ta ocrotirei lui Dumnezeu, rămân, slugă gata şi frate mai mic al Domniei Tale. Datum.

230.

Bucureşti, 10 Iunie 1689.

Constantin Cantacuzino către cancelarul Mihai Teleki.

Salutări. Să-i trimeaţă scrisorile prin judele din Braşov. Ştiri despre mişcările Turcilor. Emeric Thököly în tabără la Niš. Despre Tătari. Atitudinea Leşilor.

Mint uramnak kedves atyámfiának ajánlom Kegyelmednek kötöles szolgálatomat; etc.

Ez alkalmatossággal expediálván vojda ő Nagysága Hajzler general uramhoz ő Nagyságához meghitt hivét valami bizonyos dolgok végett, az mely dolgok Kegyelmed előtt is ugy hiszem, hogy nem lesznek eltagadva, nem akarám magam is elmulatni e kis irásommal, hogy Kegyelmedet ne látogatnám, az mely találhassa Kegyelmedet boldog órában és kedves jó egiszségben,

kivánom. Azonban kérem Kegyelmedet, mint uramat, akarván mindenkor és minden alkalmatossággal Kegyelmedet leveleimmel látogatni, hogy Kegyelmed, ha javalja, parancsolván brassai királybiró uramnak ő Kegyelmének a leveleim felől, hogy mindenkor, mikor Kegyelmednek szóló leveleim innét ő Kegyelméhez érkeznének, mindgyárást Kegyelmedhez szolgáltatni ne neheztelné és igy gyakrabban és mindennémű alkalmatossággal Kegyelmedet látogatni el nem mulatnám, mivel lévén egy felé s más felé való jószágiban Kegyelmednek mulatása s ország dolgai iránt való fáradozása ez iránt a mi embereink mindenött járást nem tudván, mindenkor nem érkezhetnek. A minap is a Kegyelmed nékem kana felől irt levelére választ adtam volt Kegyelmednek, a kanát is próbának okáért a brassai királybiró uramhoz küldtem, hogy Kegyelmedhez szolgáltassa, s immár nem tudom, elküldte-i Kegyelmednek vagy nem, s ha ugyan tetszik Kegyelmednek; Kegyelmedet kérem, nékem parancsoljon, a több részét is hány lóra fog kivántatni? Az mint irtam volt Kegyelmednek, jó szivel elküldem.

Hirek iránt pediglen egyebet Kegyelmednek mostan nem irhatok, hanem csak ezt, hogy a török császár vezérrel ugy volt, hogy 28. Aprilis Drinapol felől Phylibae felé meginduljnak, de nem tudom mi oktul viseltetvén, ismét ad 5. Iunii halasztották, hogy akkor induljanak meg. De még eddig bizonyoson nem értettük, megindultak-e vagy nem; apparátusok peniglen minemű legyen, megirtam volt Kegyelmednek annak előtte is, hogy másszor egy vezérnek is külömben szokott lenni, igen lassan gyölnek, mert Anadoliában is nagy confusio köztek vagyon, egy Kettik pasa igen hatalmaskodik rajtok ott, aki Iegen pasának atyjafia s hajtja maga mellé és nagy dolgokat cselekszik rajtok; és a mia Anadoliaból nem igen jöhetnek. A hidat is nagy erősen csinálják, amely hid valóba a szegénységnek, országunkbeli népeknek is nagy nyomorgattatására vagyon; a számtalan sok fahordással és egyéb sok dolgokkal megemészték őket, szegényeket, egy Huszain pasát, akit nem régen szerdárnak tettek, oda rendelték gondviselőnek és más Ali pasát, aki hidnál gondviselő volt, érkezvén tenger felől valami tizenhárom vagy tizennégy örög hajó, a mely hajón némelyen százhusz, némelyen száztiz, s kevesebben is vadnak, munitiót is magokkal hozván törökek, avval az Ali pasával Vidin felé mennek s a vidini pasát hogy fojtsák meg a porta parancsolatjábul, ugy halljuk. A Tököli uram is táborba el fog menni, noha nem mondják ugyan merre, de által látunk, a mint drinápoli levelekből is megértettük, hogy Arap pasa mellé (aki

szeraszker ott) oda rendeltetett volna ő melléje táborban Nyishez szálljon Szofia felé. Bábáról az szeraszkér Musztafa pasa által jött a Dunán Moldva felé Kartalra és ott nem sokad magával vagyon, hanem most valami lassan győl s onnét hova akar idővel megértjük azt is.

A tatárok iránt ezt irhatom Kegyelmednek, hogy most harmadnap mult el, hogy egy tatár jött a más tatárhoz, aki itten vagyon. Pinzt várja, amely Nuradin szultánnak vigye s a mondotta, hogy Nuradin szultán megcsapta volna az muszka strasát és megverte s igy oszton a muszkák követet küldtek volna s a tatárok is muszkákhoz, s bekességet jártatnak; igy beszél a tatár, aki onnét jött, de mi nem tudjuk, micsoda békességet jártatna s miformán és semmiképen eszünkben nem vehetének, micsoda dolog légyen köztek, mivel kevés szovok a tatároknak igaz, mert nem egyszavú, most egyet, most mást szól; hanem mindenött a vajdának ő Nagyságának vadnak emberei és megértvén bizonyosobban, mind Méltóságos fejedelmek ő Nagyságának s mind Kegyelmednek ő Nagysága is mindenekről fog irni és tudósitani.

Az lengyelek iránt a király ő Felsége maga nagy summa pinzeket exhibeált az hadaknak és ahoz képest minden főrendnek szokások szerént köll exponálni hadra való pinzt és ugy hiszem az pinz nem hijába való pinzadás lészen és ezek mind igy hallatnak, de mindezek a nagy Isten markában vadnak, ő Szent Felsége a mely népre haragját, amelyre penig kegyelmességit akar mutatni, titkában ő Szent Felségének vadnak. Azonban továbbá atyafiságos szeretettel kérem Kegyelmedet, amint értettük Méra Miklós uramtól, hogy Kegyelmed Haizler general uram ő Nagyságához fog jönni, nékünk tudtára adjon, mely bizonyos napra jő el Kegyelmed, hadd tudjuk, az mely Kegyelmed jóakaratját én is megszolgálom.

Azután is tartván engem jó akaró atyjafiának, nékem bizvást parancsoljon, amiben tudok nyereségemnek tartom, ha szolgálhatok. Ajánlván ezzel Isten oltalmában Kegyelmedet, maradok Kegyelmednek

Kelt Bukurest, 10. Junii. Anno 1689.

Jóakaró szolgája, s öccse
Constantinus Cantacuzénus

P. S. Az én öcsém uram Michael Cantacuzenus igen köszenteti Kegyelmedet, sok jó egészséget, szerencséseket kivánván Kegyelmednek Istentöl megadatni, mint kisebbik szolgája Kegyelmednek.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale ca Domnului şi părintelui meu iubit, slujba mea îndatorată; etc.

Cu prilejul acesta expediind Măria Sa Voevodul la Măria Sa Domnul general Haisler pe un om de încredere pentru anumite lucruri, cari lucruri socot că nu vor fi ascunse nici Domniei Tale, n'am voit să las să treacă prilejul şi să nu cercetez pe Domnia Ta, care cercetare doresc să poată găsi pe Domnia Ta în ceas fericit şi în bună şi plăcută sănătate. Dar rog pe Domnia Ta, ca pe Domnul meu, voind să cercetez pe Domnia Ta totdeauna şi în toate împrejurările cu scrisorile mele, ca poruncind Domnia Ta, dacă e de aceeaş părere, domnului jude regesc al Braşovului în privinţa scrisorilor mele către Domnia Ta, ca totdeauna când vor sosi scrisorile mele către Domnia Ta de aici la Domnia Sa, să nu-i fie greu să le slujească numai decât Domniei Tale şi astfel nu aş pierde prilejul să cercetez pe Domnia Ta mai des şi cu tot felul de prilejuri, căci petrecând Domnia Ta când într'o parte, când în alta, pe la moşii şi fiind osteneala Domniei Tale pentru treburile ţării, oamenii noştri neştiind mergerea Domniei Tale în toate părţile pentru aceasta, nu ar putea sosi totdeauna. Şi zilele trecute la scrisoarea Domniei Tale despre vopsea, am dat răspuns Domniei Tale şi vopseaua pentru a fi probată am trimis-o domnului jude regesc din Braşov, să o trimită Domniei Tale şi acum nu ştiu dacă a trimis-o Domniei Tale sau n'a trimis-o şi dacă e pe placul Domniei Tale. Rog pe Domnia Ta să-mi poruncească dacă doreşte şi mai multă şi pentru câţi cai? Precum am scris Domniei Tale, o trimit cu inimă bună.

Iar în privinţa veştilor acum nu pot scrie altceva Domniei Tale decât aceasta că a fost aşa că în 28 Aprilie împăratul turcesc cu vizirul să plece din Adrianopol spre Filipopol, dar nu ştiu din ce pricini au amânat-o iarăşi până la 5 Iunie, să plece atunci. Dar până acum n'am aflat sigur dacă au plecat sau nu; ce fel de pregătiri au, am scris Domniei Tale şi mai înainte, că altădată un vizir obişnuia să fie altfel, se adună foarte încet, căci şi în Anadolia sunt mari confuzii între ei, un paşă Kettik care este fratele paşei Iegen este cu foarte multă samavolnicie acolo asupra lor, şi-i adună în jurul său şi face lucruri mari cu ei şi din pricina aceasta nu prea pot veni din Anadolia. Şi podul îl fac cu mare tărie, care pod este într'adevăr şi spre marea năpastă a sărăcimii şi a locuitorilor din ţara noastră; îi istovesc, sărmanii cu multa cărătură de lemne şi cu alte lucruri, au orânduit acolo ca supraveghetor pe un paşă numit Husain, pe care nu de mult l-au făcut

serdar; şi altul Ali Paşa, care a fost supraveghetor la pod, sosind de către mare vre-o 13 sau 14 corăbii vechi, pe cari corăbii pe unele sunt 120, pe altele 110 şi mai puţini Turci, aducând şi muniţie cu ei, merg cu acel Ali Paşa spre Vidin, ca să sugrume pe paşa din Vidin, din porunca Poartei, aşa auzim. Şi domnul Tököli va merge în tabără, cu toate că nu spun încotro, dar noi întrevedem, precum am înţeles şi din scrisorile din Adrianopol, că ar fi fost orânduit pe lângă Arap Paşa, care este Seraschier acolo, să se aşeze în tabără la Niş, către Sofia. Seraschierul Mustafa Paşa a trecut Dunărea dela Baba către Moldova la Cartal şi este acolo cu puţini, dar acum se adună încet, şi cu vremea vom afla-o şi aceea încotro vreau să plece de acolo.

Despre Tătari pot scrie Domniei Tale că a trecut acum trei zile de când a venit un Tătar la un alt Tătar care este aici. Aşteaptă bani pe care să-i ducă sultanului Nuradin şi a spus că sultanul Nuradin a alungat straja muscălească şi a bătut-o şi astfel apoi Muscalii ar fi trimis soli şi au trimis şi Tătarii la Muscali, şi umblă pentru pace; aşa povesteşte Tătarul care a venit de acolo, dar noi ştim ce fel de pace s'ar face şi în ce chip şi nu putem lua aminte în nici un chip ce lucruri să fie între ei, căci puţine vorbe ale Tătarilor sunt adevărate, căci n'are o singură vorbă, acum spune una, acum alta, dar Măria Sa Voevodul are pretutindeni oameni şi aceia înţelegând mai bine, vom scrie şi vom înştiinţa despre toate atât Măriei Sale Slăvitului Principe cât şi Domniei Tale.

In privinţa Polonilor, Maiestatea Sa Regele a dat mari sume de bani oştilor şi potrivit cu aceasta toate ordinele înalte, după obiceiurile lor, trebue să dea bani pentru oaste şi aşa cred că acei bani nu vor fi daţi în zadar şi acestea toate se aud astfel; dar toate acestea sunt în mâna lui Dumnezeu, şi este în taina Sfintei Sale Maiestăţi, asupra cărui popor vrea Sfânta Sa Maiestate să-şi arate mânia şi asupra căruia milostivirea. Iarăşi, mai departe rog cu dragoste de frate pe Domnia Ta, după cum am înţeles dela domnul Nicolae Méra, că Domnia Ta va veni la Măria Sa domnul general Haisler, să ne deie de ştire Domnia Ta, în care zi anumită vine Domnia Ta, să ştim, care bunăvoinţă a Domniei Tale o slujesc şi eu.

Şi după aceasta, socotindu-mă frate voitor de bine, să-mi poruncească Domnia Ta cu încredere, mă socotesc câştigat, dacă pot sluji pe Domnia Ta în ce se poate. Cu aceasta, încredinţând pe Domnia Ta ocrotirii lui Dumnezeu, rămân al Domniei Tale

Slugă voitoare de bine şi frate mai mic

Constantin Cantacuzino

P. S. Domnul frăţiorul meu Mihai Cantacuzenus salută din toată inima pe Domnia Ta, dorind să i se deie Domniei Tale dela Dumnezeu multă sănătate bună şi noroace, ca sluga mai mică a Domniei Tale.

231.

Bucureşti, 22 Iunie 1689.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către principele Mihai Apafi.

Răspuns. Ştiri despre plecarea Turcilor spre Sofia şi Belgrad. Thököly se află la Vidin cu gândul să atace Cladova şi Orşova. Despre Tătari nu se ştie nimic sigur.

Az Nagyságod méltóságos minapi levelére bizonyos okokra nézve, hogy választ nem irhattunk, Nagyságodat, mint kedves jó atyánkot követjük, megbocsásson, várván minden nap ezekről körülöttünk való részekről valami bizonyos ujságokot, a' melyekről mindenkor s minden alkalmatossággal akarván Nagyságodhoz, mint kedves jó Atyánkhoz fiui szeretetünket és jó akaratunkot mutatni, mindenekről Nagyságodat tudósittani el nem mulatjuk.

Ez mostani alkalmatossággal is nem akarók el mulatni böcsületes hivünköt, Mera Miklós uramot ő Kegyelmét expediálván Nagyságodhoz, hogy Nagyságodat ez kis irásunkkal ne látogatnók, melyben kivánnyuk Istentől, boldog órában és kedves jó egészségben találhassa Nagyságodat. E mellett az ide folyó hirek iránt egyebet Nagyságodnak mostan bizonyosabbat nem irhatok, hanem csak ezt, hogy a' török császár vezérrel együtt 18 praesenti meg indult. Philibej felől Sophia felé és onnet maga a' vezér a' hadakkal nem kevesed magával (a' mint mondják embereink, a' kik onnet jöttek) Nándor Fejérvár felé megyen, akarván Nándor Fejérvárat meg próbálni; a' császár pediglen merre s meddig igyekezik, még eddig nem érthettük. Tököli uram is Vidinnél az oda való Hussain basával és más mostanság jött Ali basával, a' ki egynihány számu sajkákkal s azokban levő törökökkel hozzája jött, ki szállottak, akarván Cladovát és Orsovát meg próbálni és meg ütni; az szaraskier Mustafa basa Babáról által a' Dunán költöztette az hadait Kartalra Moldva felé és eddig, a' mint halljuk, maga is által jött; a' mint mondják, nem sokan vadnak még eddig, de gyülnek s merre igyekeznek azok is, az idő meg tanyit.

A tatárok iránt is még eddig semmi oly bizonyost Nagyságodnak nem irhatunk, jól lehet ugyan, hogy hallunk egyet is, mást is felöllek, de még embereink onnet nem jönnek s bizonyosabban

dolgokot meg nem értjük, addig Nagyságodnak nem is irhatunk; meg értvén pediglen bizonyos [dolgokot] mingyárást Nagyságod kivánsága szerint mindenekről tudósittani Nagyságodat el nem mulatjuk; a' többiről hivünktől, Mera Miklós uramtól ő Kegyelmétől bővebben Nagyságod meg ertheti. Quibus in reliquo etc.

Bukurest, 22. Iunii 1689.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 205. Copia of.)

Trad. Rugăm pe Măria Ta, ca pe iubitul nostru părinte bun, să ne ierte pentru că din anumite pricini n'am putut scrie răspuns la scrisoarea Măriei Tale din zilele trecute, aşteptând în fiecare zi din aceste ţinuturi din prejurul nostru, niscai ştiri sigure, despre cari voind totdeauna şi cu toate prilejurile să ne arătăm dragostea noastră de fiu şi bunăvoinţa noastră faţă de Măria Ta, ca faţă de Părintele nostru bun şi iubit, nu lăsăm să nu înştiinţăm pe Măria Ta despre toate.

Şi cu acest prilej de acuma expediind pe Domnia Sa domnul Nicolae Méra, cinstitul nostru credincios, la Măria Ta n'am vrut să las să treacă şi să nu cercetăm pe Măria Ta prin această scrisoare mică, în care dorim dela Dumnezeu, să poată găsi pe Măria Ta în ceas fericit şi în plăcută sănătate bună. Pe lângă aceasta, despre ştirile curgătoare aici, nu pot scrie altceva mai sigur Măriei Tale decât aceea că împăratul turcesc a plecat cu vizirul în 18 ale lunii. Merge dela Filipopol către Sofia şi de acolo vizirul cu oastea, nu cu puţini (precum ne spun oamenii noştri, cari vin de acolo) merge la Belgrad, voind să încerce Belgradul, despre împărat n'am putut afla încă încotro şi până unde se sileşte. Şi domnul Tököli e la Vidin cu paşa de acolo Hussain şi cu altul sosit acuma, Ali-Paşa, care a venit acolo cu câteva şeici şi cu Turcii de pe ele, au debarcat, voind să încerce şi să lovească Cladova şi Orşova; seraschierul Mustafa-Paşa şi-a trecut oştile peste Dunăre dela Baba la Cartal către Moldova şi el însuşi, după cum auzim, a trecut încoace; după cum se spune, până acum nu sunt mulţi, dar vin, şi vremea ne va învăţa unde vreau să meargă şi ei.

Despre Tătari încă nu putem scrie nimic sigur Măriei Tale, cu toate că auzim unele şi altele despre ei, dar oamenii noştri nu vin încă de acolo şi nu înţelegem lucruri mai sigure, până atunci nici nu putem scrie Măriei Tale; dar aflând (lucruri) sigur, nu las să treacă să înştiinţez numai decât pe Măria Ta despre toate, după dorinţa Măriei Tale; despre celelalte poate afla Măria Ta mai din belşug dela credinciosul nostru, domnul Nicolae Méra. Quibus etc.

232.

Bucureşti, 27 Iunie 1689.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către cancelarul Mihai Teleki.

Salutări. Mai pe larg prin Nicolae Méra.

Spectabilis ac generose domine, Parens nobis observandissime.

Ez mostani alkalmatossággal expediálván hivünket, Méra Miklós uramat ő Kegyelmét Méltóságos fejedelem, kedves jó atyánknak látogatására, nem akarók elmulatni, hogy Kegyelmedet is, mint kedves jó atyánkat fiui szeretettel ne látogatnók e kis irásunkkal, melyben kivánjuk szerencsés órában és kedves jó állapotjában találhassa Kegyelmedet. Azomban Kegyelmedet sok irásunkkal terhelni nem akarván, tudván azt, hogy ő Nagyságának irt levelünknek continentiaja Kegyelmedtől sem lészen eltagadva. A mi hivünktől is, Mera Miklós uramtól ő Kegyelmétől bővebben mindenekről megértheti Kegyelmed. Az után is fönntartván Kegyelmedhez való fiui szeretetet, minden alkalmatossággal szolgálni s kedveskedni Kegyelmednek tőlünk lehető dolgokban készek vagyunk. Quibus in reliquis Spectabilem ac Generosam Dominationem V^ram^ diu ac feliciter bene valere desideramus.

Datum Bukuresti, die 27. Iunii. Anno 1689.

Spectabilis ac Generosae Dominationis Vestrae

Filius addictissimus

Іωн Кωстандин В. Воєвода

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Spectabilis etc. Cu prilejul de acum, expediindu-ne pe credinciosul nostru, Dumnealui Nicolae Mera, pentru cercetarea Domnului Principe, iubitul nostru părinte bun, n'am vrut să las să treacă şi să nu cercetăm şi pe Domnia Ta, ca pe iubitul nostru părinte bun, cu dragoste de fiu, prin această scrisoare mică a noastră, care dorim să poată găsi pe Domnia Ta în ceas norocos şi în plăcută bună stare. Dar nu dorim să împovărăm pe Domnia Ta prin scrisoare multă, ştiind că nici Domniei Tale nu-i va fi ascuns cuprinsul scrisorii noastre către Măria Sa. Şi dela credinciosul nostru, domnul Nicolae Méra va putea afla Domnia Ta mai pe larg despre toate. Păstrând şi după aceea dragostea de fiu faţă de Domnia Ta, suntem gata să slujim şi să fim pe placul Domniei Tale în lucrurile cu putinţă din partea noastră. Quibus etc.

233.

Bucureşti, 27 Iunie 1689.

Constantin Cantacuzino către cancelarul Mihai Teleki.

Nicolae Méra plecând în solie, îl salută, referindu-se la cele ce-i va expune.

Mint uramnak, kedves atyámfiának ajánlom Kegyelmednek köteles szolgálatomat; etc.

Nyereségemnek tartom, midön oly alkalmatosságot találok, amellyel Kegyelmedet látogathatom. Ez mostani alkalmatossággal is expediálván Méltóságos vajda ö Nagysága hivét, Méra Miklós uramat ő Kegyelmét, nem akarám elmulatni, hogy Kegyelmedet ne látogatnám e kis irásommal, amely találja Kegyelmedet boldog órábam és kedves jó egiszségben, kivánom. Jóllehet, hogy ezenkül még két levelet küldtem volt Kegyelmednek, de egyikre is válaszom nem jött, egyiket ugyan brassai királybirónak küldtem volt, kérvén azon ő Kegyelmét, hogy cselekednék annyi jót Kegyelmednek küldené el, de ö Kegyelme annyi barátságot mutatott, hogy visszaküldte a levelet hozzám, nem szakasztván pecsitet róla; Mera Miklós uram ő Kegyelme kezébe adtam.

Az hirek iránt nem akarom Kegyelmedet sok irással onerálni, tudván azt, hogy Mera Miklós uram levén itt köztünk, eleget láthata s érthete, s ő Kegyelmére relegálom magamat, bövebben referálhatja Kegyelmednek mindenekről. Azomban Méltóságos fejedelemhez ő Nagyságához vajda ő Nagysága irt leveléből is megértheti Kegyelmed, nyugodjék meg Kegyelmed abban minden kétség nélkül, hogy az vajda ö Nagysága mind Méltóságos fejedelemhez ő Nagyságához s mind penig Kegyelmedhez is igaz sinceritással és fiui affectioval vagyon, s mind én az öcséimmel együtt kisebb és igaz atyjafiai és jó akarói vagyunk Kegyelmednek, kivánván minden alkalmatossággal tölünk lehető dolgokban Kegyelmednek szolgálni és kedveskedni.

Ajánlván ezzel Isten oltalmában Kegyelmedet, maradok

Kült Bukurest, 27. Iunii. Anno 1689.

Kegyelmednek kötöles szolgája, s öccse:

Constantinus, Cantacuzenus

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 1088.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale ca domnului şi fratelui meu iubit, slujba mea îndatorată; etc.

Socotesc drept câştig când pot găsi prilej, să pot cerceta pe Domnia Ta. Şi cu acest prilej, expediind Măria Sa Domnul Voevod

pe credinciosul Măriei Sale, dumnealui Nicolae Méra, n'am vrut să treacă şi să nu cercetez pe Domnia Ta prin această scrisoare mică a mea, care doresc să afle pe Domnia Ta în ceas fericit şi în plăcută bună sănătate. Cu toate că, în afară de aceasta, am trimis Domniei Tale două scrisori, dar n'a venit răspuns la nici una din ele; anume una am trimis-o domnului jude regesc al Braşovului rugându-l pe Domnia Sa să facă atâta bine, s'o trimită Domniei Tale, dar Domnia Sa a arătat atâta prietenie, că a trimis înapoi scrisoarea, nerupându-i pecetea. Am dat-o în mâna domnului Nicolae Mera.

In privinţa veştilor, nu vreau să împovărez pe Domnia Ta cu multă scrisoare, ştiind că domnul Nicolae Méra fiind aici între noi, a putut vedea şi înţelege destule, mă refer la Domnia Sa, poate informa mai îmbelşugat pe Domniile Voastre despre toate. Şi mai poate înţelege Domnia Ta şi din scrisoarea Măriei Sale Voevodului către Măria Sa Principele, să se mulţumească Domnia Ta cu acelea fără nicio îndoială, că Măria Sa voevodul este cu iubire de fiu şi cu sinceritate atât faţă de Măria Sa Principele cât şi faţă de Domnia Ta şi atât eu cât şi împreună cu frăţiorii mei suntem Domniei Tale fraţi mai mici şi adevăraţi şi binevoitori, dorind să fim pe placul Domniei Tale şi să slujim în toate prilejurile, în toate lucrurile cu putinţă din partea noastră. Cu aceasta încredinţez pe Domnia Ta în ocrotirea lui Dumnezeu, rămân sluga îndatorată a Domniei Tale.

234.

Iaşi, 29 Iunie 1689.

Iordache Vistierul către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Salutări. Ştiri despre bătălia Ruşilor între ei lângă apa Kaluncsak. Acţiunea hanului Tătarilor.

Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Literas V^rae^ Spectabilitatis mihi intitulatas debita cum reverentia suscipiens, intellexi tum ex tenore, quam ex literis domini fratris Pocillatoris Stajko, quanto me dignetur affectu erga Excellentissimum dominum Hajzler, dum tantis distractus occupationibus mei tanta immemor se exhibet tanta reverentia indigni, peramanter et honorifice suscepi, tanquam a meo dilecto in Christo fratre, et quibus in rebus me censebit esse idoneum ad obsequia V^rae^ Spectabilitatis, tamquam suo parato semper imperet, donec superstes fuero maneo obligatissimus. Ob responsum domini

fratris Pocillatoris Stajko de verbo ad verbum ex literis intellegit, quidnam superfluitatis sit.

Quod autem ad rumores attineat, qui hic circumferuntur, mihi pro certo comperti sunt: Hi sunt videlicet Moscovitae eundo et versus pervenerunt ad unum fluviolum, qui fertur Kaluncsak, et ibi habuerunt conflictum inter se extra modum terribilem, ex quo in utraque parte fuit summa strages, et ab illo fluviolo moverunt se versus penes civitatem, quae dicitur Or, et ibi una die commorati fuerunt causa obsidendi civitatem Or, sed consilium fecerunt inter se esse impossibile ibi commorari ob magnam indigentiam aquae, nec non pascuorum animalium, quoniam nullibi datur fluvius. Ob istam causam recesserunt patriam versus; quid deinceps fore fiet, Deus scit.

Iste Han est in Chrim et ita communis fama fertur post festum istorum triduo movere se inde in Budtsak una cum duobus filiis ejus, nempe cum Muradin et Galgan Sultan, sed vezerius istius Han ivit ad imperatorem cum sex linguis Moschovitarum, quos coeperunt Tartari persequentes castra cum literis imperatoris, quamvis et alia fama est occulte, nempe eundo illuc ipsius Han vezerius ad summum imperatorem, ut possit id efficere, ut sit in Chrim et ne veniat in Budtsak. De Polonis ferme nihil est, praeparantur et non uti nullius aestimationis. Imperator Turcarum Sophiam versus movit se cum suo vezerio. His perlectis Divinis commendo vigiliis.

Datum Jassis, die 29. Junii 1689.

Vrae Spectabilitatis obligatissimus servitor

Thesaurarius Jordakhy

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 185, fol. 27.)

235.

Bucureşti, 9 Iulie 1689.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Impărtăşeşte sfatul său ca să ţină cu Casa împărătească şi cu creştinii. Urmează strict această politică cu toate necazurile ce le întâmpină din partea păgânilor. Roagă să nu dea crezământ bârfelilor şi să informeze şi pe generalul (Veterani) *despre purtarea sa credincioasă şi sinceră.*

Spectabilis ac Generose Domine, parens Nobis observandissime.

Kegyelmed Sepsiszentgyörgyen datált 24. Iunii becsületes levelit nagy becsülettel és fiui engedelmességgel vettük; és az

Kegyelmed jó egészsége és közelvaló léte felől értvén, igen örültünk. Azonban amikről nékünk irt, mindenekről megértettük. Hogy peniglen annak előtte is javallotta volna Kegyelmed nékünk, hogy ragaszkodnánk a Felséges római császár ő Felsége kegyelmességéhez és oltalmához, ugy vagyon és most is javalja, hogy az mi és országunk javáért csak ő Felsége kegyelmességéhez és oltalmához alkalmaztatnók magunkat; melyért igen köszönjük Kegyelmednek mindenekért és mint a mi atyánktól, Kegyelmedtől kedvesen veszünk az Kegyelmed instructioját; csakhogy igen megütkeztünk azon és csudálkozunk, hogy micsoda oly dolog, megismertetett eddig bennünk, amelytől nem dependáltuk volna, a mi részünkről is ellene követtünk volna? Nem tudjuk. Mert ugy hiszünk s gondolunk is, hogy jobban senki sem tudja Kegyelmednél, kiváltkippen annak előtte is régen tudja az mi kivánságunkat és inclinationkat ahoz az imperiumhoz és az egész keresztyénséghez lenni kivántuk; és amit a mi vékony tehetségünkkel fölértük, mindenképen szolgáltuk, szolgálunk is, amelyről Kegyelmed is bizonságunk lehet az Isten előtt és az világ előtt, az mely nem gondolnánk, hogy feledékenységben volna: jól lehet, hogy mindazokat törökökre nézve nem jónkra, hanem ennek az szegény myomorult földnek nagy veszedelmére és romlására cselekedtünk, cselekeszünk is, torkokban lakván, az melyek mindenfelől körülettünk vannak, a kik nem kicsiny ellenségeknek tartják bennünket.

Mi a keresztyén buzgó indulatért, mint keresztyének is az Augustissima háznak szeretetéjért, a mely mindenkor volt és vagyon, megutálván ellenségünknek veszedelmeket s alkalmaztatunk magunkat kimondhatatlan gondokkal és nyavalyákkal, mint tudja és látja mindeneket vizsgáló Isten és akár micsoda conscientiával biró okos ember meggondolhatja és eszében veheti, miben vagyunk és micsoda sulyos terheket viselünk. Világoson kilátszik e világ előtt is ennek az nyomorult országnak az ő állapotja és vékony tehetsége, mert a mennyi hatalma vagyon még a pogánynak, csak igen könnyön minket minden mulatás nélkül elronthatnak és elpusztithatják ezt az nyomorult földet. Az pedig valóságos, amint minden nap magok is, mint egy előnkbe adnak és fenyegetődnek. Most immár micsoda veszedelemben vagyunk, mind mi s mind szegény nyavalyás országunk: minden okos és keresztyén emberre hagyunk s az ő elméjére könnyen meggondolhatja, kiki el is hiheti, mert az mind valóságos. De, ha vagyon valaki, aki reánk törik és más zűrzavarban minket egyelit és azon vagyon,

hogy ez az szegény ország is elpusztuljon és más suspicioját felöllök egyhez és máshoz is annak az Augustissimae aulae tartozókhoz, vagy penig Felséges római császár ő Felsége nimely generalhoz falsas delationes hordozván: azokat az igaz Isten itilje s fizesse meg nekiek. És ugy hiszem és bizom Istenben ő Felségében, hogy az ilyenek mindenekben hamisságra kifakadnak, mert nincs oly ember, ki valahoa elrejtené magát. Nincs oly titkos dolog ez világon, amelyet az Isten idővel napfényre ki nem hozza. Azért kérem, mint kedves atyámat Kegyelmedet, hogy jelen lévén generalis urammal (kivel gyakorta is ugy hiszem, hogy szembe leszen Kegyelmed) maturo consilio és firmis rationibus informálja Kegyelmed ő Kegyelmét minden sinceritásokrul és mint lehetünk mindenkor cselekedetönket mutattunk és mutatunk és Kegyelmed értelmével praeveniálja ő Kegyelmét, mutassa meg, hogy ismerje meg ő Kegyelme a féle hamisakat s ne járjon az ő hamis nyelvek után. Ne is hidje olyan hamisaknak, árulóknak és háboruságszerzőknek, mert azok semmi publicum bonumhoz való hasznot soha nem hoznak, nem is hozhatnak. Ezeket pedig csak Kegyelmednek, mint kedves atyámnak sinceritással és confidenter recommendálván. Nincs kétségem benne, a mi ennek a szegény nyomorult hazánknak hasznára való publicum bonumot ismerheti. Cselekedjék, hogy vehessen Kegyelmed az igaz Istentől érdemes jutalmat. Mind tanácsával s mind penig a mi illendő volna, Kegyelmed, mint igaz, jó keresztyén is: magnae experientiae vir, ne nehezteljen hozzánk való atyai jóakaratját praestalni. Ezzel ajánlván Isten oltalmába Kegyelmedet, maradunk

Kegyelmed

Jóakarói s engedelmes fia

Költ Bukurest, 9. Iulii. Anno 1689.

Кωстандин Бранкоѵѣнꙋл Воевода

In dorso: Hozták 20. Iulii 1689. Szentpéterre.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Spectabilis etc. Am primit cu mare cinste şi cu supunere de fiu cinstita scrisoare a Domniei Tale datată în Sfântul-Gheorghe 24 Iunie şi aflând despre sănătatea bună şi aflarea în apropiere a Domniei Tale, ne-am bucurat foarte. Iarăşi, am înţeles totul despre ce ne-a scris Domnia Ta. Este aşa, că Domnia Ta şi mai înainte ne-a sfătuit să ne lipim de milostivirea şi ocrotirea Maiestăţii Sale Impăratului roman şi ne sfătueşte Domnia Ta şi acum ca pentru binele nostru şi al ţării să ne aşezăm numai sub

milostivirea şi ocrotirea Maiestăţii Sale, pentru cari mulţumim foarte Domniei Tale pentru toate şi primim instrucţia Domniei Tale ca dela Tatăl nostru cu plăcere, dar am fost foarte surprinşi şi ne mirăm ce fel de lucru ne-a fost adus la cunoştinţă până acuma, de care: nu am ţinut şi am fi făptuit din partea noastră împotriva lui? Nu ştim. Căci aşa credem şi gândim că nimeni nu ştie mai bine decât Domnia Ta şi în chip deosebit ştie şi cu mult mai înainte dorinţa şi inclinarea noastră spre acel imperiu şi spre creştinătate, şi întrucât am putut cu slaba noastră putere l-am slujit şi-l slujim, pentru care şi Domnia Ta ne poate fi mărturie în faţa lui Dumnezeu şi a lumii, ceea ce n'am crede să fie lăsată în uitare: cu toate că toate acelea le-am făptuit şi le făptuim nu spre binele nostru din partea Turcilor ci spre marea primejdie şi stricăciune a acestui sărman pământ nevoiaş al nostru, locuind în gâtlejul lor, aceia sunt împrejurul nostru din toate părţile, cari nu ne ţin duşmani mici.

Noi, pentru simţirea râvnitoare creştinească fiind creştini, şi pentru dragostea noastră faţă de Inalta Casă împărătească pe care am avut-o totdeauna şi-o avem şi acum, urând primejdiile duşmanilor noştri şi ne-am încărcat cu griji nespuse şi cu nevoi, precum le vede şi le ştie Dumnezeu cel atoate văzător şi atunci orice om cuminte înzestrat cu conştiinţă se poate gândi şi lua aminte, în ce ne aflăm şi ce poveri grele purtăm.

Se vede lămurit şi în faţa acestei lumi starea şi puţina putere a acestei sărmane ţări, căci cu câtă putere mai au încă păgânii, foarte uşor şi fără nicio întârziere ne pot strica şi pot pustii această ţară sărmană. Iarăşi este adevărat că şi ei în fiecare zi ne dau zor şi ne ameninţă. Lăsăm la judecata fiecărui om înţelept şi creştin, în ce fel de primejdie suntem noi acum, atât noi cât şi sărmana noastră ţară, şi cu mintea lui poate gândi uşor şi-o poate crede ori şi cine, căci toate acelea sunt adevărate. Dar dacă este cineva care se năpusteşte asupra noastră şi ne amestecă în altă turburare şi vrea ca şi această sărmană ţară să se pustiască şi altul purtând bănuială despre ele la unul şi la altul şi purtând acuze false la cei ce fac parte din Curtea împărătească sau la vreun general al Maiestăţii Sale Impăratul roman, pe aceia să-i judece Dumnezeu cel Drept şi să le plătească. Eu aşa cred şi mă încred în Maiestatea Sa Dumnezeu că acestui fel de oameni în toate iese la iveală înşelăciunea, căci nu este om care să se poată ascunde undeva. Nu este taină pe lumea aceasta pe care Dumnezeu să n'o scoată cu vremea la iveală. De aceea rog pe Domnia Ta ca pe Părintele

meu iubit, ca întâlnîndu-se cu domnul general (cu care cred că adeseori este de faţă Domnia Ta) Domnia Ta să-l informeze pe Domnia Sa prin sfaturi drepte despre toată sinceritatea noastră şi precum am putut ne-am arătat totdeauna faptele şi le arătăm şi să prevină Domnia Ta pe Domnia Sa cu înţelegerea Domniei Tale, să arate Domnia Ta ca Domnia Sa să cunoască pe acei vicleni şi să nu se ia după limba lor vicleană. Şi să nu creadă viclenilor acelora şi trădătorilor şi făcătorilor de gâlceavă, căci aceia nu aduc şi nici nu pot aduce nici un bun public. Iar acestea le recomand numai Domniei Tale, ca iubitului meu părinte, cu sinceritate şi încredere. Nu am nicio îndoială că poate cunoaşte bunul public potrivit pentru folosul acestei sărmane ţări nevoiaşe a noastră. Să făptuiască, pentruca să poată lua Domnia Ta răsplată cuvenită dela Dumnezeu cel Drept. Să nu-i fie greu Domniei Tale să-şi presinte faţă de noi bunăvoinţa părintească, atât cu sfatul şi atât precum s'ar cuveni şi ca adevărat şi bun creştin: magnae experientiae vir. Cu aceasta, încredinţând pe Domnia Ta ocrotirii lui Dumnezeu, rămânem ai Domniei Tale Fiu voitor de bine şi supus.

236.

Gorneşti, 10 Iulie 1689.

Cancelarul Mihai Teleki către Constantin Cantacuzino.

Răspuns. Ştiri din toate ţările apusene. Oradea este impresurată de oştile creştine, în aşa fel că Turcii din înăuntrul cetăţii nu mai pot ţine legătură cu garnizoana cetăţilor Ineu şi Gyula.

Kegyelmed Méra Miklós uram által küldött leveleit becsülettel vettem. Bánom, hogy elsőbb levelét brassai biró uram meg nem küldte volt.

Hirekről való Kegyelmed tudósitását nagyon becsüllöm s meg is szolgálom, hasonló jóakaratját s atyafiságát tovább is várom.

Én Kegyelmednek hireket nem igen irhatok, mert arra a' plagára való hireket Kegyelmed nállamnál jobban tudja, sőt én is Kegyelmedtől várok azokról tudósitást.

Az Francia ellen szerencsétlen kezdetek Római császár ő Felsége s az imperialis fejedelmek hadai járni s nagy apparatioval is vadnak ellene. Az Lotharingiai herceg kiváltképpen való erősségeket obsideált, Brandenburgi Elector meg mást. Az Bavariai Elector is nagy armadával eddig benn vagyon Franciában. Az anglusok s belgák is nagy hadakat inditottanak ellene, ugy az Spanyior s Portugallus is. Az Badensis fejedelem mellé is ujabb hadak rendeltettek.

Várad is circumvallåltatott, Várad s Jeneő között lévin Fekete Bátornál egy erősség, abban is ő Felsége praesidiuma vagyon, már az váradiaknak a' jeneiekkel s gyulaiakkal nem lehet semmi correspondentiájok. Kegyelmed becsülletes atyjafiainak ajánlom köteles szolgálatomat. Kegyelmetek nekem parancsoljon. Isten Kegyelmeteket sok esztendőkig szerencséltesse.

Gernyeszeg, 10. Iulii 1689.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 185. Concept.)

Trad. Am primit cu cinste scrisoarea Domniei Tale trimisă prin Nicolae Méra. Imi pare rău că scrisoarea de mai înainte nu mi-a trimis-o domnul jude al Braşovului.

Inştiinţarea Domniei Tale despre veşti o cinstesc foarte mult şi-o slujesc, asemenea bunăvoinţă şi frăţietate aştept şi mai departe.

Eu nu prea pot scrie veşti Domniei Tale căci veştile despre plaga aceea Domnia Ta le ştie mai bine decât mine şi eu însumi aştept ştiri despre ea dela Domnia Ta.

Oştile Maiestăţii Sale Impăratului Roman şi ale principilor imperiali împotriva Franţei au început să meargă nenorocit şi sunt împotriva ei cu mare pregătire. Principele Lotharingiei a atacat întărituri deosebit de tari, Electorul de Brandenburg alta. Şi Electorul de Bavaria este până acum cu o armată mare în Franţa. Şi Englezii şi Belgienii au pornit oşti mari împotriva ei, la fel Spania şi Portugalia. Şi lângă principele de Baden s'au orânduit oşti nouă.

Şi Oradea a fost împresurată, fiind între Oradea şi Ineu o întăritură şi în aceea este un praesidiu al Maiestăţii Sale, acum orădanii nu mai pot avea nici un fel de corespondenţă cu cei din Ineu şi din Gyula. Incredinţez slujba mea cinstiţilor fraţi ai Domniei Tale. Să-mi poruncească Domniile Voastre. Dumnezeu să norocească pe Domniile Voastre ani mulţi.

Notă. Odată cu aceasta trimite Teleki şi o altă scrisoare de câteva rânduri lui Constantin Brâncoveanu, prin care îl îndeamnă să îndeplinească obligaţiunile luate faţă de Curtea imperială dela Viena. [1]

[1] Fraza sună astfel: Én Nagyságodnak most sem irhatok egyebet, hanem hogy Nagyságod Béczben lévő követei által hittel obligált s kötött igiretinek s ajánlásinak eleget tegyen.

= Eu nu pot scrie nici acum altceva Domniei Tale decât casă împlinească Măria Ta făgăduielile şi oferta făcută şi legată prin solii Măriei Tale aflători în Viena.

237.

Iernut, 27 Iulie 1689.

Principele Mihai Apafi către municipiul oraşului Braşov.

Locuitorii suferind mari pierderi în urma incendiului din Braşov, scuteşte şi preoţimea română din districtul Bârsii de dări pe timp de patru ani.

Michael Apafi etc. Fidelibus nostris Generosis, Egregiis et nobilibus contributionum ac portionum regni perceptoribus ac excutoribus, providis item ac Circumspectis iudici primario caeterisque iuratis civibus ac senatoribus civitatis nostrae Saxonicalis Coronensis; nec non honorabilibus superintendenti et senioribus ritus Valachici, cunctis etiam aliis cuiuscunque status et formationis hominibus ubivis in ditione nostra, signanter in districtu Barczensi constitutis praesentes nostras visuris nobis dilectis. Salutem et gratiam nostram.

Mivelhogy a nemes ország Istenes consideratióba vevén Brassónak szertelen való elégését és megromlását, hóstátival együtt, négy esztendeig az adózásbul s portiozásbul eximálta s immunitálta, ezen szomoru alkalmatossággal a barczai oláh papság is hasonló látogatásiban részesülvén Istennek ő Felségének, őket is az adózástul és portiozástul a szerint eximáltuk és immunitáltuk, parancsolván felül megirt minden rendbeli hiveinknek kegyelmesen és igen serio, kiválképpen a kiket efféle dolog concernál, látván ez annuentiánkat, a megirt üdő alatt az barczai oláh papságot adózásra és portiózásra ne kényszerétsék, erőltessék, sem annak nem praestálásáert személyekben ne háborgassák és javokban meg ne károsétsák. Tartsák ehez a mi annuentiánkhoz magokat. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in castro nostro Radnóth, die vigesima septima Iulii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo octuagesimo nono.

Apafi mpr

(Bibl. Mus. Nat. Budapest. Collectio Gustavi Wenzel No. 9132. Copia Doctoris med. Augustini Ötvös de 3. Augusti 1859.)

Trad. Fiindcă ţara nobilă, luând în consideraţie dumnezeiască arderea şi stricăciunea peste măsură a oraşului Braşov, împreună cu suburbiile sale, a scutit pe o vreme de patru ani de dări şi porţiuni, cu acest prilej trist şi preoţimea română din Ţara Bârsei, împărtăşindu-se de aceste încercări ale Maiestăţii Sale Dumnezeu, i-am scutit şi pe ei de dări şi porţiuni, poruncind credincioşilor noştri din toate ordinele, milostiv şi cu toată seriozitatea,

cu deosebire celor ce privesc acest lucru ca văzând această orânduială a noastră, în timpul pomenit să nu silească şi să nu forţeze preoţimea română din Ţara Bârsei la plata dării şi porţiunii, nici să nu-i turbure în persoana lor pentru prestarea lor, nici în averea lor să nu-i păgubească. Să se ţină Domniile lor de această orânduială a noastră. Praesentibus etc.

238.

Sibiu, 27 August 1689.

Staicu Bucşan Paharnicul şi Constantin Bălăceanu către canc. Mihai Teleki.

Ştiri aduse în Moldova despre isprăvile solului lui Thököly (Mihai Nagy) cu Leşii, din Moldova.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk Nagyságodnak, mint urunknak, patronusunknak; etc.

Méltóságos urunk, ez emberünk érkezvén Moldoából, melyet is személye szerint küldöttünk Nagyságadhoz, hirek felől azt irják, hogy az muszka had Szamarnál vagyon, valóban sok had, mostan pedig ujobban érkezett kozák had, az is sok és meg vagyon parancsolva, hogy mind szárazon, mind vizen csak rea menjenek Crimra, valamint Isten adja. Az tatárok, hogy Bucsákban jöttek volna, az mint azelött hallatatt, nem igaz, mert csak az bucsáki had közűl jöttek, némelyek az Dunán is által költözének. Az tatar chám beteg volt, azt is hirdették, hogy megholt volna. Az lengyelek felől azt irják, hogy mind az három hatmánjak litvaniaival együt Jaszloveczig jöttek, az király is utának jő. Hidat is akarnak csinálni az Neperen, Cameniczában levő törökek nem igen szabadok széjjel járni.

Az Tököly követje, az ki Lengyelországban az fővezér parancsolatjából békességet tractálni ment volt, egyik felől az békességet tractálta, másfelől Tökölynek Lengyelországban helyt keresett, hogy ha látja az töröknek erőtlenségét, Tököly oda szaladhasson. Az lengyelek azon követ által Camenicza várát tartományával együtt kérik, hogy ha megadják, azután békesség felől ismét gondolkodnak, azt mondották. Egyéb hireink érkezvén, mindjárt tudósitjúk Nagyságadat. Ezzel Istennek oltalmában ajánljuk Nagyságadat.

Datum Cibinii, die 27. Augusti 1689.

Nagyságadnak alázatos szolgái:

Єтансcо Пехарникꙋл

Constantinus Balacian

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Incredinţăm slujba noastră Măriei Tale ca domnului, patronului nostru etc. Mărite Doamne, sosind acest om din Moldova, pe care l-am trimis în persoană la Măria Ta, în privința ştirilor scriu că oastea muscălească este la Samar, într'adevăr oaste multă, iar acum mai de curând a sosit aceasta căzăcească, şi aceea e multă şi e poruncă, să meargă asupra Crâmului, atât pe apă cât şi pe uscat, numai să meargă, cum dă Dumnezeu. Tătarii nu e adevărat că ar fi venit în Bugeac, aşa cum s'a auzit mai înainte, căci numai din oastea din Bugeac au venit, câţiva s'au mutat şi peste Dunăre. Hanul Tătarilor a fost bolnav, mai spun c'ar fi murit. Despre Poloni scriu, că toţi trei hatmanii lor, împreună cu Lituanii, au venit până la Iazlovecz, vine după ei şi regele. Vreau să facă şi pod peste Nipru, Turcii din Cameniţa nu prea sunt slobozi să umble împrăştiaţi. Solul lui Tököly, cel care a fost din porunca marelui vizir în Polonia să trateze pace, pe de-oparte a tratat pace, pe de altă parte a căutat loc pentru Toköly în Polonia, că dacă va vedea neputinţa Turcilor, Tököly să poată fugi acolo. Polonii cer prin solul acela cetatea Cameniţa împreună cu ţinutul, dacă le dau, apoi se vor gândi iarăşi la pace, aşa au zis. Sosindu-ne şi alte veşti, înştiinţăm numaidecât pe Măria Ta. Cu aceasta încredinţăm pe Măria Ta ocrotirii lui Dumnezeu. Datum.

Slugile plecate ale Mariei Tale, Staicu Peharnicul, Constantin Bălăcianu.

239.

Ohaba, 10 Octomvrie 1869.

Staicu Bucşan Paharnicul către cancelarul Mihai Teleki.

Salutări. Să-l vestească când poate merge la Sibiu.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságadnak, mint Méltóságos uramnak; etc.

Méltóságos uram, hogy Szebenből eljöttem az generalis ő Nagysága parancsolatjábul küldöttem volt emberemet Moldoában, mely meg is jött. Jordaky uram küldött Nagyságadnak levelet, melyet menten elküldöttem Nagyságadnak az odavaló hirek felől, ugy hiszem, hogy fogott irni levelében Nagyságadnak. Könyörgök alázatoson Nagyságadnak, mint uramnak, Nagyságod az maga irgalmasságos gratiajában feledékenység nélkül tartani méltóztassék. Mikor Szebenből elváltam volt Nagyságodtól, Nagyságad parancsolatja az volt, hogy három hét mulva ismét ugyanott Szebenben jelen legyek az Nagyságad udvarlására és

szolgálatjára tiszta szüvel, lélekkel holtig kész vagyok és leszek; kérem azért alázatosan Nagyságodat, nekem érdemetlen szolgájának parancsolni méltóztassék, mikorra legyek jelen, mikorra leszen alkalmatos üdő. Ezzel Istennek ajánlom Nagyságadat kedvesivel együtt.

Datum in Ohaba, die 10. Octobris. Anno 1689.

Nagyságadnak alázatos szolgája

Ѻтанссо Пеχарникѹл

Staico Poharnik

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale, ca domnului meu, slujba mea supusă etc. Milostive Doamne, dacă am venit din Sibiu, din porunca Măriei Sale Generalului mi-am trimis omul în Moldova, care a şi venit. Domnul Iordachi a trimis Măriei Tale scrisoare, pe care numai decât am trimis-o Măriei Tale. Despre ştirile de de acolo, aşa cred, că a început să scrie în scrisoarea către Măria Ta. Mă rog cu supunere Măriei Tale, ca domnului meu, să binevoiască Măria Ta a mă ţine fără uitare în graţia milostivă a Măriei Tale Când m'am despărţit în Sibiu de Măria Ta, porunca Măriei Tale a fost aşa că după trei săptămâni să fiu de iznoavă acolo în Sibiu, pentru a face curte şi a sluji Măriei Tale, sunt gata şi voui fi până la moarte cu inima şi sufletul curat, de aceea rog supus pe Măria Ta, să binevoiască a-mi porunci mie slugii netrebnice, când să fiu prezent şi când va fi vremea potrivită. Cu aceasta încredinţez pe Măria Ta împreună cu cei iubiţi ai Măriei Tale şi lui Dumnezeu. Datum.

Sluga plecată Domniei Tale Staicu Peharnicul

240.

Ohaba, 15 Octomvrie 1689.

Staicu Bucşan Paharnicul către cancelarul Mihai Teleki.

Mulţumeşte pentru sfatul primit ca să se ţină de ordinele generalului Heisler şi-l roagă să-i facă rost ca să se poată înfăţişa generalului Carafa ca să-i mulţumească pentru protecţiunea sa.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságadnak, mint Méltóságos uramnak; etc.

Az Nagyságad nekem alázatos szolgájának irt levelét nagy becsülettel vettem, benne levő Nagyságad vigasztalását és teljes reménségét értettem, melyért alázatosam az Nagyságad lábaihoz borulván, nagy háladással köszönöm Nagyságadnak és kérem az mindenható Istent, hogy Nagyságadat éltesse, hogy velem,

érdemetlen szolgájával elkezdett irgalmasságát beteljesithesse és az Felséges császár clementiáját is reám terjeszteni is méltóztassék, hogy én is Isten után az Nagyságad irgalmas fáradtsága által tudjam magamat felemeltetve.

Az Nagyságad parancsolatját értettem, hogy Haisler general ő Nagysága parancsolatjától hallgassak és akár micsoda legkisebb dologban is ő Nagyságától függjek; contentus lehet Nagyságad, hogy én teljes lelkemből, teljes szüvemből azon igyekezem, hogy az Nagyságad parancsolatját beteljesitsem. Méltóságos uram, Nagyságad minden keserves nyavalyáimat tudván, azért terheltem Nagyságadat, hogy, Nagyságad magával elvigyen és az Felséges császár szárnyai mellé ragasszon és az ő Felsége szine eleiben vigyen és Karafa generalnak ő Nagyságának is megköszönhessem hozzám mutatott fáradtságát, melyet érettem az Nagyságad tekintetiért tett, legkiváltképen pedig, hogy minden üdőben az Nagyságad szine eleiben udvarolván, Nagyságod inkább igyekezzék érettem fáradozni, hogy az mely jót remélek Nagyságadtól, meg is nyerhessem; de ha már az generalis Haisler ő Nagysága magával el fog vinni, én nyavalyás Nágyságadtól eltávozom; kőnyörgök azért alázatosan Nagyságadnak, az Istenért Nagyságad engemet mindenekben tanitani méltóztassék egészen is informálni, és feledékenység nélkül minden helyeken tartani, melyért az Isten Nagyságadnak megfizeti, én is életem fottáig Nagyságadnak és az Nagyságad szerelmes fiainak szolgálni nagy háladással adós maradok.

Karafa general ő Nagysága levelének pariaját Nagyságadnak küldöttem, de az levelet, uram, nem küldhettem, mert nem történt magam emberem, hanem alázatoson kérem Nagyságadat engem informáljan, ha be kelletik mennem, az generallal, hol és micsoda móddal lehetnék szemben Nagyságaddal, elsőben, hogy az Nagyságad okos tanitásitól vigasztalást vehessek magamnak, de ha Nagyságad intézi, hogy magam személyem szerint Nagyságaddal szemben nem lehetnék, akár csak László deák öcsém valami módon Nagyságaddal hol kellenék szemben lenni.

Ezzel Istennek ő Felségének kegyelmes gondviselése alá ajánlom uram Kegyelmedet.

Datum in Ohaba, die [15.] Octobris 1689.

Nagyságadnak holtig való alázatos szolgája

Staico Poharnik

Стаико Пєхарникєл

In dorso : 1689. 19. Octobris Gernyeszeg.

(Archivum comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Incredinţez Măriei Tale, ca domnului meu, slujba mea supusă etc. Am primit cu mare cinste scrisoarea Măriei Tale către mine, sluga plecată, am înţeles mângâierea şi nădejdea deplină a Măriei Tale faţă de mine aflătoare într'însa, pentru care, aşternându-mă cu supunere la picioarele Măriei Tale, mulţumesc cu mare recunoştinţă Măriei Tale şi rog pe Atotputernicul Dumnezeu, să înzilească pe Măria Ta, pentru a-şi putea desăvârşi milostivirea începută faţă de mine, sluga nevrednică a Măriei Tale şi să binevoiţi a întinde asupra mea şi mila Maiestăţii Sale împăratului, ca şi eu să mă ştiu ridicat, după Dumnezeu, prin milostivirea Măriei Tale. Am înţeles porunca Măriei Tale ca să ascult de porunca Măriei Sale generalul Heisler şi să atârn de Măria Sa şi în cele mai mici lucruri; poate fi liniştit Măria Ta căci eu mă silesc din tot sufletul şi din toată inima ca să împlinesc porunca Măriei Tale. Mărite Doamne, ştiind Măria Ta toate nevoile mele amare, de aceea am împovărat pe Măria Ta, pentruca Măria Ta să mă ducă cu sine şi să mă alipească lângă aripile Maiestăţii Sale şi să mă ducă în faţa Maiestăţii Sale şi să pot mulţumi şi Măriei Sale Generalului Carafa pentru osteneala sa faţă de mine, pe care a făcut-o în folosul meu pentru cinstea Măriei Tale şi în chip deosebit, pentru că în toată vremea petrecând în faţa Măriei Tale, Măria Ta mai ales să se osândească să se ostenească pentru mine, ca binele pe care îl nădăjduesc din partea Măriei Tale să-l şi pot dobândi; dar dacă Măria Sa generalul Heisler mă va lua cu dânsul, eu nevoiaşul mă îndepărtez de Măria Ta, de aceea mă rog, în numele lui Dumnezeu, de Măria Ta, să binevoiască Măria Ta să mă dăscălească în toate deplin şi să mă informeze, şi fără uitare să mă ţină în toate locurile, pentru cari plăteşte Dumnezeu şi eu rămân dator să slujesc cu mare recunoştinţă până la sfârşitul vieţii Măriei Tale şi fiilor Măriei Tale. Am trimis Măriei Tale copia scrisorii Măriei Sale generalul Carafa dar domnul meu, n'am putut trimite scrisoarea, căci nu s'a întâmplat [prin] omul meu, dar rog cu supunere pe Măria Ta să mă informeze dacă trebue să merg cu generalul, unde şi în ce chip pot fi faţă cu Măria Ta, mai întâi ca să pot lua mângâiere din învăţătura cuminte a Măriei Tale, dar dacă face Măria Ta aşa că n'aş putea să mă întâlnesc în persoană cu Măria Ta, în vre-un chip oarecare ar trebui să se înfăţişeze Măriei Tale cel puţin fratele meu mai mic, diacul Ladislau.

Cu aceasta încredinţez pe Domnia Ta purtării de grijă milostivă a Maiestăţei Sale Dumnezeu. Datum.

Slugă plecată până la moarte a Măriei Tale Staicu Peharnicul

241.

Fetislan, 29 Octomvrie 1689.

Marchizul Ludovic W. de Baden către împăratul Leopold I.

Bătălia dela Vidin şi ocuparea cetăţii. Restul oştii de 12 regimente îl va aşeza la iernat în Ţara-Românească cu toate că a întâmpinat mari greutăţi din partea Domnului ei, lucru uşor de crezut, fiind vorba de aprovizionarea unei armate întregi. Aşteaptă întoarcerea delegaţilor principelui Brâncoveanu, cărora le-a dat şase zile pentru ca să isprăvească chestia cu dânsul.

Allerdurchlauchtigister, Allergnädigister Kayser und Herr etc.

Euer Kayserliche Mayestät werden von des Grafen Jörger mündlichen Bericht ausführlichen allergnädigst vernomben haben die mit dem Feinde, welchen über 8/m stark bey Viddin angetroffen, den 14. huius allda gehabte glückliche action, in deren nicht allein die feindliche Reiterey, so in 8/m stark meines im Feldt erwartet von Euer Kayserlichen Mayestät bey mir gehabten Cavalleria geschlagen, sondern auch gleich darauf die mit einen neuen Tranchement eingefasste Stadt Viddin mit dem Degen in der Hand erobert, die darin befundene türkische Infanteria theils nieder gemacht, theils was die Schiff und Schloss nicht erreichen mögen, in die Donau gesprengt worden, und was weiters vorbeygegangen bis zur Übergab des alldasigen Schlosses, welche den 19. detto erfolget und die belägerten in zwey Tausentfünfhundert bewehrter Mann, nebst etlich Tausent Weib und Kinder ausgezogen, die ich nach Nicopoli convoyren lassen; das Schloss aber, so an sich selbsten zimblich fest und guet, mit 21 Stücken Geschütz versehener befunden worden; etc.

Die übrige Regimenter von der Armee, deren noch sieben zu Pferdt und vierthalb zu Fuess seind, sueche ich in die Vallachey zu logieren und stehe derohalben würklich in Tractaten mit selbigen Fürsten, welcher sowohl als das Landt sich detto im geringesten zu nichts verstehen, sondern nebst Vorschützung des von Euer Kayserlichen Mayestät erlangten Diplomatis, über welches sie zu nichts weitern sich einlassen könnten, mich anfänglichen auch mit falschen Alarmen der Tartarn, Contagion in ihren Landt, Misswachs und hunderteley Entschuldigungen abweisen wollend, worauf ich meinesorts wenig attendirt, und nachdeme bereits von Viddin aus durch den Saxlaubenburgischen Obristleutenant Grafen Schlick den Fürsten complementieren anbey die necessität der quartier genugsamb beybringen und dann umb einige

ablegatos mit genuegsamber Vollmacht zu tractiren gar höflich ersuechen lassen; seind zwar vorgestern zwey ablegati erschienen, denen ich die in Copia hiebeygefüegte propositiones ganz gelimpflich vorhalten lassen;[1] weilen aber selbst alles nur ad referendum angenomben, benebens nochmalen gar fest an den Diploma sich halten und bloss etlich tausend Gulten, die ihren Vorgeben nach sie an den verwilligten Tribut noch restierten bezahlen und weiters im geringesten von nichts hören oder wissen wollen, ist ihnen anbey bedeutet worden, dass dieses ein *necessitas belli* sey, die in keinen Diplomate nicht hätte können vorgesehen oder verstanden werden, und in derley Fäll ein jeder aliierter, vielmehr ihr Fürst als einer der ein so grosse Devotion gegen Euer Kayserlichen Mayestät profitiret, ein solches Winterquartier auf denen Gränizen wider den Erbfeind nicht verweigern könne. Darzu wollte man noch des General Heislers Beweisthumb ihnen zeigen, dass sie dem Euer Kayserlichen Mayestät angelobtnen homagio nicht allein in keinen puncto nachlebten, sondern vielmehrers demselben in allen schnurgrad zuwider gehandlet hätten: sollen derohalben mit einen von mir empfangenen nachmaligen Ersuechschreiben wieder zu ihren Fürsten gehen und innerhalb sechs Tagen eine cathegorische resolution von ihren Principalen zurückbringen. Indessen würde ich einen, als andern Weg die Trouppen über die Donau setzen und mich bey Csernez zu postiren nicht unterlassen.

Zumalen aber nun dieses Vallachische Volk an sich selbst sehr leichtsinnig, auch kein haltbarer posto im ganzen Landt ist und danenhero aus maliz vielleicht allerorten entlaufen und das Landt wüst stehen lassen könnte, also dass die Trouppen nichts darinnen zu leben findeten, mithin Euer Kayserlichen Mayestät sodann gar nichts herausziehen mögten, bin ich entschlossen bey Zurückkunft ihrer Gesandten mich auf ein leydentliches zu vergleichen und endtlich auf deme zu bestehen, dass sie zwölf Regimenter nach completem Standt in natura zu verpflegen übernemben mögten; welches gleichwohl ein ehrliches Austragen wirdt. Ob ich aber über dieses noch an Geldt etwas heraus bringen könne, stehet dahin, wiewohlen auch hierinnen, wie in allen andern Euer Kayserlichen Mayestät Interesse zu beobachten mich bestmöglichist befleissen werde.

Diesemnach bleibeten die Sibenbürgerische Trouppen unter Commando des General Heislers in ihren quartiren und allemal

[1] Actul acesta citat nu se află anexat.

zur Handt, denen in Vallachey stehenden Regimentern, da es vonnöthen wäre geschwindt zu Hilf zu komben, welche von hier und Csernez aus in einer graden Linea bis an den Rothen Thurn und das Hermannstädtische Gebürg auf ein solche weis zu logiren gesünnet bin, dass sie die Sibenbürgische Päss und Gebürg hinter sich und also von selbten den Rücken und linke Handt frey, die rechte aber von der Donau bedeckt haben; sonsten auch durch guete nahend beysamb gelegene Ort und Vorposten, die man ein wenig verbauen muess, genuegsamb sicher stehen, und zugleich das Landt zur praestirung der Notturften werden zwingen können, so denen Vallachen nicht gefallen will, welche die Trouppen lieber längst der Donau hinab ohne Communication in Brailo, Giorgio, Foksan und andere türkische wüste und exponirte Ort gleichsamb in ihrer und der Türken Discretion verlegter hätten sehen wollen.

In Summa es bliebe also vermög hiebey kommenden Entwurf Euer Kayserlichen Mayestät ganze Armee dero allergnädigsten Intention gemäss vor heuer völlig auf denen Gränizen mit Sicherheit und dergestalten bedeckt und logiret, dass sowohl die Corpi, als ein quartier dem andern allezeit geschwind die hilfliche Handt würde bieten können, und hoffentlich an benöthigten Subsistenzmitteln kein Abgang sein. Weilen jedoch mit denen Vallachen die Sache noch nit ausgemacht und vielleicht durch ihre Bosheit fehl schlagen könnte, so wäre anbey meines Erachtens, doch ohne gehorsambstes Massgeben, gleichwohl in omnem eventum nicht ausser Acht zu lassen, sondern zeitliche reflexion zu machen, wohin sodann die Regimenter, denen die Subsistenz darmit entgienge, verlegt werden könnten, im Fall deren etliche wider besseres Verhoffen, gegen Sibenbürgen zurück gehen müssten; indeme bey solch ohnerwarteten Begebnus nicht mehr, als wie schon vorgemeldt, nur auf zwey Regimenter zu Pferdt quartier bey Belgrad vorhanden wäre, und dieses nur zur Unterkunft, sonst aber die dahin kombende Regimenter einig aus dem Magazin von denen vertrösten Mehl- und Haber-Lieferungen von der Donau versehen werden müssten; etc.

Denen Vallachen habe ich, wie oben erwähnt, sechs Tage Zeit gegeben auf die ihnen gethane Anforderung eine positive Antwort von ihren Principalen zu bringen. Doch weilen diesen Leuten nicht traue und aus Mangl der Fourage hier nicht stehen kann, erwarte anderst nichts, als die von Semendria bereits vor einiger Zeit herab beschriebene Brücken, bey deren Ankunft werde die

Armee, sobald möglich, über die Donau setzen, bey Csernez postiren und daselbst die vallachische ablegatos erwarten, nach deren Mitbringen, es sey Ja oder Nein, ich einen Weg, als andern, schwächer oder stärker dem Generalfeldmarschall-Leutenant Grafen Veterani, so diese Trouppen den Feldzug über gar wohl und valoros commandirt hat, auch von der zur Viddin empfangener Wunde allgemach wiederumben zurecht kombt, mit denen Regimentern proiectirtermassen, wie es am besten und sichersten beschehen kann, in Vallachey die quartir beziehen machen; etc.

Veldtager bey Fetislan, den 29. Octobris 1689.

Louis M. Baden mpr

Vom Feind höre ich soviel, dass etliche Tartarn zu Nicopoli herüber gangen sein; die Vallachen wollen von 80/m sagen, ich aber halte es vor 3 oder 4/m und glaube nicht, dass es mehr seind; etc.

(Kriegsarchiv. Wien. F. A. 1689, 11.10 c.)

242.

Craiova, 19 Noemvrie 1689.

Marchizul Ludovic W. de Baden către împăratul Leopold I.

Din pricina împotrivirei principelui Constantin Brâncoveanu, armata a stat pân' acuma pe câmp în zăpadă, dar acum se va aşeza în lăcaşuri bune de iarnă. Contele Emeric Thököly pare a cere milă împăratului.

Die Hartnäckigkeit und rebell intentionirtes Gemüth des Fürsten der Walachey haben bis auf diese Stundt Euer Kayserlichen Mayestät Armee aus denen würklichen Winterquartiren gehalten undt gezwungen ohngeacht des tiefen Schnees zu ihrem höchsten Nachteil zu campiren; es hat aber nicht anderst sein können wann man diese Einlogirung haben wollen. Nunmehr stehe ich mit zwölf Regementer zu Craiova undt marchire fernerst bis Brancovan an der Olt, welches fast mitten im Landt. Ich hoffe es werde in etlich Tagen alles mit ihrem Willen oder mit Gewalt gerichtet werden und Euer Mayestät Regimenter wo nicht alle, doch wenigesten diese zwölfe sambt halt einigen so in Viddin geleget worden, wohl auf walachische Unkösten können erhalten werden. Mit den Remonten werde auch meinen möglichsten Fleiss anordnen selbige zur Handt zu bringen undt Euer Kayserlichen Mayestät durch den Secretarium Till sobaldt die Richtigkeit gemacht von allem allerunderthänigiste Nachricht geben, auch mit selbiger Gelegenheit einen Brief undt Schriften, so

underhandt vom Tökeli mir zugeschickt worden allergehorsambst einhändigen lassen. Es scheinet ob wollte er gern sich zu Euer Mayestät Füssen legen, allein weilen mir dero hierin führende Kayserliche Intention unbekannt, als habe alles nur ad referendum angenommen undt bloss darbey gerathen, dass er solche hohe Kayserliche Genaden zu meritiren sich hinzwischen bemühen solle; etc.

Craiova, den 19-sten 1689.

(Kriegsarchiv. Wien. F. A. 1689 12. ad. 1. Luna datei reiese din nota registraturii de pe dosul scrisorii.)

243.

Alba-Iulia, 7 Decemvrie 1689.

Cancelarul Mihai Teleki către Staicu Bucşan Paharnicul.

Răspuns. Va interveni la generalul Heisler ca să-l primească şi-l asigură că chestia sa nu e uitată la dânsul.

Kegyelmed levelét becsülettel vettem, de olykor szintén, mikor Szebenből indulni akartam, az generalis pedig akkor éjjel három órakor elment volt. Hogy Kegyelmednek választ nem tehettem eddig, oka az mód nélkül való sietés és hogy ő Kegyelme embere magát mindenkor olykor juttatta az utban eszembe, mikor indulni akartam, kirűl Kegyelmedet becsülettel követem. Mint irám is, már, a generalis minthogy el ment volt, ő Nagyságával nem szólhattam, én ugy tudom a Kegyelmed dolga nincsen feledékenségben, sőt Kegyelmed jó reménységbe lehet. Ha az utak javulnak, egészségem is jobb leszen, én is a generalis udvarlására bé szándékozom Havasalföldébe, ha az császár ő Felsége az alatt Bécsbe nem érkezik. Valamint én tőlem lehet Kegyelmednek szolgálni el nem mulatom. Kegyelmed nekem parancsoljon.

Fejérvár, 7. Decembris 1689.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 1039. Concept.)

Trad. Am primit cu cinste scrisoarea Domniei Tale, chiar atunci când am vrut să plec din Sibiu, iar generalul plecase atunci noaptea la ceasurile trei. Pricina că n'am putut răspunde Domniei Tale până acuma este graba peste măsură şi că omul Domniei Sale totdeauna atunci îmi aducea aminte pe drum, când vream să plec, pentru care rog cu cinste pe Domnia Ta să mă ierte. Precum am şi scris, fiindcă generalul plecase, n'am putut să stau de vorbă cu Măria Sa, dar eu ştiu că afacerea Domniei Tale nu este uitată, ci Domnia Ta poate avea bună nădejde. Dacă drumurile se îmbunătăţesc şi sănătatea îmi va fi mai bună, şi eu am

de gând să merg să cercetez pe general în Ţara-Românească, dacă Maiestatea Sa împăratul nu soseşte între timp în Viena. Nu voiu lăsa să treacă niciun prilej pentru a sluji pe Domnia Ta. Să-mi poruncească Domnia Ta. Datum.

244.

Târgovişte, 13 Decemvrie 1689.

Căp. Barbu Bădan către cancelarul Mihai Teleki.

Chestia iernatului oştilor austriace se va aranja în 5—6 zile, ori va rămâne în scaun Constantin Brâncoveanul ori nu. Constantin Bălăceanu nu e iubit şi nu e sincer nici faţă de Teleki, pe care Ţara îl doreşte ca ocârmuitor.

Post salutem et caetera alia.

Kostandin vajda felől ezt irhatom Kegyelmednek, hogy ha az székiben áll vajdaságában is megmarad, hogy ha császár hadainak koártelyokat megadja, de, ha székiből félre megyen, akkor másképen változik az üdő. Magni gróf 2000 magával ma kedden Bukuresten lészen és ha az vajdát mozditatlan találja, nem is mozdul sohuva, mert generalis ő Nagysága is kévánná, hogy helyében legyen. Leveleket is küldött neki. Hogy csak az koártélyokat teljesitse be, nem leszen semmi busulása; már öt, hat nap mulva megválik a dolog. Ha pediglen Brancovan vajda meg fog maradni, Balacsán uram is békességre hajol, azt mondotta az generalis is; Balacsán is héjában való dolgokra fejezte ki az dolgokat és Kegyelmednek soha jó akarója nem volt, nem is lészen, mert ma már jól végire mentem és velem együtt sokan ismerték. Kegyelmed soha hütiben ne támaszkodjék avagy más féle szavaiban és beszélgetésiben, mert semmiféle szereteti avagy igazsága az emberhez nincsen, nem maradatt semmi oly dolog, az melyben ember igazságát benne találhatná; nem láttam soha emberi természetet ilyent, mint ő, soha. Az mint is viseli magát, mint csalárdsággal, ugy is fog maradni. Sorbán vajda fiát sem urak, sem ország senki nem kedveli. Kegyelmedet pedig az egész ország, urak, szegénység, vitézlő rend kévánja és óhajtással várják az Kegyelmed lejövetelit, mert nincsen is oly ember, az ki őket igazgatná, ha valaki is vajda leszen, de az szegény országnak ugyan hazafia Kegyelmed kivűl nem leszen kormányozója.

Datum in Tirgovistya, die 13. Decembris. Anno 1689.

Kegyelmednek alázatos szolgája

Barbul kapitány Badán

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. a. Copie.)

Trad. Post salutem et caetera alia. Despre voevodul Constantin pot scrie Domniei Tale, că dacă el stă în scaunul său, rămâne şi în domnie, dacă dă cuartir oştilor împăratului, iar dacă părăseşte scaunul, atunci se schimbă vremea. Groful Magni cu 2000 de oameni azi, Marţi va fi în Bucureşti şi dacă găseşte pe voevod nemişcat dela locul său, nici nu se mişcă nicăiri, căci şi Măria Sa generalul ar dori ca să rămână la locul său. S'a trimis şi scrisori, ca să facă numai acele cvartiruri, şi nu va avea nici o supărare, după cinci, şase zile se va alege. Iar dacă voevodul Brâncoveanu rămâne şi Domnul Bălăceanu se înclină spre pace, aşa a spus şi generalul; şi Bălăceanu a făcut lucrurile fără rost şi niciodată n'a fost voitorul de bine al Domniei Tale şi nici nu va fi, căci azi l-am înţeles şi împreună cu mine l-au cunoscut mulţi. Domnia Ta nici odată să nu se rezeme în credinţa lui sau în alte vorbe şi sfaturi ale lui căci nu are nicio dragoste sau dreptate faţă de oameni, n'a rămas nici un fel de lucru în care să găsească cineva dreptate în dânsul; n'am văzut niciodată o astfel de fire omenească, ca a lui. Precum se poartă cu înşelăciune, tot astfel va şi rămâne. Pe fiul voevodului Şerban nu-l iubesc nici boierii, nici ţara. Iar pe Domnia Ta te doreşte întreagă ţara, boieri, sărăcimea, oastea şi aşteaptă dornici venirea Domniei Tale, căci nu este nimeni care să-i îndrumeze, şi dacă cineva va fi voevod, dar sărmana ţară nu va avea cârmuitor în afară de Domnia Ta.

Datum etc. Sluga plecată a Domniei Tale

Căpitanul Barbul Bădan

245.

Ohaba, 22 Decemvrie 1689.

Staicu Bucşan Paharnicul către cancelarul Mihai Teleki.

Ştiri din Bucureşti, ocupat de contele Magni. Fiul lui Şerban-Vodă slobozit din arest. Se aşteaptă şi slobozirea soţiei sale ca pe urmă să vină în Ardeal cu familia lui Bălăceanu în vreun loc sigur.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint Méltóságos uramnak; etc.

Ez alkalmatossággal kelleték uram Nagyságodat alázatosan megtalálnam, mivelhogy minek utánna generalis uram ő Nagysága Havasalföldiben be ment, Tirgovistyáról az commissariust ő Kegyelmét és egy Balacsán uramnak atyjafiát, Preda kapitány nevűt Bokorestre az vajdához küldötte generalis uram ő Nagysága levelekkel, hogy az vajda ne féljen, csak hatalmas császár hadaira provideáljon, megmarad vajdaságában. Mikoron az com-

missarius oda jutatt volna, az Sorbán vajda kalastoromában, az vajda loa készen volt, hogy az leveleket meg adták az vajdának, menten megindult egy Dobrény nevű faluban; az alatt egy óra mulva Magni gróf két regimenttel Bukurestet occupálta, most is ott vagyon. Generalis uram ő Nagysága is Bukurest felé készül volt, Balacsán uram ő Kegyelme én általom alázatos szolgálatját izeni Nagyságodnak, Istentől minden jókat kéván Nagyságodnak; hozzám maga udvarbiróját Tirgovistyáról ide küldötte, ezeket jelentvén nekem, hogy Sorbán vajda fiát az arestatioból mesterséggel kézhez vették, generalis uram ő Nagysága mellett vagyon, de az anyja, Sorbán vajdáné egy Dregenest nevű faluban még arestumban vagyon, de azon munkálkodnak, hogy kézhez vegyék. Balacsán uram anyja, felesége itt közel az havas alatt, Hosszumező nevű városban vadnak. Szándékok ez, nekem az maga emberitől izente, hogy ha Sorbán vajdánét is kézhez veszik, ide Erdélyben jöjenek lakni; már az brassai birónak s az brassai commendántnak megirták, kogy öt-hat szállást készitsenek számokra. Azt is mondá az B[alacsán] embere, hogy generalis uram ő Nagysága azt irta volna az brassai birónak, hogy egy Gimbav nevű falut adja oda Sorbán vajdáné és Balacsán uram cselédji számára, de más féle adózástól, koartélyozástól ő Nagysága megoltalmazza. Mikó István urammal, mivel hogy ismeretségek volt, most engemet is kértek, ő Kegyelmek is irtak Mikó István uram relictájának, hogy az hidvégi házakat adja oda Sorbán vajdánénak, hadd lakjék benne. Méltóságos uram, mindezeket Balacsán uram maga meghitt emberitől nekem izente, én Nagyságodnak is jelenteni akarám, de végtire mit fognak cselekedni és ha szavakat megállják, nem tudom. Ezekkel Istennek oltalmába ajánlom Nagyságodat.

Datum in Ohaba, die 22. Decembris. Anno 1689.

Kegyelmednek holtig való alázatos szolgája

Staico Poharnik

Стаико Пехарникѹл

In dorso: 27 X-bris 1689.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. a.)

Trad. Incredinţez Măriei Tale, ca milostivul meu domn, slujba mea supusă.

Cu prilejul acesta am fost nevoit să cercetez cu supunere pe Măria Ta, că Măria Sa domnul general a intrat în Ţara-Românească, şi a trimis Măria Sa domnul general din Târgovişte pe Domnia Sa domnul comisar şi pe un căpitan cu numele Preda,

rudenie a d-lui Bălăceanu, cu scrisori ca voevodul să nu se teamă, ci să aibă numai grijă de oştile puternicului împărat, şi rămâne în domnie. Când comisarul a ajuns acolo, în mânăstirea lui Şerban-Vodă, calul voevodului era gata, îndată ce au dat voevodului scrisorile, a plecat numai decât într'un sat cu numele Dobreni; după aceea peste un ceas contele Magni cu două regimente a ocupat Bucureştii, este acolo şi acum. Şi Măria Sa domnul general se pregătise să meargă spre Bucureşti; Domnia Sa domnul Bălăceanu îşi trimite prin mine Măriei Tale slujba sa supusă, pofteşte Măriei Tale toate bunătăţile dela Dumnezeu; şi-a trimis judele curţii din Târgovişte aici la mine, vestindu-mă că au scos cu meşteşug din închisoare pe fiul voevodului Şerban, este lângă Măria Sa domnul general, dar mama sa, soţia voevodului Şerban este încă în închisoare într'un sat numit Drăgăneşti, dar se trudesc să o aducă şi pe dânsa. Mama şi soţia domnului Bălăceanu sunt aici aproape sub munţi, în oraşul numit Câmpulung. Gândul lor este acesta, mi l-a vestit prin omul său, că dacă aduc şi pe soţia voevodului Şerban, să vină să locuiască aici în Ardeal; au şi scris judelui şi comandantului din Braşov să pregătească cinci-şase locuinţe pe seama lor. Omul lui B[ălăcianu] mi-a mai spus că Măria Sa domnul general ar fi scris judelui de Braşov să deie pentru soţia voevodului Şerban şi slugile lui Bălăceanu un sat numit Ghimbav, dar de altă dare şi cuartiruire îl păzeşte Măria Sa. Acum m'au rugat şi pe mine prin dumnealui Ştefan Mikó, fiindcă se cunoşteau, şi au şi scris Domniile Lor văduvii domnului Ştefan Mikó, să-i deie soţiei voevodului Şerban casele din Hidvég să locuiască în ele. Milostive Doamne, toate acestea mi l-ea vestit domnul Bălăceanu prin omul său de încredere şi eu am voit să le aduc şi la cunoştinţa Măriei Tale, dar nu ştiu ce vor face până la sfârşit şi dacă-şi ţin cuvântul. Cu acestea poftesc ocrotirea lui Dumnezeu pentru Măria Ta. Datum etc.

Slugă plecată a Domniei Tale până la moarte

Staicu Peharnicul

246.

Bucureşti, 25 Decemvrie 1689.

Generalul Donat Heisler către împăratul Leopold I.

In urma învoirii făcute cu Constantin Brâncovan-Vodă, regimentele împărăteşti au fost aşezate la Câmpulung şi Târgovişte. Lăcaşurile lor nefiind însă îndestulătoare, generalul Heisler a plecat

cu ele la Bucureşti ca să le facă acolo adăposturi cuvenite şi pe de alta să silească pe Brâncoveanu să ţină tractatul încheiat cu dânsul, între altele la plata sumei de 700 mii de fiorini pentru întreţinerea armatei. Familia decedatului Şerban Cantacuzino-Vodă a fost slobozită împreună cu Bălăceanu cu condiţia că se va muta la Braşov.

Allergnädigster Kaiser, König und Herr, Herr.

Euer Kaiserliche Maiestät werden sondern Zweifel durch den Markgrafen Ludwig Wilhelm von Baden allerunterthänigst abgeführte Relation allergnädigst verstanden haben, welchergestalten von erwähnten Markgrafen nebst den Sibenbürg- auch Wallachischen Wesen und Commando Euer Maiestäts Truppen bis weitern Euer Mt. allergnädigstem Befehl mir aufgetragen und anvertraut worden sei, über welches allsogleich dem General Wachtmeister Baron Erbesville in Sibenbürgen mit genugsamer und ausführlicher Instruction, zumalen es ohnedeme ein richtiges Werk und gar leicht zu ersehen substituirt und mich in Wallachei begeben.

Wann nun aber vermittels eines zwischen mehrgedachten Markgrafen Ludwig Wilhelm von Baden und des wallachischen Fürsten ordentlich ausgesetzten Tractat geschlossen, dass nämlich vor heurigen Winterquartier Euer Maiestäts Regimenter zu Campolungo und Tergovist, allwo selbst die Militz mit Verpflegs- und Subsistenz-Mittel unterhalten und zugleich unter das Dach delogirt werden sollten erneuet, habe ich in meiner Dahinkunft nach Campolungo und Tergovist zugleich von Euer Mt. Dienst, als auch Conservation der Truppen die höchste Nothdurft gefunden, dass es unmöglich sei in diesen beeden Orten Euer Mt. Militz erstlich wegen ganz kleinen gemachten Anstalten, andertens wegen ermangelnden Obdach vor heurigen Winter unterzubringen, derowegen den Marsch bis Bukarest (um den wallachischen Fürsten mit Ernst seines Versprechens besser des Anfangs anzuhalten, als auch zu der cathegorischen Resolution bringen zu können) abhanden zu nehmen, bin gemüssiget worden. Weilen aber über genugsame Überlegung unumgänglich erachtet, dass wegen unendlicher Strapatzen und continuirlicher wegen des Feindes starke Dienste über der vorhin schon erlittener und sehr schwer ausgestandener Campagnia die Regimenter zu Pferd, so meistentheils zu Fuss und in ziemlich schlechten Stand, wie Euer Mt. Hofkriegsrath zugeschickte General Tabella weiset, ferners in diesen unaufhörlichen Diensten zu dauern, endlich totaliter zu Grund

gehen müssten, consequenter künftigen Feldzug keine Hoffnung zu dienen wäre, hierob das beste Mittel ergriffen habe, dass jene die Zeit hero in Sibenbürgen gestandene Regimenter, als meine Curassiere und de Pace, d'Erbesvilie und Magni, so in guten und zu Diensten tauglichen Stand seind, statt denen abgematten Wallachei betreten und hingegen die andere in Sibenbürgen die Glieder zu erfrischen, Kräften zu schöpfen und eine Ruhe zu haben ihre Quartiere geniessen sollen, sodann werden diese ermeldte Regimenter künftiges Frühjahr Euer Mt. nach Nothdurft zu dienen in Stand gesetzet und gleichwohl das Posto und Possession in Wallachei behauptet, auch das versprochene, so über 700/m fl. erträgt, von den Fürsten aus Wallachei (zu welchen schon guter Anfang bereits gemacht worden) sofort wird eingebracht werden können, wie dann deme zu einem vollkommenen Nachdruck kein besserer Ort, als Bukarest ersehen habe, ob schon solches ganz frei und offen, auch wegen strengen Winter, vor Zeit in keine Defension zu bringen, so werde mich doch vor aller Gefahr und allen feindlichen Anstössen vermög denen hier befindlichen Klöstern genugsam versichern, allezeit der Meister zu bleiben, so lang und wie sich die Winterszeit sich lindert, hernachmal ein Defensionswerk aufzuwerfen. Also und auf was Weis Euer Mt. sämmtliche Militz in Sibenbürgen und Wallachei einquartirt stehet, gleichsfalls Euer Mt. Hofkriegsrath ausführlich entworfen eingereicht habe.

Dem Fürsten in Moldau, welcher auch bishero in steter Correspondenz mit mir gelebt und so vielfältig um die Protection Euer Kaiserlichen Mt. glorwürdigsten Waffen geseufzet, habe ich durch Expressen mit grosser persuasion dahin ermahnt, dermal eins zu dem schon angefangenen Werk zu schreiten, selbes zum Schluss zu nehmen und sich Euer Mt. zu unterthänigen, worab noch eine Antwort gewärtig, sodann auch Euer Mt. allerunterthänigst verfassen werde.

Die verwittwete Fürstin und Erben des abgestorbenen Fürsten Serbani hiesigen Landes ist nunmehr auf freien Fuss, mit Zugebung aller ihrer Sachen vom jetzigen Fürsten gestellet; der Balacean und seine ganze Familie in gleichen frei gelassen, welche sich sämtlich in Sibenbürgen nach Cronstadt begeben werden; etc. Bukurest, 25. December 1689.

(Staatsarchiv von Baden. Karlsruhe.)

247.

Gorneşti, 1 Ianuarie 1690.

Cancelarul Mihai Teleki către Staicu Bucşan Paharnicul.

Răspuns. A scris ambilor generali în chestia lui. Aşteaptă ştiri din Ţara-Românească şi despre Constantin Bălăceanu.

Kegyelmed levelét böcsülettel vettem. Tudósitását megszolgálom. Bánom késün vehettem Kegyelmed levelét, nem tudom hol járt. Én ugy hiszem, most másképen vannak Havaselyföldében is a' dolgok, kirül ha mi bizonyost érthetett Kegyelmed s engemet is tudósit megszolgálom. Én most ott mint legyenek a dolgok, nem tudom. Balacsán uram is én rólam igen elfelejtkezék. Kegyelmed személyérül nem voltam feledékeny s nem is lészek. Karaffa generálnak ő Nagyságának már jó ideje, hogy irtam volt Kegyelmed felől, mindennap várok választ. Hajszler generálnak ő Nagyságának ma ujabban is irtam. László uramat, ha Kegyelmed be küldené, inkább kitanulhatja az ott benn való dolgokat. Én az miben lehet Kegyelmednek tiszta szivvel kivánok szolgálni, csak legyen Kegyelmed békességes tűréssel; higyje Kegyelmed, tapasztalni fogja a' római császár ő Felsége kegyelmességét. Kegyelmed nekem parancsoljon. Isten Kegyelmedet sok esztendőknek végire, sok esztendőknek kezdetire szerencsésen juttassa.

Gernyeszeg, 1. Ianuarii 1690.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. a. Concept.)

Trad. Am primit cu cinste scrisoarea Domniei Tale. Slujesc Domniei Tale pentru înştiinţare. Imi pare rău că am putut primi târziu scrisoarea Domniei Tale, nu ştiu pe unde a umblat. Eu cred că acum altfel stau lucrurile şi în Ţara-Românească, dacă poate afla Domnia-Ta ceva sigur şi mă înştiinţează, slujesc pe Domnia Ta. Eu nu ştiu cum stau acum lucrurile acolo. Şi domnul Bălăceanu m'a uitat de tot. Nu am uitat pe Domnia Ta şi nici nu voiu uita. E o bună bucată de vreme de când am scris Măriei Sale generalului Carafa despre Domnia Ta, aştept în fiecare zi răspuns. Măriei Sale generalului Heisler i-am scris şi azi din nou. Dacă Domnia Ta ar trimite acolo pe domnul László, ar putea afla mai bine lucrurile de acolo. Eu doresc cu inimă curată să slujesc pe Domnia Ta în ceea ce se poate, să fie numai Domnia Ta în pace şi cu răbdare, să creadă Domnia Ta că va simţi milostivirea Maiestăţii Sale a Impăratului roman. Să-mi poruncească Domnia Ta. Dumnezeu să poarte pe Domnia Ta norocos la multe sfârşituri de an şi la multe începuturi de ani. Datum.

248.

Ohaba, 9 Ianuarie 1690.

Staicu Bucşan Paharnicul către cancelarul Mihai Téleki.

Răspuns. Bălăceanu cu soţia sa şi fiul lui Şerban Cantacuzino-Vodă se află la Câmpulung şi peste puţin vor ajunge în Ardeal.

Méltóságos úr, nekem bizodalmas uram.

1. Januarii költ Kegyelmed levelét[1] nagy becsülettel vettem die 6. praesentis, melyben mit irjon Kegyelmed, meg értettem. László[2] uramat be küldöttem volt Havasalföldében és most Kempulungon vagyon Balacsán urammal. Ma mindazáltal ő Kegyelmétől emberem érkezék, ki által azt izenték szóval nekem, hogy ő Kegyelme Balacsán uram is utban vagyon, erre jövén egész háza népével. Hasonlóképen Sorbán vajdáné asszonyom ő Nagysága is az fiával és egész háza népével ide be jövő utjában vagyon. Kik is be érkezvén az Barczára Rosnyóra, cselédjeket Vidombák felé inditják, maga penig Balacsán uram az Sorbán vajda fiával én hozzám fognak jönni ide, innet pedig Isten engedelméből Kegyelmed látogatására megyünk, az holott találjuk Kegyelmedet. Ez dolgot, uram, igy értvén, akarám Kegyelmedet rólla tudósitani. Kik is ha elméjeket meg nem váltcztatják, hanem eljőnek, én is ő Kegyelmekkel együtt el jövünk Kegyelmedhez. László deák uram Bukuresten is volt az generálnál, de onnet mindgyárt el bocsátotta az general; be jövén azért mindgyárt Kegyelmedhez megyen; etc. Ohaba, die 9. Ianuarii 1690.

Kegyelmed köteles szolgája

Sztajko Poharnikul

Стандсо Пєхарникѹл

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. a.)

Trad. Mărite Doamne, Domnul meu de încredere.

Scrisoarea Domniei Tale dela 1 Ianuarie am primit-o cu mare cinste în 6 a lunii, am înţeles ce scrie Domnia Ta în dânsa. Am trimis pe domnul László în Ţara-Românească şi acum e în Câmpulung cu domnul Bălăceanu. Azi a sosit totuşi omul meu dela Domnia Sa, prin care m'au vestit cu viu graiu că şi dumnealui domnul Bălăceanu este pe drum, venind încoace cu tot norodul casei sale. La fel şi Măria Sa Doamna voevodului Şerban cu fiul său şi cu tot norodul casei sale este pe drum către noi. Cari ajun-

[1] Vide sub no. 247.

[2] László ori Lászól deák = Hátszegi László.

gând în Ţara Bârsei la Râşnov, îşi trimit slugile spre Vidombac, iar domnul Bălăceanu cu fiul voevodului Şerban vor veni aici la mine, iar de aici, cu voia lui Dumnezeu, mergem să cercetăm pe Domnia Ta acolo unde vom afla pe Domnia Ta. Domnul meu înţelegând în acest chip acest lucru, am vrut să înştiinţez pe Domnia Ta despre el. Ei, dacă nu-şi schimbă gândul şi vin, vin şi eu împreună cu Domniile Lor la Domnia Ta. Domnul diac László a fost şi în Bucureşti la generalul, dar de-acolo l-a slobozit numai decât generalul; de aceea sosind, pleacă la Domnia Ta numai decât, etc. Datum. Sluga îndatorită a Domniei Tale Staicu Peharnicul.

249.

Buda, 12 Ianuarie 1690.

Wolfgang şi Frideric Sauttermaister către Inspectoratul Camerei din Buda.

Cer scutire de vamă pentru mărfurile destinate armatei austriace din Bucureşti.

Weilen dermalen in Ermanglung der Kayserlichen Armee anjetzige, theils auf den Pass abgeführte, auch einige in die zwey Jahr hero liegendte und zu Presburg verdreyssigte Waren, welche in vielen Sorten Cremerey bestehet, die wieder in Ofen oder in Wien viel Zeit nicht versilbern könnten, als haben uns entschlossen einige von diesen laut beykombenter Specification zu behuf besagter Kayserlicher Armee in die Walachey nacher Bucorest, allwo dato mehriste Regimenter stehen... mit der Gnade Gottes hineinzubrigen... und ersuchen eine Kayserliche Cameral Inspection... anzubefehlen, dass wür von hier die mit den Kayserlischen Hof Camer Pass dermalen eingeführte Waren auch wiederumben ohne Hindernuss und Bezahlung des nochmaligen... Dreyssigist abführen mögen; etc.

Ofen, den 12. Jänner 690.

Specification einiger Waren, welche theils auf einen Kayserlichen Hof Cammer Pass, theils aber zu Presburg verdreyssigt, hiehero nacher Ofen eingeführt und verrer von hier in die Walachey abgeführt worden, als:

15 Stück helles Tuech. 13½ Stück weisser Leinwand. 4 Carten Seiden. 6 Stück golt und silber Porten. 2 Stück Boy. [1] 46 ellen

[1] Die Boy oder Boj, plur. car. ein tuchartiges Gewebe, oder ein unvollkommenes Tuch, woran die Kette von gekämmter Wolle ist. In Deutschland hat man an sie am häufigsten von schwarzer Farbe, daher sie auch gemeiniglich zur Trauer gebraucht wird; *Adelung:* Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart; Wien, 1807.

Samath in resten. 24 ellen geflochtene Plüesch. 30 ellen Trib. 36 ellen geblümbt procat in resten. Per 1800 fl. allerhand Cremerey.

Wolff: und Fridrich Sauttermaister
Bürger in Ofen.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn.)

250.

Ghimbav, 17 Ianuarie 1690.

Doamna Maria Georgi către canc. Mihai Teleki.

Fiind nevoită să vină aci în Ardeal, îi cere adăpost, salutând şi pe principele Apafi.

Excellentissime ac Illustrissime Comes domine, domine nobis observandissime praemissis cum honore officiis salutem et felicitatem.

Quam labilis sit huius mundi fortuna, noster status experimento docet. Ad infelicem adeo pervenimus conditionem, ut e proprio domicilio cum orphanis et pupillis nostris exire debuerimus. Nullibi nobis tutiorem et quieti opportuniorem locum deligimus, quam in ditionibus Celsissimi principis; sperando, quod sicut aliorum pupillorum ac viduarum fidelis sit advocatus et clementissimus protector, ita nos quoque in eandem gratiam et patrocinium accipiet. Quare Suam Excellentiam rogamus Celsissimo principi pro nobis instare non gravetur Sua Excellentia; ne Celsissimus princeps nos pro onere habeat, imo ubi necessitas postulaverit maturis consiliis nos, tanquam imbecilles iuvare, protegere cum Sua Excellentia dignetur, ut sub umbra Suae Celsitudinis in aliquo angulo conquiescere possimus. Gratiam Celsissimi principis uti et Suae Excellentiae industriam deus, pater viduarum rependet, nos quoque ad omnem honorem obligabimur.

Vestrae Excellentissimae

Datum Vidinbach, die 17. Ianuarii 1690.

honoris studiosissima
Principis Serbani relicta vidua
Maria Georgi mpr

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147.)

251.

Ghimbav, 17 Ianuarie 1690.

Constantin Bălăceanu către cancelarul Mihai Teleki.

Sosind aci cu văduva lui Şerban Cantacuzino-Vodă, cere un alt adăpost mai bun, până va veni personal spre a-l saluta.

Excellentissime ac Illustrissime Comes domine, domine et patrone mihi gratiosissime. Debita cum reverentia humillimorum servitiorum meorum oblatione praevia, salutem et felicitatem etc.

Quod a longo tempore Suae Excellentiae non scripserim, vitio mihi Sua Excellentia imputare nolit; sed potius meis crebris itineribus attribuere: nam ab eo tempore a quo Cibinio veni, semper fui in via, nihilominus mihi parcere Sua Excellentia velit. Ego cum Celsissima domina vidua principissa ad ditiones Celsissimi principis veni: libenter ad inserviendum Suae Excellentiae, uti ad honorem deferendum Celsissimi principis personaliter comparuissem, sed penes Celsissimam principissam nemo est; res quoque nostras necdum collocavimus, compositis rebus pro mea obligatione non morabor, sed quae sunt mei officii personaliter comparebo. Interim Sua Excellentia negotia Celsissimae principissae (quae Suam Excellentiam pro patre et patrono adoptat) et me apud Celsissimum principem recommendare, promovere non dedignetur. Conferre dignetur Celsissimus princeps hanc gratiam erga Celsissimam principissam, ut in aliquo pago possit quiescere, quia hic propter continuas militum condescensiones non est locus; in civitate etiam est incommodum. Suae Excellentiae consiliis et favore uti volumus, in quem me recommendando maneo

Excellentiae Suae humillimus et devotissimus servus

Datum Vidinbach, die 17. Ianuarii 1690.

Constantinus Balacian mpr

In dorso: Antonius Rudolphi locotenentius Suae Caesareae Maiestatis et bellicus substitutus commissarius.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. b.)

252.

Ohaba, 18 Ianuarie 1690.

Staicu Bucşan Paharnicul către cancelarul Mihai Teleki.

Zorit prin Matei Bălăceanu, îi cere voie prin el ca să poată merge la dânsul.

Alàzatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint Méltóságos uramnak; etc.

Méltóságos uram, minek utánna László deák uram Havasalföldiben bement és generalis Haiszlerrel ő Nagyságával mint történt az beszélgetés, Nagyságodnak ő Kegyelme meg mondhatja, azután, hogy Sorbán vajdánéval ide Brassó tájékán Vidombákra

jött Balacsán urammal, az vajdáné igen kért László deák uram által, hogy menjek hozzája, mert szorgalmatos beszélgetése vagyon velem. Isten ő Felsége betegséggel meg látogatván, nem mehettem még ez ideig, mostan pedig látván, hogy én késedelmezem, ezen Máté Balacsán uramat ujolag hozzám küldötte, kérvén azon, hogy László deák uramat melléje adjam, hogy urunkat ő Nagyságát és Nagyságodat az vajdáné levele és ezen emberi által meg udvarolja, László deák uram pedig az utan való jövetelben mit hallott és érzett, meg hadtam, hogy Nagyságodnak ordine meg beszélje, melyeket is Nagyságod meg értvén, Nagyságodat alázatosan kérem, nekem informatiót adni és tanitani méltóztassék, mitevő legyek, mert én [nekem] az Nagyságod méltóságos uri jó akaratjában vagyon helyheztetvén minden reménségem. Nagyságod nekem uram és patronusom, az Nagyságod hire és tanácsa nélkül semmit nem cselekeszem, mert véteni nem akarnék. Ezekkel Istennek ő Felségének ajánlom Nagyságodat.

Datum Ohaba, 18. Ianuarii 1690.

Nagyságodnak holtig való alázatos szolgája

Staico poharnikul

Стаисо Пєхарникꙋл

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. a.)

Trad. Incredinţez slujba mea supusă Măriei Tale ca Domnului meu mărit etc.

Mărite Doamne, după ce domnul diac László a intrat în Ţara-Românească şi cum a stat de vorbă cu Măria Sa generalul Heisler, o poate spune Domnia Sa Măriei Tale; apoi dacă a venit cu Doamna voevodului Şerban aici în ţinutul Braşovului la Ghimbar cu domnul Bălăceanu, doamna Voevodului m'a rugat foarte mult, prin domnul diac László, să mă duc la dânsa, căci are de vorbit de sârg cu mine. Maiestatea Sa Dumnezeu cercându-mă cu boală, nu m'am putut duce până acuma, iar acum văzând că eu zăbovesc, a trimis de iznoavă la mine pe acest domn Matei Bălăceanu, rugându-mă să dau lângă Dânsa pe diacul László, ca să cerceteze prin scrisoarea sa pe Măria Sa Domnul nostru şi pe Măria Ta prin acest om, iar ce a auzit şi ce a simţit domnul diac László în drum după aceea, i-am poruncit să povestească în ordine Măriei Tale; înţelegându-le Măria Ta şi pe acelea, rog supus pe Măria Ta să binevoiască să mă înştiinţeze şi să mă înveţe, ce am de făcut, căci toată nădejdea mea este aşezată în bunăvoinţa domnească a Măriei Tale. Măria Ta e domnul şi patronul

meu, nu fac nimic fără ştirea şi sfatul Măriei Tale, pentrucă n'aş vrea să greşesc. După acestea încredinţez pe Măria Ta Maiestăţii Sale lui Dumnezeu. Datum.

Slugă supusă Măriei Tale până la moarte Staicu Peharnicul.

253.

Sibiu, 15 Fevruarie 1690.

Tratatul dintre Constantin-Vodă Cantemir şi împăratul Leopold I.

Clucerul Ioan Buhuş şi Petru Iuraşcu Ienicerul sosind aci din ordinul principelui Constantin Cantemir, au încheiat cu generalul Heisler următorul act secret de supunere care va intra în vigoare, când armata imperială va ajunge până la Brăila. Actul în 9 articole regulează întreaga legătură dintre Moldova şi imperiul romano-austriac căruia i se supune împreună cu Domnul şi boierii ei, ca să scape de jugul păgânilor.

Postquam admiranda Dei bonitate ad complementum votorum quidemque desideratae felicitatis eorum omnium, qui sub tyrannide Turcica miserum in modum divexabantur factum est, ut infracta domatoris Imperii Ottomanici potentia, toties debellatis ac fusis eiusdem exercitatibus tot regna, tot provinciae totque Christianorum myriades, ope et beneficiis victricium gloriosissimorumque armorum Augustissimi Romanorum Imperatoris Leopoldi Primi, vere Magni in pristinam libertatem depulsa tot annorum, tot ubique gentium servitute vindicatae sint, ipsa quoque Moldavia hactenus prostrata ac vix semiviva aliud vel votis expetere, vel factis praestare nequit, nisi, ut a iugo servitutis Turcico-Tartaricae et intoleranda mole, innumerarum oppressionem tandem liberatae, iterum quasi reviviscat Spiritus Maiorum resumat et ad pristinam regibus Hungariae modernoque Serenissimo Iosepho dicti regni regi hereditario (cuius vitam atque thronum Deus perpetuare dignetur) eiusdemque successoribus debitam obnoxiamque devotionem rediens, velut membrum corpori suo vicissim implantetur; quod ipsum, antequam perfectionem omnium votis expeditam et effectum ultimarium consequatur, motus interim, ferventi in rem Christianam zelo debitaque ac sincera erga Sacratissimum Romanorum Imperatorem devotione, expedivit Celsissimus Dominus Iohannes Constantinus, modernus Princeps Moldaviae, una cum Statibus ad Excellentissimum Dominum Donatum Heissler liberum Baronem ab Heitersheimb, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Camerarium, Generalis Campi

Mareschalli locum tenentem, duorum regiminum colonellum, Superioris Hungariae Cis Tybiscanae, nec non Transylvaniae et Valachiae Generalem Commendantem suos cum plenipotentia et authoritate ablegatos, nos videlicet Iohannem Buhuz Cluczar et Petrum Juraszku Jyeniczer, dictae Moldaviae barones, qui cum Sua Excellentia ex virtute plenipotentiae nostrae, modo conditionibusque sequentibus (usque ad ratihabitionem alte dictae Suae Maiestatis Sacratissimae) tractavimus et convenimus:

Primo. Quamprimum exercitus Suae Maiestatis Sacratissimae ad Braila vel fluvium Szered pervenerit, homagium fidelitatis praestabit Celsissimus Princeps cum Statibus, renuntiaturi ex motu Christiano et voluntate propria protectioni Ottomanicae omnique commercio, quod vel cum eadem Porta, vel eiusdem clientibus et confoederatis Tartaris utpote, vel aliis Augustissimae Domus Austriacae hostibus aut aemulis intervenire quocunque modo posset. Praeterea abstinebunt ab omnibus correspondentiis, pensionum, tributi aut cuiuscunque honorarii administrationibus, palam sive clandestine dependendis, sub crimine laesae Maiestatis: promittentes e contrario sanctissimeque spondentes infucatam, constantem et intemeratam fidelitatem omneque obsequium, quod alte nominatae Suae Maiestatis Sacratissimae Earundemque successores ab eodem Principe Statibusque Moldaviae requisiverint pacis, bellive tempore praestandum. Vice versa compromittitur dicto Celsissimo Principi ac Statibus Moldaviae valida et fortissima protectio contra omnes hostes; etc. (?!)

Secundo. Confirmabitur et protegetur in suo principatu, donec viverit, filius autem eiusdem primogenitus, per Suam Maiestatem Sacratissimam illustrabitur dignitate et praerogativa Comitis adeoque eidem vix patebit, per virtutes et egregia facta, quibus heroum filii ad maius fastigium eniti solent, magis magisque demerendi, clementiam Augustissimi Imperatoris, qui in personas, virtutibus et meritis exornatas, naturaliter propendere easdemque ad ampliores honores elevare consuevit.

Tertio. Est et opus Christianae misericordiae et res aequissima eliberare Christianos ex servitute et crudelitate Turcica, ideoque Sua Maiestas Sacratissima in eliberatione filii Celsissimi Principis omnia possibilia media benignissime efficaciterque interponet.

Quarto. Dubium nullum est, quin Celsissimus Princeps Moldaviae et Status Inclyti hanc transactionem sanctissime et inviolate sint observaturi; e contra assecurantur, quod pro ratione temporis ex hac quoque parte in secreto tenebitur.

Quinto. Pro sustentanda in praesentibus hyberniis Suae Maiestatis Sacratissimae militia, nulla quidem desideratur annona, promittitur tamen et infallibiliter administrabitur eidem quamprimum castra circa Braila et ad fluvium Szered nominatum fixent, tunc Celsissimus Princeps et Status necessaria victualia militiae subministrabunt, et simul arma sua, si necessarium videbitur, cum exercitu Caesareo coniungent, communem hostem propulsaturi.

Sexto. Non abnuitur libertas observandi actiones Tartarorum, usque ad tempus plenariae eliberationis ab eorundem metu et iugo, ita tamen, ut Sua Maiestas Sacratissima vel eiusdem ministri generalesque in Transylvania constituti de omnibus sincere et genuine informentur nihilque in praeiudicium Suae Maiestatis Sacratissimae suspiciatur.

Septimo. Conceduntur Moldaviae religio et canones Ecclesiae Orientalis cum archiepiscopo caeterisque episcopis, secundum mores consuetos et ordines legum ab antecessoribus Ecclesiasticis in eadem provincia constitutos, ita ut simul libertas religionis Catholicae maneat illaesa eiusdem exercitium ubique relinquatur inperturbatum.

Octavo. Barones nobilesque Moldaviae in privilegiis pari modo ac respectu tractabuntur, prouti in aliis regnis et provinciis Suae Maiestatis Sacratissimae hereditariis tractari et observari solent, a tributis et oppressionibus, quantum ad personas eorum immunes, caeterum bona et possessiones illorum a contributionibus necessariis eximi non poterunt. Porro ingruente aliquo bello et necessitate publica ad defensionem patriae concurrere armisque contra hostes Suae Maiestatis agere non abnuent. Ad haec Celsissimus Princeps cum Statibus certos semper et ad minimum quatuor ex praecipuis baronibus Moldaviae ordinabunt deputatos, qui in Transylvania ad latus Generalium Augustissimi Imperatoris pro moderandis facilitandisque rebus residebunt.

Nono. Considerando molem immensorum sumptuum, quos Augustissimus Imperator in continuatione praepotentis belli ad commune totius Christianitatis emolumentum impendit, offert Celsissimus Princeps cum Statibus pro praesentibus hyberniis ex fervore vere Christiano et ad contestandas submissionis suae primitias quinquaginta bursas pecuniae paratae, sive vigintiquinque mille talleros, ad decimumquintum venturi mensis Martii administrandos; equos praeterea robustos et idoneos centum, qui ibidem ad dictum diem in passu Bereckiensi traduntur certo

officiali, qui eo destinabitur. Porro ad sublevandam vecturam submittentur boves quingenti validi et fortes, qui supportandis munitionum vecturis sufficiant et hi in fine mensis Martii in passu memorato assignabuntur certo et infallibiliter. Caeterum ultimaria et positiva determinatio futuri tributi tunc constituetur, quando exercitus Augustissimi Imperatoris in limitibus Moldaviae exstiterit.

Actum et signatum Cibinii, 15. mensis Februarii. Anno 1690.

(Staatsarchiv von Baden. Karlsruhe.)

254.

Sibiu, 17 Fevruarie 1690.

Generalul Donat Heisler către Marchizul Ludovic W. de Baden.

S'a mutat aci cu armata ca să nu prăpădească Țara-Românească, mult ruinată. Trimite tratatul încheiat cu delegații lui Constantin Cantemir-Vodă care s'a supus protecțiunii împărătești.

Will ausser Zweifel setzen, dass... die Copia meines an Ihro Kayserlichen Mt. erstattenem Bericht zu Euer Durchlaucht gnädigsten Handen gelanget sein und dieselbe daraus die Ursach, warumb mit denen Kayserlichen Trouppen Vallachey gezwungen abandoniren und mit selben mich zurück herein in Siebenbürgen an die Gräntz ziehen müssen gnädigst ersehen haben werden, allwo selbige ziemblich wohl logirt und durch die geniessende ordentliche Verpflegung und Ruhe wiederumben zu künftiger Campagnia in einen zu Diensten tauglichen Standt sein werden, wodurch meine längere Subsistenz in berührter Vallachey sonsten nichts gewisseres als völligen derselben Ruin und Verlust und üble Consequenz zu bevorstehender Campagnia erfolget wäre.

Inmittelst hat der Fürst aus Moldau auch allerhöchsternennter Ihrer Kayserlichen Mayestät Protection amplectirt und zwar so weit, dass wie Euer Durchlaucht inliegender Copia des mit seinem Ablegaten allhier getroffenen und unterfertigten Tractats gnädigst ersehen werden, was heuer Er, besagter Fürst von Geld, Remontepferd und Zugochsen einen Beytrag in etwas zu thun versprochen hat; solches Tractat höher zu bringen bin ich zwar alles Fleisses bearbeitet, allein unmöglich gewesen, indem des Landes an Kräften, absonders, so selbes dem barbarischen Joch annoch unterworfen ist, vorgeschützt; wann aber hiervon es durch die Kayserlichen Waffen liberirt werden sollte, ein mehreres zu praestiren versprochen worden; etc.

Hermannstadt, den 17. Februar 1690.

(Badisches Hausarchiv. Karlsruhe.)

255.

Ohaba, 22 Fevruarie 1690.

Staicu Bucşan Paharnicul către consilierul Ladislau Székely.

Ştiri despre prădăciunile Tătarilor în Ţara-Românească. Constantin Brâncovan-Vodă a pus pe Tătari să arză satele lui Constantin Bălăceanu.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, az Ur Isten minden lelki és testi jókkal hogy megáldja Kegyelmedet kedvesivel együtt, szűből kévánom.

Az estve érkezék Brassóból Barbul capitánytól egy levél, melyben azt irja, hogy az tatár han Havasalföldin által menyen Bucsak felé és valóban sok kárakat és istentelenséget cselekesznek; az mely tatárokat pedig az vajda be hozott volt, azokat meg ott tartja. Talám nem adta még meg az nekik igért summa pénzt egészen. Azok az tatárok is már rabalni kezdettek, prédálni. Asszonyembereket, leányokat sokat vittek el és az országban minden nemű gonoszságat követnek. Az vajda azokat az tatárokat oláh katonákkal öszve elegyitvén, az Balacsán uram faluira küldötte, hogy el égessék, predáljók, az n'pit meg öljék. Ezeket akarám Uram Kegyelmednek jelenteni és Istennek oltalmában ajánlom Uram Kegyelmedet. Datum in Ohaba, 22. Februarii 1690.

Kegyelmednek köteles szolgája

Staico poharnik

Стаико Пехарникꙋл

Adresa: Az méltóságos urnak, tekéntetes, nemzetes Székely László uramnak ő Kegyelmének, az mü kegyelmes urunk ő Nagysága egyik érdemes tanács ur hivének (cum pleno honoris titulo) nekem jó akaró uramnak ő Kegyelmének adassék.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147.)

Trad. Incredinţez slujba mea supusă Domniei Tale, poftesc din inimă ca Domnul Dumnezeu să blagoslovească pe Domnia Ta şi pe cei iubiţi cu toate bunătăţile sufleteşti şi trupeşti.

Aseară a sosit din Braşov dela căpitanul Barbul o scrisoare, în care scrie că hanul Tătarilor trece prin Ţara-Românească spre Bugeac şi într'adevăr fac multe pagube şi fără-de-legi; iar Tătarii pe care-i adusese voevodul, îi ţine încă acolo. Poate că nu le-a dat încă deplin suma de bani făgăduită. Şi acei Tătari au început să jefuiască şi să prădeze. Au dus cu ei multe femei şi fete şi fac în ţară tot felul de ticăloşii. Voevodul amestecând pe

acei Tătari cu oşteni români, i-a trimis peste satele domnului Bălăceanu, să le pârjolească, să le prădeze şi norodul să-l omoare. Acestea am vrut să le vestesc Domniei Tale şi încredinţez pe Domnia Ta în ocrotirea lui Dumnezeu. Datum.

Sluga îndatorată a Domniei Tale, Staicu Peharnicul.

Adresa: Să se deie Măritului Domn, cinstitului şi de bun neam Domnului Ladislau Székely, Domnului Sfetnic credincios al Măriei Sale domnului nostru milostiv (cum pleno honoris titulo) domnului meu voitor de bine.

256.

Ohaba, 23 Fevruarie 1690.

Staicu Bucşan Paharnicul către cancelarul Mihai Teleki.

La chemarea văduvei lui Şerban Cantacuzino-Vodă, a asigurat-o că va uita cele trecute şi nu se gândeşte la nicio răzbunare. Vizita Doamnei la dânsul cu rugămintea să ia pe fiul ei în ocrotirea sa. După aceea l-a rugat să meargă împreună la Sibiu, la generalul Heisler, de unde îşi va trimite fiul la principele Apafi spre a-l saluta. Ştiri dela boierul Barbul din Moldova despre pregătirile războinice de acolo.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint Méltóságos uramnak; etc.

Méltóságos uram, kötelességem szerént szüntelen kelletnék Nagyságodat alázatos irásam által meg udvarolnam, de az üdő is alkalmatosságot nem adván, vétkemet ismerem, kiért alázatosan kérem Nagyságadat, Nagyságad meg bocsássan; mostan pedig alkalmatosságom adatván, semmiképen nem mulathattam, hogy Nagyságadat ez alázatas irásom által meg ne udvaroljam, kiért is kérem Istent, hogy találja Nagyságadat kedvesivel együtt kedves jó egészségben és örvendetes órában.

Minek utánna Sorbán vajdáné ki jött Brassóban, utánam küldött nagy könyörgéssel, hogy minden contraversiat, irigységet, bosszuállást, melyet az ő ura velem cselekedett le tegyem s ne emlékezzem meg az életemnek sokféleképen tett életem ellen való kergetésitől, hanem szánjam meg magát s a fiát. Ezeket és ezekhez hasonló sokféle kérésit előmben tévén, azt kévánta, hogy magát, fiát szeretetemben kapcsolván, minden én jó uraimat, patronusimat és jóakaróimat őneki tégyem. Az én feleletem ez volt: Az Sorbán vajda része, az mi illeti, Isten irgalmazza, az ő én ellenem való kedve, irigysége, vádlása, életem ellen való kergetése, dicsőitessék

az Ur Istennek ő Felségének nagy neve, hogy engemet az ő kezében nem adatt és ellenem való kedve be nem tölt; de már hogy meg holt, engemet az lelki ismeret arra nem viszen, hogy Nagyságadnak s fiainak bosszuállással vagy irigységgel volnék, Isten oltalmazzan, hanem én mindeneket, az melyek el multak, az Istennek ő Felségének igaz itiletire támasztam, de az én praedámat, szegénségemet, bujdosásomban szenvedett szegénységgel tölt életemet el nem felejthettem s el nem hagyhatom, hanem ha Nagyságad az enyimből megnyugadt s contentál, én békességben és szeretetben szállak Nagyságaddal és azon munkálkodom, hogy minden jó uraimat, patronusimat, jóakaró uraimat Nagyságadé tégyem és hasonló szeretetben juttassam magát s fiát, mint szintén engemet.

Azután ide haza Ohabára jutván, az elmult napokban 18. Februarii csak hirtelen Sorbán vajdáné Balacsán urammal s minden familiájokkal együtt ide az szegény nyomorék szállásomra jöttek s itt harmadnapig velem együtt volt az vajdáné és ujolag kezdvén azon feljebb meg irt matériát, sirván könyörgött, ezeket hozzá adván, hogy örökké való békességet tractáljunk és maga personája szerént nekem igen nagy hütet le tészen fiával együtt, hogy én velem örökkévaló szeretetek leszen és egyességek, csak vegyem és fogadjam az fiát én fiamnak, olyan indulattal levén hozzája, mint saját enfiamhoz és szorgalmatoskodjam az ő előmeneteliben és commendáljam az fejedelemnek ő Nagyságának és a Nagyságad szeretetiben, kedvében vétetésembe.

Én, Méltóságos Uram, látván keseredett szüvének indulatját, meg szánakoztam rajta s azt mondottam: «Mivel hogy az mindenható Isten az Nagyságad keserü állapatját nekem ma látni engedte, én nem contradicálok minden Nagyságad kévánságinak, csak elsőben Nagyságad az enimből tegyen contentatiót, hogy könnyebbithessem életemet, noha nehéz az én praedámnak summája, de magam sem kévának teljes satisfactiót most ez uttal, hanem az summájából és üdővel osztán legyen teljes contentatióm. Másodszor, ha az én tanácsamat hallgatja Nagyságad, meg nem másolván, az urakkal és az én patronusimmal tiszta szeretetben, igazságban és megmásolhatatlan barátságban élvén, magok jó és okos tanitásokat fogadván, hogy én is üdővel busulásban ne essem, én is tiszta szüvel az Nagyságad kévánságára hajlom és szállak; de ha tudnám, hogy mind ezeket által fogja lépni Nagyságad, nem is elegyiteném magamat.» De ő azt mondotta, hogy nekem contentatiót tegyen nincsen, hüttel esküszik, mert

ugy mond, nem hozhattam el az enyéimet velem, csak azon kér, hogy valami kevés költséget adjak az menyiből történik, és üdővel leszen contentatióm.

Eddig lévén beszélgetésünk, osztán azt mondotta, hogy Szebenben igyekezik, mert generalis Haisler ő Nagysága parancsolta, hogy oda menjen és engemet is kért, hogy menjek oda, elsőben, hogy bővebben beszéljünk az köztünk való dolgunk felől. Másodszor azt mondotta, hogy onnét el akarja késziteni a fiát, hogy urunk ő Nagysága és az Nagyságad udvarlására jöjjön. Én is még mióta generalis uram meg jött Havasalföldiből szemben nem voltam ő Nagyságával, és az ő Nagysága udvarlására kételenittettem menni. Másodszor hadd lássam, velem mint fog alkunni; de mindenek felett, mivel hogy azt fogadja, hogy tanácsomat meg hallgatja, hadd lássam, el küldi-e az fiát urunk ő Nagysága és az Nagyságad udvarlására, avagy pedig ezek az ő mondási ismét hazugságban maradnak és állhatatlanságban, az mint is az ő szokások természet szerént hazug, csalárd és lelkiismeret nélkül való, és az mint fognak az dolgok folyni, Nagyságodnak ismét alázatosan meg jelentem.

Ezt is akarám uram Nagyságadnak jelenteni, Brassóból egy Barbul kapitány nevű bojértól érkezék levelem, melyben azt irja, hogy ugy hirdetik, hogy Moldva szélyire Soroka nevű helyre jöttek volna holmi kozák, ugy mint ezer ember. Az muszkák igen nagy készülettel készülnek s azt hirdetik, hogy martiusnak az fottán mezőben szállanak; az lengyelek is készülnek az tatárok ellen. Ha igazak avagy nem, én uram, nem tudom. Az tatár chan Havasalföldön által Bucsákra igyekezik, az mely tatárokat az vajda Havasalyföldében hozott, még ott vadnak. Nem fogta az vajda még meg adni az nekik igért summa pénzt. Már leányokat, asszonyokat rabolni kezdettek s egyéb féle sok predát, istentelenséget követnek. Az föld népe az havasokra szalad, az kik szaladhatnak, az vajda az tatárokat Balacsán faluira küldötte, hogy égessék, pusztitsák, az népit kardra hányják. Mindezeket azon Barbul irja levelében.

Méltóságos uram, alázatosan könyörgök Nagyságodnak, okos és szép tanitásival engem igazitani méltóztassék. Tudom, uram és meg nyugodtam, hogy Nagyságad róllam soha el nem feletkezett, nem is felejt el, de bizodalmasan esedezem Nagyságadnak, az hol Nagyságad helyesnek és illendőnek itél lenni, engemet recommendálni méltóztassék, mert Isten után csak egyedül az Nagyságad gratiajában, patrociniumában vagyon minden

reménségem. Ezekkel Istennek oltalmában ajánlom Nagyságadat és maradok

Nagyságadnak holtig való alázatos szolgája:

Datum in Ohaba, die 23. Februarii 1690.

Стансео Пехарникꙋл

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. a.)

Trad. Incredinţez slujba mea supusă Măriei Tale ca Domnului meu mărit; etc.

Mărite Doamne, după datoria mea ar fi trebuit să cercetez fără întrerupere pe Măria Ta prin scrisoarea mea supusă, dar neavând vreme, nici prilej, îmi recunosc vina, pentru care rog supus pe Măria Ta să mă ierte Măria Ta; iar acum având prilej n'am putut lăsa să treacă în nici un chip şi să nu cercetez pe Măria Ta prin această scrisoare a mea, pentru care şi rog pe Dumnezeu, să găsească pe Măria Ta împreună cu cei scumpi în ceas de bună şi plăcută sănătate şi de bucurie.

După ce soţia voevodului Şerban a ieşit din Braşov, a trimis după mine cu mare rugăminte, să uit toate controversele, pizmele şi răzbunările pe care le-a făptuit soţul său faţă de mine şi să nu-mi aduc aminte de prigonirile făcute în multe chipuri împotriva vieţii mele, ci să-mi fie milă de dânsa şi de fiul său. Aducându-mi aminte de acestea şi de multe alte rugăminţi asemenea acestora, a poftit ca, primind în dragostea mea pe dânsa şi pe fiul său, pe toţi bunii mei domni, patroni şi voitori de bine să-i fac şi ei. Răspunsul meu a fost acesta: Intru cât e vorba de partea lui Şerban-Vodă, să-i fie milostiv Dumnezeu, voia, pizma, pâra şi prigoana lui împotriva vieţii mele, slavă numelui mare al Maiestăţii Sale Dumnezeu, că nu m'a dat pe mâna lui şi nu i s'a împlinit voia împotriva mea; dar fiindcă a murit, conştiinţa mea nu mă face să fiu cu răzbunare sau cu pizmă faţă de Măria Ta şi fiii Măriei Tale, să vă ocrotească Dumnezeu, ci eu toate cele ce au trecut, le las în judecata dreaptă a Maiestăţii Sale Dumnezeu, dar eu nu pot să-mi uit prădarea, sărăcia şi viaţa mea plină de sărăcie suferită în bejenie şi nu o pot lăsa, ci dacă Măria Ta se linişteşte şi se mulţumeşte cu a mea, eu mă aşez în pace şi cu dragoste faţă de Măria Ta şi mă silesc ca pe toţi bunii mei domni, patroni şi domni voitori de bine să-i fac şi ai Măriei Tale şi să aduc pe Măria Ta şi pe fiul Măriei Tale în aceeaş dragoste ca pe mine însumi.

După aceea ajungând acasă aici în Ohaba, în zilele trecute, în 18 Fevruarie, fără de veste au venit aici la sălaşul meu sărman soţia voevodului Şerban cu domnul Bălăceanu şi împreună cu toate familiile lor şi trei zile a fost aici cu mine soţia voevodului şi începând de iznoavă treaba scrisă mai sus, s'a rugat plângând, adăugând acestea să tratăm pace pentru totdeauna şi ea însăşi personal îmi arată foarte mare credinţă împreună cu fiul său, că vor fi faţă de mine cu dragoste veşnică şi uniţi, ci să viu şi să primesc pe fiul său ca fiul meu, fiind cu aceeaş dragoste faţă de dânsul ca faţă de fiul meu şi să mă trudesc pentru propăşirea lui şi să-l îmbii dragostei Măriei Sale Principelui şi a Măriei Tale; în primirea lor în graţie.

Eu, mărite Doamne, văzând starea inimei sale amărîte, mi-a fost milă de ea şi i-am zis: «Fiindcă Puternicul Dumnezeu mi-a îngăduit să văd azi starea amară a Măriei Tale, eu nu mă împotrivesc nici unei dorinţe a Măriei Tale, dar mai înainte Măria Ta să facă îndeplinire din ale mele, ca să-mi pot uşura viaţa, cu toate că e grea suma pentru prădarea mea, dar nici eu nu poftesc îndestulare deplină, ci numai să am din acea sumă şi cu vremea să mi se facă apoi îndeplinire deplină. In al doilea rând dacă Măria Ta îmi ascultă sfatul, neschimbându-l, trăind cu domnii şi patronii mei în dragoste curată şi dreptate şi în prietenie nefăţărită, primind Domnia Voastră învăţături bune şi înţelepte, ca nici eu să nu cad cu vremea în supărare, mă aplec şi eu cu inimă curată la dorinţa Măriei Tale şi o primesc; dar dacă aş şti că Măria Ta ar călca peste toate acestea, nici nu m'aş amesteca.» Dar ea a spus că n'are cu ce să-mi facă mie îndeplinire, dar jură pe credinţă, căci spune aşa că nu şi le-a putut aduce cu sine, dar mă roagă numai să-i dau ceva de cheltuială din ce se întâmplă şi cu vremea voiu avea îndeplinire.

Ajungând până aici cu vorba, mi-a spus după aceea că merge la Sibiu, căci a poruncit Măria Sa Domnul general Heisler să se ducă acolo şi m'a rugat şi pe mine să merg acolo, mai întâi ca să putem vorbi mai cu de-a-mănuntul despre lucrurile dintre noi. In al doilea rând a spus că de acolo vrea să-şi pregătească fiul să vină la curtea Măriei Sale Domnului nostru şi a Măriei Tale. Nici eu, de când a venit domnul general din Ţara-Românească, n'am stat faţă cu dânsul şi am fost nevoit să merg şi eu la curtea domnului general. Apoi să văd, cum se va tocmi cu mine, dar mai presus de toate, fiindcă făgădueşte că îmi ascultă sfatul, să văd dacă îşi trimite oare fiul la curtea Măriei Sale

Domnului nostru şi a Măriei Tale, sau aceste vorbe ale dânsei rămân iarăşi minciuni şi făţărnicie, după cum şi obiceiurile lor sunt din fire mincinoase, înşelătoare şi fără de conştiinţă; şi cum vor urma lucrurile, înştiinţez iarăşi pe Măriei Tale.

Mai vream să înştiinţez pe Măria Ta şi despre aceasta, că mi-a sosit o scrisoare din Braşov dela un boier cu numele Barbul căpitanul în care îmi scrie că aşa se vesteşte că au venit la marginea Moldovei în locul numit Soroca ceva Cazaci, aşa ca la o mie de oameni. Muscanii fac foarte mari pregătiri şi aşa vestesc că în Martie ies la câmp; se pregătesc şi Leşii împotriva Tătarilor; dacă sunt adevărate sau nu, eu, Domnul meu, nu ştiu. Hanul Tătarilor merge prin Ţara-Românească spre Bugeac, Tătarii pe cari i-a adus voevodul în Muntenia, sunt tot acolo. Voevodul n'a apucat încă să le deie banii făgăduiţi. Au început să răpească fete şi femei şi alte prăzi multe, săvârşesc nelegiuiri. Norodul dela câmp fuge în munţi, cei cari pot fugi, voevodul a trimis pe Tătari asupra satelor lui Bălăceanu să ardă şi să pustiască şi să treacă norodul prin sabie. Toate acestea le scrie acel Barbu în scrisoarea sa.

Mărite Doamne, mă rog cu supunere Măriei Tale, să binevoiască să mă îndrumeze prin sfaturi cuminţi şi frumoase. Ştiu, Domnul meu, şi sunt liniştit, că Măria Ta nu m'a uitat niciodată şi nici nu mă uită, dar mă rog cu încredere Măriei Tale, să binevoiască Măria Ta să mă recomande acolo unde socoteşte că este cu cale şi la locul său, căci după Dumnezeu, toată nădejdea mea este numai în mila şi ajutorinţa Măriei Tale. Cu acestea încredinţez pe Măria Ta în paza lui Dumnezeu şi rămân sluga plecată a Măriei Tale, până la moarte. Datum.

Staicu Peharnicul

257.

Bucureşti, 1 Martie 1690.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către cancelarul Mihai Teleki.

Povesteşte cele suferite din partea Tătarilor. Il roagă să uşureze dările iobagilor de pe moşia sa din Sâmbăta.

Spectabilis ac generose domine, domine pater nobis observande.

Evvel az alkalmatossággal irván a Méltóságos fejedelemnek ő Nagyságának, kedves atyám uramnak, nem akartunk elmulatni, hogy Kegyelmedet is, mint régi kedves atyánkot e kis irásunkkal ne látogassuk, mely boldog órában és kedves, jó egészségben találhassa Kegyelmedet, kivánom. Azomban, hogy alkalmas időtől

fogva mind Méltóságos atyám uramnak, mind Kegyelmednek nem irhattunk, kérjük Kegyelmedet, ne felejdékenségből vagy röstségből esett legyen, hanem kimondhatatlan nagy conturbationak, megbusult állapotunknak és egyéb felzendölt időnek circumstantiának (melyek minket megnyomtak) tulajdonitsa Kegyelmed. Maga egyedűl Jehova Isten tudja, mint voltunk s mint vagyunk; mert a pogány tatárnak sokasága jövén be ebbe a megnyomoradatt és ártatlanul megesett siralmas hazánkba, sokáig keresztülkasul nyargalván és veszedelmes pusztitást tévén benne, mit nem cselekedett közönséges rabláson kivűl? Mindent. Ezt pedig régen praevidiálván, mondtuk, panaszolkodtunk és eléggé kiáltottunk, hogy ilyen képen lészen dolgunk. De már egyebet nem mondhatunk, hanem csak: légyen Isten akaratja, hatalmas kezében vagyunk, ugy bánjék velünk, valamint ő szent Felségének tetszik.

Jövén hozzánk a mi szegény szombatfalvi jobbágyink, rajtok való terheiről panaszolkodtak. Tudjuk pedig azt (amint magok is vallják,) hogy nemcsak rajtok vagyon ez a sulyos tereh, hanem minden emberen. Azért Kegyelmedet is, valamint Méltóságos fejedelmet ő Nagyságát is kértük volt, kérjük ez iránt való jó akaratját mutatván hozzánk, a mi szegény embereinket maga protectioja alá vegye és mennyire lehet, terheket könnyebbitse, hogy élhessenek ők is nyavalyások. Mely ebbeli Kegyelmed atyai respectusát tőlünk lehető dolgokban fiui szeretettel megszolgálni Kegyelmednek el nem mulatjuk. Eandem de reliquo diu ac feliciter vivere et valere desiderantes manemus

Spectabilis ac generosae D. Vestrae

Datum Bukurest, die 1. Martii. Anno 1690.

Ad filialia servitia parati

Костандин Бранссовънѹл

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Spectabilis etc. Scriind cu acest prilej Măriei Sale slăvitului principe, Părintelui meu, n'am vrut să las să treacă şi să nu cercetez şi pe Domnia Ta, ca pe părintele nostru vechiu şi iubit, prin această mică scrisoare, care doresc să poată afla pe Domnia Ta în ceas fericit şi în bună şi plăcută sănătate. Iar fiindcă din timp potrivit n'am putut scrie nici slăvitului meu Părinte, nici Domniei Tale, rugăm pe Domnia Ta să nu socotească Domnia Ta a fi din uitare sau lenevire, ci din pricina turburărilor nespus de mari, a stării noastre întristate şi a altor vremuri turburate care ne-au apăsat. Singur numai Iehova

Dumnezeu ştie cum am fost şi cum suntem; căci mulţimea Tătarilor păgâni venind în această ţară sărăcită şi fără de vină căzută în stare de plâns, călărind mult cruciş şi curmeziş şi făcând pustiire primejdioasă într'însa, ce n'au făptuit în afară de răpirile obişnuite? De toate! Iar noi prevăzând acestea de mult, am spus, ne-am plâns şi am strigat de ajuns că astfel ni se va întâmpla. Dar altceva n'am putut spune ci numai: Să fie voia lui Dumnezeu, suntem în mâna sa puternică, facă cu noi cum îi place Maiestăţii Sale Sfinte.

Venind la noi sărmanii noştri iobagi din Sâmbăta, s'au plâns de greutăţile ce-i apasă. Iar noi ştim (precum mărturisesc şi ei) că nu numai pe ei îi apasă această povară grea, ci pe toţi oamenii. Pentru aceea precum l-am rugat şi pe Măria Sa Măritul Principe, la fel rugăm şi pe Domnia Ta, ca arătându-şi bunăvoinţa faţă de noi în privinţa aceasta, să ieie sub ocrotirea Sa pe sărmanii noştri oameni şi să le uşureze greutăţile pe cât se poate, ca să poată trăi şi ei, sărmanii. Nu vom lăsa să treacă şi să nu slujim pe Domnia Ta cu dragoste de fiu pentru respectul părintesc al Domniei Tale în această afacere. Datum.

258.

Sibiu, 2 Martie 1690.

Staicu Bucşan Paharnicul către cancelarul Mihai Teleki.

Ştiri din Ţara-Românească unde Constantin Brâncovan-Vodă a ospătat pe sultanul Soliman III în palatul său dela Mogoşoaia. Tătarii plecaţi. Emeric Thököly arestat de către Turci.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságadnak, mint Méltóságos uramnak; etc.

Nagyságad levelét nagy böcsülettel vettem és igen nagy háladással köszönem, uram, az Nagyságad hozzám való uri becsületes jó akaratját és szép tanitását; az ur Isten Nagyságadat áldja meg. Az Nagyságad ártatlan unokáját, hogy Isten ő Felségéhez szólitotta, valóban meg szomorodtam és bánom, de mivel Istennek ugy tetszett, azon Isten Nagyságad meg szomorodatt szüvét vigasztalja meg és minden szerelmesit éltesse.

Méltóságos uram, alázatosan akarám Nagyságodnak jelenteni, Havasalföldiből ilyen hireink érkezének, hogy az elmult pénteken egy hete volt, hogy az vajda Bokoresten felyül egy Mogosoja nevű faluban az szultánt meg vendégelte és százötven erszény pénzt adott neki, de még ötven erszény hátra maradatt; azért

is embereket hagyatt, hogy minél hamarább adják meg, de maga a szultán hadaival együtt el ment, az tatár chan pedig nem ment Havasalföldin által, hanem az hadait tul az Dunán Dobrocsán által Bucsák felé küldötte, mert olyan hire jött volt az channak, hogy az kozákok meg indulnak ellenek Krim felé, felesen is már Moldoa szélyin Soroca nevű helyen vadnak, de maga az tatár channak erős parancsolatja jött volt, hogy az portára menjen s el is ment.

Tököli felől azt mondják, hogy ez mostani vezér utánna küldött s meg fogattatta, azt mondván, hogy ő az oka, inditója, szerzője minden veszedelmeknek. Már Nagyságas uram, nekem ugy hozták, nem tudom, igaz-e vagy nem. Ezt is igaznak mondák, hogy az havasalföldi vajda ujolan embereket küldött az muszka császárhoz, egyet értvén véllek az muszkákkal. Én is uram Ohaba felé vissza menyek, ha Isten azt adja érnem, hogy Nagyságad Méltóságos személyit láthassam, nyavalyáimat Nagyságadnak meg jelentem, mert Isten után csak Nagyságad irgalmasságában vagyon minden reménségem. Ezzel Istennek ajánlom Nagyságadat és maradok Nagyságadnak holtig való alázatos szolgája.

Datum Cibinii, die 2. Martii 1690.

Staico poharnik
Стаико Пехарникꙋл

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. a.)

Trad. Incredinţez slujba mea supusă Măriei Tale, ca Domnului meu slăvit etc. Am primit cu mare cinste scrisoarea Măriei Tale şi mulţumesc cu mare recunoştinţă, Domnul meu, cinstita bunăvoinţă domnească şi bunele sfaturi ale Măriei Tale către mine; Domnul Dumnezeu să blagoslovească pe Măria Ta. M'am întristat foarte şi-mi pare rău că Dumnezeu a chemat la sine pe nepotul nevinovat al Măriei Tale, dar fiindcă aşa a fost voia lui Dumnezeu, Dumnezeu să mângâie inima întristată a Măriei Tale din pricina aceea şi să înzilească pe toţi cei scumpi ai Măriei Tale.

Slăvite Doamne, vreau să vestesc supus Măriei Tale, că din Ţara-Românească ne-au sosit ştiri ca acestea că Vinerea trecută a fost o săptămână de când voevodul a ospătat într'un sat numit Mogoşoaia, deasupra de Bucureşti, pe sultanul şi i-a dat o sută cincizeci de pungi, dar au mai rămas cincizeci, şi pentru aceea a lăsat în urmă oameni, ca să le deie cât mai repede, iar sultanul însuşi cu oamenii săi a plecat, iar hanul Tătarilor n'a trecut prin

Ţara-Românească ci şi-a trimis oştile pe dincolo de Dunăre, prin Dobrogea, către Bugeac, căci hanul a primit astfel de veşti, că pleacă împotriva lor spre Crâm Cazacii, anume că sunt la hotarul Moldovei, în locul numit Soroca, dar a sosit poruncă tare însuşi hanului Tătarilor, să meargă la Poartă.

Despre Tököli spun că vizirul de acum a trimis după el şi l-a arestat, spunând că el e pricina, începutul şi făcătorul tuturor primejdiilor. Aşa mi le-au adus, Măria Ta, nu ştiu dacă sunt adevărate sau nu. Spun că şi aceasta e adevărat, că voevodul Ţării-Româneşti a trimis din nou oameni la împăratul Muscalilor, înţelegându-se cu Muscalii. Şi eu, Domnul meu, mă întorc la Ohaba; dacă Dumnezeu îmi permite să pot vedea pe Măria Ta, arăt Măriei Tale nevoile mele, căci după Dumnezeu, toată nădejdea îmi este în milostivirea Măriei Tale. Cu aceasta încredinţez pe Măria Ta lui Dumnezeu şi rămân al Măriei Tale slugă supusă până la moarte. Datum etc.

259.

Turda, 9 Martie 1690.

Constantin Bălăceanu către cancelarul Mihai Teleki.

Scuze că n'a putut să-l viziteze. Ii recomandă familia sa aflătoare la Sibiu.

Alázatos szolgálatomat ajánlom, mint atyám helyén való jó akaró uramnak, Kegyelmednek; etc.

Nem akarám, uram, elmulatni mostani alkalmatossággal is, hogy Kegyelmedet irásom által meg ne látogatnám. Adja Isten, irásom is szerencsés órában találja Kegyelmedet. Kegyelmedet bizodalmason kérem, megbocsásson, magam nem mehettem Kegyelmed udvarlására foglalatos dolgaim miatt, mostan kiválképen udvarhoz kellett mennem. Én mindeneket, valami Kegyelmeddel való beszédem lött volna, biztam Sztajko poharnik uramra, kérem is, mint bizodalmas jó akaró uramat, Kegyelmedet, találkozván szegény házam népe is Szebenben, ne legyen rólok feledékeny, ha miben kívántatik, én is, Isten megtartván, békességgel meghozván, Kegyelmed jóakaratját, mint uramnak, Kegyelmednek megigyekezem szolgálni. Ezzel ajánlom Istennek ő Kegyelmeket.

Torda, die 9. Martii 1690.

Maradok Kegyelmednek jóakaró szolgája, atyjafia

Constantinus Balacsány mpr

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. b.)

Trad. Incredinţez slujba mea supusă Domniei Tale ca Domnului meu voitor de bine în locul părintelui meu; etc.

Domnul meu, n'am vrut să las să treacă şi să nu cercetez şi cu acest prilej pe Domnia Ta prin scrisoarea mea. Să deie Dumnezeu ca şi scrisoarea mea să poată afla pe Domnia Ta în ceas norocos. Rog cu încredere pe Domnia Ta, să mă ierte că n'am putut merge să salut pe Domnia Ta, din pricina afacerilor mele cari mă ţin ocupat, acum mai ales am fost nevoit să merg la Curte. Eu toate cele ce le-aşi fi avut de povestit cu Domnia Ta, le-am încredinţat păharnicului Staicu şi rog pe Domnia Ta ca pe un Domn de încredere şi voitor de bine, ca întâlnind la Sibiu pe cei ai casei mele, să nu fie uitător de ei, dacă se va cere în ceva, şi eu ţinându-mă Dumnezeu şi aducându-mă în pace, mă silesc să slujesc Domniei Tale bunăvoinţa Domniei Tale, ca a Domnului meu. Cu aceasta încredinţez pe Domnia Ta lui Dumnezeu. Datum.

Rămân al Domniei Tale slugă şi frate voitor de bine.

260.

Ohaba, 11 Martie 1690.

Staicu Bucşan Paharnicul către cancelarul Mihai Teleki.

Constantin Bălăceanu chemat la Curte a plecat spre Viena, recomandat de marchizul de Baden. Văduva lui Şerban Cantacuzino-Vodă ar merge cu fiul ei să viziteze pe Teleki, dacă n'ar fi atât de sgârcită. Paharnicul roagă din nou să-i mijlocească audienţă la generalul Caraffa.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint Méltóságos uramnak; etc.

Alázatosan akarám Nagyságadnak jelenteni, minek elötte Szebenből kijöttem, érkezett Csáky Lászlónak Bécsből postája. Generalis uramnak ő Nagyságának micsoda hirt hozott, nem tudom, de Balacsán uramnak azt irta Csáky, hogy menjen fel, mert Badensis fejedelem ő Felsége dicsérte Balacsán uramat, hogy szolgálatra való ember és igy az el mult hetfőn meg indult. Szándéka az, hogy maga is magyar hadat gyüjtsen.

Sorbán vajdánéval az Nagyságad okos tanitása szerént most ez ecszer semmiről sem busitam, csak Istenre hagyam. Az vélle való több beszélgetésim között azt is mondotta, hogy igazitsam oly jóakaróimhoz, az kik magának, fiának hasznokra, előmenetelekre volnának. Én Nagyságadhoz igazitattam, hogy Nagyságad patrociniumát, szeretetit magához kapcsolja és Nagyságadhoz,

mint kutfőhöz fussan, igazsággal és mocsok nélkül meg tartván az Nagyságadhoz való szereteteket, mert Nagyságad igazságszerető, többeket hozza advân, az melyek hozzám illendők. Maga azt felelte, hogy ha Isten Nagyságadat Szebenben hozza az generalis látogatására, akar micsoda uton-módon lehet is, Nagyságaddal szemben lészen, mert másutt, faluhelyt, ha Nagyságaddal szemben lenne, talám azt gondolnák, hogy nagy dolog végett jőne Nagyságadhoz. De én azt alitám, hogy az rettenetes fösvénység mia talál eféle argumentumat. Azt is mondotta, hogy a fiát ide küldi hozzám és igy velem együtt urunk ő Nagysága udvarlására s az Nagyságad udvarlására fel menyünk, ha ezt is meg nem másolja. Nagyságadat alázatosan kérem, hogy Nagyságad meg bocsássan, hogy Nagyságadat irásommal terhelem, mert én legkisebb dolgat is nem mulathatom, hogy Nagyságadnak meg ne jelentsem.

Méltóságos uram, Nagyságadnak alázatosan könyörgök, ez mostani Absolon uram ő Kegyelme Bécsben való fel menetele alkalmatosságával méltóztassék Nagyságad mellettem Karafa generálnak ő Nagyságának irni, hogy ő Nagysága nekem, szolgájának szerezzen császári protectionalist, mert emlékezetiben lehet Nagyságadnak, hogy generalis Haisler Havasalföldében László deáknak azt mondotta, hogy nem birhatom jószágimat, ha az Felséges császártól meg nem kérem, mert nincsen császári protectióm, mert nem tudom, micsoda az oka, hogy minnyájan birhatják jószágokat, protectionalis nélkül, csak én ne birhassam. Kiért alázatosan kérem Nagyságadat mellettem fáradni. Irgalmasságát ez után is, mind eddiglen hozzám mutatni méltóztassék és ha Nagyságadnak tetszik illendőnek lenni, Bécsben való fel menetelem felől is audientiát kérni Karafa generáltól ő Nagyságától is méltóztassék, informálván Absolon uramat szóval is mindenekben, az melyek nekem hasznomra, előmenetelemre valók lesznek, mert Isten után Nagyságad irgalmasságában vagyon helyheztetve minden reménségem. Ezekkel Istennek oltalmában ajánlom Nagyságadat és maradok

Nagyságodnak holtig való alázatos szolgája

Datum in Ohaba, die 11. Martii. Anno 1690.

Plecată slugă Mării Tale

Єтанссо Пехарникꙋл

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. a.)

Trad. Incredinţez slujba mea supusă Măriei Tale, ca Domnului meu cinstit; etc.

Vreau să vestesc supus pe Măria Ta, că înainte de a pleca din Sibiu, a sosit poşta lui Ladislau Csáky, din Viena. Nu ştiu ce veste a adus Măriei Sale Domnului General, dar domnului Bălăceanu i-a scris Csáky să se ducă acolo, căci Maiestatea Sa Principele de Baden l-a lăudat pe domnul Bălăceanu, că este om slujitor şi aşa a plecat Lunea trecută. Are de gând să-şi adune şi el oaste ungurească.

După sfatul înţelept al Măriei Tale, acum deocamdată nu-l supăr cu nimic despre văduva voevodului Şerban, o las în grija lui Dumnezeu. In multele mele convorbiri cu dânsa a spus şi aşa, să o îndrept către binevoitorii mei, cari i-ar fi de folos şi spre propăşirea dânsei şi a fiului său. Eu am îndreptat-o la Măria Ta, să se lege de patrociniul şi dragostea Măriei Tale şi să alerge la Măria Ta ca la un izvor, cu dreptate şi fără pată să îşi păstreze dragostea lor faţă de Măria Ta, căci Măria Ta e iubitor de dreptate, adăugând mai multe ce se cuveneau din partea mea. Dânsa mi-a răspuns că dacă Dumnezeu aduce pe Măria Ta în Sibiu în vizită la generalul, pe ori şi ce cale şi în orice chip va putea, va da faţă cu Măria Ta, pentrucă dacă s'ar întâlni în alt loc cu Măria Ta, în sat, poate că ar gândi Măria Ta că ar veni pentru afaceri mari la Măria Ta. Dar eu cred că din pricina sgârceniei ne mai pomenite găseşte astfel de argumente. A mai spus că pe fiul său îl trimite aici la mine şi astfel împreună cu mine să mergem pentru a saluta pe Măria Sa Domnul nostru şi pe Măria Ta, dacă nu o schimbă cumva şi aceasta. Rog cu supunere pe Măria Ta, să mă ierte Măria Ta că împovărez pe Măria Ta prin scrisoarea mea, căci nu preget să vestesc Măriei Tale şi cel mai neînsemnat lucru.

Cinstite Doamne, rog cu supunere pe Măria Ta, cu prilejul mergerii de acum a domnului Absolon la Viena, să binevoiască să scrie Măria Ta pentru mine Măriei Sale Domnului General Caraffa, ca Măria Sa să-mi câştige mie, slugei sale, protectional împărătesc, pentrucă poate îşi aminteşte Măria Ta că generalul Haisler aşa a spus în Ţara-Românească la diacul László, că nu-mi pot stăpâni averea, dacă nu o cer aceasta dela Maiestatea Sa împăratul, căci nu am protecţie împărătească, fiindcă nu ştiu care e pricina că toţi îşi pot stăpâni moşiile, fără protectional, nu mai eu să nu mi-o pot stăpâni. Pentru aceasta rog cu supunere pe Măria Ta să se ostenească pentru mine. Binevoiţi şi-mi arătaţi milostivirea Măriei Tale şi de aici înainte, precum aţi binevoit a mi-o arăta şi până acuma şi dacă Măriei Tale i se pare

că ar fi cu cale, să binevoiască Măria Ta şi să-mi ceară audienţă la Măria sa Generalul Caraffa pentru mergerea mea la Viena, informând cu graiul şi pe Domnul Absolon despre toate cari îmi pot fi spre folosul şi propăşirea mea, căci după Dumnezeu în Măria Ta îmi este aşezată toată nădejdea. După aceasta încredinţez pe Măria Ta în ocrotirea lui Dumnezeu şi rămân slugă plecată a Măriei Tale, până la moarte. Datum etc.

261.

Şoroştiu, 21 Martie 1690.

Cancelarul Mihai Teleki către Staicu Bucşan Paharnicul.

Răspuns. Il asigură de protecţiunea împăratului şi a generalilor săi.

Kegyelmed levelét utamban becsülettel vettem, panaszit s kivánságit értem, Isten nem sokára, reméllem Kegyelmeddel szembe juttat, akkor beszélek Kegyelmeddel bővebben; az alatt is, az után is, valaholott s valakik előtt s által lehet Kegyelmed dolgait az én vékony tehetségem szerint segiteni el nem mulatom. Nem is kell Kegyelmednek kételkedni római császár ő felsége császári kegyelmességében s ő felsége ministeri, azok között Caraffa s Hejsler general ő Nagyságok jóakaratjába. Adja Isten, lássam Kegyelmed jó egészségben etc. Sorostély, 1690 21. Martii.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 186. Concept.)

Trad. Am primit, fiind în drum, cu cinste, scrisoarea Domniei Tale, înţeleg dorinţele şi plângerile Domniei Tale, nădăjduesc că Dumnezeu, în curând mă va pune faţă în faţă cu Domnia Ta, atunci vorbesc mai mult cu Domnia Ta; şi până atunci şi după aceea, unde şi înaintea cui şi prin cine pot, nu încetez să ajut afacerile Domniei Tale, după cât mă ajută slabele mele puteri. Nici nu trebue să se îndoiască Domnia Ta de ocrotirea Maiestăţii Sale a împăratului roman şi de bunăvoinţa miniştrilor Maiestăţii Sale, între cari sunt şi Măriile Lor generalii Caraffa şi Heisler. Să deie Dumnezeu să văd pe Domnia Ta în bună sănătate, etc.

262.

Wien, 30 Aprilie 1690.

Impărăteasa Eleonora către văduva lui Şerban-Vodă Cantacuzino.

Inţelegându-i plângerea din scrisoare şi din expunerea solului ei, o asigură de favorul ei pe lângă împărat în afacerea actului de protecţiune primit dela dânsul.

Eleonora Magdalena Theresia, Divina favente clementia Romanorum Imperatrix, Hungariae et Bohemiae Regina, Archidux Austriae, nata Palatina Rheni etc.

Illustrissima Princeps, nobis sincere dilecta.

Accepimus, quas ad nos Sinceritas V[ra] cum ratione successionis dilecti filii sui, et eidem desuper impertiendi diplomatis Caesarei, tum etiam desideratae protectionis nostrae, et pecuniae vicissim promissae dedit litteras, quibus insuper et simul a Rev-do Patre Gabriele ordinis Sancti Francisci fusius edoctae sumus de iusta querimonia adversus Brancovanum, utpote contra Clementissimas Augustissimi coniugis nostri protectionales, cuncta sibi vendicantem, et sicuti haec singula optime nobis commendata habuimus, ac etiam nunc habemus, ita optimum ab Augustissimi coniugis nostri Caesareae Regiaeque M[tis] protectione constanti pollicemur affectum. Nos proinde ad ea referentes, quae praedictus Pater Gabriel Sinceritati V[rae] exponet, caeterum eidem gratiam nostram Caesaream in omne tempus confirmamus.

Datum Viennae, 30. Aprilis. Anno 1690.

Sinceritatis Vestrae

benevola

Eleonora Magdalena Theresia

Leopoldus

(Bibl. Univ. Budapest. Collectio Heveressiana tom. 43 p. 274. Copia simplex.)

263.

Sighet, 25 Mai 1690.

Preoţii români din Sighet către cancelarul Mihai Teleki.

Despre Soborul ţinut în Sighet, popii nevoind a merge la porunca vlădicului din Munkács la soborul său. Preţul blănurilor îl vor duce Măriei Sale adresatului.

Intru toţi precinstit şi de milostivu Dumnezeu cu bun dar deruit Măriia ta fişpane, domnul nostru Mihael Teleki, dăruiască Dumnezeu Măriiei tale bun noroc şi cu multă sănătate.

Alta. Facem ştire Măriei tale, preluminatul domnul nostru că am avut sobor mare chiind au fost 1690 luna Mai 22 de zile, în oraşul Sigetului, în casa domnei sale jupânului şpanului.

a. Intâe că ne-a vinit porunca dila vlădica de Munkaci, cu mare globă se ne ducem acole la saboru lui, dară noi ne respundem cu măriia ta şi ne rugem măriei tale se ne otâlmăzueşti măriia ta, că noi ne ţinem de craia măriie sa şi pre măriia ta, domnul nostru şi pre varmegie nostră că noi de varmegie nu ne kilinim cu nemica.

b. De rândul blamelor şi rişilor ce am fegeduit măriei tale acum nu-i putere să fie, că la ţara rusului, cum auzim, n'are pute acum geledui, de rîndul tătarilor şi lotri de acolo. De rîndul priviliomului aflem că nu-i vreme acum, numai ce am dat la măriia ta încă кι măiriei tale, că ştim bine că măriia ta aţ arăta milă pre slugile mării tale. Preţul blănelor smerim măriei ta[le] se ne respunzi măria ta se ne voim a plăti cu bani şi vom şi duce înlontru. Măriia ta se fi sănătos.

Scris-am în Siget, ani domnului 1690 luna Mai 25 zile.

Mai mici slugele a măriei tale

protopopru Mihai [din] oraşul de sus motei
diacul i girebul creştinarilor din Siget
Ioan protopop din oraşul Sigetului
Semion protopop... Lajos mpr

Adresa: Preluminatului Măriei Sale domnului Mihael Teleki fişpanului Nostru Să se dee Măriei Sale cu multă sănătate. I procia.

Pecete anulară octunghiulară în ceară roşie ruptă, aşa că nu se vede din ea numai partea de sus a unei flori, deasupra ei cu iniţialele cirilice: **Н. Г.**

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 185. No. 5.)

264.

Iaşi, 10 Iunie 1690.

Iordache Vistierul către cancelarul Mihai Teleki.

Scuze. Ştiri despre Leşi, Ruşi şi Tătari. Tătarii vor trece în Ţara-Românească.

Mint kedves, jóakaró uramnak, ajánlom Kegyelmednek szolgálatomat. Isten ő Felsége Kegyelmedet, mint kedves jóakaró uramat az szomoruságnak örvényéböl kivivén, vigye által az vigasságnak tengerire, sziböl kévánom.

Nem kevés idönek spatiuma telvén el (miolta) régen és nem most atyafiusággel egyben foglaltatott lánczainknak szemei nem repetáltattanak, avagy — dicam — nem adaugeáltattanak, non enim est mirum, quia uti ex parte mea rei facultas procedit az idönek alkalmatlansága és bizonyos occasionak nem suppeditáltatása avagy, mondjam, az bizonyos hireknek hallagató szelei imponáltak silentiumot nekem, mivel nem szokásom, hogy jóakaró uramat és atyámfiát fictis verborum copiorecantibus terheljem. Most azért ez bizonyos alkalmatosság engedtetvén, Kegyelmedet, mint jóakaró uramot, atyámfiát két-három szóval tudósitani el nem mulathatám, mivel nemcsak az hireknek mivolta, de az

[illegible]

[illegible]

.а. [illegible]

.в. [illegible]

[illegible]

[illegible]

atyafiságnak kötele is arra huzott, hogy Kegyelmednek, mint jóakaró uramnak, atyámfiának, az itt nálunk való hireknek folyását tudtára adnám Kegyelmednek. Az mi penig az hirek dolgát concernálja, comitia Polonorum sunt finita, az keresztyénekkel megegyeztek, táborban készülnek, az muszka felöl penig, az mint az hir hozatik, táborban vagyon in limitibus, de még semmi mozdulása nincsen egy felé is; az tatárok penig már vagy két izben megrablották és praedára hántak Lengyelországot, most ismét felesen felmentenek harmadszor is; mivel fordulnak vissza, Isten tudja. Azomban most legközelebb itt Moldován megyen által Havasalföldében Kucsuk Gazimirie szultán nem kevés vitézekkel, ugy hallatik, hogy Nikápolyhoz tendalna, onnan hová, bizontalanak vagyunk benne.

Kegyelmednek most egyéb uj hirekkel nem kedveskedhetem, de ha ennek utána érkeznek, Kegyelmedet éjjel nappal tudósitani el nem mulatom. Kegyelmedet, mint jóakaró uramat, atyámfiát kérem, engemet is, kisebbik joakaróját ott való hirekről tudósitani ne feledkezzék, mely Kegyelmed én hozzám megmutatandó jóakaratját adja Isten szolgálhassam meg Kegyelmednek. Ezzel az ur Isten oltalmában ajánlom, uram, Kegyelmedet.

Datum Iassis, 1690 die 10. Junii.

Kegyelmed kész jóakaró atyjafia, szolgája

Wiszternik Iordaki mpria

P. S. Bővebben — ugy gondolom — ezentul jőnek az hirek.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale slujba mea, ca Domnului meu iubit şi binevoitor. Doresc din inimă ca Maiestatea Sa Dumnezeu, scoţând pe Domnia Ta ca pe Domnul meu voitor de bine din vârtejul întristării, să treacă pe Domnia Ta pe marea înveselirii.

Implinindu-se nu puţin spaţiu de vreme, de când nu s'au repetat ochiurile lanţurilor noastre împreunate cu frăţietate de mult, nu acum, adică — dicam — nu s'au adăugat, non enim est mirum quia uti ex parte mea rei facultas procedit, nepotrivirea vremii şi ne averea la îndemână anumite ocaziuni, adică vreau să spun că vânturile tăcute ale anumitor ştiri mi-au impus tăcere, fiindcă nu mi-e obiceiul să împovărez pe Domnul meu voitor de bine şi fratele meu fictis verborum copiorecantibus. Iar acum îngăduindu-mi-se anumit prilej, nu pot lăsa să nu înştiinţez pe Domnia Ta, ca pe Domnul meu voitor de bine, şi frate, cu două-trei vorbe, pentrucă nu numai felul

ştirilor ci şi legătura frăţietăţii mă trage într'acolo să dau de ştire Domniei Tale, ca Domnului meu voitor de bine şi ca un frate, cursul ştirilor de aici dela noi. Iar în ce priveşte ştirile, dieta Leşilor s'a sfârşit; s'au înţeles cu creştinii, se pregătesc în tabără, iar din partea Muscanilor, după cum ni se aduce veştile, sunt în tabără, la hotare, dar nu este nici o mişcare în nici o parte, iar Tătarii au jefuit şi au prădat în două rânduri Ţara Leşească, acum iarăşi au mers, pe jumătate, şi a treia oară, Dumnezeu ştie cu ce se întorc înapoi. Iar acum mai de curând trece prin Moldova în Ţara-Românească sultanul Kuciuk Gazimirie cu mulţi ostaşi, se aude că ar vrea să se ducă la Nicopol, nu ştiu bine, unde se va duce de acolo.

Cu alte ştiri nu pot fi acum pe placul Domniei Tale, dar dacă sosesc după aceasta, nu preget să înştiinţez pe Domnia Ta ziua şi noaptea. Rog pe Domnia Ta ca pe Domnul meu voitor de bine şi fratele meu, să nu uite să mă înştiinţeze despre ştirile de acolo, ca pe voitorul de bine mai mic al Domniei Tale, care bunăvoinţă ce mi-o va arăta Domnia Ta să dea Dumnezeu s'o pot sluji Domniei Tale. Cu aceasta încredinţez pe Domnia Ta ocrotirii bunului Dumnezeu. Datum.

Sluga şi fratele voitor de bine al Domniei Tale

Vistiernicul Iordaki

P. S. Cred că de aici înainte vin ştiri mai îmbelşugate.

265.

Sibiu, 12 Iunie 1690.

Constantin Bălăceanu către cancelarul Mihai Teleki.

Intors dela Viena, regretă că nu l-a putut găsi. Mic plocon soţiei sale. Relaţiunea căpitanului Preda despre isprăvile lui Bălăceanu în Curtea imperială.

Excellentissime ac Illustrissime Comes, domine, domine Patrone mihi gratiosissime. Servitiorum meorum debita oblatione praevia salvorum et felicitatem.

Ezen alkalmatossággal akarám Kegyelmedet udvarlanom; kévánván Istentűl, találhassa Kegyelmedet szerencsés órában s kedves állapotjában. Isten ő sz(ent) felsége kegyelmességébűl történvén el érkezésem Bécsbül, szüvem szerint kévántam volna Kegyelmeddel szemben lenni s ugyan lévén informáltatva Kegyelmed Radnóton való lételérűl, arra felé siettem. De lévén abban szerencsétlen, Kegyelmedet ott nem találhattam, noha fárodt állapottal is lévén, utamat ide Szebenyben continuáltam s innitt ugyan meg

is indultam volna, Kegyelmed után, de vékonyon egészségem szolgálván, igaz excusatiomat találom. Mostan tehát lévén értésemre parancsolatja, mindenekben mindenkor kész s alázatos szolgája lészek s maradok. De caetero ejusdem

Excellentissimae ac Illustrissimae Dominationis Vestrae

Datum Cibinii, die 12. Iunii anno 1690.

Obligatissimus servus
Constantinus Balacsány mpr

P. S. Az asszonynak ő Kegyelmének szolgálatom ajánlása után nem lévén egyébbel gazdálkodnom, onnant fölöl ő Kegyelmének egy palaczkocskában kevés « Regina Hungariae » nevő vizet s egy pár kést küldöttem, nagy alázatossággal kérvén, jó néven venni méltóztassék ő Kegyelme, bár csak messzirül hozatott ujság gyanánt; kérem is meg bocsássa, mivel illetlen, hogy oly keveset küldhettem, mert tudja Isten valamit többet vagy nagyobbat per postam nem lehetett hoznom, söt ezt is nagy nehézséggel hoztam; arra nizve tehát ö Kegyelmét arrul követem nagy alázatossággal.

Adresa: Excellentissimo ac Illustrissimo Comiti Domino, domino Michaeli Teleki, Illustrissimi ac Celsissimi Transilvaniae Principis intimo consiliario etc. Domino et patrono mihi observandissimo.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 232.)

Nota. A Bécsbe hivott levéliró ottani titkos dolgairól az alábbi feljegyzésből értesülünk: Preda kapitány, Balacsánnak atyjafia, az ki Bécsből jött, azt mondotta, hogy minden kétség nélkül megadták Balacsánnak az vajdaságot és hogy Balacsán ugy tett, mint egy Koda nevű vornik, az ki régenten Brailát, Györgyöt az törököknek örökösül oda subjiciálta s ezt mai napig is birják; maga is hasonlóképen Brailát sok végbeli helyeket igért az németeknek Balacsán, s azzal elég nem lévén, az adót is megöregbitette feljebb semmint concludálták volt. Magának trombitásokat szerzett, trombitáltatja magát asztalánál, az vajdánénál valamit talált elvitte s ezután is valamit talál mind elveszi, s valóban gonosz intentussal vagyon hozzája s az fijához. Itt pedig Erdélyben az ifiju fejedelmet nem hagyják meg fejedelemségében, Teleki uramat, Székely László uramat, Bethlen Gergely uramat Bécsbe akarják hivni és Erdélyben egy derék németet akarnak küldeni fejedelem képiben, ifiju király képiben praesidiáljon, minden féle módon mesterkedvén valamig avagy, hogy megbékélnek az törökkel, avagy megverik, osztán azt kézhez vévén Csáky legyen fejedelem, mert megadattatott neki az fejedelemség igen nagy titokban. Ezeket, s ezekhez hasonlókat mondatt az Preda kapitány, Balacsán atyjafia Constandin Varzár nevű bojérnak, hüt alatt. (Ibidem. Miss. 162.)

Trad. Excellentissime etc. Cu prilejul acesta am vrut să cercetez pe Domnia Ta, poftind dela Dumnezeu, să găsească pe

Domnia Ta în ceas norocos şi în stare plăcută. Intâmplându-se din mila sfintei Maiestăţi a lui Dumnezeu, şi sosind din Viena aş fi dorit din inimă să mă întâlnesc cu Domnia Ta şi fiind informat despre aflarea Domniei Tale în Iernut, m'am grăbit acolo. Dar fiind nenorocos în aceea, n'am putut afla acolo pe Domnia Ta, şi cu toate că eram ostenit, mi-am urmat drumul aici spre Sibiu şi de-aici încă aş fi plecat după Domnia Ta, dar sănătatea fiindu-mi şubredă, îmi găsesc scuză adevărată. Iar acum fiindu-mi cunoscută porunca Domniei Tale, voiu fi şi rămân în toate şi totdeauna slugă gata şi supusă. De caetero etc.

P. S. După încredinţarea slujbei mele Domniei Sale Doamnei, neavând altceva la îndemână, am trimis de acolo Domniei Sale într'o ploscă puţină apă numită «Regina Hungariae» şi câteva cuţite, rugând-o cu mare supunere, să binevoiască să o primească în nume de bine Domnia Sa cel puţin ca o mică noutate adusă de departe; şi o rog să mă ierte căci nu se cade să-i fi trimis atât de puţin, dar ştie Dumnezeu că mai mult sau mai mare n'am putut aduce cu poşta şi chiar şi pe aceasta am adus-o cu mare greutate; o rog deci cu mare supunere în privinţa aceasta.

Notă. Despre afacerile tainice de acolo ale scriitorului scrisorii chemat în Viena aflăm din nota de mai jos: Căpitanul Preda, rudenia lui Bălăceanu, care a venit din Viena, a spus că fără nicio îndoială au dat Domnia lui Bălăceanu şi Bălăceanu a făcut ca un vornic cu numele Koda care odinioară a supus de veci Turcilor Brăila şi Giurgiul şi aceştia le şi stăpânesc până azi; şi el Bălăceanu la fel a făgăduit Nemţilor Brăila, multe locuri dela hotar şi nefiind de ajuns, acestea a mărit şi dările, mai bine de cât au cerut ei. Şi a făcut rost de trâmbiţe; pune să i se cânte din trâmbiţă la masă, a luat tot ce a găsit la văduva voevodului şi ia tot ce mai găseşte deaci înainte, şi într'adevăr are gânduri rele faţă de ea şi de fiul ei. Iar aici în Ardeal nu îl lasă pe tânărul principe în domnie, vreau să cheme în Viena pe Domniile Lor Teleki, Ladislau Székely, Grigore Bethlen şi în Ardeal vreau să trimită un neamţ de treabă în chip de principe, să prezideze în numele regelui tânăr, uneltind în toate chipurile până când sau se împacă cu Turcii sau îi bat, după aceea punând mâna pe el, să fie principe Csáky, căci i-au dat domnia în foarte mare taină. Acestea şi altele la fel a spus căpitanul Preda, rudenia lui Bălăceanu, boerului Constandin Vărzar, sub jurământ.

266.

Tabăra dela Kirla, 26 Iunie 1690.

Principele Emeric Thököly către magistratul oraşului Braşov.

Fiind numit de Poarta otomană principe al Ardealului cu un atname la fel cu acela al fostului principe Gabriel Bethlen, ordonă prin patentul de faţă să i se arete supuşi şi credincioşi, ţinta sa

fiind liberarea ţării de supt jugul nemţesc şi asigurarea libertăţii tuturor locuitorilor ei.

Emericus Thököly Dei gratia a Fulgida Porta Ottomanica declaratus Princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Quam pretiosa et inaestimabilis res sit animae corporisque libertas, si caeterorum Orbis Christiani regnorum ac nationum exempla praetereamus pro sufficienti tamen exemplo esse poterit nationis Hungariae olim tanto sanguine acquisita libertas, quantam enim Ungari inquietudinem arma effusionemque sanguinis impenderint in defensione libertatum suarum apud homines prutentia et experientia exornatos rerum manifestum est, hoc etiam ignotum esse nequit, quod a quo Hungaria corona et gubernium in potestatem nationis Germanicae devenit, omnia consilia labores omnes in eo vertebantur, qua ratione nationem Ungaram debilitari, bonis omnibus privari tandem regnum Ungariae haereditarium constituendo, ad servitutem ignominiosam et intolerabilia tributa praecipitari possit. Quod ipsum cum ante plurimos annos prudentiores et in summa dignitate constituti Proceres vidissent, neque per innumeras instantias supplicationesque satisfactionem diplomatis a Domo Austriaca obtinuissent, e contrario in dies laesio libertatum et intolerabilium contributionum onus incrementa sumpsisset, nescientes quid facerent coacti fuerunt penes leges patriae, etiam cum inculpata tutela ad vindicandas libertates arma capere omnibusque constat a quibus annis bellum continuetur, quia imo, si ad hanc calamitatem praecipitata natio Hungarica praedecessorum suorum vestigiis insistens arma si deposuisset, cervices contumelioso jugo servitutis et voluntate spontanea non submisisset, sperare poterat ex divina bonitate post multas etiam calamitates antiquae libertatis restitutionem.

Transilvania quoque licet tantopere, sicut vicina Hungaria non fuerit coacta nationi Germanicae sese submittere, neque enim in tantis extremitatibus fuerat, ut ad meliora tempora se conservare non potuisset, multis fortalitiis, quae in sua habebat potestate firmata nihilotamen minus nonnullis patriae libertatis contemptoribus et privato commodo obnoxiis quomodo tradita sit cum omnibus fortalitiis in extraneorum potestatem et in quas oppressiones praecipitaverunt Dominationes vestras ejusdem fructus acerbitas adhuc in omnium ore est. Ut autem ad scopum nostrum proprius adcedamus, etiam si omnipotentissimus Deus nos quoque ad miseras acerbas redegerit et per multas mutationes

vicissitudinesque transire debuerimus, propter quas multi ex praecipuis praepotentis hujus nationis malefactorum suorum premium acceperint, Deus tamen, qui nunquam permittit justam causam finaliter opprimi, nos ex iis omnibus liberavit. Personam causamque nostram apud praepotentem Nationem tam gratam honorificamque fecit, ut causam tam dedecorose suppressae nationis nostrae non minus in Fulgida Porta, quam apud alios Christianos monarchas utiliter promovere valeamus. Quorum intuitu (licet in eo numquam laboraverimus) Fulgida Porta tanquam Transilvaniae Domina hereditaria fidelia servitia nostra et in fidelitate constantem perseverantiam quoque ponderando principatus Transilvanici dignitatem cum omnibus requisitis et immunitatibus nobis contulit superindeque diploma et Athname, quod antiqui principes multis expensis obtinere non potuerunt, iisdem conditionibus, quales beatae quondam recordationis Serenissimo Principi Gabrieli Bethleem contulerat, nobis quoque dedit, sine injuria regni ejusdemque territoriorum imminutione una cum Hatiserefii residentem insuper sive kapikhajen Transilvaniae, qui hactenus in Porta fuit ad nos dimisit; praeterea Athname Hani Tartarorum nostris etiam in manibus est.

Iam in nomine Dei cum militia Potentis Turcarum Imperatoris et Hani Tartarorum venimus in diesque iter nostrum continuavimus Dominationes vestras communiter ex omnibus statibus constitutos supremi medii infimi gradus ordines per patentes informare, requirere et admonere cupientes; non dubitamus, quin universis patriae libertas ejusdemque vindicta in cordibus sit ideoque singulis ex Dominationibus vestris obligationis suae erga Deum et patriam memores cogitent de rebus, recta conscientia insurgant et antequam confinia regni ingrediamur monstrent realia documenta obedientiae, expedientes nobis obviam ex omnibus nationibus ablegatos primariae conditionis interim viritim arma sumentes difficultates in passibus semoveant: nemo seipsum vel arma sua Germanis conjungat, vel hostiliter se nobis opponat ad desolationem patriaeque ruinam et multorum millium animarum depraedationem causam subministrent. Litteras has et patentes nemo supprimat, quin potius publicet, quia talium animae coram judicio Dei rationem reddent, nostram quoque indignationem gravissimam cum posteris suis non effugient. De his omnibus coram Deo et mundo protestamur, quod nullius ruinae interitusque causa nos erimus.

Datum ex castris nostris ad Kirla positis, 26. Iunii 1690.

Emericus Thököly

Mi Domine Judex vel quicumque has litteras ad manus acceperit, Deus magnae misericordiae afflictionem gentis suae misertus est miserum Emericum Thököly tanquam aliquem Gedeonem ad promovendam suam gloriam assumens id in nomine Domini ad vindicandas oppressiones Dominationum vestrarum, prout ex ejusdem manifesto praesentibus incluso apparet proinde Dominatio vestra cum fidis suis amicis communicet, promulget, ne opprimatur, quia Dominatio vestra dabit rationem de illo. Bukarest, 28. Iunii.

Valentinus Nemesanius

P. S. Annexas patentes mittant Dominationes vestrae amicis suis unam Siculiam, alteras in terram Barcensem vel districtum Fogarasiensem.

Adresa: Nobili Domino Iudici Coronensi Notario vel cuicumque ex Magistratibus. Dominis et amicis meis.

(Bibl. Vat. Roma. Codex Vat. Lat. 8194, p. 73. Copia coaeva.)

267.

Bucureşti, 30 Iunie 1690.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către cancelarul Mihai Teleki.

Salutări. Ii trimite scrisori primite pe seama lui din Adrianopol.

Spectabilis ac Generose Domine, domine pater nobis observandissime.

Hogy levelünkkel ritkán látogatjuk Kegyelmedet, nem Kegyelmedről való felejdékenségünknek avagy idegenségünknek (mely távul légyen,) hanem magunk és hazánk fenzendült állapotjának tulajdonitsa Kegyelmed. Egyedül Jehova tudja, mint vagyunk s miként napjainkat folytatjuk, Istennek kezében vagyunk, légyen ő szent akaratja. Kegyelmedet pediglen, hogy ezen levelünk találja minden lelki és testi kévánt jókban, szivünk szerént kévánjuk. A postánk Drinápolybul tegnap érkezvén, levelünkben includált, Kegyelmednek szóló leveleket is hozott és a mint nékünk irják, angliai oratortul valók, melyeket ezen alkalmatossággal Kegyelmednek elküldjük. Ez után is, ha miben minket elegendőknek itél, mi mint régi és megváltozhatatlan jóakaró fiai voltunk Kegyelmednek, azonok vagyunk és mindenkor maradunk

Datum Bukuresti, die 30. Iunii. Anno 1690.

Jóakaró fiai

Кωстандин Бранкωвѣнꙋл

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 162.)

Trad. Spectabilis etc. Faptul că cercetăm rar pe Domnia Ta prin scrisorile noastre să nu-l socotească Domnia Ta o uitare faţă de Domnia Ta sau înstreinare (drept de care suntem departe,) ci ca o urmare a stării noastre nenorocite şi a ţării noastre. Numai singur Jehova ştie, cum suntem şi cum ne ducem zilele, suntem în mila lui Dumnezeu, să fie sfântă voia sa. Poftim din inimă ca această scrisoare a noastră să afle pe Domnia Ta în toate bunătăţile poftite sufleteşti şi trupeşti. Sosindu-ne ieri poşta din Adrianopol, ne-a adus alăturat scrisorii noastre şi scrisori către Domnia Ta şi, după cum ni se scrie, sunt dela oratorii englezi, cari le trimitem cu acest prilej Domniei Tale. Şi după aceasta, în ceea ce ne socoate Domnia Ta a fi de folos, după cum am fost Domniei Tale vechi fii binevoitori şi neschimbaţi, suntem aceiaşi şi rămânem totdeauna fii voitori de bine.

268.

Ohaba, 10 Iulie 1690.

Staicu Bucşan Paharnicul către consilierul Ladislau Székely.

Ştiri din Ţara-Românească primite dela un boier venit la Braşov. Sultanul se află la Daia cu Thököly, unde a chemat şi pe Constantin-Vodă Brâncoveanul ca să se sfătuiască, hotărînd ca Thököly să intre în Ardeal pe la Haţeg spre Braşov. O slugă a lui Bălăceanu a adus altfel ştirea că Vodă a pus să strige ca oamenii să fugă în munţi că vin Tătarii. Scriitorul neştiind ce să facă, cere sfat unde să meargă la caz de nevoie, ori să fugă îndărăt în ţară?

Alázatos szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint jó uramnak; etc.

Igaz dolog, uram, feltett czélom a' volt, hogy magam is eljöjjek, de osztán, hogy megtudtam, hogy generalis Haizler ő Nagysága postán Brassóba ment és Balacsán felől is ujolag azt hallván, hogy maga is ide akarna Brassóba menni, magam jobbnak itéltem lenni, hogy itt megvárjam, de ugyan ezen szolgámat Szebenben küldöttem, hogy jobban megtudhassam a dolgok mint folynak, mert Brassó tájékán és itt sok féle képen hordozzák a hireket. Im, uram, nekem Brassóból irt egy jóakaró bojér barátom holmi hirek felől s az mint nekem irta, én is Kegyelmednek ugy irom; ha igazak-é avagy nem, nem tudom. Irása ez: Az szultán felől, a ki Havasalföldiben vagyon Dajánál, nincsen többed magával két ezernél, de loai sokak, öt ezerre telik, ugy hozták, de más szultán is jő és azt mondják, hogy annak is hasonlóképen lehetnek

emberei és loai. Tököli is ugyanott Dajánál vagyon, két pasa is vele együtt, Brancovany vajda odament Dajához; Tökölivel, az szultánnal és az basákkal tanácskozatt és ismét visszajött, ma tizedik napja, hogy a' volt.

Ezek igazak. Már Brancovan, ugy hallatik, hogy az szultánnal és azon két pasával innen a Dunán Nikápoly ellenében Tökölivel együtt akarna menni; de mások meg azt mondják, hogy azon tractában azt tractálták volna, hogy Brancovan az tatárokkal Tirgovistya felé jöjjön, hogy az ideváló németeket megijessze, hogy Brassó tájékáról sohoa ne mozduljanak. De Tököli azon két pasa-aljával és az egyik szultánnal Rézbánya felé menjenek és ott az Vulkányon[1] rohanjanak be Háczeg vidékire, mert arra nincsen félelem és onnan vegyék hátul az ide be Brassó tájékán levő hadakat és ha ezeket megtántorithatják, ugy aztán mindnyájan menjenek a derék hadak segitségére.

Ez az nekem irt levélnek pariája. De Balacsán uramnak egy Gyarmati nevű szolgája Szeben felé menvén, ilyen szókat hordoz volt, hogy az székelyek mindnyájan készek, egy correspondentiajok levén az szászokkal, fel akarnak támadni az németek ellen, noha én, uram, tudom, hogy hazugság, de még sem állhatom, hogy Kegyelmednek tudtára ne adjam. Kegyelmednek, uram, egy ide való ohabai jobbágya volt Havasalföldiben, épen ma érkezék, ő azt beszéli, hogy Pitesten, Hosszumezőn Brancovany azt kiáltattatta, hogy minden ember fussan az havasra, álljon ki az utból, mert Tököli jő az tatárokkal; de megint azon jobbágy beszéli, hogy találkozatt hosszumezei emberekkel, az kik Busestről jönek volt rakatt szekerekkel, búzával és kérdezte az tatár hirt, de amazak azt mondották, hogy hire vagyon a tatárnak, de mü semmit, senkit nem láttunk. Én, uram, ebből egyebet semmit nem gondolhatok, hanem csak Brancovany és Costandin csalárd practikái, hogy az ideváló német hadakat megijesszék, hogy be ne menjenek, azért hirdetik és kiáltatják tatár és Tököli jövetelit, mert én nekem azt hozták volt, hogy a tatárok mikor Braila mellett elmentek, valóban féltek, hogy az ideváló német had hátul ne vegye őket, melyet is hogy értettem, general Haizlernek ő Nagyságának meg is irtam, de semmi válaszam nem lett. Kérem uram Kegyelmedet, Isten ő Felsége ne adja, de ha valami alkalmatlan állapat történne, engemet igazitani és szép tanácsával éltetni méltóztassék; ha valami szorulás volna, hoa kellene nekem

[1] Mendose: Valkányon.

is folyamodnam, mert én is oda igyekezném, az hoa Isten Kegyelmedet vinné. Már uram, engem Kegyelmed és az én Méltóságos uram, Teleki uram valamint, hogy mind ellenségim ellen s mind egyéb veszedelmes állapatok ellen megtartott, most is azon irgalmas patrocinium alatt befedezni Nagyságtok és Kegyelmetek es megoltalmazni méltóztassék. Kiért is kérem uram Kegyelmedet, mert az én Méltóságos uramat, Teleki uramat levelem által meg nem udvarolhattam, de Kegyelmed uram felőlem commendatiót tenni ne neheztelje, mert én életem fottáig ő Nagyságának igaz és alázatos szolgája maradok. És ha Kegyelmed ezen levelemben irt dolgokat olyasnak véli, ő Nagyságát is Kegyelmed tudósitani méltóztassék. Ezért is alázatosan kérem Kegyelmedet, az én uramtól, Teleki uramtól ő Nagyságától vegyen Kegyelmed nekem resolutiót és tanácsat. Kegyelmed is tanitani és igazitani méltóztassék, mi tevő legyek, mert Balacsán emberi nekem ugy hozzák, hogy maga már az havasalföldi bemenetelre kész, maga azt kévánná, hogy én is vele együtt bemennék, mert tavaly is maga egyedűl bemenvén, az hazánk fiai nem igen adtak hitelt neki; nekem a generalis semmit nem parancsolt még eddig és ha parancsolna is, mi tevő legyek? Bemenjek-e avagy ne? Mint találhatnám jobban, hogy ne vétsek, az Istenért kérem az urat ő Nagyságát és Kegyelmedet, nekem tanácsat adni méltóztassék.

Ezzel Istennek ajánlom Kegyelmedet és maradok Kegyelmednek Datum in Ohaba, die 10. Iulii 1690.

Köteles szolgájak

Staico Poharnic:
Стаико Пехарникꙋл

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 778.)

Trad. Incredinţez Domniei Tale, ca Domnului meu de încredere, slujba mea plecată; etc.

Domnul meu, este adevărat că aveam de gând să viu şi eu, dar după ce am aflat că Măria Sa domnul general Heisler s'a dus cu poşta în Braşov şi auzind iarăşi şi despre Bălăceanu că şi dânsul ar vrea să meargă aici în Braşov, am socotit că ar fi mai bine să-l aştept aici, dar mi-am trimis tot sluga aceasta în Sibiu să aflu mai bine, cum merg lucrurile, căci prin părţile Braşovului şi pe aici se răspândesc ştiri felurite. Iată, Domnul meu, mi-a scris mie din Braşov un boier prieten voitor de bine nişte ştiri şi precum mi le-a scris mie, le scriu şi eu la fel Domniei Tale, nu ştiu dacă sunt adevărate sau nu. Scrisoarea lui este

aceasta: Despre sultanul care este în Ţara-Românească la Daia, nu sunt mai mulţi de două mii de oameni cu el, dar caii sunt mulţi, împlinesc numărul de cinci mii, aşa i-au adus, dar vine şi alt sultan şi spun aşa că şi acela poate avea la fel oameni şi cai. Şi Tököli este tot acolo la Daia, cu el sunt şi două paşale, Voevodul Brâncoveanu s'a dus la Daia; s'a sfătuit cu Tököli, cu sultanul şi cu paşalele şi s'a întors iarăşi îndărăt, acum e a zecea zi că s'a întâmplat acel lucru.

Acestea sunt adevărate. Se aude că Brâncoveanu ar vrea să treacă Dunărea în dreptul Nicopolei, cu sultanul şi cu cele două paşale, împreună cu Tököli, dar alţii spun că în acea tractă ar fi tratat ca Brâncoveanu cu Tătarii să vină către Târgovişte, ca să sperie pe Nemţii de aici, să nu se mişte niciodată din preajma Braşovului. Iar Tököli cu cele două paşale şi cu un sultan să meargă spre Băiţa şi acolo pe la Vulcan să năvălească în ţinutul Haţegului, căci din partea aceea nu este nici o teamă şi de acolo să atace din spate oştile de aici din părţile Braşovului şi dacă le pot urni pe acestea, să plece cu toţii în ajutorul grosului oştilor.

Aceasta este copia scrisorii către mine. Dar o slugă cu numele Gyarmati a domnului Bălăceanu mergând către Sibiu, a purtat astfel de vorbe că Secuii sunt toţi gata, având aceiaş corespondenţă cu Saşii, vreau să atace pe Nemţi; dar eu, Domnule, ştiu că e minciună, totuşi nu mă pot opri să nu o dau de ştire Domniei Tale. Un iobag al Domniei Tale de aici din Ohaba a fost în Ţara-Românească, a sosit chiar azi, el spune că Brâncoveanu a pus să se strige în Piteşti, Câmpulung, ca toţi oamenii să fugă în munţi, să se ferească din drum, căci vine Tököli cu Tătarii; dar iarăşi tot acel iobag povesteşte, că s'a întâlnit cu oameni din Câmpulung, cari au venit dela Buzeşti cu carele încărcate cu grâu şi i-a întrebat de vestea cu Tătarii, dar aceia au spus că este veste despre Tătari, dar n'au văzut nimic şi pe nimeni. Eu, Domnul meu, nu pot gândi despre aceasta altceva decât că acestea sunt practicele înşelătoare ale lui Brâncoveanu şi ale lui Constantin pentru ca să sperie oştile nemţeşti de aici să nu se ducă acolo, de aceea vestesc şi strigă venirea Tătarilor şi a lui Tököli, căci mie mi-au adus [ştirea] că atunci când au trecut Tătarii pe lângă Brăila, s'au temut într'adevăr ca oastea nemţească de aici să nu-i atace din spate, pe care îndată ce-au aflat-o, am şi scris-o Măriei Sale generalului Heisler, dar n'am primit niciun răspuns. Rog pe Domnia Ta, Domnul meu, să nu deie Maiestatea Sa Dumnezeu, dar dacă s'ar întâmpla vreo stare

nepotrivită, să binevoiască Domnia Ta să mă îndrumeze şi să mă cinstească cu frumosul său sfat, dacă va fi vreo strâmtorare, unde trebue să mă îndrept cu rugăminţi, căci şi eu m'aş sili într'acolo, unde ar duce Dumnezeu pe Domnia Ta. Domnul meu, pe mine m'a spirjinit Domnia Ta şi Strălucitul meu Domn Dumnealui Teleki atât împotriva duşmanilor mei cât şi a altor stări primejdioase, şi acum să binevoiască să mă acopere Măriile Voastre şi Domniile Voastre cu acea ocrotire milostivă. Pentru care şi rog pe Domnia Ta, căci nu pot cerceta prin scrisoare pe Domnul Teleki, dar Domniei Tale, Domnul meu, să nu-i fie greu să facă pentru mine o îmbiare, căci eu rămân până la sfârşitul vieţii slugă adevărată şi supusă a Măriei Sale. Şi dacă Domnia Ta socoteşte lucrurile scrise în această scrisoare a mea astfel, să binevoiască Domnia Ta să înştiinţeze şi pe Măria Sa. Pentru aceea încă mă rog cu supunere Domniei Tale să ia Domnia Ta dela Domnul meu, dela Măria Sa Domnul Teleki hotărîre şi sfat pentru mine. Şi Domnia Ta să binevoiască să mă înveţe şi să mă îndrumeze, ce să fac, pentrucă oamenii lui Bălăceanu aşa îmi aduc [veşti] că el e gata pentru intrarea în Ţara-Românească, el ar dori să intru şi eu împreună cu el, căci şi anul trecut intrând singur, fiii patriei noastre nu i-au prea dat crezare; mie până acum nu mi-a poruncit încă nimic generalul şi chiar de mi-ar porunci, ce să fac? Să intru şi eu sau să nu intru? Cum aş putea să o nimeresc mai bine, ca să nu greşesc; pentru Dumnezeu, rog pe Măria Sa Domnul şi pe Domnia Ta să binevoiască a-mi da sfat.

Cu aceasta încredinţez pe Domnia Ta lui Dumnezeu şi rămân al Domniei Tale Slugă îndatorată Staicu Peharnicul

269.

Braşov, 16 Iulie 1690.

Constantin Bălăceanu către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Chemat de generalul Heisler, i s'a încredinţat spre pază pasul Branului unde adună oşti din Ţara-Românească şi Moldova.

Ajánlom köteles szolgálatomat Nagyságodnak, mint jóakaró atyám uramnak; etc.

Az Nagyságad nekem Háczegi László uramtól küldött levelét nagy becsülettel vettem, melyből értvén az Nagyságad egészségit, szüvem szerént örültem. Kérem az Ur Istent, ez kis irásom is találja Nagyságadat kedves jó egészségben és örvendetes órában.

Im uram, én is generalis Haisler ő Nagysága parancsolatjából ide Brassóban jöttem. Ő Nagysága pedig az idevaló törcsvári passusban rendele őrizésnek okáért. Felséges császár reám adott tisztemnek is megakarván felelni, moldovai, havasföldi embereket kell gyüjtenem. Kiért Nagyságadat kérem, segitséggel lenni ne neheztelje, mert én idevaló erdélyi fizetett vitézeket nem fogadok, ne adja Isten; hanem idegen embereket. Nem akarván pedig elmulatni, hogy Nagyságodnak is értésére ne adjam, kérem Nagyságadat, mint édes atyám uramat, maga atyai szeretetiben mindvégig tartson meg, mert Isten után ebben az országban más patronusom nincsen; nem is akarok keresni, hanem fiui engedelmességgel Nagyságadnak igazságosan szolgálni kévánok, noha sokan talám Nagyságadnak felőlem contrariumat mondanak, de Nagyságad hitelt ne adjon, mert eddig nem volt szerencsém, hogy Nagyságaddal szemben lehessek. De Isten azt adván érnem, hogy Nagyságaddal szemben lehessek, Nagyságad az én igazságomat is megismerheti. Ezekkel Istennek ajánlom Nagyságadat és maradok mig élek

Nagyságadnak

Datum Coronae, die 16. Iulii 1690.

engedelmes fia, szolgája
Constantinus Balacsány mpr

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. b.)

Trad. Incredinţez slujba mea îndatorată Măriei Tale ca Domnului părintelui meu voitor de bine; etc.

Am primit cu mare cinste scrisoarea Măriei Tale trimisă prin domnul Ladislau Háczegi, din care aflând starea sănătăţii Măriei Tale, m'am bucurat din suflet. Rog pe Domnul Dumnezeu ca şi această puţină scrisoare a mea să afle pe Măria Ta în bună sănătate şi în ceas norocos. Acum, Domnul meu, eu din porunca Măriei Sale a domnului general Heisler am venit aici în Braşov. Iar Măria Sa m'a rânduit aici în pasul Branului pentru strajă. Voind să răspund şi însărcinării date mie de Maiestatea Sa Impăratul, trebue să adun oameni din Moldova şi Ţara-Românească. Pentru care şi rog pe Măria Ta să nu-i fie greŭ să-mi fie întru ajutor, pentrucă eu nu primesc ostaşi plătiţi de aici din Ardeal, să nu deie Dumnezeu; ci oameni străini. Iarăşi nevoind să scap prilejul şi să nu dau de ştire şi Măriei Tale, rog pe Măria Ta ca pe scumpul meu părinte, să mă ţină până la sfârşit în dragostea

părintească, căci după Dumnezeu, în această ţară nu am alt patron şi nici nu vreau să cat, ci cu supunere fiască doresc să slujesc cu dreptate Măriei Tale, cu toate că poate mulţi spun despre mine contrarul, dar Măria Ta să nu deie crezare, pentrucă până acum n'am avut norocul să mă pot înfăţişa Măriei Tale. Dar dându-mi Dumnezeu să pot ajunge şi să mă înfăţişez Măriei Tale, Măria Ta va putea cunoaşte şi dreptatea mea. Cu acestea, încredinţez pe Măria Ta lui Dumnezeu, şi rămân, până trăiesc, al Măriei Tale, fiu şi slugă plecată Constantin Bălăceanu

270.

Bran, 23 Iulie 1690.

Constantin Bălăceanu către cancelarul Mihai Teleki.

Răspuns. Ştiri despre situaţia Tătarilor, a Turcilor şi a lui Emeric Thököly.

Illustrisime ac Excellentissime Comes. Domine, domine et patrone mihi colendissime.

Salutem et servitiorum meorum, promptitudine debito cum honore praemissis optatam felicitatem etc.

Responsorias Vestrae Excellentiae ea, qua par est cum reverentia obtinui. De affectu et sincero V^rae^ Excellentiae erga me favore non dubito. Quod vero V^ra^ Excellentia sui obligatissimi servitoris meminisse dignata sit, debitas defero V^rae^ Excellentiae grates, imposterum etiam volens in eandem V^rae^ Excellentiae gratiam recommendari. Quod vero ad rumores attinet, hic et nunc nulla certa habeo. Ex relatione aliorum pauci, Tartari (quorum nuper fama increbuerat) ad Turnu e regione Nicopolis excubare, Turcae vero Nicopolim vallis munire dicuntur. Tartarorum nullus apparatus hactenus auditur. Tökölius relictis cis Danubianis partibus trans Danubium profectus est. Credo V^ram^ Excellentiam etiam ista audivisse, quae nec ego pro certis scribo. Interim, si aliquid intervenerit non negligam V^rae^ Excellentiae significare, et si possibile erit etiam personaliter inservire. Prout et maneo Excellentiae Vestrae

Datum ad Tercsvára, die 23. Iulii 1690.

paratissimus et obligatissimus servus et filius

Constantinus Balacsány mpr

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 147. b. Autograf.)

271.

[Braşov, finea Iulie 1690.]

Anonim către cancelarul Mihai Teleki.

Sfatul lui Bălăceanu ca Staicu Paharnicul să intre în ţară. Nedumerirea acestuia, neavând porunci dela generalii împărăteşti. Solul lui Thököly la Bucureşti ca Brâncoveanul să intre în Ardeal în ajutorul lui pe valea Teleajenului. Oamenii doresc mult pe Staicul Paharnicul, dar nu vrea să ştie de Bălăceanu şi de fiul decedatului Şerban Cantacuzino-Vodă. Nu-l vreau pe Bălăceanu nici măcar partizanii săi din Mehedinţi.

Balacsán mit mondatt Brassóban és az general hoa igyekezik és mit mondatt, hogy B[alacsán] moldovai vitézeket akar gyüjteni.

Balacsán maga tanácsival azt találta, hogy Staicul uramat magokkal együtt vigyék Havasalföldiben B. maga hintójában, maga költségin. Glinan nevű bojér azt mondotta, ha Staicul uram velünk együtt be nem menyen, ismét szégyen nálunk s az ország hitelt nem ad. De én tanácsot kérek. Énnekem császári levelem nem lévén, sem egyéb parancsolatom, sem hogy menjek, sem hogy maradjak, Haisler general még eddig semmit nem mondatt s ha semmit nem is fog mondani, mikor megindul is, én hogy hogy menjek? Badensis is engem nem ismer, nem tudja ki vagyok, semmi parancsolatom tőle nincsen. Ezek nélkül csak Balacsán szavaira elmehetek-e, és ha elmegyek, Badensis és Haisler parancsolatja nélkül, elsőbben, ha valami szolgálatat lehet, az ország subjiciálván magát, mivel hogy én is velek együtt leszek, énnekem micsoda jutalmam vagy köszönetem leszen, hogy másokért szolgálok? Ha pediglen amazok megijednek, az sajtanestiek es elfutnak, mivelhogy én is bemegyek, tartok attól, hogy az császári itt való főrendek engem ne okozzanak, hogy ki parancsolatjával mentem be, én vagyok az oka, hogy meg nem foghaták.

Bojér János embere azt beszéli, hogy szemével látta Tököli követjit Bokoresten és titkon holmi bojérok azt mondották, hogy készen volt Brancovan Teleásanon bejönni maga hadaival. Az szultán az Ojtozan akart becsapni moldovai tartományán. Tököli Rucarnál Törcsvárán be akart csapni hirtelen. E volt az előbbeni tractájok, de oztan, hogy megtudták, hogy ezeknek hirekkel lett, megmásolták és Nikápoly felé mentek, ott gyűlnek öszve. Brancovan is ezen a héten elindul, Nikápoly ellenében innet az Dunán egy Torony nevű török város vagyon, az oda való törökök

Balacsánt, Merisánt rablatták, pusztitották, égeték s meg visszatértek. Az havasalföldi bojérok, az mi jó akaróink egyenlő szóval azt izenték, az ország részéről is, elsőben, hogy az tatárok s a hadak igen félnek, Tökölivel együtt; másodszor, hogy a németeket mind a bojérok, mind az ország várja és mind nagyok kicsinyek azt mondják, hogy ha pohárnok Staicul uram bemegyen és ha az ország az ő szófogadása alatt leszen, bárcsak kétszáz ember menjen vélle be, mert mind a fő bojérok, mind vitézlő rendek s az egész ország hozzája menyen, még az vajda szolgái is, hogy csak egyedül marad. De ha Balacsán fog uralkodni, avagy Sorbán fia, ha a tüzbe vetnék is, nem contentusak, se nem engedik. Brancovan is, hogy azt mondotta volna: «Hogy ha Staicul hallgatása alatt leszen az ország, én is akarom. Isten reám is gondot visel, de a más kettővel, ha véremet országostól is kiontanám, nem engedem!» Az mely Bojér János embere nekem ezeket beszéli, jelen vagyon hitelnek okáért, megkérdezhetni. Ha lehetséges hirré tenni udvarnál avagy Badensis fejedelemnek, hogy jöjjön egy császári parancsolat ilyen formán Staicul uram nevére. Bár csak azt tegyék bele, hogy *locumtenens* s az ország hallgassan tőle, az mig megvétetik az ország, oztán szabadságtok leszen magatoknak választani vajdát; az kit az ország akar, a leszen vajdátok.

Noha Balacsántól egy homályos szó jött ki, hogy az németek nem akarnak vajdát tenni, csak gondviselőket, de én azt jól tudom, hogy Havasalföldit vajda nélkül meg nem tarthatni és az mig le csendesednek a dolgok, most elsöbben derék fő legyen aki leszen.

Balacsán küldött volt két bojért titkon Mehedinczi vármegyében a bojérokhoz, hogy hüségeket tartsák vélle. Amazok azt felelték, hogy ha poharnik uram bejő, mü mindnyájan melléje állunk és valaki botot felemelhet, mindnyájan feltámadunk és a vajdát nemzetségestől lenyomjuk. De ha Balacsán egyedül jő, melléje nem állunk, mert ez idén is ugy leszen az ő dolga, mint tavaly.

Az Bécsbe való felmenetelt mint fogja az ur helyesebbnek lenni, mert két három hónapig, az mig ők itt mulatozni fognak, én megjárnám, s ha illendőnek itéli az ur lenni. Pater Dunod azt mondotta, hogy irt a császárnak felőllem, de semmi választ nem látok, félek onnét is ne legyek elhagyattatva. De ha Badensis fejedelemnek teljes hatalom adattatatt, ő hozzája kellenék-e folyamodni, és őtet kellenék-e requirálni? És ha őtet kell requirálni, az ur törekedjék mellettem, hogy udvartól irjanak néki érettem, de ha oda kelletik Badensishez mennem és Haisler itt

nem lévén, tőle szabadságat nem vevén, én ezekre tanitást kérek, hogy ne vétsek.

Az ide való fejedelemség felől irt Keresztesi, ha valami zanabona lészen, hoa folyamodjunk szegény fejünk. Pater Dunod felőllem mit mondott, mivel vigasztalt?

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 1048.)

Trad. Ce a spus Bălăceanu în Braşov şi unde se duce generalul şi ce a spus că Bălăceanu vrea să strângă soldaţi moldoveni.

Bălăceanu cu sfatul său a socotit să-l ducă împreună cu ei în Ţara-Românească pe Domnul Staicu, în trăsura lui B, cu cheltuiala lui. Boierul cu numele Glinan a spus că dacă Domnul Staicu nu merge acolo cu ei, este iarăşi ruşine la noi şi ţara nu dă crezământ. Dar eu cer sfat. Eu neavând la mine scrisoare împărătească, nici altfel de poruncă, nici să merg, nici să rămân, generalul Heisler până acuma încă n'a zis nimic şi dacă nici nu va spune nimic, chiar când pleacă, eu cum să mă duc? Şi nici Badensis nu mă cunoaşte, nu ştie cine sunt, nu am nicio poruncă dela el. Fără acestea, pot merge numai pe vorba lui Bălăceanu, şi dacă mă duc, fără porunca lui Badensis şi a lui Heisler, dacă poate fi vreo slujire, ţara supunându-se, fiindcă şi eu voiu fi cu ei împreună, ce răsplată sau mulţumire voiu avea, pentrucă slujesc pentru alţii? Iar dacă aceia se sperie, fug şi şăitănenii (?). fiindcă mă duc şi eu, mi-e teamă ca nu cumva ordinele înalte împărăteşti de aici să mă învinovăţească, din a cui poruncă m'am dus acolo, că eu sunt pricina că nu i-au putut prinde.

Omul boierului Ioan povesteşte că a văzut cu ochii săi pe solul lui Tököli în Bucureşti şi în taină i-au spus niscai boieri că Brâncoveanu a fost gata să vină pe la Teleajen cu oştile lui. Sultanul a vrut să năvălească în provincia Moldovei pe la Oituz. Tököli a vrut să năvălească pe neaşteptate pe la Rucăr, la Bran. Aceasta le-a fost înţelegerea de mai înainte, dar după aceea îndată ce au ştiut că acestea s'au aflat, s'au schimbat şi au mers spre Nicopole, acolo se adună. Şi Brâncoveanu a plecat în săptămâna aceasta, în faţa Nicopolei, dincoace de Dunăre, este un oraş turcesc cu numele Turnu, Turcii de acolo au jefuit, au prădat şi au pârjolit pe Bălăceanu şi pe Merişan şi s'au întors. Boierii din Ţara-Românească, voitorii noştri de bine, au trimis toţi vorbă la fel şi din partea ţării, mai întâi că Tătarii şi oştile se tem foarte tare, împreună cu Tököli; a doua oară că pe Nemţi îi aşteaptă atât boierii cât şi ţara şi toţi mari şi mici spun că dacă Paharnicul

Staicu se duce acolo şi ţara va asculta de cuvântul lui, chiar de s'ar duce cu el acolo şi numai două sute de oameni, căci atât boierii cei mari, cât şi ostaşii şi toată ţara merge la el, chiar şi slujitorii voevodului, că rămâne numai singur. Dar dacă va domni Bălăceanu sau fiul lui Şerban, chiar dacă i-ar arunca în foc, nu se mulţumesc şi nu îngăduie. Şi Brâncoveanu ar fi spus: «Dacă ţara va fi sub ascultarea lui Staicul, o vreau şi eu, Dumnezeu are grijă şi de mine, dar faţă de ceilalţi doi, nu îngădui chiar de mi-aş vărsą sângele cu ţară cu tot!» Acel om al boierului Ioan mi le-a spus acestea mie, este de faţă, poate fi întrebat pentru încredinţare. Dacă se poate să se dea de ştire la curte sau principelui Badensis, să vină o poruncă împărătească în felul acesta pentru Domnul Staicul. De-ar scrie în ea cel puţin aceasta că este locţiitor, şi ţara să asculte de el, până când va fi luată ţara şi apoi veţi avea slobozenie să vă alegeţi voevod, acela pe care-l vrea ţara, acela va fi voevod.

Cu toate că dela Bălăceanu a venit o vorbă nelimpede, că Nemţii nu vreau să pună voevod ci numai purtători de grijă, dar eu ştiu bine că Ţara-Românească nu poate fi ţinută fără voevod şi până se liniştesc lucrurile, acum mai întâi lucrul cap zdravăn să fie, cine va fi.

Bălăceanu a trimis în taină doi boieri în judeţul Mehedinţi, la boieri, să ţină credinţă faţă de el. Aceia au răspuns că dacă Domnul Paharnic vine în ţară, noi toţi ne alăturăm lui, şi oricine poate ridica băţul, noi ne ridicăm cu toţii şi apărăm pe voevod cu neamul său. Dar dacă Bălăceanu vine singur, nu stăm alături de el, căci şi acum lucrul lui va fi ca anul trecut.

Despre mergerea la Viena, cum socoate Domnul că e mai bine, căci în două-trei luni, cât ei vor petrece aici, eu aş face drumul, dacă Domnul e de părere că e potrivit să se facă aceasta. Pater Dunod a spus că a scris împăratului despre mine, dar nu văd niciun răspuns, mi-e teamă să nu fiu şi din partea aceea pus de o parte. Dar dacă s'a dat principelui Badensis putere deplină, ar trebui poate să mă rog de dânsul, şi ar trebui poate să-l cercetez pe dânsul? Şi dacă trebue să-l cercetez, Domnul să se ostenească pentru mine, să i se scrie dela curte despre mine, dar dacă trebue să merg acolo la Badensis şi Heisler nefiind aici, neluând învoire dela dânsul, — eu cer învăţătură pentru acestea, să nu greşesc.

Despre voevodatul de aici a scris Keresztesi că dacă va fi vreo turburare, unde să ne îndreptăm sărmanele capete. Ce-a spus Pater Dunod despre mine, cu ce m'a mângâiat?

272.

Potlogi, 5 August 1690.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către colonelul Doria.

Răspuns. Se plânge de pagubele ce fac oamenii dela hotarul Ardealului. Nu are ştiri despre Thököly.

Illustrissime Domine, Domine nobis observandissime.

Generosi ac candidi animi sui affectum ex literis Illustritatis V^rae^ 31. Iulii in castris ad Bozza positis datis intelleximus, quae cum prae se ferant anxium Illustritatis V^rae^ desiderium, sua nobis praestandi servitiorum officia, non tantummodo ad reciprocandam nostri animi contestationem movemur, verum etiam ad perspectam Illustritatis V^rae^ humanitatem et bonitatem obligamur. Proinde uti ex parte Illustritatis V^rae^ assecurari meminimus, omnia vicinitatis jura rite colenda, eadem ut et nos observemus omnimode curamus. Sed cum confidentia Illustritati V^rae^ scribendas aliqualiter nos affligat, quod Ill^mus^ Dominus Commendans Coronensis, uti supponimus vel ab aliis inductus, vel confiniis seu terminis Transylvaniae non contentus, ubi sat bene et commode aggeres fodi potuissent in anterioribus vestrae ditionis terminis, illas contra jus ditionum fieri curavit. Unde non modo damna hinc provinciae inferantur, jumenta et alia, quae rupi possunt, ab illis confiniorum custodibus abducuntur, sed et homines ditionis istinc indebitam ceduntur violentiam, prout proxime praeteritis diebus ex hac ditione aliqua pecora abigendo, non sine caesione ab utrinque ex occasione illarum vigiliarum actum est, quam insolentiam Illustritatem vestrarum Praesidem et Commendantem totius illius militiae scientes tanquam futuram sperabamus. Quapropter, ut cultus bonae vicinitatis vigent, quatenus insolentiae et rapinae coërceantur Illustritatem V^ram^ rogamus, cui nos pari studio et affectu correspondere conabimur. Interea omnipotens Deus Illustritatem V^ram^ servet incolumem et fortunatum.

Datum in castris ad Podlocs positis, die 5. Augusti. Anno 1690.

Illustritatis Vestrae ad servitia paratissimi

P. S. Desiderio Illustritatis V^rae^ respondentes ex obligatione nostra Christiana, quae in praesentiarum occurrent Illustritati V^rae^ notificamus Tökölyius cum adjuncto sibi tam Turcico, quam Tartarico exercitu de loco jam movit et ubi cum sub montana pervenerit, quo viarum tractu in Transylvaniam iturus sit, determinabit, quod hactenus nescitur. Sultanus Galga cum magno

Tartarorum exercitu jam heri ad fluvium Szeret pervenisse dicitur unde per hanc miserrimam provinciam transiturus, sed în quam partem adhuc pro certo nescitur. Nos hic in provincia propter avertendam, quantum possibile erit, transeuntium militiarum insolentiam in campis manebimus; prout et ante Illustritati V[rae] significavimus. Deinceps jam, quae occurrent maximam cautelam scribi debent, quam etiam Illustritas V[ra] faciat, ne aliquod eveniat periculum.

In dorso: Ez a Doria uramnak irott vajda levele pariája, kit Macskási uram küldött.[1]

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 168. No. 20. Copie.)

273.

Ohaba, 5 August 1690.

Staicu Bucşan Paharnicul către consilierul Ladislau Székely.

Ştiri din Muntenia şi Moldova. Tratativele lui Heisler cu Bălăceanu şi alţi boieri. Paharnicul cere sfatul cancelarului Teleki dacă va fi bine să meargă cu Bălăceanu la Orşova.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint uramnak; etc.

Ez alkalmatossággal kelleték Kegyelmedet tudósitanam, Havasalföldiben az vajda Bukuresten vagyon, török, tatár nincsen, csak Nikápolynál hallatnak, hogy vadnak. Moldoában békesség vagyon. Az lengyel király, igaz dolog, készül az tatárok ellen, el is indul késedelem nélkül. Haisler general ide jövén az passusoknak látogatásokra, Balacsán uram is mind menet, jövet ide jövén, beszélgettünk. Az többi között azt mondotta, hogy Haisler generalnak parancsolatja jött, hogy az lengyel király mellé mennyen az tatárok ellen és azt akarja kévánni, hogy az országból ezer szekeret éléssel adjanak az hadak szükségére, de magak pénzekkel. Ezeket az szekereket az lengyel király akarná kévánni Haisler general által. Az többi között azt is megcsalatkozván mondotta, hogy Szebenben létiben sietett véle s azt irta volt Csákinak és Pater Dunodnak, hogy — ugy mond — im én sok féle hireket hallok, tatár, török hir vagyon Erdélyben s én valóban félek, hogy az erdélyi urak nem fognak igazak lenni, sőt félek,

[1] Ungureşte: Aceasta e copia scrisorii lui Vodă către Domnia Sa Doria, trimisă de domnul Macskási.

hogy valami zanabona ne légyen. Osztán ezeket az szókat Pater Dunod Haisler generálnak meg irta, de Haisler general azt felelte, hogy semmi sincs a dologban s az erdélyiek azt nem cselekszik. Osztán ujolag Pater Dunod azt irta Balacsánnak, hogy ahun te nekem mit irtál, én az te irásodnak hitelt advân, az császárnak meg irtam, ilyen formán, hogy ura lészesz szavaidnak és az mit irtál, meg is bizonyitad. Ugy osztán Balacsán meg ijedett s Haisler generálhoz nyargalt, hogy dolgát meg csinálja. Mind ezeket pedig, ugy hiszem, az én Méltóságos uram, Teleki uram egészen meg tudhatja Haisler generáltól ő Nagyságától; de én Kegyelmednek azért is adom tudtára, hogy Csáky Badensishoz menvén, efelett ne ugassan. Az mit pediglen az én Méltóságos Uram és Kegyelmed nekem Háczegi László uramtól izent, meg értettem. Balacsán mindenképen teljes tehetsége szerént rajtam vagyon, hogy magával el vigyem Orsovára, azt mondván, hogy ha én vélle el nem megyek, valami ütközet ne légyen az országban, hogy hozzája ne menjenek; noha hallottam, hogy egy nehány gyülevész végbeli őrzők tolvajokat gyüjtött egy maga embere oda, Orsovára, az kik várják. De én mind az magam elégtelenségemet s mind szükségemet neki explicalván, csak azon vagyon, hogy magával el vigyem s azt mondja, hogy szól és el kér az generáltól az itt való bojérokkal együtt. De én nem tudom, az generalis ha meg cselekszi-e, parancsol-e nekem, hogy mennyek avagy nem, és én osztán parancsolat nélkül hogy hogy menjek. Könyörgök azért alázatosan Kegyelmednek, mind ezeket Kegyelmed az én Méltóságos uramnak, Teleki uramnak adja tudtára és ő Nagysága Kegyelmeddel együtt nekem tanácsat adni méltóztassék, hogy én azt is értettem, hogy generalis Haisler Badensis fejedelemhez akar menni, ha hasznomra szolgálna magával Orsovára menni és Badensishez is menni s szemben lenni, avagy ha Haisler general azt fogja mondani, hogy én vissza térek s ezen el viszen engem vélle, avagy ha azt fogja mondani, én szerzek parancsolatot Badensistól és az mely general Havasalföldiben menyen, azzal együtt be mehetek. Ezekért pedig alázatosan könyörgök az urnak ő Nagyságának, ha general Haislerrel szemben lészen ő Nagysága, ezeket ha valamiképen emliteni fogná a generalis, ő Nagysága tudhassa. De az melyiket ő Nagysága avagy ezek közül, avagy ha mint ő Nagyságának leghelyesebb és illendőnek látszik lenni az én hasznomra, ő Nagysága engem tanitani méltóztassék? Mindezeket Kegyelmednek hirré advân, kérem Kegyelmedet, adja Kegyelmed hirré az urnak ő Nagyságának. Talám késedelem nélkül lehetne

válaszom. Ezekkel Istennek ajánlom Kegyelmedet és maradok Kegyelmednek

Datum in Ohaba, die 5. Augusti 1690.

Alázatos szolgája

Staico Poharnik

Ѳтаико Пехарникꙋл

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Miss. 185.)

Trad. Incredinţez slujba mea Domniei Tale, ca Domnului meu; etc.

Cu prilejul acesta am fost nevoit să înştiinţez pe DomniaTa, în Ţara-Românească voevodul este în Bucureşti, Turci şi Tătari nu sunt, se aude că sunt la Nicopole. In Moldova e linişte. Este adevărat că regele Poloniei se pregăteşte împotriva Tătarilor şi pleacă fără zăbavă. Venind aici generalul Heisler să viziteze pasurile şi domnul Bălăceanu venind aicea, am vorbit atât la ducere cât şi la întoarcere. Intre altele a mai spus că generalul Heisler a primit poruncă, să meargă alături de regele polon împotriva Tătarilor şi pofteşte să se deie din ţară o mie de care cu hrană pentru nevoile oştilor, dar cu banii lor. Aceste care le-ar pofti regele polonez prin generalul Heisler. Intre altele a mai spus adăugând şi acestea că fiind în Sibiu s'a grăbit cu aceea, şi i-a scris lui Csáki şi Paterului Dunod că — aşa zice — eu aud acum multe feluri de veşti, sunt în Ardeal ştiri tătăreşti, turceşti şi eu mă tem într'adevăr că domnii ardeleni nu vor fi adevăraţi, ba mă mai tem să nu fie vreo turburare. Apoi Pater Dunod a scris vorbele acestea generalului Heisler, dar generalul Heisler a răspuns, că nu e nimic din acele lucruri şi că ardelenii nu fac aceea. Apoi de iznoavă a scris Pater Dunod lui Bălăceanu, că precum mi-ai scris, eu dând crezare scrisorii tale, am scris Impăratului în chipul acesta că-ţi mai ţine cuvântul şi vei şi dovedi ceea ce ai scris. Şi aşa s'a speriat Bălăceanu după aceea şi a plecat călare la generalul Heisler, să-i facă lucrul. Şi toate acestea, socot eu, că Milostivul meu domn, domnul Teleki, le poate afla în întregime dela Măria Sa generalul Heisler; dar eu le dau de ştire Domniei Tale şi pentru ca mergând Csáki la Badensis, să nu latre despre acestea. Iar în ceea ce priveşte cele ce mi le-a vestit Milostivul meu Domn şi Domnia Ta prin domnul Ladislau Háczegi, le-am înţeles. Bălăceanu stăruie la mine din răsputeri să-l duc la Orşova, spunând că dacă nu merg eu cu el, să nu fie vreo mirare în ţară şi să nu meargă cu el; cu toate că am auzit că un

om de-al lui a strâns câțiva tâlhari din paznicii dela hotare, acolo la Orșova, cari îl așteaptă. Dar explicându-i atât neputința cât și nevoia mea, stăruie numai să mă ducă cu el, și spune că vorbește și mă cere dela generalul împreună cu boierii. Dar eu nu știu dacă generalul o face, dacă îmi va porunci să mă duc sau nu, iar eu fără poruncă, cum să mă duc. De aceea mă rog cu supunere de Domnia Ta să le aducă Domnia Ta toate acestea la cunoștința Milostivului meu Domn, Domnului Teleki și să binevoiască Măria Sa împreună cu Domnia Ta să-mi deie sfat, căci eu am mai înțeles că generalul Heisler vrea să meargă la principele Badensis, dacă mi-ar fi de folos să merg cu el la Orșova și să mă duc și la Badensis și să fiu de față, sau generalul Heisler va spune, ca eu să mă întorc înapoi și el mă duce cu sine, sau dacă va spune-o aceea, eu fac rost de poruncă dela Badensis și voiu putea merge în Țara-Românească cu generalul care se duce acolo. Pentru acestea mă rog cu supunere Măriei Sale Domnului, că dacă va fi Măria Sa de față cu generalul Heisler, dacă le va aminti pe acestea cumva generalul, să le poată ști Măria Sa. Dar dintre acestea care i se va părea mai potrivită și mai cu cale Măriei Sale, sau cum va crede Măria Sa, pentru folosul meu, să binevoiască Măria Sa să mă învețe. Dându-le toate acestea de știre Domniei Tale, rog pe Domnia Ta să le împărtășească Măriei Sale Domnului. Poate voiu putea primi răspuns fără zăbavă. Cu acestea încredințez pe Domnia Ta lui Dumnezeu și rămân a Domniei Tale slugă plecată

Staico Peharnicul

274.

Wien, 22 August 1690.

Regele Leopold I către comitatul Bihor.

La cererea magnaților comitatului, îi dăruește noul sigil în locul celui vechiu pierdut (pe timpul cât cetatea Oradea a stat sub jugul Turcilor) totodată în semnul recunoașterii credinței comitatului către rege și patrie.

Annuentia super confectione sigilli pro comitatu Bihoriensi.

Nos Leopoldus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod nobis considerantibus animoque nostro volventibus quam pulchrum atque decorum sit quantumque stabiliendis et firmandis regnorum imperiis expediat, promptissimam subditorum erga Principem suum

fidelitatem et obsequium, non modo laeto animo benignoque et clementi vultu acceptare, verum etiam honestissimos in condecorando syncerae fidei studio sponte sua certantium conatus liberali munificentia prosequi, ac ultro currentibus, addito remuneratae virtutis calcari ferventiorem ad bene coepta et pergratam posteritatem, cum perpetuo fidelitatis cursu, continuanda animum addere, quo et ipsa posteritas laudabilium maiorum suorum virtutum aemula ad constantem fidelitatem tanquam ad caeterarum virtutum moderatricem et aliorum egregiorum facinorum prosecutionem accincta, legitimis ipsorum principibus praestandam, praelucens instrumentum et quasi simulacrum prae oculis semper habere possit; cum igitur ob id, tum etiam ad demissam ac sedulam instantiam supplicationemque fidelium nostrorum Egregiorum et Nobilium vice comitis, iudicibus nobilium, iuratibus assessorum ac totius universitatis Magnatum et Nobilium comitatus Bihoriensis hocce nomine apud Maiestatem nostram factam, qui superioribus retroactis annis et temporibus a corpore suo, regno videlicet nostro Hungariae abstractus atque ad principatum Transylvaniae cessus et applicatus, medio vero tempore per immanem Christiani nominis hostem Turcam subactus, nunc autem victricibus armis nostris recuperatus [1] et postliminio rursus corpori suo restitutus esse et reincorporatus, ingruentibus diversis ac gravibus medio tempore bellorum tempestatibus internisque et externis disturbiorum motibus et innumeris bellicorum temporum iniuriis interque tam varias rerum vicissitudines sigillum eiusdem comitatus Bihoriensis publicum seu authenticum, quo in sigillandis quibusvis literalibus instrumentis et expeditionibus tam forensibus, quam iuridicis aliisque quibusvis nomine universitatis de more et consuetudine extradari solitis et consuetis usi fuerant, deperditum esse eousque nec memoriam peramplius exstare causaret; id eisdem supplicantibus ex speciali Caesareo Regia gratia nostra deque potestatis nostrae plenitudine indulgendum, annuendum et concedendum esse duximus, quatenus novum sigillum pro praemisso suo confectum habere eoque in signatione omnium expeditionum suarum, instar aliorum regni comitatuum, et rubra cera uti possint. Arma porro seu insignia sigillo talia insculpenda: nempe sigilli ipsius figurae sphaericae seu rotundae fundum sive

[1] Oradea a căzut în mâna Turcilor la 27 August 1660 şi a fost recucerită după încercate asalturi la 5 Iunie 1692. Data anterioară a acestei danii arată că nobilimea comitatului avea nădejde sigură în asaltul generalului Heisler respins însă de Turcii din cetate.

infimam partem diversis montibus occupantibus, per quorum intermedium sat amplum flumen promiscuae qualitatis et quantitatis innatantibus piscibus abundans decurrere, cuius altera ex ripa apparentibus in collibus seu montibus, a dextra quidem parte quinque culmi erecti ad plenis spicis triticeis ubertatem denotantibus, a sinistra vero vicis admodum laeta in altum exurgens et insignibus racemis seu botris onusta conspiciuntur; in circumferentia porro sigilli haec epigraphe: SIGILLUM COMITATUS BIHORIENSIS 1690 apposita cernitur, gratiose impertivimus et contulimus; annuentes et ex certa nostra scientia animoque deliberato concedentes, ut idem comitatus Bihoriensis futuris semper temporibus in omnibus et singulis literalibus instrumentis conficiendis expeditionibusque ferentibus, ut praemissum est et iuridicis, sed et aliis quibusvis nomine universitatis exarandis et extradandis literis et quavis dicti comitatibus literali expeditione eodem sigillo ceraque rubra eodem ex benigno indultu et gratia nostra speciali clementique annuentia uti semper possit ac valeat. Imo indulgemus, annuimus et concedimus impertimusque et conferimus praesentium per vigorem, harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut Rex Hungariae utimur impendenti communitarum vigore et testimonio literarum.

Datum per manus fidelis nostri Reverendi Blasii Jaklin episcopi Tininiensis, consiliarii nostri et aulae nostrae per Ungariam cancellarii, in civitate nostra Vienna Austriae, die 22. mensis Augusti. Anno Domini 1690 etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Liber Regius Hungariae. Vol. XXI, p. 12.)

275.

Tabăra de lângă Braşov, 11 Octomvrie 1690.

Constantin-Vodă Brâncoveanul către regele Ludovic XIV.

Ii declară credinţă prin solul «fratelui său» Emeric Thököly, căpitanul Gaspar Sándor, oferindu-i slujbele sale.

Christianissime ac Potentissime Rex.

Gloriosissimum Christianissimae Maiestatis Vestrae Nomen, vera Christianitate summaque Potentia ab Omnipotenti DEO insignitum, prout Universo innotuit Orbi, ita Me Eiusdem minime ignarum, ad debitam eamque humillimam Christianissimae Maietati Vestrae praestandam commovet reverentiam. Quam dum a longe per praesentium exhibitorem, Magnificum ac Generosum

Dominum Gasparum Sándor[1] Celsissimi Transylvaniae Principis Thököly, fratris mei Charissimi intimum consiliarium ac supremum capitaneum exhibeo, nihil magis desidero, quam, quod Me sub auspiciis Potentissimi ac Invictissimi Imperatoris Otthomanici, Domini mei Clementissimi felicissimis in gratias et Christianos favores Christianissimae Maiestatis Vestrae insinuare possim. Ad quos demerendos, humillimorum servitiorum meorum promptitudinem Christianissimae Maiestati Vestrae supplex offero, et Me pro tenuitate mea Eiusdem Christianissimae Maiestatis Vestrae benignissimis devoveo mandatis. Interim ab Omnipotenti DEO longaevam Christianissimae Maiestati Vestrae valetudinem et desideratum omnium felicissimorum successuum apprecor incrementum.

Dabantur ex castris proxime Coronam positis, die undecima Octobris. Anno 1690.

Christianissimae Maiestatis Vestrae

Humillimus
Кωстандин Бранссовънѹл
Constantinus Brankovan
Princeps Valachiae.

(Ministère des Affaires étrangères. Paris. Hongrie, fol. 209.)

276.

Tabăra dela Ploeşti, 8 Noemvrie 1690.

Principele Emeric Thököly către ţarul Petru cel Mare.

Ales de Ordinele celor trei Naţiuni ale Ardealului Principe al Transilvaniei, după ce a bătut pe vrăjmaşii nemţi ai ţării, va lupta şi de aci înainte împotriva lor. L'asigură însă de deplina sa credinţă şi stă la dispoziţia sa.

Serenissima ac Potentissima Imperatoria Maiestas. Domine, Domine Clementissime!

Postea quam variis fortunae vicissitudinibus expositus sub patrocinio et protectione Potentissimi Turcarum Imperatoris aliquot annorum decursibus res et negotia gentis Hungaricae contra infestissimorum meorum hostium insultus tutare necessitatus fuissem; nihil dubito, quin Maiestati Vestrae liquido constaret, quod validissimis potentissimae gentis Ottomanicae et Tartatorum Chami armis adiutus Danubius traiecissem regnumque Transilvaniae iisdem armis invadendo apertoque Marte cum hostibus

[1] Fiind scris cu sz (Szandor) scrisoarea dovedeşte că a fost făcută de către un diac de rasă slavă.

Germanis conflictum tentassem glorioseque victoriam reportassem. Tandem unanimi voto et consensu trium nationum regni Transilvaniae in solium eiusdem regni principatus rite et legitime electus et inauguratus fuissem, praememoratum regnum Transilvaniae potentia hostium a fidelitate Fulgidae Portae Ottomanicae avulsum ad fidelitatem eiusdem reduxi. Tandem vero a Belgradino iam feliciter ab Excelso supremo Vesirio per vim capto ad me tota armada Germanica provocato cum fidelibus meis regnicolis Statibus et Ordinibus Transilvaniae, prout et regni Hungariae proceribus contra hostem sum in continuo opere. Prolixitate quotidianarum rerum Maiestati Vestrae Imperatoriae molestus esse nolens, quod ex singulari eaque obsequiosa fiducia, quam sumpsi ex divulgata per totum terrarum orbem imperialis Maiestatis Vestrae magna gloria et exemplo Celsissimae Domus Rakôczianae inclito Moschorum imperio quondam obligatae, cui et successione principatus et matrimonio ego iunctus sum. Submissam meam devotionem et ardentissimum inserviendi studium Vestrae Imperatoriae Maiestati inter tantas imperii curas insinuare praesumpserim, humillime rogo, non aegre vertat. Experietur Maiestas Vestra Imperatoria promptitudinem et integritatem meam, si me servitiis suis adhibere et mandatis cohonestare non dedignabitur. Servet Deus Imperatoriam Maiestatem Vestram diu feliciter regnantem.

Ex castris ad Ploëst positis, die 8. Novembris. Anno 1690.

Serenissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae servus humillimus
Emericus Thoekoely

Adresa: Serenissimae ac potentissimae Moschorum Imperatoriae Maiestati etc. Domino, domino clementissimo.

(Archivum Imperiale. Moskva. Copia defuncti Francisci Supala in Bibl. Acad. Hung. Budapest.)

277.

Tabăra din Târgovişte, 15 Decemvrie 1690.

Principele Emeric Thököly către autorităţile din Ardeal.

Manifest adresat locuitorilor Ardealului şi în primul rând către Secui prin trimisul lui Thököly, Mihail Dósa, somând pe locuitorii ţării să se răscoale împotriva Nemţilor pentru libertatea ei.

Emericus Thököly Dei gratia Princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Nemes és vitézlő Dósa Mihály szolgánkat expediáltuk Erdélybe bizonyos számu lovasinkkal szükséges dolgaink végett,

kiváltképpen pedig, hogy az kik ennekelőtte Erdélyben hűségünkre jöttenek volt, azokat ujabban felültesse, az kik mindeddig is hűségtelenségben találtattak, hűségünkre állani és felülni intimálja és cogálja, bizván annak alkalmatosságával egyéb dolgainkat is reája. Parancsoljuk azért kegyelmesen és igen serio erdélyi birodalmunkban lévő minden rendeknek, egyebütt is, de kiváltképpen az egész székelységen lévőknek, az országban s tova való járásában igaz járásbéli mü emberünknek ismervén lenni, mellette lévő lovasinkkal mindenütt bocsássák s bocsáttassák békével, jó akarattal s assistentiával lévén hozzája, az miben kivántatik. Senki is őket élete s feje elvesztése alatt megakadályoztatni, annyival inkább reájok támadni ne merészelje. Azomban mind az kik ennekelőtte hűségünkre állottak volt és tőlünk elmaradtak, mind a' kik megátalkodván mindeddig az német hűségiben voltak, késedelem nélkül felüljenek és közönséges akaratból az német ellen minden ellenséges dolgokat elkövessenek, mert valakik hazájoknak, lelki s testi szabadságának végső romlására tovább is az németek dolgait segitik, mellőlök el nem állanak, nemcsak jószágokat, szabadságokat vesztik el, hanem magok is nyárssal, akasztófával s egyéb irtóztató halálnak nemivel büntettetnek, maradékjok is az országból gyükerestől extermináltatnak. Az kik pedig felülnek, hűségünkre állván szivesen az ellenségnek az hazából való kiirtásában igyekeznek s munkálódnak, nemcsak szabadságok confirmatioját, jovaik s becsületek öregbitését, sőt ki-ki maga alkalmaztatása szerént csalhatatlanul fejedelmi specialis kegyelmességünket vészik el. Secus nec facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum ex castris nostris ad Tergovistya positis, die decima quinta Decembris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo.

Emericus Thököly

(Bibl. Univ. Bologna. Ms. Marsilii tom. 54, fol. 603. Copie.)

Trad. Emericus Thököly etc. Am trimis nobila şi viteaza noastră slugă Mihai Dósa în Ardeal cu un anumit număr de călăreţi pentru lucrurile de nevoie, mai ales pentru aceea, ca pe cei cari au venit mai înainte în Ardeal la credinţa noastră, pe aceia să-i ridice din nou; iar cei cari până acum s'au aflat în necredinţă, să-i sfătuiască şi silească să treacă în credinţa noastră şi să se ridice, încredinţându-i cu acest prilej şi alte afaceri ale noastre. De aceea poruncim milostiv şi foarte serios Ordinelor aflătoare în ţara noastră ardeleană, şi altundeva, dar cu osebire celor ce se află în Secuime, ca recunoscându-ne oamenii în drumul

lor prin ţară încoace şi în colo ca fiind în drum adevărat, împreună cu călăreţii aflători pe lângă ei, să fie lăsaţi pretutindeni în pace, fiind cu bunăvoinţă şi asistenţă faţă de ei, când va fi nevoie. Nimeni să nu îndrăznească să-i împiedece şi cu atât mai puţin să-i atace, sub pedeapsa pierderii vieţii şi a capului. Iar toţi cei cari odinioară au stat în credinţă faţă de noi şi au rămas de noi, toţi cari trecând au fost în credinţă faţă de Nemţi, să se ridice fără zăbavă şi din voinţă obştească să facă împotriva Nemţilor tot felul de lucruri duşmănoase, căci toţi aceia cari ajută şi mai departe pe Nemţi, spre stricăciunea desăvârşită a ţării şi a libertăţii lor sufleteşti şi trupeşti, şi nu se depărtează de ei, nu îşi pierd numai averile şi libertatea, ci şi ei se pedepsesc cu moarte prin ţeapă, spânzurătoare şi în alte chipuri de moarte groaznică, şi urmaşii lor se nimicesc din rădăcină din ţară. Iar cei ce se ridică, stând în credinţă faţă de noi şi se silesc bucuroşi în pustiirea duşmanului din ţară şi se muncesc, vor primi nu numai confirmarea libertăţii lor, sporirea averilor şi a cinstei, ci fiecare, după purtarea sa şi mila noastră specială de principe, fără sminteală. Secus etc.

Notă. Această proclamaţie a principelui pribeag, merită o deosebită atenţiune şi pentrucă istoriografia ungară n'a avut nicio cunoştinţă despre ea, numai de acea precedentă, pe care o adresase din tabăra Stănceşti cu unsprezece zile mai înainte către Staturile şi Ordinele Ardealului. [1] Thököly cu oastea serdarului de 10.000 trecând (la 15 August 1690) Carpaţii, a surprins în Ardeal pe neaşteptate oastea generalului Heisler de 8000 oameni, pe care a bătut-o la 21 August la Zărneşti. In această bătălie a căzut şi cancelarul Mihai Teleki, iar Heisler cu colonelul Doria căzând în mâna lui Thököly, au fost eliberaţi mai târziu (la 1 Fevruarie 1692) în schimb pentru soţia lui Thököly: eroina Ileana Zrinyi. După succesul bătăliei dela Zărneşti, Staturile şi Ordinele Ardealului au proclamat pe Thököly (în dieta din Cristian, în zilele 15—29 Septemvrie 1690) principe în locul lui Apafi, decedat încă la 15 Aprilie 1690. Norocul nu i-a rămas însă statornic, căci margraful Ludovic de Baden intrând în Ardeal, a bătut la 25 Octomvrie 1690 la poalele Carpaţilor pe Thököly care a fost nevoit să părăsească ţara pe valea Buzăului, intrând pe la Vălenii de Munte în Ţara-Românească. Poposind o vreme în tabăra sa din Ploieşti, peste câteva săptămâni a pornit spre Târgovişte, unde a ajuns la 13 Decemvrie, pe un ger grozav, cu nădejdea să poată intra din nou în Ardeal cu «curuţii» săi şi cu oastea turcească ce i-a mai rămas. In acest scop a trimis, peste două zile, pe omul său de încredere, Dósa cu proclamaţia de faţă în Secuime şi primind dela el oareşicare asigurări, a plecat însuşi în ajunul Crăciunului, pe la Bran, în Ardeal.

[1] Publicată în *Mon. Com. Trans.* vol. XX, p. 432—4. Mai înainte, deja în revista istorică din Cluj *Történeti Lapok* III p. 179. Scrisoarea nemeşilor ardeleni ieşiţi cu Thököly, tot din Stănceşti, la 8 Decemvrie 1690, în *Mon. Hist. Hung. Scriptores* vol. 35 p. 107—9.

II.

SERIA DOCUMENTELOR.

III.

LISTA SCRIITORILOR ŞI DESTINATARILOR.

IV.

LISTA LOCALITĂŢILOR.

V.

LISTA IZVOARELOR.

Alba-Iulia: Batthyaneum 78.
Bologna: Bibl. Univ. 277.
Braşov: Arhiva istorică 17.
Braşov: Liceul Honterus 132, 134.
Bucureşti: Arhiva familiei Karadja 44.
Budapest: Archivum regni Hungariae 7, 24, 25, 42, 51, 52, 53, 54, 58, 59, 79, 80, 103, 116, 148, 159, 162, 190, 274.
Budapest: Archivum Comitum Teleki 46, 81, 85, 93, 99, 101, 102, 107, 109, 117, 125, 126, 129, 141, 142, 143, 144, 147, 150, 151, 152, 153, 155, 157, 158, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 176, 177, 181, 182, 184, 185, 186, 188, 191, 192, 193, 194, 195, 197, 199, 200, 203, 205, 206, 207, 210, 212, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 238, 239, 240, 243, 244, 245, 247, 248, 250, 251, 252, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 263, 264, 265, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273.
Budapest: Bibl. Academiae Hungaricae 15, 62, 123, 137, 145, 179.
Budapest: Bibl. Universitatis 3, 9, 19, 262.
Budapest: Bibliotheca Veress 178.
Budapest: Musaeum Nationale 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 33, 35, 36, 39, 40, 50, 61, 63, 64, 104, 108, 110, 111, 127, 130, 135, 138, 139, 140, 149, 154, 237.
Cluj: Archivum Comitum Béldi 28, 30, 75, 76, 113, 114, 118, 119.
Cluj: Muz. Ardelean 1, 23, 32, 34, 37, 38, 55, 60, 86, 100, 106, 112, 115, 120, 121, 122, 124, 128, 131, 133, 136, 175, 183, 198.
Criş-Keresd: Archivum Comitum Bethlen 105.
Győr: Archivum capituli Iaurinensis 26.
Homonna: Archivum Comitum Andrássy 2.
Karlsruhe: Badisches Hausarchiv 254.
Karlsruhe: Staatsarchiv von Baden 246, 253.

VI.

INDICE GENERAL.

VII.

ILUSTRAŢIUNI ŞI FACSIMILE.

Portretul lui Constantin Postelnicul Cantacuzino. Stampă în aramă, sculptată de Antonius Bosius la Veneţia. (Pag. II.) Originalul în Colecţia de portrete a Bibiotecii Naţionale dela Viena.

Pecetea lui Grigoraşcu-Vodă (din 1662) cu legenda: † іѡ гли горіє гика воєвода (Pag. 14)

Semnătura Doamnei Nedelea (din 1662) astfel: домнъ недѣла· (Pag. 30)

Pecetea lui Constantin Şerban-Vodă (din 1666) cu legenda: † іѡ. коспіандин. воєвод' (Pag. 65)

Pecetea Doamnei lui Iliaş-Vodă (din 1668) cu legenda: † домна кантакѹзні тѹ іанас. воєвод (Pag. 84)

Pecetea Logofătului Pavel Contoş (din 1668) deasupra scutului militar iniţialele п. к. (Pag. 101)

Pecetea Postelnicului Stamati (din 1668) cu legenda: † стаматістѹ леонтарі 1654* (Pag. 102)

Pecetea lui Grigoraşcu-Vodă (din 1669) deasupra scutului militar iniţialele GG. PW. (Pag. 110)

Sfârşitul scrisorii lui Grigoraşcu-Vodă (din Viena, 6 August 1670) cu postscriptul său autograf, iscălitură latinească proprie şi pecetea anulară de mai sus. (Pag. 122)

Pecetea hătmanului Gligoraş Hăbăşescul (din 1674) deasupra scutului militar cu iniţialele: г д (Pag. 155)

Pecetea Vornicului Stroia (din 1675) deasupra scutului militar cu iniţialele р с ѡт г. (Pag. 168)

Stema nobilitară a iobagului român Ioan Halga din Hălmagiu, nobilitat de principele Mihai Apafi în 18 Septemvrie 1689. (Pag. 186)

Pecetea Doamnei Nastasia (din 1683) cu legenda: господ. настасиє: змл влд* (Pag. 193)

Semnătura proprie a lui Staicu Bucșan Paharnicul cu două rânduri de plecăciune aplicate românește pe scrisoarea sa ungurească din 1688. (Pag. 305)

Pecetea lui Constantin Bălăceanu (din 1689) deasupra scutului militar cu inițialele: **к б** (Pag. 342)

· **Semnăturile fruntașilor Țării-Românești și a căpitanilor români** (de pe actul făcut în București, în Aprilie 1689) spre dovada faptului că au luat parte activă ca militari în bătălia dela Zenta din 1687. (Pag. 349)

Pecetea lui Staicu Bucșan Paharnicul (din 1690) deasupra scutului militar cu inițialele: **ст бм** (Pag. 395)

Scrisoarea românească a preoților români din Sighetul Marmației către cancelarul Mihai Teleki, din 1690. (Pag. 421)

TABLA DE MATERIE.

DOCUMENTE PRIVITOARE LA ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ŞI ŢĂRII-ROMÂNEŞTI

Vol. I. Acte şi scrisori. (1527—1572) Bucureşti, 1929; Vol. II. (1573—1584) Vol. III. (1585—1592) Vol. IV. (1593—1595) Vol. V. (1596—1599) Vol. VI. (1600—1601) Vol. VII. (1602—1606) Vol. VIII. (1607—1613) Vol. IX. (1614—1636) Vol. X. (1637—1660) Vol. XI. (1661—1690)

Preţul câte 400 Lei; vol. XI. 500 Lei.

Sub tipar:

Vol. XII. Acte şi scrisori. (1691—1718)

BIBLIOGRAFIA ROMÂNĂ-UNGARĂ

Vol. I. Românii în literatura ungară şi Ungurii în literatura română (1473—1780) Bucureşti, 1931; Vol. II. (1781—1838) Vol. III. (1839—1878)

Preţul câte 400 Lei.

Sub tipar: Vol. IV. (1879—1900)

DOCUMENTS CONCERNANT L'HISTOIRE DE LA TRANSYLVANIE, DE LA MOLDAVIE ET DE LA VALACHIE

Vol. I. Actes et lettres. (1527—1572) Bucarest, 1929; Vol. II. (1573—1584) Vol. III. (1585—1592) Vol. IV. (1593—1595) Vol. V. (1596—1599) Vol. VI. (1600—1601) Vol. VII. (1602—1606) Vol. VIII. (1607—1613) Vol. IX. (1614—1636) Vol. X. (1637—1660) Vol. XI. (1661—1690)

Prix à Lei 400; vol. XI. 500 Lei.

Sous presse:

Vol. XII. Actes et lettres. (1691—1718)

BIBLIOGRAPHIE ROUMAINE-HONGROISE

Vol. I. Les Roumains dans la littérature hongroise et les Hongrois dans la littérature roumaine. (1473—1780) Bucarest, 1931. Vol. II. (1781—1838) Vol. III. (1839—1878)

Prix à Lei 400.

Sous presse: Vol. IV. (1879—1900)

C. 53.341.